

Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen

Nils-Eije Stävare

Skrifter utgivna av
Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
Nr 12

Nils-Eije Stävare

Georg Gustafsson

– församlingsledare, predikant och förebedjare inom
den svenska Pingströrelsen

Summary in English:

*Georg Gustafsson – church leader, preacher and
intercessor in the Swedish Pentecostal Movement*

Nils-Eije Stävares doktorsavhandling *Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen* publicerades år 2008 i serien Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Historico-Ecclesiastica Upsaliensia 43.

I föreliggande utgåva har några smärre ändringar gjorts i huvudtexten. Vidare har fotnoterna bearbetats med avseende på källhänvisningar, vilket inkluderar uppdatering med hänsyn till att ett par tidigare opublicerade verk som har använts som källor nu har getts ut, och att några verk nu finns i nya utgåvor i Insamlingsstiftelsen för pingstforsknings skriftserie.

Denna skrift har även publicerats som e-publication på www.pingst.se.

INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING instiftades år 2004 av pingstpastor Bertil Carlsson och hans fru Anna-Britta Carlsson. Stiftelsen har till ändamål att främja akademisk forskning om den svenska Pingströrelsen och förvaltas av Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet (PSK). Stöd till fonden kan ges genom dess bankgiro nr: 5851-6899.

Copyright: Nils-Eije Stävare 2011

Utgivare: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning

Omslag: Eric Ekman

Omslagsbild: Georg Gustafsson på sin cykel i Jönköping.

Foto: Carl-Gustaf Edhardt

ISBN 978-91-979159-1-5

ISSN 2000-0006

Tryck: Stema Print AB, Forserum 2011

E-publication: www.pingst.se

Innehållsförteckning

I. INTRODUKTION.	13
I:1 Varför undersöka predikanten Georg Gustafssons liv och gärning? .	13
I:2 Utgångspunkt – min relation till undersökningsämnet.	15
I:3 Sveriges utveckling under Georg Gustafssons livstid – en översiktlig skiss.	16
I:4 Tidigare forskning.	20
Om Pingströrelsen internationellt och i Sverige.	20
Om Pingströrelsen i Småland och om Georg Gustafsson.	25
I:5 Uppgiften och avgränsningen.	26
I:6 Metod, frågeställningar och antaganden.	28
I:7 Materialet.	30
II. EN PERSONLIGHET FORMAS OCH ETT LIV FÅR SIN INRIKTNING (1899–1920)	32
II:1 Den religiösa myllan i Värnamobygden.	33
Väckelseprästerna	34
Mormor på Herrestad	36
Roparrörelsen.	39
Jönköpings traktatsällskap och missionsförening	41
Ouchterlony och Frälsningsarmén.	43
Hörle bruk och mötena i »domkyrkan«.	45
II:2 Den sociala och politiska situationen i Värnamobygden under tidigt 1900-tal.	47
Lundberg och de organiserade arbetarna	49
Sociala och politiska förhållanden under 1910-talet i Värnamobygden.	51
II:3 Georg Gustafssons hem, barndom och uppväxttid	54
II:4 Omvändelsen: från politisk revolutionär till karismatiskt utrustad predikant.	59
Troendedopet aktualiseras och blir till problem.	63
Georg Gustafsson blir pingstvän.	67
III. FRITIDSPREDIKANTEN BLIR ETABLERAD PINGSTFÖRKUNNARE (1920–1937)	70
Den svenska Pingströrelsen på tröskeln till 1920-talet.	71
III:1 Karlsforsperioden (1921–1924): En start i konflikt med det omgivande samhället	77

Bagarstugan blir möteslokal	80
Betelförsamlingen i Karlsfors ordnas	82
Gärda och Georg	86
Gärda och Georg blir »tvungna« att gifta sig	88
III:2 Värnamoperioden (1924–1929): Genombrott i konflikt och samspel med det sekulära och religiösa samhället	91
Pingstmötena i logen Lagans Ros lokal	92
Köpet av Folkets hus och församlingsombildningen	95
Georg Gustafssons liv under dessa år	100
Uppbrottet från Värnamo	102
III:3 Jönköpingsperioden (1929–1937): Georg Gustafssons etablering som predikant inom Pingströrelsen	104
Den svenska Pingströrelsen år 1930	106
Filadelfiaförsamlingen i Jönköping	111
Första Jönköpingsperioden	115
Georg Gustafssons etablering som predikant inom Pingströrelsen	122
Georg Gustafsson i blåsväder	126
Georg Gustafssons pingströrelsebild	129
Privatlivet dessa år	129
IV. TEMATISK FÖRDJUPNING: GUDOMLIG HELBRÄGDAGÖRELSE. GEORG GUSTAFSSONS FÖRBÖNSTJÄNST ÅREN 1931–1937	131
IV:1 Helbrägdagörelserörelsen – en tillbakablick	132
IV:2 Fredrik August Boltzius – ständigt med i bakgrunden	136
Boltzius första liv, åren 1836–1865	137
Boltzius andra liv – det offentliga, åren 1865–1910	141
Boltzius helandetjänst	147
Resultaten – debatten: för och emot Boltzius verksamhet	148
IV:3 Helbrägdagörelsens plats i tidig svensk pingströrelse	152
IV:4 Georg Gustafssons helandetjänst åren 1931–1937	159
IV:4.1 Angreppssätt, arbetsmetod och förklaringsmodell	160
IV:4.2 Bestämning och definition av begreppet helande	162
IV:4.1 Angreppssätt, arbetsmetod och förklaringsmodell	160
IV:4.2 Bestämning och definition av begreppet helande	162
IV:4.3 Förbönsbrevens – helandetjänsten	163
»Herren min läkare«	165
Varför vände människor sig till just Georg Gustafsson?	169
Georg Gustafsson i rollen som helbrägdagörare	172

Helandets tjänstens resultat	175
Det uteblivna helandets problem	179
Hur förhöll sig Georg Gustafsson till det uteblivna helandet?	182
V. TEMATISK FÖRDJUPNING: GEORG GUSTAFSSON SOM FÖRSAMLINGSLEDARE, PREDIKANT OCH BIBELLÄRARE	184
V:1 Krigsmärkta årtionden – krigsskugga hela tiden	185
Den svenska Pingströrelsens utveckling	189
V:2 Avgörande år i Georg Gustafssons liv	193
Ett tungt första år i Norrköping	193
De ljusare åren som följde	197
V:3 Folkloren kring Georg Gustafsson	199
V:4 Georg Gustafsson som församlingsledare	202
V:5 Georg Gustafsson som predikant	211
Georg Gustafssons predikningar	214
V:6 Bibelläraren Georg Gustafsson	228
VI. GEORG GUSTAFSSONS ROLL I PINGSTRÖRELSENS STRIDER: FRÅN LIDMANSTRIDEN TILL MARANATARÖRELSENS FRAMVÄXT (1948–1967)	234
VI:1 Ett förändrat svenskt samhälle – en förändrad svensk pingströrelse	234
Georg Gustafssons bedömning av läget: Man skurar en trappa uppiifrån	240
VI:2 Det religiösa klimatet i Sverige under 1950-talet	242
VI:3 Den »professionaliserade« och Amerikainfluerade svenska Pingströrelsen	245
VI:4 Striderna, schismerna och Georg Gustafssons roll i samband med dessa	249
VI:4.1 Lidmanstriden	250
Georg Gustafsson agerade och »satte punkt« för striden på riksplanet	260
VI:4.2 Striden kring Östermalms fria församling och »Latter rain- väckelsen«	262
VI:4.3 William Freemans Sverigebesök 1950	270
VI:4.4 Förnyelseväckelsen och Algot Niklassonaffären	278
VI:4.5 Gustaf Belingaffären under Georg Gustafssons verksamhetsperiod i Eskilstuna	293
VI:4.6 Maranatarörelsens framväxt ur ett Jönköpingsperspektiv . .	302

VII. TEMATISK FÖRDJUPNING: GEORG GUSTAFSSONS FÖRBÖNSTJÄNST UNDER 1960-TALET	315
VII:1 Besökstjänsten på sjukhus och vårdhem – Georg Gustafssons roll i sjukhussjälavården	318
VII:2 Förbönstjänsten åren 1965–1967	323
Förbönstjänsten ur geografiskt perspektiv	328
Georg Gustafssons svarsbrev	329
Vad handlade breven om?	332
»Herren min läkare«	333
Förväntningar och resultat	335
Det uteblivna helandets problem, åren 1965–1967	339
VII:3 Riksmedia diskuterar Georg Gustafssons förbönstjänst	341
VII:4 Läkare kontrollerar vittnesmål om helande	348
VIII. ETT LIVSVERKS FULLBORDAN OCH AVSLUTNING (1967–1983) .	351
VIII:1 Pensionärlivet i Jönköping	354
VIII:2 Georg Gustafssons syn på 1970-talets etablerade och alltmer samhällsengagerade svenska pingströrelse	358
VIII:3 Summan av ett liv – Georg Gustafssons eftermäle	362
IX. SAMMANFATTNING OCH RESULTAT	371
X. SUMMARY IN ENGLISH	386
KÄLLOR	404
PERSONREGISTER	428

Förord

Att försöka förstå och analysera pingstpredikanten Georg Gustafssons livsgärning har varit en stimulerande, utmanande och lärorik uppgift. Hans uthålliga engagemang för det han trodde på imponerar – åtminstone på mig. Det förhållandet att detta engagemang inte minst gällde några tiotusental av de svaga, sjuka och »minsta systrarna och bröderna« i vårt land under en sextioårig period, fyller mig med en känsla som enklast stavas vördnad eller respekt. Georg Gustafsson talar, trots att han är död sedan 25 år tillbaka, in i min av bekväm tillbakalutad likgiltighet präglade tillvaro om möjligheten av ett annat livsval. Tack för den »törntaggen i mitt kött«!

När jag efter att ha sett det dryga tjugotalet proppfyllda flyttkartongerna med förbönsbrev till Georg Gustafsson som förvarades i källarvåningen av den så kallade LP-villan här på Kaggeholms folkhögskola, bestämde jag mig för att närmare undersöka dessa låders innehåll. Ett namnlöst lidande mötte mig då jag sorterade och läste dessa tiotusentals brev, men också en obändig tro och övertygelse hos vanliga, enkla människor att Gud kunde och ville gripa in i deras av sjukdom orsakade ofta outhärdliga livssituation.

Mitt problem i det skedet var att jag inte är religionspsykolog. Hade jag varit det skulle Georg Gustafssons förbönstjänst, speglad i breven, varit det självklara forskningsämnet. Som kyrkohistoriker hade jag att på något sätt gå runt problemet. Jag visste att Gustafsson gjort betydande insatser som församlingsledare, predikant och bibellärare under många årtionden inom den svenska Pingströrelsen. Min egen far, Bertil Svensson, hade vetat att berätta hur han som nyomvänd 20-åring, år 1938, under några veckor lyssnade till Georg Gustafssons undervisning vid Smyrnaförsamlingens i Göteborg bibelskola och då mottog outplånliga intryck från honom. Själv hade jag lyssnat till Gustafsson i Malmö Elimförsamlings bibelskola under en vecka senhösten 1966, och hade samma intryck som min far. Alltså, jag hade möjligheten att vidga ansatsen, att skriva Gustafssons liv och gärning som biografi, där den huvudsakliga livsinsatsen fick utrymme i ett betydligt bredare perspektiv: förebedjaren, församlingsledaren, förkun-

naren, bibelläraren, såväl som den inflytelserike pingstpastorn på riksplanet – den som angav pingstlinjens dragning decennium för decennium – kunde rymmas inom framställningens ramar.

Resultatet av denna vidgade ansats – genomförd som vetenskaplig undersökning, under år av forskarmöda – föreligger här som bok och avhandling.

För hela detta projekts genomförande har min handledare, professor Ruth Franzén, varit oumbärlig. Redan då jag presenterade min avhandlingsidé var Du intresserad och positiv. Under arbetets gång har jag haft förmånen att få lyssna till – och spänna mina tankar mot – Dina lugnt framförda, lågmälda, eftertänksamma och kloka råd och invändningar. Ett från hjärtat och hjärnan verkligt menat **stort tack till Dig**.

Docent Torsten Bergsten, många av de forskarstuderandes vid den teologiska fakulteten i Uppsala »superpappa«: Du outtröttlige manusläsare – så kritisk, så mild, så godhjärtad, och, inte minst, så oerhört kunnig och bildad – **tack** för vad Du har betytt för mig under trettio års tid, men framför allt under de senaste fem–sex åren.

Till det seminarium jag har haft förmånen att tillhöra vill jag rikta ett varmt tack. Mycket värdefulla och goda synpunkter har där kommit fram. Speciellt vill jag tacka Joel Halldorf, som när han fått uppdraget att opponera på ett enda kapitel i min avhandling, läste in sig på helheten och därmed kunde ge avgörande impulser till förbättringar.

I seminariesammanhang har docent Jan-Åke Alvarsson, rektor för PTS, Pingströrelsens Teologiska Seminarium, och föreståndare för IPS, Institutet för Pentekostala Studier, varit mycket generös mot mig. Vid två tillfällen har jag beretts tillfälle att ventilera avsnitt i avhandlingen i av IPS eller PTS arrangerade seminarier, och då fått ta del av tankar, analyser och fakta i samtal med verkligt initierade personer, som representerat den svenska Pingströrelsen. Tack för det, Jan-Åke!

Vid slutventilationen den 27 november 2007 gav opponenter, docent Göran Åberg, många av stor kunskap och insikt präglade råd. Han ställde kritiska och nyttiga frågor och var mycket konstruktiv i sin kritik. Jag fick hjälp att se avsevärda brister hos mitt manus. Ett stort tack för denna Din hjälp, Göran Åberg.

Till det praktiska genomförandet av mitt arbete har en rad personer och institutioner bidragit. Den skola där jag är anställd, Kaggeholms folkhögskola och dess rektor Per Håkansson, ställde omedelbart upp och gjorde insatser för att underlätta genomförandet av mitt projekt. Rektor Håkansson såg till att jag fick fortbildningsbidrag. Tidigare

hade jag varit anställd på heltidsbasis på skolan, nu gick jag ner till drygt 40 % arbetstid, men fick behålla lön för 50 %. Denna förmån har jag fått behålla under de år jag hållit på med detta arbete. Dessutom har skolan frikostigt bjudit mig möjligheten att kopiera kostnadsfritt. Jag började nämligen min undersökning med att spåra allt som skrivits om och av Georg Gustafsson under perioden 1920–1983 i Pingströrelsens veckotidning *Evangelii Härold*. Det blev tusentals kopior. Tack Kaggeholms folkhögskola, och: tack Per Håkansson.

Detsamma kan i tacksamhet sägas om tidningen *Dagen* och dess dåvarande chefredaktör Daniel Grahn. På *Dagen* var jag närmare ett års tid och under ett par dagar per vecka genomsökte jag alla exemplar av tidningen från 1945 till 1983. Det blev enorma mängder kopior som jag gick hem med därifrån – alla gratis. Ett ytterst välkommande mottagande var vad tidningens redaktion hela tiden bestod mig. Tack! Ett extra varmt tack till Weine Weinesjö, vaktmästare och allt-i-allo på *Dagen* – samtalen med Dig gav mig mycket och den service Du bestod mig glömmer jag aldrig.

Till pingstförsamlingarna – deras föreståndare och styrelser – i Hok, Värnamo, Jönköping, Norrköping och Eskilstuna vill jag uttrycka mitt varma tack. Jag bereddes full frihet att komma och »snoka« i era församlingars arkiv, utan förbehåll. Ett förtroende jag djupt beundrar och uppskattar.

Kulturjournalisten och författaren Ivar Lundgren har hjälpt mig mycket. Generöst ställde han sina intervjuer med Georg Gustafsson, och flera i nätverket kring denne, till mitt förfogande. Tack Ivar! Ivar har följt mitt arbete med stort intresse och hela tiden varit uppmuntrande. Din stora kunskap i ämnet Georg är uppenbar. Din ödmjuka framtoning som person, har lärt mig mycket i konsten att vara människa. Dessutom är ju vi, Du och jag, de hittills enda som har förstått att Georg Gustafsson är värd år av möda fyllt arbete. Du skrev två böcker om Georg – jag nöjer mig med en.

Arne Silfver har hjälpt mig med folkbokföringsuppgifter. Tack! Min kollega på Kaggeholms folkhögskola, Maggan Engman, har korrekturläst hela manuset. Tack Maggan – Du är en pärla. Till sist ett tack till Jim Liddle, engelsman – men egentligen »ängelsman« – som översatt min sammanfattning till god engelska, och till min käre svärson, Martin Lindblom, som med sitt stora datakunnande bistått mig vid slutredigeringen av materialet.

I. Introduktion

I:1 Varför undersöka predikanten Georg Gustafssons liv och gärning?

Den 14 januari 1983 gick ett rekordstort sorgetåg genom Jönköping, från Västra Torget – där Pingstkyrkan är belägen – ut till Skogskyrkogården.¹ Tusentals människor deltog i detta tåg. Det var pingstpredikanten Georg Gustafsson, av åtminstone landets pingstfolk redan under sin levnad betraktad som legendarisk, som då fördes till sitt sista jordiska vilorum.

Gustafsson hade då han dog, vid 83 års ålder, tjänstgjort inom den svenska Pingströrelsen under drygt sextio år. Han var tveklöst, efter Sven Lidmans sorti från rörelsen vid 1940-talets slut, under årtionden den näst mest inflytelserika personen inom svensk pingströrelse – mest inflytande hade naturligtvis ledaren Lewi Pethrus.² Gustafssons insats hade en bredd som var ovanlig; han var en av de allra mest framgångsrika församlingsbyggarna; han var troligen den mest anlitade bibelläraren inom rörelsen; hans helandetjänst var vad gäller dess omfattning unik inom rörelsen – han var Pingströrelsens egen Boltzius.

Hittillsvarande svensk akademisk forskning kring Pingströrelsen har resulterat i tre doktorsavhandlingar om Lewi Pethrus, där fokus lagts på hans kristendomstolkning, hans församlingssyn och uppfattning om predikantutbildning. En avhandling har granskat och analyserat författaren Sven Lidmans människosyn och gudsbild.³ Om Georg Gustafsson finns hittills ingen akademisk forskning över huvud taget. Denna undersökning fyller alltså en lucka och avhjälper en brist.

---

¹ JP 1983-01-15, s. 8; *Dagen* 1983-01-18, s. 6; Lundgren 1984, s. 181–182.

² Den bedömningen gör t.ex. några av dagens mest inflytelserika pingstpredikanter: Jack-Tommy Ardenfors i e-brev 2007-05-31; Lars-Ivar Nilsson i e-brev 2007-06-23; Bertil Swärd i e-brev 2006-02-10.

³ Om Pethrus, se Struble 2009, Carlsson 1990 och Lindberg 1991. I Strubles avhandling nämns inte Lewi Pethrus i titeln, avhandlingen behandlar församlingssynen i Pingströrelsen åren 1906–1947, men 140 av de 220 sidorna i avhandlingen handlar om Pethrus syn. Om Lidman, se Sundberg 1986.

Den internationella pingstväckelsen och pingströrelserna världen över, främst i Latinamerika, Afrika och Asien, är utan tvekan de idag mest expansiva och snabbast växande samfunden/kyrkorna inom världens kristenhet. Publicerade siffror är osäkra och de varierar, men att pingstväckelsen idag räknar mer än trehundra miljoner anhängare är säkert.⁴ Med pingstväckelsen menas då alla kristna världen över – oberoende av samfunds- eller kyrkotillhörighet – som gjort den karismatiska erfarenhet som är central i den pentekostala identiteten, det vill säga andedop med åtföljande tungomålstalande.⁵ Denna utveckling bidrar till att motivera varför forskning även om svenska pingstförhållanden och pingstpersoner är intressant och relevant. Svensk pingströrelse är – och har i ännu högre grad varit – en viktig del av den världsvida pentekostalismen. Inte minst den framgångssaga pingströrelserna i det folkrika Brasilien varit under snart hundra år, har alltid haft stark koppling till svensk pingstmission historiskt sett.

Redan här är det motiverat att göra en tydlig distinktion mellan begreppen pingstväckelsen och Pingströrelsen. Med pingstväckelsen avses i denna undersökning den överkonfessionella rörelse som sedan cirka 100 år tillbaka existerar världen över och som kännetecknas av andedop, tungomålstalande och bruk av de karismatiska gåvorna. Den internationella Pingströrelsen betecknar de konfessionella församlingsrörelser som formerades av människor som gjort de karismatiska erfarenheterna – rörelser som världen över oftast organiserades i samfund. Den svenska Pingströrelsen används som beteckning för de församlingsbildningar, som uppstod i vårt land från 1910-talet och

---

⁴ Se t.ex. Jenkins 2002, s. 63–105. – I Jenkins bok redovisas internationellt publicerad och oberoende statistik, alltså inte endast Jenkins egna osäkra gissningar om den framtida utvecklingen. Bundy skriver i sitt arbete (Bundy 2009) att: »It was estimated in 2004, [...] that there were about 570, 000,000 Pentecostals in the world; other persons where part of 'independent non-white churches' which had no ecclesial dependency on the older Pentecostal churches but often have their roots in Holiness and Pentecostal spirituality, liturgy and ecclesiology.« Som underlag för dessa uppgifter åberopar Bundy främst David B. Barerett och Todd M. Johnson, »Annual Statistical Table on Global Mission 2004« (*International Bulletin of Missionary Research*, 28 number 1 2004, p. 24–25).

⁵ I början av 1990-talet uppgavs till exempel ungefär 60 miljoner medlemmar i den Romersk-katolska kyrkan vara karismatiker, dvs. ungefär var femtonde katolik i världen. Uppgiften kommer från Charles Whitehead i Council of the International Catholic Charismatic Renewal Office, ICCRO, och återges i Aronson 2005, s. 147.

framöver, vilka samarbetade under Filadelfiaförsamlingens i Stockholm och pastor Lewi Pethrus ledning.⁶

Tilläggs bör att Pingströrelsen, alternativt den svenska Pingströrelsen, konsekvent i denna avhandling skrivs med stort P, medan svensk pingströrelse lika konsekvent skrivs med litet p. Bestämd form innebär alltså stort P, obestämd form ges litet p.

I:2 Utgångspunkt – min relation till undersökningsämnet

Svensk frikyrklighet, eller mer exakt: den svenska Pingströrelsen, var min uppväxtmiljö. Från nio års ålder fram till dess jag var trettio år gammal, tillhörde jag olika pingstförsamlingar, och under några år var jag dessutom predikant inom rörelsen. Den fasen i mitt liv avslutades med en kritisk utvärdering, som jag publicerade i skrift.⁷ Därefter följde ett tjugotal år utan någon som helst församlingsförankring, år då jag alltmer distanserades och självvalt distanserade mig från frikyrklig fromhet och verksamhet. Min nuvarande relation till Pingströrelsen är att jag undervisar på en av dess folkhögskolor, nämligen Kaggeholms folkhögskola, samt att jag är timlärare och huvudansvarig för ämnet kyrkohistoria vid Pingströrelsens Teologiska Seminarium, PTS. Däremot saknar jag på deltagande observation grundad kännedom om Pingströrelsen sedan ungefär 30 år tillbaka i tiden.

Jag träffade Georg Gustafsson under en vecka i november 1966. Jag var 17 år gammal och elev vid den bibelskola Elimförsamlingen i Malmö arrangerade, och Gustafsson var lärare under en av bibelskolans fyra veckor. Han gjorde ett outplånligt intryck på mig, och, tror jag, på alla oss elever. Ämnet för hans bibelstudier var hans älsklingstema: Kristi försoningsdöd och rättfärdiggörelsen genom tron. Under denna vecka hörde jag honom predika vid ett flertal tillfällen, och jag såg honom be för sjuka personer och smörja dem med olja. Jag hörde även ett antal vittnesmål från människor, som påstod sig ha upplevt helande.

---

⁶ Denna distinktion lanserades 1973 av Bertil Carlsson i uppsatsen *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* (Carlsson 2008).

⁷ Se exempelvis Svensson (Stävare) 1979, s. 19–25; 1980, s. 2–14; 1981, s. 43–53.

Mitt ämnesval har inget direkt samband med denna min erfarenhet vid mitten av 1960-talet. Hösten 2002 väcktes idén att undersöka Georg Gustafssons liv och verksamhet genom att jag stötte på den stora brevsamling som han lämnat efter sig, en samling på flera tiotusentals förböns- och tackbrev från sjuka människor. Minnena från 1966 väcktes då till liv, men brevsamlingen var den direkta orsaken till beslutet att utforska hans liv och verksamhet.

Frågan som måste ställas är: står jag för nära mitt forskningsämne och personen jag studerar? Mitt svar är nej. Fördelarna med att känna kulturen, språket och koderna i en så pass egenartad miljö som den svensk pingströrelse utgjort – möjligen fortfarande utgör – överväger nackdelarna och riskerna. Att ha stått nära det man undersöker, att ha varit en del av det, kan självfallet vara ett hinder för förmågan till och benägenheten för objektiv och saklig granskning. Saklig distans till undersökningens ämne eller föremål är självfallet en vetenskaplig nödvändighet, ett krav. Det kravet kan tillgodoses även då »inifrån-kunskap« föreligger, förutsatt att denna kunskap underordnas ett metod- och teoristyrkt arbetssätt.

I:3 Sveriges utveckling under Georg Gustafssons livstid – en översiktlig skiss

Det svenska samhället förvandlades på ett dramatiskt sätt under 1900-talet. Detta innebär självklart att man vid studiet av en företeelse, som uppträdde över en utsträckt tidsperiod under detta sekel, alltid måste ta hänsyn till och söka förstå förändringarnas inverkan på företeelsen ifråga. Uppgiften gäller dels att identifiera vilka förändringar som har relevans för studieobjektet, dels att förstå hur dessa påverkat direkt eller indirekt, på kortare eller längre sikt. Samtidigt är det naturligtvis så att det förändrade samhället, i takt med dess förändring, kontinuerligt ger nya och annorlunda villkor för verksamheter och aktiviteter inom dess ram.

Under hela 1900-talet hade vi i Sverige en kyrka, den evangeliskt lutherska, som var knuten till staten med intima band – en statskyrka.⁸ För andra kyrkor innebar detta en speciell problematik. Frikyrkorna

---

⁸ Om definitioner av begreppet statskyrka, och diskussionen om Svenska kyrkan som statskyrka och/eller folkkyrka, se t.ex. Ekström 2003, s. 10–14.

var per definition något annat, ofta – och ganska länge – något perifert på den svenska religiösa kartan, och alldeles definitivt innebar det att de hade att agera utifrån ett underläge. I en riksdagsdebatt 1921 då ämnet var statskyrkans avskaffande, varnade Harald Hallén, en ledande förespråkare för bevarat samband, för konsekvenserna av en skilsmässa och påstod:

att man med statskyrkans avskaffande sparkade ut Svenska kyrkan till den privata och okontrollerade sfär, där frikyrkornas »ljusskygga« kristendom hörde hemma.⁹

Religionsfrihetslagen som trädde i kraft 1 januari 1952 förbättrade situationen något för frikyrkornas del, inte minst rätten att utträda ur Svenska kyrkan var viktig – även om den inte kom att utnyttjas i särskilt stor omfattning. Någon statens neutralitet visavi det religiösa fältet innebar inte den nya lagen. Dock var den en förändring att ta hänsyn till vid studium av svensk frikyrklighet under 1900-talet.

Det svenska samhället blev under 1900-talet ett modernt samhälle. Även om ett sådant begrepp kanske inte med självklar ensamrätt kan reserveras för 1900-talsutvecklingen, är det meningsfullt att använda om samhällsförändringen i vårt land under förra seklet. En triad av processer pekas vanligen ut som aktivt medverkande i denna moderniseringsomvandling, eller annorlunda uttryckt: moderniteten var resultatet av tre över tid pågående processer. De är: *industrialiseringen*, *urbaniseringen* och *sekulariseringen*.¹⁰ En fjärde process bör tillfogas: *demokratiseringen*.

Parlamentarismens fulla genomförande i Sverige 1917 och införandet av allmän och lika rösträtt för kvinnor och män, vid val till både riksdag och kommun, 1921, var viktiga milstolpar eller slutsteg på Sveriges långa väg mot målet: ett demokratiskt samhälle.¹¹

Industrialiseringen av det svenska samhället var en långvarig process. Inte minst under tiden mellan de två världskrigen expanderade industrisamhället, för att nå sin kulmen på 1950-talet. Vid den tiden

---

⁹ Claesson 2004, s. 287–288. – Harald Hallén var präst inom Svenska kyrkan och riksdagsledamot för socialdemokraterna.

¹⁰ Thidevall 2000, s. 17–24.

¹¹ Om processen som ledde fram till allmän och lika rösträtt för kvinnor och män, se Carlsson 1992, s. 243–247, 252–254; Larsson 1994, s. 75–83; Halvarsson m.fl. 2003, s. 4–7; Claesson 2004, s. 239–244.

utgjorde industriarbetarna ungefär hälften av Sveriges befolkning.¹² Urbaniseringen, som tagit fart på allvar under 1890-talet – sent i jämförelse med vissa europeiska länder och USA – resulterade i att fler svenskar från och med 1930-talets första år bodde i samhällen, tätorter och städer än på landsbygden.¹³

Sekulariseringen är ett omstritt och svårfångat begrepp, men be-tecknar samtidigt inte desto mindre något påtagligt och reellt som ägt rum i åtminstone Västeuropas länder, inte minst i Sverige. Det handlar till exempel om att viktiga samhällsuppgifter och åtaganden över-förts från en kristen till en profan sfär – exempelvis skolan, äldre- och socialvården, och det handlar om att religionen avmonopoliserats, en religiös marknad med konkurrens har uppstått; den evangeliskt lutherska enhetskyrkan i Sverige har blivit konkurrensutsatt. Kyrko-historikern Sven Thidevall gjorde i sin avhandling *Kampen om folk-kyrkan* en sammanfattning av vad sekularisering kan påstås vara. Han skriver:

Det går dock att urskilja vissa konturer på fenomenet sekularisering. Sekulariseringen ses för det första allmänt som en modern europeisk eller västerländsk företeelse. För det andra utgör skärningspunkten mellan de kristna kyrkorna och det moderna samhället en punkt där processen blir synlig. För det tredje innebär sekulariseringen ett avsöndrande från en uttalat kristen sfär av olika samhällsområden och samhällsfunktioner, det vill säga en överföring av funktioner till en prononcerat icke-kristen sfär. Det medför i sin tur att kristna föreställningar privatiseras allt mer.¹⁴

Sekulariseringen kom att spela en central roll i den föreställningsvärld som återfanns hos denna studies primärgrupp: predikanten Georg Gustafsson, pingstvännerna och Pingströrelsen i Sverige under 1900-talet. För den obestridlige pingströrelseledaren, Lewi Pethrus, var sekulariseringen en faktisk och praktisk verklighet, som styrde och bestämde mycket av hans handlande och påkallade en rad initiativ från hans sida, som han ansåg skulle motverka sekulariseringen av det svenska folket. För Pethrus var den undervisningsplan för skolan, som antogs av riksdagen 1919, den avgörande startpunkten för seku-lariseringen. Beslutet då gick i korthet ut på att Luthers lilla katekes inte längre skulle vara obligatoriskt läromedel i den svenska skolan.

---

¹² Thidevall 2000, s. 17–18.

¹³ Thidevall 2000, s. 18–19.

¹⁴ Thidevall 2000, s. 22.

Istället skulle Jesu bergspredikan och etiska undervisning vara utgångspunkten. Ingen lärobok anbefalldes längre, och den på schemat utmätta tiden för kristendomsundervisning drogs ned till endast två timmar per vecka för alla klasser.¹⁵ Pethrus uppfattade sekulariseringen som en från eliten – den politiska och kulturella – uppifrån påbjuden och mot folkets önskan stridande företeelse. Svenska folket var föremål för sekulära myndighetskrafters spel.¹⁶

Sverige som politiskt eller ideologiskt styrd enhet genomgick en betydelsefull utveckling under förra seklet. Från 1920-talets ständiga regeringsskiften, då liberaler, konservativa och socialdemokrater turades om som bärare av regeringsmakten, gick Sverige in i det långa, 44-åriga, socialdemokratiska regeringsinnehavet, från 1932 till 1976. Detta hade naturligtvis betydelse för moderniseringsprocessernas verkningstakt i det svenska samhället, precis som för kyrkans och frikyrkornas verksamhetsbetingelser. Relationen mellan kyrkan/frikyrkorna och samhället kan naturligtvis inte frikopplas från frågan vilken ideologi som var samhällsomdanande över tid. Den ideologiskt bestämda samhällsomdaningen hade många konfliktområden. På exempelvis skolans område förekom en envis och långdragen diskussion om läromedlens förhållande till kristna värden. Ett annat exempel kan hämtas från familje- och äktenskapslagstiftningens område, där heta duster utkämpades inom såväl det politiska samhället som det kyrkliga, och mellan dessa båda samhällen.

Sverige förvandlades under 1900-talet till ett välfärdsland, inte minst på grund av att landet sparades från att dras in i de två stora europeiska krigen, de så kallade världskrigen. Sverige var under decennier bland de toppnoterade nationerna i välfärdslistan. »Folkhemmet«, ett begrepp kopplat inte minst till Per Albin Hanssons utvecklingsvision för samhället på 1920-talet, förverkligades alltmer. Ekonomiskt fick svenskarna i allmänhet det väsentligt bättre. Den svenska levnadsstandard blev hög, välstånd ersatte fattigdom för allt fler. Samhället erbjöd i ständigt högre grad ett socialt skyddsnät, som ställde kyrklig välgörenhet och kyrkligt organiserad diakoni lite vid sidan om under tillväxtdecennierna strax efter seklets mitt. Vad betydde detta för kyrka och fri-

---

¹⁵ Denna utveckling är kartlagd av Lennart Tegborg i hans doktorsavhandling, Tegborg 1969, samt av Karl-Göran Algotsson i hans avhandling, Algotsson 1975. Se även Claesson 2004, s. 284–290.

¹⁶ Carlsson 1990, s. 145–149.

kyrka? Att betydelsen var avsevärd torde vara ett rimligt antagande. Frikyrkofolket gjorde under 1900-talets andra hälft en rätt lång »klassresa«, detta gällde på individnivån såväl som för gruppen som kollektiv. Inte minst inom Pingströrelsen är detta ett påtagligt faktum.

Det ekumeniska klimatet förändrades dramatiskt under förra seklets gång. Tvivelsutan kan 1900-talet betecknas som ekumenikens århundrade. Från Nathan Söderbloms banbrytande insatser under seklets första årtionden, via tillkomsten av Kyrkornas Världsråd 1948 och nationell framväxt av ekumeniska samarbetsorgan, togs steg till samarbete och lokala ekumeniska församlingsbildningar under slutfasen av 1900-talet.¹⁷ Denna utveckling hade alla svenska trossamfund att förhålla sig till. Här kan en intressant utveckling inom det svenska kyrkosamhället iakttas. Positionerna försköts över tid, attityder förändrades och en ny beredskap till acceptans och respekt växte fram. Positioner som intogs med övertygelse på 1920- och 1930-talen framstår vid slutet av seklet som nästan obegripliga.

I:4 Tidigare forskning

Om Pingströrelsen internationellt och i Sverige

Det har forskats och skrivits mycket om Pingströrelsen, men i första hand om den internationella grenen av rörelsen. Walter J. Hollenweger hävdade att det år 1965 fanns cirka 4 700 arbeten om rörelsen skrivna av folk inom den, och cirka 1 100 arbeten om Pingströrelsen skrivna av personer som står utanför den, alltså oberoende forskare och skribenter.¹⁸

Hollenwegers arbete *Enthusiastisches Christentum: die Pfingstbewegung in Geschichte und Gegenwart*, från 1969, utgör fortfarande ett standardverk vid studiet av Pingströrelsens frambrytande i USA, vid förra seklets början, och dess utbredning till en världsvid väckelserörelse. Delar av Hollenwegers arbete har med titeln *The Pentecostals* utkommit i engelsk översättning i ett flertal upplagor. I hans undersökning ges dels en översiktlig framställning av Pingströrelsens utbredning i de olika världsdelarna, del I, dels en beskrivning och analys av rörelsens tro, lära och praktik, del II. Inte minst skillnaderna i rörelsens gestal-

---

¹⁷ För ett välinformerat perspektiv på detta och utvecklingen i detalj, se Bergsten 1995.

¹⁸ Hollenweger 1971, s. 307.

ning beroende på geografisk kontext, blir tydliggjorda i Hollenwegers historieskrivning.

Pingstväckelsen (upplevelseinnehållet som kom till uttryck främst i Pingströrelsen) förmedlades till Sverige, dels genom kontakter med Norge, dels genom direktförbindelser med Azusa Street, Los Angeles. För den norska förbindelsen och Pingströrelsens utbredning i broderlandet är Nils Bloch-Hoells arbete *Pinsebevegelsen. En undersøkelse av Pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utformning i Norge*, från 1956, ett standardverk av närmast epokgörande betydelse. Bloch-Hoell skildrar Pingströrelsen i Norge både utifrån den kronologiskt daterbara stegvisa utvecklingen och utifrån ett analytiskt innehållsperspektiv, där organisatoriska och läromässiga frågor sammanvävs till en relativt enhetlig gestaltning av den norska Pingströrelsen.

Islänningen Pétur Pétursson undersökte pingstmissionen på de Nordatlantiska öarna och, inte minst, utformningen av Pingströrelsen på dessa öar, i sin avhandling *Från väckelse till samfund*, från 1990. Den amerikanske forskaren David Bundy ger i sin undersökning, *Visions of apostolic mission – Scandinavian Pentecostal Mission to 1935*, från 2009, främst en mycket utförlig bakgrund till den norska och svenska pingstmissionen, samtidigt som dessa missioners tidigaste årtionden kartläggs genom betoning av tre personers insatser – de är: norrmannen Thomas Ball Barratt och svenskarna John Ongman och Olov Leonard Björk.

För kunskap om Pingströrelsens framväxt och utbredning i Sverige är Emanuel Linderholms två böcker från 1920-talet av intresse. Kanske främst genom den mycket omfattande dokumentation av artiklar i tidningar från Pingströrelsens tidiga utbredningsskede som redovisas, man kan därigenom följa utvecklingen nära och näst intill dag för dag. Dels är det *Pingströrelsen*, från 1924, dels *Pingströrelsen i Sverige*, från 1925. Trots att Linderholm skriver utan att i långa stycken ens sträva mot vetenskaplig objektivitet, är analysen och slutsatserna fortfarande av visst intresse. Den personligt klart negativa förhandsinställningen hos Linderholm tillåts ofta dominera över vetenskapsmannen Linderholm vid framställningen av Pingströrelsens tidiga historia.¹⁹

Efraim Briem, professor i Lund från 1928, publicerade 1924 sitt arbete *Den moderna pingströrelsen*. Det är en balanserad, saklig och kunnig

---

¹⁹ Se t.ex. Linderholm 1925, s. 315–339.

framställning Briem gör. Huvudvikten är lagd på att ur religionspsykologiskt perspektiv belysa de andliga nådegävornas bruk inom Pingströrelsen.

De akademiska avhandlingarna om svensk pingströrelse är ungefär ett tiotal. Några av dessa har direkt intresse för studiet av Georg Gustafssons liv och insats inom svensk pingströrelse. Carl-Erik Sahlbergs *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle, 1907–63*, akademisk avhandling från 1977 (nyutgiven 2009) och fortsättningsarbetet *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen, 1964–1974*, från 1996 (nyutgiven 2009), hör hit. Dessa två arbeten bidrar till kartläggningen av det kontextuella växelspelet, med det omgivande samhället, andra frikyrkor och kyrkan, under vilket och genom vilket en väckelserörelse av den svenska Pingströrelsens typ formats och utvecklats, och – kanske allra tydligast – förändrats över tid.

Om *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*, skrev Bertil Carlsson en tvåbetygsuppsats i statskunskap år 1973 – den publicerades i tryck året därpå (nyutgiven 2008). Carlsson gjorde med denna studie en närmast banbrytande insats genom sin definition av vad pingstväckelse respektive pingströrelse betecknar. Den överkonfessionella rörelsen med fokus på upplevelseinnehållet betecknas lämpligast med begreppet pingstväckelsen, slog Carlsson fast, medan den församlingsrörelse som i nätverksform bildades kring Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm lämpligast benämns som Pingströrelsen, menade han. En definition och distinktion, som 1973 mötte ivrigt motstånd – inte minst från Lewi Pethrus – men som idag framstår som närmast självklar för dem som sysslar med pingströrelseforskning.

Rhode Strubles avhandling *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska Pingströrelsens församlingssyn 1906–1947*, från 1982 (nyutgiven 2009), kan sägas behandla ytterligare två ämneskretsar av central betydelse i Lewi Pethrus tänkande, och därmed även i den svenska Pingströrelsens.

Dessa arbeten bidrar med underlag för bedömning och analys av de officiella pingströrelseståndpunkterna i centrala frågor, vilka syssel-satte Georg Gustafsson under hans liv. För bestämningen av Georg Gustafssons position inom svensk pingsteologi, utgör de ett värdefullt referensmaterial.

Lars Samuelsson disputerade 1983 på en avhandling om *Väckelsens vägar*, där han studerar Pingströrelsens utbredning i trakterna kring Lycksele och Arvidsjaur. Studiens fokus ligger på att utifrån Pingströrelsens ledarstruktur och lokal religiös kultur förklara varför den »nya rörelsen« fick så varierat fotfäste i Västerbottens respektive Norrbottens inland. Lärorika studier och historieskrivningar med regional eller lokal prägel har publicerats av till exempel Anders Gustavsson: *Pingströrelsen på Åstol*, år 1984 (nyutgiven 1994), Göran Johansson: *Särilaregnets tid. Fragment och bilder från Betania pingstförsamling [Melltorp] i och ur tiden*, år 2005, samt Rune Sahrling: *Pingströrelsen i Skåne – historia och utveckling*, år 2005. Även ett par studier av icke-teologisk karaktär, med lokalt fokus, är värda att nämnda i sammanhanget. En är Stig-Magnus Thorséns musikvetenskapliga studie av en lokal pingstförsamling, betitlad *Ande skön kom till mig. En musiksociologisk analys av musiken i Götene Filadelfiaförsamling*, år 1980. En annan är Ulla Mobergs kommunikationsetnografiska studie av språket i en pingstförsamling: *Språkbruk och interaktion i en svensk pingstförsamling*, utgiven år 1998. Moberg konstaterar att språkspelet, den verbala interaktionen mellan pingstvännen är svårförstådd för utomstående. Hon påvisar även hur generationsbundet »pingstspråket« är, stora språkliga skillnader föreligger mellan generationerna inom en och samma församling.

Carl-Gustav Carlssons avhandling *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomstolkning*, från 1990, är utomordentligt värdefull. Med analytisk skärpa klarlägger Carlsson tre fundamentala ämneskretsar i Lewi Pethrus tänkande. Ett tänkande som alldeles uppenbart under ett drygt halvsekel djupt präglade den svenska Pingströrelsens förkunnelse, lärouppfattningar och människohantering; ett tänkande som Georg Gustafsson hade att förhålla sig till under hela sitt aktiva liv som pingstpredikant.

Hur lärouppfattningar översatts i människohantering eller hur teologin tagit sig uttryck i praktisk handling, har Owe Kennerberg undersökt i sin avhandling *Innanför eller utanför. En studie av församlingstukten i nio svenska frikyrkoförsamlingar*, från 1996. Undersökningsperioden är lång, från 1860-talet till nutid. Studien gäller tre baptistförsamlingar, tre missionsförsamlingar och tre pingstförsamlingar, en från varje av de tre frikyrkorna i städerna Stockholm, Sundsvall och Sala. Det är de tre samfundens olika ålder som gör undersökningsperioden så utsträckt. Kennerbergs arbete är intressant som komparativ studie

frikyrkoförsamlingarna och samfunden emellan. Den är högtintressant för min studie av församlingsföreståndaren Georg Gustafsson, då den beskriver församlingstukten inom tre pingstförsamlingar. Jämförelse med hur församlingstukten bedrevs i de församlingar Gustafsson förestod perioden 1924–1967 är därmed möjlig att göra.

Utbildningsfrågan är naturligtvis av intresse då en autodidakt studeras. En autodidakt som på ålderns höst beklagade att han aldrig fått teologisk utbildning. Där fyller Alf Lindbergs avhandling *Förkunnarna och deras utbildning. Utbildningsfrågan inom Pingströrelsen. Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation*, från 1991, en informationslucka.

Till förståelsen av pingstspiritualitetens särmarke, andedopet med åtföljande tungomålstalande, har den finländske forskaren Nils G. Holms *Tungotal och andedop. En religionspsykologisk undersökning av glossolali hos finlandssvenska pingstväänner*, från 1976, mycket att bidra med. Holms studie belyser den mänskliga dimensionens samspel med det övernaturliga vid extatisk erfarenhet. Den tidiga Pingströrelsens spiritualitet är analyserad av Ulrik Josefsson i avhandlingen *Liv och övernog*, från 2005. Josefsson koncentrerade sin undersökning till perioden 1913–1921, och fokuserar på rörelsens ortodoxi (läror), ortopraxi (handlingsmönster) och ortopati (grundhållningar).

Arthur Sundstedts krönika över Pingströrelsens uppkomst och utbredning i Sverige, *Pingstväckelsen*, del I–V från åren 1969–1973, är värdefull på grund av de många originaldokument, protokoll och brev som där är publicerade. Annars är det en inifrån skriven historia, precis som G.E. Söderholms pingsthistoriska böcker *Den svenska pingstväckelsens historia*, 1907–1927, del I och II, från 1927 respektive 1928. (Omarbetade till *Den svenska pingstväckelsens historia 1907–1933*, del I och II, år 1933.)

År 2007 publicerades ett nytt historieverk om den svenska Pingströrelsen. Ett flertal författare medverkar med ett eller flera kapitel var. Verket är skrivet med vetenskapligt anspråk, med utförlig notapparat och omfattande källhänvisningar. Det är en historik i två band, där den första delen *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet* är en kronologisk framställning av den 100-åriga historien, från 1906 till nutid, och den andra delen *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet* är tematisk och beskriver tro, liv, förkunnelse och praxis inom rörelsen under ett sekel.

Om Pingströrelsen i Småland och om Georg Gustafsson

Vetenskapligt studium med specifik inriktning på Pingströrelsens genombrott i Småland har ännu inte bedrivits, i varje fall inte publicerats. Men självfallet är de många småländska pingstförsamlingarna omnämnda – och delvis beskrivna – i flera av de arbeten som redovisats ovan.

En vetenskaplig studie med en lokalförsamling i fokus finns dock; Jan-Åke Alvarsson publicerade år 1980 sin studie *Betania i Bondebygd – En studie av en pingstförsamlings kulturmiljö i Adelövs socken, Jönköpings län*. I denna uppsats ges intressanta inblickar i en specifik församlings liv och verksamhet. Betania i Adelöv var dessutom en av landets första friförsamlingar med pingstväckelseprägel.

I krönikans form finns några arbeten av intresse. Huberth Hubertsson gav 1944 ut sin bok *Andens eld över Smålandsbygd. Pingstväckelsens uppkomst och utbredning – en översikt*. Bokens första del är ägnad utvecklingen i Jönköping under Pingströrelsens tjugo första verksamhetsår där. Andra delen beskriver alla församlingarnas tillkomst och första decennier som fria församlingar inom Jönköpings län. (Fem församlingar i det angränsande Skaraborgs län, två i Kalmar län och en i Kronobergs län är också medtagna.) Hubertsson beskriver församlingarna strikt kronologiskt, det vill säga utifrån tillkomstdatum. En värdefull krönika, som måste läsas källkritiskt.

I en uppsats vid Lunds universitet, betitlad *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom pingströrelsen 1950–1951*, från 2004 (publicerad i nyutgåva 2010), har Joel Halldorf undersökt händelser med anknytning också till Småland, närmast då Jönköping. Både väckelsen och den därpå följande Algot Niklassonaffären, äger en tyngdpunkt i skeendet i Jönköping. Georg Gustafsson var en av aktörerna i samband med dessa händelser på både riks- och lokalplanet. Halldorfs studie bidrar i viss mån till belysningen av detta.

Lars-Ivar Nilsson gav 1999 ut minnesskriften *Till Guds ära. 75 år med Filadelfiaförsamlingen i Värnamo*. Denna icke-vetenskapliga framställning ger goda inblickar i Pingströrelsens framväxt i Värnamobygden. En väsentlig mängd källmaterial i form av protokoll, brev och liknande är publicerade i skriften. Georg Gustafsson är helt naturligt huvudperson i denna minnesskrift, då han ju var med och grundade församlingen i Värnamo och var dess första föreståndare. Då Georg Gustafssons första

föreståndarperiod i Jönköping inföll under åren 1929–1937, intar han naturligt nog en framskjuten plats även i Hubertssons framställning.

Om Georg Gustafsson och hans livsverk finns hittills ingen forskning. Endast två populärt skrivna böcker av kulturjournalisten Ivar Lundgren; *Georg – Herrens revolutionär*, från 1975, och *Georg – visionären*, från 1984. Dessa arbeten, som bygger på Georg Gustafssons egna berättelser, är för det första retrospektiva med ända upp till 50 års tidsavstånd till det som berättas (gäller första boken i synnerhet), och för det andra tillkomna för uppbyggelseändamål. Uppgifter och episoder i dessa berättelser måste genomgående kontrolleras mot samtida källor.

I:5 Uppgiften och avgränsningen

Uppgiften i denna undersökning kan beskrivas som tvåledad. Dels handlar den om att skriva Georg Gustafssons livshistoria, och att göra det genom att ställa hans livsverk i en belysande relation till svensk pingströrelse. Dels handlar uppgiften om att förstå och tolka den svenska Pingströrelsen genom att spegla den genom Georg Gustafssons liv och verksamhet. I undersökningen är alltså »reflexiviteten« mellan rörelsen och mannen, respektive mannen och rörelsen, ett primärt intresse. Avsikten är att genom beskrivning, analys och värdering av Gustafssons insats inom den svenska Pingströrelsen, samt genom att undersöka vad som formade, påverkade och förändrade honom, hans förkunnselse och verksamheter över tid kunna blottlägga denna interaktion.²⁰ Det gäller att pröva i hur hög grad Gustafsson var ett genuint exempel på och uttryck för vad svensk pingströrelse var under den period han var aktiv inom rörelsen. Likheter och olikheter mellan det Pingströrelsen officiellt representerade och det pingstpredikanten Georg Gustafsson stod för, skall fokuseras och beskrivas.

---

²⁰ Ruth Franzén har i en spiritualitetshistorisk artikel om Betty Ehrenborg/Posse diskuterat och tillämpat begreppet »intersektionalitet« i det sammanhanget. För att göra begreppet användbart gör Franzén följande definition av intersektionalitet: »'Inter' handlar om samverkan och inbördes påverkan och 'intersektionalitet' om olika identitetsordningar, som samverkar flerdimensionellt i en ständigt pågående dynamik mellan särskiljande och sammanfogning.« Franzén framhåller att det lika gärna kan handla om interpersonell som intrapersonell dynamik (Franzén 2007, s. 170). Det som här åsyftas med begreppen »reflexivitet« och »interaktion« är innehållsligt åtminstone delvis ekvivalent med det Franzén avser.

Georg Gustafssons liv spände över 83 år. Hans verksamhetsperiod inom den svenska Pingströrelsen tog, som redan nämnts, drygt 60 av dessa år i anspråk, ett engagemang som genererade ett omfattande, nästan ohanterligt omfångsrikt källmaterial att arbeta med vid studiet av hans liv och insats. I denna studie kommer tyngdpunkten i den kronologiskt strukturerade framställningen att läggas vid 1920- och 1930-talen och vid de händelsefulla 1950- och 1960-talen. Barndoms- och uppväxttiden kommer att ges en översiktlig skildring, liksom pensionärstiden, från 1967 till 1983.

En motivering till denna avgränsning är att vid den tid då 1910-talet går över i 1920-tal, träder Georg Gustafsson delvis ut ur de formativa kontexter vilka danat honom till en vuxen man, men han stiger samtidigt in i en ny, religiöst bestämd, formande miljö som kommer att dana predikanten, församlingsföreståndaren, bibelläraren och helbräddgöraren Georg Gustafsson.

Motiveringen för den andra tyngdpunkten, på 1950- och 1960-talen, är att Pingströrelsen då genomgick en radikal förändringsprocess och egentligen blev en »annan« rörelse än den varit tre eller fyra decennier tidigare. Händelser med dramatiskt ingripande konsekvenser inträffade under denna tid. Pingströrelsen hade samtidigt kring seklets mitt nått ett nytt »mognadsstadium«. Krafter som ville öppenhet och samhällstillvändhet kämpade framgångsrikt mot krafter som ville fortsatt slutenhet och exklusivitet. Inom Pingströrelsen pågick under denna tid en process av »professionalisering« och i ökande omfattning en »amerikanisering«. En huvudfråga blir hur Georg Gustafsson, själv då en erfaren och ytterst etablerad ledande pastor inom rörelsen, förhöll sig till denna förändringsprocess. Hur påverkades hans relation till processens »arkitekt«, pastor Lewi Pethrus? Åt vilket håll drog Georg Gustafsson? Mot öppenhet och förändring? Eller mot slutenhet och vaktslående kring det som varit?

Tre tematiska fördjupningskapitel kompletterar den kronologiskt byggda framställningen. Ett av dessa – kapitel V – ägnas Georg Gustafssons insats som predikant, församlingsledare och bibellärare, och två – kapitel III och VII – är studier av helandetjänsten, dels på 1930-talet, dels under några år vid 1960-talets mitt. Därigenom möjliggörs en jämförelse, som påvisar utvecklingstendenser, förändringar, skillnader och likheter i pingstfolkets och Pingströrelsens tänkande och prioriteringar över en dryg 30-årsperiod.

I:6 Metod, frågeställningar och antaganden

Denna avhandlings uppgift – att beskriva och analysera Georg Gustafssons liv och insats under livet i en reflexiv och interaktiv relation till den svenska Pingströrelsen och dess utveckling – tarvar en fungerande arbetsmetod. Jag har valt livsverksbiografen som arbetsmodell och framställningsform.²¹ Den tillåter en framställning utifrån två parallella perspektiv: ett kronologiskt och ett tematiskt. Detta arbets sätt, där ett pendlande mellan »omvärld och jag, mellan allmänt och individuellt« medges, gör det möjligt och naturligt att också bruka det reflexiva eller interaktiva perspektivet i undersökningen. Gunnar Eriksson, tidigare professor i idé- och lärdomshistoria, skriver om livsverksbiografins egenart och möjligheter:

I samma ögonblick som vi drar in handlingarna i den mänskliga personligheten, öppnar vi dörren för hela den omvärld i vilken en människa verkar. En person är uppenbarligen inte en punkt utan en sfär, en sfär med obestämda gränser utåt mot världen. Men det rör sig naturligtvis inte om en statisk sfär, en en gång för alla given enhet. Den är föränderlig över tiden på det sättet att den genomgår en utveckling under sitt livslopp och därigenom att den i varje ögonblick pendlar eller oscillerar mellan omvärld och jag, mellan allmänt och individuellt. Det är på grund av denna oscillation som livsverksbiografen fyller sin dubbla uppgift: att både karakterisera

---

²¹ I boken *Med livet som insats. Biografen som humanistisk genre* (Rosengren & Östling, 2007), ger elva forskare och skribenter bidrag till analysen och den kritiska utvärderingen av biografins renässans under de senaste decennierna. De skilda biografityperna listas: Den existentiella biografen; Livsverksbiografen; Psykobiografen; Den postmoderna biografen; Den kontextuella biografen; Kollektivbiografen. De väsentligaste bidragen hittills inom varje biografityp redovisas, och intressant nog är det livsverksbiografen som är mest frekvent. Inom den biografigenren återfinns: Sif Bokholm, 2000, *En kvinnoröst i manssamhället. Agda Montelius 1850–1920*; Gunnar Dahl, 2005, *Tiberius: Kejsare mot sin vilja*; Lars Ekdahl, 2001, *Mot en tredje väg: En biografi över Rudolf Meidner. Tyskflyktning och svensk modell*; Lars Ekdahl, 2005, *Mot en tredje väg: En biografi över Rudolf Meidner: Facklig expert och demokratisk socialist*; Per I. Gedin, 2003, *Litteraturens örtagårdsmästare: Karl Otto Bonnier och hans tid*; Bengt Jangfeldt, 2003, *En osalig ande. Berättelsen om Axel Munthe*; Jörgen I. Jensen, 1991, *Carl Nielsen: Danskeren: En musikbiografi*; Lars-Olof Larsson, 2002, *Gustaf Vasa – landsfader eller tyrann?*; Ingmar Lundkvist, 2005, *Kulturprosten: Torsten Fogelqvist som DN-publicist och folkbildare*; Svante Nordin, 1994, *Fredrik Böök En levnadsteckning*; Johan Svedjedal, 1999, *Skrivarens Birger Sjöbergs liv och diktning*; Jarl Torbacke, 1993, *Carl Grimberg – ett underbart öde*; Bo Wallner, 1991, *Wilhelm Stenhammar och hans tid*, 1–3; Dag Østerberg, 1995, *Jean-Paul Sartre: filosofi: konst, politik, privatliv*. (Rosengren & Östling, 2007, s. 175–177)

och förklara en personlighet och karakterisera en hel kulturmiljö och den till personen ifråga knutna vetenskapens plats i denna miljö.²²

I denna undersökning kommer livsverksbiografen att fylla följande dubbla uppgift: att både karakterisera och förklara personligheten Georg Gustafsson och karakterisera Pingströrelsen som fromhetskultur/miljö och det till Gustafsson knutna predikantskapets – som förkunnare, bibellärare och förebedjare – plats i pingstmiljön.

Genom detta arbetssätt kan väsentliga sökfrågor till Gustafssons liv och gärning ställas och bearbetas, möjligen besvaras. Det är frågor som vidgas genom att de samtidigt ställs till hela den svenska Pingströrelsen:

- Hur uppfattade Georg Gustafsson sin kallelse och sin livsuppgift, från början och senare? En fråga som korresponderar med en annan: hur såg man på individens kallelse, den kristna människans livsuppgift inom Pingströrelsen, tidigt och senare under 1900-talet?
- Vad och hur predikade Gustafsson, från början och senare? En frågeställning som korresponderar med: vad och hur predikades det inom Pingströrelsen, från början och senare?
- Varför ägnade han sig under hela sitt liv åt förböns- och helandetjänst? Jämförelsefrågan är: i vilken utsträckning gjorde man detta också inom den svenska Pingströrelsen från 1920 till 1980?
- Hur såg han på Pingströrelsens uppgift i det svenska samhället, på 1920-talet och senare? Den samtida frågan blir: hur var Pingströrelsens egen bild av dess uppgift i samhället under motsvarande tid?
- Hur reagerade Gustafsson på Pingströrelsens utveckling? Den nära relaterade frågan är: hur såg man inom rörelsen på den egna utvecklingen, och vilka reaktioner förekom inom pingstleden?

Förståelsen av den enskilda människan och hennes gärning måste naturligtvis hela tiden ske i medvetenhet om interaktionen med de formativa kontexterna. I samspelet med omvärlden, det sekulära och det religiösa samhället och ytterst de stora världshändelserna, blir resultatet till.

Mitt antagande eller min hypotes är att Georg Gustafsson var representativ för svensk pingströrelse i mycket hög grad. Han var en av de

---

²² Eriksson 1997, s. 108–109.

allra mest uttalat pingstpräglade pingstpredikanterna under sin tid. Ett annat antagande är att Gustafsson var och förblev djupt lojal mot och på samma gång relativt självständig i sin relation till Pingströrelsen och dess ledare Lewi Pethrus. Ett tredje antagande är att Georg Gustafsson var Pingströrelsens främste, eller i varje fall mest inflytelserike, »lutheran« och/eller »Rosenius-lärjunge«.

I:7 Materialet

Tillgängligt material utgörs av brev, protokoll, artiklar, publicerade predikningar och bibelstudier. Men även 25 fullskrivna anteckningsböcker med utkast till predikningar och bibelstudier finns tillgängliga. I dessa pärmar har Georg Gustafsson noga antecknat dag, år, plats och ämne för offentliga framträdande han gjort, åtminstone då han varit på besök i andra församlingar. På så sätt kan jag följa honom »tätt i spåren« under ett flertal årtionden.

I första hand är församlingsarkiven i Värnamo, Jönköping och Eskilstuna av vikt utifrån det val av tyngdpunkter i tid som gjorts. *Evangelii Härold (EH)* och *Dagen* utgör huvudkällor när det gäller Gustafssons verksamhet och förkunnelse. Tusentalet artiklar, notiser och annonser var införda genom åren i dessa tidningar.

Ett verkligt omfångsrikt material utgör de 10 000-tals brev, som återfinns i Georg Gustafsson-arkivet inrymt i Pingst – Arkiv & Forskning vid Kaggeholms folkhögskola. Det är förbönsvärd och svarsbrev efter mottagen böneduk, men även tusentalet brev från predikantkollegor och från missionärer ute i världen. Detta brevmaterial, såväl som anteckningsböckerna med utkast, är källor som hittills aldrig använts i någon forskning, av vare sig vetenskaplig eller populärhistorisk karaktär.

Tolv längre bandade intervjuer med Georg Gustafsson, som Ivar Lundgren gjorde åren 1971–1975, tillhör också det tillgängliga materialet. Dessa berättelser är av stor vikt för möjligheten att teckna en bild av barndomshemmet, uppväxten och utvecklingen fram till dess Georg Gustafsson blev en offentlig person. Samtidigt finns det naturligtvis ett avsevärt källkritiskt problem i samband med detta intervjumaterial. En åldrad Georg Gustafsson berättade om sin barndom och uppväxttid, alltså om händelser och en tid som låg 50 eller 60 år tillbaka i

tiden. Men intervjuerna behandlade även i tiden mer närliggande ting, exempelvis livet som pensionär efter år 1967.

Ytterligare några längre bandade intervjuer finns: med Anne-Marie Gustafsson, Georgs fru sedan 1939, med hans bror Simon, med barnen Sam och Kerstin, samt med några kollegor och medarbetare till honom.

I brev liksom i protokoll och annat material från församlingsarkiven används inte sällan ett dialektalt färgat talspråk. Skrivfel förekommer givetvis också. Citat ur detta material återges – med undantag av att några triviala stavfel rättats – ordagrant och utan markeringar. I citat ur tryckta källor används »[sic!]<« eller hakparenteser för att exempelvis markera en felstavning.

Opublicerade arbeten och uppsatser som det hänvisas till i denna avhandling, har försetts med parentestecken omkring årtalsangivelsen, såväl i noter som i källförteckningen, där dessutom dessa arbeten är redovisade under egen rubrik.

Georg Gustafssons namn skrivs inte ut i en källhänvisning om han är avsändare eller mottagare av ett brev, och i brev från hans arkiv (här förkortat GGa) utelämnas ordet »från« före avsändarnas namn.

II. En personlighet formas och ett liv får sin inriktning (1899–1920)

Då Georg Gustafsson såg dagens ljus den 4 september 1899 var det »ljus« han såg, och med vars hjälp han småningom kunde orientera sig framåt i livet, bestämt av den samtidiga närvaron av översinnliga, religiöst präglade förhållanden och djupt sinnliga eller robust jordnära verklighetsdanande faktorer.

Beskrivningen av dessa förhållanden och faktorer är av betydelse för möjligheten att förstå människan Georg Gustafsson och hans val av livsväg. I den följande framställningen kommer därför först den genom 1800-talets väckelsetradition beredda »religiösa myllan« i den aktuella del av Småland där han växte upp, nämligen Östbo härad, att beskrivas. Sedan uppmärksammas den sociala och politiska situationen i Värnamobygden vid 1900-talets början. En verklighet som – på det sätt den unge Georg Gustafsson uppfattade den – påverkade livsinriktningen, inte endast under den revolutionära ungdomstiden utan under hela livet, till ett varaktigt engagemang för svaga och sämre lottade människor i samhället.

Den första formativa kontexten i en människas liv är barndomshemmet. Kanske är den även den viktigaste. Atmosfären i barndomshemmet och föräldrarnas personligheter, den fostran ett barn får och barndomstidens övriga erfarenheter, allt detta dröjer kvar och påverkar utvecklingen under det fortsatta livet. Barndomen och uppväxtförhållanden måste därför tillmätas vikt, inte minst då en biografi skrivs. Svårigheten att göra detta är uppenbar. De flesta människors barndomsförhållanden är lite eller inte alls dokumenterade. Den tillgängliga informationen är oftast retrospektiv. Undantag är möjligen en barndom som genomlevts i en väl känd och i det offentliga livet etablerad familj. I Georg Gustafssons fall är tillgänglig information om hans barndom och uppväxttid nästan uteslutande hans egen berättelse, dessutom mestadels given relativt sent i livet. Detta är en svaghet, som manar till stor försiktighet vid bruk av materialet. Risken för tillrättaläggning och skönmålning är uppenbar. Minnesfel kan inte

uteslutas – sådana måste snarare närmast förutsättas. Och en viktig fråga måste hållas i aktivt medvetande hela tiden: hur ofta har Georg Gustafsson berättat sin uppväxthistoria, sin omvändelsehistoria och historien om sin väg till den svenska Pingströrelsen genom åren? Hur invand och stiliserad har berättelsen hunnit bli under åren?

En noggrann genomgång av allt skriftligt material, predikningar, artiklar och brev etcetera, ger grund för antagandet att han ytterst sällan berättat sin tidiga historia. Intervjumaterialet ger sammantaget det bestämda intrycket, att Georg Gustafsson definitivt inte ransonerade upplysningar som framstår som mindre hedrande för den egna personen.

Georg Gustafssons liv tog i och med hans omvändelse 1918 en ny riktning. Omvändelsens förlopp och hans egen tolkning av den är naturligtvis av betydelse för skildringen. Analysen av denna process bidrar till förståelsen av hans kristendomstolkning i fortsättningen och den förkunnelse och undervisning han förmedlade under de följande sextio åren.

II:1 Den religiösa myllan i Värnamobygden

Väckelsen växte sig tidigt stark i Jönköpings län, och småningom blev även frikyrkligheten starkt förankrad i länet. Och det har den fortsatt att vara.²³ Värnamo kommun visar en situation som snarare förstärker än försvagar bilden av frikyrklighetens styrka i länet.²⁴ Statistiken berättar dock om något minskande siffror under 1900-talets slutdecen-

---

²³ Åberg 1998, s. 63. – Göran Åberg uppger att av Jönköpings läns år 1995 drygt 312 000 invånare var ungefär 35 000 frikyrkomedlemmar, dvs. drygt 11 % eller var nionde person. Det bör observeras att vi här endast talar om församlingsmedlemmarnas antal i förhållande till befolkningstotalen i länet. Församlingsbarnen, dvs. medlemmars barn, som deltog i gudstjänster eller gick i söndagsskola är inte inräknade. Inte heller säger uppgiften något om hur många människor i länet som på något sätt betjänades genom de skilda frikyrkoförsamlingarnas verksamheter. Om frikyrkohistorien i Jönköpings län, se Åberg 2002.

²⁴ Åberg 1998, s. 61. – I Värnamo kommun var 4 100 personer, eller 13 % av befolkningen, frikyrkomedlemmar år 1995. Antalet medlemmar i pingstförsamlingar var cirka 1 500, i Alliansmissionens församlingar 1 200 och i församlingar knutna till Svenska Missionsförbundet 1 100.

nium, det gäller både på länsnivån och lokalt för Värnamo kommun.²⁵ Varför slog väckelsen, läseriet och sedermera frikyrkligheten igenom med sådan styrka i de småländska bygderna?

Folkväckelsen i Sverige vid 1800-talets mitt och decennierna därefter hade som en av sina grundförutsättningar den andliga resonansbotten som Svenska kyrkans verksamhet skapat hos breda lager av det svenska folket. Folkets bekantskap med psalmboken och de bibliska berättelserna, Luthers lilla katekes och den grundläggande undervisningen i den kristna tron – i samband med nattvardsförberedelse och husförhör – man fick del av, allt detta sammantaget får inte underskattas. Det bidrog med anknytningspunkter och utgjorde därmed ett slags »kallelens förspel« hos människor, då väckelsens präster och predikanter ställde dem inför evangeliets uppmaning till bot och omvändelse. Detta var en förutsättning som rimligen inte gällde på annat sätt i Småland än i övriga Sverige, men möjligen tillvaratogs den i synnerlig grad i detta landskap.

Väckelseprästerna

Den småländska folkväckelsens vägröjare var flera. Komministern Jakob Otto Hoof (1768–1839) i Svenljunga kom att påverka det religiösa livets utveckling i stora delar av södra Sverige, inte minst i västra Småland.²⁶ En lagiskt präglad omvändelsecentrerad fromhet, – »en kombination av gammalpietistisk bättringspredikan med mer än vanligt konkreta skildringar av de eviga straffen och en herrnhutisk tröst- och trosförkunnelse med stark koncentration på Jesu blod och sår«²⁷ – predikade han med stor framgång. Emilie Petersen – »Mor-mor på Herrestad« – skrev i ett brev att Hoof under en längre tid var »lärare för alla läsare i trakten, uti Östbo och Västbo härader ända ned genom Kronobergs län«.²⁸ Hos Hoof var det centralt att dra upp gränsen mellan omvända och oomvända, pånyttfödda och opånytt-

---

²⁵ Åberg 1998, s. 50, 61. – År 1885 var andelen frikyrkliga av befolkningen i Jönköpings län 13 %, i Värnamo kommun var 15 % av folket då frikyrkoanslutna, uppger Åberg. Minskningen mellan 1885 och 1895 var således 1,3 % inom länet som helhet och cirka 2 % inom Värnamo kommun. (Om vad siffrorna utsäger, se kommentaren i not 23.)

²⁶ Runnö 1963, s. 30.

²⁷ Jarlert 2001, s. 76.

²⁸ Citerat efter Runnö 1963, s. 30–31.

födda, och med den förkunnelsen beredde han väg för nyevangelisk väckelse och frikyrklighet.²⁹ Hoofianismen fick i Arvid Zackrisson (1790–1880) – »Arvid i Sunnerbo« – en ledargestalt i Småland. Zackrisson, som i sin ungdom varit i tjänst hos Hoof, tog i sin stuga i Sunnerbo, Gnosjö, från år 1820 och framåt emot människor i stor mängd. Han blev deras själasörjare och andlige vägledare. Dessutom bedrev Zackrisson en omfattande predikoverksamhet.³⁰

Urshultsprosten Per Nymans (1794–1856) radikala väckelseförkunnelse, färgad av inflytandet från Hoof och med lagen och nåden som bärande element, bidrog starkt till den evangeliska väckelsens genombrott i Smålandsbygderna. Under sin tid som adjunkt i Burseryd hade Nyman mött hoofianismen, och enligt vissa sagesmän skulle han ha besökt Hoof i Svenljunga och genom dennes vägledning blivit omvänd.³¹ Samtidigt var Nyman en energisk kämpe mot nyevangelismen och dess ledande företrädare Rosenius, Fjellstedt och Ahnfelt.³²

I Småland och vida utöver dess gränser utövade komministern i Hälleberga, Peter Lorenz Sellergren (1768–1843), ett avsevärt inflytande. Sellergren hade en tid samarbetat med Nyman, och precis som denne förkunnade han ett väckelsebudskap med gammalpietistisk prägel.³³ Han fick i Jonas Sandell (1790–1858) en av sina första lärjungar. Denne var från 1831 till sin död kyrkoherde i Fröderyd.³⁴ Sandell byggde upp ett omfattande kontaktnät. Han hade väglett Peter Wieselgren fram till en personlig tro under dennes studietid i Växjö. Och efter flytten till Fröderyd gjorde Sandell prästgården till mötesplats för väckelsemän som Fjellstedt, Wieselgren och många andra. Till dessa andra hörde tre män som blev ledande först i Jönköpings Traktatsällskap och senare i Jönköpings Missionsförening. De var Knut Wilhelm Almqvist – som blev måg hos Sandell – T.H. Odencrantz och

---

²⁹ Wärlö, B. i skriften *Här en källa rinner*, citerat efter Runnö 1963, s. 30.

³⁰ Åberg 1998, s. 10; Runnö 1963, s. 31.

³¹ Runnö 1963, s. 32.

³² Runnö 1963, s. 32; Jarlert 2001, s. 84. – Jarlert skriver: »Trots sina egendomligheter blev Nyman en inflytelserik väckelsepredikant. Genom ensidig botpredikan och skarp, kyrklig kritik mot nyevangelismen framkallade hans verksamhet två motsatta reaktioner. Dels beredde den väg för den nya rörelsens evangelikala förkunnelse, dels cementerade den på andra håll motståndet mot samma rörelsens fria arbetsformer.«

³³ Runnö 1963, s. 32.

³⁴ Åberg 1998, s. 11; Runnö 1963, s. 32.

P.M. Elmblad.³⁵ Sandell var starkt påverkad av herrnhutismen, men förblev livet ut avgjord motståndare till lekmannapredikan.³⁶ I hans krets formades dock personer som banade väg för lekmännens möjligheter att också predika. En av dessa var prästen P.M. Elmblad, först verksam i Jönköping, men senare missiverad därifrån på grund av sina friare verksamhetsformer och sin förkunnelse till Åkers pastorat, några mil norr om Värnamo. Där resulterade hans verksamhet i en lagisk pietistisk väckelse med evangeliska inslag.³⁷

Till väckelsepräster av betydelse för den fortsatta utvecklingen hörde även exempelvis kyrkoherden i Rogberga, C.J. Svalander och kyrkoherden i Tofteryd, Håkan Sjögren. Denne Sjögren kom att på flera sätt få betydelse för väckelsen i Värnamotrakten.³⁸ Det var genom Håkan Sjögrens andliga vägledning som Georg Gustafssons mor blev omvänd i sin ungdom.

Mormor på Herrestad

»Den pietistiska riktningen fick ett för folkväckelsens utveckling avgörande nedslag i Småland genom Emilie Petersen, 'Mormor' på Herrestad«, hävdar kyrkohistorikern Göran Åberg.³⁹ Emilie Petersen (1780–1859), född Eckerdt, var dotter till en tysk köpman med internationella kontakter, tillika preussisk konsul och hovråd. Hans namn var Johann Christian Eckerdt. År 1803 gifte sig Emilie med Johann Philipp Petersen. Petersen var köpmansson, uppvuxen i ett förnämt, förmöget och högborgerligt hem i Hamburg.⁴⁰ Makarna Petersen lämnade Hamburg, troligen i november 1813, på grund av Napoleons

---

³⁵ Runnö 1963, s. 32.

³⁶ Åberg 1998, s. 11–12.

³⁷ Rundbäck 1932, s. 90; Åberg 1998, s. 12–13.

³⁸ M. Karlgren har i sin bok *Benådade frontkämpar* tecknat ett porträtt av Tofteryds-kyrkoherden Håkan Sjögren (1818–1896). Han skriver om Sjögren: »I ordets allmänna mening var han heller inte någon stortalare, när han uppträdde i predikstolen, men hans speciella storhet bestod närmast i hans varma böneliv med Gud, hans barnafromma tillit till Frälsaren och hans eget individuella sätt att ta Gud på orden« (Karlgren 1940, s. 153–154).

³⁹ Åberg 1998, s. 9.

⁴⁰ Åberg 2005, s. 15–16. – Åberg korrigerar en rad uppgifter som tidigare gällt för sanna, exempelvis gäller det Emilie Petersens födelseår, stavningen av hennes flicknamn och tidpunkten för hennes äktenskap med Johann Philipp Petersen. Jarlert 2001, s. 195 uppger att Emilie Petersen var född 1782.

belägring av staden, och kom till Sverige och det för parets räkning redan 1811 förvärvade godset Herrestad, en mil väster om Värnamo. Han var då 41 år gammal och hon 33.⁴¹ På Herrestad stannade paret kvar tills makens död 1835, och där verkade änkan Emilie Petersen fram till sin egen död.

Genom kontakter med konstnären Otto Runge och hans konst – där den i konstnärens liv fördolde Kristus framställdes – hade paret Petersen upplevt en religiös väckelse år 1808. Och genom den reformerte Lübeckprästen Johannes Geibel och hans predikningar fann Emilie »det nya livet i Kristus«.⁴²

Fattigdomen och spritmissbruket var problem som var för sig – och än starkare i kombination – i hög grad bestämde många människors vardagsliv vid den här tiden även i Värnamobygden. För fru Petersen var det tidigt en medveten strategi att förena diakonala insatser med bibelspridning för att åstadkomma en förändring. Människors liv skulle förvandlas, det handlade om både deras yttre och inre levnadsförhållanden. Hon åkte runt bland ortens välbärgade och samlade in pengar, för vilka hon köpte mat och kläder som delades ut till de fattiga. Ofta delades vid dessa hembesök även biblar och psalmböcker ut.⁴³ Hon tog hand om och uppfostrade ett antal barn som kom från misärpräglade hemförhållanden. Johann Philipp Petersen inrättade 1833 en skola på Herrestad – »skolan på Berget« – där barnen på godset fick lära sig läsa och skriva. Antalet på godsets ägor bosatta personer uppgick till omkring 300.⁴⁴ Flickorna fick även lära sig sy och sticka. En arbetsförening bildades 1838, vilken fick namnet *Fruentimmersföreningen i Kärda socken*. Föreningen gav kvinnor arbete. Lin och ull köptes in och delades ut till kvinnorna. För den väv eller vadmal man tillverkade betalade »Mormor« med mjöl, potatis eller pengar. Föreningen sålde sedan det tillverkade, och bland kunderna fanns även kungahuset. Samma år startades även en nykterhetsförening på Herrestad. År 1844 blev skolan på Berget även ett räddningshem för

---

⁴¹ Åberg 2005, s. 20–21; Rundbäck 1932, s. 13–17, där år 1814 anges som tidpunkt för makarnas ankomst till Herrestad.

⁴² Åberg 2005, s. 18–20.

⁴³ Runnö 1963, s. 36–37.

⁴⁴ Åberg 2005, s. 23, 36, 42.

vanvårdade och fattiga barn inom Kärda församling.⁴⁵ Samma år bildades även *Fruentimmersarbetsföreningen på Herrestad*, vilken brukar räknas som vårt lands första syförening i vedertagen betydelse.⁴⁶ Ytterligare en skola startades senare. Några av lärarna vid dessa skolor gjorde betydande insatser som kolportörer och predikanter i regionen. Skolan pågick sex månader per år och de andra sex månaderna var dessa lärare anställda av Emilie Petersen som kolportörer. En av dem var den välkände Per August Hultman, som tjänade på Herrestad i tio år, därefter tolv år inom Jönköpings missionsförening. Till Hultmans insatser hörde att han sannolikt år 1850 startade söndagsskola på Herrestad och därmed, om uppgiften stämmer, blev Smålands första söndagsskollärare.⁴⁷

För den religiösa väckelsens utbredning i Värnamotrakten fick missionsböerna på Herrestad stor betydelse. Emilie Petersen ville förena diakonal och evangeliserande verksamhet till inre mission. Missionsböerna hölls första måndagen i varje månad, med start i december 1837.⁴⁸ De samlade hundratals personer, både väckta »läsare« och traktens allmoge i allmänhet. På 1850-talet hade dessa möten växt

---

⁴⁵ Åberg 1998, s. 10; Runnö 1963, s. 37; Rundbäck 1932, s. 35–36, 40–48; Jarlert 2001, s. 195–196. – Både Rundbäck och Jarlert uppger att arbetsföreningen fick namnet *Kärda fattigförening*, dessutom karakteriserar Jarlert den första skolan som en sy- och stickskola på Herrestad, startad i december 1835. Göran Åberg bekräftar att arbetsföreningens ursprungliga namn var Fruentimmersföreningen i Kärda socken, men att andra benämningar förekom, t.ex. Kärda församlings kvinnliga fattigförening eller Kärda församlings arbetsförening för fattiga kvinnor (Åberg 2005, s. 65). Om räddningsskolan, som kom att benämnas Kärda församlings räddningsskola, alternativt: räddningsskolan på Herrestad eller Herrestads räddningsskola, se Åberg 2005, s. 53.

⁴⁶ Om denna första syförening på Herrestad, se Wejryd 2005, s. 31–45 och Åberg 2005, s. 81–86.

⁴⁷ Rundbäck 1932, s. 87–88; Holmberg 1938, s. 10; Runnö 1963, s. 37. – Åberg (2005, s. 51) skriver: »Ett annat initiativ som Per August Hultman tog med anknytning till skolan på Berget var att anordna söndagsskola. Det skedde kring 1850, d.v.s. samtidigt eller till och med något tidigare än den tidpunkt, julafton 1851, som allmänt betraktas som starten för den svenska söndagsskolan i modern mening«

⁴⁸ Holmberg 1938, s. 8; Åberg 1998, s. 9; Rundbäck 1932, s. 71. – Rundbäck uppger 1840-talet som den tid då missionsböerna började. Denna uppgift är felaktig, vilket Åberg övertygande visat genom hänvisning till brev från Emilie Petersen till vännen Pauline Westdahl. En första missionsbön för husfolket hölls 5 december 1837 och den första egentliga missionsbönen med deltagare utifrån hölls 1 januari 1838 (Åberg 2005, s. 9).

till sådan omfattning att de måste hållas utomhus, med predikstolen på förstugukvisten och hela gården fylld med folk. Ett samtida deltagande vittne uppger att missionsbönen år 1855 kunde pågå i upptill tre dagar, med omväxlande sång, bön och läsning.⁴⁹ Vid dessa samlingar deltog många av landets mest namnkunniga förkunnare. Peter Fjellstedt vistades sammantaget cirka två år på Herrestad. Vid mitten av 1840-talet bodde han där tillsammans med sin familj under ett helt år. Fjellstedt var en ofta och gärna hörd talare vid missionsböerna. Gärna hörda var även Peter Wieselgren, C.O. Rosenius – båda deltog sporadiskt vid dessa bönesamlingar, den senare tillsammans med Oscar Ahnfelt – Per Magnus Elmblad, T.H. Odencrantz och många fler.⁵⁰

Sammanfattningsvis kan sägas att »Mormors« verksamhet, både den diakonala och den som avsåg bibelspridning och bibelundervisning, fick vidsträckt omfattning och berörde Värnamo och byar och socknar runtomkring, till exempel Hånger, Forsheda och Hörle.

Roparrörelsen

Ett relativt kortlivat, men betydelsefullt fenomen inom väckelsens tidiga historia var roparrörelsen. Den kom att få utbredning inom flera svenska landskap: Småland, Västergötland och Närke. Beskrivningarna av den varierade. Här ett exempel:

En mäktig väckelse i Småland var under 1800-talets första hälft roparrörelsen eller predikosjukan, som den också kallades. Enligt predikanten Carl Johan Lindberg hade denna rörelse sin upprinnelse 1842 i Svenarums församling, då en 20-årig tjänsteflicka, »Johanna från Krokvadet«, såg en syn av ett öppet helvete. Hon skakade våldsamt och började varna sina kamrater: »Vi är på orätt väg. Vi måste göra bättring, ty tiden är kort«. Det upprepades, att hon föll i dvala och kom i medvetslöst tillstånd, då hon såg syner, som hon senare återberättade.⁵¹

Det för rörelsen kännetecknande var extasen, botpredikan och det apokalyptiska motivet. Inslaget av barn som predikanter, gjorde naturligtvis rörelsen speciell och gav den publicitet.

---

⁴⁹ Rundbäck 1932, s. 79; Åberg 2005, s. 91–102.

⁵⁰ Holmberg 1938, s. 8; Runnö 1963, s. 37–38; Rundbäck 1932, s. 83–89; Åberg 2005, s. 94–96, 157–190.

⁵¹ Runnö 1963, s. 33. – Andra dateringar och geografiska ortsangivelser för upprinnelsen förekommer, se exempelvis Jarlert 2001, s. 86–87.

I en skrivelse från landshövdingen i Jönköpings län till Kungl. Civildepartementet angående roparrörelsen heter det:

Ett stort antal av dylika profetissor om tio å tolv års ålder hava uppstått i Hjälmeryds, Svenarums, Vrigstads och Ljungs socknar. De föregiva sig hava omedelbart från den Helige Ande emottagit sina uppenbarelser, hava besökt himmel och avgrund, förnummit de hädanfarnas tillstånd efter döden, förutsäga världens snart stundande undergång, predika bot och bättring.⁵²

Det är ett intressant faktum att roparrörelsen främst fick fäste och vann utbredning inom de områden där hoofianismen tidigare varit framgångsrik.⁵³ Extatiskt präglad kristendom med apokalyptisk koncentration, var hos roparrörelsen komplement till den omvändelseförkunnelse och lagiska reglering av kristet liv som hoofianismen redan tidigare bidragit med. Extasen, apokalyptiken, omvändelseförkunnelsen och den lagiska regleringen av det kristna livet kom att utgöra en »fyrklöver«, som sjuttio, åttio år senare blev utmärkande för den frambrytande Pingströrelsen.

För den fortsatta väckelsen i de småländska bygderna fick roparrörelsen betydelse. Inte minst genom att de personer, som blev Jönköpings traktatsällskaps första predikanter och kolportörer, hade upplevt sina genombrott till personlig omvändelse och tro i samband med roparrörelsens möten. Dessa var Carl Johan Lindberg och Svenning Johansson.⁵⁴

Den prästerliga misstänksamheten och motståndet mot roparrörelsen ledde förmodligen till att lekmannaverksamheten i Småland påskyndades och tog fart tidigare än annars skulle blivit fallet.⁵⁵

Roparrörelsen påverkade det andliga skeendet i bygderna runt om Värnamo, och sannolikheten för påverkan även i den dåvarande köpingen Värnamo är stor, men svår att leda i bevis.⁵⁶ Vi vet av uppgifter som måste bedömas som tillförlitliga att roparna uppträdde i trakterna kring Herrestad under år 1842.⁵⁷

---

⁵² Utdrag ur skrivelsen, citerat efter Runnö 1963, s. 33.

⁵³ Holmberg 1938, s. 7.

⁵⁴ Åberg 1998, s. 11; Holmberg 1938, s. 6; Runnö 1963, s. 34.

⁵⁵ Runnö 1963, s. 34, där Runnö gör den bedömningen.

⁵⁶ Runnö 1963, s. 42.

⁵⁷ Åberg 2005, s. 229.

Jönköpings traktatsällskap och missionsförening

År 1853 bildades i Jönköping ett traktatsällskap. Syftet var enligt första styrelseprotokollet att »kalla och utsända tjänliga kolportörer att både muntligen och med dem av sällskapet tillhandahållna Biblar och Traktater, inom ett visst område söka verka till väckande och underhållande av kristligt liv«. ⁵⁸ Detta var precis vad sällskapet gjorde, och snart var ovan nämnda Lindberg och Johansson igång som kolportörer inom sällskapet. Lindberg anställdes redan samma dag som sällskapet bildades, det vill säga den 1 juli 1853. ⁵⁹

Jönköpings traktatsällskap ombildades 1 mars 1861 till Jönköpings missionsförening, en förening för inre och yttre mission. Föreningen såg sig – vilket även stadgarna lade fast – som en förgrening av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. ⁶⁰

Missionsföreningen hade, enligt Göran Åberg, som skrivit sin doktorsavhandling om Jönköpings missionsförening, ⁶¹ sin första glansperiod under 1880-talet. Då omfattade föreningens verksamhet praktiskt taget hela Jönköpings län, dessutom delar av Östergötlands-, Kalmar-, Kronobergs-, Älvsborgs- och Skaraborgs län. ⁶² Kring år 1880 var ett dussintal resepredikanter anställda och deras reseverksamhet omfattade 337 kyrksocknar och 20 städer. ⁶³ Varje plats fick minst fyra besök per år. Genom denna reseverksamhet spreds den nyevangeliska väckelsen snabbt i Jönköpings län. Lokala föreningar – ofta kallade arbetsföreningar – bildades för att underlätta kontakten de »väckta« emellan. I många fall skedde detta under ledning av vad som ansågs vara »andligt levande präster«, det vill säga präster som kunde vittna om egen upplevd väckelse och omvändelse – väckelsepräster. Föreningarna anslöt sig till Jönköpings missionsförening som så kallade biträdesföreningar och fick på det sättet regelbunden predikohjälp. Vid 1880-talets mitt fanns drygt 200 sådana biträdesföreningar knutna

---

⁵⁸ Jönköpings Traktatsällskaps första verksamhetsberättelse år 1854, citerat efter Åberg 1972, s. 11.

⁵⁹ Åberg 1998, s. 17.

⁶⁰ Åberg 1972, s. 11; 1998, s. 19.

⁶¹ Åbergs avhandling *Enhet och frihet* (Åberg 1972) bildar huvudsakligt underlag för beskrivningen här av Jönköpings missionsförening.

⁶² Åberg 1972, s. 11.

⁶³ Åberg 1972, s. 72; 1998, s. 21.

till missionsföreningen.⁶⁴ Bland dessa återfanns en i Hörle och en i Värnamo.⁶⁵ Antalet biträdesföreningar hade vid sekelskiftet, år 1900, stigit till över 500 och därtill fanns då ytterligare cirka 200 predikostationer. År 1911 var antalet predikostationer som besöktes cirka 830.⁶⁶

Målsättningen med verksamheten var klart formulerad, nämligen att »söka få evangelium om Kristus predikat till syndares omvändelse samt de troendes helgande och stadfästande i Guds nåd«.⁶⁷ Predikanternas reseverksamhet var det främsta medlet man valt för att nå det målet.

I Värnamo bildades en arbetsförening redan 1863. Den tillkom på initiativ av skolläraren och kolportören från Herrestad, Peter Johnsson. Denne bodde åren 1861–1862 på gården Bygget i Värnamo. I samarbete med gårdens innehavare, Johan Jonasson – senare kallad »biskopen på Bygget« – startades arbetsföreningen på denna plats. Den anslöts till Jönköpings missionsförening och fick predikohjälp därifrån.⁶⁸ Några av missionsföreningens predikanter bodde dessutom i Värnamo, vilket naturligtvis gjorde kontakten enkel och naturlig. Arbetsföreningen byggde eget missionshus på gården Bygget år 1875. Den ombildades till en missionsförening 1880. En friförsamling grundades år 1888, vilken året därpå sökte och vann anslutning till Svenska Missionsförbundet. Missionsföreningen och friförsamlingen, som bestod av i stort sett samma människor och hade samma styrelse, förenades till en gemenskap 1899, Värnamo friförsamling.⁶⁹ Den anslöts i samband därmed även till Jönköpings missionsförening.⁷⁰

Den därpå följande utvecklingen bestämdes i hög grad av att de fast anställda predikanterna i församlingen alla kom från Svenska Missionsförbundet. Missionsförbundsinflytandet minskade spelrummet för Jönköpings missionsförening. Då Jönköpings missionsförening ombildades till Svenska Alliansmissionen 1919, anslöts följakt-

---

⁶⁴ Åberg 1972, s. 61.

⁶⁵ Åberg 1972, bilaga 7 s. 227.

⁶⁶ Åberg 1972, s. 71–72.

⁶⁷ Utdrag ur cirkulär utsänt av styrelsen för Jönköpings missionsförening 1886, citerat efter Åberg 1972, s. 61.

⁶⁸ Holmberg 1938, s. 13–14; Runnö 1963, s. 42–43.

⁶⁹ Holmberg 1938, s. 18, 42; Runnö 1963, s. 46, 50–53.

⁷⁰ Runnö 1963, s. 52–53; *Gud ger framtidshopp* 1998, s. 3.

ligen inte församlingen i Värnamo till det nybildade samfundet. Svenska Alliansmissionen hade därmed ingen egen verksamhet i Värnamo, trots att Jönköpings missionsförening varit en huvudaktör i samband med grundläggningsarbetet i köpingen. Man hade i Värnamotrakten en rad föreningar och församlingar,⁷¹ men inte i tätorten. Det dröjde till 1948 innan en Alliansmissionens församling bildades i Värnamo.⁷² I sin egen historieskrivning talar Missionsförsamlingen i Värnamo om en rad väckelser eller väckelsetider, såväl under 1870- och 1880-talen som på 1900-talets första årtionden.⁷³ Församlingen hade år 1918 följande statistik: 226 medlemmar, 270 barn i söndags-skolan och 158 medlemmar i ungdomsföreningen.⁷⁴ Det betyder att man vid den tiden hade en stark förankring bland Värnamos då cirka 3 400 invånare.

Ouchterlony och Frälsningsarmén

Värnamotraktens väckelsehistoria sätter fokus på två kvinnor: den första är Emilie Petersen, »Mormor på Herrestad« – vars verksamhet skisserats ovan – den andra är Hanna Ouchterlony (1838–1924).

Hanna Ouchterlony föddes på Norrhorja gård, mindre än en mil från Värnamo. Gården arrenderades vid den tiden av häradshövdingen Fabian Constantin Ouchterlony – Hannas far. Vid 37 års ålder, 1875, genomgick hon en personlig omvändelseprocess. Det främsta redskapet för denna process var prästen Karl Palmberg (1842–1920) i Hagshults kyrka, norr om Värnamo. Samme Palmberg var Jönköpings missionsförenings ordförande under åren 1886–1911. Han var en väckelsepräst, som aktivt stödde lekmanapredikan och bildandet av nattvardsföreningar.⁷⁵ Palmberg var för övrigt en av talarna då det tidigare nämnda missionshuset i Värnamo invigdes 1875.⁷⁶ Trots att Palmbergs period som präst i Hagshults kyrka blev relativt kort, från november 1874 till

---

⁷¹ *Gud ger framtidshopp* 1998, s. 3. – Bland föreningar och församlingar i Värnamokretsen av Svenska Alliansmissionen var de i Nederby, Göten, Högamålen, Lerdala, Alandsryd, Hörle, Maramö, Hädinge, Vällersten och Torp.

⁷² *Gud ger framtidshopp* 1998, s. 4.

⁷³ Holmberg 1938, s. 54–55.

⁷⁴ Holmberg 1938, s. 91.

⁷⁵ Nilsson 1999, s. 19; Åberg 1972, s. 11.

⁷⁶ Holmberg 1938, s. 21.

april 1876, kom han likväl att få stor betydelse för det andliga livet i Värnamobygderna.⁷⁷

I missionshuset hade Hanna Ouchterlony sin andliga gemenskap under några år, och där var hon aktiv. Aktiviteten beskrivs på följande sätt:

Hennes okuvliga verksamhetsbegär tog sig redan då många uttryck. Hon började sålunda en syförening för att skaffa kläder till fattiga barn, hon samlade traktens barn till söndagsskola såväl i hemmet som i Missionshuset, hon gick omkring och läste Moodys predikningar och Pietisten för gamla och sjuka, hon inbjöd folk även ur societeten till bönesammankomster i sitt hem.⁷⁸

Med Bramwell Booths besök i Värnamo 1878 inleddes en ny epok i Hanna Ouchterlonys liv. Bramwell var son till den internationella Frälsningsarméns grundare Catherine och William Booth. Det första mötet han medverkade i hölls i hennes hem. Därefter användes väntsalen i den järnvägsstation som var under uppbyggnad som möteslokal, men till sist ställdes missionshuset till förfogande. Där höll Booth under en tid ett eller två möten dagligen.⁷⁹ Mötena i Värnamo var de första Frälsningsarmén höll utanför Storbritannien.⁸⁰

Hanna Ouchterlony tog starka intryck av Bramwell Booths förkunelse och informerade sig grundligt om den organisation han representerade. Hon upprätthöll i fortsättningen kontakten med honom och hans familj. Efter ett besök i England, där hon gästade familjen Booth, fick hon och fyra andra personer uppdraget att påbörja »frälsningskriget« i Sverige. Den 28 december 1882 hölls det första egentliga armémötet i Sverige på Ladugårdslandsteatern (nuvarande Folkan) i Stockholm.⁸¹

Det dröjde dock sex år innan Frälsningsarmén kom till Småland och Värnamo och blev etablerad. År 1887 hade 25 kårer med drygt 2 000

---

⁷⁷ Uppgiften om vilken tid Palmberg verkade i Hagshult, samt värderingen av dennes betydelse för det andliga livet i bygderna kring Värnamo är skriftligt förmedlade till mig av Göran Åberg, 2007-11-27. Om Palmberg, se Åberg 1972.

⁷⁸ Holmberg 1938, s. 22.

⁷⁹ Holmberg 1938, s. 24. – Holmberg citerar ur ett brev där Bramwell Booth, efter besöket i Värnamo, talar om den värme och kärlek han mött i missionshuset och om hur han saknar sina vänner där.

⁸⁰ Bexell 2003, s. 136.

⁸¹ Åberg 1998, s. 37.

soldater bildats i Sverige, men ännu ingen i Småland. Året därefter »öppnades eld« – som Frälsningsarméns egen beskrivning löd – i Tranås, Jönköping och Nässjö. I Värnamo slog armén rot 1889 – och det gjorde den med stor framgång. Inom ett halvår kunde man rapportera inte mindre än 180 frälsningsökande i köpingen och ytterligare 200 i den omgivande landsbygden.⁸² En livskraftig kår bildades i köpingen, och under 1900-talets första decennier utgjorde Frälsningsarmén genom sin verksamhet ett vitalt inslag i Värnamos religiösa liv.

Den internationella Frälsningsarmén i Sverige splittrades 1905, då Svenska Frälsningsarmén bildades. I Värnamo bildades året därpå, alltså 1906, en Svenska Frälsningsarméns kår. Bildandet skedde i samband med ett besök av den nya riktningens grundare Kaleb Svensson, men var mer resultatet av en omfattande lokal väckelse än uttryck för splittring. Kåren fick egen lokal redan under sitt första verksamhetsår.⁸³

Hörle bruk och mötena i »domkyrkan«

För den religiösa utvecklingen i Värnamotrakten under 1800-talets andra hälft spelade även Hörle bruk och dess skilda ägare en roll som bör beaktas. Hörle ligger cirka en mil norr om Värnamo, ett par kilometer från Karlsfors – Georg Gustafssons födelse- och uppväxtplats. Brukets ensamägare från 1839 – delägare sedan 1819 – var Jakob Essen Hamilton. Han sökte vid 1840-talets mitt tillstånd hos Kungl. Majt. att få anställa brukspredikant. Ansökan tillstyrktes 1847 och beslutet var undertecknat av kung Oscar I.⁸⁴ Sannolikt var den första brukspredikan-

---

⁸² Åberg 1998, s. 37.

⁸³ Åberg 1998, s. 40.

⁸⁴ Böhn-Jullander 2003, s. 40. – Böhn-Jullander återger ett avsnitt i ansökan, där det heter att »som nämnda Bruk med nära 200 personer underlydande, närgränsande torp inberäknade, äro belägna på en mils afstånd från sockenkyrkan [i Värnamo ...] tillåta ägaren [...] att kalla och aflöna en Predikant, med åtnjutande af presterlig tjänsteårsberäkning«. I svaret som tillstyrkte ansökan heter det, dock »med villkor att härigenom någon minskning icke äger rum i prästerskapets eller Kyrkobetjningens inom pastoratets lagliga rättigheter [...] Kallelsen till Brukspredikant bör inskränkas till Stiftets barn, då tillgång finnes, samt Bruksegaren tillförbindas att predikanten behålla och aflöna, intill dess denne vinner annan befordran.«

ten Josua Colliander. Kring honom uppges en andlig rörelse ha uppstått i Hörle.⁸⁵

Efter Colliander följde andra predikanter vid bruket. År 1878 kallade en av brukets ägare, Carl Jehander – från 1886 till 1901 ensam ägare – predikanten Isak Granberg dit. Granberg stannade i fem år, tills han 1883 trädde i Jönköpings missionsförenings tjänst.⁸⁶ Han odlade kontakter åt skilda håll, bland annat med den ovan nämnde väckelseprästen Håkan Sjögren (1816–1896), kyrkoherde i Tofteryd sedan 1871. Sjögren besökte Hörle och predikade där, medan Granberg predikade i Sjögrens kyrka.⁸⁷ Från 1881 var Granberg, samtidigt som han hade kvar brukspredikanttjänsten vid Hörle bruk, också predikant i Värnamo missionsförening.⁸⁸ Efterträdaren som brukspredikant, August Pohl, gjorde samma sak. Han var samtidigt verksam både vid Hörle bruk och i Värnamo missionsförening fram till 1888, då han tillträdde en tjänst i en missionsförsamling i Förenta Staterna.⁸⁹

Utöver de gudstjänster brukspredikanterna höll bedrevs annan verksamhet, som söndagsskola för de bruksanställdas barn. Den leddes från 1878 av verkmästaren vid bruket, Anders Magnus Pettersson tillsammans med brukets hammarsmed, Johan Thoursie. Thoursie blev vida känd för sin verksamhet som själasörjare, profet och helbrägdagörare.⁹⁰ Inte minst hans vänskap med – och andliga mentor-skap för – Hanna Ouchterlony är flitigt omvittnad.

Bruksägaren Carl Jehander var en av Sveriges mer betydande järnvägsbyggare, men samtidigt starkt engagerad i hemorten Hörle. Han lät bygga både en ramsåg och en snickerifabrik i Karlsfors, vilket gav ortens människor arbete.⁹¹ Jehander var en varmt troende person, aktiv inom Jönköpings missionsförening och medverkade till att en

---

⁸⁵ Runnö 1963, s. 42 återger en nedskreven berättelse från Sven Gustaf Jonasson. I den heter det: »De första andliga rörelser i vår omnejd undertecknad minns var på 1840-talet genom de s. k. roparna, som min mor gick för att höra, och något år senare genom en prest i Gällaryd, som hette Sanden. Samtidigt höll greve Hamilton på Hörle en brukspredikant vid namn Josua Colliander. Dit gingo åtskilliga från Hindsekindes gods för att höra.«

⁸⁶ Rundbäck 1928, s. 79.

⁸⁷ Böhn-Jullander 2003, s. 40.

⁸⁸ Böhn-Jullander 2003, s. 41; Runnö 1963, s. 48.

⁸⁹ Runnö 1963, s. 48.

⁹⁰ Nordangård 1963, s. 56; Böhn-Jullander 2003, s. 41.

⁹¹ Nilsson 1999, s. 17–18.

biträdesförening bildades i Hörle. Han sägs även ha tagit initiativ till att en musikförening och en blåsorkester bildades på orten.⁹²

Mest uppmärksamhet bland Jehanders kristliga engagemang tilldrog sig utan tvivel anordnandet av missionsmötena i »Domkyrkan« i Hörle. »Domkyrkan« är benämningen på en amfiteaterliknande fördjupning i furuskogen söder om Hörle och öster om Lagan, omgiven av höga tallar som liknar pelare i en domkyrka. Där samlades man varje år, med start 1881, till möten på inbjudan från Jehander.⁹³ På 1890-talet pågick mötena i flera dagar och samlade tusentals personer. Vid dessa »Hörlemöten« deltog främst olika kyrkoherdar från omgivande församlingar, men även predikanter och lekmän från Jönköpings missionsförening, med undervisning och förkunnelse.⁹⁴ »Hörlemötena« hölls tills långt in på 1900-talet, som en årlig begivenhet.⁹⁵

II:2 Den sociala och politiska situationen i Värnamobygden under tidigt 1900-tal

Efter att ha varit köping under mycket lång tid blev Värnamo stad år 1920. Dessförinnan hade orten upplevt ett par ytterst turbulenta decennier – socialt och politiskt. Det tidiga 1900-talets Värnamo var en tummelplats för politiska motsättningar och revolutionära drömmar. Där ställdes klasskampen på sin spets, där blev den fackliga och politiska kampens svårigheter tydliga, där illustrerades hur den enskilda

---

⁹² Nilsson 1999, s. 17–18.

⁹³ *Wernamo-Posten* skrev den 9 juli 1892: »Ett storartat missionsmöte i Hörle i torsdags, fredags och lördags. – Detta var den 11 missionshögtid, som där firats. [...] Ingenjör Jehander öppnade själv mötet med en präktig betraktelse över en av Davids psalmer« (citerat efter Böhn-Jullander 2003, s. 43). Den 8 juli 1893 skrev samma tidning: »Ett missionsmöte av väldiga dimensioner har i tisdags och onsdags hållits i Hörle. C. Jehander har sedan 1881 anordnat sådana. Föredragen äger rum i en stor amfiteatralisk fördjupning i furumon på andra sidan älven mitt emot stationshuset. [...] En talarstol har rests. [...] Denna väldiga kyrka kallas nu 'ingenjör Jehanders domkyrka'. 100-åriga tallar står som pelare och himlavalvet välver sig ovanför. 1000-tals besökare kommer vid vackert väder. I tisdags 5000'. Jehander välkomnade« (citerat efter Böhn-Jullander 2003, s. 43–44).

⁹⁴ Böhn-Jullander 2003, s. 41,43–44.

⁹⁵ Enligt uppgifter ända till 1930 (Böhn-Jullander 2003, s. 41).

människan ofta kläms mellan skilda lojaliteter, där ställdes egenintressets anspråk visavi det kollektivt nyttiga på tydliga prov.

Under 1800-talets senare del var Värnamo en relativt isolerad ort med cirka 2 000 invånare. Med järnvägen bröts isoleringen. Järnvägsförbindelser öppnades i fem skilda riktningar.⁹⁶ Därmed var även förutsättningen för ortens industrialisering en annan än tidigare. År 1901 etablerades den första större industrin i köpingen, »då fabrikören och Kungl Hovleverantören Carl Lundberg startade den så kallade Lundbergska fabriken utmed Lagan«.⁹⁷ Först handlade det om möbeltillverkning, sedan utökades verksamheten till att också omfatta en mekanisk verkstad. Som mest var 300–400 personer anställda hos Lundbergs.⁹⁸ Strax därefter etablerades även Malmstens mekaniska verkstad i Värnamo.⁹⁹ Dessa två företags relativt stora verksamhet, mätt efter dåtidens förhållanden och med hänsyn till Värnamos storlek, förutsatte att många människor från andra orter sökte sig till köpingen. Antalet invånare ökade därmed betydligt. Vid första årskiftet i staden Värnamo (1 januari 1921) var invånarantalet 3 664.¹⁰⁰ Med tillströmningen av nya människor följde även tidens nya idéer.

Den nya industriella situationen aktualiserade bildandet av arbetarorganisationer. Det behovet hade av lätt insedda skäl inte varit aktuellt tidigare. Inom metallindustrin bildade ett tiotal personer den första fackföreningen i Värnamo år 1902. Man beslutade att genast söka medlemskap inom Jern & Metallarbetarförbundet.¹⁰¹ Något senare organiserade sig även träfabriksarbetarna i en Träavdelning, bildad år 1904.¹⁰²

Den socialdemokratiska arbetarkommunen i Värnamo startades av tolv personer år 1903. Det var där som på många andra ställen: fackföreningarna och arbetarkommunerna bestod av i stort sett samma personer, och de två var även i övrigt nästan identiska vid denna tid.¹⁰³

Till förhistorien hör att det sedan 1882 funnits en NGTO-loge verksam i köpingen. Dess verksamhet hade väckt mångas politiska

---

⁹⁶ Johansson 2001, s. 3.

⁹⁷ Johansson 2001, s. 3.

⁹⁸ Johansson 2001, s. 4.

⁹⁹ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 17.

¹⁰⁰ Johansson 2001, s. 25.

¹⁰¹ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 18.

¹⁰² Johansson 2001, s. 4.

¹⁰³ Johansson 2001, s. 4; *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 18.

intresse.¹⁰⁴ I en tid då arbetsdagen var tio till tolv timmar lång och då nöden drabbade även vid kortvarig sjukdom, var grogrunden för budskap om förbättrade levnadsvillkor gynnsam. Drömmen kunde planteras. Dit hörde även att Jönköpings Arbetarkommun tillsammans med den nystartade tidningen *Smålands Folkblad* – båda med födelseår 1901 – anställt en agitator, F. Elmblad, som turnerade flitigt, inte minst i Värnamobygderna. Honom tillskrivs huvudförtjänsten av fackföreningsbildandet 1902.¹⁰⁵

Den fortsatta utvecklingen präglades i hög grad av konflikten mellan fabrikören Carl Lundberg och de organiserade arbetarna, de senare stärkta av utifrån kommande propagandisters agitation.

Lundberg och de organiserade arbetarna

Den första förstamajdemonstrationen i Värnamo hölls 1903. Eftersom första maj vid denna tid inte var arbetsfri dag, förlades firandet till första söndagen i månaden. Talare vid detta historiska tillfälle var Kata Dalström (1858–1923), den över hela Sverige välkända socialist-agitatorn.¹⁰⁶ Hon var sedan mer än ett årtionde tillbaka känd i Värnamobygden. Dagen efter demonstrationen lät fabrikör Lundberg avskeda alla organiserade arbetare vid sina verkstäder.

Därmed inleddes en strid som kom att – med vissa kortare avbrott – pågå ända till år 1912.¹⁰⁷ Lundberg hade nekat sina arbetare rätten

---

¹⁰⁴ Johansson 2001, s. 4.

¹⁰⁵ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 17–18; Johansson 2001, s. 19.

¹⁰⁶ Kata Dalström och hennes man Gustaf köpte 1890 godset Näsbyholm utanför Värnamo, där de bodde något år. På grund av konkurs tvingades de lämna godset 1891 och flyttade då tillbaka till Stockholm. Under tiden på Näsbyholm var det som Kata Dalström hörde August Palm och blev socialistiskt »frälst«. Hon blev medlem i Socialdemokratiska Arbetarpartiet 1893 och var den första kvinnliga socialist-agitatorn i Sverige (Johansson 2001, s. 7–8).

¹⁰⁷ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 23–24; Johansson 2001, s. 6. – Lundbergs argumentation mot fackföreningarna gick främst ut på att ledarna inom dessa använde folket för sina egna ekonomiska syften. Hans kritik gällde hur fackföreningarna sköttes. Han sade sig inte ha något emot fackföreningar i sig. Men i Sverige användes de för att iscensätta »landsförrådiska anslag mot Sverige, dess industri och dess arbetare [...] ty det ligger väl ej i Sveriges och dess arbetares intresse att göda lathundar och lycksökare, som endast hafva till mål att på bekvämaste sätt skaffa sig ett lefvebröd på ärliga arbetares bekostnad. Dessa lycksökare är parasiter på samhällskroppen!» (utdrag ur skrivelse författad av Lundberg 1907-05-07, citerat efter *Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 23).

att organisera sig, vilket under fackföreningens första år innebar att den valde att verka i hemlighet och hålla sina möten i smyg – ofta förlagda till ett ödetorp utanför tätorten, ett förhållande som förstamajfirandet 1903 markerade slutet på.

De avskedade arbetarna ersattes av oorganiserade, och flertalet avskedade tvingades lämna orten för att söka sin försörjning på annat håll. Situationen i Värnamo förblev spänd, motsättningarna mellan arbetsgivare och arbetstagare var påtagliga. De konkurrerande fabrikererna Lundberg och Malmsten förenades i kampen mot fackföreningarna och arbetarnas rätt att organisera sig.¹⁰⁸ Denna kamp var under år 1905 så framgångsrik att det lokala metallfackets medlemssiffra då var nere i tre.¹⁰⁹

Året därpå inträffade händelser som gav eko i hela landet. Vid förstamajfirandet 1906 i Värnamo var Jernvegsmannaförbundets ordförande A.P. Wiberg talare. Han gick till fränt angrepp mot den konservativt dominerade första kammaren i riksdagen, mot den 40-gradiga rösträttsskalan och krävde allmän och lika rösträtt, åtta timmars arbetsdag och ökad yttrande- och tryckfrihet. Talet var så formulerat att det ledde till åtal för majestätsbrott och smädelse av riksdagens första kammare. Domen blev fyra månaders fängelse. Efter överklagande omvandlades påföljden till 400 kronor i böter.¹¹⁰ En annan händelse som åtminstone lokalt höjde motsättningstemperaturen var den dom för ärekränkning och misshandel som avkunnades mot fabriker Lundberg detta år. Bakgrunden var ett slagsmål, på gatan utanför Stora Hotellet, mellan det lokala metallfackets ordförande Wiktor Kleist och Lundberg. Lundberg blev dömd till dryga böter, då han bedömdes ha varit den angripande parten.¹¹¹

Åren 1907–1908 var strejkerna många på skilda arbetsplatser i Värnamo. Strejkbrytarna var också många, påstås det. »Gule Josefs strejkbrytarförbund« beskrivs – av fackets och arbetarrörelsens historieskri- vare – som ett kringresande sällskap som gick in och ersatte strejkande arbetare bland annat i Smålandsbygderna.¹¹² På Lundbergs mekaniska verkstad gällde den fackliga blockaden ända in på året 1907. Då hävdes

---

¹⁰⁸ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 26.

¹⁰⁹ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 26.

¹¹⁰ Johansson 2001, s. 11–12; *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 30–31.

¹¹¹ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 32; Johansson 2001, s. 11.

¹¹² Johansson 2001, s. 11.

den genom att trettiofyra av de oorganiserade arbetarna där gjorde avbön och sökte fackligt medlemskap. Blockaden hade förvisso inte heller lett fram till det avsedda syftet, då annan arbetskraft hela tiden kunde rekryteras. I slutet av 1908 var det dags för en ny blockad, vilken kom att vara ända till mars månad 1912. Skälet var avskedande av arbetare med motiveringen arbetsbrist, samt Lundbergs krav att få införa fem timmars arbetsdag. En arbetstid arbetarna fann otillräcklig för sin försörjning. Timlönen var endast 25 öre.¹¹³ Fabrikören svarade med lock-out. Den blev effektiv eftersom fabrikör Malmsten i lojalitet mot Lundberg vägrade anställa någon av de lockoutade arbetarna. Från 1910 blev situationen för de lockoutade/strejkande mycket besvärlig eftersom fackets understöd då inte längre kunde betalas ut. Arbete fanns endast att få genom att flytta till andra orter, vilket många tvingades göra. Effekterna av storstrejken i Sverige 1909 märktes naturligtvis även i Värnamotrakten, och bidrog till att göra situationen än svårare.¹¹⁴

Den treåriga blockaden hävdades i mars 1912, men då hade Lundbergs mekaniska verkstad gått i konkurs och nya ägare tagit över driften.¹¹⁵ Det var till denna Lundbergs mekaniska verkstad, under ny ledning, som den fjortonårige Georg Gustafsson kom något år senare och fick sin första anställning i livet.¹¹⁶

Sociala och politiska förhållanden under 1910-talet i Värnamobygden

När Georg Gustafsson beskrev situationen i hembygden under 1910-talets senare del lyfte han främst fram matbristen, den dåliga maten, då mat fanns, orättvisorna i samhället, klyftorna mellan rika och fattiga, samt, som det värsta av allt, den härjande spanska sjukan.¹¹⁷ Spanska sjukan skördade många liv.¹¹⁸ Sambandet mellan den dåliga, närings-

---

¹¹³ Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114, s. 33–40.

¹¹⁴ Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114, s. 41; Johansson 2001, s. 16.

¹¹⁵ Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114, s. 41.

¹¹⁶ Fjellestad 1976, s. 159–160.

¹¹⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; Lundgren 1975, s. 15–16.

¹¹⁸ Spanska sjukan härjade i världen med kulmen åren 1918–1919. Den beräknas ha skördat 35 miljoner människors liv i världen totalt. I Sverige beräknas 35 000 personer ha dött i sjukan år 1918–1919, och ytterligare 3 000 dog i den år 1920 (*Nationalencyklopedin*, artikeln *spanska sjukan* band 17, s. 107).

fattiga kosten och bristen på motståndskraft när sjukan slog till, var för Georg Gustafsson en uppenbar sanning.

Första världskrigets tid var dyrtidsår i Sverige och det rådde varubrist. Folk gick hungriga. Den tjänstemannaministär som regerade Sverige åren 1914–1917 leddes av Hjalmar Hammarskjöld, som i folkmun fick namnet »Hungerskjöld«. År 1916 infördes livsmedelsransonering och året därpå förekom hungerdemonstrationer.

I Värnamotrakten var förhållandena likartade. Ett problem var att livsmedelsuppköpare reste runt bland lantbrukarna på landsbygden och handlade upp deras produkter, vilket innebar att ortsborna ofta blev utan livsmedel. Problemet blev så stort att kommunens ledning sammanträdde och överlade om en strategi att stoppa dessa uppköpare. Bland annat valde man från kommunens sida att vädja i tidningarna till lantmännen om deras solidaritet under dessa nödår.¹¹⁹

Första världskrigets år innebar en markant förbättring vad gäller den lokala arbetsmarknaden. Arbetstillfällena ökade kraftigt i antal på grund av orderanhopningar hos flera företag. Lönerna låg dock stilla, men priserna på varor ökade snabbt. Arbetstagarna gjorde därför från år 1916 och framåt upprepade framstötningar om dyrtidstillägg från arbetsgivarna, men utan påtaglig framgång.¹²⁰ Under de sista åren före decennieskiftet förbättrades levnadsvillkoren successivt, om än i långsam takt. Flera företag i Värnamo beviljade arbetarna semester på mellan tre dagar och en vecka redan 1918. Krav på förbättrade sanitära förhållanden på arbetsplatserna uppfylldes och även i övrigt förbättrades arbetsmiljön på olika sätt.¹²¹

Tiden efter storstrejken 1909 blev för arbetarkommunen en tung period. Detta trots att man 1908 hade invigt det första Folkets hus i köpingen, dit både arbetarkommunens och de olika fackliga organisationernas möten och aktiviteter nu var förlagda. Avflyttningen var ett stort problem. Folk lämnade Värnamo och sökte sig arbete på annat håll. Arbetarkommunens medlemstal sjönk därför från cirka hundra till omkring tio på kort tid. Inte förrän 1932 nåddes den tidigare medlemsnivån igen. Försvagningen innebar naturligtvis minskad verksamhet. Exempelvis tvingades man ställa in förstamajdemonstration-

---

¹¹⁹ Johansson 2001, s. 16.

¹²⁰ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 48.

¹²¹ *Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114*, s. 48–50.

erna åren 1910, 1911 och 1912. Från 1914 till 1931 var firandet av första maj förlagt till Folkets park, som togs i bruk just första maj 1914, och arrangerades av antingen den fackliga centralorganisationen eller den socialdemokratiska ungdomsklubben.¹²² Det var vid förstamajfirandet i Folkets park 1917 – eller mer precist, vid demonstrationen på Värnamo torg i samband med firandet – som den snart artonårige Georg Gustafsson höll fanan framför talartribunen, medan Kata Dalström levererade sitt kamptal.¹²³

Den politiska ledningen i köpingen innehades under 1900-talets första decennier av högern eller liberalerna. Första socialdemokraten valdes in i en politisk nämnd år 1908.¹²⁴ Från 1910 bedrevs studiecirkelverksamhet i facklig-politisk regi i Värnamo, det vill säga två år innan Arbetarnas bildningsförbund (ABF) bildades av Rickard Sandler.¹²⁵ Men det skulle dröja innan socialdemokraterna fick ett rejält inflytande i kommunen. Vid 1910-talets mitt, när arbetarna återvänt till orten och tillgången på arbete var god, väntade nya problem. Då det Socialdemokratiska arbetarpartiet splittrades 1917, ställde arbetarkommunen i Värnamo sig på de reformerade socialisternas och Zäta Höglunds sida och begärde utträde ur det socialdemokratiska partiet. Strax därefter bildades en ny arbetarkommun, som sökte medlemskap i partiet.¹²⁶ Till den lokalpolitiska försvagningen som splittringen lett till skall läggas, att syndikalisterna från 1910-talets början och framöver växte sig allt starkare och skapade stor intern spänning inom fackföreningarna.¹²⁷

Vid valet 1920 till stadsfullmäktige i Värnamo, ett fullmäktige med 25 ledamöter, blev resultatet följande: högern 11, liberalerna 7, socialdemokraterna 5 och valmansförbundet 2 mandat.¹²⁸

---

¹²² Johansson 2001, s. 12, 16–17, 22–23.

¹²³ Fjellestad 1976, s. 160.

¹²⁴ Johansson 2001, s. 14.

¹²⁵ Johansson 2001, s. 20. – ABF är det äldsta och största av de elva i Sverige verksamma studieförbunden.

¹²⁶ Johansson 2001, s. 15–16.

¹²⁷ Johansson 2001, s. 30.

¹²⁸ Johansson 2001, s. 25–26. – Den konservativa gruppen i riksdagen bildade 1904 Allmänna valmansförbundet som en valorganisation. Ur detta grundades sedan Högerpartiet 1938, som år 1969 bytte namn till Moderata Samlingspartiet (Halvarsson m.fl. 2003, s. 35). I Värnamo gick alltså högern och valmansförbundet till val på skilda listor 1920.

II:3 Georg Gustafssons hem, barndom och uppväxttid

Bror Georg Kasper Gustafsson föddes den fjärde september 1899 i Karlsfors, åtta kilometer norr om Värnamo. Han var äldste sonen i en syskonskara på fem, två systrar och tre bröder. Modern Johanna Kristina föddes i Kulltorp 1871, och fadern Johan Emil föddes samma år i Åsenhöga. De två gifte sig i Kulltorp år 1895.¹²⁹ Modern var, enligt sonen Georg, en gudfruktig kvinna, som i unga år blivit vägledt till en personlig omvändelse genom kyrkoherden och väckelseprästen Håkan Sjögrens medverkan. Hon blev och förblev en trogen kyrkosökare under många år. Fadern beskrev han som en karaktärsfast och skötsam person med den gamla goda hederligheten som grund för livet, en man som fruktade Gud. Under en väckelse på 1890-talet blev Johan Emil omvänd. Båda föräldrarna höll länge troget fast vid »moderkyrkan« och den evangelisk-lutherska läran. I den fromhets-traditionen fostrades barnen.¹³⁰

Kristina och Emil Gustafsson flyttade till Karlsfors året innan Georg föddes. Där bodde de ända till början av år 1946. Först bodde de i en liten torpstuga på ett rum och kök. I den stugan föddes sonen Georg. Sedan flyttade de till en arbetarbarack, barnens uppväxthus, där de bodde kvar i 46 år. Det var en rätt stor byggnad, under årtionden bostad för åtta familjer. Varje enskild lägenhet var ganska liten, varför den sju personer stora familjen Gustafsson var trångbodd – även mätt med dåtida mått för boendestandard.¹³¹ Hemmet betecknades av den äldre, tillbakablickande Georg Gustafsson som »ett enkelt arbetarhem« och familjen som »en enkel arbetarfamilj«.

Far Emil arbetade åt Hörle bruk i mer än trettio år. Han fick medalj för lång och trogen tjänst år 1930.¹³² Hans titel var under merparten av denna tid snickare eller maskinarbetare. Hans arbetsuppgift var att sköta en maskin i brukets snickerifabrik.

---

¹²⁹ *Svenska folkrörelser*, s. 520; *Dagen* 1945-11-19, s. 4. – Systrarna var Elin och Svea, bröderna var Georg, Ragnar och Simon. Enligt kyrkans födelsebok var moderns namn stavat Christina, inte Kristina, se *Sveriges befolkning 1890*. Men i all korrespondens där moderns namn förekommer är hennes namn stavat Kristina.

¹³⁰ Gustafsson 1930a, s. 53–54; Böhn-Jullander 2003, s. 46–47.

¹³¹ *Dagen* 1946-01-04, s. 6; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 7.

¹³² *JP* 1930-12-16, s. 6; Böhn-Jullander 2003, s. 46.

Barnaåren omtalas som ljusa och glada. Utan moln var barndomshimlen likväl inte. Ett ständigt orosmoln var mor Kristinas återkommande sjukdom. Upprepade gånger lades hon in på sjukhuset i Jönköping för operation, ibland var situationen kritisk.¹³³ Men hon överlevde dessa svårigheter och levde vidare. Makarna Kristina och Emil Gustafsson fick, som framgått ovan, ett långt gemensamt liv och firade i november 1945 sitt guldbryllup.¹³⁴

Georg Gustafsson beskrev vid flera tillfällen en egen sjukdomserfarenhet han gjorde som liten pojke, sex år gammal, och som då bildade ett annat moln på barndomens himmel. Han var allvarligt sjuk och blev fördd till sjukhuset i Lund, där han lades in på professor Fürsts klinik. Han opererades och blev sedan sänd tillbaka hem, men sjukdomen fanns kvar. Småningom återkom den med än större styrka än tidigare, och man stod inför nödvändigheten av en ny operation i Lund, men det motsatte sig sexåringen bestämt. Han säger sig ha gråtit och bett att få stanna i hemmet, att få dö hemma.¹³⁵ I den belägenheten fick föräldrarna höra talas om Fredrik August Boltzius och hans förbönstjänst. Boltzius bodde vid denna tid, 1906, i Stockholm.

Georg Gustafsson berättade fyrtiofem år senare:

Far skrev till Boltzius och frågade, om han skulle resa söderut, men fick till svar att det inte behövdes, att han for dit. »Herren är också i Småland«, skrev han, och som hjälp för tron sände Boltzius en duk enligt Apg. 19:11–12, som mina föräldrar vid ett visst klockslag skulle lägga på min kropp, och då skulle Herren hela mig. Undret skedde. När jag vaknade nästa morgon var jag frisk och har aldrig mer besvärats av sjukdomen. Denna erfarenhet blev väl livsavgörande för mig, förstår jag nu.¹³⁶

---

¹³³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6. – I intervjun berättar han: »Våra barnår var glada och ljusa. Men vi upplevde också ibland mörka moln på vår barndoms himmel. Mor var mycket sjuk och lades på operationsbordet många gånger på Jönköpings lasarett. Ofta fick far bud att fara till Jönköping om han ville se sin hustru i livet. Vi barn ropade till Gud att han skulle hjälpa mamma. Och Gud hörde våra böner så hon fick leva tills hon var nära åttio år.«

¹³⁴ *Dagen* 1945-11-19, s. 4; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 7.

¹³⁵ Georg Gustafsson i *EH* 1951-11-01, s. 1044; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹³⁶ Georg Gustafsson i *EH* 1951-11-01, s. 1 044; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6. – Detta brev till Boltzius saknas i dennes brevsamling, som förvaras på Värmlands museum i Karlstad och omfattar cirka 33 000 brev. En noggrann genomgång av den aktuella tidens brev, dvs. åren 1903–1907, som jag gjort, visar att detta brev inte separats till eftervärlden.

Georg Gustafsson uppgav aldrig vad sorts sjukdom det handlade om. Men att han såg den omvittnade helbrägdagörelsen som sannolikt livsavgörande för egen del, det får vi veta. Det var en upplevelse han aldrig kunde glömma. En erfarenhet som envist gjorde sig påmind under livets gång. Något han under tonåren medvetet och aktivt »trampade under fötterna«. ¹³⁷ Hur händelsen påverkade hans föräldrar – då och under kommande år – vet vi inte. Att det inträffade avsatte spår hos dem är rimligt att anta, åtminstone om man utgår ifrån den förutsättningen att de delade sonens beskrivning och tolkning av det skedda. Redan det förhållandet att de vände sig till Boltzius i sin nödsituation, talar för att de trodde helbrägdagörelse genom trons bön vara möjlig. För att de gjorde det talar följande citat ur en predikan Georg Gustafsson höll i Filadelfiakyrkan i Stockholm år 1930:

Jag glömmet aldrig, huru vi hemma i mitt hem fingo lära oss att bedja. Jag glömmet aldrig, huru vi fingo samlas vid ett tillfälle vid min broders sjukbädd, efter det han haft en fruktansvärd blodstörtning. Det var nöd i hemmet. Men min bror sade, att han såg Jesus. Så ville han taga farväl av oss. Men då böjde vi, föräldrar och syskon, våra knän vid sjukbädden och bådo till Gud, och så fingo vi honom tillbaka. ¹³⁸

Att dessutom anta, att beskrivningen av händelseförloppet i samband med helandet av gossen Georg Gustafsson, som han som vuxen bar med sig genom livet, i själva verket var förmedlad till honom av hans föräldrar, tycks inte särskilt orimligt. Han var ju endast en sexårig pojke när det hela inträffade.

Omkring år 1890 byggdes Hörle skola. Där fick även barnen i Karlsfors sin undervisning. Det var cirka två kilometer för dem att dagligen traska fram och åter, till och från skolan. Hörle hade haft skola ända sedan 1828, fjorton år innan folkskolestadgan kom – då upplät nämligen Hörle bruk övervåningen i huset Rishagen som skolsal. ¹³⁹ Hörle skola var barnen Gustafssons skola. I Sverige gällde sexårig skolgång vid denna tid, småskola och folkskola sammantagna. ¹⁴⁰ Folkskola var

---

¹³⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1; nr 6.

¹³⁸ Gustafsson 1930a, s. 53.

¹³⁹ Böhn-Jullander 2003, s. 37, 47.

¹⁴⁰ Det var först 1937 som den sjuåriga folkskolan beslutades av riksdagen, ett beslut som först 1949 genomfördes fullt ut. *Nationalencyklopedin*, artikeln *folkskola* band 6, s. 484.

faktiskt den enda formella utbildning Georg Gustafsson bibringades under sitt liv.

Uppgifter finns som talar om att en väckelse bröt ut i Hörle skola det år Georg gick i sjätte klass. Det uppges att i stort sett alla skolbarnen, fränsett några i sista årskursen, berördes. Den då trettonårige Georg påstås ha varit den självskrivne väckelseledaren. På rasterna samlade han barnen till bön, och varje skoldag inleddes med bön på knä, berättas det. Detta kunde äga rum eftersom läraren var en avgjord kristen och därför tillät det.¹⁴¹ Uppgiften styrks av en klasskamrat från skolåren, Harry Eriksson, som skrev till Georg Gustafsson efter det att boken *Georg – Herrens revolutionär* kommit ut:

I Hörle skola, där vi tillsammans gick ut våra terminer i både små- och folk-skola har jag några minnen av Dig. Jag beundrade Dig. Du var den suveräne eleven som behärska[de] skolämnena. Till ex. räkning. – Men jag sökte förgäves i boken efter att få läsa om när väckelsevinden över Hörlebygden även drog in i Hörle skola. Du var en förkämpe där. Du bad och gick omkring i bänkarna och talade till dem som inte knäböjde vid sin bänk. Examensdagen kom och frågan blev: skall det bli »knämöte« som alla förevarande dagarna. Det blev bönemöte på examensdagen också. Gamle Hultberg hade ju svårt med sina ben, men han klarade av det hela. Men inte en rad nämner om detta i boken.¹⁴²

Väckelsen bland barnen »rann småningom ut i sanden« eftersom det saknades vuxna ledare som tog ansvar för barnens fortsatta andliga utveckling. En evangelist från Helgelseförbundet gjorde dock under en tid vissa försök att hjälpa och vägleda barnen.¹⁴³

Fjortonårig sökte sig Georg Gustafsson in till Värnamo och Lundbergs mekaniska verkstad, där han fick sitt första avlönade arbete. Han påstod sig vid den tidpunkten i livet ha varit trött på den religiösa hemmiljön och de begränsningar den innebar. Han ville klara sig själv, slippa undan allt vad Gud och religiös praktik hette, och ha möjlighet att leva precis som han själv ville.¹⁴⁴ På ett år hade således Georg – väckelseledaren i skolan – utvecklats till en person som ville lämna både Gud och all religion bakom sig. En märkligt snabb för-

---

¹⁴¹ Simon Gustafsson i bandad upptagning i Filadelfiakyrkan Jönköping; Simon Gustafsson i bandad intervju; Böhn-Jullander 2003, s. 47.

¹⁴² Från Harry Eriksson 1975-11-20, E I:33, GGa (understrykningarna i brevet).

¹⁴³ Simon Gustafsson i bandad intervju.

¹⁴⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

ändring hade ägt rum, kan man konstatera, även med hänsyn tagen till att det var en tonåring det handlade om. Vad hade hänt under mellantiden? Ingen som helst upplysning om detta finns tillgänglig. Om något hade inträffat som radikalt och snabbt förändrat den unge mannens livssyn, hade detta säkerligen omtalats av honom själv. Uppgifterna om väckelsen i skolan är antagligen korrekta, men den unge Georgs roll i det sammanhanget framstår – jämfört med hans inställning ett år senare – som ett mysterium.

En femårig period som järnarbetare vid Lundbergs Mekaniska följde åren 1914–1919. Det var alltså i världskrigets skugga som pojken genomgick utvecklingsprocessen till vuxen man. Världskrigets återverkningar lokalt i Värnamo var, som nämnts ovan, att tillgången på arbete ökade, men också snabba prisstegringar och varubrist. En motsättningarnas tid var det, då radikala och revolutionära budskap vann visst gehör. Den unge Georg Gustafsson tillhörde de lyhörda. Frigörelsen från den religiöst präglade hemmiljön gick stegvis via gudsförnekelse och försök till fritänkeri över i anarkistisk och syndikalistisk radikalism, för att i steg tre leda över i revolutionär agitation och aktioner, som var avsedda att bana väg för revolutionen. Åtminstone är det den bild av sin ungdomstids utveckling han själv gav femtio år senare.¹⁴⁵ Han uppgav sig vid denna tid ha haft tidningarna *Brand*, *Stormklockan* och *Fäderneslandet* som huvudlektyr, och ha varit en Kata Dalströms, Hinke Bergegrens och Bengt Lidforss lärjunge. Uppenbarligen gick han betydligt längre i radikalism än dessa sina lärare. Han medverkade enligt egen utsago i stöldraider mot bönder på landsbygden kring Värnamo, då mat var det åtrådda stöldgodset. Han deltog i en stor aktion mot mejeriet i köpingen, där förråden på mjölk och ost i stort sett tömdes. Det mest extrema uttrycket för det revolutionära klasshatet var dock att han skaffat sig ett vapen och upprättat en lista över vilka han först skulle skjuta den dag revolutionen kom. Listan toppades av direktörerna och prästerna. En rad hotbrev till dessa direktörer erkände han sig ha författat under dessa år.¹⁴⁶

Dessa uppgifters trovärdighet stärks av att Georg Gustafsson under hela sitt liv återkom – i tal och predikningar – till den skam han kände över sin ungdoms »syndaliv«. Till det syndfulla livet hörde utöver de

---

¹⁴⁵ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁴⁶ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 8; nr 11.

revolutionära aktiviteterna även ett icke ringa supande och relativt omfattande erotiska äventyr, enligt hans eget vittnesmål.¹⁴⁷ Ur ett annat perspektiv kan trovärdigheten hos berättelsen möjligen ifrågasättas, nämligen utifrån det faktiska förhållandet att det inom den svenska Pingströrelsen alltid gav »pluspoäng« att innan omvändelsen ha haft ett dramatiskt och intressant »syndaliv« att vittna om, eftersom det gjorde skillnaden mellan då och nu, före och efter frälsningen, extra tydlig. Frälsningen som livsförvandling blev på så sätt omisskännligt illustrerad. Men varför skulle Georg Gustafsson skildra sin ungdomstid på detta sätt, då han var drygt sjuttio år gammal och hade sin karriär inom Pingströrelsen bakom sig, om beskrivningen inte ägt grund i verkligheten? Uppgifterna låter sig dessvärre inte kontrolleras genom jämförelse med externa och oberoende källor, då sådana saknas. Några polisrapporter om dessa händelser existerar inte, och de lokala tidningarna skrev inte heller om dessa företeelser, så långt jag kunnat finna.

II:4 Omvändelsen: från politisk revolutionär till karismatiskt utrustad predikant

Förstamajfirandet i Värnamo 1917 blev startpunkten för en vändning i Georg Gustafssons liv. Det var en av hans inspiratörer, Kata Dalström, som då talade vid demonstrationsmötet på torget i Värnamo. Förväntningarna var höga hos den unge revolutionären, men han sade sig ha blivit besviken. Besvikelsen gällde mindre den socialistiska agitation Kata Dalström framförde, den var väl inövad och känd av de invigda, utan mer hennes utfall mot religionen. Han uppgav sig ha drabbats av insikten att verklighetsbeskrivningen var falsk, där han stod någon meter från Kata Dalströms talarstol och höll fanan, intensivt lyssnande. Dalström gisslade den officiella religionsutövningen, prästerskapet och dogmatiken. Allt detta såg hon som medel i härskarklassens händer, som verktyg för att hålla arbetarklassen nedtryckt och på plats. Den unge mannen upplevde, berättade han som åldrad man, att hatet hos Kata Dalström blockerade förmågan till saklig analys. Hon

---

¹⁴⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 8; nr 11.

»skällde« istället för att ge en sansad och sann verklighetsteckning, menade han.¹⁴⁸

Georg Gustafssons reaktion på Kata Dalströms tal är förvånande och intressant. Hade han en dödslista i hemlighet förvarad hemma, där prästerna var bland de första som skulle röjas ur vägen då revolutionen kom, borde han inte ha reagerat negativt på agitatorns utfall mot kyrkan, prästerskapet och läran. Reaktionen visar på den unge mannens ambivalens. Han ville vara revolutionär och delaktig i ett sammanhang där hatet mot makten i alla dess synliga former var drivkraften, men han »bottnade« uppenbarligen inte i en äkta personlig ideologisk övertygelse.

Istället tycks han tidvis eller stundtals ha liksom regredierat och åter blivit »det lilla sjuka barnet«. Han återupplevde barndomens och uppväxttidens religiöst mättade miljö, gång på gång. Där fanns Gud, där fanns minnen av bönhörelser och erfarenheten av helbrägdagörelse.¹⁴⁹

Följden blev ett dubbelliv, ett rastlöst och av meningslöshet präglad liv, enligt Georg Gustafsson själv. De följande nio månaderna, från maj 1917 till februari 1918, var kaotiska. Till det mest dramatiska hörde, att han under denna period drevs till sådan desperation att han planerade att ta sitt liv. Han har berättat hur han hade tänkt ut en självmordsplan. I samband med en fisketur på sjön hemma i Karlsfors skulle en arrangerad olycka inträffa. Insnärjd i fisknätet skulle han påträffas drunknad. Ett övernaturligt ingripande, som han upplevde det, hindrade honom att sätta planen i verket den aktuella kvällen.¹⁵⁰ En alternativ och naturlig förklaring är väl att modet helt enkelt svek honom.

Det dubbelliv han levde denna tid inrymde besök i smyg på Frälsningsarméns möten, nattlig bibelläsning och bön i timmar på knä i hyresrummet, men också samma beteende som tidigare dagtid bland kamraterna, dit utöver den politiska agitationen även hörde festande, nöjen och erotiska fröjder. Den unge mannen stod i Värnamo och sålde

---

¹⁴⁸ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 8; nr 11.

¹⁴⁹ Georg Gustafsson uppgav sig under denna tid ständigt ha varit jagad av de ord Boltzius uttalade i samband med »svetteduksbrevet«: »Om du botar honom, Herre, så tag ut honom som ett vittne för ditt heliga namn, och låt honom i sin tur bli ett redskap, som du kan använda till att bota andra människor« (Lundgren 1975, s. 32).

¹⁵⁰ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 11. – Han säger sig ha hört en röst som sade till honom: »Jag har andra planer för dig. Vänd därför om.«

tidningarna *Brand*, *Fäderneslandet* och *Stormklockan*, vilka aggressivt angrep religion och gudstro, samtidigt som han i innerfickan bar ett häfte med frälsningssånger, som han köpt hos Frälsningsarmén.¹⁵¹ Han har berättat hur han kämpade och grät, där han stod vid svarven i fabriken, hur han sjöng dessa läsarsånger halvhögt för sig själv i tron att ingen hörde eller märkte något. Kamraterna iakttog dock honom och drog slutsatsen att han höll på att bli »sinnessjuk av religionsgrubbel«.¹⁵²

Det var den tredje februari 1918, en söndagskväll, som Georg Gustafsson utkämpade en flera timmar lång kamp vid botbänken i den internationella Frälsningsarméns lokal i Värnamo, innan visshet om syndernas förlåtelse och frälsning nådde honom.¹⁵³ Dagen innan hade han varit hemma hos föräldrarna i Karlsfors och haft ett allvarligt samtal med sin mor, berättade han. Ett samtal som mynnade ut i moderns uppmaning till sonen att »lämna sitt liv åt Gud«. Han sade sig ha tagit föräldrarna i hand på att »om Gud finns, så skall han få frälsa mig«.¹⁵⁴ Det löftet infriade han kvällen därpå, således. Gustafssons egen sammanfattning av det som skedde stod att läsa i tidskriften *Stormklockan* år 1933:

Ett underbart år blev 1918 för mig personligen. Jag fick då i februari månad mottaga Jesus som min personlige Frälsare. Den käre brodern Ove Olsen, då ensajn i Frälsningsarmén bad till Gud för mig. Nu är broder Ove Olsen föreståndare för Filadelfiaförsamlingens i Stockholm Räddningsmission, samt predikant bland pingstväckelsens folk. Saliga »Halleluja-marsch« vi fingo gå den kvällen, under det att ängerns och tacksamhetens tårar runno utför kinderna. Ånger över synden, tacksamhet över förlåtelsen och reningen i Jesu blod.

Blodröda sånger och körer sjungos med hänförelse den kvällen. Jag minnes väl flera av dem: »Nåd det finns för varje skuld, du har, blod, som varje syndafläck borttar« etc. »Blodet, blodet, Jesu dyra blod« etc. [...] Jag hade då anställning på Värnamo mekaniska verkstad, vilken plats jag efter några månader slutade.¹⁵⁵

---

¹⁵¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 11.

¹⁵² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 8.

¹⁵³ Georg Gustafsson i *EH* 1949-02-10, s. 86. – Där ges denna exakta datering av frälsningserfarenheten. I tidigare artiklar nöjde han sig med att ange februari 1918, se t.ex. Georg Gustafsson 1993a, s. 68.

¹⁵⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 11.

¹⁵⁵ Gustafsson 1933a, s. 68.

Georg Gustafsson återkom ibland till att han gjort den utfästelsen, att om han blev frälst så skulle Bibeln vara hans enda rättesnöre i livet. Han satte genast igång och intensivläste sin Bibel. Detta studium var dock inte problemfritt. Bibeln innehöll berättelser som inte bort vara medtagna, tyckte han. Det var exempelvis skildringen av Abrahams lögn att Sara var hans syster, Jakobs lögn och svek mot sin bror Esau eller kung Davids äktenskapsbrott. Han satt med rödpenna och markerade i marginalen: »detta borde inte ha tagits med«. ¹⁵⁶

Den åldrade Georg Gustafssons beskrivning av sig själv som ung visade fram en energisk, intensiv och »antingen-eller«-disponerad personlighetstyp. En person som pendlade mellan ytterligheter, ingen »lagommänniska« precis. Den intensiva personliga satsningen tycks ofta ha stått i vägen för hans möjlighet att som ung uppnå stabilitet och varaktighet i sitt liv. Inte heller hans »nya« liv som frälst blev utan växlingar och djupa dalar. Den av honom själv berättade historien förtäljer, att han ungefär ett och ett halvt år efter frälsningsupplevelsen befann sig i en så desperat situation igen, att han för andra gången planerade att ta livet av sig. Till den situationen och dess orsaker återkommer jag nedan.

Som nyomvänd skrevs han in som rekryt inom den internationella Frälsningsarméns kår, där han stannade endast en kort tid. Sedan engagerade han sig som soldat och musikanter inom den svenska Frälsningsarmén i Värnamo. Båda dessa engagemang ägde rum under den tid han var kvar i köpingen efter sin omvändelse, ett knappt års tid. ¹⁵⁷

Åren 1919 till 1924 var Georg Gustafsson bosatt och yrkesverksam hemma i Karlsfors. Det egentliga skälet till återvändandet hem var att då världskriget tog slut blev det arbetsbrist på Lundbergs mekaniska, eftersom verkstaden i allt väsentligt under krigsåren byggt sin verksamhet på export av krigsmateriel. ¹⁵⁸ Väl hemma arbetade han först med att hugga bränslekommissionsved i skogen, därefter fick han arbete i snickerifabriken i Karlsfors. Han engagerade sig i Hörle ungdomsförening, där han nästan direkt blev vald till vice ordförande. Ungdomsföreningen, som var ansluten till både Jönköpings missionsförening och Svenska Missionsförbundet, var just då stadd i snabb tillväxt, eftersom en väckelse fört många ungdomar i Hörle, Karlsfors

---

¹⁵⁶ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

¹⁵⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 8.

¹⁵⁸ Lundgren 1975, s. 89.

och andra byar till personlig omvändelse och tro. Det var en evangelist inom Helgelseförbundet, Emanuel Pettersson, som var huvudaktören i denna väckelse.¹⁵⁹

Troendedopet aktualiseras och blir till problem

Dopfrågan och brottningen med den, kom att utgöra nästa steg på Georg Gustafssons andliga utvecklingsväg. Läsningen av Nya testamentet väckte frågan hos honom. Och Bibeln skulle ju nu vara hans rättesnöre som frälst. Där tyckte han sig entydigt se att dopet följde efter frälsningen, som en begravning av det gamla, »den gamla människan«. Han påstod sig inte ha talat med någon människa, som skulle ha påverkat honom att tänka i dessa »baptistiska banor«. När han hävdar detta, är avsikten naturligtvis att hävda att »Guds ande« ledde hans bibelläsning och reflexion över det lästa. På vilka vägar de baptistiska impulserna verkligen nådde honom är svårt att fastställa. Vilka impulser fick han under den korta tiden hos Svenska Frälsningsarmén i Värnamo? Vad visste han om baptismen i Småland och Sverige? Vilka tidningar läste han som berättade om baptistiska dop? Om detta går det inte att få någon säker information. Klart är att hans »husorgan« under de aktuella åren, *Stormklockan* och *Brand* – i argumentationen mot Pingströrelsen, som förekom i stort sett varje vecka – inte över huvud taget skrev om Pingströrelsens praktiserande av troendedopet.¹⁶⁰

Dopfunderingarna mötte motstånd då de blev kända; från föräldrarna, från kyrkoherden i församlingen, från hans gamla skollärare och även från kommunens politiska ledarskikt. I Värnamobygden fanns inga baptister vid den här tiden, åtminstone inte några offentligt kända. Kyrkoherden skrev brev till honom, påstod han, och vädjade om besinning. Vädjan formulerades som en förhoppning om att den bygd som dittills varit förskonad från baptismen, inte skulle drabbas av denna villfarelse på grund av denne unge mans förvillelse. Föräldrarnas reaktion var stark, fadern blev arg och modern förtvivlad, enligt

---

¹⁵⁹ Georg Gustafsson, artikeln »Andens verk i Värnamotrakten« i *Sommar* 1933, s. 68–69; Lundgren 1975, s. 89-90.

¹⁶⁰ Se *Stormklockan* och *Brand* åren 1918–1920. Jag har inte funnit någon artikel som ägnar doppraxis inom den nya karismatiska rörelsen någon som helst uppmärksamhet.

sonen.¹⁶¹ Mor Kristina skall i den situationen ha sagt honom: »Jag som var så glad att du har blivit omvänd till Gud, skall du nu hamna i vederdöparnas villfarelse. Då blir den sista villan värre än den första. Då blir det omöjligt att återföra dig till bättring«. ¹⁶² Men han stod på sig i sin nyvunna övertygelse och sökte efter tillfälle att bli döpt. I det skedet berättade någon för honom om midsommarmötena i Torp, utanför Kumla, med all sannolikhet var det den tidigare omnämnde evangelisten Emanuel Pettersson, och att det i samband med dessa möten anordnades stora dopförrättningar. Georg Gustafsson reste följaktligen till Torpkonferensen midsommaren 1919 för att låta döpa sig. Till de berördas stora lättnad återkom han från Torp odöpt.¹⁶³

Den förklaring Georg Gustafsson gav till det uteblivna dopet innehöll ingenting om osäkerhet rörande troendedopets riktighet, men åtskilligt om hur han förstod sin frälsning och sin status som frälst. Inget tyder på att hans barndop aktualiserats eller utgjorde ett problem för honom i den föreliggande situationen. Det förhållandet att han redan var döpt tycktes inte föresväva honom alls. Uppenbarligen var han i ett läge där barndopet inte framstod som ett verkligt dop för honom.

Han såg i Torp för första gången i sitt liv en dopförrättning av baptistiskt slag: Vid anblicken av dopkandidaterna, sade han sig ha drabbats av en sådan insikt om dophandlingens helighet att han själv framstod som en syndare och hans liv som fortsatt syndigt. Han bestämde sig då för att åka hem och för att fram till nästkommande midsommar, då nytt doptillfälle gavs, försöka bli »bättre frälst«. ¹⁶⁴

Uppenbarligen förstod Georg Gustafsson vid denna tidpunkt i livet frälsningen mera i linje med den metodistiska helgelsetraditionens tolkning och mindre utifrån ett traditionellt lutherskt perspektiv. Detta kan te sig överraskande. Botkampen hade förvisso utkämpats på Frälsningsarmén och till armén hade han hört en kort tid, men att dess metodistiska läror skulle ha satt så djupa avtryck i den nyomvända, givet den korta påverkanstiden, är knappast troligt. Barndoms-hemmet däremot hade varit präglad av en pietistiskt färgad väckelse-tradition inom Svenska kyrkan, gestaltad med särdrag i de småländska

---

¹⁶¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 7; nr 8.

¹⁶² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁶³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁶⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 12; Fjellestad 1976, s. 161.

bygderna (kortfattat skisserad ovan i detta kapitel).¹⁶⁵ Troligen var det den traditionen, kompletterad med en genom bibelläsning på egen hand förvärvad förståelse, som resulterat i den »semipelagianska« frälsningssyn han då hade. Den semipelagianska synen säger att »vid omvändelsen är det stundom Gud, som tager initiativet, stundom inväntar han vårt viljeavgörande, så att vår vilja förekommer Guds«. ¹⁶⁶ Synsättet utgår från antagandet att det vid omvändelsen och förnyelsen sker en samverkan mellan nåden och den fria viljan.¹⁶⁷ I den pietistiska traditionen finns motsvarande syn i form av en »synergistisk tendens«, som uttrycker »att människan på något sätt samverkar med Gud om sin frälsning«. ¹⁶⁸

Att Georg Gustafsson ställd inför valet att döpas eller inte döpas tvivlade på sin frälsning och kände sig helt ovärdig, bottnade helt klart i övertygelsen att han inte gjort sin del av frälsningsarbetet. Dopet skulle ju följa efter frälsningen och vara en begravning av det gamla. Det hade hans bibelläsning övertygat honom om, och det var en syn som hans religiösa uppväxtradition inte alls bidragit till, det kan anses som säkert. Problemet var, annorlunda uttryckt, att det gamla levde och påminde om sin icke obetydliga livskraft. Det som skulle begravas förutsattes naturligtvis vara dött och avslutat. Han ställdes alltså inför valet att begrava något levande, och det talade inte Nya testamentet om att man skulle göra, som han läste det. Ett klassiskt lutherskt »simul justus et peccator«-synsätt på det kristna livet, hade naturligtvis lett till en helt annan reaktion i samband med dopförrättningen på Torp. Ett synsätt som rymde visshet om rättfärdighetsstatus inför Gud, på grund av Kristus och hans försoningsdöd. Men också – och samtidigt – en insikt om syndighetsstatus som människa bland

---

¹⁶⁵ I Jönköpings län hade den nyevangeliska väckelsen satt djupa och varaktiga spår, vilket på sikt gav god grogrund för stark frikyrklig framgång, medan Kronobergs län var präglad av den gammalkyrkliga väckelsen, vilket visade sig inte vara någon god jordmån för frikyrkligheten vare sig på kort eller på lång sikt (Åberg 2007, s. 176ff.).

¹⁶⁶ Hägglund 1975, s. 123. – Semipelagianismens upphovsman var först och främst Johannes Cassianus, död cirka 430, känd som grundaren av klostret S:t Victor i Massilia (nuvarande Marseille). Semipelagianismen är inte en avläggare av Pelagius' teologi, uppger Hägglund.

¹⁶⁷ Hägglund 1975, s. 123.

¹⁶⁸ Eldebo 1997, s. 120.

människorna, på grund av den kvardröjande skada hos den mänskliga naturen som är ofrånkomlig på grund av syndafallet.

Det följande året blev en svår tid för Georg Gustafsson. Han beskrev det som ett förtvivlans år, då han ständigt pendlade mellan hopp och modlöshet. Snabba växlingar mellan »segrar och nederlag« i det personliga kristna livet inträffade hela tiden. Upplevelsen av att vara en hycklare pinade honom. Denna anfäktelseperiod kulminerade i att han drevs till att på nytt i detalj planera ett självmordsförsök. Men även denna gång kom Gud honom till mötes och talade om andra planer för framtiden, bestämda för honom av Gud själv, uppgav han.¹⁶⁹ I bakgrunden fanns naturligtvis hela tiden dopproblematiken. Han trodde sig veta att möjligheten till ett »segerrikt« kristet liv låg i att låta döpa sig, men å andra sidan hindrades han att ta det steget av bristen på framsteg i sitt andliga liv.

Vid midsommartid 1920 återvände Georg Gustafsson dock till Torp. Där fick han tillfälle att samtala personligt med patron Hedin, ordförande i Helgelseförbundet och Torpkonferensernas centralgestalt vid denna tid. Han förklarade rakt på sak sin belägenhet. De begångna moraliska synderna bekändes och han beskrev sin svaga karaktär. »Det är mycket sämre med mig nu än för ett år sedan«, sade han, »allt har gått sönder«. Patron Hedin skall då ha yttrat: »Om Gud inte hjälper dig som är så ärlig, så hjälper han ingen«.¹⁷⁰ Samtalet mynnade ut i att patronen skrev ut en rekommendation till dop för honom. Den ännu inte tjugoofttårige mannen bestämde sig i det läget för att låta dopet ske, »även om Gud slår ihjäl mig när jag stiger ner i dopgraven«, uppgav han.¹⁷¹ Den 26 juni 1920 döptes han i Götabrobäcken, utanför Kumla, tillsammans med ett trettiotal andra personer.¹⁷²

Upplevelsen av dopet var tydligen stark. Själv vittnade Gustafsson om hur han, när han väl efter dopet klätt om till egna kläder igen, drabbades av hänryckning och under några timmar var fullständigt

---

¹⁶⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 7.

¹⁷⁰ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 12.

¹⁷¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁷² Matrikel, PiVa; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6 1972-02-01. – Georg Gustafssons dop uppmärksammas i den genom Sven Kårbrants redaktörskap utgivna boken: *Hundra Torpkonferenser. En jubileumsbok om Helgelseförbundets konferenser på Torp*, 1986, s. 72. Kårbrant återger där den skildring av dopet som återfinns i Lundgren 1975, s. 92, 98–103.

omedveten om yttervärlden, där han låg knäböjd i brygghuset vid Götabro. Enligt hans berättelse var det några vaktmästare som mitt på dagen hittade honom där. Han menade även att han hade blivit tungomålstalare i den stunden, om han bara vetat att andedop existerade.¹⁷³

Anmärkningsvärt nog beslutade han sig för att vid hemkomsten inte berätta om sitt dop för någon. Anmärkningsvärt därför att han tidigare ivrigt informerat hela sin omgivning om sin dopkamp och sin nyvunna baptistiska övertygelse. Nu teg han. Folk runt honom förstod att något hade hänt. De förväntade sig att han skulle tala med dem om dopet, men det gjorde han inte.¹⁷⁴

Georg Gustafsson blir pingstvän

Georg Gustafsson var fortsatt engagerad i Hörle ungdomsförening under ytterligare ett år. För honom var det viktigt att bibehålla den andliga styrka han upplevde sig ha fått i samband med doperfarenheten. Han ville uppleva »kraft från Gud« till ett »segrande liv«.¹⁷⁵ Därför var de regelbundna bönemötena inom ungdomsföreningen av stor betydelse för honom.

Hösten 1920 blev han bekant med Pingströrelsens veckotidning *Evangelii Härold*.¹⁷⁶ Där kunde han läsa om, och genom läsningen börja förstå, vad han varit med om i Götabro. Tidningens vinjett: »Jag har kommit, för att de skola hava liv och hava över nog«, hämtad från Johannesevangeliets tionde kapitel och tionde vers, tilltalade honom starkt. Han prenumererade på tidningen och blev genom den intresserad av kontakt med pingstväckelsen. Om pingstväckelsen visste han vid denna tid endast det som tidningar skrivit. De flesta av dessa skildringar hade varit kritiska. Till saken hör att Georg Gustafsson de första två eller tre åren efter omvändelsen behållit sina prenumera-

---

¹⁷³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 12

¹⁷⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁷⁵ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁷⁶ Georg Gustafsson uppgav två skilda tidpunkter för när han först fick ett exemplar av *Evangelii Härold* i sin hand. I de bandade intervjuerna framkommer att det måste ha varit hösten 1920 (t.ex. intervju nr 6 från år 1972). I en artikel i *Evangelii Härold* anger han att det var redan vid slutet av år 1918 (EH 1965-12-09, s. 5). Om denna uppgift i år korrekt, är det helt obegripligt att han inte förstod vad han upplevde i Götabro och att andedopet var en upplevelse han inte kunde identifiera sommaren 1920.

tioner på *Brand* och *Stormklockan*. I de tidningarna var vid denna tid agitationen mot Pingströrelsen aggressiv.¹⁷⁷

Georg Gustafsson läste en annons om att pingstförsamlingen i Svenarum avsåg att anordna en konferens i Långserum under påskhelgen 1921. Han bestämde sig för att åka dit och själv bilda sig en uppfattning om pingstvännerna. Under konferensmötena hörde han för första gången i sitt liv tungomålstalande med åtföljande uttydning. Tungomålstalandet skedde stilla och det lät i hans tycke vackert, inte alls så bullrigt och extatiskt som han hade förväntat sig. Uttydningen formulerade ett budskap riktat direkt till honom, upplevde han. Efter påskdagens möten blev han av församlingens predikant, Axel Andersson, tillfrågad om han var andedöpt. Svaret blev: »det vet jag inte, men jag har upplevt Guds kraft några gånger«. På för den tiden typiskt pingstsätt blev han då uppmanad att tacka för gåvan. Gör man det, så har man den, hette det.¹⁷⁸ Uppmaningen åtlyddes och redan på kvällen annandag påsk, vid ungdomsföreningens i Hörle bönemöte, bröt tungotalet fram hos honom. Upplevelsen var så intensiv och stark att han, enligt egen utsago, under flera dagar inte kunde prata svenska över huvud taget. Hans erfarenhet väckte olika reaktioner i omgivningen. En del trodde att han blivit tokig, andra att han verkligen erfarit något särskilt från Gud. Ledningen för ungdomsföreningen uppmanade honom tämligen snart att lämna vice ordförande- och medlemskapet i föreningen. Det gjorde han också någon tid senare, men ett tjugotal ungdomar följde med honom ut ur föreningen. De bildade en fristående bönegrupp. Till saken hör att Georg Gustafsson då han lämnade uppdraget i Hörle ungdomsförening samtidigt aviserade sin avsikt att ansluta sig till den fria församlingen i Svenarum.¹⁷⁹ Kort därefter, i juli 1921, hölls de första baptistiska dopförrättningarna i Karlsfors, då dessa ungdomar och ett flertal vuxna döptes, däribland Georgs föräldrar Kristina och Emil Gustafsson. Därmed var vägen anträd mot det församlingsbildandet som småningom ägde rum.¹⁸⁰

Georg Gustafsson uppgav att han i begränsad omfattning bedrivit predikoverksamhet redan innan andedopserfarenheten.¹⁸¹ Den första

---

¹⁷⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 12.

¹⁷⁸ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁷⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

¹⁸⁰ Matrikel, PiVa.

¹⁸¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

tiden som andedöpt tycks inte predikoverksamhet utan besöksverksamhet ha varit hans primära aktivitet. Han och fästmön Gärda ägnade veckosluten åt detta. Med bibel, gitarr och citarra gick de runt till de gamla och sjuka som fanns i bygden. De sjöng några sånger och han läste ett bibelord och bad en bön för de sjuka. Ett flertal av dessa sjuka, som lång tid – i några fall i årtal – varit bundna vid sängen, kom någon dag efter besöket själva gående genom samhället mirakulöst helade, påstod han.¹⁸² Ryktet om den karismatiskt utrustade predikanten och helbräddagöraren Georg Gustafsson började från och med då att spridas i allt vidare cirklar.

---

¹⁸² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9. – En rad exempel finns återgivna i Lundgren 1975, s. 117–122

III. Fritidspredikanten blir etablerad pingstförkunnare (1920–1937)

Åren 1920 och 1921 var genombrottsår i Georg Gustafssons religiösa liv. Döpet i samband med Torpkonferensen, Helgelseförbundets stora midsommarmöten – det förstnämnda året – och andedöpet vid påsktiden – det sistnämnda året – markerade genombrotten. Fortsättningsvis skulle han ägna sin möda och aktivitet åt andra människors frälsning och »salighet«. Efter omvändelseerfarenheten vid Frälsningsarméns i Värnamo botbänk, den tredje februari 1918, hade han under två års tid ägnat sin kraft mestadels åt den egna andliga belägenheten. Men nu, vid 1920-talets början, var kampen för att nå visshet avslutad och han var helt säker på sin frälsning.¹⁸³ Hans liv hade fått sin tyngdpunkt och utifrån den en inriktning.

Den tidsperiod i Georg Gustafssons liv som skall skildras i detta kapitel låter sig alldeles naturligt delas in i tre delperioder: tiden i barnomens Karlsfors fram till 1924, tiden som fritidspredikant och föreståndare för Betelförsamlingen i Värnamo 1924–1929 och åren som heltidspredikant i pingstförsamlingen i Jönköping, från 1929 till 1937.

I början av 1920-talet var Georg Gustafsson endast ytligt bekant med den unga expansiva svenska Pingströrelsen. Över tid djupnade bekantskapen och han valde att förverkliga sin livskallelse inom denna rörelse. En fråga att besvara är: vad slags rörelse var Pingströrelsen i Sverige vid 1920-talets början? En följdfråga att söka svaret på längre fram i detta kapitel är: hur uppfattade Georg Gustafsson rörelsen då han lärde känna den på djupet?

Georg Gustafssons privatliv genomgick under perioden en stor förändring. Han ingick äktenskap med Gärda Ekberg 1924, och fick två barn under de närmaste därpå följande åren. Han blev änkeman 1937 och hade då två minderåriga barn att ta hand om.

---

¹⁸³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

Den svenska Pingströrelsen på tröskeln till 1920-talet

Pingstväckelsen kom till Sverige i slutet av år 1906. Dess första centrum var bland baptisterna i Skövde.¹⁸⁴ Från och med de första månaderna år 1907 fick den förankring på flera platser i vårt land, exempelvis Stockholm, Göteborg, Örebro och Arvika. Kontakterna med den norska huvudstaden Kristiania och väckelsen där var av stor betydelse. Inte minst var förbindelsen med pastor T.B. Barratt (1862–1940) av oskattbart värde. Barratt besökte under några vårveckor 1907 bland annat Stockholm, Uppsala och Göteborg.¹⁸⁵

Barratt, som kom att kallas »Nordens pingstapostel« och ibland »Europas pingstapostel«, hade en tjugoårig erfarenhet som metodistpredikant i Norge bakom sig år 1907. Han var ledare för Bymissionen i Kristiania vid tiden för pingstväckelsens frambrutt. År 1906 var Barratt i USA på en insamlingsresa för Bymissionens räkning. Resan blev ett misslyckande ur insamlingssynpunkt, men för Barratt själv blev vistelsen i Amerika livsavgörande på ett personligt plan. Han mötte nämligen pingstväckelsen och mottog andedopet – med tungomålstalendet som dess bevis och tecken – strax innan han i december 1906 återvände hem till Kristiania.¹⁸⁶

Den svenska Pingströrelsen däremot började formera sig först ungefär tio år senare. Att hålla isär de båda begreppen pingstväckelsen och Pingströrelsen är av väsentlig betydelse. Pingstväckelsen betecknar – som tidigare nämnts – det upplevelseinnehåll, främst andedopet med åtföljande tungomålstalende och andens gåvor (se 1 Kor. 12), som människor med skilda konfessionella tillhörigheter mottog.¹⁸⁷ Pingstväck-

---

¹⁸⁴ Ek 1933, s. 11ff.; Sundstedt 1969, s. 194ff.; Bloch-Hoell 1956, s. 71; Sahlberg 2009a, s. 14, not 3; Alvarsson 2007a, s. 20ff.

¹⁸⁵ Alvarsson 2007a, s. 22–34; Sundstedt 1969, s. 194ff., 223ff., 255ff.

¹⁸⁶ Barratt 1942, s. 141–156. – Barratt var hösten 1906 i brevkontakt med ledarna för skeendet vid Azusa Street i Los Angeles, men upplevde sitt andedop i väckelsekretsarna på den amerikanska östkusten samma höst.

¹⁸⁷ Sahlberg 2009a, s. 14, 31; Carlsson 1990, s. 27. – Carl-Gustav Carlsson (not 128) skriver: »Med benämningen pingstväckelse avses det religiösa innehållet, nämligen 'den väckelse som uppkom i Amerika strax efter sekelskiftet, varefter den på olika vägar snabbt nådde även vår världsdel'.« Carlsson tillägger: »Innehållet kan uppenbarligen enligt denna uppfattning inte begränsas till några särskilda församlingar eller samfund, utan är 'överkonfessionellt, starkt alliansinriktat samt icke institutionaliserat', men ger avgörande bidrag till att olika trossamfund uppkommer eller påverkas«.

elsen var då – och är än idag – överkonfessionell till sin karaktär. Med Pingströrelsen i Sverige menas de »i formellt avseende fristående församlingar som slöt upp bakom Stockholms sjunde baptistförsamling Filadelfia och dess föreståndare Lewi Pethrus, sedan församlingen 1913 uteslutits ur Svenska Baptistsamfundet«. ¹⁸⁸

År 1915 räknades 15 fria församlingar i landet som pingstförsamlingar. De hade sammanlagt drygt tusen medlemmar, av vilka 724 var medlemmar i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Fem år senare, alltså 1920, var församlingarnas antal 125 och det sammanlagda medlemsantalet förmodligen någonstans kring 6 000. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm hade då 1 661 medlemmar. Värt att notera är att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm 1915 utgjorde drygt 70 procent av Pingströrelsen i Sverige, en procentsats som fem år senare var lägre än 30. Någon exakt redovisning av medlemsantalet för hela Pingströrelsen fanns det inte förrän vid 1960-talets början. ¹⁸⁹

I sin avhandling *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle, 1907–63*, karaktäriserar Carl-Erik Sahlberg den svenska Pingströrelsen då den stod på tröskeln till 1920-talet såhär:

Kring år 1920 hade »den nya rörelsen« profilerat sig gentemot samhället och kyrkorna. Den hade en sekts viktigaste karakteristika: den var biblicistiskt, apokalyptiskt och apolitiskt bestämd. Den ville representera kyrkans pånyttfödelse. Den var samlad kring sin karismatiske ledare Lewi Pethrus. Den hölls samman av ett antal nybildade institutioner. Dess fokuserade budskap gällde den fria lokalförsamlingen och andedopet manifesterat i

---

¹⁸⁸ Lindberg 1985, s. 133; Struble 2009, s. 11; Alvarsson 2007a; s. 38–40.

¹⁸⁹ Björkquist 1959, s. 120; Sundstedt 1971a, s. 277–279. – Fil. kand. Curt Björkquist var under många årtionden Pingströrelsens statistiker. Statistiken bygger på den redovisning som årsmötesrapporterna införde i *Evangelii Härold* innehöll. Det var endast 11 av de 15 församlingarna som redovisade medlemsantal för år 1915, och den exakta siffran för dessa 11 församlingar var 1 010 medlemmar. För år 1920 var det endast 74 av de 125 församlingarna som rapporterade medlemsantal, och de 74 församlingarna hade då tillsammans 4 955 medlemmar. Av Björkquist statistik i Sundstedt 1971a, s. 277–279 framgår dock exakt vilka dessa 51 församlingar som inte rapporterat medlemstal var. En rimlig uppskattning kan vara att de icke rapporterade församlingarna tillsammans hade cirka 1 000 medlemmar år 1920. Sahlberg bortser helt från dessa 51 församlingar då han uppger att Pingströrelsen 1920 hade cirka 5 000 medlemmar (Sahlberg 2009a, s. 45). Ännu 1959 var det inte alla församlingar som rapporterade sina medlemsiffror. Av de då 607 församlingarna rapporterade 602 sitt medlemsantal, 5 brydde sig inte om detta.

glossolali. Pingströrelsen gick in i 1920-talets Sverige som en ung och hänförd frikyrkorörelse med en sekts alla väsentliga drag.¹⁹⁰

På ett för exklusiva och världsfrånvända rörelser typiskt sätt ägde Pingströrelsen ett apokalyptiskt medvetande istället för ett politiskt. Den av slutenhet mot omvärlden präglade inställningen som kännetecknade den tidiga Pingströrelsen, ägde en av sina förutsättningar i det att den från början var en lågklassrörelse, menar Sahlberg. Underklassen dominerade inom rörelsen, skrev E.H. Thörnberg år 1926. Unga hembiträden, fakriksarbeterskor och arbetarhustrur som passerat 40-årsgränsen var väl representerade, likaså tvätterskor och strykerskor, hävdade han.¹⁹¹ Pingströrelsen var dessutom initialt i hög grad en stadsrörelse. Före 1920 fanns det pingstförsamlingar i 47 olika städer. I Stockholm fanns det tre församlingar och i Göteborg två. Det var urbaniseringens och industrialiseringens människor, som i församlingen fick en ersättning för det sociala sammanhang man brutit upp från.

Gemenskapen i församlingen byggde på allas lika värde, ett »syskonskap« gällde, menar Sahlberg. Vittnesbördet om frälsning, andedop eller mottaget helande var lika betydelsefullt vem det än kom från – den arbetslöse eller affärsmannen.¹⁹² Samtidigt bör man hålla kvinnornas underordning vid denna tid i minnet. De var syskon, men – givet församlingarnas struktur – uppenbarligen »småsyskon«. Inflytande och ledarfunktioner var kvinnorna då – och under decennier framåt – nästan helt utestängda från. Undantaget från denna ordning var de kvinnliga evangelisterna. De utövade genom sina tjänster ett inflytande av utomordentligt stor betydelse, men vid en jämförelse med deras manliga evangelistkollegor – och de positioner dessa i regel nådde – framstår också de kvinnliga evangelisternas underordning, just därför att de var kvinnor, alldeles uppenbar.

---

¹⁹⁰ Sahlberg 2009a, s. 54.

¹⁹¹ Thörnberg 1926, s. 298 ff. – Om den allmänna religiösa och sociala bakgrunden till Pingströrelsens uppkomst, se Briem 1924, s. 9–17.

¹⁹² Sahlberg 2009a, s. 45–46. – Om Pingströrelsen som stads- och arbetarklassföreteelse, se även B. Gustafsson, 1957, s. 92ff. och G. Gustafsson, 1977, s. 14. – Göran Gustafsson skriver: »De människor som slöt sig till pingströrelsen fanns i stor utsträckning i städerna men de hade sin bakgrund i en landsbygdsmiljö. De hörde till städernas proletariat, men de kom ur det försvinnande landsbygdsproletariatet. Deras utbildningsgrad var låg. Undervisningen de fått i skolan var många gånger torftig, men den hade bibringat dem ett visst mått av kristendomskunskap.«

Vid 1920-talets utgång var situationen drastiskt förändrad när det gäller var pingstvännerna bodde, det vill säga fördelningen mellan stadsbor och landsbygdsbor. År 1930 bodde nämligen 72 procent av pingstvännerna på landsbygden.¹⁹³

Den sociala rekryteringen i förening med det motstånd rörelsen mötte, från samhället och övrig kristenhet, stärkte säkerligen det exklusiva draget och ökade slutenheten.¹⁹⁴ Det apokalyptiska medvetandet närdes naturligtvis av den oro som fanns både här hemma i Sverige och ute i Europa före, under och efter första världskriget. En stark parusiföväntan fanns redan genom andeutgjutelsen bland pingstvännerna, eftersom man såg utsagan hos profeten Joel om andeutjutelse i de yttersta dagarna som uppfylld genom pingstväckelsen. Den utrikespolitiska oron gjorde denna förväntan än starkare.

Den unga rörelsens samhällsengagemang låg vid den här tiden helt inom det karitativa området. Några exempel: Redan 1911 hade Filadelfiaförsamlingen i Stockholm startat en »räddningsmission«, vars upp-

---

¹⁹³ *Folkräkningen år 1930*, s. 9–23. – Vid denna folkräkning frågade Statistiska Centralbyrån alla medborgare över 15 års ålder om konfessionell tillhörighet, dvs. om man tillhörde annat trossamfund än Svenska kyrkan eller om man hade annan trosbekännelse än den evangelisk-lutherska. Folkräkningen gav även besked om frikyrkosamfundens åldersstruktur, könsfördelningen och socialgruppsstillhörigheten bland samfundens medlemmar, samt fördelning inom skilda yrken och sysselsättningar.

¹⁹⁴ Motståndet mot – och den skarpa kritiken av – Pingströrelsen i Sverige kom under 1910-talet främst från de övriga samfunden, medan den sekulära pressen stod för kritiken och motståndet under 1920-talet. En uppmärksammas kritisk skrift, som pingstvännerna verkligen tog illa upp och kände sig sårade av, var Joh. Rinmans *Vår tids s. k. pingströrelse*, utgiven av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlags-exp. år 1920. Rinman var rektor vid Svenska Bibelinstitutet, ordf. i De Ungas Förbund och medlem av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens styrelse. Han skrev starkt påverkad av den s.k. »Berlinfocklaringen«, en deklaration från en konferens i Barmen 1907, där ett 50-tal ledande personer inom »Deutscher Verband für Gemeinschaftspflege und Evangelisation« träffats och diskuterat den i Tyskland redan mycket spridda pingstväckelsen. Rinman återger »Berlinfocklaringens« uttalanden. Bland annat sägs det i deklarationen att »Den s. k. 'pingströrelsen' är icke ovanifrån utan nedifrån: den har flera företeelser gemensam med spiritismen. Demoner verka inom den, vilka ledda av list av satan, sammanblanda lögn och sanning för att förleda Guds barn. I många fall ha de så kallade 'andebegåvade' visat sig vara besatta« (»Berlinfocklaringen« 1907, s. 1; Rinman 1920, s. 20–23). »Berlinfocklaringen« finns som bilaga i Steiner 1955, och i Sundstedt 1971b, s. 299–301. Sundstedt ägnar Rinmans skrift stort utrymme, se Sundstedt 1971b, s. 17–23, 25–26.

gift var att hjälpa huvudstadens arbets- och hemlösa. »En beklädnads-kommitté« tillsattes också vid denna tid. Den hade uppgiften att samla in kläder, som skulle delas ut till barn i fattiga familjer. Fattigbjudningar var vanliga. Från 1913 drevs barnhem i konsulinnan Maria Ekbergs villa Oscarsberg, Rönninge.¹⁹⁵ Under världskrigsåren organiserade man utspisning eller delade ut matpoletter till hundratals hungrande dagligen.¹⁹⁶

Under 1910-talets senare del började evangelisterna och predikanterna inom de fria församlingar som räknades som pingstförsamlingar att samlas till bibelstudieveckor. Den första hölls i Korsberga, Västergötland 1916, den andra i Linderås 1917 och därefter årligen i Kölingared, Västergötland.¹⁹⁷ Bibelstudieveckornas funktion och uppgift var att lägga fast de centrala läropunkterna, att skapa enhet och samsyn kring dessa, att motivera till uppslutning kring de institutioner och företag som tillskapats vid denna tid (Förlaget Filadelfia 1912, sångboken *Segertoner* 1914, Bibelskolan i Filadelfia Stockholm 1915, veckotidningen *Evangelii Härold* 1916),¹⁹⁸ samt att formulera skälen för fortsatt avståndstagande från de frikyrkliga samfunden. Det sistnämnda var en huvudfråga vid bibelstudieveckan i Kölingared 1919. Då formulerades ett kraftigt och bestämt avståndstagande från alla samfundsorganisationer. Uttalandet undertecknades av 103 predikanter/evangelister.¹⁹⁹ Avsikten var naturligtvis att öka pressen på de »pingstbetonade« i olika samfund att ta steget ut i »full frihet«, som man uttryckte saken vid denna tid – en avsikt man på sikt lyckades väl med.

Gemensam tro och lära var, som nämnts, en viktig sak vid dessa riks-bibelstudieveckor. Detta förhållande gällde även i ett internationellt pingströrelseperspektiv. Sålunda hölls en konferens i Berlin 1917 då man drog upp Pingströrelsens riktlinjer i centrala frågor. Konferensdokumentet översattes till svenska och gavs ut på Förlaget Filadelfia

---

¹⁹⁵ Sundstedt 1971a, s. 77ff.

¹⁹⁶ Exempel på denna verksamhet, se Sundstedt 1971a, s. 84. Där berättas att vintern 1914 hade räddningsmissionen utdelat 5 441 liter potatis, åtskilliga tunnor sill hade förbrukats och 3 669 personer hade fått gratislogi i värmestugan.

¹⁹⁷ Sundstedt 1971a, s. 184ff.

¹⁹⁸ Sundstedt 1971a, s. 151ff., 158ff., 179ff., 185ff.

¹⁹⁹ *EH* 1919-07-31, s. 116; Sundstedt 1971a, s. 229–231. – Överläggningarna i Kölingared och beslutet där inspirerade Lewi Pethrus till boken *De kristnas enhet*, som kom ut samma år (Pethrus 1919).

sommaren 1917.²⁰⁰ Lewi Pethrus skriver i ett anbefallande förord till denna skrift, *Pingstväckelsens riktlinjer*:

Må »Pingstväckelsens riktlinjer« bidra till att den härliga väckelse, som pågår i vårt land, må framdeles fortgå i sunda och bibliska spår, och att den må finna nya områden, där man förut motstått detta Guds verk.²⁰¹

Riktlinjerna skall uppfattas som en positionsbestämning och ett handlingsprogram, inte som en trosbekännelse. Uppfattade så kan de tjäna som utgångspunkt för förståelsen av förkunnelsen även inom den unga svenska Pingströrelsen. Förkunnelsen i dess skilda former och gestalter hade naturligtvis som sitt ärende att förverkliga rörelsens uppgift och realisera dess målsättning. Det för Pingströrelsen basala formulerades i tre slagord: »Guds ord – vårt rättesnöre, Jesu sinnelag – vår drivkraft, Den Helige Ande – vår ledare.«²⁰² Utifrån denna grund identifierades och beskrevs uppgiften man skulle ägna sin kraft åt under den korta tid som antogs återstå till dess Jesus kommer tillbaka. Huvuduppgiften sades vara »att uppbygga Kristi kropp«, församlingen. Det innebar att man ansåg sig ha ett uppdrag från Gud att – efter apostlarnas förebild – framställa »varje troende fullkommen i Kristus«.²⁰³ Uppgiften handlar om, enligt dokumentet, att ordna församlingslivet efter bibliskt mönster. Till ett sådant församlingsliv hör mottagandet av den helige Ande och fortsatt liv i Andens kraft genom att de gåvor, tjänster och ämbeten som Nya testamentet talar om är i funktion i församlingarna.²⁰⁴

Den svenska Pingströrelsen hade vid ingången i 1920-talet den samordning av tro och lära, och de förenande institutioner, som krävdes för att den följande tioårsperioden skulle bli en konsoliderings tid i rörelsens historia. Samtidigt kan man konstatera att den fria bibliska församlingen, som tanke och idé, var huvudbudskapet som förkunnades.²⁰⁵ Andedopet, tungomålstalandet och Andens gåvor var fortfarande centrala teman, men likväl förpassade till en andraposition i förkunnelsen och argumentationen.

---

²⁰⁰ Det är en 92-sidig skrift med titeln *Pingstväckelsens riktlinjer*. Utgiven av en pingstkonferens i Berlin.

²⁰¹ *Pingstväckelsens riktlinjer*, s. 7.

²⁰² *Pingstväckelsens riktlinjer*, s. 12.

²⁰³ *Pingstväckelsens riktlinjer*, s. 12.

²⁰⁴ I stort sett hela skriften ägnas åt dessa ting.

²⁰⁵ Om detta se Pethrus 1919, och Struble 2009.

III:1 Karlsforsperioden (1921–1924): En start i konflikt med det omgivande samhället

I juli 1921 hölls tre dopförrättningar i Karlsfors. Vid den första, den 17 juli, döptes minst elva personer, däribland Georg Gustafssons fästmö Gärda Ekberg, hans bror Simon och hans syster Svea.²⁰⁶ Dagen därpå hölls ny dopförrättning, då minst fyra personer döptes, bland dem Georg Gustafssons föräldrar Kristina och Emil. Den 25 juli hölls det tredje dopet. En fjärde dopförrättning ägde rum under augusti månad 1921. Dopen förrättades i den vid Karlsfors uppdämda Lagan, i kraftverksdammen där.²⁰⁷ Vid dessa dop var Georg Gustafsson mötesledare, dopförrättare var Erik Waern, Katrineholm, och predikant var föreståndaren för pingstförsamlingen i Skövde, Carl Widmark. Åtminstone vid de två första doptillfällena medverkade dessa två gästpredikanter.²⁰⁸

Många av de döpta hade tidigare tillhört ungdomsföreningen i Hörle. Det var efter dopförrättningarna viktigt att lösa frågan om församlings-tillhörighet. Enligt baptistisk teologi var dop och församlingsmedlemskap intimt sammanknippade. Georg Gustafsson hade under påskhelgen 1921 besökt Långserum, där församlingen i Svenarum hade sin påskkonferens det året.²⁰⁹ Ett besök som gav inspiration till hans ande-

---

²⁰⁶ Matrikel, PiVa. – Elva personer som döptes den 17 juli blev medlemmar i Betelförsamlingen, då den bildades vid nyåret 1924. Deras dopdag och platsen för dopet är införd i matrikeln. Ytterligare några kan ha blivit döpta vid detta tillfälle, men de kom i så fall att tillhöra andra församlingar.

²⁰⁷ Matrikel, PiVa; Georg Gustafsson i bandad telefonintervju.

²⁰⁸ Lundgren 1975, s. 128; Georg Gustafsson i bandad telefonintervju. – Widmark var en av de första i Sverige som blev andedöpt efter det att väckelsen i Los Angeles spritt sig vidare till vår världsdel. Ihans föräldrahem i Skövde fick Azusa Street-väckelsen ett fäste, och Andrew Ek en plattform mot slutet av 1906. Ek var en av de svenskar som var i Los Angeles och med på Azusa Street, då väckelsen bröt fram där 1906. Han kom hem till Skövde, sin födelsestad, i november 1906 och blev, med den personliga erfarenhet han hade av Andens dop i Los Angeles, det första svenska ögonvittnet som i vårt land muntligt berättade om väckelsen på Azusa Street. (Ek 1933, s. 12–13; Sundstedt 1969, s. 201–202; Alvarsson 2007a, s. 11–26) – Andrew Ek hette egentligen Anders Gustaf Ek, född Johansson. Han kallade sig Andrew Johnson under sin vistelse i Amerika och skrev därför ibland efter sin återkomst till Sverige Andrew Johnson Ek. I svenska tidningar år 1907 omnämns han som Andrew Jansson.

²⁰⁹ Åberg 2002, s. 72–73, 258.

dopsupplevelse annandag påsk, dagen efter hemkomsten från Långserum. Efter utträdet ur Hörle ungdomsförening hade han upprätthållit förbindelsen med den fria församlingen i Svenarum. Då han nu stod i ledningen för en grupp baptistiskt döpta kristna i Karlsfors, av vilka flera redan även var andedöpta, var det därför naturligt att knyta denna grupp till den församlingen. Först åkte han upp dit med en namnlista på de döpta. Sedan reste Karlsforsgruppen på mötesbesök till församlingen där. Enligt hans berättelse var man i Svenarum relativt skeptisk till de »vilda och högljudda« Karlsforsborna. Det var inte på något sätt självklart att dessa skulle få bli medlemmar i församlingen. Men så blev det, och Karlsfors var under cirka två och ett halvt års tid en utpost till Svenarum. Georg Gustafsson avskiljdes som äldste i församlingen, med uppgift att fungera som gruppleddare i Karlsfors.²¹⁰ Av »Matrikel för Guds Församling i Svenarum« från år 1920 och framåt framgår att Karlsforsgruppen kom att utgöra medlemmar nummer 55–73 i församlingen, Georg Gustafsson fick medlemsnumret 57, och hans vän Gunnar Ljungberg – som blivit döpt samtidigt med honom den 26 juni 1920 i Torp utanför Kumla – fick medlemsnummer 58.²¹¹

Församlingen i Svenarum rapporterade i Pingströrelsens veckotidning *Evangelii Häröld* den 4 augusti 1921, under rubriken »Från skördefälten« om sin verksamhet:

Även här finnes en frigjord skara, som vill följa Jesus hela vägen. Vi prisa honom för vad han gör här. Motståndet emot den fulla sanningen har varit hårt ansatt. Men sanningen segrar. Gud ske lov. Motståndare skall med tiden överbevisas, om vi stå trogna i *Jesu tro*. Flera själar ha blivit lösta från syndens fångenskap till Guds barns härliga frihet. Pris ske Gud. De prisa nu Jesus för *full* frälsning. Några dopförrättningar ha vi haft, som starkt vittnesbörd för många.²¹²

En dryg månad senare blev församlingen i Svenarum uppmärksammas i riksmidia. Det var *Dagens Nyheter* (DN) som den 27 september 1921, under rubriken »Pingströrelsen: andlig digerdöd på landsbygden. Tungomålstalande och religiös sinnlighet: hotande epidemi. Extatiska uppträdanden i småländska missionshus«, skrev om pingstförsamlingens i Svenarum möten. Tidningen konstaterade att »den svärmiska

---

²¹⁰ Pionjärtiden i Värnamo, s. 5, PiVa; Ericson 1934, s. 6; Georg Gustafsson i bandad telefonintervju.

²¹¹ Matrikel, PiHa.

²¹² EH 1921-08-04, s. 143.

väckelserörelsen« tycks äga en »bördig jordmån i svensk folksjäl«. Korrespondenten har hämtat sina intryck från den småländska socknen Svenarum, där han själv bevittnat hur »pingstsekten synes ha vunnit fast mark«. Redaktionellt reserverar sig tidningen mot farhågan att Pingströrelsen håller på att utveckla sig till »en andlig digerdöd i vårt land«, men instämmer i att man bör »ur kulturens och den psykiska hygienens synpunkt« dela uppfattningen att rörelsen inte skall få sprida sig alldeles obehindrat.²¹³

Utan tveivel, skriver denna meddelare, böra religion och andaktsutövningar i regel vara »den resandes ensak«. Men tyvärr gives det till och med i vår upplysta tid fall då det hela urartar till något andligen osunt och sjukt, utan ett spår av uppbyggelse. Då är det ens rätt och plikt att reagera. Ett slående exempel på en sekt där så skett och där det religiösa livet antagit de vidrigaste former är den s. k. pingströrelsen, sådan denna utvecklats i Småland. Jag har i sommar varit i tillfälle studera den religiösa riktningen i fråga i Svenarums socken, belägen fyra mil söder om Nässjö, och därvid bl. a. närvarit vid ett par av dess möten. Vid dessa får man ovillkorligen den föreställningen att man framför sig har en samling psykiskt sjuka individer.

Meddelaren beskriver sedan predikan, vittnesbörden och tungomålstalandet, varpå han fortsätter:

Vid förrättandet av bönen når den religiösa epidemin sina mest fränstötande former. Man lägger sig ned på golvet och kryper om varandra under ideliga Jesusrop. Den som skriver detta skall aldrig glömma den syn som erbjöd sig då över 50 personer lågo krälände över varandra i ett missionshus, utstötande fullständigt förvirrade rop.²¹⁴

Smålands Allehanda hade *Dagens Nyheter*s artikel införd i sin tidning redan nästa dag under rubriken: »Pingströrelseepidemi i Svenarum. Ett talande vittnesbörd om den andliga sjukdom, som grasserar i denna Smålandssocken«. ²¹⁵ För den lokala opinionen var naturligtvis denna publicering viktigare än den i det rikstäckande bladet. Pingstvännerna såg sig som förtalade och missförstådda, i synnerhet gällde detta fram till 1920-talets mitt. Därefter skedde en påtaglig omsvängning mot en mer balanserad kritik i medierna, ansåg man.²¹⁶ Säkert hade detta åt-

---

²¹³ DN 1921-09-27, s. 1, 7.

²¹⁴ DN 1921-09-27, s. 1, 7.

²¹⁵ *Smålands Allehanda* 1921-09-28, s. 1, 4.

²¹⁶ Så bedömde bland andra Arthur Sundstedt förhållandet till medierna, se t.ex. Sundstedt 1971b, s. 14–15., 195–200.

minstone delvis att göra med att pingstvännerna då dämpat sina uttryck och utspel något.

Georg Gustafsson gav i sina samtal med Ivar Lundgren underlag för påståendet: då gruppen från Karlsfors kom till Svenarum blev mötena där livligare än annars. Lundgren drar slutsatsen att de i *Dagens Nyheter* skildrade mötena måste ha varit tillfällen då Georg Gustafsson och hans grupp varit i farten i Svenarum.²¹⁷

Bagarstugan blir möteslokal

Apladalen är kulturminnesmärkenas plats i Värnamo. Där kan man sedan 1998 besöka den gamla bagar- och kolarstuga som pingstvännerna i Karlsfors år 1922 omvandlade till sitt Betelkapell. Flyttningen av kapellet, från det numera öde Karlsfors till Apladalen, var ett gemensamt projekt mellan Värnamo kommun och stadens pingstförsamling. Projektet avslutades pingsthelgen 1998, då kapellet återinvigdes med pompa och ståt inför en tusenhövdad publik.²¹⁸ Inne i kapellet hänger ett porträtt av Georg Gustafsson på en av väggarna, där finns (åtminstone sommartid) instrumenten hans bror Simon och dennes hustru Greta spelade på under kapellets storhetstid, dragspelet och gitarren, och där finns en tavla på vilken Betelkappellets tidiga historia återberättas.

Innan denna bagarstuga hunnit färdigställas till kapell hade Karlsforsgruppen sina möten i för tillfället upplåtna lokaler. Bland annat upplåts den rymliga tapetfabriken i samhället för möten.²¹⁹ Men hösten 1922 kunde man inviga kapellet. Det innebar naturligtvis en större frihet och självständighet för verksamheten. I *Evangelii Härold* rapporterades under rubriken »Från Skördefälten« om verksamheten i Karlsfors den 4 januari 1923:

Karlsfors, Hörle.

Undertecknad har besökt denna plats och vill i korthet meddela något därifrån. Där finnes ej ännu någon ordnad biblisk församling, men jag tror att det inom en snar framtid kommer att bliva en sådan. Där finnes många andedöpta, saliga bröder och systrar, som vilja kämpa för Jesus. Mötena ha

---

²¹⁷ Lundgren 1975, s. 134.

²¹⁸ Hubertsson 1944, s. 113; Nilsson 1999, s. 11–16. – Flyttkostnaden uppgick till 100 000 kronor, en kostnad som delades lika mellan kommunen och Filadelfiaförsamlingen. Se även Åberg 2002, s. 71.

²¹⁹ Gustafsson 1933, s. 70; Georg Gustafsson i bandad telefonintervju.

varit underbara. Syndare ha blivit frälsta och döpta i vatten och den Helige Ande. Halleluja!

Lokalfrågan har från början varit litet svårlöst, men även i detta har Herren hjälpt, så att vännerna för någon tid sedan fingo ha invigningshögtid i sin egen lokal. Flera Herrens vittnen voro med och framburo det glada budskapet.

Vännerna ha även beslutat att ha en bibelkurs efter jul, till vilken missionär Sam. Nyström kallats som lärare.

Må Herren välsigna de kära syskonen i Karlsfors, önskar en broder i Herren. Ax. Hagrén.²²⁰

Utifrån matrikelboken för den vid nyåret 1924 bildade Betelförsamlingen kan en dopförrättning per år i Karlsfors bekräftas, både för år 1922 och 1923. Samtidigt hölls dopförrättningar inomhus i Svenarum – höst, vinter, vår – dessa två år. Några personer som döpts där under denna tid blev medlemmar vid församlingsbildandet i Karlsfors.²²¹

Även med beaktande av att människor ofta flyttade till skilda platser för att få arbete under dessa år på 1920-talet, vilket naturligtvis betydde att även omvända och döpta personer i Karlsfors lämnade bygden, bör man nog vara något skeptisk till de segerrapporter som levererades, till exempel den ovan återgivna av Hagrén. Faktum är att Karlsforsgruppen, då den bildade egen församling efter två och ett halvt års verksamhet, endast bestod av 29 personer.²²² Det optimistiska talet var ett överenskommet naturligt tal inom den unga Pingströrelsen. Genom att avge segerrapporter ingöt man mod hos varandra. Man bör dock komma ihåg att i Karlsfors – och dess omgivningar – fanns inga baptister att rekrytera via övergång från en tidigare församlingstillhörighet till den nybildade pingstgemenskapen. I landet i stort var Pingströrelsens snabbt växande medlemssiffror till inte ringa del förklarliga just utifrån övergångar från en församlingstillhörighet inom de äldre samfunden, främst från Baptistsamfundet, till den »nya rörelsen«.

Bakom de många rapporterna om segrar och framgångar, som publicerades i pingstvännernas veckotidning, dolde sig ofta en hård kamp och ett intensivt motstånd från omgivningen. Så var uppenbart för-

---

²²⁰ EH 1923-01-04, s. 10. – Om lokalinvigningen, se Ericson 1934, s. 6; Hubertsson 1944, s. 113. – Både Ericson och Hubertsson uppger att lokalinvigningen skedde hösten 1922.

²²¹ Matrikel, PiVa; Matrikel PiHa.

²²² Ericson 1934, s. 6; Nilsson 1999, s. 38.

hållandet i Karlsfors. De flesta människor tog avstånd från den verksamhet som pingstgruppen bedrev. »Motstånd och förakt, hån och begabberi hörde till ordningen för dagen. De mest underliga och orimliga rykten cirkulerade om deras möten och sammankomster«. Så beskrevs det religiösa klimatet i trakten under dessa år i en minneskrift, författad tio år senare.²²³ Det förklarar den måttliga framgång man hade, trots en intensiv mötesverksamhet. Väckelsemöten och bönemöten varvades – endera sorten förkom i stort sett varje kväll under veckan.

Det som väckte uppmärksamhet och gjorde majoriteten av folket misstänksam och avvisande var i Karlsfors, precis som i övriga Sverige, pingstmötenas karismatiska uttrycksformer. Andedopet och tungomålstalandet, profeterandet och bedjandet för sjuka, allt det mirakulösa som pingstvännerna ägnade sig åt sammantaget, det skrämde mängden – men lockade samtidigt mångas nyfikenhet. Georg Gustafsson blev omedelbart efter sitt andliga genombrott omtalad just i samband med sådana manifestationer. Den grupp han ledde i Karlsfors var vidöppen för dessa ting, och praktiserade dem ivrigt. Sånär sammanfattade han dessa år:

Åren 1921–24 voro för oss skiftesrika men ändå underbara. Motstånd och förakt, tidvis blandat med erkännande, mötte oss dagligen. Anden föll under den tiden mäktigt bland den bedjande skaran. Den ene efter den andre blev döpt i den Helige ande, och syndare blevo frälsta och sjuka fingo hälsa till sina kroppar.²²⁴

Betelförsamlingen i Karlsfors ordnas

Vid ingången till 1920-talet hade »den fria bibliska församlingen« blivit den svenska Pingströrelsens huvuddogm. Tvivelsutan var denna läropunkt den »livlina« Lewi Pethrus använde för att motivera beslutet att fortsättningsvis driva en egen rörelse, fri i förhållande till Svenska Baptistsamfundet. Efter uteslutningen av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm ur Baptistsamfundet 1913, motiverad utifrån nattvardsfrågan (eller frågeställningen hur slutet nattvardsbordet skulle vara), och avvisandet av pastor John Ongmans ansträngningar att återföre de båda parterna, samt Baptistsamfundets reträtt i nattvardsfrågan

---

²²³ Ericson 1934, s. 6.

²²⁴ Gustafsson 1933a, s. 70.

sex år efter uteslutningen, behövde Lewi Pethrus en hållbar motivering för sitt fortsatta avståndstagande från samfundet och för formerandet av en egen separat rörelse. Denna fann han i profilerandet av dogmen om den fria bibliska församlingen och i avståndstagandet från allt vad samfundsväsende heter.²²⁵ Intressant är att se hur denna Lewi Pethrus' ståndpunkt snabbt spred sig – närmast »epidemiskt« – inom de andedöptas grupper i landet. Uttalandet från bibelstudieveckan i Kölingared 1919, undertecknat av 103 predikanter och evangelister – av dessa var fem kvinnor – är belysande härvidlag. I detta uttalande hävdades bland annat:

Samfunden äro icke (särskilt baptistsamfundet) vad de säga sig vara, nämligen endast missionsorganisationer, utan de och deras styrelser utöva en självtagen myndighet, som enligt påtagliga exempel förleder dem att förgripa sig på de enskilda församlingarna. – Organisationer sådana som dessa ha visat sig utöva ett hämmande inflytande på den Helige Andes verk i världen.²²⁶

I uttalandet påstods också »att den stora mängden i samfunden icke låter sig ledas av Guds Ande«, och det hävdades att de »mest andliga« i samfundsförsamlingarna blir trängda av sina samfund.²²⁷

Även i det lilla Karlsfors gick »den pethrinska retoriken« i dagen då man beskrev församlingsbildandet där. Det fanns ingen baptistförsamling i närområdet att polemisera emot, och Baptistsamfundet var ingen närvarande storhet i denna del av Småland. Skälet härtill var naturligtvis den nyevangeliska väckelsens dominans i dessa bygder, företrädd av Jönköpings missionsförening, Svenska Missionsförbundet och Svenska Alliansmissionen. Likväl användes de inom Pingströrelsen vedertagna uttryckssätten. Man talade om att församlingen ordnades »efter Nya testamentets mönster« eller »efter Ordets mönster« till en fri biblisk församling.²²⁸ Sådana formuleringar valdes i rapporterna eftersom de hade en medveten polemisk funktion. Genom valet av sådana beskrivande ord förklarade man både vad slags för-

---

²²⁵ Om denna process och de argument som användes under den, se Struble 2009, s. 52–60. – Lewi Pethrus position och argumentation framkommer tydligt i boken *De kristnas enhet*, 1919.

²²⁶ *EH* 1919-07-31, s. 116.

²²⁷ *EH* 1919-07-31, s. 116.

²²⁸ Se t.ex. Gustafsson 1933, s. 70; Ericson 1934, s. 6.

samling man ordnat, och vad slags församling det inte handlade om. Redan genom ordvalet tydliggjordes detta. Det var viktigt vid denna tid att använda ordet »ordnat« istället för exempelvis ord som bildat, grundat eller startat. Markeringen genom valet av uttrycket »ordnat« var att indikera att det var ett verk av Gud, inte ett människoverk, vars resultat nu gavs en synlig organisatorisk gestalt genom ordnandet – ihopsamlandet – av det till en fri församling.²²⁹

Församlingsordnandet i Karlsfors skedde, som redan omnämnts, vid årsskiftet 1923–1924. Något protokoll eller några stadgar från det tillfället har inte gått att uppbringa. I moderförsamlingens i Svenarum matrikel finns i anslutning till att medlem nummer 57 – alltså Georg Gustafsson – utflyttat en notering: »Guds Församlings i Svenarums 3:dje Krets i Karlsfors, Hörle, ordnade sig den 11 jan. 1924 till församling och alla efterföljande medl[emmar] medföljde«. Det handlade om 24 personer som markerats i matrikelspalten.²³⁰

De första stadgarna som finns att tillgå härrör från den 6 december 1925, då Betelförsamlingen i Karlsfors ombildades till Betelförsamlingen i Värnamo.²³¹ Av rapporter från händelsen vet vi dock vissa saker. Till exempel att det som äldste valdes tre personer: Georg Gustafsson, Emil Hultgren och Gunnar Ljungberg. Ljungberg var en av dem som döptes samtidigt med Georg Gustafsson vid Torpkonferensen mid-sommaren 1920.²³² Vi får även veta att till församlingens föreståndare valdes Georg Gustafsson, en uppgift han förenade med fortsatt heltidsarbete inom industrin²³³ – och så fortsatte han under hela 1920-talet.

---

²²⁹ För pingstvännerna var det under denna tid (de tidigaste årtiondena) mycket viktigt att framhålla att församlingar ordnades, de bildades inte. Skillnaden bestod i att ordnandet angav att församlingen som andlig gemenskap redan skapats genom Guds Andes verksamhet och ordnandet var stadfästandet av detta. Man ville framhålla församlingen som Guds verk, inte som en förening skapad av människor. Se *Evangelii Härold* åren 1916–1930 där det aldrig används något annat uttryck än ordnat då någon församling blivit till. Se även Josefsson 2005, s. 97–108.

²³⁰ Matrikel, PiHa.

²³¹ Stadgar, PiVa.

²³² Stadgar, § 1, PiVa; *EH* 1924-07-24, s. 350. – Rikard Fris rapporterade från Karlsfors. Han skrev: »En härlig och minnesrik stund var församlingsordnandet i det lilla fabrikkssamhället Karlsfors utanför Värnamo. Där är en kraftig andlig belägringsvall upprest till inträngande i denna stad med fullheten av Kristi evangelii välsignelser.« Fris var den som hjälpte till med den praktiska kunskapen vid församlingsbildandet. Han var under några år framåt Georg Gustafssons andliga mentor.

²³³ Pionjärtiden i Värnamo, s. 5. PiVa; Ericson 1934, s. 6.

Trots att församlingen växte till anseelig storlek, valde Gustafsson att förbli oavlönad predikant och föreståndare.

Detta Georg Gustafssons förhållningssätt till predikantskapet var helt i linje med den grundsyn Lewi Pethrus hade och propagerade för. Pethrus lovordade förkunnarna från folkväckelsens genombrottstid i Sverige, vilka av inre övertygelse och kallelsemedvetenhet utförde sin förkunnargärning vid sidan av ordinarie arbete för sin försörjning. Hans polemik mot längre predikantutbildning sköt in sig bland annat på detta. Den utbildade predikanten förväntade sig att få sin utkomst genom sin predikogärning, och såg sig som för »fin« för kroppsligt arbete. Det som var regel under folkväckelsens tid hade på 1920-talet blivit undantag: predikanterna utgjorde en yrkeskår, hävdade Pethrus. Pethrus skrev om detta år 1929, och kontrasterade då frikyrkliga pionjärerna mot de många utbildade predikanterna:

De hade inte genomgått någon predikantskola och var därför i sina egna ögon inte annat än vanliga enkla människor som predikade Guds ord, endast därför att kärleken till Gud och människorna tvingade dem. [...] Men predikantskoleidén har förtryckt denna uppfattning. Dessa enkla män, vilka försörjde sig och sina familjer med ihärdigt arbete, samtidigt som de var mäktiga predikanter, har numera ersatts av halvbildade herrar, som tror, att de är för fina att göra ett vanligt, hederligt arbete.²³⁴

Den höga värderingen av arbetet, det hårda kroppsarbetet, var utmärkande för Pethrus. Han såg inte arbetet som »ett nödvändigt ont«, utan tvärtom som en »välsignelse«. Arbete är en Guds ordning, menade Pethrus, som om man följer den på samma gång genererar både livsglädje och arbetsglädje.²³⁵ Då Pethrus våren 1925 mötte Georg Gustafsson, den heltidsarbetande predikanten och församlingsföreståndaren, var denne till punkt och pricka ett exempel på denna »pethrinska« ståndpunkt – tillämpad i praktiken.

Mötesverksamheten kom redan under Betelförsamlingens första år att bedrivas både i Karlsfors, med bas i Betelkapellet, och inne i Värnamo stad. I Värnamo var det Svenska Frälsningsarméns lokal man hyrde, eller, som ofta var fallet, bokade man mot kännbar kostnad logen Lagans Ros lokal eller NTO-lokalen.²³⁶ Uppenbarligen var denna verksamhet

---

²³⁴ Pethrus 1929, s. 47; Lindberg 1991, s. 111–112.

²³⁵ Om detta, se Pethrus 1942, s. 15–22, men även Carlsson 1990, s. 174–177.

²³⁶ Pionjärtiden i Värnamo, s. 6, PiVa.

framgångsrik. Den vid början av år 1924 endast 29 personer starka församlingen hade vid det årets slut 54 medlemmar, närmast en fördubbling således. Nitton personer lades via dop till församlingen under det året. Dopförrättningarna hölls fortfarande i Svenarum vinter, vår, höst, och i Karlsfors utomhus under sommartiden. De sex andra nya församlingsmedlemmarna som tillkommit under året var personer som flyttat till Karlsfors eller Värnamo, eller tidigare döpta personer som inte av något skäl gått med i församlingen redan då den ordnades.²³⁷

Året 1924 blev Karlsforsperiodens slutår, samtidigt som det var Värnamoperiodens startår – i Betelförsamlingens historia och Georg Gustafssons liv som predikant. Samtidigt fortsatte verksamheten i Betelkapellet i Karlsfors under ytterligare ett antal år. Men under 1925 blev församlingens säte förlagt till Värnamo och verksamheten alltmer koncentrerad dit.

Gärda och Georg

I början av april 1924 gifte Georg Gustafsson sig med Gärda Maria Ekberg. Hon var född den 30 november 1901 i Karlsfors, och upp vuxen där.²³⁸ De båda makarna kände således varandra sedan barn dom en. De hade varit lekkamrater, berättade han.²³⁹ Gärda Ekbergs föräldrar var Sven August Johansson Ekberg, född 1866, och Hedda Mann, född 1867, båda i Värnamo. Föräldrarna gifte sig 1893. Modern hade arbetat som piga på en gård. Fadern var då snickare men blev senare förman och därefter verkmästare vid Hörle bruks snickeri fabrik i Karlsfors. Makarna fick sju barn, varav Gärda var nummer fyra i ordningen.²⁴⁰ Familjen Ekberg hade en ekonomisk och social standard som låg klart över den som familjen Gustafsson – Georgs

---

²³⁷ Matrikel, PiVa. – I *EH* 1924-07-24, s. 350–351 rapporterade Rikard Fris om ett återbesök i Karlsfors. Han berättade bland annat om ett stormöte söndagen den 15 juli 1924, då fyra »lyckliga Guds barn undfingo nya födelsens bad genom att döpas till Kristus i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn«.

²³⁸ Födelse- och dopbok C I/7, s. 105, SVAR. – Namnet stavas Gerda, men under hela hennes vuxna liv skrev både hon och familjen Gärda.

²³⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9.

²⁴⁰ Husförhörslängd A I/11, s. 402; Husförhörslängd A I/12, s. 952; Husförhörslängd A II a/3, s. 1129, Församlingsbok A II a/13, s. 1909, SVAR.

familj – hade. Ekbergs bodde i den rätt väl tilltagna verkmästarebostaden som Hörle bruk tillhandahöll.²⁴¹

Georg beskrev sin Gärda som en liten kvinna med mellanblont hår – en stillsam, mjuk, positiv och mycket självständig person. Hon tillrättavisade honom ofta och välmotiverat, uppgav han. Inte minst hans predikoförsök under de första predikantåren utsattes för hennes kritik. Hon fann honom alltför »grovhuggen« i sitt predikande.²⁴²

Sedan Georg hade flyttat till Värnamo och börjat arbeta där, fjorton år gammal, träffades de två ungdomarna inte så ofta. När Gärda så småningom också fick arbete i Värnamo, som sömmerska i Nordbloms syaffär, sågs de på någon danstillställning då och då. Det var först efter sin omvändelse som Georg återupptog mer regelbunden kontakt med Gärda. Hon var den första person som han fick »bedja med till frälsning«, påstod han.²⁴³ Ganska snart därefter blev de ett par. När han sedan började tala om sina baptistiska dopplaner, var Gärda helt oförstående. Hon följde visserligen med till Torpkonferensen 1919, men hade gjort fullständigt klart, att hon inte avsåg att någonsin lämna »den sanna evangelisk-lutherska läran« eller överge »moderkyrkan« hon tillhörde. Sannolikt var det för Gärda en lättnad att det inte vid det tillfället blev något baptistiskt dop för Georgs del. Året därpå, då Georg blev döpt, följde Gärda inte med till Torpkonferensen.²⁴⁴

År 1921 förändrades Gärdas liv och religiösa ståndpunkt radikalt. Först blev hon andedöpt någon gång under våren det året. Det skedde vid ett nattligt bönemöte i Karlsfors, då en grupp av de ungdomar som tidigare tillhört Hörle ungdomsförening var samlade. Sedan blev hon troendedöpt vid den första dopförrättningen i byn, den 17 juli.²⁴⁵ Hur denna process – som innebar en helt förändrad inställning till det baptistiska dopet – fortskred hos Gärda lämnar tillgängligt material ingen upplysning om. Sannolikt spelade hennes erfarenhet av Andens dop med åtföljande tungomålstalande en stor och betydande roll i sammanhanget. Turordningen mellan dopet i vatten, genom nedsänkning enligt baptistisk sed, och andedopet var alltså i Gärdas fall den omvända mot vad som ansågs som det »normala« eller vanliga inom

---

²⁴¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9.

²⁴² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9.

²⁴³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9.

²⁴⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9; nr 12.

²⁴⁵ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9; Matrikel, PiVa.

Pingströrelsen. Utifrån berättelsen i Apostlagärningarna kapitel tio, då Petrus predikade i Cornelius hus och Anden föll över ännu icke döpta hedningar medan han ännu talade, kunde den omvända ordningen accepteras som ett bibliskt grundat undantag, som upprepades då och då.

Gärda och Georg förlovade sig 1922. Under det därpå följande året var Georg Gustafsson inkallad och gjorde sin värnplikt.²⁴⁶ Det innebar ett avbrott för honom från den hektiska mötesverksamheten, men även längre perioder av bortavaro från fästmon. Vid årsskiftet 1923–1924 blev den värnpliktige Georg Gustafsson vald till den då bildade Betel-församlingens predikant och föreståndare. Några månader senare var hans just inledda predikantbana ytterst nära att få ett abrupt slut.

Gärda och Georg blir »tvungna« att gifta sig

I början av mars månad 1924 stod det klart att Gärda var gravid. Denna händelse och dess följder borde kanske förbigås med tystnad i en framställning med vetenskapliga anspråk, kan man tycka. Det är dock inte möjligt. Skälet är att Georg Gustafsson själv hävdade att det som hände under dessa vintermånader i början av 1924, blev av helt livsavgörande betydelse för honom och hans syn på sitt predikantskap²⁴⁷ under alla decennierna framöver.

Sex före äktenskapet har i den svenska Pingströrelsen ansetts som en synd, en inställning som troligen ändrats i avsevärd mån under de senaste årtiondena. För de vanliga församlingsmedlemmarna – men i ännu högre grad för de förtroendevalda i församlingarna – har gällt som en självklar norm, att man skall leva avhållsamt tills man ingått äktenskap. Då något par förbrutit sig på detta område har offentlig bekännelse i församlingen, på församlingsmötet, med bön om förlåtelse varit ett oavvisligt krav. Vägran har lett till uteslutning ur gemenskapen.

---

²⁴⁶ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9; nr 12.

²⁴⁷ Begreppet »predikantskap« är myntat av kyrkovetaren Sune Fahlgren. Det betecknar en ecklesiologisk baspraktik som konstitueras utifrån elementen predikant, predikan, åhörare och situation. Predikantskapet är en form av social praktik som utövas i relation till förutsättningar och företeelser i samtiden (Fahlgren 2001, s. 101–151). Se framför allt Fahlgren 2006, där han genomfört sitt predikantskapsbegrepp i analysen av en rad dominerande frikyrkliga predikanter verksamhet som predikanter under i första hand 1900-talet.

Så var praxis i alla händelser långt in på 1970-talet i de flesta pingstförsamlingar.²⁴⁸

Georg Gustafsson agerade tillsammans med sin fästmö precis som det förväntades av dem De gav en full bekännelse inför den lilla församlingen, och fick dess omedelbara förlåtelse. Sin position som äldste, predikant och föreståndare bad han att få lämna. Men församlingen gav honom upprättelse och uttalade enhälligt sitt fortsatta förtroende för honom.²⁴⁹ Det är säkert inget djärvt antagande att det som »räddade» Gustafssons föreståndar- och predikantskap i den situationen – tro- ligen inte hans medlemskap, det hade han antagligen fått behålla ändå – var att församlingen var alldeles nybildad, och att den därför ännu inte på djupet hunnit socialisera pingstkulturen och vedertagen praxis inom Pingströrelsen.

För Gustafsson var dock församlingens ställningstagande inte nog, han var fortsatt osäker på om det var rätt att stå kvar i sin förtroende- ställning. Till sin mentor och »andlige fader» Rikard Fris skrev han den 20 mars 1924:

Tror det vara Guds vilja att skriva några rader till Dig käre broder och meddela för dig några förhållanden när det gäller min personliga ställning just nu. Som Du väl minns bekände jag att jag fallit i synd med min för- lovade, vilket ej heller blev utan frukt. Hon har nämligen blivit havande. Jag bävade för att helt duka under i min djupa nöd. Men Herren gav mig mod och kraft och nåd att gå fram med allt i ljuset. Fick under djup för- krosselse församlingens förlåtelse på vårt förs. möte söndagen den 2 mars. Fredagen den 14 när systrarna Edit Bergman och Ester Jansson var här fick jag också inför offentligheten bekänna mitt fall och bedja ödmjukt om förlåtelse, vilket jag av alla fick mottaga både så att det syntes och kändes. Jag vill nu i all ödmjukhet tacka Jesus för att han krossat mitt hjärta, såväl som hela församlingen. [...] Jag avsåg mig också platsen som föreståndare, tills vidare. Men förs. önskan är att jag skall stå kvar som föreståndare, förstår också på de ofrälsta att de också vill att jag skall fortsätta att vittna som förr. De har blivit särskilt gripna genom detta fall. Jag är så villig om Jesus vill, att draga mig tillbaka när det gäller såsom ledare på platsen [...] Så fort vi förstod det vara så tog vi ut lysning så vi kommer att vigas fortast möjligt. Jag önskade ju helst att få lämna platsen nu när det gäller denna sak. Men det ser ut som om Gud skulle stänga alla andra vägar för mig.

---

²⁴⁸ Om församlingstukten i pingstförsamlingar och övriga frikyrkoförsamlingar, se Kennerberg 1996.

²⁴⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9; nr 12.

Det har varit min önskan sedan Jesus mötte med mig att kunna vara till välsignelse.

Vore tacksam om du ville skriva några rader till mig ang. platsen som föreståndare. Om Jesus vill så bed för mig.²⁵⁰

Brevet är intressant därför att det visar på två förhållanden. För det första: Georg Gustafsson hade redan i samband med församlingsbildandet, vid nyåret 1923–1924, bekänt för Rikard Fris – som var med och assisterade vid det tillfället – att han och Gärda hade »fallit i synd«. Detta var då inget skäl för Fris att avråda den unge predikanten från att inträda i föreståndaruppgiften. För det andra: Georg Gustafsson visade prov på ärlighet. Han bekände sitt och Gärdas »syndafall« innan någon visste att det skulle resultera i en graviditet. För Rikard Fris måste brevet ha varit problematiskt. Han var vid denna tid en etablerad person inom Pingströrelsen, med stort inflytande inom den. Han var rektor för Missionsskolan i Högsby, där missionärer och evangelister fick sin grundläggande utbildning.²⁵¹ Han kunde ju rimligen inte bara för »syndafallet« resulterat i en graviditet ändra sin vid Georg Gustafssons bekännelse gjorda bedömning, att denne var lämplig som föreståndare. Men å andra sidan, gjorde han inte det så avvek han från officiell praxis inom Pingströrelsen, och löpte därmed risk att bli attackerad för att vara en person som tog lätt på synd.

Rikard Fris svarade Georg Gustafsson och gav honom rådet att stanna kvar i sin uppgift. Då Georg nästa gång skrev till Fris, den 21 april 1924, framgår det av brevet att han och Gärda då var gifta med varandra.²⁵² 1 slutet av september födde Gärda en son, som fick namnet Samuel.

Georg Gustafsson uppgav att det i församlingen i Karlsfors aldrig nämndes ett ord om det inträffade efter det att förlåtelsen och upprättelsen givits honom och Gärda. Det var som om församlingen helt enkelt glömt bort det hela, sade han. Han påstod sig ha dragit två betydelsefulla slutsatser av denna erfarenhet: en med avseende på sin fortsatta förkunnelse och en gällande sin framtida verksamhet i övrigt.

Vad förkunnelsen anbelangar, så hade han dittills varit en hård och lagisk helgelseförkunnare, erkände han, men nu bestämde han sig för att »bli barmhärtig« i sin förkunnelse och koncentrera sig på nåden

---

²⁵⁰ Brev till Rikard Fris 1924-03-20, E I:1, RRFa.

²⁵¹ Om Fris och Missionsskolan i Högsby, se Lindberg 1991, s. 68–76.

²⁵² Brev till Rikard Fris 1924-04-21, E I:1, RRFa.

och förlåtelsen. »Jag blev mer barmhärtig på grund av mitt misslyckande«, sade han. För sin personliga del bestämde han sig för att börja varje dag under resten av sitt liv med att »tacka Gud för syndernas förlåtelse«. Vid sina genomläsningar av Bibeln, under åren före 1924, hade han skrivit i marginalen på många ställen: »detta borde inte ha varit med« – det gällde till exempel bibliska personer som uppträdde omoraliskt vid skilda tillfällen, som Abraham, Jakob och kung David. Men nu var det just dessa berättelser och personer han kunde identifiera sig med, och de gav honom tröst och styrka, berättade han.²⁵³

Angående sin verksamhet i övrigt lovade Georg Gustafsson Gud och sig själv, att han i fortsättningen skulle ägna sig åt de svaga och lidande människorna. Det var en tacksamhetens tribut för mottagen barmhärtighet, förlåtelse och upprättelse, som han bestämde sig för att ge.²⁵⁴ Så ger han sin förklaring till varför han under de följande 60 åren varje vecka ägnade en arbetsdag åt besök på sjukhus och vårdhem, på de orter där han var verksam. Så motiverar han även den omfattande helandetjänst han brevledes bedrev under samma långa tidsrymd.

Frågor kring hur Georg Gustafsson förkunnade i fortsättningen och hur han fungerade i den pastorala uppgiften, som församlingsledare och själavårdare, kommer att behandlas i ett tematiskt fördjupningskapitel i denna avhandling.

III:2 Värnamoperioden (1924–1929): Genombrott i konflikt och samspel med det sekulära och religiösa samhället

Gränsdragningen mellan Karlsforsperioden och Värnamoperioden kan inte göras exakt. Som redan nämnts, var det så att mötesverksamheten församlingen bedrev alltmer fick sin tyngdpunkt förlagd till Värnamo från och med december 1924. Detta hade Karlsforsgruppen velat under ett par års tid.

Värnamo stad var under dessa år vårt ständiga böneämne. Allt såg dock länge stängt ut. Att få hyra lokal var så gott som omöjligt; inga lokaler

---

²⁵³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1; nr 9; nr 12.

²⁵⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 9.

stodo att få, och om någon erbjöds oss, så var hyran så oskäligt hög, att vi ej kunde betala den. Gud gjorde emellertid i december 1924 klart för oss, att nu var tiden inne att börja regelbunden verksamhet i staden. Vi fingo hyra en lokal för femton kronor per möte och avhöllo där tre möten i veckan.²⁵⁵

I december 1925 ombildades Betelförsamlingen i Karlsfors till Betelförsamlingen i Värnamo.²⁵⁶ Kapellet i Karlsfors var dock även fortsättningsvis flitigt brukat för möten och sammankomster, och så fortsatte det under många år. Karlsfors blev en utpost till församlingen i Värnamo. De fem sista 1920-talsåren var en tid av framgång för Betelförsamlingen, och nyttiga läroår för den ännu unge och oerfarne predikanten och föreståndaren Georg Gustafsson.

Från församlingsbildandet den 1 januari 1924 till den 31 december 1929 hade 347 personer tagits in som medlemmar i församlingen. Antalet medlemmar den sista december 1929 var 287. Differensen på 60 personer visar antalet utflyttade, uteslutna eller döda medlemmar under dessa sex år.²⁵⁷ Andelen pingstväänner av Värnamos totala befolkning var således redan vid denna tid betydande.²⁵⁸

Pingstmötena i logen Lagans Ros lokal

Efter några tillfälliga förhyrningar av Svenska Frälsningsarméns lokal i Värnamo, kom det att bli logen Lagans Ros lokal vid Åbroparken som förhyrdes på reguljär basis av Betelförsamlingen.²⁵⁹ Där hade man många av sina möten från december 1924 och ett år framåt. Mötena väckte stor uppmärksamhet och besöktes av hundratals människor. Lokalen kunde faktiskt inte rymma alla, utan många fick vända om hem på grund av platsbrist. Tydligt släppte man ändå in för många samtidigt i lokalen, vilket ledde till att provinsialläkaren G. Lundskog anmälde mötesverksamheten till landsfiskalen. *Värnamo-Bladet* skild-

---

²⁵⁵ Gustafsson 1943, s. 50; 1933, s. 70–71. – Det sägs klart att lokalen man hyrde för 15 kronor per möte var logen Lagans Ros lokal.

²⁵⁶ Stadgar, PiVa.

²⁵⁷ Matrikel, PiVa; Nilsson 1999, s. 126. – Nilsson redovisar statistik för åren 1924–1998.

²⁵⁸ År 1920 hade Värnamo 3 664 invånare. *Nationalencyklopedin*, artikeln *Värnamo*, band 20, s. 144.

²⁵⁹ Logen Lagans Ros av IOGT bildades år 1902 i Värnamo och var en av de två där verksamma godtemplarordnarna. Logens ordenshus vid Åbroplan uppfördes år 1907. Lagans Ros var den livskraftigaste av de två. (Hagstrand 1945, s. 124)

rade detta, den 19 februari 1925, under rubriken: »Ser provinsialläkaren dubbelt? Intressant skriftväxling i anledning av pingstvännernas möten i Lagans Ros«:

Provinsialläkaren d:r G. Lundskog, som av hygieniska skäl anser att lokalen blivit betydligt överbefolkad, har till landsfiskalen angivit följande skrivelse:

»Sedan någon tid pågår i Lagans Ros lokal lörd. o sönd. möten av de s.k. pingstvännerna. I lokalen, som är insynt o godkänd för 250 personer, insläppas obegränsat antal personer, säkerligen upp till mellan 4- och 500. Att detta för hygien och ur brandfaresynpunkt är olämpligt inses tydligt, oavsett det förhållandet att det är olagligt. Jag får därför bedja Eder tillhålla vederbörande att iakttaga vad lag och förordning föreskriva om offentliga lokaler«.

I anledning av ovanstående har stadsfiskalen infortrat yttrande fr. vederbörande lokaluthyrare, logen Lagans Ros, representerad av bl.a. skomakaremästare H. Öhrn, som i sin tur avgivit följande skriftliga svar:

»Med anledning av anmodan att avgiva förklaring över en av d:r G. Lundskog till stadsfiskalen ställd anmälan angående de s.k. pingstvännernas möten i Lagans Ros lokal få vi anföra följande: Doktor Lundskogs påstående att ett obegränsat antal personer insläppas i lokalen är oriktigt. När lokalen befunnits upptagen ha dörrarna stängts, och vid vissa tillfällen ha hundratals personer fått vända om utan att inkomma i lokalen. Vid det tillfälle hr. Lundskog skulle besöka mötet voro dörrarna stängda, och det var efter åtskilligt parlamentering under tecknad Öhrn, insläppte sin närmaste granne. Hr. Lundskogs påstående att mellan 4- och 500 personer beretts plats är orimligt och kan ej förklaras på annat sätt än att han genom pingstvännernas hypnotiskt-suggererande inflytande sett minst dubbelt. I lokalen kan ej beredas sittplatser för mer än 180 personer emedan logen ej förfogar över flera bänkar. Om så ett 40- och 50-tal ha stått på gången och i förstugan, så blir antalet mötesdeltagare högst 230. På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa att ifrågasvarande anmälan ej må föranleda någon åtgärd«.²⁶⁰

Anmälan ledde inte till någon åtgärd.²⁶¹ Verksamheten fortsatte som tidigare. Att tolka logerepresentantens yttrande som välvilja mot pingstvännerna, är sannolikt fel. Bedömer man det som ett krasst

---

²⁶⁰ *Värnamo-Bladet* 1925-02-19, s. 2.

²⁶¹ Gustafsson 1933, s. 71. Där heter det: »Polisanmälan mot oss lämnades utan avseende, då vi endast fingo varningar att inte släppa in flera än lokalen rymde, vilket emellertid var omöjligt att efterkomma, då folket trängde in i mängd för att lyssna till den enkla förkunnelsen.«

månande om en inkomstbringande hyresgäst, är man troligen orättvis. Den naturliga tolkningen är att logen som uthyrare hade ett ansvar för att reglerna följdes, och genom yttrandet ville man visa att man tagit detta sitt ansvar. Georg Gustafsson och församlingen tycks fortsättningsvis ha haft en uttalad motståndare i den omnämnde provinsialläkaren. Georg Gustafsson uppgav nämligen att provinsialläkaren – tillsammans med en del andra personer – gjorde upprepade försök, eller åtminstone argumenterade för, att få honom inspärrad på »sinnessjukhus«, alternativt internerad på annat sätt. Han ansågs vara samhällsfarlig.²⁶²

Väl etablerad i Värnamo, kom Betelförsamlingens verksamhet att uppmärksammas på ett nytt sätt även i Pingströrelsens centrum, det vill säga i Stockholm. Lewi Pethrus skrev i *Evangelii Härold*, den 9 april 1925, om ett besök han nyss gjort i godtemplarlokalen Lagans Ros. Han bekräftar uppgiften att massvis med människor i brist på plats vid mötena fått vända om hem, och uppger att poliser stod utanför lokalen och motade bort dem. Han går till ett fränt angrepp mot myndigheterna, som i Värnamo – såväl som i övriga landet – hindrar pingstvännernas möten. »Vi märka ännu en kvarleva av den gamla inkvisitionens ande«, skriver Pethrus, och fortsätter med att anklaga myndigheterna för att de i brist på lagar som gör det möjligt att förbjuda pingstmötena, nu tar till »de gamla förlegade förordningarna och utnyttja dessa, så gott man kan«.²⁶³

Detta besök av Lewi Pethrus i Värnamo innebar det första mötet mellan honom och Georg Gustafsson. Det blev upptakten till en 50-årig vänskap och ett samarbete som varade i decennier, om än inte utan konflikter av och till. Det tycks även som om Pethrus besök och rapportering från Värnamo satte Betelförsamlingens verksamhet på »pingstkartan«. I fortsättningen duggade rapporterna från Värnamo ganska tätt i *Evangelii Härold*.²⁶⁴ Detta innebar naturligtvis även att namnet och personen Georg Gustafsson blev mera bekant inom den

---

²⁶² Georg Gustafsson i bandad telefonintervju, 1971-04-20; *Dagen* 1974-01-19, s. 12.

²⁶³ *EH* 1925-04-09, s. 183. – Lewi Pethrus skrev även: »Det har varit mycket underbara möten en längre tid i Värnamo. Vännerna från Karlsfors ha upptagit arbetet där. En ung broder Georg Gustafsson från Karlsfors har lett mötena, och hans syskon och andra unga vänner, ha hjälpt till att sjunga och spela, och Gud har frälsat själar.«

²⁶⁴ Se t.ex. *EH* 1925-07-23, s. 376–377; 10-22, s. 544; 1927-03-31, s. 163; 12-29, s. 673; 1928-01-05, s. 11; 02-16, s. 104; 1929-02-21, s. 123.

svenska Pingströrelsen allt eftersom tiden gick. Vad som rapporterades var ständigt nya »segrar« som innebar att människor blev frälsta, lät sig döpas, blev andedöpta och helbrägdagjorda. Under 1925 döptes vid sex olika dopförrättningar totalt 34 personer, varav 31 blev medlemmar.²⁶⁵

Köpet av Folkets hus och församlingsombildningen

Det väckte visst uppseende då Betelförsamlingen hösten 1925 köpte stadens Folkets hus och gjorde om det till pingstlokal. Av handlingarna framgår att det var Georg Gustafsson tillsammans med de två äldste i församlingen, Emil Hultgren och Gunnar Ljungberg, som köpte fastigheten. Priset var 10 000 kronor, och alla inventarier ingick i det priset.²⁶⁶ Fastigheten bestod av en större sal för 250 personer, en mindre sal för 50 personer, samt en lägenhet om ett rum och kök.²⁶⁷ Georg Gustafsson var mycket noga med att framhålla att köpet möjliggjordes genom att en av de ledande männen inom Värnamo missionsförsamling, landstingsmannen Anton Johansson, hjälpte till med handpenning och med sitt namn på borgensförbindelsen.²⁶⁸

Tillträdet sattes till 1 november, och redan helgen 14 och 15 i samma månad hölls invigningsmötena. Rapporter från dessa möten förekom i de flesta Smålandstidningar. Beroende på politisk färg, och inriktning för övrigt, skrev tidningarna antingen neutralt refererande eller i en del fall starkt kritiskt.²⁶⁹

Smålands Allehanda skrev mycket kritiskt både dagen före invigningen och ett par dagar efter denna händelse:

---

²⁶⁵ Årsberättelse 1925, PiVa; Matrikel, PiVa; EH 1925-07-23, s. 376–377; *Värnamo-Bladet* 1925-08-04, s. 2; *Nya Värnamo-Tidningen* 1926-01-26, s. 2.

²⁶⁶ »Utdrag ur protokoll fört vid möte med styrelsen för Byggnadsföreningen Framtiden u.p.a. i Värnamo, den 12 oktober 1925«, Protokollbok, PiVa; EH 1925-10-22, s. 544; *Värnamo-Bladet* 1925-10-15, s. 2.

²⁶⁷ EH 1925-10-22, s. 544. – Georg Gustafsson skriver i denna artikel: »Vi ha då tänkt att, om Jesus dröjer och Gud vill, ha vår invigning redan andra eller tredje söndagen i nov. med möten tre dagar, då vi upptaga offer för byggnadskassan. Vänner från när och fjärran få då vara med och offra för Herrens hus i Värnamo. Medel kunna sändas under adress: Georg Gustafsson, Mostorp, Värnamo.«

²⁶⁸ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 8; Lundgren 1975, s. 153–156.

²⁶⁹ *Värnamo-Bladet* 1925-11-17, s. 2; *Nya Värnamo-Tidningen* 1925-11-17, s. 2. – Dessa två tidningar var neutralt refererande, medan *Smålands Allehanda*, med Jönköping som utgivningsort, var starkt kritisk.

Pingstvännerna i Värnamo som räknar ett 80-tal anhängare, tillträdde den 1 november sin inköpta fastighet f. d. Folkets hus å östra stadsområdet och har efter en del reparationer blivit färdiga med invigningen av lokalen till sitt nya ändamål. I lokalen som i många år tjänat arbetarrörelsens arter och avarter till samlingsplats ha nog tungorna ofta varit livligt i bruk till både vederhäftigt och ovederhäftigt tal men efter dene [sic!] nya regimen kommer »tungomålstalendet« att bli än mera uppmärksammat såsom varande en församlingens mest känneteckna[n]de riter. Församlingen har för avsikt att snarast möjligt gräva sig ned under golvet för anläggande av en dopgrav.²⁷⁰

Tidens tecken. Då de s.k. pingstvännerna togo f. d. Folkets hus i besittning genom invigning på lördagen och söndagen var tillströmningen av besökande så stor vid mötena de två dagarna att hundratals personer vid varje möte ej fingo inträde utan måste återvända. Temat för de andaktsövningar som hölls var »att utdriva djävulen« ur den nyförvärvade lokalen.

Det är betecknande att sensationslystnaden är så stor bland folk, ty något annat kan väl ej påverkat de stora skarorna som sökte inträde.²⁷¹

Att det fanns en antagonism mellan frikyrkorörelsen och arbetarrörelsen sedan det sena 1800-talet är ett välkänt historiskt faktum. Men högertidningen *Smålands Allehanda* visade att avsevärd animositet levde kvar ännu vid 1920-talets mitt även i andra politiska läger, åtminstone mot Pingströrelsen. Att pingstvännerna i Värnamo förvärvade just Folkets hus som sin lokal var säkerligen extra laddat rent symboliskt för arbetarrörelsens folk.

På 1910- och 1920-talen var det annars främst socialistorganisationer/grupperingar till vänster om Socialdemokratiska Arbetarpartiet som förvaltade fientligheten mot den svenska Pingströrelsen. Tidningarna *Brand*, *Stormklockan* och *Fäderneslandet* drev under många år kampanjer mot pingstvännerna. I ett stort antal nummer varje år hade man någon eller några artiklar om »offren« för Pingströrelsens framfart. Standardartikeln handlade om Pingströrelsen som huvudleverantör till »dårhusen«. Tidningen *Brand* gav dessutom ut specialtidningar, s.k. tillfällighetstidningar, där hela innehållet var ägnat Pingströrelsen – om den och mot den. Till den tillfällighetstidning som utkom våren 1923 hade man bland skribenterna lyckats värva ärkebiskop Nathan

---

²⁷⁰ *Smålands Allehanda* 1925-11-13, s. 6.

²⁷¹ *Smålands Allehanda* 1925-11-17, s. 6.

Söderblom.²⁷² Detta väckte inte minst Lewi Pethrus indignation. I brev till Lewi Pethrus och Sven Lidman bad Söderblom senare om ursäkt för denna sin medverkan.²⁷³

Smålands Allehanda återkom den 29 januari 1926 under rubriken »Ett offer för pingströrelsen i Värnamoorten«. »En 40-årig lantbrukare från Kävsjö drabbad av sinnesförvirring«. Tidningens lokalreporter visste att berätta:

Pingstvänsepidemien griper omkring sig i Värnamoorten och har nu krävt sitt första offer. Provinsialläkaren meddelar att en 40-årig lantbrukare från Kävsjö, som flitigt besökt sektens varje kväll hållna sammankomster i lokalen i Häradsö, nu drabbats av akut sinnesförvirring, som fordrar anstaltsvård. Läkaren håller det ej för otroligt, att flera dylika fall komma att inträffa.²⁷⁴

Smålands Allehanda fick svar i detta fall, inte från pingstvännerna utan från den lokala tidningen *Nya Värnamo-Tidningen*. Denna tidnings skribent påvisade att den insjuknade mannen, som var en i Kävsjö betrodd person, vice ordförande i Kommunalstämman där, och sedan länge medlem av Stråkeveds missionsförsamling, i själva verket besökt en möteskampanj Svenska Alliansmissionen hållit i Stråkeveds missionshus. Han hade alltså inte besökt några pingstmöten över huvud taget.²⁷⁵

Uppenbarligen bidrog motståndet och tidningskritiken till att göra pingstmötena intressanta. Så var förhållandet i Värnamo, precis som på andra platser. Betelförsamlingens nya lokal, det något ombyggda

---

²⁷² *Brand* N:o 16 ½ 1923-04-21 (andra upplagan, första upplagan kom i början av mars). – Söderbloms artikel som återfanns på första sidan hade rubriken »Vad är pingströrelsen?« Artikelns innehåll är inte särskilt kritisk. Det som retade Pethrus var säkert mer ärkebiskopens medverkan i denna typ av tidning. Avseende *Brands* kontinuerliga kampanj mot Pingströrelsen, se t.ex. *Brand* 1921-05-21; 05-28; 10-08; 10-22; 11-12; 1922-01-28; 02-11; 04-01; 04-08; 05-06; 05-20; 06-17; 06-24; 07-29; 12-09; 12-16; 1923-01-06; 01-27; 02-03; 02-10; 02-24; 03-10; 03-17; 04-07; 04-21; 06-16; 06-30; 08-04; 08-11. Åren 1924–1927 fortsatte det likadant, men med något lägre frekvens.

²⁷³ Brev från Lewi Pethrus till Sven Lidman 1923-03-21, L83:40, SLA. – Pethrus skrev: »Brevet från ärkebiskopen var intressant. Tänk att även sådana stora män kunna handla, som det synes, ganska oreflekterat. Hur skola de då kunna vänta fullkomlighet av sådana kryp som oss. Jag tror dock, han verkligen menar, vad han säger, att han icke trives i det sällskap, han fått. Då är det i alla fall bättre att skriva i Evangelii Härold än i *Brand*.«

²⁷⁴ *Smålands Allehanda* 1926-01-29, s. 1.

²⁷⁵ *Nya Värnamo-Tidningen* 1926-01-30, s. 2; 1926-02-02, s. 2.

Folkets hus, hade obetydligt fler sittplatser än den tidigare hyrda lokalen Lagans Ros haft. Under de närmaste åren fortsatte det att vara så att folk inte fick plats vid mötena, utan måste vända om hem. Först 1928 byggdes lokalen ut, och man fick därefter ta in totalt 353 personer.²⁷⁶ Samtidigt satsade Georg Gustafsson och församlingen på verksamhet förlagd till platser runt Värnamo. I Häradsö iordningställdes under 1925 en lokal med cirka 100 sittplatser, och regelbundna möten hölls där. Det var denna verksamhet som åsyftades i artikeln i *Smålands Allehanda*. År 1927 invigdes det nybyggda Betelkapellet i Bor, där så framgångsrik verksamhet bedrevs att det inom ett antal år fanns underlag för ordnandet av en egen församling.²⁷⁷

Betelförsamlingen i Karlsfors ombildades till Betelförsamlingen i Värnamo i december 1925. Från det tillfället finns församlingsstadgarna bevarade. Om man skrev stadgar vid församlingens tillkomst två år tidigare kan det konstateras att dessa inte längre finns kvar i församlingsarkivet i Värnamo. Församlingen bestod vid tiden för församlingens ombildande av 74 personer.²⁷⁸ Stadgarna antogs vid ett konstituerande administrationsmöte den 6 december 1925. Enligt protokollet var beslutet enhälligt.²⁷⁹ Stadgarna informerar om församlingens anspråk och självsyn, om dess organisation och maktfördelningen inom den. Först sägs att församlingen

är en förening av bekännare utav den evangeliska tros läran, vilka sammanlutit sig för gemensamma gudstjänster och inbördes kristlig uppbyggelse, för bedrivande av mission inom och utom landet samt för att utöva kristlig människovänlig verksamhet.²⁸⁰

---

²⁷⁶ Ericson 1934, s. 7–8; Nilsson 1999, s. 41.

²⁷⁷ EH 1928-01-05, s. 11; Ericson 1934, s. 8. – I Bor bildade 103 personer egen församling år 1933.

²⁷⁸ Årsberättelse 1925, PiVa; Matrikel, PiVa.

²⁷⁹ Konstituerande administrationsmöte 1925-12-06, § 5, PiVa. – Församlingen använde sig av en mall som Filadelfiaförsamlingen i Stockholm tryckte upp år 1925 för att kunna användas av de »fria församlingarna«. I mallen finns utrymme för att fylla i följande uppgifter av den enskilda församlingen: Församlingens namn, datum för ordnandet, församlingens och styrelsens säte, vem församlingens egendom skall tillfalla om den upphör att existera samt datum när det konstituerande administrationsmöte hölls då stadgarna antogs.

²⁸⁰ Stadgar, § 1, PiVa.

Sedan följer medlemskapsparagrafen:

Såsom ny medlem av församlingen kan upptagas en var [som] kommit till verklig tro på Kristus och i uppriktighet vill ansluta sig till församlingens åskådning och uppgifter.²⁸¹

Värt att observera är att »den evangeliska tros läran« inte definieras närmare. Sannolikt avsågs att man anslöt sig till åtminstone reformationens *formalprincip* och *materialprincip*. Troligen speglar ordvalet en påverkan från Rosenius, något som kan ha tilltalat Georg Gustafsson, som vid denna tid hade ägnat sig åt intensiv läsning av Rosenius under några år. Till frågan om Georg Gustafssons eventuella påverkan av Rosenius – och hur det i så fall kommer till uttryck – finns det anledning att återkomma i denna avhandling. Anmärkningsvärt är även att det i medlemskapsparagrafen inte sägs något explicit om troendedopet. Anslutningen till »församlingens åskådning« kan – och bör nog – läsas som inkluderande den baptistiska dopsynen. Någon markering av troendedopet som medlemsgrundande gjordes dock inte.

Föreståndaren, Georg Gustafsson, fick en stark position genom stadgarna: han blev självskriven ledamot av styrelsen och dess ordförande; han skulle leda alla församlingsmöten och administrativa möten; han skulle föra »förteckning över församlingens ledamöter«; han skulle teckna församlingens namn i alla juridiska ärenden; och han skulle vara församlingens talesman (tillsammans med de övriga i styrelsen) i alla relationer med samhället, myndigheter och övrig överhet.²⁸²

Rösträtt vid församlingsmötena gavs till varje myndig församlingsmedlem.²⁸³ Detta innebar att ett antal medlemmar inte hade rösträtt, då många döptes och blev församlingsmedlemmar redan vid 10 till 12 års ålder.

Direkt uppseendeväckande är att det i stadgarna fastslogs att »skulle församlingen en gång upplösas eller upphöra att existera, tillfaller all församlingens behållna egendom Filadelfiaförsamlingen i Stockholm«.²⁸⁴ Uppseendeväckande med tanke på att man inom Pingströrelsen drev idén om varje församlings frihet och självständighet. Viljan till lojalitet mot rörelsens centrum i Stockholm och med ledaren

---

²⁸¹ Stadgar, § 2, PiVa.

²⁸² Stadgar, § 2, § 5, § 6, § 8, § 9, PiVa.

²⁸³ Stadgar, § 8, PiVa.

²⁸⁴ Stadgar, § 12, PiVa.

Lewi Pethrus, var tydliggen starkare än känslan av samhörighet på det lokala/regionala planet. Svenarumsförsamlingen hade kanske av historiska skäl varit det naturliga valet av förmånstagare i detta fall, kan man möjligen tycka.

Georg Gustafssons liv under dessa år

I början av år 1925 flyttade familjen Gustafsson, Gärda, Georg och lille Samuel, till Värnamo. Georg Gustafsson hade fått arbete som förman vid Värnamo Byggnadssnickeri. Det var långa arbetsdagar, från klockan sex på morgonen till sex på kvällen, och dessutom till klockan två på lördagar.²⁸⁵ Möten hölls i stort sett varje kväll, då han oftast skulle predika – ibland endast vara mötesledare. Det är alldeles uppenbart att familjen fick sitta emellan och blev försummad. Vid flytten till Värnamo var sonen Samuel endast ett halvår gammal. I januari 1927 utökades familjen genom dottern Kerstins födelse.²⁸⁶

Någon nämnvärd tid för predikoförberedelse kunde det inte bli frågan om. Gustafsson berättade att predikningarna bara »ramlade över honom«, eller kom till honom, under dagarna på arbetet. I praktiken predikade han nog i hög grad »in promptu« under dessa år, det vill säga: han förlitade sig på ögonblickets inspiration och på sin goda bibelkunskap.²⁸⁷ Detta förhållningssätt ledde säkerligen till en viss ensidighet eller upprepning av samma tematik gång på gång. Han uppgav att han under hela Värnamoperioden och de första åren därefter i Jönköping, varje söndagsförmiddag predikade ur Moseböckerna. Han »såg Kristus överallt i dessa böcker«, berättade han.²⁸⁸ I brev till Lewi Pethrus i september 1925 skriver Georg Gustafsson att »för min personliga del skulle jag gärna önskat fått vara med om någon bibelskola, men tiden räcker inte till för det«. ²⁸⁹ Gustafsson hade inte ens den

---

²⁸⁵ Gustafsson 1933, s. 71; Lundgren 1975, s. 151.

²⁸⁶ Uppgiften direkt från dottern, Kerstin Holm, Eskilstuna, vid intervju hösten 2003.

²⁸⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1. – Han uppgav att han predikade utan utkast ända fram till 1930-talets början.

²⁸⁸ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

²⁸⁹ Brev till Lewi Pethrus 1925-09-08, volym 7, LPa. – Brevets ärende var att Georg Gustafsson försökte beveka Lewi Pethrus att halvera bibelskoleavgiften för en f.d. kriminell som nu tillhörde Betelförsamlingen i Värnamo, och som önskade delta i bibelskolan i Stockholm. Församlingens resurser är små, vi hyr en dyr lokal och dessutom är många av våra medlemmar arbetslösa, skrev han.

månadslånga bibelskolan, som erbjöds de nya »vittnena« inom Pingst-rörelsen som grund för deras predikantskap.

Frågan om Georg Gustafssons predikosätt och tolkningsmetoder skall bli föremål för en utförlig analys i ett tematiskt fördjupningskapitel i denna avhandling.

Gustafsson var under hela Värnamoperioden helt oavlönad för tjänsten som predikant och föreståndare. Församlingen hade dock under dessa år medarbetare som fick lön. Flera evangelister nämns i församlingsprotokollen som anställda, om än med ytterst blygsamma löner. Simon Gustafsson, Georgs bror, kallades hem till Värnamo och anställdes hösten 1926. Betelförsamlingens första missionär Algot Svensson, var innan han sändes ut till Brasilien 1928 anställd som församlingens evangelist.²⁹⁰ Georg Gustafssons efterträdare som föreståndare och predikant i Betelförsamlingen, Wilhelm Eklund, fick fri bostad och en lön på 175 kronor per månad.²⁹¹

Den ideellt arbetande Georg Gustafsson fick ta emot förmåner vid fyra skilda tillfällen under de sex åren som församlingens föreståndare. I protokollet från församlingsmötet den 5 september 1926 heter det i § 6:

Församl. lovade att låta installera telefon åt br. Georg Gustafsson i hans nya lägenhet, dit han ämnar flytta den 1:sta okt, och att betala kvartalsavgiften för densamma på de villkor att församlingens medlemmar skulle vid behov få använda sig av densamma.²⁹²

Församlingen hade vid tillfället betydligt över 100 medlemmar, så en viss köbildning utanför familjen Gustafssons lägenhet, där telefonen installerades, kunde lätt uppstå. En förmån var det, men med visst förbehåll. Vid församlingsmötet i februari 1927 beslöts om nästa favör:

En fråga framställdes av br. Emil Hultgren, om församl. vore villig att betala hyran åt vår föreståndare, på så sätt, att var och en som kunde, skulle utlägga 50 öre extra vid varje församlingsmöte för detta ändamål, vilket församl. sade sig vara villig att göra.²⁹³

---

²⁹⁰ Församlingsmöte 1926-09-03 § 4; 1926-12-04 § 5; 1928-07-08 § 2, PiVa. – I missionärsunderhåll skulle utbetalas 175 kronor i månaden.

²⁹¹ Församlingsmöte 1929-09-08 § 10, PiVa.

²⁹² Församlingsmöte 1926-09-05 § 6, PiVa.

²⁹³ Församlingsmöte 1927-02-06 § 3, PiVa.

Vid församlingsmötet i juni 1928 erbjöds vaktmästaren och föreståndaren varsin lägenhet i det då tillbyggda Betelkapellet.²⁹⁴ Det står inget om det i protokollet, men med hänsyn till beslutet från februari 1927, får man väl förutsätta att det handlade om fri bostad för Georg Gustafsson och familjen.

Den fjärde och sista förmånen kom hösten 1929, i samband med Georg Gustafssons uppbrott från Värnamo.

Föreståndaren meddelade att han fått kallelse till Jönkg. Och trodde det vara Guds vilja att flytta dit, och uppsade härmed sin plats som föreståndare till 1 okt.

Församlingen beslutade att giva föreståndaren semester under sept. månad med full avlöning som på fabriken.²⁹⁵

Den beviljade semestern var en månads – av församlingen betald – ledighet från snickerifabriken, inte från arbetet i församlingen. Alltså, sista månaden i Betelförsamlingens tjänst fick Georg Gustafsson sin första och sista månadslön därifrån.

Uppbrottet från Värnamo

När Georg Gustafsson med familj lämnade Värnamo hösten 1929, följde även brodern Simon med. Simon Gustafsson hade också fått kallelse från Filadelfiaförsamlingen i Jönköping,²⁹⁶ och i hans fall gällde uppgiften att vara biträdande predikant och ansvarig för sång- och musiklivet i församlingen. Bröderna Gustafsson hade samarbetat merparten av tiden i Karlsfors och Värnamo, ett samarbete som de fortsatte med som fulltidsanställda i Jönköping under åtta år, i Norrköping under ytterligare åtta år och slutligen i Eskilstuna under tolv år. Sammantaget arbetade bröderna som predikantteam under 33 års tid i en följd, från 1924 till 1957.

Simon Gustafsson beskrev samspelet mellan bröderna såhär: Georg var kraftnaturen, den intensive och utmanande predikanten, ofta »het på gröten« – åtminstone i sin ungdom, medan jag själv var mer stillsam och försiktigt lågmäld. »Georg river upp såren, sedan kommer Simon med oljan« – sade folk om oss – berättade Simon Gustafsson.²⁹⁷

---

²⁹⁴ Församlingsmöte 1928-06-03 § 6, PiVa.

²⁹⁵ Församlingsmöte 1929-08-04 § 3, § 4, PiVa.

²⁹⁶ Församlingsmöte 1929-09-08 § 3, PiVa.

²⁹⁷ Simon Gustafsson i bandad intervju.

Simon Gustafsson hade som ung erbjudits möjligheten att studera till präst. Det var kyrkoherde Johan Willstedt i Värnamo som lovat att betala hans studier. Simon Gustafsson tackade av obekanta skäl nej till erbjudandet.²⁹⁸ Georg Gustafsson berättade att samme kyrkoherde Willstedt bjöd hem honom någon av de sista dagarna han var kvar i Värnamo, och överlämnade då en avskedsgåva till honom. Samtidigt tackade kyrkoherden för det arbete Betelförsamlingen och Georg Gustafsson utfört i staden. Mest tacksam var kyrkoherden dock för att Gustafsson alltid talat väl om Svenska Kyrkan vid sina möten.²⁹⁹

Om dessa uppgifter från Georg Gustafsson är korrekta, vilket det inte finns några skäl att betvivla, kan man konstatera att det i Värnamo, precis som på många andra håll i landet, rådde ett mer vänskapligt förhållande mellan Svenska Kyrkan och Pingströrelsen än det gjorde mellan övrig frikyrklighet och Pingströrelsen. Detta var något man från pingstvännernas håll aktivt bidrog till. När man döpte människor, eller tog in personer som medlemmar i Betelförsamlingen, ställdes inga som helst krav på dem att de skulle ta avstånd från Svenska Kyrkan. Något krav på att de skulle lämna Svenska Kyrkan var naturligtvis inte möjligt att resa före 1952. Men vid flera tillfällen ställdes krav om utträde ur annan frikyrkoförsamling för att man skulle betjäna med dop. Exempel ur församlingens protokoll:

Vänner från Kulltorp hade ringt till br. Gustafsson och begärt att få komma till Värnamo för att bli döpta, och församlingen beslöt att betjäna dem med dop på de villkor, att de gå ut ur missionsförsamlingen och sluta sig till en fri församling.³⁰⁰

Så byggs naturligtvis inte goda relationer eller en vilja till frikyrklig ekumenik. Om de olika frikyrkornas i Värnamo syn på Betelförsamlingen vid denna tid, eller hur de bedömde Georg Gustafssons insats i staden, vet materialet inte att berätta något.

Till de uttryckligt tacksamma för arbetet pingstvännerna utfört i Värnamo hörde, enligt Gustafsson, direktören på Skånska banken i staden. Han kallade till sig Gustafsson och tackade honom för den ekonomiska sanering han och Betelförsamlingen bidragit med. När Georg Gustafsson frågade vad han menade, sade direktören att många

---

²⁹⁸ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6; nr 9.

²⁹⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

³⁰⁰ Församlingsmöte 1926-07-24 § 3, PiVa.

av bankens kunder, som tidigare varit urusla betalare av sina lån och skött sina förbindelser med banken illa, efter det att de gått med bland pingstvännerna blivit bankens bästa kunder.³⁰¹

III:3 Jönköpingsperioden (1929–1937): Georg Gustafssons etablering som predikant inom Pingströrelsen

Då Georg Gustafsson med familj flyttade till Jönköping den 1 oktober 1929 innebar detta en ny situation i familjens liv. Förutsättningarna blev annorlunda än tidigare. Familjens försörjning var i fortsättningen beroende av att pappa Georg lyckades i rollen som heltidsavlönad predikant och föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i staden. Tidigare hade försörjningsresurserna emanerat ur familjefaderns händers arbete vid snickerifabriken i Värnamo. Trots ett klart uttalat kallelsemedvetande hos Georg Gustafsson, fanns det säkerligen en avsevärd undran och bävan hos honom inför steget in i predikantskap på heltid.³⁰² I Värnamo hade han varit pionjären, den som från början varit med och byggt upp församlingen. Till Jönköping kom han för att ta över ledarskapet i en sedan flera år tillbaka etablerad verksamhet. Uppgiften var att bygga vidare på en grund som redan var lagd. Jönköpingsförsamlingen var ordnad samma år som församlingen i Värnamo, alltså år 1924.

Han berättade att Gud talade till honom sista dagen i Värnamo och klargjorde villkoret för framgång i Jönköping. Det var genom det vid denna tid vanliga bruket bland pingstvännar – och många andra kristna – att ta ett så kallat »mannakorn»³⁰³ som tilltalet kom. Under avskedsrundan bland vännar och församlingsbor den dagen fick han då han

---

³⁰¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

³⁰² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6. – Georg Gustafsson uppgav att han fått en uppenbarelse från Gud att han skulle flytta till Jönköping, men å andra sidan sade han sig ha svarat ledarna för församlingen i Jönköping, då de aviserat en kallelse dit för hans del, att »inte kan ni kalla en verkstadsarbetare till heltidspredikant i Jönköping«.

³⁰³ »Mannakorn« var en liten lapp, varpå en bibelhänvisning var skriven. Man tog en lapp i en korg med hundratals lappar och menade att Gud styrde så att den upptagna lappen hänvisade till ett bibelrum som hade ett direkt tilltal in i den aktuella livssituationen.

tog ett mannakorn vid tre olika tillfällen – i olika hem – samma bibelhänvisning, nämligen till Jeremia 15:19. Där stod i 1917 års översättning: »Därför säger Herren så: Om du vänder åter, så vill jag låta dig komma åter och bli min tjänare. Och om du frambär ädel metall utan slagg, så skall du få tjäna mig såsom mun.«³⁰⁴ Det var den sista raden han tog till sig och brottades med – »ädel metall utan slagg ... tjäna mig såsom mun«.

Georg Gustafsson tog detta livsavgörande steg samtidigt som den svenska Pingströrelsen upplevde sin första djupa interna kris: den så kallade Franklinstriden. Denna strid kulminerade under de första veckorna i oktober 1929 – Georg Gustafssons första veckor som heltidspredikant i Jönköping.

Steket togs dessutom i en tid präglad av växande oro: lokalt, regionalt och nationellt. Ur socio-ekonomisk synpunkt var åtminstone första halvan av 1930-talet en tung, svår och problemfylld tid i Sverige, precis som i många andra länder. Kontrasten till 1920-talet var bjärt. Det årtiondet brukar kallas för Sveriges »andra storhetstid« på grund av den starka industriella expansion som då skedde. Företag som AGA, SKF, ASEA, LM Ericsson och Electrolux utvecklades snabbt till verkliga storföretag under 1920-talet. Och Ivar Kreuger hade nått näst intill världsmonopol på säkerhetständstickor. Han hade därmed kunnat bygga upp ett gigantiskt industriimperium av globala proportioner.

Wall Street-kraschen på börserna i New York 1929 blev inledningen till 1930-talets allvarliga depression. En depression som fick stor internationell räckvidd. Två år senare, 1931, skakades världen av en stor internationell finanskris. Sverige drabbades år 1930 av den ekonomiska krisen. Fallande priser på jordbruksprodukter och snabbt växande arbetslöshet blev följderna. Ivar Kreugers död i mars 1932 utlöste den så kallade Kreugerkraschen, vilken ledde till kraftigt fall på Stockholmsbörsen. Kreugerkraschen skördade många offer, bland annat tvingades Sveriges statsminister C.G. Ekman att avgå, då det visade sig att hans parti tagit emot stöd av Ivar Kreuger. Tändstickskungens död – och det därigenom utlösta ekonomiska raset – väckte naturligtvis extra stor uppståndelse och bestörtning i »tändsticksstaden« Jönköping.

Socio-politiskt präglades Sverige under 1930-talets första år i hög grad av arbetslöshet, fattigdom och starka klassmotsättningar. Massor

---

³⁰⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

av arbetslösa arbetare gick hungriga och många saknade tak över huvudet. Socialdemokraterna och kommunisterna vann vid denna tid ganska enkelt förståelse i arbetarleden för sitt tal om klasskampen. Arbete och kapital stod nästan övertydligt mot varandra. Spänningen kan exemplifieras med Ådalskravallerna 1931, då militär och strejkande arbetare drabbade samman. Motsättningarna kulminerade den 14 maj, Kristi himmelfärdsdag, då militären sköt skarpt mot de demonstrerande arbetarnas protesttåg och dödade fem personer, fyra demonstranter och en åskådare.³⁰⁵

Den svenska Pingströrelsen år 1930

Det utan jämförelse mest expansiva årtiondet för den svenska Pingströrelsen under 1900-talet var 1930-talet. Rörelsen hade vid decenniets början sannolikt inemot 35 000 medlemmar och vid dess slut torde medlemssiffran ha varit cirka 75 000. Antalet pingstförsamlingar i landet ökade under detta årtionde från 458 till 563.³⁰⁶ Andedopsväckelsen som på 1920-talet inneburit mycket stor överströmning av folk från andra frikyrkosamfund till Pingströrelsen, kompletterades under 1930-

---

³⁰⁵ *Nationalencyklopedin*, artikeln *Sverige* band 17, s. 535–536.

³⁰⁶ Den officiella statistiken som upprepas i *Pingströrelsens årsbok* sedan decennier tillbaka talar om 419 församlingar med ett sammanlagt medlemstal på 30 147 den 1 januari 1930 (*Pingströrelsens årsbok 2004*, s. 45). Det är exakt den siffran som angavs av Pingströrelsens statistiker Curt Björkquist redan 1959. Vad Björkquist redovisar som underlag för medlemssiffran 30 147 är de 339 församlingar som lämnat uppgift om medlemsantal (s.k. *listförsamlingar*). I den statistiken saknades alltså uppgift från 80 församlingar (Björkquist 1959, s. 120). I Sundstedt 1971b, s. 277, 309–314 redovisas uppdaterad statistik från Björkquist. Av den framgår att församlingarnas antal 1930 var 458 och medlemsantal från 351 församlingar anges. Siffran stannar vid 30 938 för dessa 351 församlingar. Då saknades alltså uppgift från hela 107 församlingar och i väldigt många fall var uppgifterna från de 351 församlingarna några år gamla, t.ex. Betaniaförsamlingen i Adelöv hade kvar sin siffran från 1901, Filadelfiaförsamlingen i Hudiksvall sin från 1917 och Filadelfiaförsamlingen i Alingsås sin notering från 1927. Sammanlagt kan man på goda grunder beräkna den verkliga medlemssiffran för Pingströrelsen 1930 till cirka 35 000, istället för till drygt 30 000 som är brukligt.

På samma sätt förhåller det sig med uppgifterna rörande den 1 januari 1940. Den officiella siffran 69 373 bygger på uppgifter från 522 av 563 församlingar. Och fortfarande gällde att ganska många församlingars medlemstal år 1940 angavs med hjälp av 5–10 år gamla siffror. (Björkquist 1959, s. 120; *Pingströrelsens årsbok 2004*, s. 45). En uppskattning av medlemstalet för Pingströrelsen i Sverige till 75 000 vid ingången till 1940-talet är därför inte orimlig. Om detta, se Stäware 2007a, s. 89, 129, not 3 och 4.

talet av en omfattande omvändelseväckelse som gav denna rörelse stark och snabb numerär tillväxt.³⁰⁷

År 1930 befann sig Pingströrelsen i efterdyningarna av dess första allvarliga och djupa interna kris: den så kallade Franklinstriden (som ovan omnämndes) hade utkämpats, och den kastade sina skuggor in över 1930-talets verklighet internt inom rörelsen. Striden rasade inför öppen ridå hösten 1929, då ledaren för den Svenska Fria Missionen (SFM), A.P. Franklin, skiljdes från sitt ledarskap för SFM och samtidigt uteslöts ur Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. En affekterad debatt pågick i tidningarna *Svenska Morgonbladet* och *Evangelii Häreold* i första hand, men även andra Stockholmstidningar gav striden stor uppmärksamhet.³⁰⁸ Striden handlade om SFM som samordningsorgan för den yttre mission Pingströrelsen bedrev runt om i världen, men den handlade också om en konflikt mellan ledande personer inom rörelsen.³⁰⁹ En utförlig redogörelse för stridens orsaker och skilda faser ligger utanför denna framställnings ärende och ämne. Andra kyrkohistoriker har dessutom redan givit utförliga skildringar av det som förevarit.³¹⁰

I korthet kan dock följande sägas: I januari 1924 beslöt Filadelfiaförsamlingen i Stockholm att tillsätta ett missionsråd med namnet Svenska Fria Missionen. Fem personer valdes att ingå i rådet, däribland Lewi Pethrus och den tidigare inom Svenska Alliansmissionen ledande missionsmannen A.P. Franklin, vilken sedan hösten 1923 var anställd som predikant i församlingen. Redan i december samma år ombildades SFM till en tremannagrupp, med uppgift att vara hjälpande mellanhand i missionsfrågor mellan de fria församlingarna och missionsfälten. Tremannagruppen utgjordes av Franklin, pastor Ivar Claesson

---

³⁰⁷ Gäreskog 2010, s. 24–25. – N.J. Nordström uppger (1938, s. 54) att Svenska Baptist-samfundet förlorat 20 000 medlemmar till Pingströrelsen.

³⁰⁸ Sahlberg 2009a, s. 59–81, 349. – Sahlberg skildrar striden och redogör för tidningarnas ställningstaganden. Se även Gäreskog 2010, s. 90–148, 179–196 och Nyberg Oskarsson 2007, s. 76–85. Gäreskog redovisar i stort sett allt artikelmaterial under sommaren och hösten 1929 i samband med stridens förhistoria, förlopp och efterdyningar. Gäreskog uppger att *Svenska Morgonbladet* hade 23 artiklar eller ledare i frågan fram till och med den 14 november 1929. Antalet artiklar i *Evangelii Häreold* riktade mot *Svenska Morgonbladet* under perioden den 17 oktober till den 12 december 1929 var 13 (Gäreskog 2010, s. 179–180).

³⁰⁹ *EH* 1929-10-10, s. 646–647; *EH* 1929-10-17, s. 663–664.

³¹⁰ Se Sahlberg 2009a, s. 59–81; Struble 2009, s. 101–130; Lindberg 1991, s. 68–103; Gäreskog 2010; Nyberg Oskarsson 2007, s. 76–85.

från Göteborg och rektorn för Fria Bibelinstitutet i Högsby, Rikard Fris. SFM blev alltså ett fristående serviceorgan i förhållande till församlingarna, med uppgift att hjälpa dessa med råd i missionsfrågor. Två av de tre männen, Franklin och Fris, var väl kända i de småländska bygderna. Franklin genom sin verksamhet inom Svenska Alliansmissionen – med säte i Jönköping – och Fris genom sin medverkan vid församlingsordnanden runt om i Småland, exempelvis i Svenarum, Jönköping och Värnamo.

Ganska snart började kritik riktas mot SFM ute i landet. Man var i predikantledet rädd för att en organisation vid sidan om eller över den lokala församlingen höll på att växa fram.³¹¹ Med tiden blev denna kritik allt tydligare. När sedan SFM åren 1927–1928 förvärvade fastigheter i eget namn och började agera som en ekonomisk aktör att räkna med, blev situationen alltmer spänd. Vid nyår 1929 flyttade Rikard Fris Fria Bibelinstitutet från Högsby till Stockholm, närmare bestämt till Taborförsamlingens fastighet på Södermalm, vilken strax innan förvärvats av SFM. Fria Bibelinstitutet hade startats redan 1922 av Rikard och Rakel Fris som en missionsskola, där blivande missionärer kunde få språkundervisning och grundläggande bibelundervisning. Det var alltså ett privat initiativ.³¹² Strax därefter valde de två pingstförsamlingarna på Södermalm, Tabor- och Smyrnaförsamlingarna, att gå samman och bilda Södermalms fria församling. Ett starkt centrum bestående av en stor församling, SFM och Fria Bibelinstitutet hade därmed formerats på Södermalm i Stockholm. Att detta nya maktcentrum av Lewi Pethrus uppfattades som ett hot mot hans och Filadelfiaförsamlingens ledarroller inom Pingströrelsen är uppenbart.

Föga överraskande såg Lewi Pethrus därför till att SFM blev en fråga vid bibelstudieveckan i Kölingared sommaren 1929. Där uttalade sig det församlade pingstfolket för att SFM skulle avyttras och dess tillgångar säljas. Veckans uttalande gick ut på att SFM-organisationen »uti den utformning, som den för närvarande fått, icke motsvarar pingstväckelsens gudomliga riktlinjer, sådana vi funnit dem i Nya Testamentet«. SFM:s egendom borde därför snarast återgå till församlingarna.³¹³

---

³¹¹ Gäreskog 2010, s. 46–50.

³¹² Gäreskog 2010, s. 61–64; Sahlberg 2009a, s. 71.

³¹³ *EH* 1929-07-04, s. 420-421.

Till skälen för uteslutningen av Franklin den 14 oktober 1929 hörde anklagelser om oärlighet, girighet och plagiat av böcker. Översättningar och bearbetningar av böcker, från engelskan och tyskan, hade Franklin givit ut som om de vore författade av honom, hävdade hans motståndare.³¹⁴ Speciellt kom diskussionen att handla om den år 1928 på Förlaget Filadelfia av Franklin utgivna boken: *Samuel Hebich – en mästare bland människofiskare*.

»Franklinstridens« återverkningar inom Pingströrelsen sammanhängde med att Franklin efter uteslutningen togs emot som medlem i Södermalmsförsamlingen. Dessutom var det förhållandet av stor betydelse att Pethrus mångårige och nära medarbetare i Filadelfiaförsamlingen, pastor Alfred Gustafsson, lämnade sin tjänst och blev ny föreståndare och predikant i Söderförsamlingen. Dessa faktorer sammantagna föranledde en total brytning mellan de två församlingarna och att Södermalmsförsamlingen isolerades inom Pingströrelsen. Man kan tala om att en blockad av Söderförsamlingen genomdrevs.³¹⁵

Striden fick förvisso sina »efterskalv« under 1930-talets första år, men dessa skalv avtog successivt i styrka över tid. Ute i landet fanns ett antal grupperingar, t.ex. i Katrineholm, Kristinehamn, Göteborg och Malmö, som aktivt stödde »söderfalangen« och bildade egna sär-församlingar.³¹⁶ Majoriteten av pingstförsamlingarna tog dock den segrande partens parti, det vill säga ställning för Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Under tiden från den 23 januari till den 1 maj 1930 publicerades en mängd reaktioner i *Evangelii Härold*. Det var 188 församlingar och en mängd bönegrupper, samt cirka 210 predikanter och evangelister samlade till evangelistdag, som deklarerade sin lojalitet med Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, samt sitt avståndstagande från Södermalmsförsamlingen.³¹⁷ Bland dessa återfanns Filadelfiaförsamlingen i Jönköping och dess föreståndare Georg Gustafsson – ett ställningstagande som för Gustafsson inte kan ha varit helt oproblematiskt med tanke på hans nära vänskap

---

³¹⁴ EH 1929-10-17, s. 663–664; 11-07, s. 713–715; Sahlberg 2009a, s. 74; Gäreskog 2010, s. 77–79.

³¹⁵ Gäreskog 2010, s. 232–234.

³¹⁶ Sahlberg 2009a, s. 75; Sundstedt 1972, s. 80–81.

³¹⁷ EH 1930-01-23, s. 60; 01-30, s. 78–80; 02-13, s. 119–121; 02-20, s. 134–135; 02-27, s. 149–151; 03-06, s. 174–175; 03-13, s. 190–192; 03-20, s. 209–211; 03-27, s. 231–234; 04-03, s. 251–252; 05-01, s. 316–319. – Se även Gäreskog 2010, s. 232–234.

med Rikard Fris, vilken blev hårt drabbad av denna strid. Fris fortsatte att driva sin skola i Danderyd utanför Stockholm, men han var under resten av sitt liv en icke-existerande person inom Pingströrelsen, vilket betydde att hans inflytande i fortsättningen var ytterst marginellt.

Några församlingar eller enskilda som stödde Franklin och församlingen på Södermalm kom inte till uttryck i tidningen. Huruvida detta berodde på censur eller om sådana ställningstaganden inte förekom, går inte att avgöra.

Den genomkämpade striden ledde till att Pingströrelsen isolerade sig i förhållande till de andra kristna samfundet under ett antal år framöver. Samtidigt slöt man sig i en inåtriktad profilering kring de ursprungliga pingstdogmernas »sanna« innebörd och formulering. Åtminstone gällde detta åren 1930–1933.³¹⁸ Inställningen framstod med stor tydlighet vid 1932 års Kölingaredsvecka, då det samtalades om ekumenik och samarbete mellan kristna rörelser mot bakgrund av att Svenska Ekumeniska Nämnden nyligen bildats. Om ekumenik och ekumeniska strävanden i tiden sades

att det vore två motsatta strömningar på det religiösa och kristna området i vår tid. Å ena sidan påginge för närvarande ett intensivt arbete bland de religiösa människorna att ena och sammanföra allt möjligt, som har namn och sken av kristendom. Men det funnes också en annan rörelse i tiden – den Helige Andes verksamhet, och Hans verksamhet går stick i stäv emot den enhetsrörelse, som människor arbeta för. Det vore djävulen själv, som stode bakom de moderna enhetssträvandena. När pestsjukdom utbryter, så isolerar man dem, som drabbas av sjukdomen. [...]

Vi prisar Gud, för att vi få vara ett avskilt folk, att vi få ha en hel bibel, och att vi få vara små och föraktade i världens och de världskristnas ögon.³¹⁹

Redan vid veckan i Kölingared året därpå signalerades det dock för ökad öppenhet, och vikten av att begränsa isoleringen betonades. Man talade då om isoleringens faror. Främst var det Lewi Pethrus som gjorde detta.³²⁰ I första hand var det de »pingstbetonade« inom Svenska

---

³¹⁸ Sahlberg 2009a, s. 79. – Sahlbergs iakttagelse bekräftas av samtalen som fördes vid Kölingaredsveckorna dessa år. Se *EH* 1930-06-26, s. 455; 1931-07-10, s. 480; 07-02, s. 470–471; 1932-06-23, s. 440; 07-21, s. 504; 07-28, s. 518–520; 1933-06-22, s. 444–446; 06-29, s. 460–463; 07-06, s. 476–479; 07-13, s. 492–495; 07-20, s. 508–512.

³¹⁹ *EH* 1932-07-21, s. 504. – Om frikyrkoekumeniken i allmänhet under förra seklet, se Bergsten 1995, och för den inställning Pingströrelsen uttryckte vid 1930-talets början, se s. 88–89 i detta Bergstens arbete.

³²⁰ *EH* 1933-07-20, s. 508–509.

Missionsförbundet man då – år 1933 – ville bygga broar till och ha andlig gemenskap med, men i viss mån gällde signalerna sannolikt även medlemmar av andra frikyrkosamfund. Gemenskap på den gemensamma erfarenhetens grund, upplevelseekumenik, var vad som bejaka-des inför framtiden.

Filadelfiaförsamlingen i Jönköping

Av de 30 649 människor som bodde i Jönköpings kommun den 1 januari 1930 var det 415 som tillhörde stadens pingstförsamling.³²¹ Församlingen i Jönköping hade då i sex år varit en självständig församling, ordnad den 2 maj 1924 av 76 personer. Alltså bildades församlingen i Jönköping fyra månader efter det att församlingsbildandet skett i Karlsfors/Värnamo. Vid båda församlingsordnandena satt Rikard Fris ordförande. Fris tillhörde nätverket kring Georg Gustafsson och hade säkerligen betydelse för dennes kontakter med församlingen i Jönköping.³²² Jönköpingsförsamlingen var den första i raden av dotterförsamlingar som »föddes« genom avknoppning från moderförsamlingen i Huskvarna under 1920- och 1930-talen – inalles åtta stycken.³²³ Det var nämligen i Huskvarna som Pingströrelsen fick sitt första nedslag i Södra Vätterbygden och därefter sin tidigaste församlingsformation; då det senare skedde skrev man juni år 1918.³²⁴

Georg Gustafsson hade tidigt kontakt med Jönköping och pingstvärnerna där. Han uppgav sig ofta ha besökt både moderförsamlingen i Huskvarna och utpostgruppen i Jönköping, som hade lokal på Lillgatan i staden.

Som beväring på I 12, helt nyfrälst och nyandedöpt, reste jag ofta till Huskvarna och vittnade. Åren 1922–1923 hade jag många möten på LILLGATAN då utpostgrupp till Huskvarna. Där hade vi väckelsemöten på söndagarna kl. 18. Sedan cyklade jag till Huskvarna där vi hade möten kl. 20. [...]

---

³²¹ Årsbok för Sveriges kommuner, s. 38; Årsberättelser, AV:1, FiJa.

³²² Församlingsmöte 1924-05-02, § 1, A I:1; FiJa. Se även Söderholm 1933b, s. 503.

³²³ Hubertsson 1944, s. 95.

³²⁴ Väckelsen i Huskvarna startade i metodistförsamlingen, där två evangelister från Helgelseförbundet, Elna Svensson och Maria Jeppsson, ledde väckelsemöten. På grund av risk för söndring i församlingen stängde ledningen för metodistförsamlingen lokalen för dessa evangelisters möten. Några månader senare bildades Filadelfiaförsamlingen som fri församling. Denna församlings tillkomst var resultatet av de två evangelisternas arbete. (Hubertsson 1944, s. 94)

I början av 1924 bildades pingstförsamlingen i Värnamo och då blev jag helt engagerad där. Dock reste jag emellanåt på predikobesök till Jönköping.³²⁵

Församlingen i Jönköping växte successivt, men inte uppseendeväckande snabbt under 1920-talet som följande uppställning visar, där uppgifterna gäller per den 31 december varje år:

År:	1925	1926	1927	1928	1929
Antal:	119	220	270	326	415 ³²⁶

Under 1930-talet var utvecklingstakten medlemsmässigt fortsatt god, men inte direkt explosionsartad som framgår av tabellen på nästa sida.

Tabellen visar på stark rekrytering via dop. Sannolikt döljer sig här ett besked om framgångsrik traditionsförmedling. Den andra generationen – »församlingsbarnen« – blev i stor omfattning medlemmar av församlingen. Antagandet styrks av att församlingens medlemsstruktur 1939 såg ut på följande sätt: *11 medlemmar var under 13 år, 2 medlemmar var över 80 år, cirka 600 medlemmar var mellan 15 och 35 år gamla och, följaktligen, var antalet medlemmar mellan 35 och 80 år också inemot 600.*³²⁷

Man slås av den påtagliga rörlighet som staplarna för in- och utflyttade vittnar om. Detta påminner om den ekonomiska krisen och den höga arbetslösheten, en verklighet som påtagligt påverkade en kristen församlings liv och verksamhet, precis som all annan mänsklig verksamhet i 1930-talets Sverige. Det bör uppmärksammas att inflyttade på flyttningsbetyg och intagna på bekännelse gavs gemensam redovisning, men säkerligen utgjorde antalet intagna på bekännelse endast ett drygt 100-tal under de tio åren.³²⁸ Intagna »på bekännelse« avser tidigare troendedöpta personer som togs in i församlingen utan flyttningsbetyg från de församlingar som de tidigare tillhört. I regel räknades

---

³²⁵ Bernhardsson m.fl. 1974, s. 10. – Uppgiften styrks av revisionsberättelsen avgiven rörande Filadelfiaförsamlingen i Huskvarna, där man för den 13 juni 1923 kan läsa: »Georg Gustafsson 11 kronor i predikohonorar«. Samma uppgift finns för den 24 respektive den 31 maj 1925, då Georg Gustafsson uppbar 5 respektive 10 kronor i predikohonorar för medverkan i Jönköping (G II:1, FiJa). Kassaböckerna för församlingskassan åren 1922–1924 gällde för Filadelfiaförsamlingens i Huskvarna »afdelning i Jönköping«, som det står i revisionen.

³²⁶ AV:1, FiJa; Bernhardsson m.fl. 1974, s. 63.

³²⁷ Uppgifterna redovisades av Kristian Nielsén i en artikel med anledning av församlingens 15-års högtid 27 april–2 maj 1939 (EH 1939-06-22, s. 529).

³²⁸ För åren 1935–1938 redovisas det exakta antalet på bekännelse intagna: 35 st. år 1935; 18 st. år 1936; 11 st. år 1937 och 10 st. år 1838.

alla som kom från samfundsförsamlingar in i denna kolumn, och det oavsett om flyttningsbetyg lämnats in eller inte.

Tabell 1: Statistik över Filadelfiaförsamlingens i Jönköping utveckling medlemsmässigt åren 1930–1939.³²⁹

År	Döpta	Inflyttn. och på bekännelse	Upprättade ³³⁰	Utflyttade	Uteslutna	Döda	Medl.antal 31 dec.
1930	71	86		15	23	4	530
1931	83	86	4	122*	13	6	562
1932	82	46	1	27	11	5	648
1933	116	79	5	32	20	7	789
1934	84	82	3	33	28	8	884
1935	65	93	2	43	21	8	972
1936	55	82	8	40	22	8	1047
1937	41	83	2	38	25	8	1102
1938	61	61		57	39	6	1119
1939	67	91	3	44	19	7	1210
Summa	725	789	28	451	221	67	(1210)

* Denna siffra förklaras av att bönegrupperna i Västraby och i Bankeryd under året bildade egna församlingar.

Stapeln för uteslutna visar att antalet uteslutna låg på ungefär två procent per år.³³¹ Även om stapeln för upprättade skall balansera uteslutningsstapeln, det vill säga att de 28 återupptagna skall subtraheras från de 221 uteslutna, kvarstår detta faktum. På tio år motsvarade antalet uteslutna i en svensk pingstförsamling vid denna tid ungefär en femtedel (20 %) av det aktuella antalet medlemmar församlingen hade.

³²⁹ AV:1, FiJa.

³³⁰ Upprättade är termen som användes då tidigare uteslutna personer togs tillbaka som medlemmar av församlingen.

³³¹ Stävare 2007a, s. 95–117. – I denna artikel redovisas en undersökning av bland annat uteslutningsciffrorna i tio svenska pingstförsamlingar under 1930-talet Siffran hamnar på ungefär två procent i dessa församlingar under hela decenniet.

Tillväxten var i praktiken större än tabellen visar eftersom ett antal utposter under dessa år bildade egna, självständiga församlingar. Under år 1931 t.ex. bildade 70 medlemmar egen församling i Västraby och 30 medlemmar bildade samma år egen församling i Bankeryd.³³² Två år senare följde utpostgruppen i Tenhult detta exempel, och de 35 medlemmarna där ordnade sig till egen församling.³³³

Ett förhållande som bidrog till att verksamheten i Jönköping redan under 1920-talet tilldrog sig stort intresse inom den svenska Pingströrelsen var att en av pingstväckelsens tidigaste pionjärer, pastor Carl Hedeem, från 1927 till 1929 var verksam i församlingen som dess predikant och föreståndare. Carl Hedeem var baptistpastor fram till 1926, då han övergick till Pingströrelsen. Han hade då under nästan tjugo års tid varit en av de ivrigaste tillskyndarna av »den nya rörelsen« inom svensk baptism, men lojalt stannat kvar inom Baptistsamfundet. Redan när andedopsväckelsen kom till Stockholm i början av år 1907 hade Hedeem öppnat sin församling – den femte baptistförsamlingen på Östermalm i Stockholm: Elimförsamlingen – för den. Elimförsamlingen blev i själva verket väckelsen första centrum i huvudstaden. Hedeem var vidare en av de första baptistpastorena som besökte T.B. Barratts möten i Kristiania.³³⁴ Han gav dessutom, tillsammans med Lewi Pethrus och pastor O.L. Björk, från och med mars 1911 ut tidningen *Brudgummens röst*, som blev den nya väckelsens språkrör i Sverige.³³⁵

Det var när Hedeem emigrerade till USA och gick in i arbetet som predikant inom pingstförsamlingen i Chicago hösten 1929, som Georg Gustafsson fick uppdraget att fortsätta arbetet i Jönköping.³³⁶ Det är naturligt att anta att Lewi Pethrus med intresse följde sin forne vapendragare under dennes tid i Jönköping, och att intresset »spillde över« på efterträdaren, då han tog över uppgiften som församlingföreståndare i »Smålands Jerusalem«. Georg Gustafsson och Lewi Pethrus var väl bekanta med varandra redan vid denna tid, som tidigare visats i denna framställning.

---

³³² AV:1, FiJa; JP 1932-01-07, s. 3.

³³³ Hubertsson 1944, s. 141.

³³⁴ Sahlberg 2009a, s. 15.

³³⁵ Sahlberg 2009a, s. 39, s. 39 not 44, s. 40 not 45; Sundstedt 1971a, s. 25–47.

³³⁶ Församlingsmöte 1929-05-13 § 2; 1929-07-08 § 2, A I:1; FiJa.

Strax efter det att Georg Gustafsson tillträtt som föreståndare för församlingen i Jönköping valdes två kvinnor in i församlingens styrelse. I protokollet från administrationsmötet den 6 januari 1930 heter det att:

Församlingen uttalade sig för att äldste och diakoner skola utgöra styrelse. Denna består alltså utav pastor Georg Gustafsson föreståndare, Samuel Runsten, Robert Gustavsson, Ester Stille och Adele Almkvist diakoner.³³⁷

Så långt jag kunnat finna är detta troligen något unikt inom svensk pingströrelse vid denna tid. I församlingens stadgar från den 23 mars 1926 heter det att »utgöres denna [församlingens styrelse] av församlingens äldste =/ledare/och diakoner«. ³³⁸ Märkligt nog backade man senare markant från denna inställning, en positionsförändring som blev seglivad. I stadgarna från den 18 mars 1968 heter det i momenten 1–3 följande:

Församlingens styrelse skall bestå av minst tio (10) ledamöter.

Styrelseledamot skall vara manlig, myndig medlem av församlingen.

Församlingens styrelse väljes på ett år i sänder räknat mellan ordinarie administrationsmöten. Församlingens styrelse består av församlingens äldstekår.³³⁹

Första Jönköpingsperioden

I februari 1929 var Georg Gustafsson på ett veckolångt predikobesök i Jönköping. Det var detta besök som sedan resulterade i kallelsen till honom att bli församlingens predikant och föreståndare.³⁴⁰ Församlingen hade redan 1926 flyttat till en större lokal vid Klostergatan i Jönköping. Den lokalen rymde ungefär 500 personer, vilket ganska snart visade sig vara otillräckligt.³⁴¹ Överlag hade den expansiva Pingst-

---

³³⁷ Administrationsmöte 1930-01-06 § 10, A I:1, FiJa. – De två kvinnorna valdes sedan om som styrelseledamöter år 1931, men försvann ur styrelsen 1932 (Protokoll, års- och administrationsmöte 1931-01-06 § 2 resp. 1932-01-06 § 5).

³³⁸ Stadgar, antagna vid styrelsemöte 1926-03-23 § 9, B I:1, FiJa.

³³⁹ Stadgar, antagna vid administrationsmöte 1968-03-18 § 4, B I:1, FiJa.

³⁴⁰ G II:1, FiJa. – Georg Gustafsson mottog den 22 februari 1929 ett honorar på 70 kronor, vilket talar för att besöket gällt en veckas möten. Det vanliga honoraret för ett möte var 10 eller 15 kronor, vilket Georg Gustafsson fick upprepade gånger åren 1926–1928. Samma honorar utbetalades till t.ex. Sven Lidman och Lewi Pethrus vid deras återkommande besök i församlingen under dessa år.

³⁴¹ EH 1932-10-20, s. 714.

rörelsen ständiga lokalbekymmer på 1930-talet. Under det decenniet byggdes och invigdes cirka 300 större och mindre lokaler för pingstmöten i landet.³⁴² Församlingen i Jönköping löste 1931 sitt lokalbekymmer för överskådlig framtid, då Krönleins Ölkällare vid Oxtorgsgatan inköptes och byggdes om till pingstkyrka.³⁴³ Byggnationen kom att handla om en investering på cirka 375 000 kronor,³⁴⁴ visade det sig då det var dags för invigning i oktober 1932. Gustafsson berättade om hur hela projektet höll på att gå i stöpet då Jönköping lamslogs av Ivar Kreugers självmord i mars 1932 (se introduktionen till detta avsnitt) och den därpå följande krisen:

Hela vår stad – tändsticksstaden – var beroende av tändsticksindustrien med dithörande fabriker. Hur skulle det nu gå?

Jag blev full av ängslan; vi hade ju just kommit i gång med vårt bygge och nått upp till första våningen på en byggnad, som kostade nära 400 000 kronor. Vårt byggnadskreditiv förföll; de löften, vi hade fått, kunde inte infrias. Ryktena hade förmått, att vi var rika och hade mycket pengar och att vi kunde bygga halvmiljonpalats. Intet av detta var sant. Vi hade inga pengar, och vi skulle icke heller bygga ett palats.³⁴⁵

Hösten 1932 invigdes dock den nya lokalen med pompa och ståt. Under tio dagar pågick firandet. Bland talarna märktes Lewi Pethrus, som dessutom skrev utförligt om händelsen i *Evangelii Härold*, samt Sven Lidman och Gustaf Roberth, pastor i Örebro. Nu hade församlingen en lokal som kunde ta in cirka tre gånger fler människor än församlingens medlemsantal utgjorde. Pethrus skrev: »Stora salen har sittplatser för 1 300 personer. Därtill finns en bönesal med 200 platser, vilken står i förbindelse med stora salen genom högtalare. Med extra sittplatser och ståplatser kan man nog få in 2.000«. ³⁴⁶ Georg Gustafsson hade tillsammans med församlingen rott iland det första stora trosprojektet

---

³⁴² Sundstedt 1972, s. 11. – Uppgiften bygger på i *Evangelii Härold* refererade lokalinvigningar under årtiondet. Enbart i Jönköpings län invigdes ett 70-tal nya samlingslokaler under 1930-talet (Åberg 2002, s. 73).

³⁴³ Församlingsmöte 1931-05-11 § 5; 1931-06-08 § 2, A I:1, FiJa; JP 1931-05-12, s. 3; EH 1932-05-26, s. 370. Se även Åberg 2002, s. 73ff. – Ölkällaren, inklusive tomten, betingade ett pris på 55 000 kronor.

³⁴⁴ JP 1931-12-15, s. 3; Gustafsson 1943, s. 53; Hubertsson 1944, s. 21.

³⁴⁵ Gustafsson 1943, s. 53.

³⁴⁶ Lewi Pethrus i EH 1932-10-20, s. 714.

under perioden. Fram till 1981 var detta den växande Jönköpingsförsamlingens andliga hem.³⁴⁷

Verksamheten i en svensk pingstförsamling var intensiv på 1930-talet. Även relativt små församlingar bedrev närmast hektisk mötesverksamhet. Medlemmarna förutsattes lägga i stort sett all sin lediga tid på engagemang i församlingen. I årsberättelsen för Filadelfiaförsamlingen i Jönköping år 1930 redovisades att:

Offentliga möten med predikan har hållits varje söndag och torsdag och böne- och bibelstudiemöten varje lördag samt möten enskilt för församlingen varje måndag dessutom middagsmöten för sjuka och långtande varje torsdag.³⁴⁸

På söndagarna hölls möten både på förmiddagen och på kvällen. Ofta var det dessutom möte på någon utpost på söndagseftermiddagen och en kväll under veckan. Läger man dessutom till de sångövningar, söndagsskolor och bibelklasser för ungdom som hölls, blir schemat ganska välfyllt. För Georg Gustafsson innebar det att han predikade eller höll bibelstudier vid tre eller fyra tillfällen per vecka. Bibelklassen på söndagsmorgnarna var hans speciella skötebarn.³⁴⁹

I protokollet från församlingsmötet den 27 oktober 1929 meddelas att församlingen beslutat »att upptaga offer vid torsdagsmötena dels för de fattiga och dels för yttre missionen».³⁵⁰ Detta är signifikativt för Jönköpingsförsamlingens prioritering under 1930-talets första hälft: man satsade ungefär lika mycket pengar och resurser på den sociala »hjälpmissionen» och den yttre missionen.³⁵¹ Församlingen var således

---

³⁴⁷ I februari 1981 invigdes den nya kyrkan vid Västra Torget i Jönköping. Den rymmer 2 200 sittplatser och var ett bygge som kostade cirka 20 miljoner kronor. (*Dagen* 1981-02-03, s. 12–13; Åberg 2002, 77, 179ff.)

³⁴⁸ AV:1, FiJa.

³⁴⁹ Av årsberättelserna framgår att när all denna verksamhet bedrevs år 1931 hade församlingen i Jönköping 100 barn i söndagsskolan, och 1936 hade antalet söndagsskolbarn stigit till 200. I bibelklasser undervisades mellan 60 och 75 ungdomar varje vecka under dessa år. (AV:1, FiJa)

³⁵⁰ Församlingsmöte 1929-10-27 § 5, A I:1, FiJa.

³⁵¹ Exempelvis gällde för år 1934 att hjälpmissionen fick 6 449 kronor och yttre missionen 5 340, för 1935 satsades 5 980 respektive 7 382 på dessa två verksamheter, och 1936 fick hjälpmissionen 5 980, medan den yttre missionen gavs 11 820. I takt med att de ekonomiska förhållandena förbättrades i Sverige, blev alltså satsningen på yttre mission väsentligt större. (AV:1, FiJa) – Fördelningen blev helt annorlunda under världskrigsåren och åren därefter, då hjälpmissionen fick mångdubbelt högre belopp än den yttre missionen.

engagerad i socialt omsorgsarbete, men var samtidigt angelägen om att vara apolitisk – alternativt: politiskt neutral. Detta kom till tydligt uttryck hösten 1932 då det i protokollet står att läsa:

Förelåg begäran från Jönköpings kristliga socialdemokratiska grupp om att få disponera lokalen onsdagen den 16 nov. för att anordna en sång och musikgudstjänst till förmån för de arbetslösa. Församlingen uttalade sig för avslag å framställningen, men beslutade att i likhet med föregående år vid lämplig tidpunkt upptaga kollekt för de arbetslösa att överlämnas till nämnda grupp för utdelning.³⁵²

Församlingen kunde alltså inte tänka sig att släppa in kristna socialdemokrater i sin lokal, men väl att låta denna grupp distribuera av församlingen insamlade medel till de fattiga arbetslösa i staden.

Evangelistveckan i Jönköping kom till genom ett initiativ som Georg Gustafsson tog nästan omedelbart efter sin ankomst till församlingen i staden. Idén om en sådan vecka hade funnits tidigare i församlingen – men inte förverkligats. Det var ett initiativ, som kom att få stor betydelse för Pingströrelsen under decennier framöver. Denna vecka för evangelister och predikanter, har varit en årlig begivenhet inom svensk pingströrelse sedan 1930 – och är så fortfarande under 2000-talets första decennium. Den första evangelistveckan hölls tiden 3–9 februari 1930, men ganska snart flyttades veckan till början av mars månad, en tidpunkt den årligen hållits vid allt sedan dess.³⁵³ Evangelistveckan i Jönköping har varit, och är alltjämt, det näst största och viktigaste årligen återkommande tillfället för predikanterna inom Pingströrelsen i Sverige att samlas.³⁵⁴ Endast predikantveckan i Stockholm, som normalt hålls i december varje år, är större och viktigare.

Beslut om att inbjuda till evangelistvecka någon gång framöver vid lämplig tidpunkt hade tagits i församlingen redan i januari 1929,³⁵⁵ men inget hände under det året. När Georg Gustafsson tog tag i frågan, nästan direkt efter sitt tillträde av tjänsten i församlingen, var det naturligtvis så att den pågående Franklinstriden i Stockholm gjorde

---

³⁵² Församlingsmöte 1932-10-24 § 10, A I:1, FiJa.

³⁵³ *EH* 1930-02-20, s. 134; Bernhardsson m.fl. 1974, s. 16.

³⁵⁴ Ett uttryck för detta är den årliga rapportering som sker från evangelistveckan i Jönköping i *Pingströrelsens årsbok*.

³⁵⁵ Församlingsmöte 1929-01-14 § 5, A I:1, FiJa.

det extra angeläget att samla alla Smålandsvittnena³⁵⁶ till överläggningar och samtal. Han angav som huvudskäl till den första evangelistveckan i Jönköping att »riktlinjerna« för pingstförsamlingarna regionalt behövde dras upp på nytt.³⁵⁷ Första evangelistveckan mynnade samtalen bland annat ut i ett uttalande till stöd för Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen för sättet »Franklinstriden« handlagts på; samtidigt uttrycktes ett markant avståndstagande från Södermalmsförsamlingen i Stockholm.³⁵⁸ Från början samlade veckan 40–60 evangelister och predikanter, främst från Småland, men allt eftersom fick den större uppmärksamhet och ökat deltagande. Det rapporterades 1933 om cirka 100 deltagare, 1936 om 170 församlade vittnen och 1937 om cirka 200 deltagare. Rapportören i *Evangelii Härold* det sistnämnda året antog att det var »den största veckan i sitt slag som någonsin hållits i landet«.³⁵⁹

Under 1930-talet var Jönköpingsveckorna extra viktiga eftersom det endast vid ett tillfälle hölls predikantvecka i Stockholm under decenniet; den år 1934.³⁶⁰ Till bakgrundsbilden hör att bibelstudieveckorna i Kölingared, ursprungligen ämnade för i första hand predikanter, hade utvecklats till rikskonferenser för pingstfolket i allmänhet. Långt fler församlingsmedlemmar än predikanter deltog i dessa konferenser. Därför uppstod ett behov av ett forum för enbart evangelister och predikanter. Detta behov var ett huvudmotiv till evangelistveckans i Jönköping tillkomst, och är en huvudförklaring till dess snabba storleksmässiga tillväxt. Samma orsak förklarar de mönstringar av predi-

---

³⁵⁶ Inom den unga Pingströrelsen i Sverige undvek man länge att använda benämningen predikant, istället föredrog man uttrycket »vittne«. I bakgrunden fanns idén om det »allmänna prästadömet«, dvs. alla medlemmar i en församling var kallade att vittna om sin tro i mötena, i vardagslivet och på arbetsplatsen. Undvikandet av titlar var en markering av en demokratisk dimension i församlingslivet. Under 1930-talet kom dock titeln predikant att successivt användas alltmer och på 1940-talet kom titeln pastor småningom att vinna insteg. (Sahlberg 2009a, s. 84–90; Stävare 2007c, s. 86–87)

³⁵⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 2.

³⁵⁸ EH 1930-02-20, s. 134. Uttalandet i *Evangelii Härold* var undertecknat av 37 personer, däribland Georg Gustafsson och hans bror Simon.

³⁵⁹ EH 1931-05-21, s. 373–374; EH 1933-04-13, s. 263–264; EH 1936-04-16, s. 331; EH 1937-04-29, s. 362.

³⁶⁰ EH 1934-05-03, s. 329–331; 1934-05-17, s. 374–378. – Denna enda vecka för landets pingstpredikanter i Filadelfiakyrkan i Stockholm under 1930-talet hölls under tiden 23–27 april 1934.

kanterna, som sedan 1943 årligen skett under december månad i Filadelfiakyrkan i Stockholm.³⁶¹

Evangelistveckan i Jönköping år 1931 ägnades åt samtal och studium kring ämnet »Guds församling och dess organisation«. Det sades att »sanningen om Kristi församling är den grundläggande sanning, som skiljer namnkristendom och verklig kristendom åt«.³⁶² Dogmen om den autonoma församlingen var fortsättningsvis under 1930-talet en huvuddogm i den lärouppfattning Pingströrelsen stod för.³⁶³ Samtidigt beslöt de församlade deltagarna att rikta ett tack till Lewi Pethrus för hans föredrag »Vår ställning till andra kristna«.³⁶⁴ Vad Pethrus gjorde i sitt föredrag var att lista skälen till att Pingströrelsen »kände behov av isolering« från alla andra samfund. Han angav till exempel den »slappa församlingstukten«, intresset för politik och öppenheten för liberalteologi inom samfunden som orsaker till den självvalda isoleringen. De ställningstaganden som gjorts i flera samfund för A.P. Franklin och Södermalms fria församling i Stockholm under striden, spelade naturligtvis också roll. Det fanns »oläkta sår« från det skeendet som ännu blödde.³⁶⁵

Denna antiekumeniska hållning präglade även församlingen i Jönköping. Detta blev tydligt då inbjudan till bred ekumenisk uppslutning kring evangelisten Frank Mangs mötesserie i Jönköping gick ut hösten 1930. I *Jönköpings-Posten* (JP) kunde man läsa att »alla församlingar står bakom utom pingstförsamlingen som nekande besvarat inbjudan till samgående«.³⁶⁶ Detta beslut hade tagits vid församling mötet den 3 november 1930. I protokollet heter det:

Upplästes en inbjudan att delta i alliansmöten i vinter. Förs. beslöt att ej delta då skiljemeningar ej fick betonas. Just det som skiljer oss åt, är för oss så dyrköpt. I händelse av samarbete vore det ju meningslöst att en gång tagit ståndpunkt genom att utträda ur de olika samfunden.³⁶⁷

---

³⁶¹ EH 1934-03-29, s. 240. – I motiveringen till inbjudan sägs det att »de fria vittnena« skall beredas tillfälle »att få samlas för sig själva och dryfta frågor, som är av avgörande betydelse för pingstväckelsens fortsatta framgång«.

³⁶² EH 1931-05-21, s. 373–374.

³⁶³ Om detta, se Struble 2009, s. 130–137.

³⁶⁴ Föredraget hölls i Filadelfiakyrkan, Stockholm, 21 januari 1931, och publicerades samma år. Skriften återfinns i *Lewi Pethrus samlade skrifter*, del 6 1958, s. 157–190.

³⁶⁵ Den bedömningen gör Rhode Struble, välmotiverat (Struble 2009, s. 132).

³⁶⁶ JP 1931-01-07, s. 7.

³⁶⁷ Församling möte 1930-11-03 § 2, A I:1, Fija.

Det bör påpekas att detta var församlingens ståndpunkt. Hur Georg Gustafssons ställde sig, vet vi inte. Vad han berättade, årtionden senare, var att han och Frank Mangs hade ett antal gemensamma möten runt omkring i trakten under den tid Mangs vistades i Jönköping. Han menade även att Mangs möten betydde mycket för »det andliga genom-brottet« i staden.³⁶⁸

Samtalsämnet vid evangelistveckan 1932 var »Huru skall jag som ett Herrens vittne bli till största möjliga välsignelse för församlingen och den enskilde?« Svaret fann man dels i talet om »den andliga vapenrustningen« (Ef. 6:10–18), dels i att predikanterna och evangelisterna blev »väl hemmastadda i ordet«, det vill säga skaffade sig en ordentlig bibelkunskap.³⁶⁹ År 1933 valde man att fokusera på frågeställningen »Betydelsen av Kristi försoningsverk i vårt liv och i vår förkunnelse. Huru skola vi fatta dess djup och frambära denna sanning på ett levande och verkligt sätt?« I diskussionen formulerades en självbild eller självbestämning som är intressant. Man sade:

Man har vid flera tillfällen anklagat pingstväckelsen för att ha Andeförkunnelse i stället för Kristus-förkunnelse, och det finns de, som tro, att skall man tillfredsställa pingstvännen, måste man ovillkorligen tala om anden. Men det är ett stort misstag. Vi känna som Paulus, då han skriver; »Det vare fjärran ifrån mig att berömma mig av något annat än av vår Herres, Jesu Kristi kors«. Dock äro vi mycket tacksamma och saliga över den Helige Andes gåva och kunna icke förtiga detta, men den äga vi för blodets skull.³⁷⁰

Evangelistveckans deltagare deklarerade fortsättningsvis sin övertygelse, att »det viktigaste, då det gäller försoningen, är inte att ha någon försoningslära utan att äga Försonaren själv«. ³⁷¹

Vid evangelistveckan 1934 talades mest om bönen plats i det kristna livet, samt om vissa eskatologiska frågeställningar.³⁷²

Slutsatsen man kan dra av ämnesbehandlingen vid evangelistveckorna i Jönköping under 1930-talets första hälft, och av de uttalanden som gjordes där, är att följsamheten gentemot det från centralt håll i Stockholm dikterade var påtaglig och långtgående, samt att Georg

---

³⁶⁸ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 2.

³⁶⁹ EH 1932-05-12, s. 336–337

³⁷⁰ EH 1933-04-13, s. 253.

³⁷¹ EH 1933-04-13, s. 253.

³⁷² EH 1934-05-17, s. 371–372.

Gustafssons eget inflytande var stort. De ämnen han sysslade med i sin förkunnelse och de ställningstaganden han gjorde, fick starka genomslag bland de evangelister och predikanter som årligen samlades i Jönköping.³⁷³

Georg Gustafssons etablering som predikant inom Pingströrelsen

När Filadelfiakyrkan vid Rörstrandsgatan 5–7 invigdes, den 1–10 november 1930, var Georg Gustafsson en av högtidstalarna. Där träffade han en rad ledande pingstpredikanter från de nordiska länderna, till exempel T.B. Barratt från Oslo, Eino Manninen från Helsingfors, och Andreas Endersen från Köpenhamn.³⁷⁴ Kontakter som på kort såväl som längre sikt blev av stor betydelse för Gustafsson. Inte minst mötet med Barratt, det första för hans del, fick stor och omedelbar betydelse.

Barratt hade enskilda samtal med Georg Gustafsson vid ett flertal tillfällen under dessa dagar i Stockholm. Han undervisade sin yngre kollega om hur man bör uppträda i predikstolen, vad man skall tänka på när man predikar, och, inte minst, hur man på bästa sätt citerar ur Bibeln och brukar dess berättelser vid predikan. Orsaken var att Barratt, då han hört Gustafsson predika under högtiden, reagerat negativt på att Georg sprang omkring på plattformen, att han skrek fram sitt budskap, att han inte citerade bibeltexterna innantill och exakt – utan ur minnet och därmed inexakt – samt att han överdrev i sin argumentation.

För dessa lektioner förblev Georg Gustafsson livslångt tacksam. Han började predika mer ordnat och med stöd av utkast i fortsättningen, något han dittills inte gjort, uppgav han.³⁷⁵ I minnesboken över Barratt skrev Gustafsson:

---

³⁷³ En genomgång av Georg Gustafssons predikningar och uttalanden i principfrågor visar att överensstämmelsen mellan honom och vad evangelistveckan ägnades åt och uttalade är närmast hundra procentig vid denna tid. Gustafssons position i Pingströrelsen och dess förkunnelse kommer att närmare bestämmas och analyseras i kapitel V i denna avhandling.

³⁷⁴ Se annonser i *EH* 1930-10-15, s. 715; 1930-10-23, s. 731. Från invigningshögtiden rapporterades i *EH* 1930-11-06, s. 756–757 och *EH* 1930-11-13, s. 771–773. Predikningarna från invigningshögtiden kom någon månad senare ut i bokform på Förlaget Filadelfia. Boken fick den något anspråkslösa titeln *Smulor från gästbudet*.

³⁷⁵ Gustafsson 1940, s. 31; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

Jag glömmer aldrig den kärleksfulla omsorg, som han visade mig, en ung oerfaren föreståndare och predikant. För faderliga råd, som jag vid det tillfället fick mottaga, har jag många gånger tackat Gud. Hur förkrossad blev jag icke, då han gav mig sitt förtroende!³⁷⁶

Mötet med Barratt resulterade i att Georg Gustafsson fick kallelse att komma till Oslo som lärare under två veckor vid bibelskolan där år 1931.³⁷⁷ Inom den norska Pingströrelsen hade man, precis som inom den svenska, månadslånga bibelskolor som grundutbildning för sina evangelister. Även vid Smyrnaförsamlingens i Göteborg bibelskola på hösten samma år var han en av lärarna,³⁷⁸ något han sedan var i stort sett varje år under ett par tre decennier framöver.³⁷⁹ I Filadelfiakyrkan Stockholm var han fortsättningsvis en vid konferenser och stormöten regelbundet återkommande talare.³⁸⁰ Han började bli känd som predikant i allt vidare kretsar vid denna tid, ett förhållande som illustrerades av att han var huvudtalare vid en stor konferens som de tyska pingstvännerna anordnade i Berlin våren 1931,³⁸¹ och av att han i juli månad samma år fick förfrågan att komma till Chicagoområdet, närmare bestämt till Rockford, Illinois, för att verka där för en tid.³⁸² Detta tackade han nej till. Han uppgav att han inte fann det förenligt med Guds vilja att flytta till USA, men man kan förmoda att han tvekade till denna inbjudan även av språkskäl.³⁸³

Under det fortsatta 1930-talet var Georg Gustafsson en efterfrågad predikant och bibellärare. Detta gällde naturligtvis främst här i Sverige, men i viss mån även i våra nordiska grannländer. Han gjorde upprepade besök i pingstförsamlingar i de nordiska länderna. Oftast varade de någon eller några veckor. Oslo, Köpenhamn och Helsingfors var städer

---

³⁷⁶ Gustafsson 1940, s. 31.

³⁷⁷ Gustafsson 1940, s. 31.

³⁷⁸ *EH* 1931-08-16, s. 559.

³⁷⁹ Se t.ex. *EH* 1932-09-01, s. 607; *EH* 1933-09-07, s. 630; *EH* 1934-08-09, s. 575; *EH* 1936-09-03, s. 743; osv.

³⁸⁰ I augusti 1931 var han en av talarna vid den stora Missions- och uppbyggelsekonferensen i Filadelfiakyrkan i Stockholm (*EH* 1931-08-27, s. 604).

³⁸¹ *JP* 1931-05-06, s. 3; *EH* 1931-07-16, s. 498, där Georg Gustafsson skriver om sitt besök i Berlin.

³⁸² Från Rockford Illinois 1930-07-06, E III:1, GGa.

³⁸³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

han regelbundet besökte, och vars pingstförsamlingar han hade kontinuerliga kontakter med.³⁸⁴

De större pingstförsamlingarna var vid denna tid generösa då det gällde att bevilja sina predikanter ledigheter för besök i andra församlingar. Skälet var säkerligen att man ansåg sig ha ett kollektivt ansvar för att rörelsen utvecklades och stärktes i landet. Kunde församlingens predikant/predikanter medverka i det sammanhanget, sågs det som en uppgift att möjliggöra detta genom att låta denne/dessa resa ut i landet till exempel en vecka per månad. De allra populäraste »storpredikanterna« överöstes med kallelser, av vilka de endast kunde svara jakande på en liten del.

I Georg Gustafssons fall var det definitivt så. Han kunde endast tacka jakande till en liten del av alla de kallelser eller inbjudningar han fick. En genomgång av de skriftliga kallelserna han mottog under 1930-talet – som är sparade i hans arkiv – visar detta mycket klart. Om man dessutom har med i beräkningen att telefonen användes alltmer under 1930-talet, framstår detta än mer tydligt. Tabellen på nästa sida visar endast antalet skriftliga kallelser Gustafsson fick under 1930-talet. Alltså visar tabellen inte den totala mängden kallelser, men den indikerar en utveckling – anger en efterfrågeprofil och hur denna utvecklades under 1930-talet.

---

³⁸⁴ Protokoll, A I:1; Fija. – I protokollen kan man kontinuerligt följa Georg Gustafssons reseverksamhet. Eftersom han var heltidsanställd i församlingen, måste han i församlingsmötet få ledighet beviljad för i varje fall alla flerdagarsbesök i andra församlingar. Så kan man t.ex. läsa i protokollet hållet vid församlingsmötet den 22 februari 1932 § 5: »Broder Georg Gustafsson beviljades besöka Köpenhamn, Malmö och Ryd vid sitt besök i Hälsingborg i April.« Och i protokollet hållet vid församlingsmötet den 22 aug. 1932 § 5: »Broder Georg Gustafsson beviljades besöka dels Oslo och dels Göteborg, en vecka å varje plats, för ledande av bibelstudier under oktober och november månader.« Av protokollet från den 20 aug. 1934 framgår av § 2 att »Broder Georg Gustafsson beviljades ledighet en vecka i respektive september, oktober, november och december månader för att på kallelser besöka olika platser i landet«. Av kallelsebreven framgår att han första gången besökte församlingen i Helsingfors 1933 (E III:1, GGa). Kontakterna med Helsingfors ledde till att han i december 1942 fick kallelse från den svenskspråkiga pingstförsamlingen där att bli dess predikant och föreståndare (1942-12-16, E III:2, GGa).

Tabell 2: Kallelser till Georg Gustafsson till konferenser, bibelveckor och möteshelger åren 1930 till 1939, och statistik över hur han svarade.³⁸⁵

År	Konferenser	Bibelveckor	Mötes-dagar/helger	Antal kallelser	Jakande svar	Nekande svar	Svar saknas
1930	4	7	7	18	5	13	
1931	2	10	16	28	7	21	
1932	10	39	37	86	12	73	1
1933	4	43	40	87		67	20
1934	12	40	49	101		82	19
1935	11	37	38	86		56	30
1936	14	28	30	72		46	26
1937	8	25	42	75		43	30
1938	19	31	37	87	23	51	14
1939	8	26	19	53	10	36	8

Kommentar: Antalen i kolumnerna »jakande svar« och »nekande svar«, bygger på att Georg Gustafsson på den skriftliga kallelsen han fått antecknade hur han svarat. Åren 1933–1937 antecknade han av okänt skäl inte de jakande svaren, men väl de nekande. Detta betyder dock inte att antalen i kolumnen »svar saknas« skulle vara lika med antalet jakande svar. Detta visas av redovisningen för åren 1938–1939.

Tabellen visar tydligt det som redan sagts, nämligen: Georg Gustafsson blev en etablerad och mycket efterfrågad predikant och bibellärare inom Pingströrelsen under 1930-talet. En av de mest efterfrågade, helt säkert. Hur stort antalet kallelser och inbjudningar framförda per telefon var, går inte att uttala sig om. En jämförelse mellan år 1934, då 101 skriftliga kallelser finns bevarade, och 1939, då endast 53 står att återfinna, kan nog tolkas som att telefonkontakter över tid i växande omfattning kompletterade breven, då förfrågningar och kallelser framfördes. Inget tyder nämligen på att Gustafsson skulle ha varit mindre efterfrågad vid slutet av 1930-talet än vid det decenniets mitt. En alternativ förklaring skulle naturligtvis kunna vara att Gustafsson var mindre noggrann vid sparandet av breven under vissa år. Den förklaringen tror jag dock inte särskilt mycket på.

³⁸⁵ E III:1; 2, GGa.

Georg Gustafsson i blåsväder

Georg Gustafsson berättade att då han med tåg återvände till Jönköping, efter ett besök i Berlin våren 1931, stod det ett antal poliser och väntade på honom vid plattformen. Han togs i förhör omedelbart, misstänkt för delaktighet i ett omfattande sedlighetsbrott. Efter polisförhör i ett par timmar släpptes han, men ärendet lämnades över till åklagare.³⁸⁶

Det hela handlade egentligen om en helt annan pingstpredikant, Gustaf Jonsson i Kulltorp, som den 1 maj 1931 anhållits anklagad för sedlighetsbrott. Jonsson erkände oförbehållsamt under förhören med distriktets landsfiskal »att han stått i otillbörligt förhållande till manliga församlingsmedlemmar«, samt att han begått tidelagsbrott.³⁸⁷ Dessa förhållanden hade han levt i under de senaste fem åren. Det visade sig under den fortsatta utredningen att det handlade om ett 25-tal unga män, vilka Gustaf Jonsson lockat till homosexuella aktiviteter tillsammans med honom. Av dessa vittnade 18 respektive 14 vid rannsakningarna mot Jonsson inför Västbo häradsrätt i Reftele. Även Georg Gustafsson var instämnd som både misstänkt och som vittne vid det senare av dessa tillfällen.³⁸⁸ Målet mot Jonsson slutade med att Medicinalstyrelsen efter undersökning förklarade honom otillräckelig och i behov av psykisk vård på »sinnessjukhus«.³⁸⁹

Att Georg Gustafsson drogs in i detta mål berodde på att de personer som gjorde anmälan mot Jonsson, även hävdade att vissa pingströrelseledare i Småland vetat om vad som pågått, men skyddat brottslingen Jonsson. År 1924 hade Gustaf Jonsson kommit som evangelist till den småländska orten Smålandsstenar. Där verkade han fram till våren 1930, då han upptog verksamhet i Kulltorp. Självständig församling bildades i Smålandsstenar den 2 april 1927, och vid det konstituerande församlingsmötet satt Georg Gustafsson ordförande.³⁹⁰ Om Gustaf Jonsson skrev Georg Gustafsson i referatet från detta högtidliga tillfälle:

---

³⁸⁶ JP 1931-05-30, s. 4; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 2. – Georg Gustafssons berättelse från 1971 bekräftas av uppgifterna i *Jönköpings-Posten*.

³⁸⁷ Ortstidningarna slog stort upp denna nyhet, se t.ex. *Smålands Folkblad* 1931-05-02, s. 1; *Nya Värnamo-Tidningen* 1931-05-05, s. 1; JP 1931-05-06, s. 4.

³⁸⁸ JP 1931-05-18, s. 2; 1931-05-30, s. 4; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 2.

³⁸⁹ JP 1931-11-30, s. 3. – Målet förklarades vilande för utredning redan i slutet av maj 1931 (JP 1931-05-30, s. 4).

³⁹⁰ EH 1927-04-21, s. 204; JP 1931-05-18, s. 2.

Det är nu över två år, sedan Gud förde den käre brodern evang. Gust. Jonsson, tillhörande Sionförsamlingen i Norrköping, hit till Smålandsbygderna, vilken som ett redskap varit överlämnad i Guds hand. [...] Under det vi kände Guds välbehag och Andens sanktion, ordnades församling i Smålandsstenar efter bibliska linjer. De kalla den Sionförsamlingen. Till äldste och föreståndare valdes enhälligt evang. Gustaf Jonsson.³⁹¹

Det är anmärkningsvärt att Georg Gustafsson skrev att Gustaf Jonsson »valdes enhälligt«. Vid det andra rannsakingstillfället inför Västbo häradsrätt vittnade plåtslagaren Johan Larsson, Smålandsstenar, om att församlingmötet den 2 april 1927 hållits på hans initiativ. »Syftemålet med mötet var att få klarhet i vissa cirkulerande rykten om Jonsson och hans moral«. Vittnet bakom dessa rykten hade misstänkliggjorts, och tillsammans med sin familj blivit vägrade medlemskap i Sionförsamlingen, enligt Larsson. Då någon klarhet i frågan inte hade kunnat vinnas, hade ordföranden upplöst mötet.³⁹² Därefter hade den grupp som stödde Jonsson – i motståndarnas frånvaro – bildat den nya församlingen, under Georg Gustafssons ledning. Gustafsson förnekade inte att det tillgätt på det sättet, men hävdade att han blivit förd bakom ljuset. Han hade trott att mötets målsättning skulle vara att ena de två stridande grupperna, vilket misslyckades. Själv hade han inte vetat något om de moraliska anklagelserna mot predikanten Jonsson och att dessa skulle ha varit stridens egentliga huvudskäl, hävdade han.³⁹³

Givet att motståndarna lämnat lokalen, samt att församlingsbildandet skedde med endast Jonssons anhängare närvarande, kan påståendet om det enhälliga valet framstå som trovärdigt och sant.

Georg Gustafsson uppgav att det förberedande förhöret, som åklagaren hållit med honom i Jönköping, slutat i kaos. Åklagaren hävdade att Gustafsson ljög, då han förnekade att han skyddat brottsling, eller – med Georgs egna ord – »försvarat synd«. Förhöret avbröts genom att åklagaren lät slänga ut Gustafsson ur förhörssrummet, påstod denne.³⁹⁴ Förhandlingen inför Västbo häradsrätt resulterade i ett beslut att

---

³⁹¹ EH 1927-04-21, s. 204.

³⁹² JP 1931-05-30, s. 4.

³⁹³ JP 1931-05-30, s. 4.

³⁹⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 2.

avskriva misstankarna mot Gustafsson rörande »skyddande av brottsling«. ³⁹⁵

I sin bok *Georg – Herrens revolutionär*, beskriver Ivar Lundgren en med »Gustaf Jonsson-affären« samtidig brevkampanj riktad mot Georg Gustafsson, en kampanj som iscensattes av några personer som tidigare utslutits ur församlingen i Jönköping. Uppgiften bygger på berättandet i de bandade intervjuer, som Lundgren gjorde med Georg Gustafsson år 1971. Enligt uppgift sändes brev till bland andra Lewi Pethrus och Sven Lidman, men även till den svenska regeringen. ³⁹⁶ Några sådana brev har jag inte kunnat återfinna, trots noggranna undersökningar. Den småländska skandalen kring en pingstpredikant nådde naturligtvis även Stockholm, eftersom den gavs uppmärksamhet i rikstidningarna, men man kan inte påstå att Georg Gustafssons roll i den blev en angelägenhet på riksplanet. Det finns ingen sparad brevväxling mellan Lewi Pethrus och Georg Gustafsson, eller mellan denne och Sven Lidman, i samband med dessa händelser. ³⁹⁷

För Georg Gustafsson innebar »Gustaf Jonssonaffären« säkerligen en förlust av andlig auktoritet. Hans renommé inom Pingströrelse innebar, redan vid denna tid, att han var en profet, en person utrustad med övernaturliga gåvor. Inte minst bekräftas det av den ständigt växande mängd brev med önskan om just hans förbön, som vid 1930-talets början sändes till honom. ³⁹⁸ Hur kunde denne man bli »förd bakom ljustet«? Varför kunde han inte avslöja sanningen om predikanten Jonsson – om han nu var en profet? Dessa frågor plågade säkerligen både honom och många andra pingstvännen under denna tid. Hans agerande i detta sammanhang vittnade mera om godtrogenhet och mindre om profetisk klarsyn.

---

³⁹⁵ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 2. – När Sionförsamlingen i Norrköping firade sitt 50-årsjubileum kunde Gustaf Jonsson (nu Styrvall) – återupprättad – berätta att söndagen den 4 september 1921 hade man haft en dopförrättning vid Ensjön söder om Norrköping. Då hade han fått döpa 21 personer. Efter att ha firat nattvard i ett hem vandrade man den 7 km långa vägen till lokalen på Garvargatan där församlingen ordnades. (*Sionförsamlingens i Norrköping 50-årsskrift*)

³⁹⁶ Lundgren 1975, s. 191–192.

³⁹⁷ Både Sven Lidmans arkiv, inrymt i Kungliga biblioteket, och Lewi Pethrus arkiv, inrymt i Riksarkivet, är genomletade med avseende på de aktuella åren 1930–1933.

³⁹⁸ Dessa brev och Georg Gustafssons helandetjänst skall behandlas och analyseras i denna avhandlings kapitel IV.

Georg Gustafssons pingströrelsebild

Vid 1930-talets början var Georg Gustafsson grundligt bekant med den svenska Pingströrelsen, lokalt, regionalt och på riksnivån. Hur uppfattade han den? Av den ideologiskt, teologiskt och programmässigt inriktade skriftliga produktion Georg Gustafsson presterade fram till mitten av 1930-talet – den var inte särskilt omfattande – framgår det, att han fullt ut delade Pingströrelsens vedertagna lärosatser, handlingsmönster och grundhållningar, det vill säga det som utgjorde dess spiritualitet.³⁹⁹ Han såg rörelsen utifrån det restorationistiska perspektivet, vilket innebar att det var den ursprungliga, nytestamentliga kristendomen som genom Pingströrelsen höll på att återupprättas. Apostlagärningarna skulle inte endast läsas och förstås normativt, dessa gärningar skulle upprepas oavbrutet i nutid. Andedop med tungotal tillhör det normala, under och mirakler likaså, en organisationsfri församling, bestående av pånyttfödda människor som lever ett helgat, överlåtet liv – allt det är vad Gud önskar, och Pingströrelsen förverkligar denna Guds vilja.⁴⁰⁰ Visst fanns det organisation i pingstförsamlingarna: man hade församlings- och årsmöten och det valdes personer till skilda funktioner. Begreppet organisationsfrihet användes propagandamässigt som uttryck för betydelsen av samfundsfrihet och den lokala församlingens autonomi.⁴⁰¹

Privatlivet dessa år

Jönköpingsperioden innebar den förändringen i familjen Gustafssons liv jämfört med tidigare, att man numera var predikantfamilj på heltid. För både hustrun Gärda och barnen Samuel och Kerstin, hade det naturligtvis betydelse att deras make och pappa var stadens pingstpastor. På 1930-talet och långt senare förväntades predikantfamiljens medlemmar vara föredömen i alla tänkbara avseenden för församlingens medlemmar. De var individer som iaktogs och blev bedömda. Hemmet skulle vara öppet och välkomnande, och gästerna blev många. Allt detta måste ha varit en påfrestning.

---

³⁹⁹ För en grundlig och omfattande analys av den svenska Pingströrelsens spiritualitet, utifrån läror, handlingsmönster och grundhållningar som metodologiska sökverktyg, se Josefsson 2005, s. 33–39.

⁴⁰⁰ Gustafsson 1930b, s. 52–59; 1930c, s. 32–37; 1930d, s. 862–863; 1931a, s. 54–60; 1931b, s. 49–54; 1932, s. 52–53; 1933b, s. 732–734; 1933c, s. 796–797, 812–813; 1934, s. 1.

⁴⁰¹ Se Pethrus 1919; Struble 2009.

Ekonomiskt torde det ha varit relativt knapert. Georg Gustafssons företrädare som predikant i Jönköping, Carl Hedeén, hade under åren 1927–1929 haft en månadslön på 375 kronor. Georg Gustafsson fick en lön på 300 kronor per månad, och den lönen förblev oförändrad under alla de sju åren han var predikant och föreståndare i församlingen, från 1929 till 1937.⁴⁰² Reseverksamheten som Georg Gustafsson bedrev bidrog naturligtvis till familjens försörjning, men i vilken grad är omöjligt att säga exakt. Antagligen arvoderades en veckas möten vid denna tid i större församlingar med cirka 75–100 kronor, i mindre församlingar med betydligt lägre belopp. Förmodligen var det hans omfattande resande som var skälet till den lägre lönen, och som förklarar att hans ersättning inte ändrades under hela sju år.

---

⁴⁰² G II:1; 2; 3, Fija.

IV. Tematisk fördjupning: Gudomlig helbrägdagörelse. Georg Gustafssons förbönstjänst åren 1931–1937

Ganska snart efter det att Georg Gustafsson upplevt sitt andliga genom-brott och erövrat en mer stabil kristen identitet, började ryktet spridas att mirakler skedde kring honom i samband med hans sjukbesöks-verksamhet.⁴⁰³ Kopplingen mellan denna hans verksamhet och hans omvittnade underverk kom att finnas kvar och bli alltmer betonad under hans fortsatta arbete – ett arbete som sträckte sig långt utanför den svenska Pingströrelsens gränser – ja, den fanns där ända till hans död och den ges en dominerande plats i hans eftermälen ännu idag.⁴⁰⁴ Läkaren Sven Ahdrin till exempel framhöll i sin minnesteckning över Georg Gustafsson, att denne inte endast talade om helbrägdagörelse genom tron från talarstolen utan främst praktiserade denna tro i de dagliga mötena med människor.⁴⁰⁵

En fråga att söka svar på är: Hur uppfattades Georg Gustafsson inom Pingströrelsen, med hänsyn till hans omfattande praktiserande av helande genom trons bön? Sågs han som en relativt sällsynt predikanttyp eller uppfattades han som fullt ut representativ för predikant-kåren? Frågan aktualiserar den syn Pingströrelsen hade på möjligheten att helandeunder och andra mirakler kunde förväntas inträffa, om undrens plats i den kristnes liv, och om vad nytestamentlig kristendom, enligt pingstvännernas tolkning av begreppet, innebar på detta område.

Dessa frågor behandlas översiktligt i detta kapitel, samt i ytterligare ett kapitel av fördjupningskaraktär längre fram i denna undersökning

---

⁴⁰³ Se slutet av avsnittet II:4 ovan.

⁴⁰⁴ Se t.ex. *Dagen* 1979-09-01, s. 1, 12-13; 1983-01-07, s. 1, 6, 9. – Ett flertal personer som väl kände Georg Gustafsson har i samtal med mig under åren 2003–2006 påtalat just helandetjänstens och underverkens plats i hans liv och verksamhet.

⁴⁰⁵ *Dagen* 1983-01-14, s. 5.

(kapitel VII). Men först skall helbrägdagörelserörelsen som påverkade delar av vårt lands kristenhet under 1800-talets sista decennier skildras – om än kortfattat. Denna rörelse fanns med i bakgrunden och utgjorde en av förutsättningarna för helandetröns plats inom Pingströrelsen i Sverige, då den formerade sig på 1910-talet och framåt. Fredrik August Boltzius var genom sitt liv och sin gärning Georg Gustafssons stora föredöme och inspirationskälla vad hans helandetjänst anbelangar. Därför är ett porträtt av Boltzius motiverat i detta sammanhang. Därefter fokuseras huvuduppgiften i detta kapitel: att beskriva och diskutera Georg Gustafssons helandetjänst under sju år, närmare bestämt perioden 1931–1937. Den uppgiften kräver en grundläggande metoddiskussion, samt att det valda angreppssättet tydligt redovisas och motiveras.

IV:1 Helbrägdagörelserörelsen – en tillbakablick

Den evangeliska helbrägdagörelserörelsen under 1800-talet ägde sin dogmatiska grundval i den helgelsetradition som metodismen förmedlat, och som ytterst hade sitt upphov i John Wesleys tänkande och förkunnelse.⁴⁰⁶ Förståelsen av helgelsen innebar att det kristna livet skulle präglas av strävan efter fullkomlighet och av full kontroll över synden:

För Wesley hade tron ett moraliskt innehåll: trons frukt är makten över synden. Han ansåg att den pånyttfödde inte var simul iustus et peccator, utan att frälsningsprocessen förde den kristne ständigt vidare mot helgelsen till den kristna fullkomlighetens subjektiva mål. Fullkomligheten är inte ett tillstånd i vilket den kristne vilar, utan det kristna livet är ett hårt arbete i den fullkomliga kärlekens tjänst.⁴⁰⁷

Till den fulla frälsningen ansågs även kroppens helande höra. Makten över synden blir tydligare om även den fysiska dimensionen av män-

---

⁴⁰⁶ Bloch-Hoell 1956, s. 19-24, Hollenweger 1988, s. 353; Koivunen Bylund 1994, s. 179; Linge 1959, s. 11.

⁴⁰⁷ Koivunen Bylund 1994, s. 179. – Koivunen Bylund formulerar Wesleys syn på detta sätt med hänvisningar till den analys av Wesleys helgelselära som Harald Lindström gjort i sin bok *Wesley and the Sanctification: A study in the doctrine of salvation* från 1946.

niskan tas in i sammanhanget. Sjukdom sågs som en konsekvens av syndafallet, varför kroppslig helbräddagörelse kunde ses som ett led i den återställelse som möjliggjorts genom tron på Kristi försoningsgärning, en gärning som alltså gällde både kropp och själ hos människan.

Artonhundratalets helbräddagörelserörelse startade i Nordamerika och förknippas med den verksamhet personer som Charles G Finney (1792–1875), Charles Cullis (1833–1892) och William E Boardman (1810–1886) bedrev.⁴⁰⁸ Till England spred sig rörelsen på 1860- och 1870-talen. Inte minst de så kallade Keswickkonferenserna blev ett forum för helbräddagörelserörelsens spridning i England och i Sverige. Dessa konferenser hölls från och med år 1875.⁴⁰⁹ Även i London och Oxford hölls helbräddagörelsekonferenser upprepade gånger på 1870- och 1880-talen vilka besöktes av ett flertal svenskar, till exempel Elsa Borg, Ebba Boström och Nelly Hall.⁴¹⁰

Elsa Borg (1826–1909) – kallad »Vita bergens ängel« – var en av de första i Sverige som kom i kontakt med rörelsen. Hon besökte Keswickkonferenserna både 1876 och 1878, varvid hon sammanträffade med Lord Radstock och andra tongivande personer.⁴¹¹ De svenska besöken i England ledde till återbesök i Sverige av personer verksamma inom den engelska rörelsen. Så besökte Lord Radstock (1833–1913) Sverige första gången hösten 1878, ett besök som kom att vara i närmare ett halvår. Med Betlehemskyrkan respektive Blasieholmskyrkan i Stockholm som mötesplatser, förkunnade och praktiserade lorden även troshelbräddagörelsen. Den väckelse hans besök resulterade i är väl känd som »högreståndsväckelsen«, då främst de högre samhällsskikten – inklusive kungahuset – berördes. I mars 1879 besökte Lord Radstock även Göteborg, dock med betydligt mer begränsad framgång – jämfört med Stockholm.⁴¹²

Även William E. Boardman besökte Sverige. Han var amerikansk metodistpredikant, men levde och verkade de sista åren av sitt liv i

---

⁴⁰⁸ Om dessa, se Sundstedt 1969, s. 27–31, 46–47; Gunner 2003, s. 72; Josefsson 2005, s. 143.

⁴⁰⁹ Gunner 2003, s. 69. Om Keswickkonferenserna, se Sundstedt 1969, s. 47–50.

⁴¹⁰ Bloch-Hoell 1956, s. 23; Koivunen Bylund 1994, s. 180, 191; Gunner 2003, s. 65–67.

⁴¹¹ Gunner 2003, s. 69; Linge 1959, s. 11. – Om Elsa Borg, se Hjelm 1956, s. 45–62; Jansdotter 2003, s. 90.

⁴¹² Koivunen Bylund 1994, s. 182–183; Gunner 2003, s. 69–70; Bexell 2003, s. 159–165. – För en utförlig redogörelse för Lord Radstocks verksamhet i Sverige, se Bergsten 2010/1947 och Österlin 1947.

England. Besöket inleddes i juni 1880 och varade i fem månader. För detta besök var Elsa Borgs insats av avgörande betydelse. Hon var paret Boardmans värd under besöket och upplät sitt hem i Vita bergen på Södermalm i Stockholm för dem. Paret Boardmans förkunnelse, även Mary Boardman förkunnade, väckte stort intresse i Sverige och fick avsevärd betydelse. Det var en förkunnelse där troshelbrägdagörelsen var central i teori och praktik.⁴¹³ Boardmans skrifter överstattes till svenska och spreds runt om i landet. Inte minst betydelsefull i detta sammanhang var boken *Herren din läkare*, som kom på svenska 1882, i vilken synen på helbrägdagörelse utvecklades. Centralt i boken är betoningen av att Jesu makt att bota gavs vidare till lärjungarna och via dem har uppdraget att förmedla helande till sjuka överförts till den kristna församlingen. I boken framhålls även att det är synden som är hindret för fullständig hälsa. När människan lever i harmoni med Gud, kommer hon (förr eller senare) att ha eller återfå hälsan.⁴¹⁴

Tuulikki Koivunen Bylund har i sin avhandling »*Frukta inte – allenastro*«. *Ebba Boström och Samariterhemmet 1882–1902* påvisat influenser till Sverige från flera andra håll i Europa, då det gäller helbrägdagörelsetron vid denna tid. Hon nämner exempelvis de båda schweizarna Dorothea Trudel (1813–1862) och Otto Stockmayer (1838–1917). Stockmayer grundade och drev ett hem för själavård och helbrägdagörelse på slottet Hauptweil. Ebba Boström (1844–1902) besökte hemmet både år 1883 och 1884.⁴¹⁵ År 1883 kom Stockmayers bok *Sjukdom och Evangelium* ut på svenska. I boken hävdas att »återlösningen i Kristus är en återlösning för både själ och kropp och det är tron som ger den sjuke hälsan åter».⁴¹⁶ Dorothea Trudel verkade som helbrägdagörerska i den lilla schweiziska byn Männedorf. Hon botade sjuka genom förbön med handpåläggning och smörjande med olja. Människor från hela Västeuropa vallfärdade till henne. En bok om hennes verksamhet, *Dorothea Trudel eller trons bön*, kom ut på svenska redan 1866. Enligt Koivunen Bylund var Trudel troligen förebilden för Ebba Boström och hennes verksamhet som helbrägdagörerska.⁴¹⁷

Det var således en rad utländska auktoriteter som påverkade delar av svensk fri- och lågkyrklighet under 1800-talets sista decennier i

---

⁴¹³ Koivunen Bylund 1994, s. 179–180; Gunner 2003, s. 70–72.

⁴¹⁴ Bloch-Hoell 1956, s. 23; Koivunen Bylund 1994, s. 180.

⁴¹⁵ Koivunen Bylund 1994, s. 80.

⁴¹⁶ Koivunen Bylund 1994, s. 181.

⁴¹⁷ Koivunen Bylund 1994, s. 181–182.

riktning mot ett bejakande av tron på helbrägdagörelse. Till detta kom de inhemska exemplen på praktiserande av helande genom trons bön. Elsa Borg bedrev sådan verksamhet vid bibelkvinnohemmet på Södermalm i Stockholm. Hon utgav från 1885 till 1909 månadstidskriften *Trons Hvila*, där helbrägdagörelserörelsens ledande personer fick sina artiklar publicerade och spridda till den svenska läsekretsen. Borg var den viktigaste och ledande förmedlaren av rörelsens idéer till Sverige.⁴¹⁸

Nelly Hall (1848–1916) var en annan kvinna av stor betydelse för helbrägdagörelserörelsens spridning i Sverige. Efter tioåret år som lärare vid Sigrid Rudebecks skola i Göteborg, inledde Hall 1882 sin karriär som predikant och helbrägdagörerska på heltid. Hon reste flitigt och blev en välkänd person i vida kretsar. Denna verksamhet bedrev hon till 1901, då hon lämnade Sverige för USA. Gunilla Gunner, som skrivit avhandlingen *Nelly Hall. Uppburen och ifrågasatt*, konstaterade angående Halls verksamhet:

När det gäller att förstå Nelly Halls väg fram till beslutet att börja predika är de andliga upplevelserna hon gjorde och mötet med den förkunnelse som både Lord Radstock och W. E. Boardman stod för centrala. Något år efter mötet med Radstock och Boardman tog hon beslutet att lämna sin tjänst som lärare för att börja predika på heltid. En viktig del av denna verksamhet var att be för sjuka och inspirationen till detta fick hon från både Radstock och Boardman. De parade helgelseförkunnelse i en metodistisk tradition med tron på och praktiserandet av bön för sjuka.⁴¹⁹

En tredje person av stort intresse i helbrägdagörelsetrons svenska sammanhang under 1800-talets sista decennier var Ebba Boström. Efter egen erfarenhet av helbrägdagörelse år 1881, kom Boström att länge driva en konsekvent »Herren som läkare«-linje i sin verksamhet. Hon arbetade från 1882 som föreståndare för Magdalenahemmet i Uppsala, ett hem för prostituerade kvinnor. Tämligen snart kom dock hennes verksamhet att istället inriktas på helande av sjukdomar genom bön. Ryktet om Boströms förmåga att bota spreds snabbt bland väckelsens folk, och på hemmet togs sjuka hjälpsökande emot. Under 1880-talet lät den välbeställda Ebba Boström bygga först ett tjänarinnehem, sedan ett barnhem och slutligen ett mindre sjukhus inriktat på helbrägdagörelseverksamhet.⁴²⁰

---

⁴¹⁸ Jansdotter 2003, s. 90; Koivunen Bylund 1994, s. 184.

⁴¹⁹ Gunner 2003, s. 68.

⁴²⁰ Koivunen Bylund 1994, s. 185–186; Bexell 2003, s. 182–184.

Den alltmer växande anläggning Ebba Boström skapade i Uppsala fick, utifrån Lukasevangeliets tionde kapitelstrettiotredje vers, namnet Samariter-hemmet. Utvecklingen vid detta hem är extra intressant därför att den illustrerar den problematik som alltid funnits i samband med helbrägdagörelsepraktik, nämligen det uteblivna helandets problem. Det uteblivna helandet har alltid gjort omtolkning till en nödvändighet. Koivunen Bylund visar i sin undersökning att Ebba Boström genomgick tre faser i sin utveckling och sin syn på helandet i relation till läkarvetenskapen. Första fasen: *Herren som läkare*, en fas som innebär att enbart helbrägdagörelse praktiserades och att avståndstagandet från läkare och läkarvetenskap var totalt. Den fasen varade från 1882 till ungefär 1893. Andra fasen: *läkare som konsulter*, då helbrägdagörelsen kompletterades med läarkonsultationer vid behov. Den fasen varade åren 1893–1896. Tredje fasen: *egna anställda läkare*, även kirurger vid Samariterhemmets sjukhus. Den inleddes i viss mån redan 1895, men gällde helt från år 1896.⁴²¹

En fjärde person, omöjlig att förbigå då man talar om helbrägdagörelseverksamhet i Sverige på sent 1800-tal, var Fredrik August Boltzius. Hans verksamhet hade en unik omfattning, åtminstone ditintills i Sverige. Hans nära koppling till denna undersöknings huvudperson, motiverar ett eget avsnitt om honom.

IV:2 Fredrik August Boltzius – ständigt med i bakgrunden

Dagens chefredaktör, Olof Djurfeldt, skrev 1 september 1979 under rubriken: »Pingströrelsens 'Boltzius' 80 år«. Det var en tresidig artikel om Georg Gustafsson inför hans åttionde födelsedag.⁴²² I artikeln heter det:

Tisdagen den 4 september fyller den legendariska pingstpastorn Georg Gustafsson i Jönköping 80 år. Det är en man det ofta stormat omkring men också något av Boltzius i modern tid. Ständigt beder han för sjuka, som ringer honom från hela landet. Som Boltzius sänder han »bönedukar« till dem som söker hälsa.⁴²³

---

⁴²¹ Koivunen Bylund 1994, s. 177–218.

⁴²² *Dagen* 1979-09-01, s. 1, 12–13.

⁴²³ *Dagen* 1979-09-01, s. 1.

Det var utan tvekan så att Georg Gustafsson under sitt predikantliv identifierade sig med Boltzius och i långa stycken kopierade dennes metoder. Med användande av Hjalmar Sundéns rollteori som tolkningsnyckel, kan man kanske hävda att Boltzius var den utombibliska person, med vilken Georg Gustafsson så starkt identifierade sig i sin roll som helbrägdagörare, att identifikationen ledde till ett eget rolltagande i helandetjänstens sammanhang.⁴²⁴ »Identifikationen innebär i socialpsykologiskt språkbruk, att man övertar en annan människas handlingar, tonfall, gester, som man för en längre eller kortare tid gör till sina egna«, skriver Sundén.⁴²⁵ Denna definition av identifikationen, som ett omfattande övertagande, stämmer endast till dels in på Georg Gustafsson. Rolltagandet – eller anteciperandet av den andres roll – kunde ske eftersom en gemensam referensram fanns. Synen på Gud som partner och kännedomen om de bibliska texterna utgjorde i hög grad denna ram för både Boltzius och Gustafsson.⁴²⁶ Boltzius upplevde uppenbarligen att han interagerade med Gud själv, då han gick in i rollen som helbrägdagörare och »spelade« den. Den upplevelsen var även Georg Gustafssons. Han bar den med sig som en livsvaraktig övertygelse, då han axlade Boltzius mantel eller, uttryckt enligt teorin, genom identifikation tog över och innehade rollen.⁴²⁷

Boltzius första liv, åren 1836–1865

Fredrik August Boltzius föddes (troligen) den 13 maj 1836 i Hjerpetan, Grava socken,⁴²⁸ fyra kilometer norr om Karlstad. Släkten Boltzius härstammade från Tyskland. Uppgifterna om när emigrationen till Sverige

---

⁴²⁴ Om rollteorin, se Sundén 1971, s. 51–68, speciellt s. 51–56.

⁴²⁵ Sundén 1971, s. 55–56.

⁴²⁶ Om referensramens betydelse för varseblivningen och varseblivningen som tolkning av verkligheten samt dessa begrepps bäring för rollteorin, se Sundén 1971, s. 51–54.

⁴²⁷ Georg Gustafsson i *EH* 1951-11-01, s. 1044; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

⁴²⁸ Uppgifterna om det exakta födelsedatumet går isär. Den 17 maj anges av Emanuel Linderholm och Oscar Lövgren (Linderholm 1925b, s. 296; Lövgren 1931, s. 10). Alternativet den 13 maj argumenterar både John Dahlberg och Karl Linge för (Dahlberg 1899, s. 8; Linge 1959, s. 20–21). Linges argument är övertygande, då han redovisar att Boltzius själv uppgav den 13 maj som sitt födelsedatum då han lämnade mantalsuppgifter till Stockholms stad åren 1899–1908, samt att Boltzius mor själv antecknat den 13 maj i en födelselängd. Insulander menar dock att man till slut enats om den 17 maj som Boltzius födelsedatum (Insulander 1996, s. 61). Skälen härför är inte på något sätt övertygande.

skedde går starkt isär. Emanuel Linderholm uppger att Boltzsius »farfar, som var son till en tysk läkare, inflyttade till Sverige och blev godsägare i Grava«. ⁴²⁹ Karl Linge åberopar gjord släktforskning och kan korrigera Linderholms uppgifter. Han skriver:

Boltzsius' farfars far, August Fredrik, f. 1722 i Falun, blev stadsfältskär eller stadskirurg i Filipstad. Farfadern Fredrik August, f. 1767, var sergeant och lantbrukare och fadern Johan August, f. 1801, var Chartae sigillatae ombudsman (stämpelförsäljare i länet) och lantbrukare, sedan han omkring 1832 inköpt egendomen Klaraberg i byn Hjerpetan, belägen på en höjd på östra sidan av Klarälven. Han var en skicklig bokföreläsare och biträde köpmän i Karlstad med deras affärsbokföring. Modern Sara Nyqvist var född 1805 i Ransäter och avled 1875. I äktenskapet föddes åtta barn, sex döttrar och två söner. Fredrik August var av barnen den fjärde i ordningen. Den yngre Johan Otto Gottfrid, f 1849 och död 1903, var målarmästare i Gävle. ⁴³⁰

Den unge Boltzsius beskrivs som en sluten och tillbakadragen person. En person som höll sig för sig själv och uppskattade ensamheten. En person som sökte sig till naturen och ägnade sig åt fiske och dagslånga turer i skogen. ⁴³¹ Han och syskonen fick tillfälle till viss skolgång. Omfattningen av denna skolgång är dock osäker. Möjligen kan den för Boltzsius del ha omfattat sammantaget 40 veckor, enligt Linge. ⁴³² Att Boltzsius inte var särskilt intresserad av teoretiska studier är alla skildrare av hans liv överens om, men påståendet att han skulle ha varit obegåvad på gränsen till efterblivenhet saknar grund. ⁴³³ Linge

---

⁴²⁹ Linderholm 1925b, s. 296.

⁴³⁰ Linge 1959, s. 20. – Linge bygger på Bromander, C.V. och Kjellin, Helge, *Boltzsius-släkten och Boltzsiusminnen. Minnesskrift till 100-årsdagen av F. A. Boltzsius' födelse*, från år 1936.

⁴³¹ Dahlberg 1899, s. 8–9; Linge 1959, s. 24; Koster 1984, s. 17.

⁴³² Linge 1959, s. 22. – Oscar Lövgren och Palle Koster uppger båda att syskonen Boltzsius gick i skola i Karlstad, men säger ingenting om hur länge (Lövgren 1931, s. 10 resp. Koster 1984, s. 16).

⁴³³ I *Väktaren* skrev signaturen A. T-r efter ett besök hos Boltzsius år 1887 – och utifrån en uppgift från en bonde i Grava – följande om den unge Boltzsius: »Han var ansedd som en halvidiot, mindre till följd av bristande intelligens än för hans folkskygga, besynnerliga väsen. Han roade sig inte med ungdomen, utan höll sig stilla under bön och läsning« (citerat efter Linge 1959, s. 24). Linderholm skriver: »Han [Boltzsius] talade hela sitt liv en utpräglat grov dialekt, och hans begåvning var av allt att döma för ringa både för självstudier och för ett förvärvsarbete, som kunnat hjälpa honom till en bättre social ställning« (Linderholm 1925b, s. 296). Även Oscar Lövgren beskriver Boltzsius svaga begåvning och hur man såg ned på honom av det skälet, och uppger att även mor Sara var bekymrad för sonen av samma orsak (Lövgren 1931, s. 11).

visar utifrån anteckningar i husförhörslängderna en annan bild. Då Boltzius gavs tillträde till nattvarden år 1852, 16 år gammal, står det i förhörskolonnen för detta år »n«, vilket bör uttydas »nöjaktig«. I husförhörslängder efter 1865 står det: »Läser innantill X, kristendom X«. X anger, visar jämförelse med annan församlings tryckta formulär, en normal förkovran i dessa ämnen. Linges slutsats är att »[...] man kan sålunda inte i kyrkböckerna finna något belägg för att Boltzius var obegåvad eller efterbliven«. ⁴³⁴

Fadern, Johan August, dog år 1851. Den då 15-årige Fredrik August övertog ansvaret för lantbruket och drev det några år. Stora skulder, som fadern lämnat efter sig, gjorde dock situationen ekonomiskt ohållbar. Konkurs gick inte att undvika och därmed inte heller försäljning av egendomen. ⁴³⁵ Detta skedde av allt att döma under 1850-talets sista år. Efter försäljningen av barndomshemmet var Boltzius under några år, sannolikt fram till 1865, i tjänst hos olika lantbrukare i trakten kring Grava. ⁴³⁶ Denna form av arbete bör ha passat den naturintresserade unge mannen väl. Han hade ju under nästan hela 1850-talet skött den egna lantegendomen och dessutom hade han, enligt uppgift, någon tid gått i lantbruksskola. ⁴³⁷

Väckelsen nådde Grava socken åren 1859–1860. ⁴³⁸ Redan tidigare hade roparrörelsen haft vissa nedslag i bygden. ⁴³⁹ Väckelsen förmedlades genom en rad skilda personer. Ett par predikanter kom från Norge och var den haugianska väckelsens män. Det var O. Guttormsen och J. Johansen. Från Brunskog kom skolläraren A. Wermelin, och från Karlskoga kom predikanten C.J. Nyvall. ⁴⁴⁰ John Dahlberg uppger att flera av dessa predikanter kom till Boltzius hem och predikade. ⁴⁴¹

---

⁴³⁴ Linge 1959, s. 23.

⁴³⁵ Dahlberg 1899, s. 9; Lövgren 1931, s. 12; Linge 1959, s. 25. – Uppgifter finns att fadern »varit hemfallen åt dryckenskap«. Detta påstående emanerar från kyrkoherden i Stavanger, Lars Oftedal, som 1887 vistades en tid hos Boltzius och kanske fick denna information direkt från honom, se till exempel Lövgren 1931, s. 12, 68–69.

⁴³⁶ Lövgren 1931, s. 13.

⁴³⁷ Lövgren 1931, s. 11; Koster 1984, s. 16.

⁴³⁸ Dahlberg 1899, s. 10; Lövgren 1931, s. 13.

⁴³⁹ Lövgren 1931, s. 14.

⁴⁴⁰ Lövgren 1931, s. 14–15.

⁴⁴¹ Dahlberg 1899, s. 10.

Rimligen bör det då ha handlat om den stuga som mor Sara, efter avstyckning från egendomen Klaraberg, låtit uppföra och som från 1857 var hennes hem.⁴⁴²

Budskapet om »den fria nåden« tilltalade Boltzius och han bestämde sig för att bli ett »Guds barn«, något han ganska snart trodde sig ha blivit. Denna första omvändelse kan dateras till år 1860.⁴⁴³ Efter en kort tid märkte han att han inte fått någon verklig inre ro och balans genom omvändelsen, den hade uppenbarligen inte trängt särskilt djupt.⁴⁴⁴ Istället gick han in i en svår period av depression och förtvivlan, som kom att vara i fem år. Den misslyckade omvändelsen i kombination med förlusten av fädernegården var de sannolika orsakerna. Under denna period gjorde han upprepade självmordsförsök. Han försökte dränka sig i Klarälven vid ett tillfälle, och vid minst ett annat tillfälle försökte han hänga sig i skogen. Men hela tiden hindrades han, och försöken misslyckades.⁴⁴⁵ Boltzius själv talade vid olika tillfällen under sitt senare liv om denna tid av tungsinne, depression och självmordsförsök.⁴⁴⁶

Här finner jag frågan om Georg Gustafssons identifikation med Boltzius intressant att fundera över på nytt. Som framgått ovan, planerade Georg Gustafsson vid två tillfällen att ta sitt liv. En gång före omvändelsen, och en gång då frälsningen inte fungerade tillfredsställande. Även han hindrades, uppgav han, och försöken misslyckades. Han skulle dränka sig, precis som Boltzius försökt göra. Kan det ha varit så, att Georg Gustafsson under uppväxttiden – med helbrägdagörelseupplevelsen som sexåring i aktivt minne – läste skildringar av helbrägdagöraren Boltzius liv och därigenom fick intryck, som under hans egen depression framtonade som mönster eller modell till lösning av den hopplösa egna situationen? Antagandet att föräldrarna skaffade någon skrift, där man kunde läsa om den märklige mannen som förmedlat helande till deras sexåring, är inte orimligt. Eller var det kanske så, att den vuxne Georg Gustafssons förtrogenhet och identifikation med Boltzius och hans livsberättelse, gav uppslaget till – och formen för – skildringen av de egna självmordsplanerna, samt bestämde

---

⁴⁴² Linge 1959, s. 25.

⁴⁴³ Dahlberg 1899, s. 10; Lövgren 1931, s. 15.

⁴⁴⁴ Dahlberg 1899, s. 10; Lövgren 1931, s. 15.

⁴⁴⁵ Dahlberg 1899, s. 11; Lövgren 1931, s. 15.

⁴⁴⁶ Insulander 1996, s. 62.

sättet varpå dessa planer – i den egna berättelsen – skulle sättas i verket? Här går det inte att komma längre än till antydning av möjliga tolkningar, tyvärr. Det är rimligt att förutsätta ett rolltagande från Georg Gustafssons sida, där Boltzius agerande under sin krisperiod övertogs av Georg Gustafsson som hans egen roll under den kris han genomgick.

För Boltzius kom vändpunkten efter fem års kamp. John Dahlberg, som besökte Boltzius i hemmet i Skåre – dit denne flyttat våren 1889 – och som en tid var Boltzius sekreterare,⁴⁴⁷ skildrar befrielsen såhär:

År 1865 fick han erfara Guds frid i sin själ. Han tänkte på sin stora hjälplöshet, sin synd och skuld, som tyngde honom till jorden. Öfverväldigad af ångest föll han ned på sina knän ute på marken och anropade Herren om nåd och förbarmande. Den tanken grep honom: »Skall jag arme syndare bli arflös både på jorden och i himlen? Nej, Gud är min fader, himlen mitt arf. Till dig, min frälsare, tager jag min tillflykt«. Och i samma stund försvann hans syndabörda och hans själ uppfylldes af outsäglig fröjd.⁴⁴⁸

Denna erfarenhet trängde uppenbarligen tillräckligt djupt och resulterade i en varaktig omvändelse. Boltzius »andra liv« tog därmed sin början.

Boltzius andra liv – det offentliga, åren 1865–1910

Denna 45-åriga epok i Boltzius liv kan naturligt indelas i två perioder: åren 1865–1883, då han var lumpsamlare och kringvandrande predikant i hembygden, och åren 1883–1910, då han var heltidspredikant och helbräddagörare med stort internationellt genomslag.⁴⁴⁹

Under tolv av den första periodens arton år, tiden 1865–1877, var Boltzius känd endast inom ett relativt begränsat geografiskt område. Han gick omkring och köpte upp lump, ben och skrot, samtidigt som han ivrigt vittnade om sin tro. Han bjöd alltid på medhavt kaffe, berättas det, och folk tycks ha uppfattat honom som uppriktig och oförarglig. Redan vid denna tid tycks sjuka och gamla ha legat honom varmt om hjärtat. I samband med sin gårdfarihandel bereddes han

---

⁴⁴⁷ Lövgren 1931, s. 55–56.

⁴⁴⁸ Dahlberg 1899, s. 11–12. – Citatet från Boltzius, som Dahlberg återger, finns med i de olika skildringarna av Boltzius liv (Lövgren 1931, s. 15–16; Linge 1959, s. 25; Koster 1984, s. 23).

⁴⁴⁹ Se Dahlberg 1899; Lövgren 1931; Linge 1959. – Alla levnadstecknare är överens om denna periodisering.

ofta tillfälle att predika. Det handlade om spontant anordnade predikostunder, som byarnas småpojkar sprang omkring och inbjöd till.⁴⁵⁰

Grava missionsförening⁴⁵¹ utgjorde redan under 1870-talet Boltzius främsta andliga gemenskap. Även om han inte blev medlem förrän år 1881, var det hans bas långt tidigare. Protokoll- och kassaböckerna som föreningen förde berättar att Boltzius gång på gång kallades att predika i föreningens möten.⁴⁵² Vid missionsföreningens årsmöte 1877 valdes Boltzius till kretsfröreståndare, en uppgift han sedan kom att omväxlas till ett antal år.⁴⁵³ Sitt medlemskap i Grava missionsförening/missionsförsamling behöll han till sin död, år 1910.⁴⁵⁴

Första periodens sex sista år, 1877–1883, blev väsentligt annorlunda för Boltzius. Det började med en erfarenhet 1877, tolv år efter omvändelsen. Efter en olycka hade han en ständigt värkande fot. Han var tvungen att skära upp skon för att kunna gå. En kväll då han inte orkade gå hem på grund av den onda foten, utan satt och vilade sig, råkade han för sig själv läsa orden att »på de sjuka skall de lägga händerna, och de skall då bli friska« (Mark. 16:18). Han lade sina händer på foten och den blev omedelbart bra, påstod han.⁴⁵⁵

Därefter vittnade Boltzius om sitt eget helande i hemmen han dagligen besökte i affärsärenden, och dessutom började han nu be för sjuka människor. Han lade händerna på dem och smorde dem med olja, alternativt smorde han in linnedukar med olja och använde dem som läkande medel.⁴⁵⁶ Till en början vågade han endast behandla enklare åkommor som tandvärk, men så småningom blev han djärvare

---

⁴⁵⁰ Lövgren 1931, s. 17; Linge 1959, s. 27.

⁴⁵¹ Grava missionsförening eller »Evangelisk Lutherska Missionsföreningen« som den även kallades, var inte organiserad som en självständig församling. Den skulle dock arbeta fritt, men i kyrklig riktning. Vid årsmötet i jan. 1879 ändrades både namn och stadgar. Föreningen benämnde sig då »Kristi församling i Grava«. Året efter beslöts om anslutning till Svenska Missionsförbundet. (Lövgren 1931, s. 20)

⁴⁵² År 1874 fick han 50 kronor i ersättning för predikoverksamhet, och 1875 åtminstone 25. I ett protokoll för 1882 heter det: »På förslag av ordföranden beslöts att understödja broder Boltzius med 50 kronor för hans trägna arbete i Herrens tjänst.« Samma beslut togs även år 1883 (Lövgren 1931, s. 18).

⁴⁵³ Lövgren 1931, s. 18.

⁴⁵⁴ Lövgren 1931, s. 20.

⁴⁵⁵ Dahlberg 1899, s. 15–16; Linderholm 1925b, s. 296–297; Lövgren 1931, s. 20–21; Linge 1959, s. 28.

⁴⁵⁶ Linge 1959, s. 28.

och tog sig an även riktigt svåra fall. Ryktet om den märklige mannen spred sig snabbt i allt vidare kretsar.⁴⁵⁷ Under dessa sex år blev den kringvandrande, lumphandlande predikanten i växande omfattning trodd, respekterad och efterfrågad som helbrägdagörare. Misstron, föraktet och avvisandet kom först senare. År 1883 fick han kallelse att komma till Dalarna, för att där predika och hela människor.⁴⁵⁸ Han reste dit, och därmed inleddes en ny period i hans liv. Från och med då var han predikant och helbrägdagörare på heltid – i offentlighetens ljus.⁴⁵⁹

Boltzius verksamhet under den andra perioden, 1883–1910, var hektisk och ger ett närmast rastlöst intryck. Kopplar man geografien till kronologin får man följande hållpunkter för verksamheten: Dalarna (hösten 1883), Gävle (våren 1884), Stockholm (maj 1884–augusti 1885), Grava (augusti 1885–hösten 1899, då Grava var basen, men han turnerade ivrigt under dessa år, och vistades dessutom längre perioder i Stockholm under 1890-talet), Stockholm 1900–1908 och sista tiden i Grava (1908–1910).⁴⁶⁰

På dessa platser bedrevs verksamheten på ungefär samma sätt och arbetsmetoderna var likartade genom åren. Boltzius tog emot människor i sitt hem, eller – som ofta var fallet – i sina tillfälliga hem. Vissa personer vistades hos honom i veckor eller månader.⁴⁶¹ Under vistelsen i Stockholm 1884 hyrde han sju rum på Hotell Zion vid Kornhamnstorg, där han till att börja med lät 45 personer övernatta, ett antal som Hälsovårdsnämnden snart reducerade till maximalt 29 per natt.⁴⁶² Efter återkomsten till Grava vid 1880-talets mitt kunde besökssiffran stiga upp till ett par hundra per dag, enligt uppgifter Oscar Lövgren återger.⁴⁶³ Under sin långa vistelse i Stockholm, under 1900-talets första

---

⁴⁵⁷ Linderholm 1925b, s. 297; Linge 1959, s. 28.

⁴⁵⁸ Dahlberg 1899, s. 17; Linderholm 1925b, s. 297.

⁴⁵⁹ Förändringen avseende offentligt »kändisskap« före och efter resan till Dalarna, som sedan fick en fortsättning genom ett längre besök i Gävle och en drygt ettårig vistelse i Stockholm, 1884–1885, kan avläsas i brevskröden. I Boltzius brevsamling finns 10 brev från år 1883, 301 från år 1884 och 768 från 1885. (Koster 1984, s. 121)

⁴⁶⁰ Se Dahlberg 1899; Lövgren 1931; Linge 1959.

⁴⁶¹ Lövgren 1931, s. 58.

⁴⁶² Linge 1959, s. 44.

⁴⁶³ Lövgren 1931, s. 58. – Lövgren uppger att någon dag år 1887 kunde besökarnas antal uppgå till omkring 300.

decennium, inredde han sitt hem på Rehnsgatan 26 till vad som kom att benämnas »helbrägdagörelsehem«. I hemmet skulle människor förberedas för mottagandet av helande genom att erbjudas en stödjande miljö av andakt och bön. Modell för Boltzius helbrägdagörelsehem var de hem Elsa Borg startat, samt det troshelbrägdagörelsehem som genom främst Nelly Halls insats startats i Norrköping 1885.⁴⁶⁴ Boltzius hade för övrigt rätt omfattande personlig kontakt med både Elsa Borg och Nelly Hall.⁴⁶⁵ Det var som svar på en vädjan i brev från Elsa Borg den 21 maj 1884, som Boltzius omedelbart lämnade Gävle och reste till Stockholm. Den allra första tiden i Stockholm var det i hennes hem han hade sin verksamhet.⁴⁶⁶ När tillströmningen av folk blev för stor, flyttade Boltzius verksamheten från Elsa Borgs hem till Hotell Zion.⁴⁶⁷

Under vistelsen i Dalarna, där Stora Tuna, Vika, Falun med flera platser var anhalter,⁴⁶⁸ och under vistelsen i Gävle, var Boltzius flitigt i elden som predikant. Den delen av hans verksamhet minskade under årens lopp, men fick tillfälliga uppsving i samband med det flitiga turnerandet under Gravaperioden 1885–1899.⁴⁶⁹ Under Stockholmsvistelserna tycks predikoverksamheten i det närmaste ha legat helt nere. I Gävle våren 1884, där efter en tid Betlehemskaapellet (från 1924 kallat Betlehemskyrkan) ställdes till Boltzius förfogande som samlingslokal, var predikan eller andliga föredrag ett framträdande inslag i verksamheten. Vid den tiden var Paul Petter Waldenström missionsföreningens

---

⁴⁶⁴ Linge 1959, s. 44–45; Gunner 2003, s. 74–75. – Linge framhåller Elsa Borgs fortlöpande kontakter med W.E. Boardman i London. Gunner visar på Nelly Halls nära kontakter med paret Boardman och hennes närvaro vid invigningen av troshelbrägdagörelsehemmet Bethshan i London hösten 1882.

⁴⁶⁵ Linge 1959, s. 39; Gunner 2003, s. 79–80. – Inför uppbrottet från Sverige och flytten till USA skrev Nelly Hall till Boltzius den 4 februari 1900 och tackade honom: »Tack hjärtligt för senast, för de tre dyrbara dagarna i Skåre i det lilla troshelbrägdagörelsehemmet. [...] Jag skulle gärna vilja, att du både Gud, att Han i Amerika i stor nåd ville bruka mig så mycket som möjligt för sitt folk och sina dyrköpta, även mycket till de sjukas helande så nedlåtande sig till sin tjänarinns ringhet ytterligare. Jag tackar ock Gud av hjärtat, att Han av nåd bevarat dig från de fallgropar, där så många andra helbrägdagörare stupat och blivit djävulens i stället för Guds redskap« (citerat efter Linge 1959, s. 88–89; del av brevet finns även citerat i Gunner 2003, s. 186).

⁴⁶⁶ Brevet återges in extenso i Linges bok (Linge 1959, s 39).

⁴⁶⁷ Linge 1959, s. 44.

⁴⁶⁸ Dahlberg 1899, s. 17; Lövgren 1931, s. 24–25.

⁴⁶⁹ Se t.ex. Dahlberg 1899, s. 38–46.

ordförande.⁴⁷⁰ Styrelsen hade fått förslag från en av dess ledamöter, handlanden L. Göransson, att Betlehemskapellet

»skulle för andliga föredrags hållande upplätas åt här i staden vistande Boltzius, vilken dels genom bön, händers påläggning och smörjelse med olja försöker bota sjuka, dels håller andliga föredrag«. Styrelsen sammankallades endast för denna fråga den 30 april 1884, och det heter: »Efter någon överläggning beslöts, att kapellet tillsvidare skulle upplätas för föredrags hållande av nämnde Boltzius vardagsaftnarna kl. 6–8 e.m.«.⁴⁷¹

»Boltzius teologi var varken omfattande eller djup«, skriver Lövgren.⁴⁷² Troshelbrägdagörelsen var hans predikans huvudtema, precis som den var hans kärnverksamhet. Boltzius såg i allmänhet sjukdomen som ett verk av djävulen,⁴⁷³ dess orsak är synden.⁴⁷⁴ Hans syn på helbrägdagörelsen var först och främst att Gud »gör den sjuke genast frisk, om han blott genast tror«. Detta gäller enligt Boltzius, alla sjukdomar utan undantag.⁴⁷⁵ Huvudfrågan han ställde till människor var därför: »Har du troa?« Inför det faktum att de flesta inte blev helade, trots att deras tro och gudsfuktan var lika stor som hos dem som blev helade – ett förhållande Boltzius insåg – valde han att poängtera skillnaden mellan att tro till frälsning och att tro till helbrägdagörelse. Det är inte samma sak, hävdade han.⁴⁷⁶

Boltzius trodde på den så kallade verbalinspirationsläran. Han såg Bibeln som dels Guds lagbok, dels Guds löftesbok till människorna.⁴⁷⁷ Detta bestämde hans sätt att predika. Emil Thorelius karaktäriserar Boltzius predikan såhär:

Med en otrolig färdighet och ett minne, som måste förvåna, kan han stundom hålla långa »predikningar«, bestående till större delen af bibelspråk,

---

⁴⁷⁰ Linge 1959, s. 36.

⁴⁷¹ Linge 1959, s. 36. – Linge citerar ur Gävle missionsförsamlings arkiv: Protokoll angående upplåtande av missionskyrkan för F.A. Boltzius.

⁴⁷² Lövgren 1931, s. 71.

⁴⁷³ Thorelius 1888, s. 7; Lövgren 1931, s. 71.

⁴⁷⁴ Linderholm 1925b, s. 298.

⁴⁷⁵ Lövgren 1931, s. 74.

⁴⁷⁶ Lövgren 1931, s. 74–75. – När Emil Thorelius i sin kritik av Boltzius menar att denne skulle förfäktat att »En kristen människas helotillstånd är därför en gradmätare på hennes sanna tro och helgelse«, så är detta ett åtminstone delvis felaktigt antagande. Thorelius vet dessutom om denna åtskillnad mellan tro och tro, som Boltzius gör, men han låter den inte påverka omdömet. (Thorelius 1888, s. 7–8)

⁴⁷⁷ Lövgren 1931, s. 75.

som hafva mer eller mindre med tron och i all synnerhet med helbregdagörelsen att göra. Han brukar äfven – också ur minnet – angifva kapitel och vers, och man får ovillkorligen det intrycket, att man har framför sig en i bibeln ovanligt väl bevandrad man, som verkligen känner till »löftena« och vet, att ockra på dem, hvarigenom han naturligtvis ingifver patienterna ett mycket stort förtroende.⁴⁷⁸

Boltzius syn på Bibeln som sann och ofelbar löftesbok, påverkade även hans sätt att bedja. T.B. Barratt berättar i sin självbiografi om några möten med farbror Boltzius, dels i november 1899, dels i februari 1900. Bland allt som gjorde intryck på Barratt den andra möteskvällen, framhåller han i dagboksanteckningarna – som citeras i biografien – speciellt sättet Boltzius bad på:

Farbrors sätt att bedja är förunderligt. Under bönen blevo alla bibelns böcker uppräknade samt hur många kapitel var och en av dessa hade. Ibland stannade han för att påminna Gud om de löften, varje bok innehöll. Jag måste erkänna, att under de många böner, som uppsändes av Boltzius denna kväll, trängde det en sådan kraft över mig, att jag kände det i hela min varelse.⁴⁷⁹

Ytterligare två motiv förekom frekvent i Boltzius förkunnelse. Ett var hans tal om människans fördärvade natur, om att Gud krävde ett försoningsoffer som kunde ta bort denna människans syndighet. Det var därför Gud blev människa i Jesus, för vår skull. »Av den andra gudoms-personen«, sade Boltzius, »är hela försoningsverket utfört. Därför är satan mest vred på Sonen«.⁴⁸⁰ Missionsförbundaren Boltzius avvisade alltså Waldenströms försoningslära.⁴⁸¹ Ett andra motiv var Jesu andra och snara tillkommelse. Om detta talade han ofta och gärna. Han avvisade försöken att fastställa tidpunkten, men var helt övertygad om att han själv inte skulle dö innan Kristus kom åter.⁴⁸²

---

⁴⁷⁸ Thorelius 1888, s. 47.

⁴⁷⁹ Barratt 1942, s. 69. – Samma bönesätt beskrivs av Lövgren och Linge. Lövgren 1931, s. 75; Linge 1959, s. 80. Linge återger en beskrivning som Oscar Olsson, folkskollärare i Töckfors, lämnat efter ett besök av Boltzius där. »Någon gång brukade Boltzius 'räkna upp bibla' för Gud och yttrade då: 'Nu tänker jag räkna upp bibla för Dig, Gud, inte för att Du inte har reda på den, ty den är ju Ditt eget ord men för att vi tröge och domme Dine barn ska få höra om Dine märklige gärningar'.«

⁴⁸⁰ Linge 1959, s. 120–121.

⁴⁸¹ Boltzius blev som tidigare nämnts medlem i Grava missionsförening år 1881. Föreningen hade året innan anslutit sig till Svenska Missionsförbundet, se not 198.

⁴⁸² Dahlberg 1899, s. 40; Lövgren 1931, s. 79–80; Linge 1959, s. 120.

Boltzius helandetjänst

Det var helandetjänsten som gjorde Boltzius känd, men också ifrågasatt och aggressivt kritiserad. Emanuel Linderholm skriver att Boltzius blev

mera allmänt bekant efter sina helbrägdagörelser först i Dalarna 1883 och sedan i Stockholm 1884–1885. Hans medel voro böner, strykningar och den obligatoriska oljesmörjningen. Men man finner även den gamla folktrons sympatetiska magiska medel, i det man tog »svettedukar«, som Boltzius torkat av sig på, och lade på de sjuka. Naturligtvis fann man detta högeligen kristligt, emedan Apg. 19:11, 12 godtagit denna redan i antiken vanliga folkstro och magi.⁴⁸³

Linderholms beskrivning av medlen som användes, bekräftas av de olika skildrarna av Boltzius verksamhet. Han bad för och med människor, han smorde dem med olja, han praktiserade handpåläggning och han lade »svettedukar« på de sjukas kroppar.⁴⁸⁴ Bland alla de församlade hjälpsökande gjorde han ett urval av vilka som skulle behandlas. Det gick till så att han bad en kort bön till Gud: »Käre Gud, visa mig nu, vem jag skall taga!« Då han upplevde att Guds Ande visade honom vilka han skulle ta ut, kunde han välja upp till 16–20 på en gång. Därefter sade han till de församlade: »Nu mån I bedja och ropa till Gud, att Han hjälper!« Behandlingen skedde sedan individuellt i ett angränsande rum.⁴⁸⁵

Beredningen av dukarna väckte mångas förvåning och kritik:

Svettedukarna voro tygstycken i storlek ungefär som stora näsdukar. Dessa drog Boltzius under bön över sitt ofta svettiga och oljiga huvud och sände sådana till de flesta europeiska länder, men ock till Amerika.⁴⁸⁶

Den enorma brevsamlingen Boltzius efterlämnade, som finns på Värmlands museum i Karlstad, visar hur efterfrågade dessa »svettedukar« var. Det handlar om 33 000 brev från en mängd länder: Ryssland, Estland, Lettland, Litauen, Finland, Danmark, Sverige, Norge och USA, med flera länder. Bara från år 1887 finns 2 214 daterade brev kvar. Från åren 1888–1897 finns i snitt knappt 1 000 daterade brev per

---

⁴⁸³ Linderholm 1925a, s. 39.

⁴⁸⁴ Se t.ex. Dahlberg 1899, s. 16; Lövgren 1931, s. 85; Linge 1959, s. 28.

⁴⁸⁵ Denna beskrivning är hämtad från boken *Tro, frälsning och hälsa, jämte biografisk skildring över Fr. Aug. Boltzius*, 1893. F.A. Boltzius står som bokens författare. Beskrivningen och citaten efter Lövgren 1931, s. 85.

⁴⁸⁶ Lövgren 1931, s. 85.

år bevarade. Från perioden 1901–1909 finns det i genomsnitt 1 700 daterade brev per år i brevsamlingen. År 1905 kom det största antalet brev under ett enskilt år, 2 913 daterade brev finns kvar från det året.⁴⁸⁷ Många av brevskrivarna hade besökt Boltzius och skrev för att rapportera resultatet av behandlingen de genomgått, andra tackade för hjälp de menade sig ha fått, andra åter bad om förbön, om fortsatt förbön och vädjade om att få »svettedukar« sig tillsända.⁴⁸⁸

Omfattningen av Boltzius helandeverksamhet framstår klarast om man väger samman korrespondensen per brev med arbetet bland de besökande. Även de besökande kom från en mängd olika länder, men de flesta kom naturligt nog från Sverige och Norge.⁴⁸⁹ Av tillgängliga skildringar att döma, var antalet besökare hos Boltzius sannolikt tusentals per år.⁴⁹⁰ Dessutom gjorde Boltzius under åren en stor mängd hembesök hos sjuka. Den bedömning Emanuel Linderholm gjorde av Boltzius insats, vad gäller dess omfattning, verkar plausibel:

Han är utan tvivel den undergörare som verkat i största skala i de nordiska kyrkorna, och har ej många medtävlare i kyrkan.⁴⁹¹

Resultaten – debatten: för och emot Boltzius verksamhet

År 1885 tog diskussionen kring Boltzius verksamhet ordentlig fart i Sverige. I Stockholm gick *Svenska Dagbladet* i bräschen för kritiken. *Aftonbladet* intog en något mer försiktig, om än reserverad hållning. I övriga landet utmärkte sig *Göteborgs Nyheter* och *Nya Wermlands-tidningen* för aggressiv kritik mot Boltzius och hans verksamhet. En försiktigt positiv hållning intog däremot tidningar som *Göteborgs*

---

⁴⁸⁷ Koster 1984, s. 121.

⁴⁸⁸ Detta har jag själv konstaterat, då jag noggrant gått igenom breven från åren 1904–1906.

⁴⁸⁹ Från Norge kom väldigt många. Boltzius bad därför Lars Oftedal, Stavanger, i samband med dennes besök hos honom i Grava, att vid hemkomsten till Norge avråda folk från att resa till Boltzius, som »till en underdoktor«. I stället bör de enligt Jak. 5:14 vända sig till de »äldste« i hemförsamlingen. (Linge 1959, s. 57) Se även Linge 1959, s. 65 där kyrkoherden i Grava i rapport till prästmötet i Karlstad anmält att stora mängder norrmän kommer till Boltzius. »Från Norge var besöksfrekvensen så stor, att en särskild norsk sekreterare blev behövlig«, uppger Emanuel Linderholm. (Linderholm 1925b, s. 300)

⁴⁹⁰ Se Dahlberg 1899; Lövgren 1931; Linge 1959.

⁴⁹¹ Linderholm 1925b, s. 297.

Handelstidning och *Karlstads-Tidningen*.⁴⁹² Vad den kritiska pressen krävde var att medicinalstyrelsen skulle gripa in mot den verksamhet Boltzius bedrev, något myndigheten knappast hade möjlighet eller vilja att göra.⁴⁹³ Redan under vistelsen i Dalarna och Gävle hade Boltzius vid några tillfällen blivit gripen av fjärdingsman eller länsman och förhörts, men blivit släppt eftersom brott inte kunde bevisas.⁴⁹⁴ *Falu-Posten* skrev den 23 februari 1884 att »'Balceus', den store undergöraren, har av vederbörande länsman förbjudits att uppträda i Gustafs. Han har nu begivit sig till Torsång igen.«⁴⁹⁵

Uttalat, och nästan oreserverat positiva till Boltzius var den statskyrkliga tidningen *Väktaren* och, inte oväntat, *Svenska Posten*. *Hemlandsvännen* – *Svenska Morgonbladets* föregångare – däremot var reserverad och närmast skeptisk.⁴⁹⁶

Nathan Odenvik skriver:

Mycket intressant är att få en inblick i statskyrkans organ från denna tid: *Väktaren*. Denna tidning träder öppet fram till försvar för Boltzius och troshelbrägdagörelsen och meddelar en mängd vittnesbörd och bevis på undrens verklighet.⁴⁹⁷

Inte minst alla vittnesbörd om inträffade helanden och mirakler gav nytt bränsle till debatten. En skrift författad av C.H. Steffen: *Ett vittnesbörd om Helbregdagörelsen genom tron*, publicerades redan 1885 och

---

⁴⁹² Odenvik, Nathan i *EH* 1951-11-01, s. 1038; Lövgren 1931, s. 33; Linge 1959, s. 59.

⁴⁹³ Linderholm 1925b, s. 300. – I en artikel i *Svenska Dagbladet* 1885-07-31 frågas det: »Har vederbörande myndigheter verkligen blivit så korrumpade och så gripna av servilism, att de av hänsyn till hovet låter bedrägeri passera opåttalt?« (citerat efter Linge 1959, s. 61). Anspelningen på »hänsyn till hovet« i *Svenska Dagbladets* artikel äger sin förklaring i att drottning Sofia blev behandlad av Boltzius under hans första Stockholmsvistelse, och att han ett flertal gånger besökte henne, se t.ex. Lövgren 1931, s. 114.

⁴⁹⁴ Dahlberg 1899, s. 17; Linge 1959, s. 50–51. – Linge menar att Dahlberg överdrivit åtgärderna mot Boltzius. Om man verkligen anhållit honom, skulle ortstidningarna ha skrivit om detta, menar Linge, – men inte en rad i ortspressen finns om sådant förfarande. Däremot är förhör troliga, menar Linge.

⁴⁹⁵ Citerat efter Linge 1959, s. 30. – Namnet »Balceus« är en felskrivning enligt Linge, även om *Dalpilen* den 14 mars 1884 i en artikel påstår att »Balceus« under sin tidigare verksamhet i Värmland kallat sig för Boltzius.

⁴⁹⁶ Lövgren 1931, s. 46–49; Odenvik i *EH* 1951-11-01, s. 1038–1039.

⁴⁹⁷ Odenvik i *EH*, 1951-11-01, s. 1038.

blev snabbt vida spridd.⁴⁹⁸ Skriften handlar mestadels om helbrägdagörelser genom Boltzius verksamhet. En rad exempel ges, bland annat berättar Steffen om sin egen upplevelse av helande. Motståndarsidan svarade med anklagelser om lögner och bedrägliga metoder. Boltzius framställdes som en charlatan, som med hjälp av hypnos lurar människor att tro sig ha blivit helade. Egentligen är han endast ute efter att berika sig. Anklagelsen att människor behandlades av Boltzius mot betalning var mycket vanlig.⁴⁹⁹

Ett generalangrepp mot Boltzius och hans verksamhet kom 1888 från kyrkoherdesonen i Grava, den blivande läkaren Emil Thorelius. I boken »*Boltzianismen*«, *skandinavisk kulturbild*, granskar Thorelius Boltzius verksamhet och dess påstådda resultat utifrån både ett läkarvetenskapligt och ett fakteologiskt – närmast exegetiskt – perspektiv. Thorelius hade studerat Boltzius behandling av människor under en treårsperiod innan boken skrevs. Han har undersökt en mängd patienter som påstås ha blivit helade. Hans slutsatser är att Boltzius når människorna på ett psykiskt plan, deras vilja till hälsa mobiliseras och självsuggestion sker, men någon gudomligt övernaturlig verkan att tala om finns inte. Verkliga helanden sker inte.

Och att det egentligen är såsom en sämre sorts *magnetisör* eller *hypnotisör*, ehuru själf därom okunnig, Boltzius vunnit en så vidunderlig ryktbarhet, torde ej kunna förnekas.⁵⁰⁰

Och nog är det alldeles säkert, att Boltzius visst icke eger de gåfvor, han själf och hans anhängare tillskrifva honom, eller att, om han i *någon* mon

---

⁴⁹⁸ Lövgren 1931, s. 50–51. »Skriften ifråga väckte stort upseende och utkom inom kort i ny upplaga. Men icke nog därmed, redan 1886 utkom den på tyska med titeln: 'Zeugnis der Wunderheilung durch den Glauben'.«

⁴⁹⁹ Linge (1959, s. 60–61) ger exempel på dessa anklagelser från en artikel i *Svenska Dagbladet* 1885-07-31 och en artikel i *Nya Wermlands-Tidningen*, odaterad i Linges framställning. Av Lövgren 1931, s. 38–39 framgår att artikeln i *Nya Wermlands-Tidningen* var införd den 6 augusti 1885. Ur den artikeln citerar Lövgren följande: »Så t. ex. har han [Boltzius], varhelst han dragit fram, annonserat sig såsom en vanlig läkare, tagit entré till sina seanser samt arvode i förskott för sina signierier. Såsom ett botemedel mot allehanda slags sjukdomar säljer han näsdukar till en krona stycket, med vilka han torkar sitt oljesmorda hår för att förläna dem undergörande kraft.«

De ekonomiska anklagelserna finner Linderholm grundlösa eller omotiverade. Han skriver: »Man ville väl påstå, att helbrägdagörelsen för B. endast var ett inbringande geschäft, men denna anklagelse är otvivelaktigt obefogad« (Linderholm 1925b, s. 300).

⁵⁰⁰ Thorelius 1888, s. 17.

eger *någon* af dem, inbillningen och öfvertron många gånger fördubblat densamma.⁵⁰¹

Korteligen, man blir hos B[o]ltzius] så väl vand vid dylika sjelfbedrägerier i fråga om, snart sagdt, allt möjligt menskligt elände, att i den vägen knappast något kan väcka ens förvåning.⁵⁰²

Thorelius ägnar ungefär 60 sidor i sin bok åt en exegetisk genomgång av helandetexter i Nya testamentet, i synnerhet Jak. 5:14–16 (som ägnas 46 av de 60 sidorna) som var en nyckeltext för Boltzius, precis som senare för Georg Gustafsson.⁵⁰³ Thorelius kommer, efter grekisk ordbetydelseanalys, fram till att Jak. 5:14–16 inte talar om helande från handikapp (lyten), som lamhet, blindhet, dövhet, utan om sjukdom. Exempelvis är det fel att säga att en blind är sjuk, resonerar Thorelius.⁵⁰⁴ Hans analys leder för det andra till att den aktuella texten talar om frälsning och förlåtelse på dödsbädden och inte alls om helande från vanliga sjukdomar. Den sjukdom Jakob talar om är alltså »dödsjukdom«, den dödsjuka skall kalla till sig församlingens presbyterer.⁵⁰⁵ Thorelius slutsats är därför att Boltzius helandeverksamhet saknar biblisk grund, är obiblisk,⁵⁰⁶ precis som andra helbrägdagörare. På detta sätt blir den medicinska slutsatsen bekräftad och förklarad: helanden har inte inträffat. Gud botar naturligtvis inte sjuka i strid med sitt ord i Jak. 5:14–16. Undren och helandemiraklerna tillhörde kristendomens etableringsfas, men är onödiga nu och sker därför inte, menar Thorelius.⁵⁰⁷

Emil Thorelius bok fick spridning och blev välkänd.⁵⁰⁸ I en radiodebatt så sent som 1950 om troshelbrägdagörelsen i samband med den amerikanske predikanten William Freemans besök i Stockholm,

---

⁵⁰¹ Thorelius 1888, s. 21.

⁵⁰² Thorelius 1888, s. 40–41.

⁵⁰³ Thorelius 1888, s. 69–115.

⁵⁰⁴ Thorelius 1888, s. 75–76.

⁵⁰⁵ Thorelius 1888, s. 112–114. – Thorelius föreslår följande översättning av Jak. 5:14–16: **»Ligger någon af eder dödligt sjuk, må han låta tillkalla församlingens presbyterer (antagligen motsvarande prest och kyrkoråd i våra församlingar), och de må bedja öfver honom, efter att hafva smort honom med olja, i Herrens namn. Och trons bön skall frälsa den döende (tröttnande), och uppväcka honom skall Herren (då han kommer); och skulle han möjligen (på sista tiden) hafva begått synder, så skall de förlåtas honom.«**

⁵⁰⁶ Thorelius 1888, se exempelvis s. 76.

⁵⁰⁷ Thorelius 1888, s. 115, 118–119.

⁵⁰⁸ Linderholm 1925a, s. 39, uppger att Thorelius bok är en känd skrift.

hävdade en debattör att Thorelius bevisat att Boltzius var en bedragare.⁵⁰⁹

F.A. Boltzius dog den 13 juli 1910. Efter en bilolycka i Stockholm, troligen 1908, blev han aldrig fullt återställd. Hans krafter tynade sakta bort.⁵¹⁰ Verksamheten den sista tiden var ytterst begränsad, men medel fortsatte att flyta in från bidragsgivare. Detta innebar att det vid hans död fanns rätt mycket pengar sparade, åtminstone efter dåtidens penningvärde. Bouppteckningen den 22 juli 1910 visade en behållning på 20. 968:56 kronor.⁵¹¹

P.P. Waldenström skrev i *Pietisten*, den 8 augusti 1910, till Boltzius minne bland annat följande:

Om man fråndrager icke allenast det som en välvillig eller illvillig fantasi skapat omkring Boltzius utan även verkliga brister, ensidigheter och överdrifter, som måste ha funnits hos honom som människa och kristen, så återstår dock hos denne enkle allmogeman bilden av en uppriktig Guds tjänare, som icke allenast själv sökte vandra inför Gud ... utan ock fick nåden att hjälpa många nödställda att med sjukdom och nöd kasta sig i Guds armar. Hans redbarhet i handel ochandel, hans allvarliga gudsfuktan, som gjorde, att han icke ens ville raka sig på söndagarna, manade dem ock att leva ett helgat liv.⁵¹²

IV:3 Helbrägdagörelsens plats i tidig svensk pingströrelse

Lewi Pethrus yttrade sig i följande ordalag vid den Europeiska Pingstkonferensen i Stockholm, juni 1939:

Pingstväckelsen har för mig alltid framstått som kristendomen själv. När jag ute i världen blivit tillfrågad om vem jag är och vilken lära jag hyllar, har jag tyckt om att svara: »Jag är kristen«. Och det har alltid stått klart för

---

⁵⁰⁹ Odenvik i *EH* 1951-11-01, s. 1038.

⁵¹⁰ Linge 1959, s. 106, 129. – Lövgren förlägger olyckan till vintern 1910 (Lövgren 1931, s. 124).

⁵¹¹ Linge 1959, s. 134. – Linderholm, som avvisat tanken att Boltzius bedrev verksamheten för att tjäna pengar, medger dock att »mot slutet av hans liv kunde det kanske icke utan fog talas om 'ett övermått av tillflöden i pengar' « (Linderholm 1925b, s. 300).

⁵¹² Citerat efter Linge 1959, s. 130.

mig, att pingstväckelsen har sitt värde, i den mån den är verklig kristendom.⁵¹³

Vad Lewi Pethrus uttryckte var Pingströrelsens restorationistiska anspråk. Anspråket innebar att den ursprungliga, oförfalskade kristendom som Nya testamentet beskriver höll på att återupprättas genom den internationella pingstväckelsen. Enligt Apostlagärningarna hörde andedopet med tungomålstalande, men även under, tecken och sjukas helande, till de vitala inslagen i den ursprungliga kristendomen, hävdade pingstvännerna då de läste denna sin favoritskrift i Nya testamentet. »Kristendomen själv« eller »verklig kristendom« kunde inte och fick inte vara något annat eller något mindre än detta, enligt Pethrus.⁵¹⁴ T.B. Barratt, Nordens pingstapostel, hävdade samma grundsyn, om än i något mer modesta ordalag. Han gav år 1934 ut boken *Urkristendommen gjenoplivet – pinsevekkelsen*, där han hävdade att »pingstväckelsen inte är något annat än ett återupplivande av urkristendomen«.⁵¹⁵ Ett av de mest omfattande kapitlen i den boken behandlar ämnet »Gudomlig helbrägdagörelse«.⁵¹⁶ Detta är logiskt och följdriktigt. I Nya testamentet finns ett 60-tal helandeberättelser, och gör man anspråk på att återuppliva urkristendomen bör naturligtvis helandet få sin givna plats i det levda livet och i förkunnelsen.

Till aktualiserandet och praktiserandet av helbrägdagörelse genom tron, som en del av det restorationistiska projektet, hade 1800-talets helbrägdagörelserörelse i hög grad bidragit, som vi sett i avsnittet IV:1.

Tuulikki Koivunen Bylund skriver:

Pingströrelsen på 1900-talet fortsatte således i själva verket en helbrägdagörelsetradition som redan fanns djupt förankrad i Sverige.⁵¹⁷

Karl Linge kompletterar:

I Sverige utövades helbrägdagörelsen vid 1900-talets början av allt flera, och från 1907 förvaltas denna nådegåva med särskild inlevelse av pingströrelsen.⁵¹⁸

---

⁵¹³ *Europeiska Pingstkonferensen*, s. 92.

⁵¹⁴ Pethrus 1955, s. 208–224.

⁵¹⁵ Barratt 1935, s. 207. – Den norska boken *Urkristendommen gjenoplivet – pinsevekkelsen* kom ut i svensk översättning 1935 (Barratt 1935).

⁵¹⁶ Barratt 1935, s. 135–159.

⁵¹⁷ Koivunen Bylund 1994, s. 183.

⁵¹⁸ Linge 1959, s. 17.

I programskriften *Pingstväckelsens riktlinjer*, från den tidigare nämnda samtalskonferensen i Berlin 1917, framkommer anspråket från rörelsens sida att vara återupplivandet av urkristendomen – den sant nytestamentliga kristendomstypen – mycket klart. Helbrägdagörelsen nämns överhuvudtaget inte i den skriften, men väl Andens gåvor, bland vilka helbrägdagörelsens gåva ingår. Traditionellt räknade man inom Pingströrelsen med nio karismata (nådegåvor) utifrån 1 Kor. 12:8–10. Det talas i *Pingstväckelsens riktlinjer* utförligt om två faror eller avvägar som är förenade med det inre och det yttre, det fördolda och det uppenbara i samband med »Jesu Kristi Andes verkan i församlingen«:

Å ena sidan hotar ett oandligt uppskattande av Andens yttre framträdanden, då de enskilda gåvorna bliva *under* till beskådande. Denna avväg skulle man kunna kalla den korintiska. Där är det underbara, det ovanliga, det för öron och ögon förnimbara huvudsaken och slutmålet. [...]

Men på högra sidan om den konungsliga vägen ligger en annan icke mindre farlig men skenbart andlig avväg, på vilken man i regeln [sic!] viker in, då man vill vika undan för avvägen till vänster. Det är *avståndstagandet från det övernaturliga av fruktan för de därmed förbundna farorna*. Men ett inre hjärteliv, åt vilket icke *kraftgärningar* blivit förlänade, måste komma in i en känsla av smärtsam vanmakt, såsom hos en person, som i sina tankar är en man och dock till sina krafter förbliver ett barn. *En sådan vanmaktskänsla är det karaktäristiska för kristenheten i vår tid.*⁵¹⁹

Av *Pingstväckelsens riktlinjer* framgår även att man inom väckelsen, som den överkonfessionella rörelse den ännu år 1917 ansåg sig vara, såg andeutgjutelsen som en maning eller utmaning till alla kristna runt om i världen. I riktlinjerna sägs: »Det första framträdandet av de s. k. 'övernaturliga' andliga gåvorna bland Guds folk över hela jorden är en maning till församlingen att återigen taga i besittning detta område, som hon genom fiendens list förlorat. I stället för att göra så, har en stor del av församlingen bestämt avvisat denna maning.«⁵²⁰ Det är uppenbart att vad som här avses med begreppet församlingen är den världsvida kristna kyrkan.

Slutsats: Pingstväckelsen ville återföra den urkristna karismatiska dimensionen in i kristenheten. Kristet liv är till sitt väsen ett övernaturligt liv, menade rörelsen i en uppenbart polemisk skrivning med udd mot den övriga kristenheten. Det varnades samtidigt för sensatio-

---

⁵¹⁹ *Pingstväckelsens riktlinjer*, s. 26.

⁵²⁰ *Pingstväckelsens riktlinjer*, s. 56.

nella sinnesförmimmelser, då sådana lätt blev självändamål. Helbrägdagörelsen fokuserades inte på något uttalat sätt, åtminstone inte på europeisk pingstväckelsenivå år 1917.

Ulrik Josefsson har i sin avhandling *Liv och övernog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet* bland annat undersökt vilka läropunkter som var identitetsbärande för den unga svenska Pingströrelsen. Hans undersökning gäller tiden 1913–1921. Resultatet grundar sig främst på en närläsning av innehållet i rörelsens veckotidning *Evangelii Härold* åren 1916–1921. Det visar sig, enligt Josefsson, att helbrägdagörelsen tillhörde de sex dominerande läropunkterna, den utgjorde en central lära.⁵²¹ De andra fem var frälsningen, församlingen, Anden, Jesu andra tillkommelse och Bibeln.

Josefsson har funnit att man i pingstförkunnelsen kopplade helbrägdagörelsen intimt samman med försoningen. Sjukdomen kom in i världen på grund av synden, men precis som Jesus bar våra synder så bar han också våra sjukdomar. Helbrägdagörelsen tillhör frälsningen, hävdades det. Kopplingen mellan försoningen och helbrägdagörelsen kom till uttryck i att pingstvännerna såg nattvardsfiranden som särskilt viktiga tillfällen för helande.⁵²² Helbrägdagörelsen skulle precis som förlåtelsen tas emot som en gåva grundad på Kristi försoning. Helbrägdagörelsetron grundades på försoningens giltighet. Josefsson skriver:

Däremot användes aldrig ett uteblivet helande för att ogiltigförklara syndaförlåtelsen. I detta ligger ett spänningsförhållande. Både frälsningen och helbrägdagörelsen var direkt förankrade i försoningen, men medan frälsningen alltid skedde hos den som tog emot gåvan skedde helbrägdagörelsen bara ibland.⁵²³

---

⁵²¹ Josefsson 2005, s. 140–155 – Göran Gustafsson har undersökt helbrägdagörelseundervisningens plats och omfattningen av vittnesbörd om erfaret helande i pingstväckelsens/Pingströrelsens tidiga tidskrifter *Brudgummens röst*, från 1911 och framåt, och *Evangelii Härold*, från 1916 och framåt. I den förstnämnda finns undervisande material av typen bibelstudier i årg. 1 nr 4, årg. 3 nr 2, årg. 5 nr 2, årg. 6 nr 3 och 5. Från 1915 publicerades ofta vittnesmål om troshelbrägdagörelser. I *Evangelii Härold* publicerades 1916 endast sex fall av omvittnade helanden, en siffra som 1918 blivit tredubblad. Gustafsson bortser från vad han kallar de »rutinmässiga« referaten under rubriken »Från skördefälten«, där rapportering skedde ungefär såhär: »Sjuka ha blivit helbrägdagjorda«. Även dessa rutinmässiga rapporter är mångdubbelt fler i *EH* 1918 jämfört med 1916. Gustafsson (1977), s. 13.

⁵²² Josefsson 2005, s. 143.

⁵²³ Josefsson 2005, s. 144.

Helbrägdagörelsen skulle mottas i tro, vilket betyder att tron sågs som en grundläggande och allmän förutsättning för helbrägdagörelsen. Primärt var det den sjuke som skulle tro, men betydelsen av trons bön betonades starkt. Jak. 5:14: »Deras [de äldstes] bön i tro skall rädda den sjuke, och Herren skall göra honom frisk« var en central bibelvers i sammanhanget. »Tron både skapade förutsättningarna för helandet och ledde till att människan kunde 'ta ut i tro' ett ingripande som ännu inte hade inträffat«. ⁵²⁴

Helbrägdagörelsen var till för alla, och alla förväntades söka den vid sjukdom. Ett radikalt avståndstagande från läkare och skolmedicin var vanligt. Att vända sig till läkare ansågs uttrycka bristande tillit, ja otro. ⁵²⁵ Vid 1920-talets mitt tycks denna inställning i väsentlig omfattning ha mjukats upp. Ett exempel på detta är Lewi Pethrus år 1926 utgivna skrift *Pingstväckelsen och gudomlig helbrägdagörelse*, där han menade att den personliga övertygelsen måste vara vägledande i valet om man skall söka läkare eller inte. Samtidigt manade han till stor försiktighet när det gällde att avråda människor från att söka läkarhjälp. ⁵²⁶

Synen på helbrägdagörelsen som: a) en del av den försoning Kristus bringat för alla människor, och som b) en erfarenhet att ta emot genom personlig tro på detta Kristi verk, kompletterades inom Pingströrelsen med ett ytterligare perspektiv: c) den ursprungliga, nytestamentliga kristendomen upprepade och vidareförde Jesu egen mirakelverksamhet på helandets område. Detta var en uppgift även 1900-talets pingströrelse ansåg sig ha fått. Josefsson skriver:

Pingströrelsen hade en grundläggande strävan efter att förverkliga vad man uppfattade som biblisk kristendom. Tron på och praktiken kring helbrägdagörelsen var ett viktigt inslag i detta restorationistiska ideal. I Bibeln såg pingstvännerna förbön för sjuka och tron på kroppens helande som viktiga inslag och därmed som något eftersträvansvärt i alla tider. Helbrägdagörelsen var dessutom ett av de tydligaste uttrycken för den övernaturliga kristendom som pingstvännerna ville leva i. Helbrägdagörelsens centrala och identitetsbärande funktion förstärktes alltså av pingströrelsens restorationistiska ideal och strävan efter övernaturlig kristendom. ⁵²⁷

---

⁵²⁴ Josefsson 2005, s. 145.

⁵²⁵ Josefsson 2005, s. 147.

⁵²⁶ Pethrus 1926, s. 153.

⁵²⁷ Josefsson 2005, s. 149.

Två bibeltexter (bland många andra) användes flitigt som stöd för tanken att de mirakler Jesus gjort skulle upprepas i rörelsens verksamhet. Dels var det en text från Markus evangelium:

Dessa tecken skall följa dem som tror: i mitt namn skall de driva ut demoner, de skall tala nya tungomål, de skall ta ormar med sina händer, de skall inte bli skadade om de dricker dödligt gift, och de skall lägga sina händer på sjuka och göra dem friska.⁵²⁸

Dels var det en text från Johannes evangelium – som ansågs beskriva uppdraget mycket klart:

Sannerligen, jag säger er: Den som tror på mig, han skall själv utföra gärningar som jag, och ännu större. Ty jag går till Fadern, och vad ni än ber om i mitt namn skall jag göra, så att Fadern blir förhårligad genom Sonen. Om ni ber om något i mitt namn skall jag göra det.⁵²⁹

Georg Gustafssons verksamhet var – som nämnts i inledningen av detta kapitel – redan i början av 1920-talet ett praktiskt exempel inom Pingströrelsen på att det fungerade i enlighet med teorin. Ryktena om helandemirakler i samband med hans besöks- och förbönsverksamhet spreds allt vidare omkring. Den nytestamentliga kristendomen med dess övernaturliga inslag upprepades, kunde den övertygade pingstvännen konstatera. De första betraktelser Gustafsson publicerade i *Evangelii Härold* låg väl i linje med denna tematik. Under 1930 förekom betraktelser och predikningar av honom under rubriker som: »De gingo åstad ...«, »Gud, en Gud som gör under« och »Stor glädje – sjufaldig glädje.«⁵³⁰

På 1920-talet blev helbrägdagörelsepraktiken inom Pingströrelsen offentlig. Förändringen initierades i samband med den engelske helbrägdagöraren Smith Wigglesworths besök i Stockholm, våren 1921. Filadelfiaförsamlingens pastor Alfred Gustafsson skrev med anledning av de rättsliga åtgärder som vidtogs och det polisingripande som då skedde mot mötesarrangörerna:

I Filadelfiaförsamlingen hade ju helbrägdagörelse genom tron förkunnats och praktiserats allt ifrån församlingens uppkomst, men då broder Wigglesworth kom, behandlade han de sjuka inför offentligheten, vilket icke förut förekommit hos oss.⁵³¹

---

⁵²⁸ Mark. 16:17.

⁵²⁹ Joh. 14:12–14.

⁵³⁰ EH 1930-10-30, s. 734; 11-13, s. 767; 12-16, 862–863.

⁵³¹ Gustafsson 1921, s. 121–122, 130.

Det var ett i viss mening problematiskt steg man då tog. Kritikerna kunde hävda att man ägnade sig åt effektsökeri, och att man utnyttjade människors lidande för att få uppmärksamhet och publicitet kring mötena. Denna kritik fanns säkert även inom Pingströrelsen, åtminstone under kommande årtionden blev den tydligt avläsbar. Georg Gustafsson tillhörde definitivt dem som under hela sin karriär som predikant tog avstånd från att använda helbrägdagörelsen som »publikmagnet«. Han höll möten för sjuka varje vecka under merparten av sin predikanttid, men dessa möten förlades till förmiddagstid, oftast torsdagar kl. 11.00 närmare bestämt.⁵³²

Hur mycket helbrägdagörelse genom tron predikades och praktiserades i pingstkapellen landet runt under 1920- och 1930-talen är svårt att uttala sig om. Däremot kan man konstatera att av den bokutgivning Förlaget Filadelfia svarade för dessa två decennier, utgjorde böcker om helande cirka 10 %. På 1920-talet utgavs 8 böcker och på 1930-talet 9 böcker vars titlar anger att de handlar om troshelbrägdagörelse.⁵³³ De flesta av dessa böcker var dock berättelser om helande, inte undervisning i ämnet. Ytterligare ett antal böcker kan naturligtvis ha haft helbrägdagörelsen som deltema eller rymma enskilda kapitel om helande. Bokutgivningen, och spridningen av dessa böcker bland pingstfolket, bidrog säkerligen till att helbrägdagörelsen fick – eller behöll – sin centrala plats i pingstvännernas tro och liv.

I *Evangelii Härold* publicerades predikningar och undervisningsartiklar varje vecka. För att bredda underlaget för en bedömning av helbrägdagörelsens plats i pingstpredikanternas förkunnelse under 1930-talet, har alla nummer av tidningen under det decenniet noggrant granskats. Under årtiondet publicerades drygt sexhundra predikningar och undervisande artiklar i tidningen, men endast tre av dessa behandlade explicit helbrägdagörelsen.⁵³⁴ Däremot trycktes under 1930-talet i mer än vartannat nummer av *Evangelii Härold* vittnesbörd av

---

⁵³² Se t.ex. Årsberättelser 1930–1937, 1957–1967, AV:1, FiJa.

⁵³³ Uppgiften bygger på en förteckning över Förlaget Filadelfias m.fl. förlags bokproduktion (Bokproduktion, Pingst – arkiv & forskning).

⁵³⁴ En predikan och ett bibelstudium om helbrägdagörelse genom tron publicerades 1933, och en predikan kring ämnet trycktes 1936 (*EH* 1933-01-26, s. 49–51; -02-23, s. 124–126; 1936-11-05, s. 908–909). – I *EH* 1930-01-16, s. 34–35 skrev pastor Carl Forsberg om lidandets uppgift, om dess fostrande och renande betydelse, men utan någon som helst koppling till helbrägdagörelsetron.

personer som menade sig ha erfårit gudomlig helbrågdagårelse.⁵³⁵ Uppenbarligen gjorde tidningens redaktion den bedåmningen att planterandet och befåstandet av helbrågdagårelsetron hos låsarna inte primårt var en didaktisk uppgift, utan att detta fråmst skulle ske genom en empiriskt grundad narrativ fårmedling.

En granskning av Lewi Pethrus stora predikosamling från 1931, *Gud med oss*, erbjuder en intressant jämfårelse. Samlingen rymmer sextio predikningar, men inte någon av dessa behandlar åmnet helbrågdagårelse genom tron.⁵³⁶

Sannolikt var det så att helbrågdagårelsen inom 1930-talets pingst-rårelse i Sverige mera var ett identitetsbårande handlingsmånster och en identitetsskapande grundhållning,⁵³⁷ och i mindre utstråkning var en central låra, som den enligt Josefsson var på 1910-talet. Man vittnade om helande och man fårsanthåll tanken på »Herren som låkare«, men det undervisades troligen inte så mycket i detta åmne.

IV:4 Georg Gustafssons helandetsjånst åren 1931–1937

Åven om Georg Gustafsson var aktiv som helbrågdagårare redan under 1920-talet, var det fårst under 1930-talet som denna hans verksamhet blev kånd och efterfrågad av i fårsta hand »Pingstsverige«. Motivering-
en får att åren 1931–1937 valts som fårsta period att undersåka vad gåller helandetsjånsten år enkel och praktisk: det år fårst från dessa år som det finns primårkållor sparade. Primårkållor i detta sammanhang betyder brev, vilka skrevs till Georg Gustafsson av sjuka mårnskåor runt om i landet. En andra motivering år: mångden brev under denna period år inte stårre ån att en så pass lång period som sju år låter sig undersåkas utan att arbetsinsatsen blir orimligt omfattande. Periodens slutår, 1937, sammanfaller med Georg Gustafssons uppbrott från Jånkåping och hans nya tjånst som fårreståndare och predikant i Sionfår-

---

⁵³⁵ Dessa vittnesbårder var ofta undertecknade med namn och bostadsort får personen angavs, men ungefår lika ofta var vittnesmålen undertecknade med signatur: t.ex. »en ringa syster i Herren« eller »en broder som tror på bånens makt«, se t.ex. *EH* 1930-01-30, s. 67; 05-22, s. 358; 1933-04-06, s. 242; 1934-04-05, s. 251.

⁵³⁶ Pethrus 1931, innehållsfårteckningen s. 715–722.

⁵³⁷ Termerna »identitetsbårande handlingsmånster« och »identitetsskapande grundhållning« år lånade från Josefsson 2005.

samlingen i Norrköping. Detta är inget tungt argument för avgränsningen, men kan möjligen bidra till att den framstår som naturlig.

Framställningen av helandetjänsten är en undersökning där eventuell reflexivitet mellan mannen och rörelsen, respektive rörelsen och mannen, skall efterspanas. Uttryckte och speglade Georg Gustafsson genom sin helandetjänst vad Pingströrelsen ville uppnå på detta område? Eller framstår han som en avvikande särpling visavi sin rörelse i egenskapen av helbrägdagörare? Vilka impulser är det tänkbart att pingstfolket fick genom Gustafssons tjänst på detta område? Dessa frågor skall vi söka svar på i detta avsnitt.

IV:4.1 Angreppssätt, arbetsmetod och förklaringsmodell

Uppgiften är att beskriva och analysera helandetjänsten med fokus på Georg Gustafsson som huvudaktör. Det är hans roll och agerande i sammanhanget som i första hand skall undersökas, men naturligtvis måste detta ske genom att samspelet med de hjälpsökande brevskrivarna tas med i bilden och tydliggörs. Deras erfarenheter och responser från dem, deras vittnesbörd om erfaret eller uteblivet helande, återverkade naturligtvis på Georg Gustafssons agerande och hans sätt att tolka sin roll i sammanhanget. Det var naturligtvis även så att vad respondenterna återrapporterade till honom, styrde och gav innehåll åt hans rapportering till Pingströrelsens folk, då han vid möten runt om i landet vittnade om vilka läkedomsmirakel han fått förmedla till sjuka människor.

Vilka metodiska verktyg finns att tillgå för att genomföra denna uppgift? Finns någon modell för förståelse och förklaring av en verksamhet av helandetjänstens karaktär?

Sociologiprofessorn Göran Gustafsson har i sin uppsats *Om tro på helbrägdagörelse. Preliminära undersökningar av pingstövännernas kunskap om att Gud botar sjuka*, pläderat för en teoretisk förklaringsmodell av kunskaps sociologisk karaktär.⁵³⁸ Gustafssons utgångspunkt är att helbrägdagörelser inte var vanliga de första åren i pingstväckelsens

---

⁵³⁸ Gustafsson (1977), s. 9–18. – Gustafsson anknäver till delar av den kunskaps sociologiska teori som Peter Berger och Thomas Luckmann lanserat, bland annat i boken *The Social Construction of Reality*, 1977.

historia. Först efter brottet med Svenska Baptistsamfundet 1913, kunde Pingströrelsen genom ständigt upprepad förkunnelse om troshelbrägdagörelsen småningom börja bygga upp en effektiv plausibilitetsstruktur, det vill säga en ny kognitiv struktur som förändrade det dittills gällande tänkandet radikalt, ja, i själva verket handlade det om byte av tankemönster, om alternation.⁵³⁹ Från att tänka på läkarvetenskapens möjlighet att hjälpa vid sjukdom, handlade det nu för den sjuke om att tänka bön, handpåläggning och smörjelse med olja som hjälpmedel. En ny effektiv plausibilitetsstruktur förmedlades till folket av »de signifikanta andra« (the significant others), i detta sammanhang predikanterna, med vilka man hade stark affektiv identifikation. Dessa var folkets guider in i den nya verkligheten. Enligt Gustafsson var denna nya plausibilitetsstruktur helt allmänt uppbyggd och »inhamrad« som kunskap bland pingstvännerna på 1920-talet.⁵⁴⁰

Teorin frilägger en process med följande moment:

- Över tid upprepad förkunnelse om helbrägdagörelse genom tron skapar ett nytt referenssystem, en ny plausibilitetsstruktur.
- Det nya referenssystemet skapar förväntningar om gudomligt ingripande vid sjukdom.
- Förändringar i hälsoläget tolkas som helbrägdagörelse, och referenssystemet blir därigenom bekräftat.
- Vittnesbörden om helande äger därmed erfarenhetsgrund, och då de fram bärs bekräftas helbrägdagörelsen som fenomen.

Lewi Pethrus berättar om ett tillfälle i början av 1930-talet, då han mitt i sin predikan spontant vände sig till församlingen i Filadelfiakyrkan Stockholm och frågade: hur många av er har »personliga upplevelser av något gudomligt ingripande till kroppens helbrägdagörelse«, och

---

⁵³⁹ Geels & Wikström 2003, s. 55. – Där beskrivs alternationen utifrån Berger och Luckmann på följande sätt: »Eftersom alternationen påverkar individens djupaste verklighet kräver den en ny socialisationsprocess, likartad den primära socialisationen. Den viktigaste *sociala förutsättningen* för detta är att nya signifikanta andra bildar en ny plausibilitetsstruktur. Endast genom starka känsloladdade band till dessa signifikanta andra kan den nya verklighetsuppfattningen internaliseras.«

⁵⁴⁰ Gustafsson (1977), s. 21; jfr Holm 1978, 179–183. – Nils G. Holm säger att inom Pingströrelsen i Svenskfinland sågs varje form av tillfrisknande som resultatet av ett gudomligt ingripande. Detta i enlighet med rörelsens vedertagna och typiska plausibilitetsstruktur. Det religiösa helandet är en del av den »objektiva världen« för pingstvännen, vilket får honom att tolka allt tillfrisknande som tecken på Guds hjälp.

han bad dem räcka upp en hand som tecken på detta. »Omkring ettusen personer räckte upp sina händer.« Pethrus förklaring var: »hemligheten till att jag hade så många vittnen var naturligtvis den, att denna sanning i så många år predikats i vår församling.«⁵⁴¹ Göran Gustafsson använde detta exempel för att illustrera teorins verklighetsrelevans.⁵⁴²

Gustafssons antagande att helbrägdagörelse genom trons bön över tid blev allt vanligare inom Pingströrelsen äger säkerligen sin riktighet. Det bör dock påpekas att helanden redan från början omvittnades bland de andedöpta i vårt land, precis som skett i Los Angeles 1906.⁵⁴³

Göran Gustafssons kunskaps sociologiska förklaringsmodell är användbar vid beskrivningen och analysen av Georg Gustafssons helandetjänst. Den tydliggör de generella faktorer och de funktionella mekanismer som måste beaktas vid en förklaring på en övergripande nivå.

IV:4.2 Bestämning och definition av begreppet helande

Lars G. Lindström skriver i sin avhandling *Christian spiritual healing: a psychological study. Ideology and experience in the British healing movement*, att fenomenet andligt helande i litteraturen beskrivs med hjälp av en rad olika termer, men bland dessa är just termen »andligt helande« den vanligaste. Andligt helande kan som begrepp användas inklusivt och då täcka ett brett fenomenfält, men det kan även brukas exklusivt och då avse endast ett specifikt område inom fenomenet. Fenomenet andligt helande kan även kvalificeras på olika sätt utifrån den metod eller de medel som brukas, utifrån hänseende till dess ursprung, men också i relation till en förklarings teori eller en värderande attityd. Cirka sextio kvalificerande begrepp förknippade med fenomenet andligt helande förekommer i litteraturen. Oftast används dessa begrepp utan

---

⁵⁴¹ Pethrus 1955, s. 212–213. – Av sammanhanget framgår att det måste ha varit 1931 eller 1932. Hans båda trillingpojkar var 7–8 år gamla då, uppgav han, och de var födda 1924. (Pethrus 1955, s. 210–211)

⁵⁴² Gustafsson (1977), s. 18.

⁵⁴³ Se *Svenska Tribunen* åren 1906–1907; *Närkes-Bladet* 1906–1907; Ek 1933, s. 11–16. – Ek berättar i sina minnen om ett flertal helanden under åren 1907, exempelvis i Stora Mellösa och Göteborg.

någon större precisering. Andligt helande kallas ibland för »troshelande«, ibland för »religiöst helande« – och då oftast mer eller mindre synonymt⁵⁴⁴

Lindström föreslår, att med helande bör förstås »en behandling som syftar till att återställa kroppens, själens och andens hälsa«. Kristet andligt helande refererar till kristendomens Gud, med uteslutande av magiska element i helandet, t.ex. besvärjelser, trollformler eller bruk av amuletter.⁵⁴⁵

I den fortsatta framställningen ansluter jag mig till Lindströms bestämning. Uttrycken helbrägdagörelse och helande används som synonymer, och båda syftar likabetydande på den erfarenhet troende människor vittnar om, och som relateras till tron på och bön till Gud. Den metod och de medel som Georg Gustafsson använde i samband med sin helandetjänst kommer att redovisas utförligt, varigenom en kvalificering av begreppet helande sker. Förklarings teorin i detta sammanhang och dess koppling till referenssystemet eller grundhållningen kommer att få en central plats i beskrivningen och analysen.

IV:4.3 Förbönsbrev – helandetjänsten

Georg Gustafsson hade, som nämnts ovan, cirka tio års erfarenhet av förböns- och helandetjänst, då han 1931 började spara de brev från sjuka människor som sändes till honom. I vilken utsträckning han fått sådan post tidigare är omöjligt att uttala sig om, men ett rimligt antagande kan vara att efterfrågan av hans helandetjänster samvarierade med hans berömmelse som predikant. Det var i början av 1930-talet han blev rikskänd som predikant och bibellärare, och förmodligen var det först då människor landet runt började skriva till honom om sina sjukdomar och be om hans förbön.

Sambandet predikanten och helbrägdagöraren Georg Gustafsson förstärktes säkert genom den typ av predikningar han höll vid denna tid. Det var predikningar fyllda av berättelser ur den egna livserfarenheten. Erfarenhetsbaserad predikan var generellt sett den förhärskande predikoformen bland pingstpredikanterna under 1930-talet, och i synnerlig grad gällde det för Georg Gustafssons predikningar vid

---

⁵⁴⁴ Lindström 1990, s. 6.

⁵⁴⁵ Lindström 1990, s. 7–8.

denna tid. (En analys av hans predikosätt skall göras i kapitel V.) I hans fall innebar det att han, överallt dit han kom, berättade om mirakler och helanden han ansåg sig ha varit med om. Predikanten Georg Gustafsson marknadsförde på det sättet sig själv som helbrägdagörare. Detta förhållande bekräftas i många av de brev han fick ta emot under 1930-talet. Mycket ofta uppger brevskrivarna sig ha hört honom tala och sett honom be för sjuka vid något möte på hemorten, eller i närheten av den. Gustafsson bidrog därmed till att kvarhålla helandetron och förväntan på helbrägdagörelseunder som aktuellt inslag i den pentekostala spiritualiteten.

Breven han mottog och som han sparade under perioden 1931–1937 var årsvis kvantitativt fördelade på följande sätt:⁵⁴⁶

Tabell 3: Förböns-, själavårds- och tackbrev till Georg Gustafsson åren 1931–1937

År	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Antal	42	73	86	88	203	250	344

Sammanlagt är det således 1 086 brev från dessa sju år som utgör källmaterialet för den fortsatta beskrivningen och diskussionen i detta avsnitt. Av dessa brev är 418 (39 %) skrivna av män, 609 (56 %) av kvinnor, 35 (3,2 %) av par och för 24 (2,2 %) brev gäller att de skrivandes könstillhörighet är okänd.

Det verkliga antalet brev som handlar om förbön vid sjukdom är dock avsevärt mindre. Breven visar nämligen att människor skrev till Georg Gustafsson av väldigt olika skäl. Det finns en avsevärd spännvidd i brevens innehåll och ärenden. Privata ekonomiska bekymmer, personkonflikter i församlingar, bostadslöshet och arbetslöshet, såväl som frågor om saligheten och etiska problemställningar kring kristen livsstil etcetera, diskuterade de skrivande med honom och ville de ha hans råd och hjälp med. Alla breven med själavårdsfrågor utgör cirka 10 %, 114 av totalt 1 086, och antalet brev i andra ärenden – här kategoriserade som »övriga« – är ungefär 20 %, eller 229 av 1 086. Cirka 70 %, eller 743 av alla de 1 086 breven, är förböns- och tackbrev.⁵⁴⁷

I de allra flesta fall är det brev från pingstvännen. Antalet brev från individer med annan frikyrklig eller svenskkyrklig tillhörighet är inte

⁵⁴⁶ E I:1; 2; 3, GGa.

⁵⁴⁷ E I:1; 2; 3, GGa.

stort under den aktuella perioden, några tiotal endast. Ungefär 20 av breven kom från andra länder, några från Tyskland och USA, de övriga från Norge, Finland och Estland.

Vid läsningen och analysen av dessa brev är en fråga att ställa och söka svaret på frågan: I vilken utsträckning och hur hade plausibilitetsstrukturen slagit rot hos dessa pingstvännen som under 1930-talet skrev till Georg Gustafsson? I hur hög grad var denna struktur socialiserad? Med plausibilitetsstrukturen, det nya referenssystemet, avses i detta sammanhang övertygelsen att Gud – allsmäktig, personlig och kärleksfull – vill, kan och rimligen bör gripa in vid sjukdom, lidande och hotande död. Försäkringar och löften om gudomligt ingripande finns i Nya testamentet, hävdade det nya referenssystemets talesmän och anhängare. Räkade den sjuke och lidande pingstvännen med Herren som sin läkare? I så fall, gjorde hon eller han det med så stor övertygelse att all vanlig läkarhjälp var utesluten?

En andra fråga är: Hur uppfattade brevskrivarna Georg Gustafssons roll i sammanhanget, och vilka förväntningar hade de på honom? Varför vände de sig till just honom?

Tredje frågan är: Hur agerade Georg Gustafsson i rollen som tillskrivnen helbrägdagörare? Vilka medel och vilken metod brukade han?

En fjärde fråga av vikt måste vara: Hur reagerade brevskrivarna på det uteblivna helandet? Påverkade det deras orienteringssystem? Förändrades dessa människors syn på vilka möjliga medel de hade att bruka och vilka realistiska mål de kunde rikta in sig mot, då de tvingades konstatera att det förväntade gudomliga ingripandet uteblivit?

»Herren min läkare«

Ovan har nämnts att Samariterhemmet i Uppsala åren 1882–1893 – under Ebba Boströms ledning – genomgick en fas då den bestämmande grundsynen var »Herren som läkare«, vilket uteslöt läkares närvaro och medverkan. En stor del av det svenska pingstfolket dröjde under en lång följd av år kvar under samma motto, och uttryckte samma grundinställning: vid sjukdom är »Herren min läkare«.

En kvinna skrev den 15 juni 1931 till Georg Gustafsson:

Samma dag jag skulle resa insjuknade jag häftigt i hög feber och ondt i halsen. Jag tillkallade icke läkare med undantag för ett intyg som sjukhuset i Säter, där jag är anställd fordrade. Jag hade nära en vecka en ohärlig värk i halsen, som plågade mig värst om nätterna. Jag önskade så att någon kunde bedja för mig och omtalade denna min önskan för mina släktingar,

de förstodo mig icke alls, men min bror var vänlig nog att ringa Br. Gustafsson. Br. Gustafsson var icke hemma och föga hopp om besök den dagen fanns. Utan min vetskap ringde min bror ändå på middagen och lovade då Br. Gustafsson komma, troligen dagen därpå.

Som jag tyckte mig icke kunna uthärda längre började jag i min nöd rådgöra med min svägerska om att tillkalla läkare för att skära bölden i halsen. Nu inträffade det underbara att just nu brast bölden och där kom mycket var.

O, vad jag blev glad och tacksam till Gud! [...] Ja, Gud är god mot sina svaga barn. Jag måste ändå stanna några dagar då jag kände mig alltför svag att orka resa, men nu tror jag med Guds hjälp att det skall gå bra.⁵⁴⁸

Citatet ovan är belysande och intressant. Kvinnans val var att i första hand lita på Gud och söka förbön. När förbönshjälpen dröjde började hon vackla, och konfererade med svägerskan om vanlig läkarhjälp. Då bölden sprack, utan vare sig förmedlad förbön eller läkares medverkan, tolkade hon likväl detta som orsakat av Gud, som uttryck för Hans godhet. Det nya referenssystemet var på plats, och att vända sig till Gud, som primärt orienteringssystem, var naturligt – men helt stabila och bärande var dessa system uppenbarligen inte.

Var det så enkelt att alla personer som skrev till Georg Gustafsson fullt ut och uteslutande omfattade idén om »Herren min läkare«, och att det var därför de skrev? Av breven framgår att ganska många hade sökt läkarvård innan de skrev sina brev, och att de inte uteslöt möjligheten att i framtiden göra det igen. De ville så att säga ha både »livrem och hängslen«, och med det avses inställningen att om Gud inte grep in direkt kunde den mänskliga läkaren vara räddaren, och om läkaren misslyckades kunde Gud vara lösningen. I drygt 200 brev sägs det uttryckligen att läkare söks, undersökning skett och diagnos ställts. I närmare 300 brev deklarerar brevskrivarna sin tro på Herren som läkare, men i hundratalet av dessa brev sägs båda sakerna: man litar på Herrens förmåga att gripa in, men det har inte uteslutit att man sökt vanlig läkarhjälp.⁵⁴⁹ Återstår 200 brev där brevskrivarnas tro

---

⁵⁴⁸ AN-k-Jpg 1931-06-15, E I:1, GGa. – Källhänvisningen »AN-k-Jpg 1931-06-15« bygger på brevskrivarens förnamn och familjenamn (eller signatur), brevskrivarens kön, brevets avsändningsort samt datering. Denna »kod« gäller för samtliga förbönsbrev etcetera i fortsättningen.

⁵⁴⁹ E I:1; 2; 3, GGa. – Vid analysen av brevmaterialet har jag använt kategorierna »Sökt läkare« och »Herren min läkare« och de exakta siffrorna för de två kategorierna är 206 för den förstnämnda och 297 för den sistnämnda kategorin.

på »Herren som läkare« tycks ha helt uteslutit sökandet av hjälp från den professionella skolmedicinen.

Inom Pingströrelsen var – som framgått ovan – den allmänt utbredda uppfattningen att helande för kropp och själ var till för alla, att det var inrymt i Kristi försoningsgärning, och alla förväntades söka det vid sjukdom. Inställningen att det var uttryck för bristande tilltro till Gud, ja otro att söka läkare var vanlig. Men det finns inga som helst tecken på att Georg Gustafsson delade det synsättet, snarare tycks han fullt ut ha delat Lewi Pethrus uppfattning att det måste vara upp till varje enskild individ att utifrån personlig övertygelse avgöra om läkarhjälp skall sökas eller inte sökas vid sjukdom.⁵⁵⁰ Det finns ett antal bevis i breven för att Georg Gustafsson såg sin tjänst som ett komplement till läkarvetenskapen. Han uppmanade exempelvis människor som fått hans förbön att fortsätta ta sina av läkare ordinerade mediciner. Han citerade ofta ur Jesus Syraks Vishet 38:1, där det står att man skall »visa läkaren aktning, för den nytta han gör – ty även han är skapad av Herren«.⁵⁵¹

För en del människor var valet mellan de två hjälpalternativen problematiskt. Ur ett par brev hämtas exemplen här. En kvinna i Askeryd skrev i maj 1933 i samband med en bekants sjukdom:

Hon har åter blivit sämre, det har åter blivit vatten i magen, nu är det så svårt att hon knappast vågar äta, för magen är så väldigt spänd, hon har de sista nätterna ej kunnat sova, hon har förut haft bättre sömn och matlust. Jag har varit hos henne idag och åter bedit Gud för henne, och jag tror att Jesus tager bort vattnet, nu vill jag bedja broder Gustavsson bedja för oss att vi må hålla ut i tro, så att inte Guds namn blir draget ned i smutsen genom vår otro. De hade tänkt att åter vända sig till läkare, för att få vattnet urtappat, ty det är mycket svårt, även benen har börjat svulna, men de vill lita på Jesus, och sedan vi bedit blev hon lugnare, och hennes man som förut idag, gått ut i en hage för att utbedja sig visshet från Herren om det kunde vara orätt att vända sig till läkare för att få bort vattnet, blev så glad och han fick visshet att Gud hade hört vår bön, och att Jesus förmår att taga bort vattnet.⁵⁵²

---

⁵⁵⁰ Pethrus 1926, s. 152–153.

⁵⁵¹ Detta framkommer i många brev, se E I:1, GGa. – Om Jesus Syraks Vishet och den synen på läkarna, se predikan av Georg Gustafson i *EH* 1954-02-18, s. 16–17.

⁵⁵² EP-k-Askeryd 1933-05-07, E I:1, GGa.

Från Mörbylånga skrev en annan kvinna i september 1934:

Då broder Gustafson har bedit för mig och vet om min sjukdom och vet nu om den stora förbättringen, tror jag, jag måste bekänna något, som jag ångrade mycket, att jag skulle göra det. – På lördagen den 8. sept fick jag brev från min mor, som hade fått veta, att jag var sjuk. Hon är inte troende och skrev, att hon var förtvivlad, att vi ville inte, att en läkare skulle komma, och undersöka mig. Då blev det mycket tillkrånglat, och vi ringde på måndagen till läkaren. Jag lurade mig själv, då jag tänkte, att det vara ingen fara, då Gud hade hjälpt mig. För jag kände ju ändå, att väl förbättringen hade kommit, men frisk var jag inte. Och nu vet jag, att jag gjorde så, för att tillfredställa min mors önskan. Det är svårt, att känna att man har inte handlat till Guds tillfredsställelse. Jag har bedit Honom om förlåtelse, Han må hjälpa mig att bli Honom trogen i alla prövningar.⁵⁵³

Vanligen motiverade brevskrivarna avståndstagandet från läkarhjälp med att man »inte ville hamna i människohänder« eller »handla i otro«. Istället uttrycktes önskan att »hålla fast vid Guds löften i tro«.⁵⁵⁴ De delade således det inom Pingströrelsen vanliga synsättet i denna fråga.

Varje brev med önskan om förbön röjer naturligtvis en förhoppning hos den som skrev om hjälp från Gud, en förväntan om övernaturligt ingripande. Det nya referenssystemet fanns där, men var alltså långt ifrån alltid allenarådande. En vanlig inställning var helt enkelt att hjälp välkomnades, oavsett om den kom från Gud eller samhällets sjukvård. I förbönsbrev till Georg Gustafsson går ett mönster regelbundet igen: den skrivande citerar ett antal uppbyggliga bibelställen om helande; Guds allmakt och kärlek till den enskilda människan betonas; och Kristi fullbordade verk på korset återopas. Individerna hade alltså i hög grad internaliserat Pingströrelsens teologi på denna punkt. Den enskilde sjuke, eller den som skrev för någon sjuk persons räkning, anförde och upprepade de skäl för plausibilitetsstrukturens

---

⁵⁵³ EE-k-Mörbylånga 1934-09-18, E I:1, GGa. – I breven åren 1935–1937 finns åtskilliga andra exempel på samma problematik.

⁵⁵⁴ Se t.ex. JVA-par-Fågelfors 1931-03-27; MB-k-Tranås 1932-10-18; HS-k-Uttran 1935-11-24, E I:1; 2, GGa. – Uttrycket: »att hålla fast vid Guds löften i tro« återkommer i flertalet av förbönsbrev. Det var ett talesätt inom Pingströrelsen, vilket sökte beskriva vikten av uthållig tro och fasthet i övertygelsen.

rimlighet som förkunnelsen inom Pingströrelsen under två decennier lyft fram och »hamrat« in.⁵⁵⁵

Varför vände människor sig till just Georg Gustafsson?

Tidigare har konstaterats att antalet förböns- och tackbrev Georg Gustafsson mottog och sparade under de sju aktuella åren är 743. Vädjan om förbön vid sjukdom framförs i drygt 70 % av dessa, nämligen i 527 brev. Tack uttrycks i nästan 30 procent av breven, nämligen i 216. I andel av det totala antalet brev, 1086 stycken, blir procentsatsen närmare 20.⁵⁵⁶

Alla dessa människor skrev utifrån ett känt förbönsbehov för egen del, eller hos någon anhörig eller bekant, och på grund av att de trodde på förbön som behandlingsform. Åren 1931–1934 var antalet som brevledes sökte hjälp för egen del ungefär det dubbla i jämförelse med det antal personer som skrev för andras räkning. Många av dem omtalar att de redan blivit »behandlade enligt Jakob 5:14« eller »efter Ordet« i sin hemförsamling eller hemma i bostaden – i vissa fall upprepade gånger.⁵⁵⁷ Jakobsbrevets anvisning var mönsterbildande för pingstfolkets uppfattning om hur helandeverksamhet skulle bedrivas rent praktiskt:

Är någon av er sjuk skall han kalla till sig de äldste i församlingen, och de skall smörja honom med olja i Herrens namn och be böner över honom.

Deras bön i tro skall rädda den sjuke, och Herren skall göra honom frisk.⁵⁵⁸

Georg Gustafsson adresserades i regel först efter det att »behandlingen enligt Jakob 5:14« visat sig inte ha givit önskat resultat. Då flyttades i avsevärd mån de hjälpsökandes fokus, från bibeltexternas löften om helande och det etablerade handlingsmönstret för helbrägdagörelse,

---

⁵⁵⁵ Se t.ex. AK-k-Krängsberg 1931-04-30, EK-k-Uddevala 1931-11-28, TJC-m-Finnboda 1931-12-21, E I:1, GGa. – Om pingstförkunnelsens syn på helandet som inneslutet i Kristi försoning, se Josefsson 2005, s. 143–144.

⁵⁵⁶ E I:1;2; 3; GGa. – Även i de 114 breven av självavårdskaraktär finns önskan om förbön ofta uttalad, men eftersom fokus ligger på råd, stöd och andlig vägledning i de breven räknas de inte som förbönsbrev.

⁵⁵⁷ Se t.ex. DN-m-Skillingaryd 1931-04-08; GP-m-Lärbro 1931-09-11; EC-k-Månsarp 1032-09-07, E I:1, GGa.

⁵⁵⁸ Jakobs brev 5:14–15. – »Behandling enligt Jakob 5:14« var av breven att döma ett vedertaget talesätt bland 1930-talets pingstvännen.

till pingstpredikanten Georg Gustafssons karismatiska utrustning. Denna förskjutning skedde utan att bibeltexterna förlorade sin funktion att upprätthålla och stärka referenssystemet hos den enskilde hjälpsökaren. I breven betonar skrivarna sin stora tilltro till honom, och sin övertygelse att han är utrustad på ett exceptionellt sätt för att förmedla helande till av sjukdom och lidande plågade människor.⁵⁵⁹

Därmed hade en väsentlig fokusförskjutning ägt rum: Jesu helandemirakler, som – enligt grunduppfattningen inom Pingströrelsen – överlåtits till församlingen eller kollektivet att upprepa och vidareföra, har överflyttats till speciellt karismatiskt utrustade enskilda personer att reproducera. Naturligtvis innebar detta inte ett antingen-eller-förhållande, men väl en både-och-situation. Kollektivet/församlingen var inte ersatt som aktör i sammanhanget, men väl kompletterad. Redan Wigglesworthkampanjen våren 1921 hade inlett denna förskjutningsprocess, då fokus för första gången i Pingströrelsens historia tydligt sköts från den helandetroende församlingen, med dess pastorer och äldste, till »specialisten« – den karismatiskt utrustade helbrägdagöparen. Man fortsatte i pingstförsamlingarna att agera utifrån Jakob 5:14, men då detta inte fungerade vände man sig till enskilda, speciellt utrustade predikanter. Bland dessa intog Georg Gustafsson redan under 1930-talet en viss särställning – en ställning som skulle komma att kraftigt accentueras under kommande decennier.

Predikantkollegan Herbert Brandström skrev med anledning av sin svåra epilepsi till Georg Gustafsson:

Varför jag i denna sak vänder mig till Dig, min broder, tänker jag Du inte alls står undrande inför. Det är visserligen sant att Gud ej är beroende av människor, men lika väl som Jesus måste hava en kropp för att kunna verka och utföra Faderns vilja då han vandrade här nere, verkar han även nu genom kroppen, som är församlingen och Han har i densamma givit var lem sin speciella uppgift. »Åt en annan gives helbrägdagörelsens gåvor«, så ock »Gud har i församlingen satt – några till att hava helbrägdagörelsens gåvor« samt »icke hava väl alla helbrägdagörelsens gåvor«. Då jag nu känner till en »lem«, som blivit beskörd denna uppgift att hava helbrägdagörelsens gåvor, anser jag det vara min skyldighet och plikt inför Gud att vid behov av hjälp, vända mig till denne, av Gud på detta område speciellt utrustade broder.⁵⁶⁰

---

⁵⁵⁹ Se t.ex. MH-k-Hillerstorp 1931-11-25; TH-k-Vaggeryd 1932-11-22; AJ-m-Tesby 1934-04-20; BL-k-Säter 1935-08-30, E I:1; 2, GGa.

⁵⁶⁰ Herbert Brandström 1935-02-14, E I:2, GGa.

Bibeltexternas löften om helande och handlingsmönstret för att förmedla det, var ju i lika grad tillgängliga för alla pingstpredikanter, men då detta inte räckte – inte gav det nödvändiga resultatet för den enskilde sjuke pingstvännen – återstod inte många andra alternativ än att koncentrera sig på den med helbrägdagörelsens gåva förment utrustade enskilde predikantens förbön. Bland pingstpredikanterna var Georg Gustafsson inte den ende som vid denna tid hade renommé som »helbrägdagörare«, men förmodligen den mest betrodde. Som jämförelse kan anföras, att en genomgång av Lewi Pethrus kvarlämnade brev visar, att det inte var många människor som skriftligen vände sig till honom för att få förbön till helbrägdagörelse. Av tiotusentals brev till Pethrus handlar förvånansvärt få om detta.⁵⁶¹

En del brevskrivare påstod sig veta att »broder Gustafsson har makt med Gud i bönen«, och det anges som motiv för att de vänder sig till honom. I många fall handlar det om personer som hört Georg Gustafsson predika och sett honom be för sjuka. Det hade skett vid något mötesbesök han gjort på deras hemort eller i dess närhet. Dessa brevskrivare berättar ofta att vissa personer, i regel namngivna, som Georg Gustafsson bitt för vid sådana tillfällen nu är helt friska och återställda igen.⁵⁶²

Det allra vanligaste skälet människor angav till att de skrev var, att de fått tips från andra människor om Georg Gustafsson och hans förbönstjänst. Ofta var det så, att någon berättat om de speciella möten för sjuka som hölls på torsdagsförmiddagarna i Jönköpings Filadelfiakyrka. Ryktet om dessa samlingar, och om att Gud då och där »gjort mäktiga ting«, spred sig över tid allt vidare omkring i »Pingst-sverige«.⁵⁶³ Inte sällan var det också så, att någon som kände till att Gustafsson börjat – som den »Boltziuslärjunge« han var – sända ut dukar, vilka han bitt över och smort med olja, berättat om detta för den sjuke eller någon i den nära omgivningen. Information om dessa två verksamheter motiverade många att vända sig till just honom. Inte

---

⁵⁶¹ Volym 1–125, LPa. – I brevsamlingen återfinns förbönsbrev, vilket kan tolkas som att Lewi Pethrus sparade denna korrespondens lika noggrant som någon annan, men det vet vi inte med säkerhet. Mitt antagande är att han gjorde det, och att hans förbönstjänst vid sidan om den reguljära mötesverksamheten var av ringa omfattning. Lewi Pethrus bad för sjuka, det är klart, men han ägde inget rykte som framträdande helbrägdagörare.

⁵⁶² Se t.ex. GE-m-Rute 1931-09-23; WF-m-Rönninge 1931-12-02; KC-m-Tranås 1932-11-13, E I:1, GGa.

⁵⁶³ Se t.ex. AGA-k-Jönköping 1931-03-18; BA-m-Ädelfors 1932-05-30, E I:1, GGa.

minst var en utbredd stark tro på bönedukarnas övernaturliga kraft ett motiv för människor att skriva. Från och med 1932 kom breven från hela landet – från Simrishamn i söder till Malmberget i norr.⁵⁶⁴ Breven avslöjar, som redan påpekats, en stark tilltro till bödens makt och möjligheter hos de skrivande, men också att de ägde stor frimodighet då det gällde att göra anspråk på Georg Gustafssons tid och kraft. Hade en viss person inte fått svar inom en vecka eller två, skrev denne igen och påtalade detta. Förväntningarna på Gustafsson var att han skulle ha tid; att han skulle ägna tid i bön för den enskilde sjuke under en rätt utdragen tidsperiod; att han skulle lägga fram i stort sett varje brevperson som förbönsämne i församlingen i Jönköping; samt, att han skulle svara på breven och sända dukar. Då oljedukarna sändes förväntades det – i regel, men inte alltid – att en gemensam tid för bön skulle vara angiven i svarsbrevet från honom. Bönetiden angav tillfället då duken skulle läggas på den sjuke och gemensam bön hållas.

Det var dessutom vanligt att de skrivande förväntade sig ett personligt besök, ett möte med och behandling av Georg Gustafsson. Det var de som skrev för andra sjukas räkning som oftast förutsatte att han hade tid, möjlighet och vilja att besöka enskilda sjuka. De visste att han var en mycket upptagen man, skrev de, men ändå vädjade de till honom att han skulle ta sig tid att besöka just denna sjuka syster/broder. Det var inte alls ovanligt att man bad om besök, trots att den sjuke bodde på tiotals mils avstånd från Jönköping.⁵⁶⁵

Georg Gustafsson i rollen som helbrägdagörare

Allt tyder på att Georg Gustafsson läste varje brev, och svarade alla som uppgett sin adress. På en stor del av förbönsbrevet har han gjort noteringar, där han använde följande alternativa formuleringar: »Svarat«, »Svarat förbön«, »Lovat förbön« och »Duk sänd«. Ibland finns det även en notering om den exakta tid han lovat be för personen ifråga.⁵⁶⁶

---

⁵⁶⁴ E I:1, GGa.

⁵⁶⁵ Se t.ex. AJA-m-Svenstorp 1935-03-11; EA-k-Skultorp 1935-07-10; ME-k-Hultsfred 1935-08-26; JE-m-Vänersborg 1936-09-19; AG-k-Oskarshamn 1936-08-18, E I:2, GGa.

⁵⁶⁶ Se t.ex. GP-m-Lärbro 1931-09-11; AN-k-Nässjö 1931-08-17; GH-m-Klingersel 1933-07-17; ML-k-Glöte 1933-03-04; OJ-m-Tämta 1933-08-08; HT-k-Gottne 1933-07-14; AA-k-Furudal 1935-09-30; CA-m-Säffle 1935-02-03, E I:1; 2, GGa.

Gustafsson anförde, precis som Boltzius gjort på sin tid, Jakob 5:14 som stöd för smörjandet med olja i samband med förbön. Därvid återkopplade han även till den praxis som förekom inom Pingströrelsens församlingar och som de skrivande varit föremål för, samtidigt som han därigenom uttalade sitt stöd för denna praktik. Nämligen den, att de äldste och församlingens predikant smorde den sjuke med olja och bad om helande, precis som texten i Jakobsbrevet föreskriver. En annan text Gustafsson åberopade hämtades från Apostlagärningarna 19:11–12. Den texten använde han för att motivera bruket av dukar:

Gud gjorde märkliga under genom Paulus; man tog till och med dukar och plagg som hade varit i beröring med hans kropp och lade på de sjuka, och då blev de kvitt sina sjukdomar, och de onda andarna lämnade dem.⁵⁶⁷

Åberopandet av texten i Apostlagärningarna som motivering för tillvägagångssättet skall säkerligen inte förstås så, att först Boltzius och sedan Georg Gustafsson jämförde sig med aposteln Paulus. Däremot helt säkert så, att båda visste sig ha fått den speciella »gåvan att bota« (1 Kor. 12:9) – i likhet med aposteln. Hänvisningen till denna bibeltext uttrycker helt visst ett självmedvetande hos dem och avslöjar en självbild de hade, men den säger inte att de båda led av hybris.

Antalet dukar Georg Gustafsson sände ut åren 1931–1937 är svårt att fastställa mera exakt. En del personer uppger i sina tackbrev eller brev med önskan om förnyad förbön, att de fått en duk sig tillsänd, detta trots att de i sitt första brev inte direkt uttalat önskan om en sådan. Det verkar ha varit så, att Gustafsson närmast regelmässigt inkluderade oljeduken i sina svarsbrev till de sjuka. Böneduken var ett av huvudmedlen han brukade i sin helandetjänst. Ett annat var raden av bibeltexter han hänvisade till och åberopade. Ett tredje medel var den överenskomna gemensamma bönen, vid av Gustafsson angiven tidpunkt.

I de 743 förböns- och tackbreven nämns explicit att 209 dukar skickats ut eller mottagits. Den siffran bygger på brevskrivarnas uppgifter om mottagen böneduk och på Gustafssons noteringar: »Duk sänd«.⁵⁶⁸ Men det finns ett mörkertal, dels därför att en hel del personer vare sig skrev tackbrev eller ett andra brev med vädjan om ytterligare förbön, dels eftersom dukar har sänts utan att Gustafsson gjort någon notering om

---

⁵⁶⁷ Apg. 19:11–12. – Det var vers 12 som var central.

⁵⁶⁸ E I:1; 2; 3, GGa.

detta. Antalet utsända dukar var betydligt högre än 209, det kan med säkerhet hävdas.

Hur Gustafsson utförde sin tjänst för brevskrivarna – hans arbetsmetod – kan rekonstrueras utifrån det tillgängliga brevmaterialet. Det skedde i normalfallet genom fyra moment av aktivitet. Säkert förekom variationer och avvikelser i en hel del fall.

Först: Han läste breven och tog de beskrivna lidandesberättelserna till församlingens sammankomster för gemensam förbön. Speciellt torsdagsförmiddagarnas möten för sjuka var ett sådant forum. Detta innebar inte att breven lästes för församlingen, men väl att de församlade fick en summarisk beskrivning av förbönsbehovet.

För det andra: Breven besvarades, och dukar som han bett över och smort med olja bifogades. Svarsbrevet innehöll också ett antal bibelcitater, vars syfte var att stärka tron hos mottagaren. Det var ofta några texter ur Psaltaren och löftesord från de tre synoptiska evangelierna. Men allra mest frekvent använde Gustafsson – för att mobilisera referenssystemet hos de hjälpsökande – dels Mark. 16:17–18:

Dessa tecken skall följa dem som tror: i mitt namn skall de driva ut demoner, de skall tala nya tungomål, de skall ta ormar med sina händer, de skall inte bli skadade om de dricker dödligt gift, och de skall lägga händer på sjuka och göra dem friska.

Och dels Johannesevangeliets ord i kapitel 14, verserna 12–14:

Sannerligen, jag säger er: den som tror på mig, han skall utföra gärningar som jag, och ännu större. Ty jag går till Fadern, och vad ni än ber om i mitt namn skall jag göra, så att Fadern blir förhärligad genom Sonen. Om ni ber om något i mitt namn skall jag göra det.⁵⁶⁹

Följsamheten hos Gustafsson visavi den officiella Pingströrelsens motivering av helandet utifrån bibeltexter var total – de här två bibelcitaten redovisades tidigare som typtexter vid motiveringen inom rörelsen för tron att Jesu egen mirakelverksamhet skall rekapituleras.

För det tredje: Då duken lades på den sjukes kropp, vid överenskommen tidpunkt, bad Georg Gustafsson tillsammans med den sjuke och dennes anhöriga om gudomligt ingripande. I detta moment visar Georg Gustafsson hur han helt övertagit och vidareförde det handlings-

---

⁵⁶⁹ Detta kan utläsas i svarsbreven från de hjälpsökande, då de rapporterade resultaten av förbönen. Ibland nämner man med tacksamhet vilka trosstärkande bibelrum man fått sig tillsända av Gustafsson. Några kopior av Gustafssons svarsbrev från den här aktuella tiden har inte sparats.

mönster som Fredrik August Boltzius hade brukat, och som hade tillämpats vid Georgs egen erfarenhet av helbrägdagörelse vid sex års ålder. Gustafsson övertog i sin helandeverksamhet fullt ut den roll som Boltzius tidigare innehåft.

För det fjärde: Han svarade i mån av tid och möjlighet på önskemålen om besök hos eller av den sjuke. Åren 1936 och 1937 kan utifrån breven cirka fyrtioåret sjukbesök med säkerhet beläggas.⁵⁷⁰ De flesta av dessa skedde naturligt nog i Jönköpings närhet eller i samband med att han var på predikobesök på olika platser. På denna punkt motsvarade hans tjänst inte de skrivandes omfattande förväntningar. Det var praktiskt omöjligt, eftersom han samtidigt var heltidsanställd föreståndare för församlingen i Jönköping.

Helandetjänstens resultat

Materialet visar att vissa sjukdomar var särskilt vanliga bland de skrivande under denna period. Men det går inte att analysera fram några exakta data, eftersom många inte uppgav vilken typ av sjukdom de led av. Ordningsföljden bland de mest frekventa av de definierade sjukdomarna var denna: nervsjukdom, tuberkulos, cancer, hjärtproblem, ryggont och lamhet.⁵⁷¹ Att psykiska sjukdomar var den vanligaste sjukdomstypen, påverkar statistiken för de omvittnade helandenas andel av det totala antalet förbönsfall negativt. Det var nämligen sällan någon nervklen vittnade att förbönen givit önskat resultat, och när så skedde, då återkom i regel personerna ifråga ganska snart och berättade om nytt mörker och själslidande.

Resultaten av en verksamhet med den här aktuella karaktären är inte lätta att uttala sig om. Går de att mäta? I en undersökning med vetenskapliga anspråk, kan uppgiften inte vara att uttala sig om huruvida helanden inträffat eller inte. Dessutom är det ytterst få av brevskrivarna som i sina vittnesmål åberopar – än mindre bifogar – läkarutlåtanden från undersökningar genomförda efter det att förbönsbehandling skett. Här får jag därför nöja mig med att redovisa de subjektiva vittnesmålen, vad enskilda personer påstår har eller inte har hänt. En ytterligare svaghet är att brevmaterialet, i de flesta fall

---

⁵⁷⁰ E I:2; 3, GGa.

⁵⁷¹ Antalet brev om nervsjukdom är 130, breven om tuberkulos är 73, och antalet brev om cancer är 39. Men, som ovan anförts, i en betydande del av de 527 förbönsbreven anges ingen specifik sjukdom (E I:1; 2; 3, 1930–1937, GGa).

åtminstone, inte räcker till för att avgöra frågan: Hur varaktiga visade sig de omvittnade förbättringar av hälsolägen eller påstådda helanden vara?

Både Georg Gustafsson och brevskrivarna var övertygade om att verkliga helandeunder inträffade, att tydliga och varaktiga förändringar i människors fysiska status inträffade genom gudomligt ingripande, som svar på bön. Ett sådant exempel, som ofta och länge återberättades – faktiskt i decennier framåt – hämtades från söndagen den 9 oktober 1932. Det var i samband med den högtidliga invigningen av den nya pingstkyrkan i Jönköping.

I förmiddagsmötet predikade Lewi Pethrus. Efter mötet kom några vänner som inbjudit en lam kvinna till mötet fram till Georg Gustafsson och bad honom bedja för den sjuka.

Georg Gustafsson berättar själv:

– Det stod klart för mig omedelbart att skulle jag kunna stanna som predikant så skulle kyrkan invigas med under. Jag sa till Gud – går hon inte före eftermiddagens stora högtidsmöte då stannar jag inte här.

Strax innan dörrarna öppnades för högtidsmötet sprang hon upp under Guds väldiga kraft! Ögonblickligt helbrägd! Margot Bohman, som systemens namn var, tjänade sedan under många år Herren. Bland annat som missionär i Israel.

System blev helbrägd! Georg stannade! Och Guds kraft fortsatte att verka ...⁵⁷²

Citatet visar att Georg Gustafsson inte bara förväntade sig mirakler från Gud, utan han krävde att sådana skulle inträffa. I detta exempel förhandlade han med Gud genom att ställa sin plats som predikant på spel. Han visade prov på ett så utmanande och frimodigt förhållnings-sätt till Gud, att det säkerligen även för pingstvännen i gemen vid denna tid framstod som rätt förvånande och ovanligt.

Av de 216 tackbreven Gustafsson mottog under de sju åren, var långtifrån alla vittnesmål om tydliga Guds ingripanden. En del människor tackade för det försök till hjälp de blivit föremål för genom förbönen, men konstaterade att ingen förändring ännu inträtt. Andra tackade för besök de eller deras sjuka anhöriga fått. I siffror fördelar sig de 216 tackbreven enligt följande: i 86 fall omvittnas helande, i 59 fall beskrivs en förbättring, det vill säga den sjuke är bättre, men inte helt återställd, och i 49 fall rapporteras ingen förändring över huvud

---

⁵⁷² Bernhardsson m.fl. 1974, s. 20.

taget. De övriga 22 breven rymmer oftast tack för besök han gjort på sjukhus eller i hem.⁵⁷³

Kategorin »omvittnat helande« rymmer både dem som sade sig ha blivit friska och dem som ansåg sig ha blivit helade. Skillnaden mellan de som valde uttrycket frisk och de som använde ordet helad i sina vittnesmål tycks vara, att de förstnämnda oftast talade om en helande-process med viss utsträckning över tid som skett, medan de senare påtalade snabb eller ögonblicklig förändring av hälsoläget. I båda fallen var hälsan återvunnen, och båda grupperna pekade ut Gud och Gustafssons förbön som orsaken till detta.

Några illustrativa exempel:

Jag ville tala om att jag en lång tid lidit av astma, varit av 3 läkare förklarad obotlig fick uplysning av Gud att gå till edert torsdagsmöte har nu blivit fri från astma vilket jag är tacksam till eder, men jag vill gifva Gud hela äran det är godt att Herren skickar ut sina redskap.⁵⁷⁴

Systemen som i båda för, den som hade tuberkler i magen, är fortfarande frisk o. stark samt lycklig i Jesus. Hon arbetar med vad som helst. Pris ske Gud.⁵⁷⁵

Jag har känt länge jag skulle skriva några rader och låta dig veta att det under Jesus gjorde med mig Långfredag i Jönköping i det han gav mig min hörsel tillbaka har hållit på ett underbart sätt. Det är underbart att vi än idag får uppleva att Guds löften hålla vad än som brister.⁵⁷⁶

Vill lägga fram min kamrat som tacksägelseämne. Jesus har svarat fullkomligt på bön så att hon är fullkomligt frisk. Detta är i sanning ett stort under. Men Jesus är ju en undergörande Gud.⁵⁷⁷

Jag ville endast med dessa rader tacka Broder Gustafsson för de vänliga och uppmuntrande besöken den tid jag låg på lasarettet. Även vill jag så innerligt tacka för alla förböner [...] Ska aldrig glömma när Doktorerna sade att det var en underlig lunginflammation jag var så lite påverkad av sjukdomen sade de [...] Jag är nu i Upsala igen frisk och stark som förr. Läkarna på lasarettet ville att jag skulle gå till läkare i Upsala för att få mina lungor kontrollerade som de sade. Nu var jag till en sådan häromdagen men han sade att han ingenting kunde höra av vad som varit utan

---

⁵⁷³ E I:1; 2; 3, GGa.

⁵⁷⁴ AGA-k-Jönköping 1931-03-18, E I:1, GGa.

⁵⁷⁵ GE-m-Rute 1931-09-23, E I:1, GGa.

⁵⁷⁶ BA-m-Ädelfors 1932-05-30, E I:1, GGa.

⁵⁷⁷ ALC-k-Bärby 1935-06-04, E I:2, GGa.

allt var bra. Ja, Gud är god! Jag är nu i mitt fulla och trägna arbete igen allt av nåd för Jesu skull.⁵⁷⁸

Som jag skrev till Eder i April månad att min Fader låg till sängs i en svår Gallstenssjukdom och läkare gav inget hopp och ingen operation kunde värkställas emedan min Fader är på sitt åttionde år, men jag är glad att få säga att när vi mottog den smorda duken lade vi den på vår fars sjuka kropp och från den dagen veko plågorna ifrån honom, han kan känna något ibland mellan magen och bröstet men vi tror att med tiden även det skall försvinna, all ära och pris till Gud, min Fader Vill alldrig upphöra att tacka och prisa Gud för det underbara värk han utfört.⁵⁷⁹

Vill till Jesu ära vittna om, hur underbart Han helat mig. Jag har i flera år (9) lidit av nervositet och ibland sömnlöshet. De sista 2 åren har jag ivrigt bett Herren att Han skulle göra mig fri från mitt lidande. Jag har flera gånger besökt Edra möten för sjuka. [...] Och nu i okt månad grep Herren in och helade mig, ära vare Hans heliga namn.⁵⁸⁰

Den kvantitativa relationen mellan förbönsbrev, 527 stycken, och antalet brev i kategorin »omvittnat helande«, 86 stycken – det vill säga 16 % – var den tillräckligt positiv för att Georg Gustafsson skulle fortsätta denna sin helandetjänst? Uppenbarligen var den det, han fortsatte nämligen med sin helande- och förbönstjänst under ytterligare 45 år efter den nu aktuella periodens slut: från år 1938 ända till veckorna före sin död år 1983. Till saken hör att han hela tiden hävdade som en sanning, att många som blev helade aldrig berättade om detta, åtminstone inte i brev till honom. För honom var i detta avseende parallellen mellan hans egen helandetjänst och berättelsen om de tio spetälska som Jesus gjorde rena enligt Lukasevangeliet, och av vilka endast en kom tillbaka och tackade (Luk. 17:11–19), helt relevant. Det innebar naturligtvis, att han i praktiken räknade med helt andra helandesiffror än de som går att få fram genom brevmaterialet.⁵⁸¹

Kategorin »förbättring« är svårbedömd på grund av detta ords vaghet. Vad betyder eller innebär en förbättring? Hur stor skillnad mellan tidpunkten före och efter förbönen indikerar vittnesmål om att någon mår bättre? En kritisk läsare av breven i denna kategori sorterar säkert

---

⁵⁷⁸ AA-k-Uppsala 1936-09-07 E I:2, GGa.

⁵⁷⁹ TW-k-Linköping 1937-07-08 E I:3, GGa.

⁵⁸⁰ En lycklig syster-Ölmstad 1937-01-20, E I:3, GGa.

⁵⁸¹ Detta hävdade han många gånger, se t.ex. Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3; nr 4; nr 5.

rätt gärna och snabbt in dem under rubriken »psykologiskt betingade effekter med kort varaktighet«. Men det kan inte uteslutas, att åtminstone en del av dessa vittnesbörd i själva verket antyder att en helandeprocess inletts, och att den över tid skulle kunna leda fram till en ny rapport från den sjuke, vilken då skulle sorteras in under kategorin »omvittnat helande«.

Det uteblivna helandets problem

Som framkommit med stor tydlighet, var de flesta brevskrivarnas erfarenhet att förbönen inte resulterade i någon förändring alls. Även inom gruppen som skrev tackbrev var det, som ovan visats, 49 som konstaterade att inget hänt, men de tackade ändå för den förbön de fått. Frågan här är hur alla dessa människor, som trodde och hoppades på helandeunder, reagerade då det visade sig att förbönen inte fungerade? Vad hände med deras tro och livsinställning? Eller: Hur konserverades respektive transformerades deras uppfattning av sig själva som troende subjekt, och deras allt annat överskuggande mål: att nå hälsa genom sin tro på Gud, enligt den plausibilitetsstruktur de lärt in. Hur tänkte de fortsättningsvis rörande bön och förbön som medel att nå målet hälsa?

En vanlig första reaktion på det uteblivna helandet var: Gud kommer säkert att svara i sinom tid, det gäller bara att hålla ut i tro på de löften Gud givit. Man fortsatte att be och vänta, och höll modet uppe – och orienteringssystemet intakt – genom att påminna sig bibelord med försäkran om bönhörelse. Matteustexten »Be, så skall ni få« och »Ty den som ber han får« (Matt. 7:7–8) var flitigt använd, så var också utfästelsen »allt vad två av er kommer överens om att be om här på jorden, det skall de få av min himmelske fader« (Matt. 18:19). På detta sätt kunde många människor uthärda lidandet och framhärda i sin helandeförväntan under åratals, utan att alls ifrågasätta fundamentet det hela byggde på.⁵⁸² Denna reaktion visar på en bestämd vilja att bevara både medel och mål i sökandet efter signifikans, här likbetydande med fysiskt välbefinnande. Orienteringssystemet – referensramen – man hade använt för att komma tillrätta med krisen, sjukdomen, var fortsatt intakt hos dessa människor.

---

⁵⁸² Så gjorde exempelvis i följande brev: KA-m-Ahlafors 1935-02-03; RC-k-Hultsfred 1935-07-25, 09-24; AA-k-Furudal 1935-09-30; En syster-Björklinge 1935-03-15, E I:2, GGa.

Andra brevskrivare reagerade genom att, de löftesrika bibelorden till trots, ställa frågan om Gud vill gripa in eller inte? Gud gör sjuka friska om han vill, annars inte:

Har av min mor hört att Herr Gustafsson har den stora gåvan att bedja sjuka bra om det är Herrens vilja att dom skola bliva bra. Min mor är Pingstvän själv är jag baptist. Nu har jag varit sjuk mest hela hösten och vintern, nu sist i njurlidande och lungsäcksinflammation. Nu sist jag var hos doktorn var han inte nöjd med mina lungor, har en besvärlig hosta haft den flera månader. Men jag vet att det ingen betydelse har för Herren, han kan göra mig bra om det är hans vilja.⁵⁸³

Vissa hjälpsökande drog slutsatsen att Gud inte ville bota dem, och det var därför Han inte lyssnat på vare sig deras egna eller Georg Gustafssons böner. Bland dessa har ett ifrågasättande av de hittills fasthållna medlen för att nå målet hälsa börjat ske. De övervägde att söka vanlig läkarhjälp, som alternativ till fortsatt tro på förbönen. »Herren min läkare« hade visat sig vara en målsättning svår att hålla fast vid, och bönen som medel hade inte lett till målet. Beslutet att återvända till skolmedicinen var inte lätt att ta:

Och jag får bekänna att då hjälpen dröjer blir jag vacklande, o. åter o. åter kommer tankar på att försöka människors hjälpmedel igen. Icke vore väl det synd?⁵⁸⁴

Utmärkande för dessa personer, som drog slutsatsen att Gud inte ville bota dem, var att de samtidigt anklagade sig själva för att ha bristande tro eller att de saknade tillräcklig andlig mognad för att anförtros ett helandeunder. Andra åter menade helt enkelt att de inte förstod varför Gud inte ville svara dem. »Jag förstår inte vad Gud menar«, konstaterade ett antal förbryllade personer i sina brev.⁵⁸⁵

En annan urskiljbar grupp reagerade betydligt häftigare. Den bestod av personer som rakt på sak förklarade sig besvikna på Gud. Besvikelsen motiverades med att Gud, enligt dem, inte hållit vad Han lovat i Nya testamentet. Bara under år 1935 uttryckte elva personer i sina brev denna inställning.⁵⁸⁶ Hos dessa människor skedde säkerligen

---

⁵⁸³ DC-k-Askersund 1935-04-24, E I:2, GGa.

⁵⁸⁴ LJ-k-Brämhult 1935-05-14; se även IC-k-Brillebo 1935-09-19, 11-28; KJ-k-Berg 1935-03-18, E I:1, GGa.

⁵⁸⁵ Se t.ex. KJ-k-Berg i föregående not; EA-k-Ruda 1936-12-21, E I:2, GG.

⁵⁸⁶ E I:2, GGa.

något mer än endast en rekonstruktion av medlen man ville bruka för att nå målet: fysiskt och psykiskt välbefinnande. Orienteringssystemet, som dittills naturligt omfattat övertygelsen om Gud som kärleksfull, god och allsmäktig, villig att hjälpa sina »lidande barn«, var hotat eller hade börjat brista sönder. Risker för en total omvandling av signifikansens både medel och mål förelåg alldeles klart hos dessa personer. En kvinna från Edsbyn får här tjäna som illustrativt exempel:

Så för mina ögon ser det ut, som inte Gud är likadan för mig, som han är för andra. Så jag blir så oerhört frästad att lämna allt ibland. För när man ser tillbaka på de år, man har vandrat med Gud, så tycker man ju själv, att det har varit bara att utelämna för en själv allt som man så gärna har velat ägt, men inte har man fått från Gud så mycket som man önskat att fått för allt. [...] Som jag känner det nu, så tycker jag att allt är så fattigt å intesägande just för mig.⁵⁸⁷

Ytterligare en typ av reaktion inför det uteblivna helandet möter i materialet. Det handlar om dem som började leta i det egna livet efter förklaringar. Upplevelsen av att »ha blivit nekad helande«, ledde vidare till funderingar om orsaken. En rad förklaringar anfördes: tidigare olydnad mot Gud; en Herrens tuktan man inte förstår; Herren fostrar i sin hårda skola; kanske något ouppklarat i det egna livet; samt, gamla synder som sjukdomen är ett straff för.⁵⁸⁸ Av dessa personer var det i stort sett ingen som förebrådde Gud för det uteblivna bönesvaret. Respekten för Gud var bevarad. Hans vägar och planer sågs som omöjliga för det mänskliga förståndet att fatta. Anklagelserna formulerades som självanklagelser. Felet eller orsaken var att finna hos individen själv – i den personliga livssituationen. Dessa människor kunde naturligtvis upprätthålla sitt orienteringssystem, och på ett teoretiskt plan bibehålla medel och mål för att nå signifikans. Men problemet var, att detta gällde som sant och verkligt under förutsättning att man var en bättre kristen än de var. Det var ju inte Guds fel, det var inte heller så att bibelorden inte var sanna eller att förbön inte kunde förmedla helande, det var ju brister eller synder i det egna livet som satte hela referenssystemet ur funktion.

---

⁵⁸⁷ JE-k-Edsbyn 1935-10-15, E I:2, GGa.

⁵⁸⁸ TH-k-Högsbo 1935-06-03; OW-k-Långsjö 1935-09-05; IA-m-Sonstorp 1936-05-10, 05-31, 08-18, 10-18; MG-k-Sösdala 1936-01-06; GB-k-Linköping 1937-08-15; GJ-m-Björtsfors 1937-06-14, E I:2; 3, GGa.

Alla dessa människor hade i sina församlingar fått ett referenssystem, som var frukten av över tid upprepad förkunnelse om helbrägdagörelse genom tron. Detta system innebar att man bar på förväntningar om gudomligt ingripande vid sjukdom. Förväntningarna bekräftades hos dem som kunde vittna om helande eller åtminstone en viss förbättring av hälsostatus. Helandetron fick hos dessa människor en erfarenhetsgrund, en total eller partiell bekräftelse. De som erfor att inget hände, fick ingen bekräftelse – snarare en dementi – och deras förväntningar tycktes ha kommit på skam. Därmed hotades själva referenssystemet, och den förkunnelse som byggt upp det fick sin trovärdighet ifrågasatt.

Hur förhöll sig Georg Gustafsson till det uteblivna helandet?

Även om Georg Gustafsson var övertygad om att många fler blev helade än de som skrev tillbaka och berättade det, så kunde han naturligtvis inte undgå att konfronteras med och beröras av alla de besviknas vittnesmål. Hur hanterade han denna problematik? Det direkt ur brev-materialet utläsbara svaret är: han fortsatte att skriva till och be för dessa människor, gång på gång. På det personliga planet reagerade han starkt inför situationen. Han berättade att han i början av sin tjänst höll på att slita ut sig, därför att han personligen tog på sig ett delansvar för att människor skulle bli bra – och bördan av att de inte blev det. »Jag tömdes helt på mina själskrafter, och insåg då att det inte var möjligt att fortsätta så«, sade han. I det läget bestämde han sig för »att ställa sig utanför det Gud gör«, att mera syssla med vad Gud gjort – i historien och enligt Bibeln – än med vad Han gör eller inte gör i nutid. Därigenom kunde han sluta upp att fundera på vad som skedde eller inte skedde i hans helandetjänst, menade han.⁵⁸⁹

Georg Gustafsson hävdade att han aldrig trott på eller predikat att utebliven helbrägdagörelse skulle bero på obekänd eller oförlåten synd.⁵⁹⁰ Helandet är inneslutet i Kristi försoning lärde man inom Pingströrelsen, och Georg Gustafsson avvek inte på den punkten. Allt försoningen rymmer ges som en fri gåva till människan. Det är ingenting man förtjänar eller tar därför att man är en god kristen. Den enda förklaring Gustafsson kunde ge till att vissa människor inte blev bota-

---

⁵⁸⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

⁵⁹⁰ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

de var, att »Gud har räknat våra dagar«, vilket betyder att sjukdom är ett verktyg Gud använder för att »skörda människor för evigheten«. Därför var hans strävan att i det enskilda förbönssfallet lyssna in »om sjukdomen var till döds«, eller om det fanns dagar kvar för den sjuke att leva, uppgav han.⁵⁹¹ Hur detta inlyssnande rent praktiskt gick till – om det nu kunde gå till – låter sig inte besvaras i denna undersökning. Det var en profets anspråk på att kunna höra Guds röst, och den typen av anspråk kan inte diskuteras vetenskapligt – men kan väl resoneras kring som ett mänskligt fenomen. Påståendet om att han kunde eller försökte lyssna in Guds plan för den enskilde individen uttrycker åtminstone en intressant och utmanande självuppfattning, som Georg Gustafsson hade under hela sitt liv som kristen och predikant.

Slutsatsen utifrån denna granskning av helandetjänsten åren 1931–1937, sedd i relation till den andliga miljö svensk pingströrelse utgjorde vid den tiden, är att Georg Gustafsson dels exemplifierade pingstförkunnelsen genom praktik, dels framstår som något av en särpling i det han gav förbönstjänsten så stor plats i sin verksamhet. Hans verksamhet bedrevs huvudsakligen utanför den offentliga arenan, fränsett det öppna torsdagsmötet för sjuka och lidande var det på det personliga och individuella planet verksamheten bedrevs. Samtidigt gav denna verksamhet impulser till och påverkade Pingströrelsens spiritualitet, dels genom att enskilda församlingsmedlemmar berördes och naturligtvis i sina församlingar omvittnade vad som skett i form av helande, dels genom att den kringresande predikanten Gustafsson i sina predikningar ständigt gav exempel på gudsingripanden till återvunnen hälsa som människor erfarit.

De medel han brukade och den metod han använde var i linje med praxis inom den tidens svenska pingströrelse. Bibeltexter, främst Jak. 5:14, användes generellt inom rörelsen vid förbön för sjuka som instruktion för tillvägagångssättet, det vill säga oljesmörjande av den sjuke och handpåläggning från de äldste. Gustafsson gick utöver denna praktik i det han – efter modell hämtad från Boltzius – sände oljesmorda dukar per brev till människor. Det var inte generell praxis inom Pingströrelsen. Hänvisningen till Apg. 19:11–12 var också ett särdrag, ett Boltziusarv som allmänt sett inte förvaltades inom Pingströrelsen.

---

⁵⁹¹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

V. Tematisk fördjupning: Georg Gustafsson som församlingsledare, predikant och bibellärare

Georg Gustafssons inflytande inom den svenska Pingströrelsen växte successivt, från början av 1930-talet, då hans etablering på riksplanet ägde rum, och under de därpå följande tre decennierna. Hans insatser som församlingsbyggare/ledare, predikant och bibellärare inom rörelsen under dessa fyra årtionden resulterade i detta ökade inflytande och förlänade honom en position som på pingstspråk benämndes »tung broder«, alternativt »storpredikant« inom rörelsen.⁵⁹²

Det var decennier som kan betecknas som krigsmärkta: 1930-talet av Andra världskrigets preludier och inledning; 1940-talet av de fem krigsåren och världskrigets postludier; 1950- och 1960-talen var märkta av det kalla krigets realitet – och förlöpte i dess skugga. En skugga som låg kvar även under Georg Gustafssons pensionärstid, åren 1968–1983.

Huvuduppgiften i detta kapitel är att beskriva och analysera Gustafssons insatser som församlingsledare, predikant och bibellärare. Hur typisk eller otypisk var han som representant för Pingströrelsen i dessa sina tre egenskaper? Kan man utkristallisera en pingströrelsebild genom att studera Gustafssons verksamhet inom här aktuella områden?

En personlig tragedi under 1930-talets andra hälft kunde ha kommit att på ett dramatiskt sätt ändra Georg Gustafssons livslopp och sätta punkt för hans verksamhet inom svensk pingströrelse. Detta händelseförlopp beskrivs därför som bakgrund till framställningen av insatserna på de tre angivna områdena. Inledningsvis kommer konturerna till en tidsbild att anges rörande perioden 1930-tal till 1960-tal.

---

⁵⁹² I min barndoms församling, Filadelfiaförsamlingen i Sollebrunn, var termerna »tung broder« och »storpredikant« helt vedertagna på 1950-talet. Man talade även om »storsångare«, en benämning som sedan övergick i titeln kyrkosångare. Eftersom man inom Pingströrelsen var kritisk till begreppet kyrka, och konsekvent brukade ordet församling istället, var termen kyrkosångare länge mycket omstridd och oönskad.

V:1 Krigsmärkta årtionden – krigsskugga hela tiden

Hela Europa – även Sverige – berördes av Andra världskriget, det stora och långvariga krig som utkämpades åren 1939–1945. Det brukar kallas Andra världskriget trots att det i första hand var ett europeiskt krig, även om Japan och USA drogs in i det och Nordafrika var en av krigsskådeplatserna. Också i Sverige, som slapp att bli ockuperat och endast befann sig i krigets skugga, var dessa år djupt krigsmärkta. Svenskarna påverkades starkt av det som hände inte minst i våra nordiska grannländer. Krigsepoken kan indelas i tre faser, krigets preludier: åren före 1939; krigsåren: 1939 till 1945; samt: krigets postludier: 1945 till 1948. Därefter var det kalla kriget ett faktum – en form av krig som kom att pågå under en period, i tid utsträckt över mer än 40 år.

Beredskapstiden innebar att väldigt många svenska familjer konkret berördes av krigshotet mot vårt land. Tusen och åter tusen svenska män kallades in och gjorde tjänst i det svenska försvaret. Till broderlandet Finlands hjälp under »vinterkriget«, valde cirka 8 000 svenskar att tjänstgöra som frivilliga i den finska armén.⁵⁹³ Den osäkerhet som rådde huruvida vårt land skulle dras in i kriget eller inte, återverkade naturligtvis mentalt på folket. Den samlingsregering som formerades i december 1939, och som regerade fram till sista juli 1945, manövrerade framgångsrikt – om än kanske inte alltid så ärorikt – för att hålla Sverige utanför kriget, och därigenom bevara freden och självständigheten. På grund av avspärrningen från omvärlden blev försörjningsproblemen en av huvudsysselsättningarna för denna av Per Albin Hansson ledda ministär. En annan var strävan att öka Sveriges värnkraft genom en omfattande upprustning och mobilisering.

Svenska kyrkan och de frikyrkliga samfundet i landet ställdes under förkrigsperioden och krigsåren inför speciella frågeställningar och särskilda förhållanden att hantera. En fråga var hur man skulle förhålla sig till de ideologier som tillskansat sig makten i Italien, Tyskland och Sovjetunionen. Fascismen regerade Italien under Benito Mussolinis ledarskap, och i Tyskland förde nationalsocialismen befälet, efter maktövertagandet år 1933, anförda av rikskanslern Adolf Hitler. Dessutom fanns kommunismen, sedan ett par årtionden tillbaka etablerad som

---

⁵⁹³ Brohed 2005, s. 167.

statsideologi i Sovjetunionen, och med järnhand sedan halvtannat decennium dirigerad av Josef Stalin. Att förhålla sig till detta var inte enkelt, dels eftersom kyrkorna hade att balansera sin evangeliska uppgift mot utmaningen och (måhända) plikten att göra politiska ställningstaganden, dels därför att inflytelserika personer inom kyrkorna och samfunden inte alltid bedömde eller värderade tidens ideologiska strömningar och det politiska skeendet på samma sätt.

Ledande och inflytelserika personer inom både kyrkan och frikyrkorna ifrågasatte dessa »ismer« vid upprepade tillfällen under 1930-talet. Nazitysklands judedeföljelser och nya kyrkopolitik uppmärksammades på ett tidigt stadium, och allvarliga varningar för nazismen framfördes. Detsamma gällde vid det övergrepp Italien utsatte Abessinien för 1935. Med åren blev kritiken allt tydligare. Efter kristallnatten i november 1938, krigsutbrottet och Tysklands ockupation av Norge och Danmark den 9 april 1940, blev tonläget högre, avståndstagandet kraftfullare och aktiviteten för att bistå de drabbade norrmännen och danskarna allt intensivare.⁵⁹⁴ Att det sedan även i kyrkorna fanns enskilda individer – präster, pastorer och lekfolk – som intog en klart tyskvänlig hållning, kan inte anses förändra helhetsbilden.

Samlingsregeringens politiskt neutrala hållning och Sveriges alliansfrihet, manade naturligtvis även kyrkornas ledarskikt till måtta och balans i vad som sades eller skrevs. Kyrkorna var huvudsakligen lojala mot statsmakten och vid krigsutbrottet anslöt sig samfunden »tyst eller öppet till *Den svenska linjen*«, som Ingmar Brohed uttryckt det. Och i samband med 1941 års kyrkomöte möttes ledamöter från kyrkomötet och riksdagen i Stockholms Stadshus, där man enades kring parollen: »Den svenska linjen är den kristna linjen.«⁵⁹⁵

Kriget innebar ett oerhört lidande för många folk. Det talas om cirka 20 miljoner dödade civila och nästan lika många soldater, ungefär 18 miljoner – och då är Japans krig mot Kina och antalet dödade i det

---

⁵⁹⁴ Brohed 2005, s. 166–191; Bergsten 1995, s. 77–71. – Brohed ger en koncentrerad översikt av hur Svenska kyrkan, och i viss mån frikyrkorna, agerade under världskrigsperioden. Inte minst tydliggör han biskoparnas och de informella nätverkens roll i sammanhanget. Exempel på tidig kritik är Anders Nygrens skrift *Den tyska kyrkostriden. Den evangeliska kyrkans ställning i det »Tredje Riket*«, från 1934. Från frikyrkligt håll framhålls att *Svenska Morgonbladet* tidigt redovisade händelseförloppet i Tyskland och kritiserade detta.

⁵⁹⁵ Brohed 2005, s. 168.

sammanhanget inte inräknade.⁵⁹⁶ Kyrkornas karitativa villighet och önskan att avhjälpa nöd kom under kriget att testas ordentligt. Stora insatser gjordes under krigsåren och efter krigsslutet. Europahjälp, eller mer specifikt Tysklands-, Norge- och Finlandshjälp, förekom på en mängd platser runt om i Sverige. Både kyrkan och frikyrkorna svarade på nödroppen. Även det officiella Sverige reagerade, inte minst genom att ta emot flyktingar från en rad olika länder. Vid slutet av 1944 fanns det 91 500 flyktingar i Sverige. Genom Röda Korsets och Folke Bernadottes räddningsaktion med »vita bussarna« vid krigsslutet, kom inte mindre än 21 000 tidigare koncentrationslägerfångar att få en fristad i Sverige.⁵⁹⁷

Samtidigt agerade kyrkorna för att stärka gemenskapsbanden och samhörighetskänslan inom nationen. I juni 1940 avhölls exempelvis »den inre beredskapens dag«. Dagen hade förberetts genom ett brett förankrat samkristet upprop. I uppropet uppmanades »alla bedjande människor ena sig om att **varje dag, om möjligt klockan tolv på midnatten, avskilja en stund till bön för Sverige och våra grannländer**«. Bland undertecknarna fanns Oscar Bernadotte, Erling Eidem, Lewi Pethrus och de olika samfundsledarna.⁵⁹⁸ Den »inre beredskapens dag« var fastställd till den 30 juni. Inför den kom ett nytt upprop till Sveriges kristna:

Vårt land har genom Guds outgrundliga barmhärtighet hitintills blivit skonad från krigets fador. Oroande nära våra gränser kom ofärden. Men den gick förbi. [...]

För att inskräpa alla kristnas, enskilda och samfunds, stora ansvar och uppgifter i innevarande hotfulla läge är det önskvärt, att söndagen den 30 juni över hela landet anordnas som en **den inre beredskapens dag**. Vi vädja härmed till de olika samfundens och organisationernas ledande män och kvinnor ute i vårt lands skilda bygder att behärta denna plan. Må Ordets förkunnare vid gudstjänsterna den dagen låta predikan inrymma en kristen undervisning om vad inre beredskap djupast sett innebär och en inträngande appell till sådan beredskap. Må man slutligen om möjligt anordna större folkmöten omkring samma ämne, vilka möten, där så låter

---

⁵⁹⁶ *Nationalencyklopedin*, artikeln *andra världskriget* band 1, s. 353–371; för uppgiften om antalet döda, se s. 371.

⁵⁹⁷ Brohed 2005, s. 167.

⁵⁹⁸ *EH* 1940-04-30, s. 355; Sahlberg 2009a, s. 85, 96.

sig göra, böra anordnas av kristna samfund och organisationer gemensamt.⁵⁹⁹

Kyrkorna lärde – eller tvangs lära sig – betydelsen av samarbete under krigstiden. Svenska kyrkan odlade kontakter med exempelvis Anglikanska kyrkan i England och bekännelsekyrkan i Tyskland under dessa år. Kyrkornas Världsråd bildades några år efter krigsslutet, år 1948. Sannolikt bidrog krigets erfarenheter till att påskynda den långvariga process som ledde fram till detta världsekumeniska råds tillkomst.⁶⁰⁰

I efterkrigstidens Europa avlöstes världskriget ganska snart av det kalla kriget. Spänningen mellan öst- och västmakterna växte alltmer. Redan i Nürnberggrättegången 1945–1946 visades prov på en växande motsättning de två maktblocken emellan. Kommunismens triumfer i östra Europa, där land efter land drogs in i den sovjetiska maktsfären, spädde på motsättningarna. Detta blev ytterligt tydligt exemplifierat genom februarikuppen i Prag 1948, då kommunisterna övertog makten. När Sovjetunionen år 1949 förfogade över sin första atombomb, var detta ett ytterligare steg i denna utveckling.

Mao Tse Tungs och kommunisternas seger över nationalistregeringen i Kina, efter ett nästan 20-årigt inbördeskrig, ökade naturligtvis animositeten mellan väst- och östideologierna än mer. En första konfrontation skedde i Korea, där krig mellan syd- och nordsidan – understödda av krafter från väst- respektive östblocket – bröt ut år 1950. Europas folk levde under perioden antingen under marknadsekonomin i väst eller planekonomin i öst, antingen inom NATO:s eller under Warszawapaktens – de två militärallianserna – intressesfärer. Försök till ändringar av denna ordning var närmast utsiktslösa, vilket händelserna i Ungern år 1956 och Tjeckoslovakien år 1968 visade. Alliansfria eller neutrala länder fanns förvisso, och Sverige var officiellt ett av dem.

---

⁵⁹⁹ EH 1940-06-27, s. 504 (fetstilen i texten); Sahlberg 2009a, s. 85, 96. – Bakom denna uppmaning stod dels Kommittén för Kristen beredskap, dels Diakonistyrelsens utskott för den andliga beredskapen. Även denna uppmaning var undertecknad av ärkebiskop Eidem och Lewi Pethrus, men också av t.ex. missionsföreståndare Axel Andersson, som var ordförande för Kommittén för Kristen beredskap, och Manfred Björkquist, som var ordförande för Diakonistyrelsens utskott för andlig beredskap.

⁶⁰⁰ Om detta, se Franzén 1987.

Den svenska Pingströrelsens utveckling

Den snabba tillväxt den svenska Pingströrelsen upplevde under 1930-talet innebar att det omgivande samhällets värderingar alltmer sippade in i rörelsen. Detta var bland annat en konsekvens av den framgångsrika rekryteringen av den andra generationen, de så kallade »församlingsbarnen«, och av den stora överströmningen från de äldre trossamfundet som skedde. Förändringen av rörelsen var en konsekvens av expansionen – en konsekvens som då den på 1940-talet blev allt mer uppenbar ledde till aktiv kamp inom rörelsen mot »världslighet« och sekularisering.⁶⁰¹ Pingströrelsen, med cirka 75 000 medlemmar år 1940, var en mindre folkrörelse. En sådan rörelse rymde naturligtvis en avsevärd mångfald och enskilda variationer. Mot-sägelsefulla intressen och tendenser fanns rimligen inom denna massa av människor.

Samtidigt skedde en förskjutning i rörelsens sociala sammansättning från låg- till medelklass. År 1930 hade folkräkningen visat på en överrepresentation av unga och medelålders kvinnor ur arbetarklassen, medan en sociologisk studie från 1945 visade på betydande inslag av småbrukare inom dess led.⁶⁰² Pingstvännens socialgruppsidentitet förändrades successivt. Man skulle som pingstvännar fortfarande vara »gäster och främlingar« i samhället och »världen«, men samhället och »världen« fann sig över tid allt bättre tillrätta i pingstvännernas tillvaro. Anpassningarnas och kompromissernas problem, inom rörelsen benämnda med termen »världslighet«, kom därför (som redan nämnts) under årtionden framöver att utgöra ett ständigt återkommande bekymmer, både på lokalplanet och på riksnivån.

Tydligt belägg för denna oro var ett par skrifter som Lewi Pethrus publicerade. År 1939 kom *Ytlighet – ett tidens tecken*, där »skenkristendomen« gisslas och avvisas. Kristendomen har under hela sin historia frestats välja »skenet« framför »verkligheten«, det oäkta framför det äkta och sanna, menade Pethrus i denna skrift. Ett bredare grepp om problematiken kopplade han sedan 1942 i sin första bok med fokus på det samtida samhället, dess kultur och livsstil: *I dag lek – i morgon tårar. Tankar kring tidsläget*. Pethrus gick till storms mot nöjesindustrin,

---

⁶⁰¹ Stävare 2007b, s. 134, 151–152. – Kölingaredsveckorna tog upp detta problem till allvarligt samtal både 1941 och 1942.

⁶⁰² *Folkräkningen år 1930*, s. 18ff; Thulin 1945, s. 6; Sahlberg 2009a, s. 85; Stävare 2007 b, s. 133–134.

kulturförstörarna och moralfördärvarna i samhället. Ett avsnitt i boken ägnades åt kyrkornas förhållande till nöjesindustrin. Budskapet var klart: sant och verkligt kristna människor tar avstånd från nöjesutbudet i samhället, särskilt från film, teater, dans, tobak och alkohol.

Den svenska Pingströrelsen ville under 1940-talet på ett tydligt sätt påverka och förändra det i sin tillvaro insläppta samhället. Man kan tala om ett framväxande samhällsmedvetande, om ett samhälls-engagemang i politiska termer, hos rörelsen under detta decennium. Sitt tydligaste uttryck fick det nya samhällsmedvetandet i tillkomsten av *Dagen*, hösten 1945. Carl-Erik Sahlberg, som skrev sin doktors-avhandling om denna tidning, menar att

1945 års pingströrelse var till skillnad från dess motsvarighet av år 1935 mer politiskt bestämd. Allt större delar av pingströrelsen såg sitt ansvar för det svenska samhälle, som stod under starkt sekulariseringshot. Den blågula fanan vajade mot vinden – korset fanns kvar – men mycket av innehållet bakom det hade bleknat. I denna ökade samhällsmedvetenhet hos pingströrelsen låg ett viktigt livsvillkor för den planerade dagstidningen.⁶⁰³

Processen mot samhälls- och omvärldsmedvetenhet påskyndades av krigsutbrottet. Sovjetunionens angrepp på Finland vid månadsstiftet november/december 1939 och det därpå följande »vinterkriget«, förstärkte synen på kommunismen som till sitt väsen grym och antikristlig spreds bland landets pingstvännen. Nazismens antijudiska inställning, dess fientlighet mot »Guds egendomsfolk«, hade pingstfolkets ledare insett under 1930-talets senare hälft. I veckotidningen *Evangelii Härold* var en längre artikelserie om läget i Tyskland – i synnerhet för kyrkorna – införd vintern 1939.⁶⁰⁴

Många pingstförsamlingar engagerade sig efter kriget i arbetet att lindra nöden i det sönderslagna Europa. Kassor för Norge-, Finlands- och Tysklandshjälp öppnades och ansemliga penningbelopp flöt in och sändes iväg. Mängder av klädes- och varutransporter organiserades, exempelvis till Norge och Tyskland. Ett vänortssystem med platser i

---

⁶⁰³ Sahlberg 1985, s. 70. – Om Pingströrelsens ekumeniska inställning, och om hur isoleringen bryts alltmer under 1940-talet, se Struble 2009, s. 151–194.

⁶⁰⁴ *EH* 1939-02-09, s. 119–121; 02-16, s. 142–144; 02-23, s. 166–168; 03-02, s. 190–193. – Artikelserien var skriven av Gustav Emil Söderholm, tidigare kyrkoherde, men från tidigt 1920-tal aktiv i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, mycket flitig som apologetiskt inriktad skribent i *Evangelii Härold* och genom böcker på Förlaget Filadelfia. Inom Pingströrelsen var det vid denna tid en allmän uppfattning att judarna fortfarande ägde en särställning bland folken som »Guds egendomsfolk«.

de drabbade länderna infördes i många fall, vilket innebar att en viss församling i Sverige satsade sina resurser på att hjälpa människorna på en speciell ort.⁶⁰⁵

Ett uttryck för utvecklingen mot ökat samhälls- och omvärldsmedvetande var *Dagens* tillkomst den 1 november 1945. En kristen röst i debatten om samhället och dess utveckling skulle därmed göra sig hörd sex dagar i veckan. Ett annat uttryck för det nymornade intresset för samhällsfrågorna var att det inom Pingströrelsen vid samma tid påtalades som önskvärt och angeläget att pingstvännen tog plats i landets parlament. Det skedde vid Kölingaredsveckan sommaren 1944, då samhällsmoraliska problem i form av till exempel ökat alkoholmissbruk, moralupplösning, hög skilsmässofrekvens och de veneriska sjukdomarnas snabba ökning bland folket diskuterades. Med pingstvännen i riksdagen skulle de kristna värdena få pålitliga förespråkare och dessa samhällsproblem hållas ständigt aktuella.⁶⁰⁶ Vid valet hösten detta år lanserades följdriktigt ett par pingstvännen som riksdagskandidater i *Evangelii Härold*. Det var Stockholms Frisinnade Medborgarförening, en avdelning inom Folkpartiet, som på sin lista satte upp pingstvännerna Per Jacobson och Ernst Pettersson⁶⁰⁷ Ingen av dem blev dock invalda i Sveriges riksdag.

Under 1940-talets andra hälft uppstod konkurrens mellan öppenhets- och slutenhetstendenser inom rörelsen. Två händelser påskyndade denna konsekvens: dels en radiosänd gudstjänst från Filadelfiakyrkan i Stockholm, den 21 oktober 1945, då ett omvitnat helande efter trons bön framlades som tackämne, dels Lidmankrisen år 1948. Radiogudstjänsten ledde till en bojkott av Pingströrelsen vad gällde radiogudstjänster under 1946.⁶⁰⁸ Striden kring författaren Sven Lidman – säker-

---

⁶⁰⁵ Exempel är Filadelfiaförsamlingarna i Jönköping och Eskilstuna, men som vanligt var Filadelfiaförsamlingen i Stockholm närmast mönsterbildande även på detta område. Jönköpingsförsamlingens Norgehjälp till exempel rapporterade följande belopp för år 1945: Intäkter 318 105 kronor och utgifter 281 012 kronor, varav varor för 231 772 kronor och frakter för 10 340 kronor och löner 21 694 kronor. (Årsberättelse 1945, »Rapport om Norgehjälp», AV:1, FiJa; Församlingsmöte 1946-03-03 § 7, 1947-10-20 § 13, KIa:1, PiEa; Sahlberg 2009a, s. 111–112) Sannolikt rymmer ovanstående siffror medel som förmedlades till Norge från andra församlingar via församlingen i Jönköping.

⁶⁰⁶ *EH* 1944-06-29, s. 608–610, 615–617.

⁶⁰⁷ *EH* 1944-09-07, s. 856–857.

⁶⁰⁸ *Dagen* 1945-11-01, s. 1 (under rubriken »blixten«); *Dagen* 1946-12-27, s. 2 (ledarartikel av Lewi Pethrus); *Lewi Pethrus som ledarskribent*, s. 241–242.

ligen spelade den tidigare gudstjänstincidenten från 1945 också roll – ledde till att programchefen Erik Hjalmar Linder på nytt stoppade planerade gudstjänster från Pingströrelsen från 1948 och framåt.⁶⁰⁹ Naturligtvis var även pressens – inte minst den frikyrkliga – sätt att skildra Lidmanstriden av betydelse för den isolationism Pingströrelsen på nytt valde de följande åren. Så hade *Dagen* under sina första år varit en det politiska frisinnets röst och signalerat en viss ekumenisk öppenhet, men vid 1950-talets början var den uteslutande en tidning för interna angelägenheter inom Pingströrelsen.⁶¹⁰

Slutenhetstendensen förstärktes de första åren på 1950-talet av den förnyelseväckelse som rörelsen då upplevde. Den hade fokus på det interna livet i församlingarna. Först efter det att denna väckelse avtagit och upphört kom svensk pingströrelse att åter på allvar intressera sig för det omgivande samhället. Och då togs en rad initiativ. Lewi Pethrus fann vid 1950-talets mitt att han i biskopen i Skara stift, Sven Danell (1903–1981), hade en betydelsefull person som delade hans syn på sekulariseringshotet och moralfrågorna i samhället. Tillsammans tog de initiativ till organisationen *Kristet Samhällsansvar* (KSA), vilken bildades 1956. KSA var en fristående och politiskt oberoende sammanlutning över samfunds- och partigränserna, vars syfte var att utgöra en påtryckningsgrupp inför allmänna val för att få in kristna kandidater i de politiskt beslutande församlingarna. Pethrus och hans rörelse var starkt engagerade i KSA, och var att uppfatta som även politiska aktörer från denna tid och framåt.⁶¹¹

Pingströrelsen fortsatte att expandera, men expansionstakten var klart retarderande. Den officiella statistiken talar om en medlemsökning åren 1930–1935 med 22 000, för åren 1935–1940 rapporteras en ökning på 17 000, men åren 1940–1945 var ökningen av antalet medlemmar endast 7 000, och åren 1945–1950 stannade den vid drygt 6 000. Under hela 1950-talet ökade antalet medlemmar med ungefär 6 500, men i stort sett hela den ökningen inträffade åren 1950–1955. På 1960-talet hade expansionen kommit av sig helt. År 1960 fanns det 89 270 pingstvännar, men tio år senare var de 390 färre, det vill säga 88 880.⁶¹²

---

⁶⁰⁹ *Dagen* 1949-09-09, s. 2 (ledare av Lewi Pethrus); *Lewi Pethrus som ledarskribent*, s. 343–345.

⁶¹⁰ Sahlberg 2009a, s. 169–170.

⁶¹¹ Brohed 2005, s. 205; Sahlberg 2009a, s. 304–305.

⁶¹² *Pingströrelsens årsbok 2000*, s. 49; *Pingströrelsens årsbok 2005*, s. 45; Sahlberg 2009a, s. 88.

V:2 Avgörande år i Georg Gustafssons liv

Georg Gustafsson och hans »vapendragare«, brodern Simon, tog efter sju och ett halvt års verksamhet i Jönköping avsked av församlingen och staden den 15 mars 1937. Nytt arbetsfält blev Norrköping och Sionförsamlingen där.⁶¹³ I Norrköping skulle Gustafsson stanna kvar i åtta och ett halvt år, från mars 1937 till den 1 oktober 1945. Ur ekonomisk synpunkt innebar den nya tjänsten närmast ett nollsummespel jämfört med den han lämnat i Jönköping. Han hade där i sju år haft en månadslön på 300 kronor, som tidigare visats, och i Norrköping fick han exakt samma lön i ytterligare fyra och ett halvt år, först då höjdes den med 75 kronor. Sionförsamlingen beviljade honom – utöver lönen – rätt till en veckas ledighet per månad för predikobesök på andra platser, samt en summa om 100 kronor per månad för representation.⁶¹⁴ Sionförsamlingen i Norrköping hade då Georg Gustafsson tillträdde som predikant och föreståndare 560–570 medlemmar (den exakta siffran den 1 januari 1937 var 558). Den hade bildats i september 1921 av 45 personer, varav 19 hade begärt utträde ur Norrköpings 1:a Baptistförsamling.⁶¹⁵ Församlingen hade alltså under sina första femton år vuxit med drygt 500 medlemmar. Under Gustafssons drygt åtta år som föreståndare växte församlingen med inemot 400 medlemmar, vilket betydde att det vid 1945 års utgång i matrikeln fanns 953 personer upptagna. Det var en ökning med 67 procent.⁶¹⁶ Slutsatsen är odiskutabelt tydlig: Sionförsamlingen i Norrköping avvek kraftigt från den retarderande tillväxttakt som gällde för Pingströrelsen generellt under dessa år.

Ett tungt första år i Norrköping

När Georg Gustafsson flyttade till Norrköping i mars 1937, stannade familjen – fru Gärda och de två barnen Samuel och Kerstin – kvar i Jönköping. Skälet var barnens skolgång. De första månaderna bodde han därför ensam på ett evangelistrum, inrymt i Sionkyrkan. När terminen var slut och sommarlovet kom förenades familjen i Norrköping. Även om det alltså endast handlade om några månader, talade

---

⁶¹³ Församlingsmötet den 1937-03-01, § 3, A I:1, FiJa; EH 1937-05-05, s. 390.

⁶¹⁴ Församlingsmöte 1936-10-19 § 6–9, SiNa.

⁶¹⁵ Årsberättelse 1937, SiNa; Berättelse avgiven vid 10-årshögtiden 1931-09-04, SiNa.

⁶¹⁶ Årsberättelse 1945, SiNa. – De 67 procenten är framräknade utifrån antagandet att församlingen hade 570 medlemmar den 15 mars 1937.

fortfarande den åldrade Georg Gustafsson om denna korta tid som tung. Orsaken var nog inte i första hand svårigheten att vara skild från familjen, han var ju van att vara borta veckor i sträck. Främst handlade det om det andliga klimat han mötte i Norrköping, jämfört med det han var van vid i Jönköping. I Jönköping hade det oftast varit fullsatt hus vid varje mötestillfälle, men i Norrköping var det få som besökte mötena. »Smålands Jerusalem« hade erbjudit betingelser för verksamheten sprungna ur en lång väckelsetradition. Norrköping var »en röd stad«, enligt Georg Gustafssons karaktäristik, där väckelse- och frikyrkotradition egentligen saknades. Han berättade att när Gärda besökte honom första gången, efter hans tillträde i Norrköping, brast hon i gråt och frågade: »Skall du vara predikant här, när inget folk kommer och lyssnar på dig?« Situationen var sådan att »det krävdes bön och fasta; det var en andlig kamp som måste utkämpas«, mindes han årtionden senare, och tillade: »att jag inte fullständigt bröts ned den här tiden, fattar jag inte. Jag som vanligen haft en god sömn, kunde inte sova, utan hade att kämpa mot andemakter både dag och natt.« Han beskrev även hur han gick runt i staden – in i och ut ur butik efter butik – och inbjöd folk till församlingens möten. Utanför fabrikerna stod han och delade ut handaffischer och inbjöd. Folk tackade vänligt och lovade komma, men de kom inte. »Jag vande mig så småningom vid att det var lite folk på mötena«, uppgav han.⁶¹⁷ Till saken hör att många av församlingens mer än 500 medlemmar bodde utanför staden, på de så kallade utposterna, och dessa bedrev egen mötesverksamhet.

Gärda Gustafssons tid i Norrköping blev kort. I december 1937 insjuknade hon i dubbelsidig lunginflammation. Trots läkarvård, som hon utan tveksamhet från makens sida blev föremål för, och Georgs kamp i bön och fasta för hennes tillfrisknande, blev hälsoläget allt sämre. Hela församlingen engagerades också i förbön, vilket framgår av protokoll från församlingsmötet den 13 december:

Efter sång framlade br. Georg Gustafsson sin hustru som ett allvarligt böneämne. Str. Gustafsson var svårt sjuk och församlingen greps av nöden och bad Herren om Hans ingripande till bättring för vår syster från sjukdomen.

Br. Georg Gustafsson ledde i bön och var därefter nödsakad att lämna mötet för att vara vid sin hustrus sida.⁶¹⁸

---

⁶¹⁷ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3.

⁶¹⁸ Församlingsmöte 1937-12-13 § 1, SiNa.

På eftermiddagen den 17 december avled Gärda, endast 36 år gammal. Georg lämnades ensam med de två barnen, 13 och 10 år gamla. För helbrägdagöraren Georg Gustafsson måste det ha varit extra svårt att acceptera att förbön inte hjälpte i den egna familjekretsen. Hur han då, 1937, tolkade situationen, går inte att uttala sig om, men med några decenniers distans till det skedda tolkade han Gärdas död som ett personligt pris han hade att betala i kampen för ett andligt genombrott i Norrköping.⁶¹⁹

Georg Gustafsson berättade att den förste bland predikantkollegorna som ringde honom, för att ge stöd och tröst i samband med Gärdas död var Lewi Pethrus.⁶²⁰ Det var också Lewi Pethrus som var officiant vid begravningen den 22 december 1937 i Sionkyrkan, Norrköping. Inbjudan till begravningsakten löd:

---

⁶¹⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3. – Lundgren (1975, s. 195–196) återger Georg Gustafssons berättelse med tydlig koppling till Gärdas död. Priset som skulle betalas blev han medveten om redan vid ankomsten till Norrköping i mars 1937:

När de kommit ner på perrongen satte de sig i rörelse bort mot utgången och den väntande välkomstdelegationen. De hade inte mer än gått några få steg förrän Georg plötsligt kände hur strupen snördes till. Det var som en kall hand lagts på hans hals, och i samma ögonblick upplevde han med en rysning som om en främmande, osynlig makt trängde sig på honom och ville stoppa honom. Han stannade som förlamad. Gärda och barnen hejdade också sina steg och undrade vad det var fatt. Likblek och sammanbiten stod Georg som fastvuxen vid perrongen. Äldstebröderna närmade sig, leende och glada med utsträckta händer. Men Georg kunde inte röra sig.

Han förnam hur den onda makten talade till honom:

– Jag är andefursten över den här stan. Här ska det inte bli som det varit i Jönköping. Här är det jag som bestämmer. Georg rös men svarade:

– Nej, jag tjänar Herren Jesus Kristus, och han är Herre också över dig. Rösten återkom lika isande som förut:

– Ska du uppleva seger i den här stan, så ska du också få betala ett högt pris för den.

⁶²⁰ *Dagen* 1974-09-05, s. 18. – Uppgiften lämnades i samband med att Georg Gustafsson uttalade sig om Lewi Pethrus livsgärning efter dennes död, den 4 september 1974, dvs. på Georg Gustafssons 75-årsdag. Men redan i september 1938 framförde Georg Gustafsson sitt tack till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm för det stöd han fått under sorgetiden. Det skedde i samband med uppbyggelse- och missionskonferensen i Stockholm, där Georg Gustafsson var en av talarna. (*EH* 1938-09-22, s. 759)

Min kära Maka. Vår älskade Mamma
Gärda Maria Gustafsson har idag gått hem till Jesus, 36 år gammal.
Saknaden i hemmet är stor, men vi tackar Gud för hennes ljusa minne.
Sörjande med oss stå moder, syskon, släkt, Sionförsamlingen och många
vänner.

Norrköping den 17 december 1937

Georg Gustafsson,
Samuel och Kerstin

Evighetsmorgonen lyfter skymmande slöjan utav. Hoppet i åskådning bytes.
Tvivlendärfinnas ingrav.

En tillflyktsort är Han urtidens Gud, och härnere råda Hans
eviga armar (5 Mos. 33:27).

Inbjudan att övervara jordfästningen i Sionkyrkan, Norrköping, den 22 dec.
kl. 11 f.m. samt gravsättningen å Värnamo kyrkogård torsdagen den 23 dec.
kl. 3 e.m.⁶²¹

Georg Gustafsson berättade att han var så fattig vid denna tid att han var tvungen att låna 800 kronor för att klara begravningskostnaderna. Ett lån han sedan betalade av med 50 kronor per månad, så det tog alltså nästan ett och ett halvt år för honom att bli fri från denna skuld. Hans ekonomi räddades av att hans predikobok *Andlig friskhet och hälsa* gavs ut, hävdade han. Boken publicerades 1939 och inbringade 600 kronor till författaren.⁶²²

Den 30 december var Gärda Gustafssons minne tecknat i *Evangelii Härold* av Stina Swartz, som var en av dem som vårdat Gärda under hennes sjukdom, och medlem av församlingen i Norrköping. Den bortgångna porträtterades som »en stilla, försynt, ädel och gudfruktig kvinna«. Swartz fortsatte:

Aldrig kunna vi glömma, huru hon, då hennes make bad och lade händerna på henne, kom i anden och sjöng, sjöng som endast den kan sjunga, som är nära himlens port: »Han kommer – Han kommer, ja Han kommer«. Så

---

⁶²¹ Inbjudan till Gärda Gustafssons begravning, volym 35, LPa. – Diktstroferna i inbjudan skrevs av T.B. Barratt vid hans lilla dotters död år 1904. Georg Gustafssons nära vänskap med Barratt är säkert en orsak till valet av just dessa diktrader. Dikten översattes till svenska 1910 av redaktören på *Närkesbladet* Richard Edelberg (1875–1962) och har nummer 312 i Pingströrelsens sångbok *Segertoner* 1988.

⁶²² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3. – Boken *Andlig friskhet och hälsa* gavs ut på Harriers förlag. Den kom senare ut i flera upplagor, bland annat i en samlingsvolym på Förlaget Filadelfia.

talade hon i tungor och prisade Jesus. Himlen var oss så nära. Sjukrummet var en förgård till himlen.⁶²³

Efter Gärda's död och begravning fick Georg två veckors ledighet. För att få möjlighet till vila och avkoppling stannade han och barnen – efter gravsättningen i Värnamo – kvar i Karlsfors hos föräldrarna. Efter några dagars kamp, då han brottades med predikantskapets pris – och var inne på tanken att lämna det – fick han ett nytt tilltal från Gud genom att »anden föll« över honom, som han uttryckte det, och då bestämde han sig för att återvända till Norrköping. Den 27 december var han annonserad som predikant i kvällsmötet, och när mötet inleddes var kyrkan fullsatt. Det var första gången den var det sedan han kom till Norrköping. Den kvällen skedde ett andligt genombrott, hävdade han – ett flertal människor blev frälsta och döpta i den helige Ande denna afton.⁶²⁴

Uppenbarligen hade Georg Gustafsson vid denna tid stora krav på framgång i den verksamhet han var engagerad i. Den beskrivning av Sionförsamlingens i Norrköping vardag som han gav, kan väsentligen balanseras av tillgängliga faktauppgifter. Under år 1937 ägde inte mindre än 15 dopförrättningar rum, varvid 57 personer döptes. Och medlemsiffran steg med 61, från 558 till 619.⁶²⁵ Hur denna tillväxt fördelade sig mellan utpostverksamheterna och verksamheten i staden, finns det ingen möjlighet att uttala sig om. Rent teoretiskt kan det ha varit så att framgången inte främst vanns i staden.⁶²⁶

De ljusare åren som följde

Den nyblivne änkemannen Georg Gustafsson var under år 1938 i full verksamhet. En hjälp i hemmet hade anställts, en husföreståndarinna som tog ansvaret för barnen och hemarbetet. I många brev han mottog, tipsade välmenande pingstvännen från när och fjärran om lämpliga »systrar« för uppgiften.⁶²⁷ Hur sorgen efter Gärda bearbetades

---

⁶²³ EH 1937-12-30, s. 1051.

⁶²⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3.

⁶²⁵ Årsberättelse 1937, SiNa.

⁶²⁶ Av i not 625 återopad berättelse framgår att församlingen bedrev verksamhet på följande utposter: Bråberg, Mauritsberg, Jonstorp, Svärtinge, Tingstad, Udden och Östra Husby, samt hade enstaka möten i Kolmården, Loddby, Rejmyre och Rodga.

⁶²⁷ E I:4, CGa; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3.

eller vilka personer som var med och stöttade Georg Gustafsson den första tiden, tillåter inte källorna oss att få veta. Brodern och kollegan Simon med familj fanns naturligtvis i närheten, och i slutet av februari 1938 kom Georg Gustafssons »andlige fader« T.B. Barratt till Norrköping på besök.⁶²⁸ Med all sannolikhet betydde detta mycket för honom. Vad som framgår klart är att hans aktivitetsnivå under året var i paritet med den han befunnit sig på under tidigare år. Utöver församlingsarbetet på hemmaplan, svarade han jakande på 23 av de 87 kallelser vi vet att han fick till bibelveckor, konferenser eller möteshelger landet runt under år 1938 – kallelser vi känner till eftersom de finns bevarade i hans arkiv (se tabell 2 i avsnittet III:3).

Den 15 juli 1939 gifte Georg Gustafsson om sig.⁶²⁹ Det hade då gått ett och ett halvt år sedan Gärda dog. Den nya frun hette Anne-Marie, född Karlsson. Hon var född och uppvuxen i Svärtinge – en av de platser där Sionförsamlingen bedrev utpostverksamhet. Hennes familj bestod av föräldrar och tre syskon. Efter en kortare tids anställning i Borås hade hon flyttat hem till Svärtinge igen, där hon tog ansvar för sin sjuka mor och var samtidigt anställd som biträde i en affär. Föräldrarna var inte frikyrkligt engagerade, men Anne-Marie beskrev sin mamma som en »hemlig lärjunge«. Vid 11 års ålder blev Anne-Marie omvänd, och något år senare genom dopet intagen som medlem i Sionförsamlingen, Norrköping. Anne-Marie var på dagen 16 år yngre än Georg, båda var födda den 4 september – han 1899 och hon 1915.⁶³⁰ Anne-Marie omtalade att Lewi Pethrus var emot att Georg gifte om sig. Han kom till och med på besök för att övertala Georg att avstå från äktenskapet. Pethrus ifrågasatte om det gick att älska en ny kvinna efter Gärda. Han var tydligen också skeptisk till att Georg dessutom skulle gifta om sig med en så mycket yngre kvinna. Vid giftermålet var Georg på någon månad när 40 år gammal, och för Anne-Marie fattades lika lång tid innan hon skulle fylla 24 år.⁶³¹

I Anne-Marie och Georgs äktenskap föddes tre barn under 1940-talet. Sonen Paul (född 1942) och döttrarna Margaretha (född 1944)

---

⁶²⁸ Församlingsmöte 1938-01-31 § 3, SiNa.

⁶²⁹ Församlingens protokoll 1932–1938; SiNa. – Se Församlingsmöte 1939-07-10, SiNa, där – enligt § 2 – Georg Gustafsson tackade för bröllopsgåvan från församlingen.

⁶³⁰ Bandad intervju med Anne-Marie Gustafsson. Se även Lundgren 1984, s. 10–12.

⁶³¹ Bandad intervju med Anne-Marie Gustafsson.

och Inger (född 1947). Med de två barnen från första äktenskapet, var det således en fembarnsfamilj den unga predikantfrun hade att ägna sina omsorger. Den arbetsbördan i kombination med den roll Anne-Marie hade att agera i som församlingens »första dam«, kan inte ha varit lätt att klara.⁶³² Rollen som pastorsfru i den egna hemförsamlingen, den församling där hon vuxit upp, ägde säkerligen sina speciella implikationer. Fogas dessutom det förhållandet att maken ofta var bortrest i veckor till bilden, framstår påfrestningen än tydligare. Många som kände Anne-Marie Gustafsson väl vittnar om att hon klarade sina uppgifter på ett föredömligt sätt. »Utan Anne-Marie hade aldrig Georg blivit den han blev«, är ett inte ovanligt omdöme.⁶³³

V:3 Folkloren kring Georg Gustafsson

»Jag har predikat på hundratals julottor«, påstås Georg Gustafsson skämtsamt ha sagt vid något tillfälle. Uttalandet har, oavsett han har fällt det eller inte, blivit den allra vanligaste sägnen som förknippas med honom, men långt ifrån den enda.⁶³⁴ En annan »skröna« handlar om att han vid något tillfälle, då han konfronterats med överdrifter han skulle ha gjort sig skyldig till, sade sig ha blivit så ledsen att han hade »gråtit tunnor av tårar« på grund av anklagelserna.⁶³⁵

---

⁶³² Om pastorsfrurollen i nutida svensk pingströrelse, se Fahlstedt (2005).

⁶³³ I mina intervjuer med barnen och med andra personer som väl kände familjen, är det en total samstämmighet i omdömet att Anne-Marie var en stark och mycket duglig person. Även den äldre Georg lovordade i varma ordalag sin hustru.

⁶³⁴ Jag hörde detta uttalande återberättas redan under 1960-talet. Sedan det blev bekant bland nutida pingstvännen att jag arbetade på en avhandling om Georg Gustafsson, har jag vid samtal hört minst 30 personer upprepa detta uttalande, som alltså fortfarande tillskrivs honom. Jag har även talat med personer som inte var födda vid tiden för Georg Gustafssons död, vilka fortsätter att föra denna »skröna« vidare.

⁶³⁵ Detta påstådda uttalande av Georg Gustafsson är nästan lika vanligt i pingstkretsar som det om de »hundratals julottorna«. Jag har träffat ett dussintal personer som återberättat detta uttalande de senaste fyra åren, dvs. åren 2003–2007. Docenten Göran Åberg har haft vänligheten att fästa förf. uppmärksamhet på det förhållandet att uttrycket »gråtit tunnor av tårar« ursprungligen tillskrivs Karl Palmberg, komminister i Månsarp och ordförande i Jönköpings Missionsförening. Vid en predikoturné med P. Waldenström och E.J. Ekman från Vanneberga via Sunne och vidare till Dalarna, sågs Waldenström efter besöket i Sunne – under en båttur på sjön Fryken – ha klandrat Palmberg för dennes överdrifter, varpå Palmberg just replikerade »om du visste, gode Paul, hur många tunnor tårar jag har gråtit över detta«. Åberg hänvisar till Klas Elmgrens bok: *Palmberg minnen, 1927*, s. 132.

Några ytterligare exempel:

Det var söndagskväll i Pingstkyrkan Jönköping och Georg Gustafsson ger en synnerligen levande rapport från sin Afrikaresa. Han kunde måla och han målade i starka färger. Han beskrev den fullsatta kyrkan på Lemera i Kongo fullständigt lysande. Det var så packat med folk att de stod intill Georg och hans tolk när han predikade. Han beskrev genvägen på förkunnelsen och fortsatte att helt oförlömligt säga: »När jag gav ut inbjudan strömmade folk fram för förbön«. Men så avbröt han sin skildring, klädde sig i nacken och utbrast: »Men i hur all världen kunde de komma fram?«⁶³⁶

Etiopienmissionären och senare chefen för *Erikshjälpen*, Roland Nelsson berättar om en händelse från 1972:

När vi nu sitter vid det dukade bordet, presiderade Georg samlingsen på sitt oefterhärmliga sätt. Han prisar Anne-Marie för de goda rätterna och tackar Gud för sin stora familj och säger plötsligt:

– Förra söndagen blev jag bjuden på middag i Gävle. Jag var där på en bibelstudievecka och tillsammans med pastorn och några ytterligare vänner gick vi till Stadshotellet där broder X (som var en höjdare inom kommunledningen) bjöd på en alldeles fantastisk middag. Middagen kostade 75 kr per kuvert!

– Nja, säger Ulf Strömberg, mågen, överdriver du inte en aning. Inte kunde väl det kosta 75?

– Jojomensan, sa Georg, vi åt allt som serverades. Först en förrätt som kostade 18 kr och sedan huvudrätten 22 kr.

– Jamen, det blir ju bara 40 kr. Du sa ju 75.

– Ja, vi tog ju ett par dricka också.

– Ja, de kostar 3 kr st, sa Uffe, så det blir ytterligare 6 kr per kuvert. Vi är nu uppe i 46 kr! Men du sa 75 kr, Georg!

– Ja, ja, sa Georg, men rockavgift också!!! (29 kr per person till garderobsvakten!) Georg skrattade gott å det gjorde vi alla. Georg hade blivit tagen på bar gärning, s a s.⁶³⁷

Bibelläraren Bertil Swärd, en av Gustafssons närmaste vänner under många år skriver i brev till författaren:

När det gällde skrönorna om hans överdrifter, tror jag att han kände sig sårad av att folk sa att han överdrev. För honom var det sant, allt var stort och mäktigt i Georgs synsätt, så det blev naturligt för honom att tala om »Gorillorna som stod i parad, när han kom till Afrika«, fast det förmodligen var betydligt mindre apor. Men Georg var sådan, den äkta Georg, för

---

⁶³⁶ Jack-Tommy Ardenfors i e-brev 2007-05-31.

⁶³⁷ Roland Nelsson i e-brev 2007-02-20.

honom var Gud stor (han älskade verkligen Jesus, och levde nära honom) och pingstväckelsen var ett stort mäktigt Gudsverk.⁶³⁸

Bertil Swärds antagande att Georg Gustafsson sörjde över ryktet att han överdrev bestyrktes kraftfullt av Bo Hörnberg, Gustafssons efterträdare som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i Jönköping år 1967. Han hävdade att många pingstpredikanter illvilligt och ondskefullt spred dessa berättelser om vad Georg Gustafsson påstods ha sagt, och därigenom skapade »skrönorna« med koppling till honom.⁶³⁹

Det förhållandet att Georg Gustafsson sparade alla brev från sjuka människor som skrev till honom, och framför allt från dem som återkom med vittnesbörd om erfaret helande, äger säkert – till dels åtminstone – sin förklaring i denna ryktesspridning om benägenhet för överdrifter. Han ville ha skriftlig dokumentation som grund för alla vittnesmål han spred om vad Gud hade gjort som svar på bön. På den punkten ville han inte, av allt sparad material att döma, lämna någon som helst öppning för angrepp om påstådda överdrifter eller påhittade berättelser.

Jag tror att Georg Gustafsson då han berättade och »färglade« sin framställning gjorde detta i en sorts outtalad överenskommelse med lyssnarna. Han avsåg inte att in i minsta detalj bli bokstavligt uppfattad. Jag tror även att han anknöt till den semitisk-bibliska berättartraditionen, där exempelvis »alla« ibland användes för att beteckna en stor mängd eller en majoritet, och där överdriften var ett berättartekniskt grepp. Exempelvis heter det i Markus 1:5 att »Och hela Judéen och alla i Jerusalem kom ut till honom [Johannes döparen], och de bekände sina synder och döptes av honom i Jordan«. Ett bokstavligt sätt att uppfatta detta på framstår som orimligt – varifrån kom i så fall motståndarna? I Johannes evangelium 21:25 berättas det att »Jesus gjorde också mycket annat, och om var sak skulle skildras för sig, tror jag inte att hela världen skulle rymma de böcker som då måste skrivas«. Det handlade om en 3-årig verksamhetsperiod, så långt vi vet. Bokstavlig förståelse är självklart helt utesluten och definitivt inte avsedd. Den bibelsprängde Georg Gustafsson använde enligt min mening samma typ av berättarkonst som sina bibliska föredömen.

---

⁶³⁸ Bertil Swärd i e-brev 2006-02-10.

⁶³⁹ Bo Hörnberg i bandad intervju.

V:4 Georg Gustafsson som församlingsledare

Tidigare i denna undersökning har Georg Gustafssons predikantskap skildrats avseende tre perioder: den i Karlsfors, den i Värnamo och den i Jönköping. Hans fortsatta tjänst som församlingsledare ägnades församlingarna i Norrköping (1937–1945), Eskilstuna (1945–1957) och Jönköping – andra perioden där (1957–1967). Namnet Georg Gustafsson brukar vanligtvis inom frikyrkokretsar i första hand förknippas med Småland, men faktum är att han ägnade 20 år av sitt predikantliv, från det han var 37 år gammal till dess han fyllt 57, åt Östergötland och Södermanland. Förmodligen var detta den period då han utövade det starkaste inflytandet inom Pingströrelsen – lokalt, regionalt och på riksplenet. Lokalnivån bör inte förloras ur sikte, eftersom det var framgången Gustafsson hade som församlingsföreståndare och pastor som grundlade hans auktoritet bland »bröderna« i predikantkåren. Framgången gav honom samtidigt ett gott renommé och därmed inflytande på det regionala planet och på riksnivån. Han ägde en stark ställning inom Pingströrelsen därför att han »levererade« lokalt, kan man säga. De församlingar han ledde växte hela tiden, och det i en takt som betydligt överträffade riksgenomsnittet för församlingstillväxt inom Pingströrelsen vid denna tid. Kvantitativ tillväxt var naturligtvis inte det enda måttet på framgång inom den tidens pingströrelse. Den kvalitativa växten – uttryckt med ord som helgelse, andliga erfarenheter och andlig mognad – betonades också starkt och räknades tidigt in i det framgångsmått som man mätte med. Men kvalitativ växt har alltid varit svårare att mäta än kvantitativ sådan.

Den numerära utvecklingen i Filadelfiaförsamlingarna i Värnamo och Jönköping under 1920-talet respektive 1930-talet har visats tidigare (se avsnitten III:2 och III:3). Sionförsamlingens i Norrköping tillväxt har också anförts i totalsiffror för åren 1937 och 1945. Mer detaljerat såg det ut som tabellen på nästa sida visar.

Kolumnen »På bekännelse« avser här – precis som tidigare angetts rörande Filadelfiaförsamlingen i Jönköping (se tabell 1) – tidigare troendedöpta personer som togs in i församlingen utan flyttningsbetyg från församlingar de tidigare tillhört. Även i Sionförsamlingen räknades alla som kom från samfundsförsamlingar, det vill säga församlingar utanför Pingströrelsen, in i denna kolumn – och det oavsett om flyttningsbetyg lämnats in eller inte.

Tabell 4: Statistik över Sionförsamlingens i Norrköping utveckling medlemsmässigt åren 1937–1945.⁶⁴⁰

År	Döpta	Inflyttade	På bekännelse	Upprättade	Utflyttade	Uteslutna	Döda	Medl.-antal 31 dec.	Ökning
1937	57	27	28		28	23	9	619	61
1938	65	35	19	5	16	16	7	704	86
1939	43	34	64*	4	19	15	7	808	104
1940	38	18	18	1	16	17	8	836	28
1941	31	23	11		23	22	3	853	17
1942	32	13	13		24	15	3	869	16
1943	21	31	21		25	6	13	898	29
1944	42	29	17	1	30	8	6	943	45
1945	28	42	9		38	21	8	953	10
Totalt	357	252	200	11	219	143	64	(953)	396

* Av de 64 som togs in på bekännelse år 1939 kom 42 från andra baptistförsamlingen och Saronförsamlingen (en utbrytning från andra baptistförsamlingen år 1935).

Tabellen visar att antalet inflyttade, intagna på bekännelse och upprättade (det vill säga tidigare uteslutna som återintagits) med 37 överstiger antalet utflyttade, uteslutna och döda. Hela ökningen med 396 fler medlemmar motsvaras av antalet döpta och denna plussiffra. Det kan konstateras att rörligheten, antalet in- och utflyttade, var betydligt lägre i Sionförsamlingen dessa år än vad som gällde i Filadelfiaförsamlingen, Jönköping, åren 1930–1939. Även andelen uteslutna per år – i förhållande till det totala medlemsantalet – har sjunkit något, om man fortsätter jämförelsen med Jönköpingsförsamlingen under perioden 1929–1937.

Gustafssons ledarskap resulterade i framgång för de församlingar där det utövades. Hur utövades det? Vilka särdrag kännetecknade det? Han var en tidstypisk pingstpredikant i den meningen, att han i sin egenskap av föreståndare krävde stort inflytande i församlingen. Inom

⁶⁴⁰ Årsberättelser 1937–1945, SiNa.

Pingströrelsen var predikantens position stark, mycket stark, under lång tid. Detta kan illustreras med det tillvägagångssätt genom vilket Georg Gustafsson och hans bror Simon kallades till Sionförsamlingen i Norrköping. Den tidigare föreståndaren Birger Zettersten hade agerat på egen hand, enligt protokollet:

På eget initiativ hade br. Zettersten konfererat med bröd. Georg och Simon Gustafsson, Jönköping, i och för uttrönande av deras ställningstagande till en ev. kallelse från församlingen. Därvid synes vår broder ha gått i av Herren beredda gärningar, ity Gud redan genom sin ande hade talat med bröderna Gustafsson om denna sak. Deras svar blevo, att en ev. kallelse från församlingen säkerligen icke komme att bevaras nekande.

I tro att Gud själv lett den viktiga frågan på detta sätt, utlämnade br. Ordf. [Zettersten] frågan till behandling. Flera uttalanden gjordes, vilka gävo uttryck för glädje och tacksamhet till Gud för en så lycklig lösning av predikantfrågan. Enligt brödernas förslag beslöt församlingen enhälligt bringa br. Simon och Georg Gustafsson sin kallelse att upptaga arbetet efter br. Zettersten.⁶⁴¹

Både äldstestyrelsen och församlingen accepterade alltså att predikant Zettersten på eget initiativ, utan att de var tillfrågade, närmast låst fast predikantfrågan vid bröderna Gustafsson. Grunden till att det kunde gå till så – och att det faktiskt gjorde det – var synen på församlingen som en teokrati. Det var Gud som skulle bestämma över och leda församlingen, och predikantens ledarskap var så att säga ett av Gud själv delegerat ledarskap. Guds röst kunde höras av alla medlemmar, men då predikanten sade sig ha hört den, ägde det en särskild tyngd.

Georg Gustafsson var inte sen att – som karismatiskt utrustad predikant – åberopa gudomliga tilltal och uppenbarelser som stöd för sina synpunkter och åsikter. En metod för tungt vägande argumentation, ett komplement till hävdandet av uppenbarelsekunskap, var att hänvisa till Bibelns undervisning, vad Guds Ord säger. Detta var ett huvudinslag i Gustafssons ledarskap. I Nya testamentet fanns »möns-

---

⁶⁴¹ Församlingsmöte 1936-10-06 § 13 moment b, SiNa. – I samma paragrafs moment a sade Zettersten upp sin tjänst. Underhandlandet med bröderna Gustafsson skedde alltså innan församlingen var informerad om att Birger Zettersten avsåg att sluta sin tjänst. På samma sätt skötte Oscar Mellblom, föreståndare i Filadelfiaförsamlingen i Eskilstuna, frågan om sin efterträdare våren 1944. Han hade kontaktat Georg och Simon på egen hand, och församlingen ställde sig bakom förslaget i tro på och respekt för predikantens förmåga att tolka Guds vilja. (Församlingsmöte 1944-03-05 § 14; Extra församlingsmöte 1944-03-19 § 3, 4, 5, KlA:1, PiEa)

terbilden« för hur en församling skulle fungera och ledas. Redan första året i Norrköping höll han därför, delvis på eget initiativ – men samtidigt på uppdrag genom protokollförda beslut – tre veckors bibelstudier i församlingen främst över ämnet: »Guds församling« – om dess väsen, funktion och ämbeten.⁶⁴² För honom var församlingens ideala funktionsmodell angiven i Apostlagärningarna. Apostlagärningarna brukar förstås som den första historiska framställningen av den ursprungliga kristendomens uppkomst och utveckling under de första årtiondena – en huvudsakligen deskriptiv framställning. Inom Pingströrelsen har denna bok uppfattats och lästs som didaktisk, och som normativ ända in på detaljnivån.⁶⁴³

Georg Gustafsson angav i en publicerad predikan 1936 tydligt hur en biblisk församling skulle fungera, enligt Apostlagärningarna. Denna modell var vägledande för hans ledarskap i de församlingar han förestod. Utgångspunkten var: »Ära vare Gud, att vi kunna få det i detalj efter Ordet, om vi bara önska och säga ja till Honom, som är vårt (församlingens) huvud«. En retorisk fråga formulerades sedan: »Du säger: Vad är då sann umgängelse inom församlingen?« Församlingen som gemenskap och relationerna mellan de människor som utgjorde ecclesia, ställdes i fokus. Det handlade enligt Gustafsson om att samlas kring rätt saker och förenas av det verkligt centrala. Han angav fyra sådana ting, utifrån Apg. 2:42, som idealet att arbeta mot:

Ett rätt mottagande av Herrens ord var ett av de första kännetecknen (Apg. 2:41; 1 Tess. 2:13, 14), som möjliggjorde denna sanna gemenskap i umgängelsen bland de första kristna. Enhetlig undervisning i fråga om de bibliska sanningarna och huvudbegreppen var ett avgörande moment för fortsatt umgängelse. Det var, när man avvek från de fundamentala sanningarna, som gemenskapen blev bruten samt söndring och oreda uppstod (1 Tim. 1:3, 4). Brödragemenskapen var en bärande kraft i arbetet. [...] Brödsbrytelsen var i den första församlingen de kristnas stora fest och högtid, som påminde om att de voro gäster och främlingar och att Han, Jesus, som instiftat den, snart kommer tillbaka. [...]

---

⁶⁴² Församlingsmöte 1936-11-03 § 6; 1937-04-12 § 3 moment a; 1937-08-23 § 6, SiNa. – Om Georg Gustafssons återopande av Guds tilltal, se t.ex. Gustafsson 1930b, s. 34; Sionförsamlingens i Norrköping 30-årsberättelse 1951-09-04, SiNa, (opaginerad).

⁶⁴³ Dayton 1987, s. 204. – Dayton har studerat den internationella Pingströrelsen och visar att Apostlagärningarna är den bok, i vilken pingstvännen världen över funnit skildringen av mönsterbilden, det vill säga framställningen av hur församlingen skall byggas och hur den skall fungera.

Bönen, både den enskilda och den gemensamma, hade stort rum efter pingstens erfarenhet. Man bad, synes det, stundom både dag och natt. Börens makt var deras vapen mot otro, förakt förföljelse och fångelse. De förvandlade kort sagt allt i bön.⁶⁴⁴

Undervisningen – och predikan – om de bibliska sanningarna var nog tillsammans med bönen, det vill säga att stimulera till ett rikt böneliv i församlingen, de primära riktpunkterna för Georg Gustafssons sätt att definiera sin uppgift som församlingsledare. Antagandet styrks av uppgiften att det i Sionförsamlingen i Norrköping, direkt efter hans ankomst dit, infördes bön i kyrkan varje dag klockan ett, samt att en eller två bönedagar hölls per månad. Dessutom var alla lördagskvällar reserverade för bibelstudium och bön.⁶⁴⁵

Ledarskapet i församlingarna, förstått som ett andligt ämbete, legitimerades väldigt ofta inom Pingströrelsen utifrån Ef. 4:11–13, där det heter i 1917 års svenska bibelöversättning:

Så gjorde han några till apostlar, andra till profeter, till förkunnare eller till herdar och lärare. De skall göra de heliga mera fullkomliga och därigenom utföra sin tjänst och bygga upp Kristi kropp, tills vi alla kommer fram till enheten i tron och i kunskapen om Guds son, blir fullvuxna och när en mognad som svarar mot Kristi fullhet.

Inget belägg finns för att Gustafsson någonsin för egen del gjorde anspråk på att vara apostel, det epitetet gav han däremot ofta och gärna sina vänner T.B. Barratt och Lewi Pethrus, men att han såg sig som av Gud gjord till profet, förkunnare, herde och lärare råder det ingen tvekan om. Syftet med dessa tjänster i församlingarna var: att »bygga upp Kristi kropp«; att nå »enheten i tron«; att bli »fullvuxna« och nå »mognad«, det vill säga: att möjliggöra framgång i kvalitativ bemärkelse. Gustafsson, såväl som andra pingstpredikanter, förstod det också på det sättet. Ett ledarskap som därmed uppfattades äga på Nya testamentet grundad legitimitet, stod naturligtvis starkt bland bokstavstroende pingstvännen, vilka dessutom vanligen ansåg Bibeln vara verbalinspirerad

Till den legitimitet pingstpredikanter ledarskap gavs hörde också synen på kallelsen. Då avses kallelsen till den enskilda människan att utöva det av Gud inrättade andliga ämbetet i församlingen. Den inre

---

⁶⁴⁴ Gustafsson 1936a, s. 155–156.

⁶⁴⁵ Årsberättelse 1937, SiNa.

kallelsen (vocatio interna) var naturligtvis grunden för den enskilde predikantens identitet som predikant. Han och Gud delade en hemlighet, ansåg han. En Guds kallelse till tjänst hade vid någon tidpunkt eller genom någon händelse nått honom. Den »gudomliga rösten« hade så att säga »viskat in kallelsehemligheten« i predikantens inre vid ett givet tillfälle. För självkänslan och förmågan till uthållighet var kallelsemedvetandet av största vikt, ja i praktiken oundgängligt. »Jag är predikant, inte av eget val utan därför att Du Gud har kallat mig«, kunde pingstpredikanten säga sig själv i svåra lägen. Det var det han uppgav sig ha sagt under de svåra dygnen efter hustrun Gärdas begravning.⁶⁴⁶

Den yttre kallelsen (vocatio externa) var också viktig. När en församling beslutade att kalla någon till sin predikant och föreståndare, innebar detta att församlingskollektivets förtroende gavs den kallade. Varje medlem skulle enligt idén om det allmänna prästadömet vara aktiv i spridandet av evangeliet. Men genom den yttre kallelsen till en enskild person att bli predikant i församlingen, överläts prediko- och ledarämbetet på den kallade. En representativ demokratisk hantering av uppdraget ägde rum. Det genom den yttre kallelsen givna förtroendet förstärkte på ett väsentligt sätt ledarskapsrollen som föreståndaren hade i den lokala församlingen inom Pingströrelsen. Att varje församling var helt autonom, att ingen överordnad distrikts- eller samfundsstyrelse fanns, gjorde församlingsföreståndarens ställning än starkare.⁶⁴⁷

Georg Gustafsson var förespråkare för demokrati i församlingen. Det teokratiska ledaridealet fanns där, men det fick i praktiken samsas med ett föreningsdemokratiskt sätt att bestämma och fatta beslut. Han agerade inte i vare sig Värnamo, Jönköping eller Norrköping för att påverka valen av sina efterträdare, som skedde till exempel i samband med att han själv och brodern Simon kallades till Norrköping, vilket tidigare påvisats. Tydligast framträdde denna hans vilja till demokratisk förankring av besluten i hans bestämda uppfattning om församlingens betydelse. Vid Sionförsamlingens års- och administrations-

---

⁶⁴⁶ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 3. – Om kallelsesyner inom Pingströrelsen, se Stävare 2007c, s. 86–87.

⁶⁴⁷ Om den autonoma församlingen och tolkningen av vad den innebar, se Struble 1982, s. 64–125; Josefsson 2005, s. 97–108.

möte trettondag 1937, togs beslut om en ändring i mötesordningen efter önskemål från Gustafsson, att »alla måndagskvällar må ha karaktär av församlingsmöten«. ⁶⁴⁸ Beslutet innebar att man gick från att ha hållit församlingsmöten ungefär en gång i månaden till att hålla sådana möten varje vecka. Georg Gustafsson ville, i god demokratisk ordning, ha detta beslut fattat av års- och administrationsmötet – församlingens högsta beslutande forum – mer än två månader innan ändringen skulle genomföras, det vill säga vid hans tillträde som föreståndare i församlingen den 15 mars. Redan under sin tid i Filadelfiaförsamlingen, Jönköping, hade han infört denna ordning. Under åren 1930–1937 hölls årligen mellan 40 och 50 församlingsmöten i den församlingen. ⁶⁴⁹ Vid tillträdet som föreståndare och predikant i Filadelfiaförsamlingen i Eskilstuna 1945, såg Gustafsson till att en liknande ordning infördes där. Antalet ordinarie församlingsmöten ökade radikalt, men där nöjde han sig med ordinarie församlingsmöten var fjortonde dag ungefär. ⁶⁵⁰ Extra församlingsmöten hölls, men dessa var oftast spontant utlysta och dagordningen hade i regel endast en punkt: dopkandidaternas avläggande av bekännelse om »sinnesändring och tro på Gud« innan dopförrättning skulle hållas.

Vid församlingsmötena var Georg Gustafsson ordinarie ordförande. Endast då han var bortrest övertog brodern Simon den rollen i sin egenskap av vice ordförande. Ordföranden deltog i regel inte i diskussionen kring de aktuella frågorna i församlingsmötena. Eventuella inlägg från ordföranden är svårspårade, eftersom det endast i undantagsfall skrevs diskussionsprotokoll. Föreståndarens inflytande utövades främst i styrelsens förberedande möten, de så kallade äldstemötena. Fördelen med den höga församlingsmötesfrekvensen var att församlingens medlemmar gavs möjlighet till delaktighet i alla beslut. Även i småfrågor kunde de uttala sina åsikter och motivera sina ståndpunkter. En närhet mellan individ och kollektiv upprätthölls på detta sätt. Församlingens ledning mötte folket varje vecka. Lokalförsamlingen uttryckte genom sitt funktionssätt en bärande idé i den svenska

---

⁶⁴⁸ Års- och administrationsmöte 1937-01-06 § 14, SiNa.

⁶⁴⁹ A I:1, FiJa. – Protokollen för åren 1930–1937 visar att det år 1930 hölls 41 församlingsmöten, år 1931 hölls 46, 1932 hölls 44, 1933 hölls 42, 1934 hölls 46, 1935 hölls 43, 1936 hölls 43 och 1937 hölls 47 församlingsmöten.

⁶⁵⁰ KIa:1, PiEa.

folkrörelsetraditionen: den om delaktighet, samhörighet och personligt inflytande.

Församlingsmötena var samtidigt utmärkta tillfällen att utöva ledarskap. Gustafsson använde dessa möten på två sätt: dels höll han alltid ett kortare »linjetal«, det vill säga, han förmanade, uppmuntrade eller utmanade församlingen på någon punkt rörande lärjungaskapet och det kristna livet, dels mobiliserade han församlingen till förbön för avfälliga medlemmar. De beslut som fattades handlade väldigt ofta om församlingstukt. Ett par exempel får här tjäna som belysning av dessa två moment i församlingsmötet:

Efter sång läste br. Georg Gustafsson Filipp. 2 kap. och talade om faran av njutningslystnad i det andliga livet. Skulle detsamma bevaras friskt och sunt samt komma till den utveckling, som Herren vill, måste det få utlopp i det man sökte bli andra människor till hjälp och alltid vara inställt på att tjäna Gud.⁶⁵¹

Str. Karin Maria Jonsson hade begärt sitt utträde ur församlingen till följd av hennes sällskapande med ofrälst man. Bröderna hade på det mest allvarliga sätt framhållit faran och det orätta enligt Herrens Ord i detta steg, men hade str. J. efter en veckas betänketid insänt sitt medlemskort.

Jämlikt förslag beslöt ej hennes uteslutning detta möte utan uppmanades församlingen till allvarlig bön för systemen till nästa församlingsmöte. I händelse hon även då önskar fortsätta på den inslagna vägen, måste församlingen taga ställning till henne.⁶⁵²

Församlingsföreståndaren redovisade regelbundet de bibliskt grundade skälen till den församlingstukt som utövades. Han gjorde det i församlingsmötena och i sina predikningar. Han hävdade vikten av att också i detta sammanhang »Ordet får avgöra frågan« och hänvisade till 2 Tess. 3:14–15; 1 Kor. 5:9–11; Tit. 3:10–11 och Matt. 18:15–17.⁶⁵³ Poängen i resonemanget var att det är en normal sak att en sant kristen människa renar sig från synd, på samma sätt är det ett kännetecken för en rätt kristen församling att den rensar ut synden och syndaren ur sin gemenskap. »Som individen är, så är församlingen« var tankegången. Församlingen måste upprätthålla församlingstukten

---

⁶⁵¹ Församlingsmöte 1938-10-17 § 1, SiNa.

⁶⁵² Församlingsmöte 1937-06-07 § 5 moment b, SiNa. – Av protokollet från församlingsmötet 1937-06-14 framgår av § 3 att Karin Jonsson skildes från församlingen, men även då uppmanades församlingen till fortsatt allvarlig bön för henne.

⁶⁵³ Se t.ex. Gustafsson 1936a, s. 159.

för att kunna vara ett organ som Gud kan och vill verka genom här i världen.⁶⁵⁴

Härvidlag var Gustafsson, trots sin uttalat kongregationalistiska församlingssyn, i sak fortfarande i linje med sin »teologiske mentor«, Carl Olof Rosenius (1816–1868), vilken talade om att det för den pånyttfödda människan mest är frågan om att

Avskilja sig från världen

Den troende skall skilja sig från världsmänniskorna och deras »syndiga väsende i ord och gärningar« och från allt »som utgör anledning till frestelser till synd«.⁶⁵⁵

Georg Gustafsson utövade sitt församlingsledarskap primärt genom sin predikan. I predikan formulerade han den för församlingen framkomliga vägen, men också de krav han ansåg att Gud ställer på den församling Han kan och vill använda. Predikan ledde församlingen framåt. Gustafsson nöjde sig inte i Östergötland, lika lite som han gjort det i Småland under tiden i Jönköping, med att enbart vara predikant i en lokal församling. Han ville vara något av regional »biskop« och utöva inflytande i vidare kretsar. Under tiden i Jönköping fick det ett uttryck i tillskapandet av den årliga evangelistveckan, den så kallade »Jönköpingsveckan«, vilken fortfarande är ett årligen återkommande evenemang och ett av rörelsens viktigaste interna fora för diskussion och överläggningar. I Norrköping agerade han för en motsvarande begivenhet. Sionförsamlingen inbjöd därför till – och stod värd för – evangelistveckor vartannat år. Dessemellan hölls sådana veckor på andra platser i Östergötland, och då var Georg Gustafsson ofta aktiv som bibelstudieledare och predikant.⁶⁵⁶ »Pingstlinjen« skulle motiveras, förklaras och förankras i de skilda församlingarna i regionen.

Som församlingsledare framstår Gustafsson vid denna tid som en typisk, lojal pingstpredikant. Han sökte förverkliga idealet om den

---

⁶⁵⁴ Dessa tankegångar utvecklade Lewi Pethrus i sin bok *A Spritual Memoir*, 1973, s. 13, och en intressant analys av resonemanget finns i Carlsson 1990, s. 109–112.

⁶⁵⁵ Rosenius i *Pietisten*, årg. 1 (1844), s. 84, citerat efter Lindholm 1972, s. 69. – Lindholm citerar Rosenius ur *Pietisten* årgång 2 (1844), s. 25: »Till vaksamheten skulle höra – att du, så vitt din kallelse medgiver, flydde alla ställen, rum och personer och förhållanden, som du vet medföra frestelse; ty att bedja: 'Inled oss icke i frestelse', men själv villigt kasta sig in i hennes sköte, vore att gäcka Herren och uppsåtligt bedraga sig själv« (Lindholm 1972, s. 80, not 44).

⁶⁵⁶ Årsberättelse 1940, SiNa; *EH* 1938-03-10, s. 197; 1940-08-01, s. 594; 10-03, s. 760–761; 1943-11-18, s. 943–944; 1944-01-20, s. 64–65.

fria, rena lokala församlingen fullt ut. Ingen avvikelse från den officiella pingströrelselinjen går att spåra. Pingströrelsen och Georg Gustafsson talade samma språk rörande församlingssynen och församlingspraktiken. Rörelsen och mannen, de speglade varandra fullt ut – utan avvikelser eller dissonanser.

V:5 Georg Gustafsson som predikant

Pentekostal hermeneutik är föremål för en omfattande analys i nutida teologisk diskussion. Vad har varit utmärkande för pingstvänners sätt att läsa, förstå och tolka bibeltexter? Finns det – och har det funnits – en specifik pentekostal hermeneutik? I så fall, hur förhåller den sig till exempelvis evangelikal⁶⁵⁷ texttolkningstradition? Den internationellt välkände teologen French L. Arrington har hävdad att det finns en speciell pentekostal hermeneutik, en hermeneutik med distinkta och urskiljbara särdrag. Texttolkningen har utmärkts av att den varit pneumatisk och erfarenhetsbaserad, samt att den betonat det historisk-narrativa hos bibeltexterna, enligt Arrington.⁶⁵⁸ Den likaledes välkände finske teologen Veli-Matti Kärkkäinen – sedan ett antal år tillbaka verksam vid Fuller Theological Seminary i USA – hävdar att pentekostal hermeneutik varit stadd i ständig utveckling hela tiden. Kärkkäinen har identifierat fyra utvecklingsfaser:

- Under tidigt skede var den karismatiska tolkningen dominerande.
- Sedan kom ett stadium då ett närmande till fundamentalistisk och evangelikal hermeneutik skedde.
- Därpå följde en tid då intensiva försök att formulera en specifik pentekostal pneumatisk hermeneutik gjordes.
- På senare år har försök gjorts att närma sig postmodernismen och bruka tolkningsperspektiv och metoder lånade därifrån.⁶⁵⁹

---

⁶⁵⁷ Termen evangelikal är innehållsligt problematisk. Vad betyder termen i ett nordiskt perspektiv i jämförelse med då den används på anglo-amerikanskt område? Är evangelikal och evangelisk identiska begrepp? I detta sammanhang används termen endast i relation till begreppet pentekostal, precis som den används av ledande teologer, utan att innebörden närmare problematiseras. Jfr Alvarsson 2007b, 43–45.

⁶⁵⁸ Arrington 1988, s. 382–387.

⁶⁵⁹ Kärkkäinen 2002, s. 3–4.

Det bör betonas att både Arrington och Kärkkäinen betraktar Pingströrelsen på denna punkt utifrån ett makroplan, det vill säga ett globalt perspektiv. Det är den världsomspännande pentekostala rörelsens utveckling som beskrivs med avseende på dess bibeltolkning.

På svensk botten har en hel del reflexion kring frikyrklig, evangelikal och pentekostal hermeneutik förekommit. Främst har det varit personer knutna till Örebro Teologiska Högskola som arbetat med detta frågekomplex.⁶⁶⁰

Georg Gustafssons långvariga predikantskap, från början av 1920-talet till ett par år in på 1980-talet, utövades under den tid då den hermeneutiska utveckling ägde rum, som Kärkkäinen fångar in i sina punkter 1–3. Vid beskrivningen av Gustafsson som predikant och praktiker har säkerligen utvecklingen på makroplanet relevans, men i vilken utsträckning återstår att försöka förstå. Den svenska Pingströrelsens internationella kontakter var omfattande redan under de tidiga decennierna i dess historia. Kontakterna upprätthölls genom besök svenska predikanter gjorde runt om i Europa och USA, genom otaliga besök i Sverige av utländska predikanter, genom den omfattande mission svensk pingströrelse bedrev runt om i världen, samt genom deltagande i de stora internationella konferenser som anordnades. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm stod värd för den Europeiska Pingstkonferensen 1939, och vid den andra Världspingstkonferensen i Paris år 1949 deltog 350 representanter från Sverige, bland dem Gustafsson.⁶⁶¹

Här skall Georg Gustafssons förkunnelse sättas i fokus. Det var i första hand under perioden fram till och med 1940-talet som predikningar regelbundet, det vill säga varje vecka, publicerades i Pingströrelsens tidningar – främst i *Evangelii Härold*, men även i *Dagen* under dess första år. Enstaka predikningar och betraktelser trycktes även på 1950- och 1960-talen i dessa media. Georg Gustafssons predikningar publicerades regelbundet och det är därför möjligt att följa hans förkunnelse relativt väl. Hans förkunnelse måste sättas in i ett sammanhang, där den lokala församlingen var den primära kontexten, där Pingströrelsen i Sverige var den sekundära, och där det svenska sam-

---

⁶⁶⁰ Sverker 1999; *Finns det en »evangelikal« exegetik?*; Hannler (2005); Hannler (2006a); Hannler (2006b).

⁶⁶¹ *Europeiska Pingstkonferensen*; EH 1949-06-09, s. 404; Församlingsmöte 1949-05-01 § 13, KIa:2, PiEa, i vilket möte det beslutades att Georg Gustafsson fick ledighet för att närvara vid Världspingstkonferensen i Paris tiden 21–29 maj 1949.

hället var den tertiära. Dessa tre kontexter var kontinuerligt föränderliga. Och förändrade förhållanden i omgivningen återverkade helt säkert formativt på såväl predikant som predikan, kanske inte så uppenbart i det korta perspektivet men tydligare på lite längre sikt.

I sin avhandling *Predikantskap och församling*, har Sune Fahlgren analyserat sex frikyrkliga predikanter predikan, och satt in predikningarna i den vidare kontext som han konstruerat termen predikantskap för att beskriva. Termen är välfunnen, och har vid några tillfällen redan använts i denna framställning. Predikantskapet ses som en ekklesial baspraktik, där predikan i sig är att förstå som en subpraktik i relation till det vidare sammanhang där församling och predikantskap existerar i ett dialektiskt förhållande. Predikantskap och församling förutsätter varandra, samtidigt som de formar varandra. Predikantskapet är också en social praktik som oftast sker inom olika typer av organisation och/eller institution. För Fahlgren är det en viktig sak att framhålla det frikyrkliga »mötet« med predikan i centrum, som en händelse av performativ karaktär.⁶⁶² Förkunnelsen och de andra momenten i »mötet« skulle idealt sett resultera i den verklighet de beskrev. Väckelsemötets Jesus-förkunnelse förväntades leda fram till att människor tog emot »Jesus som sin personlige frälsare«. Predikan skulle resultera i livets förvandling. Den amerikanske homiletikern David M. Brown har i en tegelstenstjock bok talat om predikans performativa funktion som *Transformational Preaching*.⁶⁶³ Browns tankar kring predikan finns som en undertext i Fahlgrens avhandling. De två författarnas perspektiv skiljer sig dock åt. För Fahlgren är analysen av faktiskt föreliggande predikningar uppgiften, medan Browns ärende är att beskriva predikans möjligheter för nu- och framtida predikanter. Browns tal om predikan som profetisk, inkarnatorisk och biblisk passar väl in i det pentekostala paradigmet för predikan under 1900-talet. Georg Gustafsson uttryckte samma sak genom att tala om att Guds ord, som

---

⁶⁶² Fahlgren 2006, s. 29–54. – För kompletterande perspektiv på predikan, dels om predikan insatt i den helande dialogens perspektiv: där Guds röst skall bli hörd i världen och där människans existentiella brottnig med livet under livet också skall bli hörd, dels om predikan ur receptionsperspektiv, utifrån lyssnaren som subjekt, se Sundkvist 2003a; 2003b.

⁶⁶³ Brown 2003. – För en recension av denna drygt 600-sidiga bok om predikans villkor och förutsättningar, se Ståvare 2005, s. 66–68. En homiletisk lärobok som på svenska presenterar ett med Brown närbesläktat tänkande är Eldebo, 2005.

»skaparordet, löftesordet, budordet, frälsningsordet och det profetiska ordet«, oförbehållsamt skulle omfattas i tro och praktiseras så att det »stadfästes genom de tecken och under, som åtföljde ordets predikan«. ⁶⁶⁴ Han hävdade att:

Ordet har skaparkraft i sig. Hur ofta ha vi inte fått se vilken oerhörd kraft, som finnes i Guds ord! Det ord vi läsa i Upp. 21:5 »Se, jag gör allting nytt«, har ofta blivit en verklighet ibland oss. Den enskilde, hela hem och släkter, ja, hela samhällen ha fått uppleva Guds ords skaparkraft. Då ordet predikas i Andens och kraftens överbevisning, då förvandlas människorna. Guds ord förmår att skapa nya människor, nya familjeförhållanden och nya samhällen! ⁶⁶⁵

Då Brown talar om predikan som framsprungen ur interaktionen mellan predikant och församling, att predikan blir till – »föds« – under den tid den framförs, och förespråkar en manusfri predikan, ⁶⁶⁶ uttrycker han en syn på predikan som ligger nära den som hyllades och praktiserades av pingstpredikanterna under rörelsens tidiga decennier.

Georg Gustafssons predikningar

Från hela Georg Gustafssons predikanttid har det varit möjligt att spåra 43 predikningar publicerade i tryck. Mer kortfattade betraktelser som han skrivit och referat av hans predikningar i media är då inte medräknade. Detsamma gäller de hundratals utkast till predikningar och bibelstudier han lämnat efter sig, vilka återfinns i 25-talet anteckningsböcker – sparade i arkivet som bär hans namn.

Användningen av bibeltexter: Gustafsson använde ofta flera texter som utgångspunkter för sin predikan. För de 25 först publicerade predikningarna gällde följande: fem predikningar byggdes på två texter; fem byggdes på tre texter; två grundades på fem utgångstexter; tretton predikningar hade en enda text som underlag. Dessa texter hämtades ur båda testamentena. För sex predikningar hämtades texterna ur både Gamla och Nya testamentet (GT och NT), för fem enbart från GT och för fjorton bara från NT. I varje predikan citerades dessutom ytterligare en rad texter eller återberättades ett antal händelser ur Bibeln. ⁶⁶⁷

---

⁶⁶⁴ Gustafsson 1944, s. 244–245.

⁶⁶⁵ Gustafsson 1944, s. 244.

⁶⁶⁶ Brown 2003, s. 223–396.

⁶⁶⁷ Gustafsson 1939. – De sex predikningarna i denna skrift illustrerar väl det här redovisade.

Två slutsatser kan dras av detta: dels att predikan i första hand var förkunnelse förankrad i bibeltext, dels att hela Bibeln uppfattades vara Guds ord i lika grad och på samma sätt. Ingen konsekvent artskillnad gjordes mellan GT:s och NT:s texter, vare sig med avseende på inspiration, sanning eller relevans – historisk eller andlig/religiös. Georg Gustafsson var i det relativt flitiga bruket av texter från GT inte speciellt originell. En jämförelse med de väl kända predikantkollegorna Sven Lidman och Lewi Pethrus visar detta. I de predikosamlingar av Lidman som gavs ut åren 1923–1950, sammanlagt 23 böcker, var hela 30 procent av texterna hämtade från GT.⁶⁶⁸ Av de 60 predikningar Pethrus publicerade i boken *Gud med oss*, 1931, hade inte mindre än 19 textunderlag hämtat ur GT.⁶⁶⁹

För pingstvännerna var hela Bibeln mer än en religiös urkund, den var ett »trosföremål«.⁶⁷⁰ Man trodde på Gud, men man trodde lika mycket på Bibeln. Georg Gustafsson citerade dessutom ur GT:s apokryfa skrifter ibland. Ur Jesus Syraks Vishet hämtade han huvudtexten till en predikan, som var införd i *Evangelii Häröld* år 1954, för att bara nämna ett exempel.⁶⁷¹ Berättelser och texter i GT ägde färgstyrka och erbjöd möjligheter till rollövertagande och personlig identifikation, varför de fungerade väl i den performativa händelse förkunnelsen var avsedd att vara.⁶⁷² Grundsynen var att texterna rymde olika skikt eller betydelsenivåer. Bruket av GT-texter möjliggjordes genom de tolkningsmetoder/modeller som användes av predikanter i gemen inom rörelsen vid denna tid, och inte minst av Gustafsson.

Tolkningsmodellerna: Georg Gustafsson slog i en och samma predikan fast att »Moses var en förebild till Jesus«, att »tabernaklet i öknen var en underbar förebild till det andliga hus, som uppbygges i våra dagar, nämligen den nytestamentliga församlingen«, att »Melkisedek var en förebild för Jesus och även en förebild för Kristi kropp, församlingen«, och att drottning Ester var »en bild av Guds församling på jorden«.⁶⁷³

---

⁶⁶⁸ Sundberg 1986, s. 91, 176 not 59.

⁶⁶⁹ Pethrus 1931, s. 715–722.

⁶⁷⁰ Om bibelsyn och bibelbruk bland pingstvännerna under rörelsens tidiga skede, se Josefsson 2005, s. 173–197.

⁶⁷¹ *EH* 1954-02-18, s. 16–17. – Citat ur Tobits bok kapitel 1 verserna 1–8 återfinns i Gustafsson 1939, s. 53.

⁶⁷² Fahlgren 2001, s. 139–142; 2006, s. 264–266; Sundén 1959, s. 65–68.

⁶⁷³ Gustafsson 1939, s. 14–35. Alla dessa exempel på symbolisk eller allegorisk tolkning är hämtade ur en enda predikan, vilken har rubriken »Ett konungsligt prästerskap«.

Detta visar att han var stabilt förankrad i den pneumatiska eller karismatiska texttolkningstraditionen. Denna tradition framhåller att bibeltexter har en djupare mening än den rent bokstavliga – en mening som tolkaren endast kan förstå med hjälp av Andens upplysning. Den Guds helige Ande som inspirerade författarna som skrev ned texten en gång, kan och måste leda tolkaren av denna text. Det måste etableras ett »andligt släktskap« mellan författare och läsare. Bibeln författades »i en troskontext och måste därför tolkas i en troskontext«. ⁶⁷⁴

Pingströrelsen och Georg Gustafsson vidareförde ett tusenårigt kyrkligt arv på bibeltolkningens område. Redan Origenes (ca 185–254) utvecklade, som bekant, den allegoriska tolkningsmetoden. En metod som sedan användes i den västliga kyrkan av till exempel Milnobiskopen Ambrosius och Hippobiskopen Augustinus. Dessa talade om en naturlig, moralisk och teologisk betydelse hos bibeltexten, eller en bokstavlig historisk, respektive allegorisk, mystisk och andlig betydelse hos texterna. Under medeltiden var tolkningsmetoden *Quadrigena* (= den fyrfaldiga betydelsen hos texten) den vanliga inom kyrkan. Den innebar i korthet:

- Den bokstavliga betydelsen – texten betyder vad den säger och tolkning är överflödig.
- Den allegoriska betydelsen – texterna tolkas och förstås utifrån att de syftar på allmänna storheter inom trons eller kyrkans värld.
- Den tropologiska eller moraliska betydelsen – texterna tolkas utifrån vad de säger den kristne, som etisk vägledning för individen.
- Den anagogiska betydelsen – texterna tolkas och förstås utifrån vad de säger om de »eviga tingen« och om det kristna hoppet. ⁶⁷⁵

En medeltida vers, återgiven i Romersk-katolska kyrkans katekes, sammanfattar innebörden av dessa fyra betydelser hos texten såhär:

Bokstavens mening ger upplysning om händelserna, allegorin undervisar om vad man skall tro, den moraliska meningen om vad man skall göra, anagogin om vart man skall sträva. ⁶⁷⁶

Georg Gustafsson såg i praktiken det i GT skrivna som skrivet för den kristna församlingens skull. Han åberopade i det sammanhanget

---

⁶⁷⁴ Arrington 1988, s. 382; Hannler (2006a), s. 9. – Bibeltexten blev ofta underordnad tolkningen visar Ulrik Josefsson i sin avhandling, Josefsson 2005, s. 179.

⁶⁷⁵ McGrath 2001, s. 172–173; Hägglund 1975, s. 94, 197; Hannler (2006a), s. 13.

⁶⁷⁶ Katolska kyrkans katekes, 2000, s. 60, citerat efter Hannler (2006a), s. 13.

1 Kor. 9:9–10, där det sägs om ett visst uttalande att »Det är för vår skull det står skrivet«. Han hade inga problem att förena Quadriga-metoden för bibeltolkning med en bokstavstrogen bibelsyn. Han deklarerade frimodigt att »Jag tror på bokstavsinspirationen, och jag tror, att i själva grundtexten så har varje bokstav sin betydelse«. ⁶⁷⁷ Den fantasifulla tolkning som metoderna inbjöd till uppfattades inte av honom (och uppenbarligen inte av pingstpredikanterna överlag) som stridande mot den grundläggande respekten för bokstaven. Anden gav frihet, stor frihet, även i relationen till det inspirerade ordet. Logiken låg naturligtvis i att det uppfattades vara samme Ande som i detalj ingivit orden som också gav tolkaren inspirationen till det fria bruket av dessa ord.

I de predikningar som uteslutande byggde på bibelrum hämtade ur NT använde Georg Gustafsson sig för det mesta av den bokstavliga tolkningen/betydelsen. Det skedde ofta så att han lät »skrift tolka skrift«, det vill säga med hjälp av den så kallade bibelläsningmetoden. Den innebar att en text eller vers kunde tas ur sitt sammanhang och förbindas med andra bibeltexter eller -verser och på så sätt formulerades teman och ämnen i Bibeln, vilka inte sällan syntetiserades till doktriner. ⁶⁷⁸ Undantag var när NT talar i bilder, då gled han automatiskt över i allegorisk tolkning. Exempel är utsagan i 1 Kor. 3:11–13 om ett livsverk bestående av trä, hö och strå (1917 års översättning), vilket skall brinna upp – sägs det – till skillnad från ett livsverk byggt av guld, silver och ädla stenar. Han fastslår att »trä är en bild av det själviska, hö en bild av det köttsliga, strå är en bild av det mänskliga intellektet«. Medan »det gudomliga, det eviga, det som är framställt genom försoningen, det som verkas genom den Helige Ande i våra hjärtan, det är guld, silver och ädla stenar«. ⁶⁷⁹

De GT-baserade predikningarna och de som byggdes på texter från båda testamentena genomfördes närmast undantagslöst med hjälp av allegorisk och/eller anagogisk/tropologisk utläggning. Det som står i GT måste ha en relevant betydelse i nutid, själva synen på GT som

---

⁶⁷⁷ Gustafsson 1939, s. 50.

⁶⁷⁸ Kenneth J. Archer (2004, s. 72–75, 91–93) har utförligt redogjort för denna tolkningsmetods innebörd och användning inom den internationella Pingströrelsen. För en svensk presentation av Archers framställning, se Hannler (2006a), s. 21–22; (2006b), s. 9, 19–20.

⁶⁷⁹ Gustafsson 1945a, s. 666.

Guds ord i samma mening som NT krävde detta. Ett exempel på detta gav Georg Gustafsson i en predikan betitlad *Kristi kläder*. Gustafsson anslår i inledningen av den predikan en pietistisk ton: »Det är underbart att få vara med och rannsaka skrifterna, men det är härligare att få vara med, då skrifterna rannsaka oss.« Det är inte vi som skall spekulera, utan ordet som skall rannsaka oss, upprepade han.⁶⁸⁰ Han eftersträvade ett slags »kreativt underläge« i relation till bibelordet. Det gällde mindre att ha ordet i sin makt än att ordet skulle ha predikanten i sin makt. Därför klagör han för lyssnarna att »de citerade bibelorden ha sedan någon tid varit levande för mig och ha oavlatligen kommit tillbaka i mitt inre«.⁶⁸¹ Församlingen skulle veta att texten »kommit till honom« – detta var vanligt att pingstpredikanter poängterade, då de predikade vid denna tid. Budskapet skulle vara »fött« eller mottaget »på knä inför Gud«.

Predikan *Kristi kläder*⁶⁸² – texter: Mark. 5:30; Matt. 27:31; Joh. 19:23–24 – fick sin huvudpoäng i beskrivningen av Jesu livklädnad, vävd i ett stycke, en klädnad som uttryckte vem Jesus var, nämligen: konung, överstepräst och profet, enligt Georg Gustafsson. Kristi fullkomlighet – operativt verksam genom de tre teokratiska ämbetena han utövade och symboliserad av den sömfria klädnaden – kontrasterades mot vår ofullkomlighet. Sedan företogs den gammaltestamentliga resan, en resa som många av hans predikningar bjöd in till. Först stannade han till i Edens lustgård, hos Adam och Eva efter fallet. Deras nakenhet eller provisoriska klädsel (fikonlöven) ställdes i motsats till Jesu fot-sida klädnad. Slutsats: vi människor behöver bli »klädda för himlen«, det vill säga ta på oss Kristi kläder.

Därefter besöker han den förste kungen i Israel, den nysmorde Saul. Saul fick ta på sig den konungsliga klädnaden, som uttryck för gudomlig utkorelse till ett teokratiskt ämbete. Sauls uppdrag var att totalt utplåna amalekiterna. Gustafsson återberättar bakgrunden genom att relatera 2 Mos. 17:8–16 och 5 Mos. 25:17–19. Sauls första segrar redovisas och sätts in i det allegoriska tolkningssystemet. Segern över ammoniterna och filistéerna får följande tolkning: Ammoniterna är en bild för »världen«. Seger över »världen« och världsligheten blir alltså vad

---

⁶⁸⁰ Gustafsson 1933c, s. 796.

⁶⁸¹ Gustafsson 1933c, s. 796.

⁶⁸² Gustafsson 1933c, s. 796–797, 812–813.

det handlar om. Filistéerna är en bild för den avfälliga kristenheten. Att inte tillhöra de avfälliga bland de kristna blir utmaningen.

Saul fullföljde inte sitt huvuduppdrag. Han behöll det bästa av krigsbyttet, då han besegrat amalekiterna, och han sparade kung Agags liv. I predikan framhölls med övertygelse att Amalek är en bild för »den inre fienden«, »den gamla människan« eller »den gamle Adam« vi människor har att kämpa med. För Saul blev kompromissen i förhållande till Guds befallning ödesdiger, framhöll Georg Gustafsson. Situationen sammanfattades med skildringen av hur den unge David i ett oöväntat ögonblick kunde skära av en flik från Sauls mantel. Kontrasten mellan Jesu livklädnad och Sauls kungadräkt blev till en poäng. Hade någon gripit efter »hörntofsen« på Sauls mantel, skulle det ha avslöjats att den saknades, men när den sjuka kvinnan grep efter motsvarande tofs på Jesu klädnad (Mark. 5:30–31) utgick helande kraft från den.

Gustafsson undvek genom detta sitt bruk av berättelsen om kung Saul, där allt gavs sin förståelse och betydelse på ett andligt plan, helt den etiska problematik som befallningen från den gammaltestamentliga Guden om utrotandet av en hel folkgrupp rymmer – även varje barn och spädbarn skulle dödas enligt ordern. Det ur moralisk synpunkt problematiska i att straffet utdömdes för ett brott begånget cirka 200 år tidigare⁶⁸³ kommenterades inte heller med ett ord i predikan.

I den fortsatta predikan skildras drottning Esters kamp mot Hamans anslag (Esters bok). Att Haman var amalekit poängteras med eftertryck. Anslaget mot judarna ges en överförd betydelse och handlar då om den onda mänskliga naturens angrepp mot det utvalda Gudsfolket. Ester bar de kungliga kläderna, och hon agerade till räddning för tusentals dödshotade judar. Tydningen blev: Ester är en förebild för den kristna församlingen. Hennes handlande innebar att den dödsdömde Mordokai blev klädd i kungaskrud – även han. Mordokai representerar alla kristnas hopp om att en gång bli klädda i konungslig skrud, det vill säga i Kristi kläder.

Josefberättelsen i Första Mosebok fick i denna predikan på ett förebildligt sätt illustrera innebörden av Kristi klädnad. Josefs mantel blev

---

⁶⁸³ Den händelse 2 Mos. 17:8–16 berättar om inträffade i början av ökenvandringen, och denna vandring brukar dateras till någon gång på 1200-talet f.Kr. Saul var kung från 1020-talet f. Kr. och framåt under ett par decennier. Frågan om exodusvandringens historiska fakticitet är inte relevant i detta sammanhang.

sönderriven och indränkt med blod, ett bevis på hans död. Men han levde och kunde senare från sin upphöjda position sända kläder till sin gamle far och bröderna. Josef framställs som en tydlig förebild till Jesus. I denna predikan hann Georg Gustafsson också med att hänvisa till bruden i Höga Visan, som blev av med sin brudutstyrsel, som ett varnande exempel för den kristna församlingen, Kristi brud. Slutligen nämndes Arons söner och deras öde som typfall av felaktigt förhållningssätt, som den kristne har att komma ihåg och dra lärdom av.

Predikoämnen: Georg Gustafsson hade säkerligen sina »älsklingsämnen« då han predikade. De predikningar som publicerades ger viss information om detta. Om försoningen, frälsningen och frälsningens väg handlade många predikningar. Om det kristna livet och hur det skall levas talade han ännu oftare. En del predikningar ägnades åt ämnet Andens gåvor och tjänster. Ett möjligen överraskande faktum är att endast en enda av de publicerade predikningarna handlade om gudomligt helande genom tron.⁶⁸⁴ Detta bekräftar den iakttagelse som tidigare gjorts i denna undersökning, nämligen den att helande inte var något ämne som förkunnades särskilt mycket inom Pingströrelsen i Sverige vid denna tid (se avsnittet IV:3 i denna framställning). Om helande vittnade den enskilde pingstvännen utifrån sin erfarenhet, men någon identitetsbärande lära inom svensk pingströrelse var troshelbrägdagörelsen inte. Det torde vara mer korrekt att se praktiserandet av förbön för sjuka som ett handlingsmönster av identitetskapande karaktär.⁶⁸⁵

---

⁶⁸⁴ Gustafsson 1954, s. 16–17. – Denna predikan med titeln »Han sände sitt ord och botade dem«, är den enda publicerade predikan jag påträffat som direkt handlade om troshelbrägdagörelse. Ett antal andra publicerade predikningar handlade förvisso om Gud som en undergörande Gud, men inte direkt om helande som uttryck eller bevis för detta.

⁶⁸⁵ Ulrik Josefsson framhåller helandet som identitetsbärande lärosats inom svensk pingströrelse i sin avhandling om tidig pentekostal spiritualitet. Skälet till detta är att han inte skiljer mellan vittnesbördstexter i *Evangelii Härold* och undervisningstexter i samma tidskrift. *Evangelii Härold* var huvudsaklig primärkälla för hans undersökning och där återfinns många vittnesbörd om upplevt helande, men ytterst få undervisande texter om troshelbrägdagörelsen. Min invändning mot Josefsson är: helandet praktiserades i stor omfattning inom rörelsen, men den var inte i nämnvärd omfattning en grundläggande lära. Därför borde helandet snarare ha sorterats in under rubriken »Pingströrelsens ortopraxi – handlingsmönster« i undersökningen av spiritualiteten. Jämför Josefsson 2005, s. 140–155.

Förutsättningarna för kristet liv, det vill säga de livsmöjligheter Gud erbjuder människan och de krav Han och Bibeln ställer på henne som kristen människa, det var ett av Georg Gustafssons favoritämnen av de publicerade predikningarna att döma. Antalet publicerade omvändelse- och väckelsepredikningar var endast hälften så många. Det kan naturligtvis ha varit så, att det bedömdes vara redan kristna människor som utgjorde den huvudsakliga läsekretsen, och att det påverkade vilka predikningar som publicerades.⁶⁸⁶

Typiskt – otypiskt: Gustafsson framstår i sin förkunnelse som en samtidigt både typisk och otypisk pingstpredikant vid denna tid. Han var typisk i sin syn på Bibeln och bibeltolkningen, och hans predikan var för det mesta av typisk narrativ-pneumatisk karaktär.⁶⁸⁷ Den var samtidigt teocentrisk – genom att den koncentrerade sig på Guds ord och på Anden – och antropocentrisk – genom att den berättade om mänsklig erfarenhet och utgick från åhörarens livsvillkor.⁶⁸⁸ Han betonade på ett typiskt sätt vikten av ett helgat liv, av att ta avstånd från »världen« och världsligheten, av överlåtelsen till Gud och den Helige Ande, av ett regelbundet och rikt böneliv, samt av tjänandet och offrandet av såväl tid som pengar och kraft åt församlingens verksamhet.

En predikan med rubriken »Stor glädje – sjufaldig glädje« är belysande. Utgångstexten hämtades från Joh. 10:10, den i pingstkretsar närmast som mantra upprepade versen om att »Jag [Jesus] har kommit, på det att de må hava liv och övernog«.⁶⁸⁹

Det glädjefyllda »övernogslivet« beskrevs som präglad och buret av livsglädje, böneglädje, segervisshetens glädje, tjänandets glädje, helighetens glädje, självuppföringens glädje och segerlörens glädje.⁶⁹⁰

---

⁶⁸⁶ Predikningarna var publicerade i *Evangelii Härold*, i Pingströrelsens sommar- och julkalendrar, i ett par böcker utgivna på de kristna förlagen Förlaget Filadelfia och Harriers Bokförlag samt i *Dagen*.

⁶⁸⁷ Gustafsson 1933b, s. 732; 1934, s. 155.

⁶⁸⁸ Om teocentrisk respektive antropocentrisk homiletik, se Eldebo 1997, s. 17–20; 2005, s. 29–37. Georg Gustafsson berättade alltid några erfarenhetsbaserade exempel i sin predikan, det var ofta självupplevt, men kunde även vara erfarenheter som människor han mött gjort i sina liv.

⁶⁸⁹ Detta bibelcitat fanns skrivet i sidhuvudet på *Evangelii Härold*s förstasida varje vecka i 45 år, från starten i januari 1916 till början av februari 1960. Josefsson 2005, s. 22 not 4.

⁶⁹⁰ Gustafsson 1930e, s. 862–863. – Andra predikningar med likartat budskap var t.ex. »Jesu Kristi ok«, Gustafsson 1937, s. 28–30; »Given åt Gud vad Gud tillhör«, Gustafsson 1939, s. 45–65; »Pelarkristna«, Gustafsson 1945a, s. 652–653, 666–667; »Bönens makt«, Gustafsson 1946, s. 4–5, 16.

Det glädjefyllda kristna livet betonades av Gustafsson, men det fanns också krav och stränghet i hans predikan, att vara kristen var en allvarlig sak:

Fruktansvärda allvar att vara en kristen i vår tid! Det gäller att vara saltad med eld, så att alla helvetets eldar i våra liv må få möta moteld.⁶⁹¹

Georg Gustafsson tal om »helvetets eldar i våra liv« antyder det otypiska hos honom som pingstpredikant, nämligen hur han förstod den kristna människans av sin natur bestämda belägenhet. I en predikan 1939 bekände han:

Jag vet inte, om jag är lik andra människor, men jag har en förskräckelse för att falla, och därför beder jag Gud bevara mig, ty jag vågar inte lita på mig själv.⁶⁹²

Samma tema återkom gång på gång i hans predikningar. Hans erfarenhet var att »ju längre man vandrar med Jesus desto mera blir man beroende av honom«. Detta därför att »det finns två stamträd: det ena heter köttets stamträd och det andra heter Andens stamträd«.⁶⁹³ Han menade att:

Den som vill leva ett heligt liv i gemenskap med Jesus, lever ett farligt liv, ty han blir frestad mer än andra, men också ett härligt liv, ty han får uppleva hur Jesus giver seger för varje dag. [...]

Djävulen riktar sina anfall mot kropp, själ och ande. Också den andliga människan bor i en kropp, som kan anfallas av Satan. Men när frestelserna komma och köttets gärningar, såsom de stå angivna i Gal. 5, vilja lägga beslag på dig, så finns det en väg ut ur frestelserna, och det är genom försoningen och Jesu, Guds Sons blod.⁶⁹⁴

Syndfrihet i betydelsen att synden en gång för alla var uttraderad ur den kristnes liv, var en för honom främmande tanke. Han talade i anslutning till 1 Joh. v. 7, där det talas om »att blodet från Jesus, hans son, renar oss från all synd«, om att »så får vi dagligen uppleva denna rening«.⁶⁹⁵ Den åldrige Georg Gustafsson berättade, som tidigare nämnts, att han började varje dag under alla åren som kristen med att

---

⁶⁹¹ Gustafsson 1931a, 57.

⁶⁹² Gustafsson 1939, s. 31.

⁶⁹³ Gustafsson 1950, s. 708.

⁶⁹⁴ Gustafsson 1950, s. 708.

⁶⁹⁵ Gustafsson 1945a, s. 653.

tacka Gud för syndernas förlåtelse.⁶⁹⁶ Han menade att den enskilde kristne, precis som en hel församling, alltid är utsatt för fientliga angrepp:

»Var ha vi dessa fiender?« säger du. Ja, vi behöva inte gå över gatan för att söka dem hos någon annan, vi ha en fiende i vår egen fördärvade natur. Om du icke märkt detta, så kommer du att märka det förr eller senare, att inom dig finns en fiende, som vill ödelägga det underbara Guds verk, som är gjort för dig, för att Gud inte skall kunna verka genom dig.⁶⁹⁷

Betoningen av å ena sidan glädjen i det kristna livet och framhållandet å andra sidan av allvaret, risken att falla i synd och talet om en inre fiende hos den kristne – »om helvetets eldar i våra liv«, uttrycks på ett sätt som direkt påminner om tankegångar hos Carl Olof Rosenius. Denne skrev under rubriken »Något om helgelsen«, år 1844, om den frälsningslångtande syndmedvetna människan:

I denna olyckliga belägenhet får hon höra evangelium, hur Kristus »har kommit för att frälsa **syndare**«, för att »**göra den ogudaktige rättfärdig**«, hur vi varda rättfärdiga utan förskyllan, utan gärningar, utan lagens tillhjälp (Rom. 3), av nåden, av tron allena. Här får hon liv, här blir hon frälst, i detta nådens ord finner hon sin förlossning, sin tröst, sitt himmelrike på jorden och börjar nu i sanning leva i Guds barns härliga frihet; ty »den Solen gjort fri, han är verkligen fri«. Nu följer genast med detta trons liv ett nytt, heligt sinne, villigt och färdigt till alla goda gärningar; hon har nu en ny kraft och lätthet att vandra i Kristi efterföljd; och så är nu den rätta helgelsen i sanning börjad; hon är nu planterad på det rätta stället, såsom pilträäd vid vattubäckar, nämligen inympad i Kristus och levande i hans försoning.

Vem skulle tro, att just här, vid denna ljuvliga vårblomning, under det evangeliska ordets växtgivande regn och solvärme, den makt eller röta kan alstras, som snart skall göra den sköna planteringen till intet? Så sker det likväl ofta bedrövligt nog. Och hur sker det? Jo, till äventyrs på följande sätt: Först och främst infinder sig tidigt den gamle ormen, som besvek Eva med sin illfundighet, den arglistige satan, och vill nu, efter han icke kunde med lagen förvillan och fasthålla människan, försöka henne på motsatta sidan och ingiver henne en tröst, som ordet aldrig givit, nämligen den, att hon är frigjord från all syndens skuld och dom, från lagens förbannelse, från dödens och djävulens våld, så har hon och **undkommit all fara**, så har hon **intet** att frukta, utan kan slå sig helt till ro. Men detta är en lika skadlig som falsk ingivelse, ty den rättfärdiggjorda själen har icke undkommit all

---

⁶⁹⁶ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 6.

⁶⁹⁷ Gustafsson 1945a, s. 652.

fara; och faran är dubbelt större och närmare, när man icke fruktar den. Den rättfärdiggjorda människan är visserligen fri från syndens skuld och dom och förbannelse, men hon har kvar en annan fiende, som snart kunde göra hela den vunna skatten om intet, nämligen det egna köttet, det inneboende fördärvet, som oavslåligen vill hålla förbund med djävulen och världen.⁶⁹⁸

Insikten om den »fördärvade naturen« speglade Georg Gustafsson ofta i sin förkunnelse genom att bruka sitt eget liv som spegel. Han predikade om kristet liv som ett liv möjligt att leva, trots all svaghet och halvhet, och talade om att »det finns en svaghet som är gudomlig och den för med sig välsignelser«. »Anden kommer vår svaghet till hjälp« (Rom. 8:26 i 1917 års översättning), påminner han om och tillägger:

Hör vad det står; o, vad det tröstar mig många gånger: *vår svaghet till hjälp*. Tänk om det stått så kommer Anden den goda karaktären, fastheten i moralen till hjälp. Då hade luckan fallit ned för mig och kanske varit stängd även för dig.⁶⁹⁹

I en predikan med titeln »Pelarkristna« 1945, berättade Georg Gustafsson om sin långdragna och svåra kamp som ung och nykristen. Han hade inte »seger i sitt liv« och var färdig att ge upp. Han syndade i »tanke, ord och gärning« trots den frälsning han upplevt, berättade han:

Jag hade en känsla av att mitt andliga liv inte kunde vara ärligt inför varken Gud eller människor. Jag tyckte, att det var mycket bättre att vara en uppenbar syndare än en själ, som bekänner Jesu namn och icke har seger. I mitt tankeliv hade jag nämligen icke upplevt en genomgripande rening.⁷⁰⁰

I jämförelse med exempelvis den ståndpunkt Lewi Pethrus uttryckte rörande den mänskliga naturen hos den kristne – och dennes förhåll-

---

⁶⁹⁸ Rosenius 1902, s. 444–445 (språket försiktigt moderniserat av förf.). – Om helgelsesyden och den kristna människans livsvillkor enligt Rosenius, se Johansson 1936, s. 336–370. Johansson visar att helgelse-teologin hos Rosenius byggdes kring några grundläggande övertygelser: 1) Helgelsens centrum är Kristi försoning och fasthållandet vid den som grunden för all rättfärdighet eller helighet hos individen; 2) Helgelsen är ett Andens verk; 3) Helgelsen är ett trons vittnesbörd, dels utifrån erfarenheten av tron som rättfärdiggörande, dels utifrån tron som en hoppets kategori, här och nu, men även eskatologiskt.

⁶⁹⁹ Gustafsson 1939, s. 68.

⁷⁰⁰ Gustafsson 1945a, s. 652.

ande till synd, framstår en mycket tydlig skillnad mellan honom och Georg Gustafsson. Carl-Gustav Carlsson har grundligt analyserat Pethrus människosyn och hamartologi (=lära om synden). Vad som framkommer i Carlssons analys är bland annat, att Pethrus klart avvisade den lutherska teologin rörande synd och skuld. Pethrus »har aldrig trott på den trålbundna viljan«, inte heller på att den fallna människan är dömd till ett liv i synd. Istället äger människan »frihet att välja den väg hon vill gå«. Viljan är det centrala hos människan, hävdade Pethrus. Han såg »det rena hjärtat som en förutsättning för andens dop«, ty »i ett orent hjärta kan den helige Ande icke taga sin boning«. Om Gud lät »sin Ande komma in i ett orent hjärta [...] skulle Gud vara i maskopi med djävulen och synden«, ansåg Pethrus. Carlsson poängterar att det inte går att belägga att Lewi Pethrus förespråkade »ett uttraderande av människans syndiga natur«, men han hävdade att »människan är inte i grunden fördärvad, hon är inte *incurvatus in se*« (= inkrökt i sig själv). Pethrus ställde frågan: Predikade Jesus syndfrihet? Hans svar visar, enligt Carlsson, hur svårt han hade att hantera frågan. Det var: »Ja, det gjorde han i viss mening, om vi bara förstår saken rätt.« Till den rätta förståelsen hör, menade Pethrus, att skilja mellan »att falla i synd« och »att leva i synd«. Det första kan en kristen göra, men behöver inte göra det. Vidare bör en distinktion göras mellan medveten synd och omedveten synd. Att som kristen synda med berätt mod, medvetet, är otänkbart. Det tredje Pethrus hävdade var vad Carlsson benämner »en möjlighetsteologisk ansats«, nämligen att »när Jesus säger: 'Synda icke härefter', så ligger det i själva orden, att det finns möjlighet att leva i seger över synden«. Carlssons summerande slutsats blev »att han [Lewi Pethrus] förkunnar en syndfrihetslära på ett idealt plan, inte bara skuldfrihet«. ⁷⁰¹

Skillnaden i livsåskådning mellan Pethrus och Gustafsson kan säkerligen förklaras med deras skilda bakgrunder eller de formativa kontexter de levt inom. Pethrus hade en baptistisk bakgrund och var starkt påverkad av den metodistiska helgelsesynen. Baptisternas försiktighet i syndfrihetsfrågan efter syndfrihetsstriderna, den sjödinska och den

---

⁷⁰¹ Carlsson 1990, s. 94–103. – Intressant nog visar Carlsson på, i anslutning till Walter Hollenweger, att T.B. Barratt stod för uppfattningen att många kristna upplever reningen (purification) först efter det att de mottagit Andens dop. En uppfattning som helt strider mot den syn Pethrus alltså stod för. (Carlsson 1990, s. 97; Hollenweger 1971, s. 324).

åkesonska, tillhörde sådant Pethrus kände behov att frondera mot, och på så sätt gavs den egna rörelsen ytterligare legitimitet. Gustafssons andliga bakgrund var den lutherska väckelsekristendomen och nyevangelismen i Småland. Dessutom var hans första teologiska lärare, genom vars skrifter han undervisades, personer som Martin Luther, Carl Olof Rosenius och den schweiziske professorn och prästen Frédéric Godet.⁷⁰² Han påstod att folk sade då de hörde honom predika den första tiden: »Han predikar precis som de gamla väckelsepredikanterna under 1800-talet.«⁷⁰³ Mest avtryck i Gustafssons förkunnelse har Rosenius gjort. Utöver ovan just påvisad likhet de två emellan i uttalanden om den kristna människans kamp mot en inre fiende, den fördärvade naturen eller »köttet«, var synen på helgelsen närmast identisk. Rosenius anfäktelseologi går igen med stor tydlighet hos Gustafsson. De resultat anfäktelsen gav, enligt Rosenius, i form av andens fattigdom, envist fasthållande vid ordet och lydnad för detta ord, och ständig fokusering på det himmelska med bortseende från det jordiska, återklingade tydligt hos Gustafsson under hela hans tid som predikant.⁷⁰⁴ Han var och förblev »rosenian« hela livet.

Viktigt att anföra i sammanhanget är: skälet till att folk sade om Georg Gustafsson att »han predikar precis som de gamla väckelsepredikanterna under 1800-talet«, var naturligtvis att det var i den traditionen, i den miljön, han vuxit upp – och av den var han formad. (Se avsnittet II:1 i denna undersökning.) Nyeangelismens eller »rosenianismens« starka genomslag i Jönköpingstrakten fördes vidare ut i de småländska bygderna, inte minst till Östbo-regionen, som var Gustafssons hembygd. Det var de nyeangeliska Jönköpingspredikanterna som sådde den »rosenianska« fromhetens frö i dessa bygder. Georg Gustafsson var en planta som växte fram ur den myllan, där nyeangelismens nåderika evangelium gavs en klart starkare betoning än gammalläseriets lag och evangelium.⁷⁰⁵

Genomgången av predikningarna visar en spänning mellan stränghet och krav för Guds och Bibelns skull å ena sidan, och ökande själavårdande inlevelse från Georg Gustafsson i det mänskliga och kristliga

---

⁷⁰² Svärd (1979), bilaga 1, s. 7.

⁷⁰³ Svärd (1979), bilaga 1, s. 7.

⁷⁰⁴ För en analys av anfäktelseteologin hos Rosenius, se Lindblom 1972, s. 100–121.

⁷⁰⁵ Om detta, se Åberg 1980, s. 270ff.

livets problematik å andra sidan. Det senare inslaget blev mer och mer tydligt, ja, nästan dominerande, med tiden. I många av de brev han mottog under sent 1930-tal och under decennier framåt i tiden, betonade brevskrivarna ofta att de uppfattat honom som så barmhärtig. Inte sällan anspelades även på att han tagit sin egen kamp och de egna nederlagen som exempel i sin predikan, vilket uppmuntrat dessa människor att vända sig till honom.⁷⁰⁶

Utvecklingen av innehållet eller kanske än mera betoningarna i hans predikningar skedde uppenbarligen i samspel med lokalförsamlingens, såväl som hela den svenska Pingströrelsens, utveckling och förändring under perioden. Det var en utveckling bort från stor slutenhet och påtaglig isolering, och mot allt större öppenhet gentemot omvärld och samhälle. Förändringen betydde dock inte att visionen om den »rena« församlingen gavs upp eller att församlingstukt inte längre bedrevs,⁷⁰⁷ men väl att en mjukare eller mildare ton är alldeles uppenbar i Gustafssons predikningar under exempelvis 1940-talet jämfört med de han höll vid 1930-talets början.

Georg Gustafsson var inte endast predikant i en lokal församling (i Jönköping, Norrköping och Eskilstuna) utan också predikant på rikspanet. Tidigare i denna undersökning har mängden kallelser till konferenser, mötesveckor och helgbesök under 1930-talet redovisats (se tabell 2 i avsnittet III:3). Den predikosamling han lät publicera 1939 innehåller sex konferenspredikningar, de flesta hållna vid en konferens i Stockholm och stenograferade vid predikotillfällena. Vid de stora rikskonferenserna i Kölingared och vid predikantveckorna i Filadelfiakyrkan i Stockholm, årligen återkommande från och med 1943, var han ofta anlita som predikant, och han var dessutom mycket aktiv i samtalen och överläggningarna kring olika frågor med inlägg och bibelargumentation.⁷⁰⁸

---

⁷⁰⁶ E I:4; E I:5; E I:6; E I:7; E I:8; E I:9; E I:10; E I:11; E I:12, GGa

⁷⁰⁷ EH 1943-12-09, s. 981; 1943-12-23, s. 1019–1021, visar detta med eftertryck, både med avseende på Pingströrelsen och på Georg Gustafsson personligen.

⁷⁰⁸ Se t.ex. EH 1933-08-31, s. 615; 09-21, s. 655–657; 1934-07-12, s. 503; 1937-05-20, s. 440; 1938-09-22, s. 759–760; 1943-12-23, s. 1019–1021; 1945-07-12, s. 659; 1947-06-19, s. 588–590; 07-03, s. 633–635; 12-24, s. 1045–1047.

V:6 Bibelläraren Georg Gustafsson

Georg Gustafsson efterfrågades som bibellärare i snabbt växande omfattning under 1930-talet. Det var många församlingar som önskade hans besök för bibelstudieveckor.⁷⁰⁹ Som predikant med heltidsanställning i en lokal församling kunde han naturligtvis endast bejaka en del av alla de kallelser han mottog. I regel var en veckas ledighet per månad beviljad för besök i andra församlingar.⁷¹⁰ Det var tidigt en praxis bland pingstförsamlingarna att anordna bibelveckor vid något eller några tillfällen per år. Till det vanliga hörde även att en extern lärare inbjöds att leda dessa studier i Bibeln. Av församlingarnas annonsering i *Evangelii Härold* under 1920- och 1930-talen framgår tydligt, att många av bibellärarna var sådana predikanter som kommit till Pingströrelsen från andra samfund, det vill säga predikanter med teologisk utbildning vid de frikyrkliga seminarierna eller – då det gällde tidigare präster i Svenska kyrkan – vid universitetens teologiska fakulteter.⁷¹¹ Det genomslag autodidakten Georg Gustafsson fick som bibellärare kan därför förvåna. Under 1930-talet var han en av de mest anlitade av dem alla, och alldeles definitivt den mest efterfrågade bland de självlärdade lärarna. Så förblev det i årtionden framöver.

Denna verksamhet gav honom tillfälle att utöva ett direkt inflytande i åtskilliga församlingar, och över många enskilda pingstvännen. Respekten för Bibeln var stor, och den som gavs förtroendet att vara församlingens lärare tillerkändes auktoritet. De regionala samlingarna för evangelister och predikanter, där några dagar ägnades åt bibelstudier, samtal och bön, var också viktiga påverkanstillfällen för de ledande bibellärarna inom rörelsen, så även i hög grad för Georg Gustafsson. Han tog, som tidigare visats, initiativ till att sådana samlingar ordnades i både Småland och Östergötland, och senare under tiden i Eskils-

---

⁷⁰⁹ Av tabell 2 i avsnitt III:3 framgår att antalet bevarade skriftliga kallelser till bibelveckor var: 7 år 1930; 10 år 1931; 39 år 1932; 43 år 1933; 40 år 1934; 37 år 1935; 28 år 1936; 25 år 1937; 31 år 1938; 26 år 1939.

⁷¹⁰ Så var hans anställningsvillkor i Sionförsamlingen i Norrköping (församlingsmöte 1936-10-19 § 9, SiNa). Redan i Jönköping hade församlingen fattat beslut om en veckas ledighet för Georg Gustafsson per månad (Församlingsmöte 1934-08-20 § 2, A I:1; FiJa).

⁷¹¹ Exempel var G.E. Söderholm och Nils Ramselius, båda tidigare präster, Alfred Gustafsson, Kristian Nielsén, Gustaf Roberth, Alvar Blomgren, Aron Andersson, Rikard Fris och Paul Ongman, alla med bakgrund som baptist- eller missionsförbundspredikanter och dessutom teologiskt eller akademiskt utbildade personer.

tuna även i Södermanland.⁷¹² De autonoma församlingarna bands samman genom att »grundsanningarna« och huvuddogmerna lades fast, och skillnader i tolkningarna av bibeltexter jämkades samman. Bibellärarnas ord ägde tyngd i den processen.

Bibelskolorna: Evangelii Härold skrev i oktober 1952 med anknytning till det årets bibelskola i Filadelfiakyrkan i Stockholm, som just skulle ta sin början:

Som lärare i årets bibelskola är kallad broder Georg Gustafsson. Han har bortåt tjugo års erfarenhet som bibelskollärare i Sverige, Norge, Danmark och Finland.⁷¹³

I november 1968 skrev samma tidning om en »Veteran i bibelskolan«:

De bibelskolor i Filadelfia, Stockholm, där inte Georg Gustafsson tjänat som lärare alltsedan början av 1930-talet, kan man räkna på ena handens fingrar. [...] I höst är det tre bibelskolor, som står på programmet: Stockholm, Göteborg och Malmö.⁷¹⁴

Den månadslånga bibelskolan var den enda grundutbildning Pingströrelsens starke och obestriddige ledare, Lewi Pethrus, kunde tänka sig att erbjuda de unga människor som såg sig kallade av Gud att förkunna pingstbudskapet i vårt land. Han tog själv år 1915 initiativet till den första bibelskolan, då Filadelfiaförsamlingen i Stockholm tog emot 30 evangelistkandidater för några veckors bibelstudier och bön. Målsättningen var att ge de unga eleverna fördjupad bibelkunskap och tillfälle att i bön pröva sin livsinriktning. Redan året därpå var elevantalet 100, för att 1917 ha stigit till cirka 400. Alf Lindberg redovisade i sin doktorsavhandling om *Förkunnarna och deras utbildning* inom Pingströrelsen siffror över antalet deltagare i denna bibelskola år för år, från starten 1915 till den sista som hölls 1984. Totalsumman av deltagare i Filadelfias bibelskola i Stockholm slutar, enligt Lindberg, på 22 910.⁷¹⁵ Av dessa var cirka 15 000 elever under de år Georg Gustafsson var ständig lärare vid skolan.

---

⁷¹² Årsberättelse 1938; 1940; SiNa; EH 1940-08-01, s. 594; 10-03, s. 760-761; 1943-11-18, s. 923; 1944-01-20, s. 64-65; 1947-08-14, s. 730; 1948-05-13, s. 320.

⁷¹³ EH 1952-10-02, s. 948.

⁷¹⁴ EH 1968-11-14, s. 11.

⁷¹⁵ Lindberg 1991, s. 300. – Georg Gustafssons år som lärare i Stockholm sträckte sig från mitten av 1930-talet till cirka 1970, då han så att säga föll för åldersstrecket. För Lewi Pethrus ideologiska argumentation mot predikantutbildning i form av längre eller fleråriga kurser – redan kommenterad i denna avhandling – se Pethrus 1929; Lindberg 1991, s. 104-116.

Tre år senare, 1918, startades bibelskola nummer två av Elimförsamlingen i Malmö. Därefter följde Smyrnaförsamlingens i Göteborg bibelskola 1925, Salemförsamlingens i Ruskele bibelskola startades 1926, och bibelskolan i regi av Filadelfiaförsamlingen i Örnköldsvik räknade 1929 som sitt begynnelseår. Betydligt senare, år 1950, satsade församlingen i Boden på egen årligen återkommande bibelskola, vilket även Filadelfiaförsamlingen i Östersund gjorde år 1962. Sammanlagt ingick således sju årligen återkommande, så kallade »stationära« bibelskolor, i det utbud Pingströrelsen erbjöd sina blivande »vittnen«. Utöver dessa förekom tillfälliga bibelskolor i exempelvis det norrbottniska Luleå år 1917, det jämtländska Alsen år 1920 och det hälsingska Edsbyn år 1935.⁷¹⁶ Fram till och med hösten 1984 deltog inemot 40 000 personer i Pingströrelsens månadslånga bibelskolor, slog Lindberg fast.⁷¹⁷

Georg Gustafsson deltog aldrig själv som elev vid någon bibelskola. I ett av de första brev från honom till Lewi Pethrus, som finns sparade, skrev han i september 1925:

Ber om hjälp för en f.d. kriminell missbrukare som vill bevista bibelskolan i Stockholm. Ber om halverad avgift. [...]

Ps. För min egen personliga del skulle jag gärna önskat fått vara med om någon bibelskola, men tiden räcker inte till för det.⁷¹⁸

Georg Gustafssons debut som bibelskollärare skedde år 1931, då han på T.B. Barratts inbjudan undervisade vid Filadelfiaförsamlingens bibelskola i Oslo. Samma år debuterade han också som bibellärare vid Smyrnaförsamlingens bibelskola i Göteborg.⁷¹⁹ Året därpå var Georg Gustafsson tillbaka på båda platserna som lärare vid bibelskolorna.⁷²⁰ I april det året var han även i Köpenhamn och undervisade,⁷²¹ ett besök han upprepade i januari 1938, då han deltog som lärare i bibelskolan där.⁷²² Hösten 1933 var det dags för bibelskolan i Göteborg för tredje året i rad, och dit återkom han sedan i stort sett

---

⁷¹⁶ Lindberg 1991, s. 48–58; Bergwall 1976, s. 11–12.

⁷¹⁷ Lindberg 1991, s. 58.

⁷¹⁸ Brev till Lewi Pethrus 1925-09-08, volym 7, LPa.

⁷¹⁹ *EH* 1931-08-27, s. 607; 1931-09-17, s. 654.

⁷²⁰ Församlingsmöte 1932-08-22 § 5, A I:1, FiJa; *EH* 1932-09-01, s. 607.

⁷²¹ Församlingsmöte 1932-02-22 § 5, A I:1, FiJa;

⁷²² Brev daterat 1937-06-18, från Köpenhamn och pingstförsamlingens föreståndare Andreas Endersen, E III:2, GGa.

varje år under en lång tid framöver.⁷²³ Från år 1936 var han sedan knuten till bibelskolan i Stockholm, år efter år – som framgick ovan.⁷²⁴ Vissa år var han lärare i Stockholm under hela bibelskoltiden, 4–6 veckor.⁷²⁵ Några år var han även anlitad i de norrländska bibelskolorna, exempelvis den i Örnsköldsvik åren 1937, 1939 och 1941, samt 1950 och 1951.⁷²⁶ Vid 1950-talets början inleddes en tradition, vilken varade i mer än 20 år, nämligen att Gustafsson var årligen återkommande lärare vid bibelskolan i Malmö.⁷²⁷

Under den här aktuella tidsperioden hann Gustafsson även att etablera sig som bibellärare i vårt östra grannland, Finland. Bibelskolan i Helsingfors – under kriget förlagd till Vasa några år – gästade han gång efter annan som lärare. Det gällde med säkerhet åren 1938, 1941, 1943 och – troligen – även år 1939. I hans arkiv saknas uppgifter för åren under 1940-talets senare hälft, vilket redan nämnts ovan. Besöken i Helsingfors resulterade för övrigt i att han fick kallelse från stadens svenskspråkiga pingstförsamling att bli dess predikant och föreståndare.⁷²⁸ En kallelse han besvarade nekande. Nekade gjorde

---

⁷²³ EH 1933-09-21, s. 660; 1934-08-09, s. 575; 1936-09-03, s. 743; 1940-08-22, s. 651; 1942-07-23, s. 627. – I Smyrnaförsamlingens bibelskola var han fortfarande lärare under 1970-talet (EH 1970-09-10, s. 28; 1972-04-27; s. 26; 1974-09-05, s. 22; 1976-07-22, s. 26). Det tillämpades uppenbarligen ett annat åldersstreck i Göteborgs Smyrnaförsamling än inom Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.

⁷²⁴ Se t.ex.: EH 1936-07-16, s. 597; 1937-07-29, s. 638; 1938-08-04, s. 628; 1941-06-05, s. 478; etc.

⁷²⁵ Så var det exempelvis år 1949, se EH 1949-07-07, s. 491.

⁷²⁶ Brev från Filadelfiaförsamlingen i Örnsköldsvik 1937-02-02; 1939-01-23; 1939-01-31; 1940-07-23; 1940-08-12; 1941-02-25; 1941-08-18. E III:2, GGa. Se även EH 1937-08-05, s. 661; 1939-09-14, s. 756; 1950-07-20, s. 679; 1951-08-02, s. 742.

⁷²⁷ EH 1951-08-02, s. 743; 1952-07-03, s. 645. – In på 1970-talet var Georg Gustafsson fortfarande årligen anlitad i Elimförsamlingens i Malmö bibelskola, se t.ex. EH 1972-09-21, s. 24.

⁷²⁸ Kallelsen till föreståndarskapet i Helsingfors 1942-12-16, E III:2 GGa. – För övriga besök Georg Gustafsson gjorde i Finland, se under samma arkivsignum brev daterade 1938-03-12 och 1938-03-19, från Tage Sjöberg, föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i Helsingfors, brev daterat 1939-07-30, från Vasa och pastor Alfons Andström, brev daterat 1940-10-23, från finskspråkiga församlingen i Jakobstad, samt brev daterade 1942-03-19, 1943-04-03, 10-06, 08-09, 1945-01-28 och 02-22, från församlingen i Helsingfors och Vasa. Se även Församlingens protokoll 1932–1938; Församlingens protokoll 1939–1944, SiNa.

han också till de försök som gjordes från Estland, och den bibelskola som hölls i Tallinn, att få honom dit som lärare.⁷²⁹

Det omfattande engagemanget vid de här uppräknade bibelskolorna, förutsatte månadslånga tjänstledigheter från församlingstjänsten, vilket beviljades honom år efter år.⁷³⁰ Det var endast Alvar Blomgren, vid denna tid predikant och föreståndare först för pingstförsamlingen i Hässleholm, sedan för församlingen i Västerås och småningom för Elimförsamlingen i Örebro, som var lika ofta anlitad som lärare vid bibelskolorna inom Pingströrelsen. Georg Gustafsson och Alvar Blomgren var tveklöst rörelsens mesta bibellärare under decennier, räknat från 1930-talets mitt och framåt i tiden.

Undervisningsämnen: Målsättningen med bibelskolan var att öka evangelistaspiranternas kunskap i Bibeln, ge dem starka andliga upplevelser, samtidigt som de skulle få tid att i bön pröva sin kallelse. Det betonades som mycket viktigt

att ingen må komma ut på fältet, som ej Gud kallat och utrustat därtill. Och må även allt Sveriges pingstfolk känna ansvaret i detta avseende, så att ingen församling eller bönegrupp tar emot vittnen, som sakna rekommendationer och som sålunda gå ut utan att vara sända.⁷³¹

Rekommendationer från hemförsamlingen krävdes för deltagande i bibelskolan, och lärarna skulle under tiden skolan pågick umgås med eleverna för att utröna deras lämplighet och andliga kvalitéer. En självklarhet var att ingen evangelist skulle gå ut på »fältet« utan att vara döpt i den helige Ande. Det tillhörde den utrustning som var nödvändig. Samtidigt skulle den undervisning som gavs ligga i linje med målsättningen.

De ämnesval Georg Gustafsson gjorde uttrycker att han tog detta ad notam. Ett ämne för hans bibelstudier var: »Vapenrustningen enligt Ef. 6:10–18«.⁷³² Ett annat ofta återkommande ämne var försöningläran enligt Nya Testamentet. År 1937 recenserades hans undervisning vid bibelskolan i Stockholm på följande sätt:

---

⁷²⁹ Brev från pingstförsamlingen i Tallinn om medverkan i bibelskolan där tiden 28 nov.– 11 dec. 1938, 1938-10-29; Brev från pingstförsamlingen i Tallinn om Georg Gustafssons medverkan i bibelskolan där i november 1939, 1938-12-15, E III:2, GGa.

⁷³⁰ EH 1949-12-15, s. 911.

⁷³¹ EH 1936-10-08, s. 832.

⁷³² EH 1936-11-12, s. 938.

Så har broder Georg Gustafsson från Norrköping varit med såsom lärare i bibelskolan under en vecka, och hans gåva blev flitigt utnyttjad både i bibelskolan och i församlingen. Han frambar härliga sanningar över Bibelns själva *centralämne*: *Kristi försoning* för vår synd. Och som alltid, då detta härliga ämne under Andens kraft och smörjelse behandlas, steg jublet över Guds kärlek i Kristus ofta över alla bräddar under dessa lektioner.⁷³³

Försoningsämnet och dess koppling till tron, undervisade Georg Gustafsson ofta om dels genom att fördjupa sig i Romarbrevets sju första kapitel, dels genom studium av Hebreerbrevet – två av hans älsklingsbrev i Nya testamentet.⁷³⁴

Ett annat ämne han undervisade om var: »De andliga nådegåvorna och deras oerhörda värde för församlingen«, utifrån 1 Kor. 12.⁷³⁵ Samma ämne återkom han till vid åtskilliga tillfällen, till exempel 1941 i Stockholm:

Broder Georg Gustafsson har under första delen av bibelskolan talat över ämnet: »Andens gåvor«, och hans många gripande och andemättade lektioner ha varit ägnade att på ett särskilt sätt visa, att Gud alltfört är undrens Gud, som alltjämt delar ut sina undergörande gåvor till var och en som tror.⁷³⁶

Ibland utvidgades detta ämne till att även omfatta »Andens frukter«, och ibland specialiserade han sig på någon enskild gåva, till exempel »andebedömningens gåva«. Så skedde till exempel i Stockholm 1949, då Georg Gustafsson var lärare vid bibelskolan i en månad. Den månaden talade han vid 91 olika sammankomster.⁷³⁷

Det var försoningen, tron och de karismatiska gåvorna som var Georg Gustafssons främsta ämnen vid lärarinsatsen på bibelskolorna. Pingströrelsens huvuddogm, den »fria bibliska församlingen«, tycks han sällan ha behandlat, detsamma gäller de eskatologiska frågorna och det apokalyptiska perspektivet – som vanligtvis sysselsatte pingstpredikanter vid denna tid.

---

⁷³³ EH 1937-11-18, s. 932. – Försoningen var även ämnet han undervisade om vid bibelskolan i Smyrna Göteborg 1943 (EH 1944-01-13, s. 34).

⁷³⁴ Se t.ex. EH 1952-10-02, s. 949. – Detta blir tydligt då man bläddrar i hans utkastpärmar. En pärm rymmer utkast till studier över hela Hebreerbrevet, i andra pärm finns massvis med utkast till studier över textavsnitt i Romarbrevet. (B I:1, GGa)

⁷³⁵ EH 1939-12-23, s. 1055. Ämnet behandlades i bibelskolan i Örnsköldsvik 1939.

⁷³⁶ EH 1941-11-13, s. 891.

⁷³⁷ EH 1949-12-15, s. 911; *Dagen* 1949-10-26, sista sidan.

VI. Georg Gustafssons roll i Pingströrelsens strider: Från Lidmanstriden till Maranatarörelsens framväxt (1948–1967)

Under den relativt långa tidsrymd – från 1940-talets slut till 1960-talets mitt – inom vars ramar framställningen i detta kapitel kommer att röra sig, skedde stora och genomgripande omvandlingar i både den lilla och den stora världen. Såväl den svenska Pingströrelsen som övriga samfund och kyrkor i Sverige förändrades och hade att bedriva sina verksamheter utifrån delvis nya betingelser. Det svenska samhället omdanades i avsevärd utsträckning, och i Europa skedde dramatiska scenförändringar med aktörer i nya konstellationer.

VI:1 Ett förändrat svenskt samhälle – en förändrad svensk pingströrelse

Den svenska samhällskontexten är viktig att ha med i aktivt minne, då händelser inom en rörelse som Pingströrelsen skall skildras och förstås. I detta kapitel skall strider och dramatiska händelseförlopp inom rörelsen på 1950- och 1960-talen beskrivas. Det omgivande samhällets värderingar styrde naturligtvis dess sätt att reagera på händelser och – ibland – agera mot företeelser relaterade till den svenska Pingströrelsen under perioden. De olika medierna, främst tidningarna och Sveriges Radio, agerade uthålligt i rollen som det sekulariserade samhällets språkrör vid kommunikationen av – och opinionsbildningen för – »de upplysta och moderna värderingarna«. Detta förklarar och motiverar varför kontextteckningen i min framställning här ges relativt generöst utrymme. I takt med sekulariseringen av samhället och sekularismens roll som »ny religion« i Sverige, bestämdes graden av reaktion och tonläget i protesterna mot något så i grunden främmande som den pentekostala spiritualiteten visade sig vara då den periodvis gav prov på några av sina genuina uttryck. Uttryck som var helt främmande för

den moderna kulturen och dess nya paradig för tänkandet. Det handlade inte minst om praktiserandet av troshelbrägdagörelse och mirakler. Detta kommer att bli tydligt i den fortsatta framställningen. Samtidigt finns det ett annat perspektiv: Pingströrelsen vann över tid alltmer acceptans i och av samhället, och kom att spegla dess värderingar i växande omfattning – samhällets sekularisering samvarierade med en intern sekulariseringsprocess inom Pingströrelsen. Relationen mellan samhället och Pingströrelsen var motsägelsefull och komplicerad under 1950- och 1960-talen.

Den genom politiska beslut kontinuerligt pågående omdaning av det svenska samhället, och dess återverkan på de socio-ekonomiska och utbildningspolitiska områdena är det primära fokus jag valt för översiktsskissen här. Det var denna process och dess resultat pingstvännerna tog spjörn mot och/eller förändrades av. Sociala förbättringar och nya system för social trygghet var naturligtvis sådant även pingstvännen tacksamt tog emot, precis som alla andra medborgare. Det från krigsskador skonade Sverige hade ett gynnsamt utgångsläge i jämförelse med de flesta europeiska länder, och det trygga välfärds-samhället kunde byggas – och pingstvännerna hade naturligtvis inget emot att låta sig byggas in i detta bygge. Andra inslag i samhällsutvecklingen tog man starkt avstånd från och uppfattade som ödesdigra för landets framtid.

I Sverige ledde inflationskrisen 1950–1951 till att regeringsunderlaget breddades. Tage Erlander, som efter Per Albin Hanssons död 1946 överraskande blivit Sveriges statsminister, såg ett vidgat regeringsunderlag som en nödvändighet. I oktober 1951 var koalitionsregeringen mellan Socialdemokraterna och Bondeförbundet ett faktum, en regering som satt kvar i sex år, till oktober 1957. Samhället utvecklades steg för steg mot vad Erlander kallade »det starka samhället«. Innebörden var att staten genom planering, styrning och kontroll skulle garantera en positiv samhällsutveckling, där ökad jämlikhet och solidariska, goda medborgare var honnörsord.⁷³⁸ Det var den sociala ingenjörskonstens tidiga ansats i modern svensk historia.

Vid 1950-talets mitt tog Sverige steget in i TV-åldern. Den 4 september 1956 sände TV sitt första officiella program: »Hur skall Ni rösta?« – Lennart Hyland var programledare. Hos allmänheten fick det nya

---

⁷³⁸ Brohed 2005, s. 194–195; Carlsson 1979a, s. 70–71.

mediet ett enormt genomslag. Efter knappt tio år var antalet licenser landet över två miljoner.⁷³⁹ Även om det under de första åren fanns en TV-fri kväll i veckan – onsdagen – och sändningstiden från början var begränsad, hade kyrkorna i TV:n fått en stark konkurrent om människors tid och intresse.

På det utbildningspolitiska området beslutades år 1962, efter 22 års försöksverksamhet och utredning, att en nioårig obligatorisk grundskola skulle införas i Sverige. Beslutet implementerades successivt, och först läsåret 1971/72 var grundskolan helt genomförd i samtliga svenska kommuner.⁷⁴⁰ Gymnasieutredningen, som igångsatts 1960, presenterade år 1963 förslag som fick stor publicitet och uppfattades som kontroversiella.⁷⁴¹

Särskilt ett av Gymnasieutredningens förslag hade mötts av kraftig kritik från svensk kristenhet. Det innebar att kristendomsämnet i det allmänna gymnasiet skulle ersättas av ett nutidsorienterat ämne om olika former av religiöst liv, benämnt religionskunskap, samt att de tidigare fem veckotimmarna i kristendom skulle minskas till 1,5–2,5 timmar religionskunskap i veckan, beroende på linje. Teknisk och ekonomisk linje skulle vara helt utan religionskunskap på schemat. Genom organet Samkristna skolnämnden, bildad våren 1963, drevs motståndet mot förslaget, och en namninsamling som uttryckte den kristna opinionens motstånd genomfördes hösten samma år. Resultatet blev över 2,1 miljoner namnunderskrifter på protestlistor, som i april 1964 överlämnades till ecklesiastikminister Ragnar Edenman. I Jönköping resulterade namninsamlingen i 16 810 namnunderskrifter, det vill säga 33 % av stadens bofasta befolkning, och detta trots att ingen person under 16 års ålder fick skriva på uppropet.⁷⁴² Det kristna opinionstrycket vann en viss framgång. Beslutet som riksdagen tog 1964 var att två eller tre timmars religionskunskap per vecka skulle finnas på gymnasiets samtliga linjer i deras tredje och sista årskurs.⁷⁴³

Ur de svenska trossamfundens perspektiv var 1951 års religionsfrihetslag en stor och viktig förändring:

---

⁷³⁹ Weibull 1979, s. 135.

⁷⁴⁰ Wallberg 1979, s. 125.

⁷⁴¹ Wallberg 1979, s. 126.

⁷⁴² Uppgiften är hämtad från Åberg 1984, s. 128.

⁷⁴³ Brohed 2005, s. 197–198.

Den nya lagen utgjorde resultatet av mångåriga frikyrkliga och liberala strävanden att skapa större jämställdhet mellan frikyrkosamfunden och svenska kyrkan. Religionsfriheten gällde dock inte endast frikyrklighetens folk utan även de medborgare, som tog avstånd från religion och för vilka den nya dissenterlagen kunde åberopas som stöd för kravet på en mindre kristet präglad undervisning, lagstiftning m.m. Med 1951 års religionsfrihetslag kan den religiöst neutrala staten sägas vara preformerad.⁷⁴⁴

Rätten att fritt ansluta sig till ett religiöst samfund och att därmed lämna Svenska kyrkan, samt den negativa religionsfriheten – rätten att stå helt utanför varje form av religiös gemenskap – var den konkret viktiga innebörden av denna lag. För första gången definierades Svenska kyrkan i en lagtext som ett trossamfund. Lagen berörde dock »inte den grundläggande frågan om Svenska kyrkans ställning som statskyrka med en särställning«.⁷⁴⁵

Inom Pingströrelsen drev Lewi Pethrus, via *Dagen*, en energisk argumentation för att pingstvännerna skulle stanna kvar som medlemmar i Svenska kyrkan. Hans huvudargument var att Svenska kyrkan utgjorde en återhållande kraft i den process av sekularisering och värdenivellering som han menade pågick i det svenska samhället. Carl-Erik Sahlberg har hävdad att Pethrus efter lagens tillkomst lämnade den frikyrkliga linjen, och missnöjd med vad som uppnåtts distanserade sig från de äldre frikyrkosamfunden. Detta skedde också på grund av en rad andra orsaker.⁷⁴⁶

Slutenhetstendenserna vid 1950-talets början övervanns och vid mitten av detta decennium möter oss en samhällstillvänd och politiskt intresserad gruppering inom Pingströrelsen. Grupperingen leddes från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, och dess ledarduo Lewi Pethrus och Allan Törnberg. Sahlberg har skildrat hur Pethrus inför 1956 års val övervägde men till slut avböjde – att kandidera för Högerpartiet, samt hur medarbetaren och andrepastorn i församlingen i Stockholm, Allan Törnberg, ställde upp på valbar plats för Folkpartiet.⁷⁴⁷ Självklart sände detta signaler till landets pingstfolk. *Dagen* drev dessutom en uttalat proborgerlig linje vid 1950-talets mitt. Törnberg hade vid

---

⁷⁴⁴ Sahlberg 2009a, s. 232.

⁷⁴⁵ Brohed 2005, s. 257; Ekström 2003.

⁷⁴⁶ Sahlberg 2009a, s. 232.

⁷⁴⁷ Sahlberg 2009a, s. 295–296.

predikantveckan i december 1955 uttalat en mycket tydlig kritik mot socialdemokratin:

Vi upplever nu skörden av den ateistiska draksådd, som såddes i arbetarrörelsens genombrottsår samt frukten av den ateism, som kommit från våra universitet. Det går lätt att klaga på ungdomens dåliga moral, men vi må besinna att den har sin grund i att ett vanartigt äldre släkte banat väg för nedbrytande krafter. [...] Vi behöver kristna män i vårt land med myndighet att bildligt talat slå näven i bordet. De behövs i vår riksdag. Förr trodde jag att man skulle stänga in sig i bönesalarna och bara bedja, men nu inser jag tydligt, att vi måste gå ut till vårt folk och utöva en positiv kristen insats i samhället.⁷⁴⁸

Från den position som intagits vid 1950-talets mitt var steget till bildandet av ett kristet politiskt parti inte särskilt långt – och det steget togs år 1964.⁷⁴⁹ *Kristen Demokratisk Samling* (KDS) bildades i april det året och därmed hade partipolitiken kommit Pingströrelsen väldigt nära. Initiativet till partibildandet var nämligen i hög grad signerat Lewi Pethrus. Även om den första partiledaren var kyrkoadjunkten Birger Ekstedt (1921–1983), så uppfattades KDS i allmänhet av allmänheten från början som ett i hög grad pingströrelsepräglat parti.⁷⁵⁰

Innebar denna utveckling att Pingströrelsen vid mitten av 1960-talet var en politiserad rörelse? Eller hade rörelsen endast blivit medveten om politikens betydelse för de frågor som var viktiga för pingstfolket? Ett generellt giltigt svar på de frågorna är förmodligen omöjligt att ge. En betydande opposition mot utvecklingen fanns från ledande personer inom rörelsen.⁷⁵¹ Pethrus efterträdare i Stockholms Filadelfiaförsamling, Willis Säwe, tillika chefredaktör för rörelseorganet *Evan-*

---

⁷⁴⁸ EH 1955-12-29, s. 10.

⁷⁴⁹ Olivestam 1977; 1985; 1989. – Olivestam har i sin forskning utförligt kartlagt steget från idémässig opinion till politisk handling och organisation av svenskt skolväsende, från 1940-talet till 1970.

⁷⁵⁰ Sahlberg 2009b, s. 49–65; Brohed 2005, s. 205–206. – En brett anlagd och genomarbetad framställning av skeendet före – och processen som ledde fram till – bildandet av KDS ger Göran V. Johansson i sin avhandling, Johansson 1985, se särskilt s. 69–139.

⁷⁵¹ T.ex. pastorn i Smyrnaförsamlingen i Göteborg, Harald Gustafsson, föreståndare för den storleksmässigt andra pingstförsamlingen i landet, opponerade, så gjorde även Alvar Blomgren, föreståndare för Elimförsamlingen i Örebro, en av landets största pingstförsamlingar. Andra kritiker var pingstpastorn i Umeå, William Jansson och dennes kollega i Malmö, Edvin Näslund. (Sandström 1979, s. 47; Gustafsson 1983, s. 201; Sahlberg 1996, s. 4)

geli Härold, kände sig föranlåten att hösten 1964 reda ut relationen politik, församling och pingströrelse. Han skrev under rubriken: »Pingstväckelsen är inte politiserad«, att:

Under den synnerligen livliga och ofta onödigt hetsiga politiska debatten denna höst har det nu och då påståtts, att den svenska pingstväckelsen politiserats. Denna fullständigt felaktiga och vilseledande åsikt måste vi klart och tydligt avvisa.

Pingstväckelsen är inte politiserad. Den kan helt enkelt inte bli det, och den kommer aldrig att bli det. I samma ögonblick något sådant skedde skulle den nämligen upphöra att finnas till.

Även om det nu finns sådana, som påstår, att politiken trängt in i väckelsen och förvandlat den till ett stöd för ett politiskt parti, så är det fel. Man har förväxlat församling och individer, sak och person, vilket tyvärr är mycket vanligt. [...]

När nu en del pingstväänner tillsammans med andra människor i det här landet finner, att de vill starta ett nytt politiskt parti, så bör de givetvis få göra det. [...]

Politik är något relativt. En evig debatt om mänskliga metoder.

Guds församling är något absolut, en gudomlig metod, som aldrig kan eller kommer att ändras [...] Kanske bör det också sägas, att församlingsföreståndaren måste stå helt fri och över alla politiska riktningar, så länge han tjänar Guds församling. Ingen skall i honom behöva frukta en politisk motståndare.⁷⁵²

Säwe skrev för att rädda Pingströrelsen från att bli indragen i projektet KDS på ett sätt som missgynnade rörelsen, utifrån hans sätt att se. Hans huvudtanke var att församlingen var en sak, och vad enskilda medlemmar gjorde en helt annan. Enskilda personer kunde naturligtvis engagera sig partipolitiskt, men detta hade inget att göra med den fria församlingens identitet, hävdade han. När Säwe skrev »När nu en del pingstväänner tillsammans med andra människor i det här landet finner, att de vill starta ett politiskt parti...« var det naturligtvis hans företrädare Lewi Pethrus, han i första hand avsåg. Uttryckssättet är uppseendeväckande. Det var fler pingstpastorer än Pethrus som deltog i detta partibildande,⁷⁵³ men att det här handlade om ett sätt, från Säwes sida, att distansera sig från Pethrus göranden i detta sam-

---

⁷⁵² EH 1964-09-17, s. 2.

⁷⁵³ Exempelvis valde pingstpastorn i Borlänge, Bertil Carlsson, att bli KDS förste partisekreterare, vilket innebar att han lämnade föreståndarskapet och blev heltidsengagerad av det nya partiet.

manhang torde vara odiskutabelt och helt uppenbart. Att hänföra Lewi Pethrus till gruppen »en del pingstvännen«, var inget vanligt uttrycksätt inom rörelsen vid denna tid.

Georg Gustafssons bedömning av läget: Man skurar en trappa uppifrån

Vid 1962 års Nyhetsvecka hävdade Georg Gustafsson att det fanns två stora skamfläckar på det dåtida svenska samhället: sedeförfallet och dryckenskapen. Rädningen var enligt honom att en nödvändig sanering borde genomföras. En sanering som måste börja uppifrån. En bild Gustafsson använde var: »man börjar inte med att skura en trappa nerifrån, man börjar uppifrån.« Alltså, saneringen av det svenska samhället måste börja med »de ansvariga ledarna för vårt land, vår regering, vår riksdag och våra kommunala myndigheter«. Kristendomens – närmast väckelsekristendomens – värden måste få sippra in i dessa ledande kretsar – däri ligger räddningschansen. Han fortsatte:

Det är endast en besökelsestid från himmelen som skall rädda vårt samhälle i det nuvarande läget. Pingstväckelsen har intill i dag räddat stora värden i vårt folk.⁷⁵⁴

Denna markering från Georg Gustafsson, som visar hans syn på kristendom och samhälle vid tiden strax innan bildandet av partiet *Kristen Demokratisk Samling*, får här dels interfoliera framställningen av den svenska Pingströrelsens utveckling och förändring, dels tjäna som en positionsbestämning av hur han såg på vad Pingströrelsen borde vara och göra i den över tid föränderliga situationen.

Det är onekligen intressant att Gustafsson, då han påtalade sedeförfallet och dryckenskapen som de två huvudproblemen i samhället, talade om en nödvändig sanering uppifrån. Det indikerar en syn på makten och maktens eliter, som han ännu vid 63 års ålder hade, nämligen den att eliten inte var de föredömen för medborgarna som de borde vara, och som man, enligt hans uppfattning, kunde kräva att de skulle vara.

Georg Gustafsson uttalade sig vid ytterligare ett antal tillfällen i exempelvis *Dagen* angående Sveriges politiska och moraliska läge. Han framstår som en konsekvent förespråkare för den gamla idén om folkväckelse som botemedlet mot det moraliska förfallet och deprava-

---

⁷⁵⁴ EH 1962-07-05, s. 11.

tionen hos folket. Han stod helt främmande för det partipolitiska engagemanget som aktionsväg i den aktuella situationen, så långt man kan förstå av det han sade.⁷⁵⁵ Däremot lovordade han tidningen *Dagens* kamp mot moralupplösningen och sedernas förfall, då han deltog i en diskussionsserie kring »Dagspressen, hemmet och samhället«, först sänd i IBRA-radio från Tanger till Sverige år 1959, men senare publicerad i tryck. Han hävdade att:

Den kristna pressen vill hjälpa oss att fostra våra barn till en livsåskådning med eviga andliga värden, i första hand i tro på Gud. [...] Jag anser att det är en tillgång för hela vårt land att vi äger en kristen dagspress. Det är ett vittnesbörd om att kristendomen ännu lever ibland oss och lyser som en flammande låga och bryter udden av otrons och mörkrets makt.⁷⁵⁶

I sin församling i Eskilstuna hade Georg Gustafsson år 1950 anordnat protestmöte mot den så kallade »snusklitteraturen« och mot nya läromedel i skolan, vilka ansågs hota de goda moraliska värderingar som det var skolans uppgift att ge de unga i samhället.⁷⁵⁷

Samtidigt fortsatte Georg Gustafsson att inåt mot den egna rörelsen framhålla och predika vikten av hängivenhet och överlåtelse inför Gud, det rena och helgade livets betydelse, och de möjligheter den kristne har att göra en insats i sin tid genom att ta sin tro och uppgift på allvar.

Detta framkommer genom referaten i *Dagen* av ett antal predikningar som Gustafsson höll i Filadelfiakyrkan, Stockholm, under 1950- och 1960-talen. Exempelvis gisslade han den nöjesmentalitet han menade höll på att ta över inom de kristna leden, även inom Pingströrelsen, vid 1950-talets slut. Istället, hävdade han, »behövs en radikal väckelse«, en väckelse han ansåg redan pågick, men som det gällde för pingstfolket att öppna sig för och ta emot.⁷⁵⁸

Det var otvivelaktigt så att Pingströrelsen vid mitten av 1960-talet var förändrad jämfört med den rörelse som fanns vid 1940-talets slut. Den senare öppenheten och samhällsengagemanget stod i skarp kontrast till den tidigare slutenheten och interna fokuseringen. Utvecklingen

---

⁷⁵⁵ *Dagen* 1960-01-04, s. 1, 3; *Dagen* 1963-10-28, s. 4.

⁷⁵⁶ Gustafsson i *Dagen* 1959-12-29, s. 2; 1963-10-30, s. 3.

⁷⁵⁷ Församlingsmöte 1950-01-16 § 9, KIa:2, PiEa

⁷⁵⁸ *Dagen* 1959-11-16, s. 4. – För andra predikningar av Georg Gustafsson i Filadelfiakyrkan, se t.ex. *Dagen* 1951-08-09; 1961-07-17, s. 4; 1961-10-30, s. 6; 1962-10-12, s. 12.

medlemsmässigt tycks vid en första anblick antyda att slutenhet betalar sig bra, medan öppenhet är en »förlustaffär« – så ser det ut då man tar perioden 1948–1967 i sikte. Perioden 1970–1985 i svensk pingströrelse dementerar dock det intrycket. De 88 860 medlemmarna år 1970 hade år 1985 blivit 100 523. Då hade öppenheten för den karismatiska väckelsen och »Jesusrörelsen« betalat sig i form av en medlemsökning på cirka 9 000 personer åren 1970–1980. Samhällstillvändheten var odiskutabel under 1970-talet, men rågången mellan KDS och Pingströrelsen var likväl relativt väl uppdragen. Intern alltmer djupverkande sekularisering ägde rum under perioden, men den satte likväl inte stopp för framgången.⁷⁵⁹ Framgångens respektive motgångens mekanismer och orsakssamband undandrar sig en seriös förklaring inom ramen för denna framställning. Frågan kan och bör vidgas, så att den relateras till den utveckling som hela den svenska frikyrkligheten genomgick under förra århundradets senare hälft, och den utgör ett uppslag till väsentlig framtida forskning.

VI:2 Det religiösa klimatet i Sverige under 1950-talet

För Svenska kyrkan var 1950-talet »en veritabel brytningstid«, menar Carl F. Hallencreutz i inledningen till sin Brilioth-biografi.⁷⁶⁰ Under den tiden var Yngve Brilioth (1891–1959) ärkebiskop – från maj 1950 till den 1 oktober 1958. I sitt *Herdabrev till Uppsala ärkestift*, 1950, gav han ett bidrag till belysningen av det religiösa klimatet i Sverige vid den tiden. Brilioth ansåg det motiverat att tala om dåtidssvensken som den »efterkristna människan«, och han såg att »den gamla gränsen mellan hemkyrka och missionsområde, mellan kristenhet och hednaland håller på att genombrytas«.⁷⁶¹ I sitt resonemang utgick han närmast från att gränsen redan var genombruten. Hallencreutz menade i sin analys av Brilioths ståndpunkter:

Mest illavarslande fann han emellertid vara att samtidigt som klyftan mellan kyrka och folk alltmer vidgats, vilket legalt skulle komma att bekräftas av den förväntade religionsfrihetslagen, har pågående förändringar av kyr-

---

⁷⁵⁹ *Pingströrelsens årsbok 2000*, s. 49.

⁷⁶⁰ Hallencreutz 2002, s. 14.

⁷⁶¹ Brilioth 1950, s. 178.

kans förvaltning medfört ökad bundenhet vid den statliga organisationen, även om denna blivit i princip sekulär.⁷⁶²

När vi talar om det religiösa klimatet under 1950-talet i Sverige, kanske det är klokt att minska ambitionen och snarare tala om klimatpåverkande faktorer och händelser. Att fånga hela klimatbilden är för stort, för svårt och för vittomfattande. Alltså nöjer jag mig här med att peka på viktiga enskilda bidrag till klimatbildningsscenarioet. Först bör debatten kring frågan om tro och vetande nämnas.

Uppsalaprofessorn i praktisk filosofi, Ingemar Hedenius (1908–1982), publicerade 1949 sin bok *Tro och vetande*. Boken var ett kraftfullt angrepp mot kristen tro, och inte minst mot teologerna och Svenska kyrkans biskopar. Hedenius angrepp inledde en debatt som pågick i decennier. Den debatten påverkade många och mångas syn på kristendom och tro. Professor Hedenius såg till att ämnet för diskussionen hölls vid liv genom att 1951 följa upp sin argumentation med boken *Att välja livsåskådning*, en bok där han svarade på kritiken han fått från teologins företrädare på den tidigare boken. Vid 1950-talets slut aktualiserade han på nytt sin religionskritik genom att i en förkortad och omarbetad version ge ut de båda böckerna i en samlingsvolym, nämligen den år 1958 publicerade boken *Tro och livsåskådning*.⁷⁶³ Hedeniusdebatten, som fördes inte minst på kultursidorna i *Dagens Nyheter*, har studerats ingående i efterhand, bland annat av Johan Lundborg i arbetet *När ateismen erövrade Sverige. Ingemar Hedenius och debatten om tro och vetande*.⁷⁶⁴ »Debatten kom« – enligt kyrkohistorikern Ingemar Brohed – »inte endast att försvaga Svenska kyrkans ställning i kulturdebatten och i det offentliga samhället, utan även att ifrågasätta kristendomen som ett trovärdigt livsåskådningsalternativ«.⁷⁶⁵ Ola Sigurdson, systematisk teolog, har hävdad att Hedenius angrepp på teologin å ena sidan ledde till »att teologin som vetenskap marginaliserades och att det offentliga samtalet om teologi avstannade«, men att det å andra sidan samtidigt var »ett led i avkonfessionaliseringen av den svenska universitetsteologin, och således en del av det moderna Sveriges uppgörelse med statskyrkosystemet«.⁷⁶⁶

---

⁷⁶² Hallencreutz 2002, s. 220.

⁷⁶³ Se Hedenius 1949; 1951; 1958.

⁷⁶⁴ Lundborg 2002.

⁷⁶⁵ Brohed 2005, s. 207.

⁷⁶⁶ Sigurdson 2005, s. 401.

En annan viktig process, som påverkade det religiösa klimatet i landet under 1950-talet, var den som ledde fram till beslutet 1958 att öppna prästämbetet för kvinnor. Det var en process där det problematiska förhållandet stat-kyrka blev tydligt. Efter religionsfrihetslagens ikraftträdande 1952, hade frikyrkorna i Sverige blivit erkända som trossamfund och i viss mening »myndigförklarade« – bland annat fick de i tur och ordning vigselrätt beviljad under åren 1952–1953. För Svenska kyrkans präster gällde fortfarande vigselplikt, och för sina interna angelägenheter var kyrkan som statskyrka fortsatt i den religiöst neutrala – och till sitt väsen sekulära – statens stadiga grepp. Då ärkebiskop och kyrkomöte avvisade den Bohlin-Hallénska utredningens förslag från 1950⁷⁶⁷ om att öppna prästämbetet för kvinnor, sista gången detta skedde var vid kyrkomötet 1957, svarade regeringen med en ny proposition till riksdagen i januari 1958. Kyrkomötet 1958 biträdde denna proposition, trots vetskapen att detta skulle leda till splittring och oro inom kyrkan. Argumenten mot kvinnliga präster var av två slag: dels bibelteologiskt grundade skäl, dels ekumeniska argument, vilka tog hänsynen till systerkyrkor i Europa och världen och relationen till dessa, som utgångspunkt för ett avvisande av reformen – bland dem som argumenterade enligt denna senare linje återfanns ärkebiskop Brilioth.⁷⁶⁸

Kraftmätningen mellan stat och kyrka i denna fråga, och internt inom kyrkan, utspelades inför allmänheten och gavs stort utrymme i olika media, vilket gjorde frågan till en betydelsefull klimatpåverkande faktor i religiöst avseende, både på kortare och längre sikt.

Inom frikyrkligheten var det i första hand en händelse som var av betydelse under 1950-talet. Det var försöket att skapa en frikyrklig federation, som presenterades vid det åttonde allmänna frikyrkomötet 1953. Ett förslag till konstitution för Sveriges Frikyrkoförbund förelades detta möte. Tanken var att Frikyrkliga Samarbetskommitténs (FSK) åtta samfund⁷⁶⁹ genom ett närmande till varandra skulle ge »uttryck för den gemenskap de äga i Kristus«. Varje samfund skulle behålla sin

---

⁷⁶⁷ Se *Statens offentliga utredningar*, SOU 1950:48.

⁷⁶⁸ Hallencreutz 2002, s. 243–250; Brohed 2005, s. 208–212.

⁷⁶⁹ De åtta var Metodistkyrkan, Svenska Baptistsamfundet, Svenska Missionsförbundet (de tre äldre samfunden) samt Fribaptistsamfundet, Helgelseförbundet, Svenska Frälsningsarmén, Örebromissionen och Svenska Alliansmissionen.

självständighet i alla trosfrågor, exempelvis rörande dop, nattvard och församlingsordning. Förbundet skulle ha två centrala organ, dels ett omfattande representantskap benämnt »Förbunds församlingen«, dels ett verkställande organ, »Sveriges frikyrkoråd«. Lokala samarbetsorgan skulle även bildas på kommunnivå, där det fanns fler än en frikyrka. Försöket misslyckades, då fem av de åtta samfundet – de yngre – bordlade frågan av skilda skäl. Två år senare, år 1955, konstaterade Frikyrkliga Samarbetskommittén att förslaget om ett Sveriges Frikyrkoförbund hade fallit.⁷⁷⁰ Detta bidrog naturligtvis till att ge de frikyrkliga en viss badwill-effekt hos en liten i denna fråga välinformerad del av folket.

VI:3 Den »professionaliserade« och Amerikainfluerade svenska Pingströrelsen

I den tidiga Pingströrelsen i Sverige var alla bröder. De predikande bröderna, var just bröder. Broder X och Y vittnade om Jesus i skilda former av möten. Vid 1940-talets mitt hade detta förhållande förändrats; då började man alltmer tala om pastorer som var talare vid olika mötesevenemang. Församlingsanställda predikanter började också tituleras pastorer. En professionalisering var uppenbar; en yrkeskår – pastorer – var möjlig att urskilja. Professionaliseringen belystes på ett i ögonen fallande sätt genom att pastorens pensionsfråga aktualiserades inom Pingströrelsen redan under tidigt 1940-tal. I en del större församlingar blev samtidigt tidigare ideella insatser till avlönade tjänster, det gällde musiker, sångare med flera. Även ett lönereglerings-system infördes.⁷⁷¹

Ett nästa steg i utvecklingen var att man började skilja mellan pastorer och »storpastorer«, det vill säga sådana som var helt vanliga lokalt förankrade församlingspastorer och sådana som drog skaror av folk till sina möten. De senare var de kända, de genom media marknadsförda och uppmärksammade pastorer. Den hyllade idén om »det allmänna prästadömet«, som innebar att varje enskild medlem kunde höra »Guds röst« och förmedla det gudomliga tilltalet, ersattes alltmer av ett synsätt som gick ut på att Gud talade genom pastorer, »

---

⁷⁷⁰ Bergsten 1995, s. 137–143; Brohed 2005, s. 236–238.

⁷⁷¹ Sahlberg 1977, s. 59.

om inte uteslutande så i varje fall i första hand, och speciellt genom den välkände pastorn. Denna utveckling erbjuder en förklaringsmodell till de fenomen som skall undersökas i detta kapitel fortsättning. En och annan svensk pastor »kvalade« in i denna professionella grupp av »stora pastorer«. Det gjorde till exempel den unge pastorn Algot Niklasson under cirka halvtannat år vid 1950-talets början, men de allra flesta »fixstjärnorna« hämtades från USA under 1950-talet.

Pingströrelsen i Sverige genomgick vad man kanske kan kalla en amerikaniseringsprocess under 1950-talet. Förbindelser med det stora landet i väster var inget nytt inom svensk Pingströrelse. Sådana hade funnits från början; det var ju från USA pingstväckelsen spreds till Sverige på senhösten 1906. En rad svenska pingstpredikanter emigrerade till USA, och tillträdde församlingstjänster där. Exempelvis gjorde Carl Hedeén detta redan 1929, Josef Mattsson lämnade år 1933 sin tjänst i Smyrnaförsamlingen i Göteborg för att uppta arbetet i Philadelphia Church i Chicago.⁷⁷² Johannes Hydéhn lämnade sin tjänst i Borås 1940, och efter några år som resepastor i Sverige flyttade han till Amerika och blev pastor där. Vid slutet av 1940-talet utvandrade Paul Zettersten och blev föreståndare för Immanuel Church i Los Angeles. Listan går att göra ganska lång. Lewi Pethrus äldste son Oliver, var sedan slutet av 1930-talet verksam som predikant i Chicago. Lewi Pethrus sade hösten 1940 upp sin tjänst i Filadelfiaförsamlingen, Stockholm, med hänvisning till att även han antagit kallelse från Chicagoförsamlingen. Även om uppgörelsen blev en treårig tjänstledighet och USA-vistelsen endast blev ett halvår lång för Pethrus del, så visar händelsen på den starka Amerikaorientering som förefanns.⁷⁷³ Redan tidigare hade Pethrus under närmare ett års tid, 1936–1937, rest runt i USA på en kombinerad prediko- och studieresa. En vistelse som resulterade i hans stora Amerikabok *Västerut*.⁷⁷⁴

Till USA flyttade också många av Pingströrelsens stora sångarbegåvningar, till exempel: Einar Waermö år 1932, Carl-Erik Olivebring

---

⁷⁷² Mattsson-Boze 1951, 37–41. – Josef Mattson antog senare i USA namnet Joseph D. Mattsson-Boze. Han förblev församlingen i Chicago trogen under hela sitt återstående liv – om man bortser från en fyraårig församlingstjänst i New York och att han de senare årtiondena av sitt liv hade hela världen som arbetsfält. Mest känd i Sverige blev han som tolk åt William Freeman, vid den uppmärksammade kampanjen 1950. Han var född 1905 och avled 1989.

⁷⁷³ EH 1940-10-10, s. 788; 1941-03-20, s. 239; 03-27, s. 264–265; 10-16, s. 816–818.

⁷⁷⁴ Pethrus 1937.

år 1946, Einar Ekberg år 1948, och Sven Björk år 1950.⁷⁷⁵ Fram till 1950 kunde man tala om en svensk »pingstexport« till Amerika, därefter framträdde ett skede då svensk pingströrelse började importera »pingstimpulser« från USA.⁷⁷⁶

Einar Ekberg, som under åren 1925–1948 var anställd som solo-sångare i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, hade redan vid mitten av 1940-talet börjat utgivningen av sin Amerikarepertoar i Sverige. Under 16 år utkom inte mindre än tretton sånghäften med den reper-toaren, den sista postumt efter Ekbergs död i augusti 1961. År 1963 gavs hela produktionen ut i en omfattande samlingsvolym.⁷⁷⁷

Beträffande gästande pastorer – och varifrån dessa hämtades – var utvecklingen ytterst talande. På 1930- och 1940-talen hade utbytet varit tydligt inriktat på England. Smith Wigglesworth, Stephen Jeffrey och Donald Gee – ledande personer inom brittisk pingströrelse – hade varit självklara förstaval då det gällde inbjudna utländska gästtalare i Sverige. På 1950-talet var dessa namn och personer inte längre lika in-tressanta, och de ersattes av amerikaner, exempelvis William Freeman, William Branham, och »Latter rain-väckelsens« män: Reginald Layzell, Donald Murphy och Thomas Wyatt. År 1956 var det dags för den stora väckelsekampanjen i Kungliga Tennishallen med Tommy Hicks, den amerikanske världsevangelisten som talare. Pethrus konstaterade i mars 1956 apropå det stora amerikanska inflytandet, att:

En del tycker om när svenska evangelister försöker agera amerikaner utan att vara det. Man tycks på det hållet gilla även det amerikanska, bara det inte är äkta. Vi å vår sida anser däremot, att amerikaner bör vara ameri-kanska i sitt uppträdande. Det är både deras rätt och skyldighet.⁷⁷⁸

Det var inte enbart inom Pingströrelsen som USA-inflytandet fick sina uttryck. Även »det gamla väckelsefolket« påverkades. Amerikainspi-

---

⁷⁷⁵ Svedlund 1979, s. 856; Östlin 1991, s. 119–121, 132–135; *Pingströrelsens årsbok* 1980, s. 49.

⁷⁷⁶ Denna utveckling framträder mycket tydligt genom rapporteringen i *Evangelii Härold* under 1930- och 1940-talen i relation till den rapportering som skedde i samma publikation på 1950-talet. Skillnaden är att på 1950-talet är fokus nästan uteslutande riktat mot USA, medan till exempel England varit flitigt uppmärksammat under de tidigare årtiondena. Samtidigt kan man generellt säga att den ökade Amerikabevakningen sker på Europabevakningens bekostnad i *Evangelii Härold*.

⁷⁷⁷ *Sånger ur Einar Ekbergs Amerika-repertoar*, s. 2 (förord av Karl-Erik Svedlund).

⁷⁷⁸ Pethrus 1956, s. 89.

rerade rörelser uppstod, och dessa strömningar var, enligt kyrkohistorikern Torsten Bergsten,

en del av den flodvåg av allmänna Amerikainflytelser som välldes in över Europa efter det andra världskrigets slut. Detta inflytande kan beskrivas som ett tredje, mindre omfattande, tillflöde av amerikanska andliga impulser efter de båda som förmedlades till vårt land genom 1800-talets emigranter och genom det tidiga 1900-talets pingstväckelse.⁷⁷⁹

Exempel på sådana strömningar och företeelser var Youth for Christ-rörelsen, som uppstod i USA 1944, och vars första heltidsanställda evangelist var den då relativt okände Billy Graham. Rörelsen nådde Sverige 1946, och fick i vårt land engagerade företrädare i evangelisterna John Hedlund, Svenska Missionsförbundet, och Paul Lilienberg, Svenska Baptistsamfundet. Graham besökte under sin Europaturné 1954 nio huvudstäder, bland dessa Stockholm. Under två dagar, 19 och 20 juni, hölls massmöten på Skansen, där mellan femtio- och sextiotusen människor samlades, och på Stadion, där mellan tjugooch trettiotusen samlades. Dessa möten arrangerades med bred frikyrklig uppslutning från både de äldre och de yngre frikyrkosamfundet. Vid en gudstjänst Graham höll i Filadelfiakyrkan närvarade ärkebiskop Yngve Brilioth. Bilden av ärkebiskopen sittande vid Lewi Pethrus sida, signalerade inte endast Pingströrelsens goda förbindelser med Svenska kyrkan vid den tiden, utan även gemensamt intresse för massmötet som evangelisationsform efter amerikanskt mönster.⁷⁸⁰

Andra frikyrkligt förankrade aktiviteter med amerikanska förebilder var Föreningen Kristna affärsmän och näringsidkare (KAN), bildad redan 1937, men sedan 1947 ansluten till den USA-baserade organisationen Christian Business Men's Committees International. Föreningen fick därefter sina idéer och impulser i stor utsträckning från USA. Under perioden 1947–1960 bildades tolv nya KAN-föreningar i lika många svenska städer. Vid KAN:s årskonferens 1954 bildades Stiftelsen All Kristen Offensiv (AKO). Målsättningen var att ett »Billy Graham-team« skulle bildas. Så skedde, och det första AKO-teamet för evangelisationskampanjer formerades på hösten 1954. Fem kända pastorer med andlig hemvist i Missionsförbundet, Baptistsamfundet och Frälsningsarmén anställdes på heltid. KAN stod för de

---

⁷⁷⁹ Bergsten 2010/2000, s. 98.

⁷⁸⁰ Bergsten 2010/2000, s. 100–101; Blomqvist 1957, s. 224.

administrativa och ekonomiska resurser som krävdes. Vid mitten av 1950-talet började även Navigatörerna verksamhet i Sverige. Organisationen hade grundats 1943 i USA, och dess syfte var att sprida bibelkunskap, främst genom memorering av centrala verser i Bibeln, samt att ta ansvar för uppföljningsarbetet i samband med väckelsekampanjer, på svensk botten närmast de kampanjer som AKO-teamet höll runt om i landet.⁷⁸¹

Alla dessa aktiviteter som backades upp av de äldre frikyrkosamfundet, engagerade och påverkade naturligtvis en stor mängd pingstvännen i Sverige. Även dessa rörelser och företeelser måste alltså vägas in vid skildringen av Pingströrelsens amerikanisering på 1950-talet.

VI:4 Striderna, schismerna och Georg Gustafssons roll i samband med dessa

Framställningen i detta kapitel fortsättning är i första hand samfundshistoria. Georg Gustafsson försvinner i långa stycken ur blickfånget. Detta är mitt medvetna val, och jag anser mig ha fullgoda skäl för detta sätt att skriva historien. Jag menar att de avgörande skeendena – de skarpa lägena – i denna historia, då Georg Gustafsson uppträdde och gjorde insatser av helt avgörande betydelse, inte kan förstås om de inte sätts in i den vidare kontexten. I varje skildrad konflikt fick Gustafsson till slut en för resultatet avgörande betydelse. Detta faktum bidrar starkt till framställningens valda disposition.

Den tidsperiod som behandlas i detta avhandlingskapitel var en konflikt- och stridspräglad epok i den svenska Pingströrelsens historia. Här skall Lidman-striden, kontroverserna kring Östermalms fria församling och »Latter rain-väckelsen«, turbulensen som omgav William Freemans Sverigebesök i början av år 1950, samt förnyelseväckelsen och Algot Niklassonaffären beskrivas och analyseras. Det var konflikter och strider som ägde inre orsakssamband och till en del betingade varandra. Ett naturligt huvudintresse kommer att vara: Vilken roll innehade Georg Gustafsson i dessa händelseförlopp? En lokal konflikt i Eskilstuna, den så kallade Belingaffären, där Gustafs-

---

⁷⁸¹ Bergsten 2010/2000, s. 102–108.

son var en av huvudrollsinnehavarna, kommer att beskrivas. Till sist, i raden av strider, skall uppmärksamhet ägnas åt den splittring inom Pingströrelsen som Maranatarörelsens uppkomst vid 1960-talets början medförde, men då ur ett Jönköpingsperspektiv.

VI:4.1 Lidmanstriden

Sven Lidman Jr skriver i sin memoarbok *Fadern, sonen och den härliga bokbranschen*, 2006, att symbiosen Pethrus-Lidman, som präglade deras intima samarbete under hela 1920-talet och merparten av 1930-talet, byggde på de två stora olikheter. Anledningen varför den slutligen upplöstes var enligt Lidman Jr:

Det helt övergripande skälet till symbiosens slutliga, dramatiska upplösning får nog sökas i Pethrus dynamiska läggning och Sven Lidmans mera statiska.

Medan Far fördjupade sig i och förblev trogen mot vad han i skrift kallade pingstväckelsens hemlighet: den personliga frälsningen, den ovärldliga andligheten, extasen, mystiken, utvecklades Pethrus med rörelsens framgångar och dess växande organisationsproblem till en samfundspolitiker och företagsledare.⁷⁸²

Månadsskiftet januari/februari 1948 briserade en religiöst laddad »bomb« i Sverige. Formellt handlade det om en veckotidningsredaktörs pensionering, nämligen författaren Sven Lidmans avsked från *Evangelii Härold* vid 65 års ålder. Till och med den måttligt religiöst intresserade genomsnittssvensken lät sig fångas av händelsen, och han följde under en tid med intresse det skådespel som spelades upp inför öppen ridå.⁷⁸³ Huvudaktörer var de sedan 1922 mest klart lysande »stjärnorna« inom den svenska Pingströrelsen, radarparet Sven Lidman och Lewi Pethrus – den sistnämnda »stjärnan« hade redan 1922 lyst ett bra tag, cirka tio år. Lidmanstriden under våren 1948 var ett inte särskilt välregisserat »stjärnornas krig«, ett »krig« som uppmärksammades vida omkring och vars återverkningar blev långtgående.

---

⁷⁸² Lidman Jr 2006, s. 94.

⁷⁸³ Detta påstående grundas på det stora utrymme svensk press gav Lidmanstriden; att så mycket skrevs uttrycker att tidningsredaktionerna landet runt bedömde händelseförloppet som intressant även för den breda allmänheten.

I den skrivelse från ledningen för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm som lästes upp i det församlingsmöte den 5 april 1948, då Lidman uteslöts ur församlingen, hette det:

Runt i hela världen har Sven Lidman spritt ut de mest förnedrande rykten och osanningar. [...] En man, som så skandaliserat vår församling inför en hel värld, som uppenbarat ett sinnelag så främmande för verklig kristendom, anser vi ha förverkat sin rätt till medlemskap i en kristen församling.⁷⁸⁴

Formuleringarna »runt i hela världen« och »inför en hel värld« rymmer väl en viss överdrift. Naturligtvis nåddes Pingströrelsens missionärer runt om i världen av Lidmanstridens svallvågor.

Stridens förhistoria: Då Sven Lidman och Lewi Pethrus år 1949 respektive 1953 gav ut sina redogörelser för Lidmanstridens orsaker och förlopp, var de inte överens om särskilt mycket, men i påfallande hög grad var de eniga om förhistoriens kronologi. Lidman skrev i *Resan till domen*, hans försvarsskrift, att

För min del skulle jag vilja säga, att under 1930-talet ägde en oavlättlig och hemlighetsfull atmosfärförändring rum i förhållandet mellan Lewi Pethrus och mig.

Omärkligt för mig ägde någon väsentlig och betydelsefull förvandling rum i själva den psykiska atmosfären omkring oss, och vi hade allt mera sällan våra vanliga timplånga samtal om väckelsen och arbetet.⁷⁸⁵

Pethrus bekräftade å sin sida denna beskrivning, men menade att orsakerna till förändringen inte alls var så obegripliga som Lidman gjort gällande. Förändringarna i »den psykiska atmosfären« ägde sin förklaring i att »jag i vissa frågor måste inta en annan ståndpunkt, än den Lidman hävdade, och han är en man, som inte tål motsägelser«, hävdade Pethrus.⁷⁸⁶

Förändringen i atmosfären de två emellan är möjlig att följa och belägga. I Sven Lidmans brevsamling finns 42 brev från Pethrus bevarade, och i denna brevsamling finns ett antal brev från Lidman sparade. På 1920-talet hälsade de varandra som »käre broder« eller »älskade broder«, men under 1930-talets andra hälft var det ett annat tonläge, mer formellt – man anar en växande distans de två emellan.

---

⁷⁸⁴ Församlingsledningens skrivelse återgavs i en artikel författad av Allan Törnberg (*EH* 1948-04-22, s. 270–271).

⁷⁸⁵ Lidman 1949, s. 62–63.

⁷⁸⁶ Pethrus 1953, s. 29.

Hälsningsorden »käre« eller »älskade« broder var då allt oftare ersatt med »Pastor Pethrus« eller »Herr redaktör Lidman« i breven.⁷⁸⁷ År 1940 var atmosfären mellan dem inte endast drastiskt förändrad – den var präglad av kyla och förakt. Pethrus uppfattade situationen som ohållbar, och han sade på hösten detta år upp sin tjänst som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen. Han antog någon månad senare kallelse från pingstförsamlingen i Chicago att bli dess föreståndare. Lidman beskrev händelsen såhär:

Hur litet intresse jag själv ägde för den församling, jag tillhörde, hur djupt jag själv sjunkit i kristlig kärlek och i brödrakärlek, kan jag förstå därav, att min innersta och djupaste reaktion var ett outsägligt *förakt*. Jag greps av ett oerhört förakt för Lewi Pethrus – jag såg hans feighet – hans högfärds-galenskap: att han trodde sig kallad till att bli något slags världsevan-gelist.⁷⁸⁸

Pethrus kommenterade denna Lidmans bekännelse på ett informativt sätt. Om föraktet och konsekvenserna därav skrev han:

Fastän han sökte dölja denna sin inställning och inför omgivningen låtsades kärlek och broderlighet, kände dock jag hans förakt och var djupt medveten om att ett samarbete oss emellan skulle komma att innebära hart när oöver-stigliga svårigheter. [...] Farhågorna för den strid, som i realiteten förestod och som sedan kom 1948, hade jag känning av redan på 30-talet. [...] Därför framstod för mig klart och tydligt, att det enda sättet att undvika en öppen strid var, att jag så obemärkt som möjligt drog mig från verksamheten. [...] När jag fattade beslutet att bryta upp, var detta en fullkomlig katastrof i mitt liv. Det hade inte gått mer än någon vecka efter min uppsägning, förrän jag var en fullständigt nedbruten människa. [...] Men mitt uppsåt var och jag hoppades, att jag aldrig skulle behöva komma tillbaka.⁷⁸⁹

De två kombattanterna var således relativt samstämmiga rörande dateringen av faserna och innebörden i det förlopp som ledde fram till

---

⁷⁸⁷ Lewi Pethrus till Sven Lidman, L83:40, SLa; Lewi Pethrus brevsamling, volym 3–72, LPa. – Dessa volymer rymmer brev från åren 1922–1948. Ännu år 1933 kunde tonen mellan de två vara varm och innerlig. I en personlig dedikation av sin 1933 utgivna bok, *Den goda vägen*, skrev Pethrus: »Till min i Kristus innerligt älskade broder Sven Lidman med varmaste tack för visad kärlek och hjälp i många avseenden icke minst vid författandet av förordet till denna bok i det du slog ihjäl mitt långa tråkiga opus, som fick lämna plats för vad som nu står där. Från din tillgivne Lewi Pethrus« (Lidman 1949, s. 62).

⁷⁸⁸ Lidman 1949, s. 91.

⁷⁸⁹ Pethrus 1953, s. 33–37.

den slutliga uppgörelsen. Men vad var det egentligen som skapade konflikten under stridens förhistoria? Det var inte primärt teologiska diskrepanser som resulterade i konflikten de två emellan. Sådana fanns, därom råder ingen tvekan. I synen på Gud, människan, frälsningen, den frälstes liv och en del andra frågor var Pethrus och Lidman mycket långt från konsensus. I själva verket företrädde de två helt skilda synsätt på dessa centrala motiv i den pentekostala spiritualiteten.⁷⁹⁰ Så var till exempel Lidmans människosyn mörk och dystert, medan Pethrus företrädde en positiv, optimistisk och instrumentell syn på människan. I synen på det kristna livet och frälsningens betydelse skilde de sig uppenbart åt. Pethrus företrädde ett metodistiskt-baptistiskt kompilat härvidlag, medan Lidman företrädde en augustinsk-luthersk tradition i detta avseende. Dessa skillnader hade dock funnits lika uttalade och tydliga under hela 1920- och 1930-talen, och hade då inte orsakat några nämnvärda spänningar eller problem. Att förklara striden 1948 utifrån dessa variabler framstår därför som äventyrligt, åtminstone som förklaringsfaktorer i första hand. Hade de varit huvudorsaker till konflikten, borde denna ha inträffat redan på 1920-talet. De faktorer som ledde fram till och utlöste konflikten har jag utförligt analyserat i boken *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*.⁷⁹¹ Här nöjer jag mig med att i kortform anföra de tre avgörande schismorsakerna, som jag förstätt och tolkat händelseförloppet:

- Lidman och Pethrus hade olika syn på Pingströrelsens egenart, utveckling och förhållande till samhället och politiken.
- *Dagen* var ett stridsäpple. Lidman uppfattade startandet av dagstidningen som ett illasinnat grundskott mot veckotidningen *Evangelii Härold*, som han var chefredaktör för. Han ansåg dessutom att Pingströrelsen skulle avhålla sig från att delta i det han kallade det dagspolitiska »åsiktsgläfsset«.

---

⁷⁹⁰ Detta har klarlagts i ett antal vetenskapliga avhandlingar och uppsatser, samt i väl genomarbetade biografier och böcker, se t.ex.: Sundberg 1986, s. 40–158; Carlsson 1990, s. 45–121, 233–300; Ahnlund 1996; Erixon (2004), s. 14–59. Erixon har koncentrerat sig på en närläsning av Lidmans och Pethrus litterära produktion under 1940-talet, avseende de centrala teologiska motiven i deras spiritualitet: Guds bild, människosyn, kristen gemenskap, dvs. trossatser, men han har även granskat handlingsmönster och grundhållningar i spiritualiteten.

⁷⁹¹ Stävare 2007b, s. 160–172.

- Personliga motsättningar på familjenivån. Främst handlade det på denna punkt om huruvida Lidman upprätthöll »syndakatalogen« i sitt eget hem, om dans, om dottern Ulla Lidmans äktenskap med prästen Anders Frostenson, samt dopet av paret Frostensons första barn.

Sven Lidman höll i juni 1947 sin sista predikan vid Kölingaredsveckan (Nyhemsveckan) – den svenska Pingströrelsens stora årskonferens. I denna predikan kritiserade han pingstmiljön som en andligt förtorkad miljö, där man inte längre var engagerad av »Andens överflödande liv«. I Pingströrelsens 1920- och 1930-tal hade berättelsen i Hesekiel kapitel 47 om tempelkällan, eller »den dubbla strömmen« som den kallades på pingstspråk, varit central och dagligen citerad, men nu var den texten inte längre »levande« för pingstvännerna, menade Lidman. Hesekieltextens poäng var att man skulle gå ytterligare »tusen alnar ut på djupet«, så att man förlorade fotfästet och måste simma i den starka vattenströmmen. Berättelsen var en älskad metafor för det äktkristna livet, och den allegoriska tolkningen var allmängods bland rörelsens folk. Det handlade om andeuppfyllelse över alla bräddar, om ett liv i Andens starka livgivande ström.⁷⁹²

Lidman framhöll därefter i sin predikan ett, enligt hans bedömning, genuint exempel på vad äkta »pingstliv« handlade om: Georg Gustafsson som ung predikant. Dagen innan Lidman predikade hade Gustafsson talat, och då hade Lidmans hjärta fyllts med det gamla ursprungliga jublet, berättade han. Vad Gustafsson berättat var att han som ung predikant mött bättre utbildade pastorer från andra samfund, och då blivit tillfrågad om vilken försoningslära han bekände sig till. Han hade ingen aning, och blev »ställd i ett förfärligt trångmål«. Lidman fortsatte:

Men han var den gången tydligt en verkligt sanningssökande broder, ty han kände i sitt hjärta och bekände för sig själv: Det här begriper jag inte! Han beslöt sig för att ta en bön- och fastedag och bedja Gud om råd och nåd att välja mellan alla dessa konkurrerande försoningsläror. På bön- och fastedagen mötte Jesus honom och sade: »Georg, du får välja mellan försoningsläror och Försonaren. Vilket vill du ha i ditt hjärta, läror eller Mig själv?« Och han bad Jesus att Han som Försonaren skulle bo i hans hjärta.

Vår broders vittnesbörd grep mig så oerhört, därför att det var så sant, så verkligt, så andligt, så levande. [...]

---

⁷⁹² Lidman 1949, s. 193–199.

Jag kommer för mitt återstående liv aldrig att glömma broder Georg Gustafssons bekännelse hur han som ung, oerfaren evangelist böjde sina knän för att få Guds ledning bland de stridande och konkurrerande försoningskämparna och till resultat fick Försonaren i sitt hjärta.

Det är vad vi alla behöva.⁷⁹³

Georg Gustafsson var sedan 1920-talet god vän med både Lewi Pethrus och Sven Lidman. Hur han reagerade på Lidmans anspelning på honom i denna predikan, vet vi inget om. Att han var informerad om den då – i juni 1947 – ännu inte offentliga, men existerande konflikten kan antas med stor säkerhet.⁷⁹⁴ Lidmans argumentation i sak, torde Gustafsson helhjärtat ha stött, det förefaller odiskutabelt. I det konfliktperspektiv utifrån vilket predikan framfördes, framstod säkerligen Lidmans hela framställning som ganska komplicerad för Georg Gustafsson.

Stridens förlopp: Den inför offentligheten utkämpade striden tog sin början den 28 januari 1948. Startskottet avfyrade Sven Lidman genom att i tidningen *Aftonbladet* publicera sin ansökan om avsked från *Evangelii Härold* och ledamotskapet i Förlaget Filadelfias styrelse.⁷⁹⁵

Avskedsansökan var samtidigt ett frontalangrepp på Pingströrelsens ledare, pastor Lewi Pethrus. I ett antal punkter redovisade Lidman med frenesi sitt sedan länge uppdämda missnöje med Pethrus agerande i skilda frågor. Hans skrivelse var samtidigt ett person- och sakangrepp, där han lät sitt temperament komma till uttryck. Temperamentet var hans första och största fiende, och det bäddade för hans nederlag i striden. Den nyktrare och kontrollerade Pethrus kunde i relativ tillbakadragen tyshet konstatera hur hans opponent, genom sitt sätt att argumentera, brände alla möjligheter att framgångsrikt kommunicera sitt budskap till Sveriges pingstvännen. Mot varandra stod konstnärssjälens Lidman, närmast orgiastisk i sitt uttryck, och den strategiskt begåvade pragmatikern Pethrus, och resultatet kunde bara bli ett enda: Lidmans nedgång och fall.

---

⁷⁹³ Lidman 1949, s. 194–195, 199.

⁷⁹⁴ I en intervju den 3 november 2004 berättade Bo Hörnberg, nära medarbetare till Lewi Pethrus under många år, att Pethrus, då han var i Sverige, varje vecka hade telefonkontakt med Georg Gustafsson. De resonerade, och Pethrus ville ha Gustafssons synpunkter på det mesta som var aktuellt. Gustafsson var en av Pethrus rådgivare, enligt Hörnberg. Att detta förhållande gällde redan på 1940-talet menar Hörnberg vara ytterst troligt.

⁷⁹⁵ *Aftonbladet* 1948-01-28, s. 1, 4, 5.

Stridens resultat: Lidmans uteslutning ur Filadelfiaförsamlingen den 5 april 1948,⁷⁹⁶ berodde mer på hur Lidmans agerande uppfattades än på en saklig granskning av innehållet i hans anklagelser. Att hans uppträdande tolkades som uttryck för ett okristligt sinnelag, och att han valt det forum han gjort för framförandet av sin sak, tidningen *Aftonbladet*, blev avgörande. Detta bekräftades av Allan Törnberg, ny chefredaktör för *Evangelii Härold* efter Lidmans avsked, i en artikel med rubriken »Sven Lidmans uteslutning«:

Man har framhållit, att Sven Lidman uteslutits, därför att han haft en annan mening än pastor Pethrus och styrelsen i vissa frågor. Det är inte sant. Sven Lidmans angreppspunkter hade kunnat tagas upp till behandling i församlingen en för en, och vi hade säkerligen kunnat komma överens och fått en tillfredsställande lösning för alla parter. Det är dock inte Sven Lidmans ståndpunkt i vissa frågor, som givit församlingen anledning att handla, som den gjort, utan det sinnelag, som uppenbarats hos Sven Lidman, då han offentligt i den världsliga pressen på ett så oförsynt sätt skandaliserat församlingen, dess föreståndare och ledning.⁷⁹⁷

Vid församlingsmötet den 8 mars 1948 tillsatte Filadelfiaförsamlingen i Stockholm en kommitté på nio personer, som gavs i uppdrag att opartiskt utreda och ta ställning till de förhållanden som striden aktualiserat. Ledamöterna var representanter för de största församlingarna ute i landet, bland dessa återfanns Georg Gustafsson.⁷⁹⁸ Av något skäl, som inte varit möjligt att säkert fastställa, avstod Gustafsson från arbetet i kommittén och ersattes av pastorn i Karlskoga, Ragnar Ljungquist. Mitt antagande är, att Georg Gustafsson i detta tidiga skede av konflikten inte ville engagera sig i uppgörelsen mellan två av hans nära vänner. Men, det kan helt enkelt ha varit så att han avstod på grund av tidsbrist. Kommittén arbetade nämligen intensivt under en kort tid. Redan tio dagar efter det att den utsetts, lade den fram sin utredningsrapport. I rapportens första punkt föreslogs

---

⁷⁹⁶ Sahlberg 1977, s. 113–114.

⁷⁹⁷ EH 1948-04-22, s. 270.

⁷⁹⁸ *Dagen* 1948-03-09, s. 1, 8. – I kommittén invaldes följande pingstpredikanter: Stellan Baggström (ordf.), Alvar Blomgren, August Brissler, Andreas Ericsson, Harald Gustafsson, Georg Gustafsson, Venzel Nilsson, Carl Widmark och Birger Zettersten.

att striden nedläggdes och att båda parterna helt avstå från all vidare tidningspolemik i berörda fråga samt att en rättfärdig och på Guds ord grundad uppgörelse och försoning snart må komma till stånd.⁷⁹⁹

Kommittén hävdade som en av sina slutsatser att båda parter begått fel och uppträtt bristfälligt, men att Sven Lidmans »anklagelser mot pastor Pethrus och styrelsen äro överdrivna«. Det hävdades även att Lidman handlat »orätt och i strid mot Guds ord«, då han låtit publicera sitt angrepp i *Aftonbladet*. Kommittén vädjade till Filadelfiaförsamlingens medlemmar att de genom ett förlåtande sinnelag skulle hjälpas åt att läka sårerna efter schismen, och Pingströrelsen uppmanades att be till Gud om ett slut på striden.⁸⁰⁰

Samma dag som utredningskommitténs skrivelse behandlades i Filadelfiaförsamlingens i Stockholm församlingsmöte, den 22 mars, uttalade sig Lidman på nytt i *Aftonbladet*. Han förklarade sig vara förbjuden att yttra sig vid mötet, ja till och med att närvara vid det.⁸⁰¹ Vid mötet riktades endast kritik mot Lidman, detta trots att männen bakom skrivelsen manat båda parter att inse sin del av skulden till schismen. Sannolikt bidrog Lidmans fortsatta polemik i *Aftonbladet* till den ensidiga kritiken. Dessutom var det säkerligen bekant åtminstone för församlingsledningen, att Pethrus bett Lidman om förlåtelse. Det bör påpekas att inte heller Pethrus var närvarande vid detta möte. Mötet och förhandlingarna leddes den kvällen av pastor Allan Törnberg.⁸⁰² Lidman förelades att inom fjorton dagar be församlingen om förlåtelse, i annat fall skulle han uteslutas. Lidman vägrade att göra detta, varför han skildes från församlingen.⁸⁰³

Stridens konsekvenser: Inom den trängre kretsen kring Pethrus och Lidman fick striden påtagliga följder. Sahlberg beskrev detta kortfattat, men talande:

---

⁷⁹⁹ EH 1948-05-05, s. 305. – Det var kommitténs ordförande Stellan Baggström som i en artikel i *Evangelii Härold* citerade ur skrivelsen.

⁸⁰⁰ *Dagen* 1948-03-23, s. 1; Sahlberg 1977, s. 113.

⁸⁰¹ *Aftonbladet* 1948-03-22, s. 1–2. – *Aftonbladet* hade artiklar om Lidmanstriden den 1948-01-28, 01-29, 01-30, 01-31, 02-03, 02-05, 2-09, 02-12, 03-22, 03-23, 03-24, 03-27, 03-29, 04-06, 01-13, 04-14, 04-15. Alla artiklarna hade rubrik och ingress på förstasidan. *Expressen* skrev om striden åtminstone följande dagar: 1948-01-29, 01-30, 01-31, 02-01, 02-03, 04-04, 04-06, 04-11.

⁸⁰² Lewi Pethrus till Joseph D. Mattsson-Boze 1948-04-22, volym 71, LPa.

⁸⁰³ EH 1948-04-22, s. 270–271; Sahlberg 2209a (1977), s. 162–163.

Många av Lidmans och Pethrus medarbetare följde frivilligt eller som uteslutna Lidman ut ur filadelfiaförsamlingen. Bland dessa kan särskilt nämnas *EH*:s hela redaktion med andreredaktören pastor Zander Åberg i spetsen, vidare Jack Hårdstedt, f. redaktionschefen på Dagen Walter Axelsson, revisorn i filadelfiaförsamlingen Ernst Pettersson och i följdverkningarna av lidman-striden även Adrian Holmberg och Pethrus egen son, Oliver Pethrus.⁸⁰⁴

Det vore fel att tala om massflykt från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm efter Lidmans uteslutning. Men kompetenta personer lämnade sina befattningar – i församlingen och i företagen – och för Pethrus måste detta ha varit en tung erfarenhet. Lidmanstriden var enligt Gunborg Ekberg, huvudanledningen till att hon och hennes berömde make, sångaren Einar Ekberg lämnade Sverige och bosatte sig i USA, år 1948.⁸⁰⁵ Nära vänner sedan många år trädde ut ur gemenskapen, och småningom vände sig även den äldste av hans egna söner ifrån honom, vilket måste ha varit blytungt för Pethrus att bära.

Av årsmötesrapporten för år 1948 framgick att 103 personer lämnat församlingen på egen begäran under året, 226 hade flyttat till andra församlingar på betyg och 89 hade uteslutits.⁸⁰⁶ Att alla tre av dessa statistiska kolumner talade om förluster på grund av Lidmanstriden är otvetydigt, speciellt torde de 103 som lämnat på egen begäran nästan uteslutande ha varit Lidman-sympatisörer. Frågan vart dessa tog vägen väcker en annan fråga, den om stridens konsekvenser på längre sikt.

Både enskilda predikanter och privatpersoner skrev och gav Pethrus sitt stöd redan från början.⁸⁰⁷ Andra var avvaktande neutrala och ville hålla sig utanför striden. Så skrev pastor Aron Andersson, på uppdrag av Filadelfiaförsamlingen i Malmö, till både Pethrus och Lidman och meddelade ett beslut som fattats i församlingen: att ingen av dem var

---

⁸⁰⁴ Sahlberg 2009a, s. 162–163. – Både Ernst Pettersson och Zander Åberg skrev brev till Pethrus och framförde sina synpunkter. Båda ifrågasatte Pethrus ärlighet, anklagade honom för uppenbara lögnar och taktiskt dubbelspel. (Ernst Pettersson till Lewi Pethrus 1948-06-18; Zander Åberg till Lewi Pethrus 1948-09-28, volym 71, LPa)

⁸⁰⁵ Östlin 1991, s. 122.

⁸⁰⁶ *EH* 1949-01-20, s. 40.

⁸⁰⁷ Stöd uttalades i brev till Pethrus av bland andra: Harry Lindmark, Hudiksvall, redan 29 januari, av Florentinus Hällzon, Örebro, den 4 februari, och av historikern Nathan Odenvik, Göteborg, den 6 februari (volym 72, LPa).

välkommen dit förrän striden var bilagd.⁸⁰⁸ Pastor Tage Sjöberg, tidigare medarbetare till Pethrus i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, skrev till sin vän och manade honom till självkritik. Sjöberg skrev bland annat:

Jag vet, att många bröder ute i landet i flera år lidit av Dina »taktiska steg«. De ha inte vetat, vad de skulle tro och göra. Är detta taktik? Har de frågat sig gång på gång. Och så har man sagt vidare: Om det är taktik, så kanske det snart slår om.

Detta har gjort, att de ibland känt sig sårade i sina samveten, då de följt Dig och funnit, att det var allenast några taktiska grepp. Flera av Dina allra bästa vänner har sagt detta till mig. Redan 1934 fanns det bröder, som talade med mig om detta. Och sedan har detta vuxit mer och mer [...] Skulle Du här öppet erkänna att Din taktiska förmåga ibland gått över de tillåtna gränserna, så tror jag, att striden skulle lugna sig och en verklig fred åstadkommas.⁸⁰⁹

Sjöbergs brev var kritiskt, men det fanns inget försvar eller parti-tagande för Lidman i det.

En genomgång av Pethrus brevsamling, som består av hela 125 volymer, visar att de som skrev kritiskt till honom under Lidmanstriden – pingstvännen eller andra kristna – nästan undantagslöst föredrog att skriva anonymt. Av den sortens brev finns en stor mängd sparade, ett par hundra åtminstone.⁸¹⁰

Efter en kort tid kunde dock Pethrus registrera ett brett stöd för sig inom pingstleden både från predikanterna och från församlingsfolket.⁸¹¹

---

⁸⁰⁸ Aron Andersson till Lewi Pethrus 1948-04-19, volym 70, LPa. – Av brevet framgår att Andersson skrivit ett brev med samma innehåll till Lidman. Båda var inbokade för besök i Malmö, vilka alltså avbokades.

⁸⁰⁹ Tage Sjöberg till Lewi Pethrus 1948-02-06, volym 72, LPa. – Pethrus har med blyerts på första sidan av Sjöbergs fyrasidiga brev antecknat: »Besv[aras] ej«

⁸¹⁰ Volymer 70, 71, 72, 124, 125, LPa.

⁸¹¹ *EH* 1948-05-13, s. 315. – Pionjären Carl Widmark gjorde sig till tolk för folket och predikantkåren. Han skrev: »Att anklaga pastor Pethrus för girighet och feighet är det mest befängda man hört på länge. Hela svenska folket från norr till söder känner väl till hans filantropiska livsverk och de många verksamhetsgrenar han varit redskapet att sätta i gång och alltför är ansvarig för. [...] Så långt jag känner, är Pethrus samme enkle och fattige man, som då han började som predikant, och han har icke blivit rik på sitt arbete.« Widmark hävdade, att Lewi Pethrus fyrtioåriga livsgärning kraftfullt och övertygande dementerade allt ifrågasättande av hans heder och motiv.

Georg Gustafsson agerade och »satte punkt« för striden på riksplanet

Inför rikskonferensen i juni 1948, den så kallade Kölingaredsveckan, fanns en överenskommelse inom pingstkretsen att hålla Lidmanstriden utanför konferensens samtal och överläggningar. Mer exakt: det var så att den arrangerande lokalförsamlingen, Betaniaförsamlingen i Nyhem, hade på initiativ från Lewi Pethrus, i församlingsmöte beslutat rikta en vädjan till »veckan« att inte ta upp schismen. Beslutet resulterade i en skrivelse som förelades de församlade vid veckans inledning. Veckans ledamöter accepterade skrivelsen.⁸¹²

Överenskommelsen respekterades av alla, frånsatt Georg Gustafsson. Han genomförde på bibelstudieveckans tredje dag, onsdagen, en förtroendemanifestation för Lewi Pethrus – en manifestation som av en del personer efteråt beskrevs som »kuppattad«. I en av sessionerna begärde han ordet och uppmanade alla de församlade som fortfarande kände fullt förtroende för Pethrus, att som uttryck för detta förtroende resa sig upp. I stort sett alla reste sig. Eftersom tidningen *Dagens Nyheter* fanns på plats och rapporterade om förtroendemanifestationen, och samtidigt namngav pastorer som inte reste sig – någon helt felaktigt, exempelvis pastorn i Skövde pingstförsamling, Edvin Näslund – fick det hela stor uppmärksamhet.⁸¹³ Det kan konstateras att Georg Gus-

---

⁸¹² Alvar Blomgren till Lewi Pethrus 1948-06-18, volym 70, LPa. – Uppgiften bekräftas i nutid av en som var med på veckan, nämligen pastor Bertil Carlsson (Bertil Carlsson i brev till mig 2007-03-26).

⁸¹³ Bland de som inte reste sig återfanns pastorn i Smyrnaförsamlingen i Göteborg, Harald Gustafsson, pastorn i Elimförsamlingen i Örebro, Alvar Blomgren, samt pastorn i Filadelfiaförsamlingen i Karlskoga, Ragnar Ljungquist. Blomgren skrev ett brev till Pethrus och förklarade varför han förblev sittande. Han förklarade att för honom var det en principfråga. Dels hade på förslag från Pethrus ett beslut tagits att hålla »svårigheterna i Stockholm utanför veckan«, dels, hävdade Blomgren, »är jag sedan gammalt emot detta slag av demonstrationer. [...] Jag anser nämligen, att man genom att handla på detta sätt kan tvinga och kränka människors samveten, då det ofta händer, att människor som hysa en annan mening, ändå icke våga att visa detta utan handla tvärt emot vad de anse vara rätt« (Alvar Blomgren till Lewi Pethrus 1948-06-18, volym 70, LPa). Dagen därpå, svarade Pethrus Blomgren och tog Georg Gustafssons handlande i försvar. Det var Blomgren som talat om ett »kuppattat« initiativ från Gustafssons sida. (Lewi Pethrus till Alvar Blomgren 1948-06-19, volym 70, LPa) Till dem i *Dagens Nyheter* utpekade kritiska som inte reste sig hörde pastor Edvin Näslund i Skövde. Han dementerade den uppgiften i brev till Pethrus (Edvin Näslund till Lewi Pethrus 1948-06-16, volym 72, LPa; DN 1948-06-15, s. 3).

tafsson, som inte ville eller kunde delta i utredningskommittén som tillsattes den 8 mars, nu kände sig helt oförhindrad att agera. Han hade gjort ett val mellan sina två vänner sedan tjugofem år tillbaka, och det valet hade utfallit till Pethrus favör.

Gustafssons initiativ kritiserades från vissa håll inom predikantkåren. Exempelvis framförde Örebropastorn Alvar Blomgren kritik. Han menade att initiativet dels stred mot en demokratiskt träffad överenskommelse, dels att det var felaktigt därför att »grupptricket« kunde resultera i att enskilda personer, som egentligen ville sitta ner, gjorde »våld på sina samveten« och reste sig.⁸¹⁴ Pastor Bertil Carlsson beskriver (hela 59 år senare) hur han upplevde situationen som en 23-årig evangelist:

Jag minns tydligt hur obehagligt jag upplevde detta och tvekade att resa mig, men tyvärr, tyvärr efter stor olust reste jag mig. Ty jag tänkte, reser jag mig inte får jag väl inget mer fält.⁸¹⁵

Kölingaredsveckans manifestation gav uppenbarligen Lewi Pethrus förvisning om att situationen inom rörelsen var stabil och att lugnet var återställt. Ingen predikant som rest sig i Kölingared, kunde med bevarat förtroende i efterhand offentligt agera mot majoritetens ståndpunkt. Vad som sades mellan enskilda personer i det privata umgänget, var naturligtvis en helt annan sak. Sårat – eller inte sårat – samvete, blev i praktiken den individuella predikantens ensak.

Strax efter Kölingaredsveckan reste en lugnad Pethrus till Afrika, och genomförde en flera månader lång rundresa på missionsfälten där.⁸¹⁶ Han såg striden som avgjord och segern som vunnen. Kvittot på detta var att tusentals människor, däribland nästan hela Pingströrelsens predikantkår, stått upp och givit honom sin lojalitetsförklaring i konferenstältet, rest i det västgötska Nyhem, utanför Mullsjö. Georg Gustafsson hade försvarat och rättfärdigat sin vän, samtidigt hade han för gott tystat den offentliga diskussionen rörande Lidmanstriden inom rörelsen.

För Pingströrelsen var Gustafssons agerande i Nyhemstältet säkert av stor betydelse. På kort sikt därigenom att Lidmanstriden fick ett offi-

---

⁸¹⁴ Alvar Blomgren till Lewi Pethrus 1948-06-18, volym 70, LPa.

⁸¹⁵ Bertil Carlsson i brev till mig 2007-03-26. – »Fält« var benämningen på de platser dit evangelister och predikanter kallades.

⁸¹⁶ Pethrus 1948. I boken *Kring Afrikas pärla* dokumenterade Pethrus denna sin Afrikaresa.

ciellt slut, redan drygt fyra månader efter det den börjat. Rörelsen enades och kunde kraftsamla inför det tryck den externa kritiken innebar, formulerad i såväl den religiösa som den sekulära pressen.⁸¹⁷ En ny period av relativ slutenhet gentemot det omgivande religiösa och sekulära samhället tog vid, som tidigare konstaterats. På längre sikt kvarstod Pingströrelsen som väsentligen enad, men säkerligen fanns det här och var oläkta sår kvar. Årtiondet efter Lidmanstriden präglades av den segdragna konflikten mellan Pingströrelsen, ledd av Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, och Östermalms fria församling – en konflikt som till viss del utgjorde en Lidmanstridens epilog.

VI:4.2 Striden kring Östermalms fria församling och »Latter rain-väckelsen«

Efter uteslutningen ur Filadelfiaförsamlingen blev Sven Lidman välkomnad som medlem i Östermalms fria församling i Stockholm. Ledningen för församlingen på Östermalm hade offentligt förklarat uteslutningen som felaktig.⁸¹⁸ Dit gick för övrigt de flesta av dem som på grund av Lidmanstriden lämnat Filadelfiaförsamlingen. Resultatet blev en stark spänning mellan de två församlingarna, vilken ledde till att Östermalmsförsamlingen isolerades inom den svenska Pingströrelsen under ett flertal år framöver. Bojkotten av församlingen innebar att dess ledande mäns namn eller foton inte förekom i vare sig *Evangelii Härold* eller *Dagen* efter 1948. Artiklar från deras penna var totalcensurerade. Dock tilläts församlingen publicera sina predikoturer i tidningarna – där gick gränsen. Parallellen till Franklinstriden var slående. Då – 1929 – blev Södermalms fria församling, som tog emot A.P. Franklin som medlem efter det han uteslutits ur Filadelfiaförsamlingen, isolerad under en femårsperiod. Historien upprepade sig alltså med en precision som närmast var imitation.

Östermalms fria församling hade bildats den 22 mars 1936 av 259 personer, av vilka inte mindre än 168 på egen begäran lämnat Elimförsamlingen – Stockholms femte baptistförsamling.⁸¹⁹ Församlingen gick 1941 upp i Filadelfiaförsamlingen. Pastor Elis Lindskog, Östermalmsförsamlingens föreståndare, blev en av de tre föreståndare som

---

⁸¹⁷ Sahlberg 1977, s. 249.

⁸¹⁸ *EH* 1948-04-22, s. 271.

⁸¹⁹ Norlén och Kjellberg 2010, s. 7.

utsetts att leda Filadelfiaförsamlingen under Lewi Pethrus vistelse i USA, som var planerad till tre år. De andra två var Allan Törnberg och Henning Thulin. Efter Pethrus återkomst, på hösten 1941, kvarstod Lindskog i pastorskollegiet. Under 1944 återuppstod dock Östermalms fria församling som egen självständig församling, då Elis Lindskog och 440 medlemmar lämnade Filadelfiaförsamlingen.⁸²⁰ Detta skedde under motstånd från Lewi Pethrus, men under aktiv medverkan av Sven Lidman.⁸²¹ Återbildandet av Östermalmsförsamlingen ledde inte till någon öppen konflikt, men väl till ansträngda relationer under åren som följde. Elis Lindskog tilläts till exempel att medverka som skribent i *Evangelii Häreold*, något som var naturligt så länge Sven Lidman var tidningens chefredaktör.

Lewi Pethrus hävdade att motivet Östermalms fria församling hade då den 1944 lämnade Filadelfiaförsamlingen och bildade egen församling på nytt, var att lansera en egen »andlig linje« och att den ville isolering. Pethrus argumentering framfördes i mars 1949, då Alvar Lindskog – Elis bror – i ett par artiklar i *Svenska Morgonbladet* klagat över den totala blockad församlingen var föremål för efter Lidmanstriden. Pethrus skrev:

Var det inte i isolerande syfte, som Östermalmsförsamlingen tillkom? Den sade sig lansera en egen »andlig linje« och ville därför inte ha gemenskap med Filadelfiaförsamlingen. Detta var själva grunden till deras församlingsbildande. Att de nu fått mera av isolering än de från början avsett, kan inte Filadelfia eller någon annan församling lastas för.⁸²²

Georg Gustafsson hade goda relationer med Östermalms fria församling, både under tiden före 1941 och efter 1944. Han medverkade upprepade gånger vid konferenser i Fenixpalatset, församlingens kyrka. Uppenbarligen delade han inte Pethrus kritiska syn på denna församling under åren närmast före Lidmanstriden.⁸²³

Östermalmsförsamlingen skakades under 1949 av en djup kris. Orsaken var att församlingens föreståndare, Elis Lindskog, på grund av moraliska snedsteg måste avsättas från sin tjänst. Denna skandal kom tidsmässigt extremt olämpligt för den hårt ansatta och helt

---

⁸²⁰ EH 1945-01-18, s. 65.

⁸²¹ Sahlberg 2009a, s. 98.

⁸²² EH 1949-03-19, s. 180.

⁸²³ Se exempelvis: EH 1938-10-06, s. 806; 1939-10-05, s. 820; 1945-03-01, s. 213; 03-15, s. 263; 10-04, s. 957.

isolerade församlingen. Ny ledare för församlingen blev den avsattes bror, den tidigare missionären i Belgiska Kongo, Alvar Lindskog (1901–1972).⁸²⁴ Alvar Lindskog kom att få en helt avgörande betydelse för församlingens utveckling och historia under 1950-talet. Östermalms fria församling bestod vid ingången av 1950-talet av 1 054 medlemmar.⁸²⁵ Inom ett par år efter Alvar Lindskogs tillträde tycktes konflikten mellan Östermalms- och Filadelfiaförsamlingarna vara på väg att biläggas. Tidningen *Expressen* meddelade i en femspaltig rubrik på förstasidan den 19 juni 1951: »Pingstförsamlingar på försoningsstigen. 3-mannakommitté för fred tillsätts»⁸²⁶ Rubrikens och artikelns bakgrund var att Östermalmsförsamlingen tillställt styrelsen för Filadelfiaförsamlingen en skrivelse, vari man uttryckte sin önskan om ändrade relationer och verklig gemenskap mellan de två församlingarna. Kommittéer om tre personer från respektive församling utsågs att förhandla fram en lösning av konflikten.⁸²⁷ Av dessa förhandlingar kom inget konstruktivt ut, detta beroende på att det samtidigt hände saker som återigen totalt förändrade klimatet de två församlingarna emellan. I januari 1952, alltså endast ett halvår efter försoningskommittéernas tillsättande, deklarerade Filadelfiaförsamlingen offentligt en definitiv brytning med Östermalmsförsamlingen. Skälet som angavs i en skrivelse från äldstestyrelsen i Filadelfiaförsamlingen var:

Nämnda församling [Östermalms fria församling] har nu givit rum för sådana villfarelser, som vi anser vara helt främmande för biblisk kristendom. Man har på senare tid där tillsatt apostlar, profeter och praktiserar en obiblisk form av s.k. sång i Anden, m.m. Den senaste utvecklingen har dock satt kronan på verket, när man nu infört dans i mötena och därtill lär och praktiserar »den heliga kyssen».⁸²⁸

---

⁸²⁴ Norlén och Kjellberg 2010, s. 16. – Alvar Lindskog med hustru reste 1927 till Belgiska Kongo för sin första missionsperiod. Tre döttrar föddes under den perioden i familjen. Dessa döttrar lämnades kvar i Sverige då den andra missionsperioden påbörjades 1936, en period som kom att vara i tio år på grund av världskriget. Under den tioårsperioden föddes ytterligare fyra döttrar. Då den splittrade familjen återförenades 1946, var detta inte helt problemfritt. De hemmavarande döttrarna hade inte sett vare sig föräldrarna eller de nya syskonen på hela denna tid.

⁸²⁵ Bergsten 2000, s. 27.

⁸²⁶ *Expressen* 1951-06-19, s. 1, 6.

⁸²⁷ *Dagen* 1951-06-20, s. 1.

⁸²⁸ *Dagen* 1952-01-15, s. 1, 8; *Expressen* 1952-01-15, s. 1, 6.

I skrivelsen dras därför slutsatsen:

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm är därför angelägen att inför alla kristna och allt Sveriges folk tillkännagiva, att vi från och med nu icke ha någon som helst gemenskap med nämnda församling, på grund av här angivna skäl. Det kanske behöver sägas, att det är den församling, där Sven Lidman och Elis Lindskog äro de mest bemärkta representanterna. Vi ha också goda belägg för att de acceptera och godkänna dessa nya doktriner.⁸²⁹

Försoningen mellan församlingarna dröjde till år 1959, men mellan Sven Lidman och Lewi Pethrus skedde en uppgörelse och kom en försoning till stånd redan under våren 1953.⁸³⁰

Vad var det som hade inträffat under hösten 1951? Svaret är: Latter rain-väckelsen⁸³¹ (särlaregns- eller höstregnsväckelsen) hade fått insteg och förankring inom församlingen på Östermalm. Alvar Lindskog hade redan 1949 mött denna väckelse vid ett besök i Amerika. I sitt bagage inför det mötet hade han en omvälvande upplevelse han gjort några år tidigare, lokaliserad till ett besök i Sydafrika. Genom mötet med två missionärer från Apostoliska Kyrkan i Kapstaden, mottog Lindskog visionen om den universella församlingen – Kristi kropp – inkluderande hela kristenheten i världen, en för honom omskakande insikt om att det fanns andra levande kristna än pingstvännen. Denna insikt blev ett huvudämne i hans förkunnelse under resten av livet.⁸³² Under besöket i Amerika fick Lindskog tillfälle att predika i Glad Tidings Temple, Vancouver, där pastor Reginald Layzell var ledare. Denne lovade Lindskog att om han någon gång kom till Sverige skulle han besöka Östermalmsförsamlingen.⁸³³

Även Lewi Pethrus hade vid besök i USA både 1949 och 1951 mött den sedan år 1946 där pågående andliga väckelsen, både den gren som kallades helandeväckelsen och den andra grenen, det vill säga

---

⁸²⁹ *Dagen* 1952-01-13, s. 8; *EH* 1952-01-24, s. 84.

⁸³⁰ *Aftonbladet* 1953-05-03, 1, 4; 1953-05-04, s. 1, 6; 05-05, s. 6; *Expressen* 1953-05-03, s. 28; 05-04, s. 24; *Dagen* 1953-05-04, s. 1; *EH* 1953-05-13, s. 465.

⁸³¹ Latter rain, särlaregnet, det vill säga det sena apokalyptiska regnet som skulle förebåda den yttersta tiden.

⁸³² Norlén och Kjellberg 2004 (1985), s. 22. – Denna sin erfarenhet har Lindskog utförligt skildrat i sin bok *Spräng cirklarna*, från 1947. Erfarenheten låter sig enligt boken dateras till 1945.

⁸³³ Norlén och Kjellberg 2010, s. 22. – Uppgiften bygger på brev från Layzell till författarna, daterat 1983-03-03.

Latter rain-väckelsen – och hade tagit starka intryck inte minst av den sistnämnda. Han började därför agera för att få någon ledande Latter rain-predikant till Sverige.⁸³⁴ Efter det att Pethrus återvänt till Sverige, var det hans förbundne vän Joseph Mattsson-Boze som arbetade vidare med dessa planer. Valet föll på den sedan 1930-talet välkände evangelisten Thomas Wyatt. Denne ställde sig positiv till ett Sverigebesök och medverkan i Filadelfiaförsamlingens tältmöten på Gärdet i Stockholm under augusti månad, men han ville ha den ovan nämnde Vancouverpastorn Reginald Layzell med sig.⁸³⁵ Till sist blev det så att även den tidigare missionären i Indien, Donald Murphy, kom med till Sverige. Dessa tre var alla bemärkta representanter för Särilaregnsväckelsen i Amerika. Deras medverkan i Filadelfias tältmöten vann bred uppskattning, även Lewi Pethrus var nöjd.

Problemen uppstod först efter det att möteskampanjen var avslutad, då berättade nämligen Layzell och Murphy för Pethrus att de skulle förlänga sitt besök i Stockholm genom medverkan i möten hos Alvar Lindskog i Östermalmsförsamlingen. Pethrus försökte hindra detta, och när det inte gick hotade han med att han skulle se till att alla dörrar stängdes för dem i Sverige om de genomförde sin plan.⁸³⁶ Hotet avskräckte inte de två amerikanerna, utan de ägnade merparten av september månad åt möten på Östermalm. De hann på denna korta tid plantera Latter rain-väckelsens egenarter vad gällde mötesformer och lärotolkningar bland Östermalmsförsamlingens folk, i alla händelser hos en stor grupp av medlemmarna.⁸³⁷

Torbjörn Aronson har i sin bok *Guds eld över Sverige* identifierat sju grundteman i Latter rain-väckelsens förkunnelse och praktik:

- Enheten i Kristi kropp – (den universella och gränslösa församlingen).
- Varje individs betydelse för fullheten i församlingen.

---

⁸³⁴ Aronson 2005, s. 65–66; Norlén och Kjellberg 2010, s. 51.

⁸³⁵ Joseph Mattsson-Boze till Lewi Pethrus 1951-06-06, volym 80, LPa. – Mattsson-Boze var tveksam därför att det skulle komma att bli för mycket engelska i mötena. Annars talar han om Layzell som en »fin broder«. Vilket han upprepar i brev till Pethrus 1951-08-04. Pethrus instämmer i brev till Mattsson-Boze 1951-06-29 i bedömningen att för mycket engelska bör undvikas i mötena. Se även Aronson 2005, s. 80–82.

⁸³⁶ Norlén och Kjellberg 2010, s. 54–55. – Författarna återoppar uppgifter i brev de fått från Layzell 1983-03-03 och 1983-11-08. Se även Aronson 2005, s. 81–83.

⁸³⁷ Norlén och Kjellberg 2010, s. 59–65.

- Betydelsen av handpåläggning i förening med profetia för att förmedla andliga gåvor och tjänster.
- Upprättandet av de femfaldiga tjänstegåvorna enligt Ef. 4:11, särskilt apostelns och profetens ämbeten.
- Upprättandet av Andens nio gåvor enligt 1 Kor. 12: 8–10, och betonet av att var och en kan fungera i gåvorna.
- Betydelsen av lovsång och tillbedjan i gudstjänstlivet.
- Undervisning om – och praktiserande av – sång i Anden.⁸³⁸

Till detta skall fogas att mötesformerna inom väckelsen var fria; det förekom exempelvis handklappningar och dans i »Anden«. Inslag som naturligtvis över tid tenderade att bli fasta, inarbetade mönster för den religiösa erfarenheten. Däremot var anklagelsen om »den heliga kyssen« som praktik eller lärosats bland sÄrlaregnsfolket orättvis och ogrundad. I församlingen på Östermalm praktiserades detta fenomen vid ett enda tillfälle. Det var i samband med pastor William T. Marshalls besök i januari 1952, som detta beteende praktiserades en enda gång, och då som en kyss på kinden mellan dussintalet på plattformen placerade äldstebröder i församlingen. Då Marshall föreslog denna kyss, var det ett spontant och oplanerat infall från hans sida, det var allt det var fråga om.⁸³⁹

Lewi Pethrus var snabb – och säkerligen vägled av taktiska överväganden – då han blåste upp »den heliga kyssen« till en betydelsebärande markör för »kätterskt beteende« bland sÄrlaregnsfolket. För honom var Latter rain-väckelsen i sig inget problem. Tvärtom! Han trodde på denna väckelse och ville öppna för dess potential, till förnyelse och vitalisering av Pingströrelsen⁸⁴⁰ – men då den fick sin hem-

---

⁸³⁸ Aronson 2005, s. 57.

⁸³⁹ *Expressen* 1952-01-15, s. 6; Aronson 1990, s. 69; Norlén och Kjellberg 2010, s. 85, 91. – Ragnar Ljungquist kommenterar detta i sin bok *Väckelse – mitt liv*, där han framhåller att Nya testamentet fem gånger uppmanar de kristna: »Hälsn varandra med en helig kyss« (exempelvis i 1 Tess. 5:26). Ljungquist hävdar att »den heliga kyssen« endast praktiserades en gång i församlingen på Östermalm. Ljungquist 1978, s. 110–111.

⁸⁴⁰ Vid sina besök i USA hade han nyttjat all sin auktoritet till att försvara Latter rain-väckelsen bland kritikerna där. Han såg alla väckelser som behäftade med svagheter, men samtidigt såg han gamla väckelserörelser vilja att öppna sig för nya strömningar och andligt förnyande väckelseyttringar som ett belagt generellt och tidlöst gällande kyrkohistoriskt förhållande. Pethrus argumenterade så i *Dagen* 1951-04-12 och 1951-04-20. Om detta, se Norlén och Kjellberg 2010, s. 50–51.

vist bland »östermalmarna« blev den till en villolära. Väckelsen fick ingen större betydelse inom svensk pingströrelse, den nådde aldrig i nämnvärd grad utanför Östermalmsförsamlingens krets. Blockaden mot församlingen var det uppenbara skälet till detta.

Östermalmsförsamlingens fortsatta historia var präglad av svårigheter. Hösten 1951 tillträdde pastor Ragnar Ljungquist, Karlskoga, tjänsten som föreståndare för församlingen. Alvar Lindskog trädde därmed ett steg tillbaka, men var fortfarande i en ledande och inflytelserik position. Ljungquist var i hög grad präglad av den så kallade förnyelseväckelsens introverta bekännelsekultur,⁸⁴¹ och därför främmande för den entusiastiska och utagerande Latter rain-andligheten, som dominerade gudstjänstlivet på Östermalm. Han kände sig därför inte bekväm i sin nya roll, och redan efter ett halvår – i april 1952 – lämnade han församlingen tillsammans med en grupp likasinnade. De – Ljungquist och 150 medlemmar – bildade en ny församling, kallad *Kristen Gemenskap*. Denna församling hade som mest cirka 300 medlemmar.⁸⁴² Ljungquist hade, då han tillträdde den mycket kontroversiella posten som ledare för den bojkottade Östermalmsförsamlingen, en vision om att på nytt förena den med Pingströrelsen. Detta var dock inte möjligt. Istället blev han själv lika isolerad inom predikantkåren, som församlingen var inom rörelsen. Även hans nya församlingsbildning, *Kristen Gemenskap*, fick finna sig i varaktig isolering och ensamhet.

Vid Ljungquists utträde ur Östermalms fria församling återinträdde Alvar Lindskog på nytt som föreståndare, en tjänst han sedan behöll under hela 1950-talet. Torsten Bergsten har sammanfattat den fortsatta utvecklingen i Östermalmsförsamlingen såhär:

Efter den svåra schismen våren 1952 fortsatte Latter rain-mötena med bevarad entusiasm i Fenixpalatset. Församlingens speciella vän, Reginald Layzell, kom upprepade gånger på besök. Men efter 1957 ebbade väckelsen ut. Vid denna tid hade ÖFF [Östermalms fria församling] kontakt med ekumeniska sammanhang utanför PR [Pingströrelsen]. [...] År 1961 återupptogs församlingen i den allmänna PR-gemenskapen. En del andligt hemlösa Latter rain-anhängare fann en tillflykt i 1960-talets Maranata-väckelse.⁸⁴³

---

⁸⁴¹ Om förnyelseväckelsen, se avsnittet VI:4.4 i denna framställning.

⁸⁴² Aronson 2005, s. 92; Norlén och Kjellberg 2010, s. 92–99; Ljungquist 1978, s. 110–112.

⁸⁴³ Bergsten 2010/2000, s. 136.

Bergsten uppger fel tidpunkt för Östermalmsförsamlingens återkomst till pingstgemenskapen, den inträffade inte 1961 utan i januari 1959.⁸⁴⁴ Återkomsten var villkorad från Lewi Pethrus sida på så sätt att Sven Lidman först måste lämna Östermalmsförsamlingen, det var ett absolut krav. Detta gjorde Lidman, uppmanad därtill, på egen begäran.⁸⁴⁵ Skälet till att detta krav ställdes, från Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingens sida, var den serie frispråkiga och ocensurerade självbiografiska bekännelseböcker Lidman utgivit under 1950-talet, med *Gossen i grottan* som första del – publicerad den 1 februari 1952. Dessa böckers anstötliga karaktär omöjliggjorde fortsatt medlemskap i Pingströrelsen för Lidmans del – försoningen med Pethrus i april 1953 till trots.

För Kristen Gemenskap och Ragnar Ljungquist dröjde det till 1962 innan pingstblockaden mot dem hävdades. Det skedde vid pingstvännernas stora sommarkonferens i Nyhem på sommaren det året. Ragnar Ljungquist, som i tio år tillsammans med sin församling varit utestängd från all gemenskap med Pingströrelsen, uttalade sin stora glädje över att vara tillbaka. Han bad även om »förlåtelse i de stycken han handlat felaktigt, och han sade sig vara angelägen att få uttala ordet förlåt«.

Georg Gustafsson redogjorde inför det samlade pingstfolket för de kontakter som förevarit, och hur den process sett ut som lett fram till denna uppgörelse. Uppenbarligen hade Gustafsson haft ett huvudansvar för dessa kontakter med Ljungquist och församlingen Kristen Gemenskap. Historiedocenten och pingstvännen Lennart Thanner, framhöll i ett personligt brev till Gustafsson sin tacksamhet till denne för den insats han gjort i processen som lett fram till att såväl Östermalms fria församling som Kristen Gemenskap återförenats med Pingströrelsen. Thanner skrev:

Det har glatt mig, att konflikten med Östermalm och Kristen Gemenskap har bilagts, och jag är Dig mycket tacksam för Din insats därvid. Bojkotten som vapen mot kristna församlingar har fyllt mig med oro; det är främmande för Guds ord (varken mot Galaterförsamlingen eller ens mot Sardes och Laodicea anbefalldes någon bojkott, hur skarp kritiken än är) men desto mera välbekant från påvedömet och världens maktstrider.⁸⁴⁶

---

⁸⁴⁴ *Dagen* 1959-01-22, s. 2 (ledarartikel signerad LP); Imsen 1970, s. 41–42; Norlén och Kjellberg 2010, s. 103.

⁸⁴⁵ Norlén och Kjellberg 2010, s. 103.

⁸⁴⁶ Brev från Lennart Thanner 1963-04-28, E IV:1, GGa.

Både Lewi Pethrus och hans efterträdare i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Willis Säwe, lovordade i termer av påtaglig tacksamhet den lösning på den gamla konflikten som nu skett.⁸⁴⁷ För Georg Gustafsson var det naturligtvis en stor dag, då han fick offentlig bekräftelse för en strävan som skett i det fördolda och som handlat om upprättelse av Ljungquist, en sedan mer än trettio år tillbaka nära personlig vän till honom. Nästa steg togs året därpå, 1963, då Kristen Gemenskap återförenades med Östermalms fria församling. De två församlingarna antog namnet City Pingstförsamling.⁸⁴⁸

Betydelsen av försoningen mellan Östermalms fria församling, Kristen Gemenskap och den svenska Pingströrelsen bör bedömas med hänsyn till det förhållandet att rörelsen vid 1960-talets början skakades av en ny schism, den Maranatarörelsens framväxt innebar. Ett par stridsfronter färre i det skedet var naturligtvis av mycket stor betydelse för Pingströrelsens överlevnad och fortsatta sammanhållning.

VI:4.3 William Freemans Sverigebesök 1950

Pingströrelsen i Sverige var omkring år 1950 inne i en vågdal, och hade »ett skriande behov av ny kraft och inspiration«.⁸⁴⁹ Detta var säkerligen en insikt som fanns hos Lewi Pethrus och som motiverade hans initiativ att inbjuda en av den amerikanska helanderörelsens ledande män, William Freeman, till Sverige. Helanderörelsen var, som nämnts ovan, en gren av den andliga väckelse som sedan 1946 pågick bland – i första hand – de olika pingstsamfundet i Amerika. Under sitt besök i USA 1949 deltog Pethrus i Freemans stora väckelsemöten i Chicago, och från dessa möten rapporterade han hem till Sverige.⁸⁵⁰ Genom rapporteringen genomförde Pethrus lanseringen av Freeman bland de svenska pingstvännerna. Den 25 januari 1950 anlände den

---

⁸⁴⁷ *Dagen* 1962-06-16, s. 3; *EH* 1962-07-05, s. 15; Ljungquist 1978, s. 119–129.

⁸⁴⁸ Norlén och Kjellberg 2010, s. 104.

⁸⁴⁹ Den bedömningen gör Torsten Bergsten. Bergsten 2010/2000, s. 130.

⁸⁵⁰ *EH* 1949-09-22, s. 677; 10-06, s. 709. Veckans bild i *Evangelii Härold* den 6 oktober 1949 var från möteshallen i Chicago, där Freeman predikade och tiotusentals människor syns som publik. *Dagen* hade resebrev från Pethrus om Freemans möten vid fem tillfällen. *Dagen* 1949-09-27, s. 1; 10-03, s. 4; 10-07, s. 3; 10-08, s. 3; 10-10, s. 1.

amerikanske undergöraren till Göteborg.⁸⁵¹ Hans vistelse var välplanerad och skulle omfatta nästan hela Norden. Först tre dagar i Smyrnakyrkan i Göteborg, sedan två veckor i Filadelfiakyrkan i Stockholm, 29 januari–12 februari, därefter Göteborg igen för en vecka, och sedan två dagar på var och en av följande platser: Oslo, Örebro, Eskilstuna, Helsingfors, Jönköping och Malmö.⁸⁵² Programmet kom att ändras väsentligt. Exempelvis vägrade man från finskt håll att ge Freeman inresevisum,⁸⁵³ och till Eskilstuna – där Georg Gustafsson var pastor och föreståndare – var han inte välkommen. Beträffande de två tyngdpunkterna i programmet, besöken i Stockholm och Göteborg, skedde dock ingen ändring. Uppmärksamheten i media, som överträffade alla tidigare kända proportioner vad skeenden inom svensk pingströrelse anbelangar, var nästan helt fokuserad på vad som hände eller inte hände vid mötena i dessa två städer.⁸⁵⁴

Tidningsdebatten blottlade en rad mentala tillstånd i det svenska 1950-talsamhället. Till dessa hörde att det med stark skärpa – nästan överexponerat – belystes att ett avgrundsdjupt svalg var befäst mellan kulturklimatet i samhället, präglat av rationell inomvärldslig förnufts-tro predikad av journalisterna i den sekulära pressen – inte minst av journalister verksamma vid tidningar som stod det frisinnade och liberala Folkpartiet nära – och en väckelserörelse som frimodigt trodde att Gud fortfarande gör under – och genom en amerikansk predikant botar de sjuka. Ett annat förhållande som klart belystes var att frihetens försvarare inom andra områden än religionens, just när det gällde religionsutövning var snabba att ropa på lagstiftning och förbud. På den korta tiden av två veckor hann Freemanmötena bli både polissak,

---

⁸⁵¹ *Dagen* 1950-01-26, s. 1, 8; *DN* 1950-01-26, s. 1. – *Dagens Nyheter*s förstasida hade denna dag rubriken: »Pethrus med orkester mötte undergöraren när han på onsdagen kom till Göteborg med Svenska Amerikalinjens 'Stockholm'.«

⁸⁵² Programmet var infört i *EH* 1950-01-19, s. 56.

⁸⁵³ *Dagen* 1950-02-21, s. 1, 4.

⁸⁵⁴ Se t.ex. *Aftontidningen* 1950-02-02, s. 1, 5; 02-03, s. 1, 6; 02-13, s. 7; 02-23, s. 4; *DN* 1950-01-26, s. 1, 9; 01-27, s. 1, 12; 01-28, s. 1, 14; 01-29, s. 1; 01-30, s. 1, 11, 30; 02-01, s. 1, 32; 02-02, s. 1; 02-02, s. 1, 15; 02-03, s. 6; *Expressen* 1950-01-25, s. 7; 01-26, s. 1, 6; 01-27, s. 1, 12, 13; 01-28, s. 1, 6, 7; 01-29, s. 1, 10; 01-30, s. 1, 14; 01-31, s. 1; 02-01, s. 1, 6; 02-03, s. 1, 6; 02-04, s. 1, 20; 02-06, s. 2. *Dagen* hade alla utgivningsdagar – måndagar till lördagar – från 1950-01-26 till 1950-02-21 på s. 1 och 8 kontraversioner av skeendet kring Freemans möten, där det påstods att massvis av uppenbara underverk skett. Se även *EH* 1950-01-26, s. 82; 02-09, 121–122, 129–130, 132–133, 144; 1950-02-16, s. 148–149, 152–154, 157; 02-23, s. 169, 176, 178–179; 03-02, s. 208–209.

riksdagsfråga och ett rättegångsärende, samt ämne för en debatt i Sveriges Radio.⁸⁵⁵ Mot varandra stod upplysningsparadigmets rationella profeter och den enkla folkreligiositetens bibelfundamentalistiska apostlar. De två parterna hade vitt skilda verklighetsuppfattningar, och talade därför oftast ironiskt och anklagande om varandra – och närmast undantagslöst förbi varandra.

Dagens Nyheter skrev till exempel fredagen den 27 januari 1950 under rubriken: »Extas i Göteborg inför stora löften om väldiga under«:

Läkarvetenskapen, läkarna kan slå igen praktiken. William Freeman från USA har kommit hit för att göra vad troligen ingen före honom lyckats med: tumörer skall smälta bort på ett ögonblick, den bortopererade njuren skall åter sitta på sin plats, men frisk som på ett nyfött barn, nya gallblåsor, nya lungor skall växa fram på den sjuke. När man hör William Freeman tala förstår man ögonblickligen att modern läkekonst är halvmesyr, lappri och fuskverk, och nog anar man också att Jesus var en klåpare i jämförelse med vad denne terapins amerikanske nydanare utträttat på sina möten bara genom att sträcka ut sina händer över mängdens huvuden.⁸⁵⁶

Expressen fyllde på den 28 januari med nyheten om att »Stark svensk opinion växer fram mot 'Salige William'«:

»Salige William« gav vid sitt gårdagsframträdande i Göteborg ett nytt groteskt exempel på sin 'konst' när han botade döva till den grad att dessa t.o.m. sade sig höra en obefintlig klocka ticka. Det var *Expressens* Göteborgsredaktör som gjorde »klockexperimentet« med andra kollegor som vittnen och noterade denna plötsliga mirakelhörsel.

[...] Det är en ren och oförfalskad demontro som ligger till grund för Freemans andebesvärjning i Göteborg, framhåller Dr Torsten Lindner, som i en specialartikel tar upp medicinens synpunkter på spektaklet i Göteborg.⁸⁵⁷

Expressen använde epitetet »Salige William« i alla sina artiklar om Freemans framträdanden i Sverige. *Dagens Nyheter* talade relativt konsekvent om »mirakelpastorn« eller »undergöraren från USA« då mötena skildrades. *Dagen* använde utan undantag egennamnet, för- och efternamn omväxlande med endast familjenamnet, detsamma gjorde

---

⁸⁵⁵ Se t.ex. DN 1950-02-02, s. 1, 15; *Dagen* 1950-02-07, s. 1, 8; 02-11, s. 1, 8; *Expressen* 1950-01-31, s. 1; Pethrus 1955, s. 225. – Sahlberg har utförligt redogjort för hur de Folkpartiet närstående tidningarna skrev under Freeman-debatten. Han har också visat hur detta fick *Dagen* att svänga från sin tidigare pro-Folkpartiet-linje till en kritisk inställning till kulturradikalismen inom samma parti (Sahlberg 2009a, s. 164–165, 216–231).

⁸⁵⁶ DN 1950-01-27, s. 1.

⁸⁵⁷ *Expressen* 1950-01-28, s. 1, 6, 7.

Aftontidningen. *Dagens Nyheter* och *Expressens* vinkel var att med ironin som medel framställa det orimliga i själva tron på helbrägdagörelse och underverk. Även anspråket Freeman uttryckte genom sin verksamhet framställdes som löjeväckande. *Aftontidningens* vinkel var att skildra besvikelsen och desperationen hos dem som blivit lurade, de som trots men erfarit att det inte fungerade – alternativt: de som, enligt tidningen, genomskådat Freeman som bluffmakare och lögnare. *Dagens* perspektiv var att de som varit närvarande vid mötena fått bekräftelse på trons sanning och underverkens realitet. Enbart i Stockholm hade cirka 150 omvittnade helbrägdagörelseunder skett, rapporterade *Dagen*.⁸⁵⁸

Det var inte endast sekulära media som ifrågasatte William Freemans möten. Alla kristna tidningar i landet – bortsett från *Dagen* och *Evangelii Härold* – ifrågasatte också dessa massmöten. Kritiken gällde dels den omfattande reklamen kring evenemanget, dels Freemans förkunnelse om att alla i princip kunde bli friska.⁸⁵⁹

Inom Pingströrelsen internationellt fanns en avsevärd reservation inför Freeman som person, ifråga om de metoder han använde vid sina massmöten, och avseende de motiv han kunde antas ha för sin verksamhet. Den sydafrikansk-amerikanske pingstpastorn David du Plessis⁸⁶⁰ skrev vid tiden för Freemans möteskampanj i Stockholm till sin vän, den engelske pingstledaren Donald Gee.⁸⁶¹ I brevet kallade han Freemans kampanjer i USA och Sverige för »ett knep att skaffa sig dollar«. ⁸⁶² Gee hade tidigare skrivit till du Plessis att

---

⁸⁵⁸ *Dagen* 1950-02-09, s. 1.

⁸⁵⁹ Sahlberg 2009a, s. 165; Norlén och Kjellberg 2010, s. 41.

⁸⁶⁰ David du Plessis (1905–1987) var en av pionjärerna inom Pingströrelsen vad gällde ekumeniskt engagemang och nära samarbete med Kyrkornas Världsråd. På 1960-talets senare hälft var han centralgestalten i den karismatiska väckelsens spridning över kyrkogränserna, en brobyggare mellan den internationella pingstväckelsen och den romersk katolska kyrkan. Han kallades populärt »Mr Pingst«. Hollenweger 2000, s. 391.

⁸⁶¹ Donald Gee (1891–1966) var under många år verksam som rektor för Assemblies of God Bible College i Storbritannien. Han var även från 1947 till sin död år 1966 redaktör för det internationella magasinet Pentecost. Tillsammans med du Plessis organiserade han den första Världspingstkonferensen i Zurich år 1947. Hollenweger 2000, s. 391.

⁸⁶² Hollenweger 2000, s. 392. – I brevet daterat den 10 februari 1950 står det »a racket to obtain dollars«.

dessa stora kampanjer i Amerika med fokus på gudomligt helande [...] är en huvudvärk. Det har berättats för mig att broder Freeman mottog 15 000 dollar för en tre veckor lång kampanj i Chicago. Pastorerna är kränkta av dessa förhållanden. Förhållanden som verkligen, när de kommit upp till ytan, liknar en skandal.⁸⁶³

Lite senare skrev Gee följande:

Det håller på att bli en fråga huruvida dessa amerikanska ledare av helandekampanjer inte gör mera skada än nytta i europeiska länder. [...] Betonandet av kroppens helande saknar helt proportioner jämfört med Nya testamentet. Det är helt enkelt fråga om en helandekult.⁸⁶⁴

Denna kritik kan knappast ha varit obekant för Lewi Pethrus. Dels hade han som sagt deltagit i den Chicagokampanj som Donald Gee hänvisade till, dels var han sedan många år nära vän med Gee – de två brevväxlade flitigt med varandra.⁸⁶⁵ Och om påståendena att Freeman reste krav på extremt hög ekonomisk ersättning var sanna, måste Pethrus ha varit helt införstådd med detta, det var ju han som överenskommit med Freeman om besöket i Sverige. Vilken ersättning Freeman fick i Sverige har förblivit en väl bevarad hemlighet.

Säkert vet vi däremot, att Lewi Pethrus lade ner stor möda på försvaret av Freeman och på att tillbakavisa all kritik mot denne. Han skrev en rad ledarartiklar i *Dagen* i detta ärende, hela sexton stycken närmare bestämt.⁸⁶⁶ Dessutom skyndade sig Förlaget Filadelfia att ge ut Freemans bok *Helbrägda genom tron*, som kom redan i april 1950.⁸⁶⁷

---

⁸⁶³ Hollenweger 2000, s. 392. – Gees brev till du Plessis är daterat den 25 januari 1950. Gee skrev: »these huge divine healing campaigns in America ... are a headache... I am told that Brother Freeman received \$ 15.000 for a threeweek campaign in Chicago. The pastors are offended by these things. And really they constitute what, on the surface, seems a scandal.«

⁸⁶⁴ Hollenweger 2000, s. 392, Gee i brev den 27 februari 1950 till du Plessis. – Orda-grant skrev han: »It is becoming a question whether these American healing campaigners are not doing more harm than good in European countries. [...] The emphasis upon the healing of the body is out of all proportion to the New Testament. It is simply a healing cult.«

⁸⁶⁵ Volymerna 73, 75, 79, 82, 84, LPa.

⁸⁶⁶ *Dagen* 1950-01-27; 01-30; 01-31, 02-01; 02-03; 02-04; 02-07; 02-10; 02-13; 02-14; 02-18; 02-25; 03-04; 06-01; 08-30; 1951-01-23 (alla ledarartiklar var placerade på s. 3 i respektive nummer av *Dagen*). Se även *Lewi Pethrus som ledarskribent*, s. 99–120.

⁸⁶⁷ *EH* 1950-04-13, s. 352.

Georg Gustafsson stoppade William Freeman. Inom den svenska Pingströrelsen höjdes inte många kritiska röster mot Freeman. Den kritik som blev offentlig svarade Georg Gustafsson för. Som framgått ovan hade Pethrus planerat in ett par freemanska kampanjdagar i Eskilstuna och pingstförsamlingen där. Detta blev inte av eftersom Gustafsson, som ansvarig församlingsföreståndare, sade nej. Frågan är: Varför han gjorde det?

Först kan konstateras att det vid ett församlingsmöte, som pingstförsamlingen i Eskilstuna höll i augusti 1949, meddelades att William Freeman med tolken Joseph Mattsson-Boze skulle besöka församlingen den 25–26 februari 1950.⁸⁶⁸ Det var en annonsering som skedde, inte ett förslag som lades fram för de församlade medlemmarna att fatta beslut om. Om varför besöket ställdes in finns ingen notering, vare sig i något protokoll eller i någon verksamhetsberättelse. En slutsats kan dock dras, nämligen den att de skäl som fick Gustafsson att i februari 1950 stoppa Freemans besök inte förelåg – alternativt: han kände inte till dem – i augusti 1949. Till bilden hör att församlingen och dess föreståndare så sent som den 5 februari 1950 var helt inställda på ett besök av Freeman. I protokoll från församlingsmötet denna dag kan man läsa:

Beträffande mötena 25–26 februari då br. Freeman besöker församlingen beslutades att söndagseftermiddagens möte skulle var av enskild karaktär. De sjuka vänner som önska delta erhåller särskilda kort vilka berättigar till inträde. Församlingsmedlemmar måste uppvisa medlemskort. Vidare äger inga pressfotografer tillträde till några av mötena.⁸⁶⁹

Broder Folke Andersson som gästade församlingen talade, med tanke på den förföljelse som nu rasar på grund av br. Freemans möten i Stockholm, något om nödvändigheten av att helt taga avstånd från otrospressen och i stället läsa och praktisera Guds Ord.⁸⁷⁰

Till en predikantsamling i Norrköping med Georg Gustafsson som bibellärare, kom Freeman, tolken Mattsson-Boze och Lewi Pethrus på besök för ett möte.⁸⁷¹ Detta var Gustafssons första och – så långt det går att belägga – enda möte med amerikanen. Han berättade tjuo år

---

⁸⁶⁸ Församlingsmöte 1949-08-07 § 13, Kla:2, PiEa

⁸⁶⁹ Församlingsmöte 1950-02-05 § 12, Kla:2, PiEa.

⁸⁷⁰ Församlingsmöte 1950-02-05 § 14, Kla:2, PiEa.

⁸⁷¹ *Dagen* 1950-02-09, s. 4; 02-11, s. 1.

senare om detta, och Ivar Lundgren återger berättelsen i boken *Georg – visionären såhär*:

Georg befann sig på predikobesök i Norrköping när Freeman kom dit tillsammans med Lewi Pethrus och ett antal andra framstående pingstledare. Sionkyrkan var full av folk. Freeman bad för ett stort antal av dem. Men efter ett tag avbröt han förbönen för att tillsammans med Pethrus och de andra bröderna gå till sitt hotell för att äta.

Kvar bland alla de sjuka människor, som lockats till kyrkan i hopp om att bli botade genom den amerikanske predikanten, var Georg. Han var också hungrig, men han kunde inte lämna de människor som ville ha förbön. Georg bad och kämpade. En av dem han bad för fick en ny knäled. Andra blev botade från olika slags sjukdomar. Det strömmade in tacksägelseämnen i flera dagar efter Georgs förbönsstund. Själv hörde han aldrig talas om att någon blivit botad genom Freemans böner den dagen.

I Freemans mötesprogram ingick också att han skulle besöka Filadelfiaförsamlingen i Eskilstuna. Men Georg fick klart för sig att han inte kunde ta emot honom.

Han meddelade Lewi Pethrus, som var Freemans värd: Freeman får inte komma till vår församling. Vi vill ha en ren predikstol, och den mannen är inte ren.⁸⁷²

Ett rimligt antagande rörande orsaken till att Georg Gustafsson stoppade Freemans besök i Eskilstuna är, att han reagerade starkt negativt på det agerande han såg från amerikanens sida i samband med mötet i Norrköping. Det andra skälet, att han skulle ha mottagit en gudagiven insikt om Freemans bristande »andliga renhet« är svårare att argumentera kring. Sådana ingivelser var naturliga för Gustafsson att åberopa, men de låter sig inte vare sig verifieras eller falsifieras i en undersökning av här aktuell karaktär. En tredje möjlig teori, som kan byggas på antagandet att Georg Gustafsson inte ville ha konkurrens i rollen som helbrägdagörare och därför förhindrade besöket, är inte trolig eller rimlig. I så fall borde han från början ha varit negativ till ett besök av Freeman i Eskilstuna. Det var han inte, som tydligt visats. Men, hans markering i berättelsen av att han inte hörde talas om att någon blev helad av Freemans förbön den aktuella kvällen, inbjuder helt klart till sådana associationer.

I vilken utsträckning Gustafsson agerande skapade en konflikt med Lewi Pethrus är svårt att veta något säkert om. Att deras bedömningar av personen William Freeman gick starkt isär är uppenbart. Georg

---

⁸⁷² Lundgren 1984, s. 68–69; Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5.

Gustafsson var ytterst sparsamt annonserad i Filadelfia i Stockholm under de två närmast följande åren, till exempel var han inte lärare vid bibelskolan i Stockholm vare sig år 1950 eller 1951 – vilket kan ha berott på andra orsaker, men ändå är en smula i ögonen fallande.⁸⁷³

En överraskande paradox infinner sig dock när undersökningen förs ett steg vidare. I januari 1951 var Georg Gustafsson intervjuad i tidningen *Folket*, dagstidning för Sörmland – med utgivningsort i Eskilstuna. Artikeln var rubricerad »Freeman till Eskilstuna«. Enligt tidningen pågick ett intensivt arbete för att få Freeman till en kampanj i stadens pingstförsamling:

Vi hoppas innerligt att han [Freeman] kommer och skall göra allt vad vi kan för att få honom hit, säger pastor Georg Gustafsson, som dock ännu så länge måste konstatera att något definitivt löfte av undergöraren har man inte fått.⁸⁷⁴

Det går inte att spåra något som helst agerande från Gustafssons sida med anledning av artikeln, som skulle ge anledning att dra slutsatsen att det var fråga om en tidningsanka. Frågan kvarstår: vad hade fått Georg Gustafsson att ändra inställning till William Freeman under tiden från februari 1950 till januari 1951? Hade den »orene« amerikanske predikanten blivit ren? Eller hade Gustafsson kommit på att han felbedömt Freeman? Eller var det så att det till syvende og sidst var så enkelt, att intrycken från Freemans Norrköpingsbesök klingat av, och att även Georg Gustafsson fångats av visionen om stora möten, fullpackat med folk och stora rubriker? Svaret finns inte, så långt jag kunnat söka efter det.

Uppståndelsen kring Freemans besök hade inte riktigt hunnit lägga sig, förrän det var dags för den än mer välkände och ryktbare amerikanske helbrägdagöraren William Branham (1909–1965) att ta plats i Filadelfiakyrkans predikstol.⁸⁷⁵ Enligt vissa bedömare var Branham den verkliga centralgestalten i väckelsen inom de amerikanska pingstkretsarna vid slutet av 1940-talet.⁸⁷⁶ Branham hade besökt Finland under några vårveckor 1950, och kom sedan till Sverige. Under pingsthelgen hölls nya massmöten med fokus på gudomlig helbrägdagörelse i

---

⁸⁷³ *EH* 1950-09-07, s. 839; *EH* 1951-08-09, s. 767.

⁸⁷⁴ *Folket* 1951-01-16, s. 1.

⁸⁷⁵ *EH* 1950-06-01, s. 528. – Pingstkonferensen med Branham och hans team inleddes den 24 maj 1950.

⁸⁷⁶ Aronson 2005, s. 48–49; Norlén och Kjellberg 2010, s. 24–25.

Filadelfiakyrkan. Möten som uppfattades bekräfta och vidareföra Freemankampanjens resultat. Lewi Pethrus talade om ett nytt genombrott för verklig biblisk kristendom. »Vad vi upplevat i dessa möten är något av det underbaraste i församlingens historia«, sade han i sitt tacktal till Branham, och fortsatte »Det är en fortsättning på vad vi förut varit med om«. ⁸⁷⁷

Branhams möten och de metoder han använde väckte tveksamhet hos en del predikanter inom rörelsen. Båda amerikanerna hade förkunnat att Gud ville bota alla, att helandet skulle tas emot i tro och proklamerats som ett faktum redan innan det inträffat, samt att de sjuka var ockuperade av sjukdomsandar, vilka måste drivas ut för att hälsan skulle kunna återvinnas. ⁸⁷⁸

VI:4.4 Förnyelseväckelsen och Algot Niklassonaffären

Flera svenska pingsthistorieskrivare har tagit för givet att den förnyelseväckelse som svensk pingströrelse upplevde åren 1950–1951 hade samband med, och var ett resultat av, den amerikanska väckelsen, närmare bestämt helandekampanjerna de båda amerikanerna Freeman och Branham höll i Sverige. Speciellt pingsthelgens konferens 1950

---

⁸⁷⁷ EH 1950-06-08, s. 538. – Förlaget Filadelfia gav snabbt ut en bok om William Branham, nämligen *Hur Herren kallade William Branham* (Lindsay 1950, med Branham som medförfattare). Boken kom redan i maj 1950.

⁸⁷⁸ Joel Halldorf har uppmärksammat att talet om troshelande och sjukdomsandar var nedtonat i de predikningar som Förlaget Filadelfia gav ut i boken *Helbrädda genom tron* – Freeman 1950a. Dessa motiv återfinns tydligare i den på Evangeliipress utgivna boken *När Gud helar* – Freeman 1950b. (Halldorf 2010, s. 68) Halldorf återger en intervju med pastor Bertil Olingdahl, en av Pingströrelsens ledande predikanter under 1900-talets andra hälft. Olingdahl var 1950 anställd som medarbetare i Elimförsamlingen i Örebro. Han berättade i intervjun om Branhams metoder vid besöket i staden våren 1950:

De [sjuka och hjälpsökande] fick ställa sig i kö för att Branham skulle be till Gud för dem... Och sen varje gång när han hållit på i 20–25 minuter, så svimmade han. Och det var exakt vet du, så att en äldstebroder och jag, vi fick i uppgift att ställa oss bakom Branham. När det började närma sig 15–20 minuter, då gick vi och ställde oss bakom honom, för då visste vi ju att det snart skulle hända. Och så svimmade han bara... Sen bar vi honom över plattformen, ut inför hela kyrkan. Men när vi kom utanför kyrkdörren reste vi upp honom, för då kvicknade han till på en gång. Då fick jag alltid i uppdrag att gå in och säga till hela församlingen att alla blivit helbrädda.« Intervjun med Bertil Olingdahl gjordes av Joel Halldorf 2003-11-03 (Halldorf 2010, s. 67).

med Branham i Filadelfiakyrkan brukar lyftas fram som förnyelseväckelsens startpunkt.⁸⁷⁹ Argumentationen för detta samband och bevisen på att det verkligen förelåg, kan inte sägas vara särskilt övertygande. Närheten tidsmässigt mellan två företeelser har i sammanhanget gjorts till ett orsakssamband. Det finns egentligen ingenting som klart och entydigt talar för ett samband av typen orsak och verkan mellan dessa två skeenden. I allt väsentligt var förnyelseväckelsen av en annan art, och till sin karaktär och sina uttryck helt annorlunda, än de samtidiga på svensk botten lanserade amerikanska väckelseyttringarna.

Argumentationen för ett samband mellan de amerikanska helandepredikanternas insats och förnyelseväckelsen skulle genast bli tyngre om fokus flyttades från Stockholm till Helsingfors, våren 1950. Det var nämligen så att förnyelseväckelsens två centralgestalter, Algot Niklasson (född 1927) och Georg Johansson (1918–1995), båda befann sig i den finska huvudstaden under april månad detta år. Johansson var pastor i stadens svenska pingstförsamling, och Niklasson var sedan en tid gästpredikant i denna församling. Den 14 april anlände William Branham för en två veckor lång kampanj i Helsingfors.⁸⁸⁰ Det innebar att både Niklasson och Johansson dagligen mötte amerikanen, hörde hans budskap och såg hur han agerade. Det finns däremot inga källor som visar att någon av de båda tog starka och avgörande intryck av denne amerikan. Niklasson hade i Helsingfors, redan innan Branham anlände, fått sitt genombrott som predikant, förebedjare och helbrägdagörare.⁸⁸¹

Utifrån det tillgängliga källmaterialet om förnyelseväckelsen måste konklusionen bli – menar jag – att väckelsen åtminstone i dess initialskede designades av Niklasson, och fick sin prägel och karaktär utifrån hans själslivs komplicerade funktionssätt. Väckelsen var en spegelbild av den unge mannen Algot Niklassons kamp med Gud: med sanningen och lögnen; med nåden och försoningen; med förkrosselsen och

---

⁸⁷⁹ Detta gäller exempelvis Aronson 2005, s. 60–64; Bergsten 2010/2000, s. 132; Norlén och Kjellberg 2010, s. 42–43; Djurfeldt 2007, s. 178–186. Sant är att Ragnar Ljungquist uppgav att Branhams möten i Örebro gav honom en första förberedande stöt i riktning mot väckelsen, men han framhöll mötet med Algot Niklasson på Hönö sommaren 1950, som helt avgörande (Ljungquist 1950, s. 5–6).

⁸⁸⁰ Halldorf 2010, s. 74.

⁸⁸¹ Niklasson 1951, s. 55–57.

bekännelsen. En kamp för andlig frigörelse och trygg visshet om erfaren förlåtelse. En kamp för att komma Gud nära och bli använd av Honom till tjänst för människors räddning, innan tiden hunnit rinna ut och det var försent.⁸⁸² När alltfler platser berördes och förnyelsen nådde i stort sett hela Sverige och dessutom delar av Finland, blev den naturligtvis mer och mer mångfasetterad och fick prägel av ett stort antal aktörer.

Förnyelseväckelsen var primärt en introvert inriktad bekännelseväckelse, där offentlig syndabekännelse odlades på alla nivåer; bland predikanterna, inom församlingsledningarna och bland församlingsfolket i gemen. Under ett ökat apokalyptiskt tryck, ett medvetande om tidens korthet och ett hotande krigsscenario, spred sig denna väckelse. Kumlapastorn Birger Claesson bidrog till detta genom att i bokform publicera den profetiska syn han påstod sig ha sett den 11 december 1950. Claesson hade sett hur främmande härar anföll och ockuperade Sverige. Boken *Dom över Sverige* såldes i 130 000 exemplar och »framkallade stor böneaktivitet över hela landet».⁸⁸³

Väckelsens verkliga »stjärna« Algot Niklasson blev pingstevangelist redan som tonåring, vid knappt fyllda 17 år.⁸⁸⁴ Efter cirka fem års framgångsrik verksamhet på små platser och i relativ anonymitet, upplevde han vintern 1949–1950 en djup personlig kris. Krisen kulminerade i februari 1950. Han var på en plats någonstans i Sverige, där han tidigare varit med om framgång, men nu var situationen helt förändrad. Niklasson skildrade läget på följande sätt:

Då kom jag i en ohygglig kris, ett fruktansvärt mörker. Det var en plåga för mig att gå till mötena. Gud välsignade och frälste själar, men ändå var jag olycklig – ty så länge ens vilja inte är underordnad Guds, får man aldrig uppleva den verkliga lyckan och frigörelsen. [...]

Jag minns en kväll, då jag måste gå hem från mötet, innan det var slut, för jag uthärdade inte längre, så svår var kampen i mitt hjärta. [...] Jag lyfte båda mina händer mot himmelen och suckade: »O, Gud, bevisa att du lever och hjälp mig eller också tag mig hem«.

---

⁸⁸² Niklasson 1951, s. 50–57.

⁸⁸³ Aronson 2005, s. 75–76; Bergsten 2010/2000, s. 132.

⁸⁸⁴ *Dagen* 1950-12-01, s. 8. – I sin bok *Väckelsen är här*, bekräftade Niklasson att han var 17 år gammal. Niklasson 1950, s. 21. Men i brev till Halldorf 2003-10-08 uppgav han att han var 16 år gammal, då han blev evangelist i Floby i Västergötland (Halldorf 2010, s. 70 not 232).

Samma kväll – det var den 7 februari 1950 – skrev jag i min dagbok: »Jag pendlar mellan himlar och helveten. Jag slites mellan ångest och tro. Jag begriper mig inte på mig själv, orkar inte bedja, inte koncentrera mig på själars frälsning, bara rotar i mig själv och finner endast smörja, ofullkomlighet, tvivel och vanmakt«. ⁸⁸⁵

Lösningen för Niklasson var syndabekännelsen. Han skrev brev och bad om förlåtelse för sina felhandlingar. Han reste till sin hemförsamling på ön Rörö i Göteborgs skärgård och gav i ett möte offentligt sin fulla syndabekännelse. Då upplevde han sig »löst och fri«. ⁸⁸⁶ Därmed var förnyelseväckelsens grundmodell »offentlig syndabekännelse« given. Den väg som fungerat för den 23-åriga Algot Niklasson kom att praktiseras i hundratals pingstförsamlingar landet runt under ett par år framåt.

Sommaren 1950 blev förnyelseväckelsens genombrottstid. Niklasson höll en längre mötesserie på Hönö denna sommar. Mötena väckte uppmärksamhet på riksnivån, inte minst på grund av de förment övernaturliga inslagen. Tidningen *Aftonbladet* skrev om Niklassons möten under rubriken »Fiskarpojke slår ut Freeman – Rullstol till salu efter pingstmöten på Hönö«. ⁸⁸⁷ Vid dessa möten närvarade Karlskoga-pastorn Ragnar Ljungquist, ett förhållande som fick stor framtida betydelse. Den på Hönö semestrade Ljungquist deltog i ett tiotal möten och blev helt fascinerad av den unge predikantens budskap. På stående fot inbjöds Niklasson till Karlskoga och församlingens tältmöteskampanj under senare delen av augusti månad. Den 25 augusti anlände Niklasson till Karlskoga, och med honom väckelsen. År 1978 mindes Ljungquist skeendet såhär:

Vi började gråta, då Herren kom nära. Vad vi grät i dessa möten! [...] Dessa tårebad blev ett av tecknen på förkrosselse. ⁸⁸⁸

---

⁸⁸⁵ Niklasson 1951, s. 50–51.

⁸⁸⁶ Niklasson 1951, s. 44–45.

⁸⁸⁷ *Aftonbladet* 1950-08-06, s. 1, 7. – *Aftonbladet* berättade om den 63-åriga Samuel Johansson, som varit lam i båda benen och en arm sedan 13 år tillbaka, men som efter Niklassons förbön blev helt återställd. Det påstods att Johansson efter detta mötestillfälle gick hem, cirka 2 kilometer, och drog rullstolen efter sig. Efter helandet försökte han att sälja sin rullstol. *Aftonbladet* omnämnde samtidigt att en skelögd flicka, som Freeman bett för – men som han »inte klarade«, nu efter Niklassons förbön »äter blivit normal«. Intressant nog finns inget ifrågasättande från tidningens sida av dessa helanden.

⁸⁸⁸ Ljungquist 1978, s. 68.

Samtidigt började man att offentligt i församlingen bekänna sina synder. »Detta blev snart väckelsens mest karakteristiska tecken, men både Ragnar Ljungquist och Algot Niklasson menade att det skedde spontant utan att någon order från talarstolen hade utgått.«⁸⁸⁹ Syndabekännelsen sågs som förutsättning för att andra karismatiska och övernaturliga yttringar skulle kunna inträffa.⁸⁹⁰

Pingströrelsens tidning *Dagen* uppmärksammade över huvud taget inte det som pågick vare sig på Hönö eller i Karlskoga. Karlskoga-församlingen svarade själv för en annons under rubriken »Väckelsen, Karlskoga« den 13 september 1950,⁸⁹¹ annars var det helt tyst i tidningen. Om det som pågick hade uppfattats ha samband med de amerikanska predikanternas besök i Sverige, skulle bevakningen säkert ha varit en annan. I mitten av oktober var det dags för pingstförsamlingen i Jönköping att få besök av Niklasson och dennes vapenbroder Georg Johansson, från Helsingfors.⁸⁹² Under 28 dagar i rad hölls möten, ibland två gånger per dag. Kampanjen pågick sedan hela november månad ut. Väckelse inom församlingen uppstod, och de offentliga syndabekännelserna tog fart. Alla var inte positiva, men förnyelsen fick fäste i församlingen. Jönköping blev ett av den nya väckelsens tidiga centra.⁸⁹³ Spridningseffekten var stor, och på en rad platser runt om i landet började väckelsens typiska uttryck att förmärkas. Under november månad 1950 började *Dagen* en frekvent rapportering kring skeendet i landet, och den 1 december publicerades en första längre

---

⁸⁸⁹ Halldorf 2010, s. 74–75; Niklasson 1951, s. 45–46; Ljungquist 1978, s. 69.

⁸⁹⁰ Niklasson 1951, s. 46. – Niklasson skrev:

Det är oerhört viktigt, att synden kommer bort ur våra liv. Den måste bort om helbrägdagörelsens krafter skola kunna nå oss.

Det satt en liten flicka på sin mors knä i ett av mina möten. Den lilla flickan var blind på sitt ena öga. Jag tyckte det var så synd om den lilla, och mitt hjärta rördes, så att jag ville bedja för henne. Men Guds Ande varnade mig och sade, att det fanns synd i familjen, som måste rensas ut, innan Guds kraft kunde komma. Jag lydde Anden och bad inte för flickan.

Guds ande talade vid ett senare tillfälle allvarligt till flickans mor, och hon bekände synden och gjorde allting klart. Kort därefter bad jag för den lilla flickan, och då öppnades hennes öga, så att hon kunde se. Guds Ande är nog. Synden måste bort. Då så skett, kommer Guds kraft.

⁸⁹¹ *Dagen* 1950-09-13, s. 2.

⁸⁹² Kampanjen annonserades stort, med väl tilltagna foton av de båda predikanterna, i *Dagen* 1950-10-12, s. 4.

⁸⁹³ Halldorf 2010, s. 76–77.

intervju med Algot Niklasson. Rubriken för intervjun var »Tårarnas väckelse skall skaka Norden.«⁸⁹⁴

Rikssamlingen för pingstpredikanter i Filadelfiakyrkan, Stockholm, den 5–8 december – kallad predikantveckan – kom att helt domineras av förnyelseväckelsen. Väckelsens uttryck diskuterades. En tveksamhet kunde förmärkas hos en grupp predikanter, men Pethrus hävdade att en väckelse inte är ett ämne som lämpar sig för debatt, ty »en väckelse kan endast mottagas eller förkastas.«⁸⁹⁵ Algot Niklasson proklamerade att »den väckelse vi nu upplever är pingstfolkets räddning, den är predikanternas, ungdomarnas och de äldres räddning.«⁸⁹⁶ Den internationellt erfarne pastorn Tage Sjöberg sade: »Man är rädd att denna väckelse skall slå över, men jag säger som John Wesley i sin bön: 'Herre, giv oss en väckelse utan fanatism, om du kan, och om du inte kan, giv oss en ändå'.«⁸⁹⁷

Den offentliga bikten var ett bekymmer, som sysselsatte predikanterna. Det talades för den – och det varnades för den.⁸⁹⁸ Lewi Pethrus använde sin auktoritet och förklarade den offentliga bikten legitim, och gav den sitt erkännande. Han hävdade som sin ståndpunkt att sådan bikt var riktig »om tvingande skäl föreligger, men det är inte alltid man behöver bekänna offentligt.«⁸⁹⁹ Utvecklingen under veckan blev att många av predikanterna själva började att i kretsen av 700 kollegor bekänna sina synder mot varandra. En dag avsattes till bön och fasta, de knäböjande pastorerna grät, kramades och bekände hårdhet, kritik och baktaleri gentemot varandra.⁹⁰⁰

---

⁸⁹⁴ *Dagen* 1950-12-01, s. 8. – Om spridningen visste *Dagen* att berätta till exempel om Örebro, 1950-10-17, s. 4; om Umeå, Örnsköldsvik, Arvika, Brålanda och Lidköping, 1950-11-13, s. 1, 7; om Helsingborg 1950-11-15, s. 2; om Hässleholm 1950-11-22; om Tranås 1950-11-30, s. 5; om Sorsele 1950-12-01, s. 4. Dessutom hade tidningen linjeartiklar av Ragnar Ljungquist i *Dagen*, dels 1950-11-09, s. 4 (»Väckelsens eld«), dels 1950-11-27, s. 4 (»Väckelsens balans«). Från Jönköpingskampanjen, där centralfigurerna var engagerade, rapporterades i *Dagen* följande dagar: 1950-11-10, s. 4; 11-24, s. 8; 11-28, s. 1.

⁸⁹⁵ *Dagen* 1950-12-06, s. 8.

⁸⁹⁶ *Dagen* 1950-12-06, s. 8.

⁸⁹⁷ *Dagen* 1950-12-07, s. 8.

⁸⁹⁸ För den offentliga biktens legitimitet, om än med vissa restriktioner, talade Ragnar Ljungquist. Varnande talade pingstpionjären Andreas Ericson, föreståndare för den svenska pingstförsamlingen i Helsingfors (*Dagen* 1950-12-06, s. 1, 8; 12-07, s. 8).

⁸⁹⁹ *Dagen* 1950-12-09, s. 8.

⁹⁰⁰ *Dagen* 1950-12-08, s. 1, 8, 12-09, s. 1, 8.

Predikantveckans stora offentliga höjdpunkt varje år var onsdagskvällens väckelsemöte. Vid 1950 års predikantvecka hölls två sådana stora väckelsemöten, onsdagsmötet kompletterades med ett liknande på torsdagskvällen. På onsdagskvällen var Georg Gustafsson och Algot Niklasson de två predikanterna. Gustafsson talade om sin erfarenhet av väckelser, och passade på att hälsa »förnyelseväckelsen med glädje och tacksamhet«. Mötet kallades i rapporteringen för ett »mäktigt väckelsemöte«, där de två predikanterna framförde »mäktiga budskap«.⁹⁰¹

Resultatet av 1950 års predikantvecka, som antagligen var en av förnyelseväckelsens största höjdpunkter,⁹⁰² blev ett, men kunde ha blivit två. För det första: de cirka 700 predikanterna som varit med hade fått uppleva väckelsen eller åtminstone fått se och höra vad den handlade om, och då de återvände till sina respektive församlingar planterade många av dem väckelsen och gav den lokal gestaltning. För det andra: Lewi Pethrus hade vid veckan abdikerat till förmån för Algot Niklasson. Om abdikationen fullföljts hade veckan fått konsekvenser för den fortsatta pingsthistorien, som knappast går att överblicka eller ens gissa sig till.

Abdikationen skedde i ett tal Pethrus höll med rubriken »Gamla och nya verktyg«, då han bland annat sade:

När jag på vårt predikantmöte i går hörde bröderna – och särskilt då en av bröderna – så slog det mig: Tänk, vad Gud är sig lik! Jag skulle ha kunnat i detalj förutsäga, att det skulle ske så, som nu sker. Jag har läst min Bibel och vet litet om historien och har klart för mig, att det är just så här, som Gud går till väga.

När den stora väckelsen i Wales bröt ut 1904, fanns det massor av präster och predikanter i England – lärda och andliga människor – men Gud tog inte ut någon av dem för den stora väckelsen, utan han valde en ung kolgruvearbetare – Evan Roberts. Och jag tänkte, när jag satt på predikantmötet: Tänk, så många predikanter vi är här, och tänk så många pingstvitnen det finns i detta land, som är rikt utrustade för sin uppgift i Guds rike! – Och ändå har Gud tagit ut en ung man på knappt 23 år, som faktiskt blivit ett redskap till att tända en väckelse, som flamar över hela vårt land. Det är något för oss gamla predikanter att erkänna och tacka Gud för. Jag har både jublat och gråtit, när jag tänkt på detta. [...]

---

⁹⁰¹ EH 1950-12-28, s. 1211; *Dagen* 1950-12-07, s. 8.

⁹⁰² Den bedömningen gör till exempel Torbjörn Aronson, se Aronson 2005, s. 75.

Jag vet inte, hur ni andra predikanter har det, men jag vet, att Gud mötte mig i min ungdom, och jag vet, vad han gjorde klart för mig. Men nu, nu är både ni och jag gamla. Vi har arbetat på Guds åkerteg och gjort vårt.

Jag har en så stark känsla av att det viktigaste för mig nu är att inte stå i vägen för Guds verk. Och jag ville säga till mig själv och alla andra predikanter, särskilt till alla gamla Herrens vittnen: Låt oss inte stå hindrande i vägen, om Gud tar unga pojkar för att sprida väckelsens budskap.⁹⁰³

Lite senare i samma tal under predikantveckan liknade Pethrus sig själv och andra äldre predikanter vid gamla, slitna och bucklade spadar, som nu får stå kvar i redskapsboden till förmån för nya, vassare spadar. Men senare kanske även gamla spadar läggs på stället och blir hamrade så att bucklorna jämnas ut, och filas så att de blir vassa på nytt. Även spruckna spadhandtag kan komma att lagas framöver, menade han.⁹⁰⁴

Situationen förändrades dock dramatiskt på kort tid. Ett år senare – vid predikantveckan 1951 – ställdes »den vassaste av alla nya spadar«, Algot Niklasson, inte tillbaka i redskapsboden – men väl ute i kylan på behörigt avstånd från denna bod. I klartext: Niklasson isolerades från varje fortsatt aktivitet inom Pingströrelsen. Vad hände? Och hur gick det till?

Under år 1951 fortsatte förnyelseväckelsen sitt framgångståg inom pingstförsamlingarna i Sverige. Uppmärksamheten i *Dagen* var som intensivast under februari månad detta år, därefter avtog intresset successivt månad för månad.⁹⁰⁵ De ledande männen, Niklasson och Johansson var dock intensivt verksamma med olika kampanjer och konferenser. I januari väckelseserie i Södermalmsförsamlingen Stock-

---

⁹⁰³ Pethrus 1959, s. 189–190.

⁹⁰⁴ Pethrus 1959, s. 191.

⁹⁰⁵ Joel Halldorf har utifrån en granskning av rubrikerna i *Dagen* redovisat mängden artiklar som rapporterade om väckelsen, alternativt refererade samtal kring den och predikningar där den nämndes. Redovisningen bygger alltså inte på innehållslig analys och gör inte anspråk på att vara absolut komplett, men eftersom urvalskriteriet varit detsamma månad för månad visas tendensen tydligt. I december 1950 handlade det om drygt 35 artiklar, i januari 1951 om knappt 50, i februari 1951 om 100, i mars 1951 om drygt 60, april drygt 35, perioden maj–september 1951 pendlade antalet artiklar kring 20-strecket (en viss ökning juli och augusti dock), för att sedan under perioden september–december 1951 gradvis sjunka, och var färre än tio i december. (Halldorf 2010, s. 104)

holm (vid denna serie kompletterades Niklasson av Ljungquist), under februari stor kampanj i Elimförsamlingen Örebro, sedan i mars ny mötesserie i Stockholm, då både Filadelfiaförsamlingen och Södermalmsförsamlingen gemensamt stod som arrangörer.⁹⁰⁶ Den 20 mars 1951, samma dag Niklasson och Johansson inledde sin kampanj i Stockholm, kunde *Dagens* läsare notera att Ragnar Ljungquist och Oliver Pethrus, Lewis äldste son och fram till 1 februari det året anställd pastor i Filadelfiaförsamlingen, var annonserade i den totalt bojkottade Östermalms fria församling.⁹⁰⁷ Vid mötet tog Oliver Pethrus tillfället att be både Sven Lidman och församlingen om förlåtelse, och försoning skedde. För detta lastades Ljungquist, han hade tagit initiativet till besöket på Östermalm, och hans agerande stämplades som »undermineringsarbete«.⁹⁰⁸ Till bilden hör även att både Algot Niklasson och Georg Johansson krävt att Östermalms fria församling också skulle bjudas in som arrangör av deras Stockholmskampanj i mars, men vikit sig för motståndet från Filadelfiaförsamlingen och Lewi Pethrus.⁹⁰⁹

Från och med april 1951 var därmed Ljungquists position helt undergrävd. Frontfigurerna för förnyelseväckelsen hade reducerats till två, men de – Niklasson och Johansson – bedömdes vara fortsatt pålitliga, de ansågs »vara helt på det klara med Fenix nu [...] De förstå så väl, att intet kan vinnas genom kyrkopolitik«, som pastor Allan Törnberg uttryckte saken i brev till Lewi Pethrus.⁹¹⁰ Därför kunde Niklasson fortsätta sitt intensiva mötesprogram under sommaren och hösten. Han medverkade vid Pingströrelsens rikskonferenser – Kölingaredsveckan och Lapplandsveckan – och han talade vid två stora möteskampanjer som Filadelfiaförsamlingen i Stockholm anordnade under sommaren, och vid en arrangerad av Smyrnaförsamlingen

---

⁹⁰⁶ *Dagen* 1951-02-01, s. 1, 8; *Dagen* 1951-02-13, s. 1, 3; Halldorf 2010, s. 87.

⁹⁰⁷ *Dagen* 1951-03-20, s. 2. – Östermalmsförsamlingens föreståndare var den 16 februari 1951 annonserad för ett tredagars mötesbesök i Ljungquists församling i Karlskoga (*Dagen* 1951-02-16, s. 2).

⁹⁰⁸ Allan Törnberg till Lewi Pethrus 1951-04-05, volym 91, LPa. – Pethrus hade den 14 mars 1951 rest till USA och var alltså inte hemma i Stockholm då hans son agerade i Fenixpalatset.

⁹⁰⁹ Halldorf 2010, s. 87. – Halldorf bygger denna uppgift på samtal han haft med Algot Niklasson 2003-10-01. Men uppgiften stöds även av brevet från Törnberg till Lewi Pethrus 1951-04-05.

⁹¹⁰ Allan Törnberg till Lewi Pethrus 1951-04-05, volym 81, LPa.

i Göteborg. På hösten gjorde han en mer än månadslång missionsresa, tillsammans med ett team, i Europa.⁹¹¹

Kritiken mot förnyelseväckelsens förkunnelse och praktik blev samtidigt alltmer omfattande och offentlig inom rörelsen ju längre tiden led. I april bröt pingstpionjären Kristian Nielsén isen med en artikel i *Dagen* under rubriken »Varningsrop i väckelsetid«. Nielsén menade, att förnyelseväckelsen för att kunna bevaras sund måste tåla tillrättavisningar då den uppvisade osunda inslag och tendenser. Han pekade på förekomsten av andligt högmod – troligen i första hand riktat mot Algot Niklasson – vidare kritiserade han den obalanserade domsförkunnelsen, de överdrivna och förfalskade segerrapporter som förekom, samt påtalade han risken att väckelsens predikanter i sin iver att åstadkomma enhet mellan kristna grupperingar i praktiken kompromissade med sanningen.⁹¹²

Joel Halldorf har i sin uppsats om Algot Niklasson och förnyelseväckelsen analyserat kritiken mot väckelsen och anför främst följande punkter:

- Den offentliga syndabekännelsen ifrågasattes som obiblisk.
- Domsförkunnelsen och förkunnelsens stränghet generellt ansågs tveksam och/ eller felaktig.
- De profetiska utpekanden Niklasson gjorde från estraden av enskilda individer eller grupper som syndare, väckte stark kritik, inte minst eftersom han ibland tog fel.
- Niklassons förkunnelse av troshelande, kombinerad med att han pekade ut de sjuka, beskrev deras sjukdomar och förklarade dem helade, väckte starka invändningar.
- Svärmiska tendenser, karismatiska överdrifter och osunda andlighetsyttringar påpekades.
- Den introverta karaktären hos förnyelsesväckelsen och bristen på utåtriktad evangelisation kritiserades.
- En farlig och obiblisk personkult kring främst Algot Niklasson påstods förefinnas; en kult som kom till uttryck i överdrivet personanknuten annonsering och i uppkomsten av allt fler »Niklassonkopior«.⁹¹³

---

⁹¹¹ Halldorf 2010, s. 98–99, 102.

⁹¹² *Dagen* 1951-04-09, s. 3; Halldorf 2010, s. 90–91.

⁹¹³ Halldorf 2010, s. 113–155.

Algot Niklassonaffären. Händelserna i samband med predikantveckan i Filadelfiakyrkan 11–14 december 1951 innebar först att den uppburne evangelisten Algot Niklasson blev den ifrågasatte evangelisten, och sist att han blev till en »affär« inom Pingströrelsen. Veckans stora diskussionsämne var förnyelseväckelsen. Från inledningen på tisdagen fram till lunchtid på torsdagen talades enbart om den. Riktlinjerna för väckelsens fortsättning skulle dras upp, men samtidigt ansåg en avsevärd del av predikanterna att väckelsen redan avtagit eller upphört. I diskussionen framkom en massiv kritik. Den var inte öppen och tydligt utsagd, men för alla som kände koderna inom Pingströrelsen var den utomordentligt klar, långtgående och närmast förödande.⁹¹⁴ Hela den ovan i punkter listade kritikarsenalen användes, och därtill ett antal ytterligare angreppspunkter. Mitt bland bröderna i Stockholms Filadelfiakyrka, under det att denna beskjutning med kodad kritik pågick, satt den då 24-åriga Algot Niklasson, fullt kapabel att déchiff-rera koderna, och lyssnade. Han förstod det som sades, och han tolkade det på sitt sätt och bedömde situationen därefter. Ett exempel på kritiken belyser det här anförda. Allan Törnberg var tydlig och framhöll

att vi måste samla oss kring det väsentliga – själars frälsning. [...] Det är inte all helgelseväckelse som resulterar i väckelse utåt. Denna får aldrig bli självändamål. [...] Nöd för syndares frälsning är det väsentliga. Man kan hamna i andligt frosseri. Ej heller får helbrägdagörelsen bli det centrala. Sker det, så kommer folk för att få se sensationer. Gudomlig helbrägdagörelse hör till evangeliet – det som väcker syndare är Guds ord. Medlet får ej bli målet. Den som är vis vinner hjärtan, står det i Skriften. Man behöver ej skrika och bära sig stolligt åt för att vara en Guds profet.⁹¹⁵

Torsdagen den 13 december, samtidigt som diskussionen om väckelsen gick i mål bland predikanterna i Filadelfiakyrkan, kunde läsarna av den dagens utgåva av *Dagen* konstatera, att Algot Niklasson denna kväll skulle predika i Fenixpalatset, Östermalms fria församlings

---

⁹¹⁴ Halldorf (2010, s. 101), som mer ingående studerat detta, skriver: »Angreppen var subtila och om man inte kände sammanhangen framstod de säkerligen inte som några stridsinlägg. Det var ett krypterat språk anpassat för dem som kunde koderna. Algot Niklasson var med på predikantveckan, och han kände säkerligen koderna.»

⁹¹⁵ *EH* 1951-12-27, s. 1232.

kyrka.⁹¹⁶ Där var hans gode vän och medaktör inom väckelsen, Ragnar Ljungquist, sedan en tid föreståndare och pastor. Östermalmsförsamlingen låg vid denna tid under ett dubbelt bann, dels på grund av Sven Lidmans medlemskap, dels på grund av att den var tummelplatsen för Latter rain-väckelsens förkunnelse och praktik, som av den officiella Pingströrelsen klassades som villfarelse.

Niklasson höll ett anförande inför den samlade predikantkåren – de var cirka 1 000 denna vecka⁹¹⁷ – innan han lämnade veckan för att predika på Östermalm. Han var ytterst kritisk, och anklagade predikanterna för att inte vara öppna för väckelsen. Han klargjorde även att han inte hade för avsikt att delta i bojkotten mot sin vän Ragnar Ljungquist, och därför skulle besöka dennes församling.⁹¹⁸ Flera predikanter, bland dem Georg Johansson – Niklassons medarbetare – och Lewi Pethrus, försökte övertala Niklasson att avstå från detta steg, men han återopade Guds tilltal: »Gud har sagt att jag ska gå dit«. De varnande predikanterna replikerade: »Det har Gud inte sagt«.⁹¹⁹ Ingen kunde stoppa Niklasson, utan han gick till Fenixpalatset och predikade. En predikan som gav honom positionen *persona non grata* inom den officiella Pingströrelsen. Om man återknyter till den metaforik som Lewi Pethrus använde ett år tidigare kan det påstås att 1951 års predikantvecka markerade »de gamla, slitna och bucklade spadarnas« återkomst, på de »nya vassare spadarnas« bekostnad.

Lewi Pethrus och Algot Niklasson talade aldrig mer med varandra, enligt uppgifter Halldorf återopar.⁹²⁰

Förnyelseväckelsen avstannade samtidigt med Algot Niklassons isolering, därmed inte sagt att det förelåg ett orsak-verkan-samband härvidlag. Väckelsen hade, trots all kritik, resulterat i en avsevärd numerär tillväxt inom Pingströrelsens led. År 1950 ökade medlemsantalet med cirka 2 200, och 1951 med ungefär 3 100.⁹²¹

---

⁹¹⁶ *Dagen* 1951-12-13, s. 2.

⁹¹⁷ *EH* 1951-12-27, s. 1230.

⁹¹⁸ Mårtensson 1975, s. 157.

⁹¹⁹ Halldorf 2010, s. 103. – Halldorf bygger sina uppgifter på intervjuer med pingstpastorerna Bo Hörnberg 2003-10-16 och Holger Sjögreen 2003-10-24.

⁹²⁰ Halldorf 2010, s. 109.

⁹²¹ Blomqvist 1957, s. 285; Sahlberg 2009a, s. 166.

Georg Gustafssons relation till Algot Niklasson. Tidigare har framgått att Georg Gustafsson och Algot Niklasson var de två predikanterna vid onsdagskvällens stora väckelsemöte vid 1950 års predikantvecka. Samarbetet vid det tillfället utföll uppenbarligen väl, och Gustafsson tog tillfället i akt att hälsa väckelsen som efterlängtd och välkommen. Vad hände sedan?

Algot Niklasson besökte Georg Gustafssons församling, Filadelfiaförsamlingen i Eskilstuna under januari 1951. I beskrivningen av detta besök heter det:

I början av januari månad hade vi besök av br. Algot Nicklasson [sic!]. Det var intressanta och gripande möten då vi förnummo att Herren lever och verkar mitt i sin församling. Själar blevo frälsta och Herrens arm var mäktigt uppenbar till sjukas helande.⁹²²

Den 10 juni 1951, samtidigt som diskussionens vågor kring förnyelseväckelsen gick höga inom Pingströrelsen, beslutade församlingen i Eskilstuna att kalla Niklasson och Georg Johansson till en kampanj under hösten 1951, eller senare under vintern.⁹²³ Kampanjen blev aldrig av, trots att de två kallade svarat jakande.⁹²⁴ Georg Gustafsson berättade att han hade försökt hjälpa både Algot Niklasson och Georg Johansson med råd om hur de skulle undvika att i sin förkunnelse bli alltför extrema och »svartvita«. Han uppgav att Johansson lyssnade och lärde, medan Niklasson var helt ovillig att lyssna på råd och vägledning från honom. Gustafsson hade i sina samtal med de två unga predikanterna använt sig själv som exempel, berättade han. »Jag var också extrem och överdriven som ung predikant, men fick lära nödvändigheten av balans och måtta«, påstod Georg Gustafsson sig ha sagt i samtalen med dem.⁹²⁵

---

⁹²² Årsberättelse 1951, G:1 PiEa. – Årsberättelsen lästes upp vid årsmötet den 6 januari 1952. Kallelsen utfärdades samma dag. Alltså kom Niklasson nästan omedelbart till Eskilstuna efter det att kallelsen utfärdats. (Års- och administrationsmöte 1951-01-06 § 5, KIa:2, PiEa)

⁹²³ Församlingsmöte 1951-06-10 § 12, KIa:2, PiEa. – Av allt att döma är det denna kallelse Georg Gustafsson föregriper redan i januari 1951 (*Folket* 1951-01-16, s. 1). Enligt den intervjun sade Georg Gustafsson: »Kommer inte Freeman så kommer Algot Niklasson, från västkusten istället. Han är mycket anlitad helbrägdagörare inom pingströrelsen och har lovat komma så snart 'tillfälle gives'.«

⁹²⁴ Församlingsmöte 1951-07-01 § 5, KIa:2, PiEa.

⁹²⁵ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 1.

Vid en predikant- och evangelistvecka i Nässjö på hösten 1951 diskuterades de överdrifter som ansågs ha förekommit i förnyelseväckelsen då det gällde karismatiska manifestationer. I det sammanhanget yttrade sig Georg Gustafsson, och *Dagens* referent skrev om hans inlägg på Nässjöveckan:

Han poängterade att Gud älskar att uppenbara sig i stillhet och att Han icke är sensationslysten. Pastor Gustavsson [...] drog en lans mot all onykterhet på detta område och underströk på sitt kraftfulla sätt vad Ordet föreskriver. – På höga deklamationer följer höga skatter och det viktigaste är inte att människor ser när under sker, utan att ett verkligt gudomligt ingripande skett, sade han.⁹²⁶

Gustafssons kritik omfattade uppenbarligen såväl de stora, vidlyftiga löftena om helande som gavs inom väckelsen, som de metoder som använts och den sensationsliknande uppmärksamhet helbrägdagörelsen fått vid väckelsens möten.

Av allt tillgängligt material att döma ställde Georg Gustafsson upp på idén att Niklasson skulle isoleras från Pingströrelsen efter händelserna i samband med 1951 års predikantvecka. Någon avvikande mening från hans sida finns i varje fall inte redovisad i någon tillgänglig källa. Däremot finns det belägg för att Gustafsson även fortsättningsvis hade möten med Niklasson – kanske borde man istället skriva: det finns belägg för att fortsatta konfrontationer mellan de två ägde rum.

En sådan konfrontation ägde rum i Eskilstuna, möjligen försommaren 1952 – året är något osäkert. Algot Niklasson anlände till familjen Gustafssons bostad, tillsammans med ett antal ej namngivna »bröder«. Ärendet var att övertala Georg Gustafsson att ta del i en aktion vid den instundande Kölingareds/Nyhemsveckan med syftet att störta Pethrus från ledarpositionen inom Pingströrelsen. Georg Gustafsson vägrade delta,⁹²⁷ och »kuppförsöket« kom av sig. Utan Gustafssons medverkan bedömdes tydligen utsikterna till framgång för den planerade aktionen som obefintliga. Därmed bevarades Pingströrelsens enhet. En detronisering av Lewi Pethrus hade med all säkerhet i detta skede inneburit en splittring av rörelsen.

---

⁹²⁶ *Dagen* 1951-09-28, s. 8.

⁹²⁷ En utförlig redogörelse för denna händelse gav Anne-Marie Gustafsson, Georgs hustru, i en intervju med Ivar Lundgren. (Bandad intervju med Anne-Marie Gustafsson)

Nästa kända konfrontation mellan Niklasson och Gustafsson ägde rum i Jönköping vid 1950-talets mitt. Det var i samband med att Georg Gustafsson skulle flytta tillbaka till staden och på nytt bli föreståndare i Filadelfiaförsamlingen där. Förnyelseväckelsen hade, som framgått ovan, haft ett av sina starkaste tidiga fästen i Jönköping. Vid 1950 års predikantvecka rapporterade Ivar Johansson, dåvarande föreståndare i Jönköping, att man fått bedja med 300 »syndare till frälsning«, samt att ett 70-tal personer hade döpts under den tid kampanjen med Niklasson och Johansson pågått, det vill säga från mitten av oktober till slutet av november.⁹²⁸ Denna lokala väckelse och framgång för församlingen innebar att många medlemmar starkt fäste sig vid Algot Niklasson och beundrade honom stort. Efter hans isolering från Pingströrelsen, fortsatte han att besöka andra samfunds församlingar i Jönköping och dess omgivning. En stor grupp medlemmar i pingstförsamlingen besökte dessa möten. Det förekom även att denna rätt stora grupp i församlingen hyrde egen lokal och höll möten med Niklasson som talare. Vissa medlemmar bidrog dessutom med ekonomiskt understöd till honom. Detta förhållande fortsatte att gälla ända tills Georg Gustafsson 1957 tillträdde som ny pastor och föreståndare i pingstförsamlingen. Då satsade han på att ena församlingen. Även bland de ledande, det vill säga inom äldsteskåren, fanns splittring beroende på skilda uppfattningar om Niklasson. Många i församlingen hade agerat för att få den bojkottade Algot Niklasson kallad till biträdande pastor. Vad Gustafsson gjorde efter det att uppgörelse skett inom ledningsgruppen, var att bjuda in Niklasson till en uppgörelse vid ett äldstemöte, alternativt ett församlingsmöte.⁹²⁹

Niklasson kom och deltog i ett församlingsmöte. Georg Gustafssons uppgav att han på nytt offentligt erbjöd sin hjälp åt Niklasson, något denne gjorde fullkomligt klart att han inte var i något behov av. I sitt mer än timslånga tal gick Niklasson till ett frontalangrepp mot både Lewi Pethrus och Gustafsson personligen. Kritiken mot Georg Gustafsson handlade om det lojala stöd för Pethrus han hela tiden gav. Niklasson lämnade upprörd mötet, enligt Gustafsson, men äldste-

---

⁹²⁸ *Dagen* 1950-12-07, s. 1, 8.

⁹²⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5.

kåren och församlingen var nu inne i en process mot ny enighet och sammanhållning, och Niklassons inflytande hade nått en slutpunkt.⁹³⁰

Förnyelseväckelsen är att betrakta som åtminstone en delförklaring till den numerära tillväxt den svenska Pingströrelsen hade under 1950-talets första hälft. Samtidigt fanns det redan då – och finns det än idag hos en del äldre pingstvännen – en vemodsfylld insikt om denna väckelses korta varaktighet. Till det vemodiga hör även huvudpersonen Algot Niklassons så snöpliga och av interna strider bestämda sorti från Pingströrelsens led. En ung, begåvad och karismatiskt utrustad persons predikantbana närmast ödelades, i varje fall var de stora plattformarna och de stora åhörarskarorna inte längre inom räckhåll för honom och hans budskap.⁹³¹

VI:4.5 Gustaf Belingaffären under Georg Gustafssons verksamhetsperiod i Eskilstuna

Georg Gustafsson med familj flyttade till Eskilstuna den 1 oktober 1945. En period som föreståndare och pastor i Filadelfiaförsamlingen tog därmed sin början. Perioden kom att vara i drygt elva år. Precis som under de tidigare verksamhetsåren i Jönköping och Norrköping, följde brodern Simon Gustafsson med till Eskilstuna, och gick in i uppgiften som biträdande pastor och sångledare.⁹³² Församlingen hade drygt 500 medlemmar 1945, en siffra som i början av 1957, då Georg Gustafsson avslutande sin tjänst i församlingen och återvände till Jönköping, hade stigit till drygt 800.⁹³³ Dock skedde i stort sett hela ökningen under åren 1945–1952, under de senare fem åren, 1953–1957, ökade antalet medlemmar med endast 35.⁹³⁴ Totalt för hela perioden var det likväl en god tillväxt, speciellt om man jämför med de övriga

---

⁹³⁰ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5. – Gustafsson var något otydlig om huruvida det var på ett församlingsmöte eller ett äldstemöte Niklasson var med, men av hans berättelse får man intrycket att det var på ett församlingsmöte.

⁹³¹ Olof Djurfeldt, som skrivit om denna väckelse och dess centralfigurer i det nyligen utkomna historieverket om den svenska Pingströrelsen, konstaterar att »i en hel del av det som skrivits om förnyelseväckelsen överväger den pessimistiska analysen«. Se Djurfeldt 2007, s. 190–191.

⁹³² Församlingsmöte 1945-10-07 § 17, KlA:1, PiEa; *EH* 1945-10-25, s. 1017.

⁹³³ Årsberättelse 1945, G:1; 1956, G:2, PiEa.

⁹³⁴ Årsberättelse 1953; 1954; 1955; 1956; 1957, G:2, PiEa.

av landets större pingstförsamlingar och den totala medlemsutvecklingen inom rörelsen.

Under 1950-talets första år upplevde församlingen i Eskilstuna en turbulent tid; en tid av intern dramatik, oenighet och strid. Årsberättelserna talade om kamp och inre problem med ljumhet och världslighet, men även i klartext om »ulvar i fårakläder«.⁹³⁵

Det hela började med delade meningar inom församlingen i samband med att en ny ledare för blåsorkestern skulle väljas. Mot varandra stod ungdomarnas och många orkestermedlemmars kandidat, Bengt Larsson, och församlingsledningens – förvisso även Georg Gustafssons – kandidat, Göte Gustafsson.⁹³⁶ Församlingsledningens kandidat blev vald i januari 1950, men det var ett val som inte accepterades av alla, speciellt inom orkestern. Vid ett församlingsmöte den 5 november 1950 föreslogs att »splittringen inom blåsorkestern skulle tas upp till behandling«. Ett förslag som avslogs med motiveringen att »brödrakåren utreder saken«.⁹³⁷ Brödrakåren var benämningen på församlingens äldstekår. Två veckor senare togs frågan ändå upp vid församlingsmötet. I protokollet står att läsa:

Br[oder] G[eorg] G[ustafsson] talade därefter om blåsorkestern, och gjorde en sammanfattning om dess tillkomst, dess arbete samt orsakerna till den splittring som uppkommit inom densamma. Frågan togs dock icke upp till behandling genast, utan brödrakåren ansåg det lämpligt att först taga ställning till dem i församlingen som ställt sig i opposition mot den av församlingen tillsatta ledaren för blåsorkestern, och mot församlingsledningen.⁹³⁸

Vid detta församlingsmöte inleddes en rad uteslutningar av oppositionella. Den enskilda medlemmen med avvikande mening ställdes inför valet att »antingen böja sig för församlingens beslut och bedja om förlåtelse eller bli skild från densamma«.⁹³⁹ I samtliga protokollförda fall blev det senare – alltså uteslutning – lösningen av problemet.

---

⁹³⁵ Årsberättelse 1951; 1952, G:1, PiEa.

⁹³⁶ Uppgiften lämnad av Stig Källerteg, medlem av församlingen sedan 1943, vid samtal 2006-06-22.

⁹³⁷ Församlingsmöte 1950-11-05 § 12, KIa:2, PiEa.

⁹³⁸ Församlingsmöte 1950-11-20 § 9, KIa:2, PiEa.

⁹³⁹ Församlingsmöte 1950-11-20 § 9, KIa:2, PiEa. – I § 9 står det att den man som väckt frågan den 5 november, Harry Värnevik, inte ville böja sig »då han stridit för en rätt sak«. Lösningen blev att han på egen begäran blev skild från församlingen. Detta handläggningssätt upprepades vid några tillfällen, med samma resultat, se t.ex. Protokoll, församlingsmöte 1951-11-04, § 9.

Ett alternativ vissa medlemmar sökte använda sig av var att begära flyttningsbetyg till Salemförsamlingen, det vill säga Örebromissionens församling i Eskilstuna. Detta nekades dem konsekvent, enligt församlingsmötesprotokollen. Bland dem som sökte denna utväg var oppositionens kandidat till ledare för blåsorkestern, Bengt Larsson, men även han uteslöts istället.⁹⁴⁰

Georg Gustafsson menade att han av en del personer i församlingen vid denna tid uppfattades som en »diktator«, vilken drev en mycket hård linje mot dessa oliktankande personer. Ett exempel på detta var Erik Millard, utesluten i november 1951, som skrev i tidningen *Folket* om skälen varför han och andra blivit uteslutna. Varför måste dessa människor ut ur församlingen, frågade Millard, och svarade:

Jo, därför att de icke kunde inordna sig under past. Gustavssons diktatoriska idéer. För detta måste de ut ur den församling där de under sin uppväxttid haft sitt andliga hem. Det är synd om de församlingar som istället för herdar får diktatorer. [...]

Då jag jämte en annan familj den 4 nov. 1951 blevo uteslutna ur Filadelfia skedde detta under samma grymma och diktatoriska förhållande.

Den stora skara av församlingsmedlemmar som protesterade emot detta orättfärdiga handlingssätt tog man ingen hänsyn till. Motståndet till diktaturen måste slås ned till varje pris. För att få någon motivering för sitt huvudlösa handlingssätt, har man måst tillgripa metoder, som man blyges för att tala om i ett offentligt sammanhang.⁹⁴¹

Georg Gustafsson hävdade, inte minst i efterhand, att den hårda linjen var nödvändig och att uteslutningarna var befogade. »Det var hårda bud i Eskilstuna«, medgav han. Församlingen hade tidigare under många år haft en alltför »snäll« predikant, menade Gustafsson och fortsatte: »jag tyckte att församlingen liknade en karusell som hängde i luften, och jag ville ha ner den på fötterna, så jag fick nånting att arbeta med. Jag ville få den mera i samklang med himlen.«⁹⁴²

På det personliga planet innebar händelserna kring blåsorkestern att han av tre före detta medlemmar blev anklagad inför skattemyndigheten för falskdeklaration – en anklagelse som efter det att

---

⁹⁴⁰ Års- och administrationsmöte 1952-01-06 § 13, KIa:2, PiEa. – För andra fall, se t.ex. Församlingsmöte 1951-11-04 § 8, 9, KIa:2, PiEa.

⁹⁴¹ *Folket* 1953-10-09, s. 3.

⁹⁴² Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5.

den utretts av myndigheten visade sig vara ogrundad, uppgav Georg Gustafsson.⁹⁴³

Lierad med dessa oppositionella var – enligt Georg Gustafsson – härads-hövdingen Gustaf Beling, en inom Pingströrelsen bemärkt och upp-buren person som var medlem av församlingen i Eskilstuna. Förmod-ligen var Gustafssons uppgörelse med Beling den allvarligaste kris han någonsin upplevde under sin tid som pastor och församlings-föreståndare inom Pingströrelsen. Beling hade nära band till Lewi Pethrus. I moralfrågor, som på 1950-talet alltmer upptog intresset inom rörelsen, var Beling en kompromisslös företrädare för den linje svensk pingströrelse stod för.

Redan vid 1943 års predikantvecka i Filadelfiakyrkan i Stockholm framträdde Gustaf Beling, då bosatt och verksam i Örnsköldsvik, och gjorde inlägg i samtalet. Då handlade det om den eventuella fara som den så kallade »andra generationen« kunde utgöra inom Pingströrelsen. En rädsla fanns för att denna generation inte skulle ha gjort lika genuina andliga upplevelser som första generationen, och att en ny »världslighet« genom den generationen skulle komma in och så att säga inifrån hota livet i församlingarna.⁹⁴⁴ Inga tillgängliga uppgifter tyder på att Georg Gustafsson och Gustaf Beling sammanträffat innan denna predikantvecka hölls. I sak var de säkerligen överens i denna fråga vid denna tidpunkt: världsligheten skulle hållas borta från församlinglivet. *Evangelii Hårold* skrev egentligen endast att Beling yttrat sig, men om Gustafssons inlägg var tidningen mer utförlig:

»Det här är precis som för 25 år sedan!«, utropade den ren grånade kämpen, Georg Gustafsson, då han manade till fortsatt kamp mot synd och värld. Han gjorde sig även till tolk för alla bröderna och även församlingarna i landet, då han uttryckte sin glädje och sin tacksamhet till Gud för

---

⁹⁴³ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5. Episoden finns utförligt skildrad hos Lundgren 1984, s. 55–58. I intervjun med Ivar Lundgren uppgav Georg Gustafsson att dessa personer skrev i tidningarna och framförde sina anklagelser mot honom – en uppgift Lundgren vidareförde i sin bok. Min genomgång av tidningarna *Folket* i Eskilstuna, *Eskilstuna-Kuriren*, *Aftonbladet* och *Expressen* – de tidningar Gustafsson uppgav – ger dock klen stöd för denna uppgift. Erik Millards artikel i *Folket* 1953-10-09, s. 3 är enda exemplet på klar tidningspolemik mot Georg Gustafsson från någon utesluten.

⁹⁴⁴ *EH* 1943-12-23, s. 1019–1020.

artiklarna i n:r 49 av *Evangelii Härold*, där Filadelfiaförsamlingen i Stockholm deklarerade sin ståndpunkt i denna fråga.⁹⁴⁵

Vid predikantveckan 1949 agerade Gustaf Beling – då Eskilstunabo och häradshövding där – i en fråga som placerade honom i uppmärksamhetens centrum. Han begärde ordet och ville tala om något som var aktuellt och som »för hans del blivit till ett nödrop«:

Han vädjade till predikantveckan och Filadelfiaförsamlingen att i någon form till myndigheterna *inlämna en protest emot den nya läroboken för folkskolorna, som är under utarbetande*. Boken har visat sig innehålla en mängd svordomar. Boken har för övrigt diskuterats i hela den svenska pressen. Broder Beling föreslog, att en skrivelse skulle tillställas konungen. Veckan beslöt i överensstämmelse med förslaget. Till att underteckna protesten valdes bröderna Pethrus, Beling och Bagström. Protestmöten komma även att anordnas utöver hela landet med anledning av denna sak.⁹⁴⁶

I skrivelsen till kungen sades att:

Vi hysa den fasta tillförsikten, att en hänvändelse till Eders Majestät i syfte att vinna skydd för ungdomen mot de nedbrytande och förförande krafterna i tiden ej skall lämnas obeaktad. [...] I dessa dagar ha i skilda delar av vårt land och i olika läger uppstått oro och allvarliga bekymmer över en läsebok Möte med svenska författare från Strindberg till 1930-talet, avsedd att i skolorna sättas i händerna på barn och ungdom med den officiella sanktion en skolbok alltid åtnjuter. Texterna i denna bok hava valts så, att däri influerats en mängd svordomar och råa uttryck.⁹⁴⁷

Av skrivelsen framgick att det var 800 predikanter, de flesta familjefäder, som vädjade i denna sak. Predikanterna hade »dryftat gemensamma frågor till främjandet av en gägnelig kristen insats« under en vecka, framhölls det.

Även i detta ärende var Georg Gustafsson och häradshövding Beling eniga om tagen. Möte hölls i Filadelfiakyrkan Eskilstuna med syftet att backa upp skrivelsen. Den 25 januari 1950 hölls detta möte – i protest mot »snuskliteraturen och framför allt mot den nya skolläseboken 'Möte med svenska författare'« – som församlingsprotokollet

---

⁹⁴⁵ EH 1943-12-23, s. 1021. – Artikeln med uttalandet från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm mot världsligheten hade varit publicerad i EH 1943-12-09, s. 984 och bar rubriken: »Skicken eder icke efter denna världen. Ett ståndpunktstagande av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.«

⁹⁴⁶ EH 1949-12-29, s. 956. – Skrivelsen i dess helhet publicerades i EH 1950-01-12, s. 33.

⁹⁴⁷ EH 1950-01-12, s. 33.

formulerade det. Som talare vid mötet medverkade skriftställaren Ebbe Reuter Dahl och författarinnan Magda Bergkvist von Mirback.⁹⁴⁸

Med Ebbe Reuter Dahl inledde Gustaf Beling därefter ett nära samarbete. De två drog under år 1950 igång en kampanj mot författaren Vilhelm Moberg och hans året innan utgivna *Utoandrarna*, första delen av emigranteposet. Det var en aktion som uppmärksammades livligt i svenska media. Reuter Dahl och Beling var upprörda över språket och den sexuellt laddade skildring Mobergs bok innehöll. De två skrev därför brev till svenskättlingarna i USA, via en svenskspråkig tidning i landet, och uppmanade dessa döttrar och söner till svenska emigranter att bojkotta Moberg. Vilhelm Moberg var en författare av »snusk-litteratur« och en ungdomens förförare, enligt Beling och Reuter Dahl, och därför var uppmaningen till svenskamerikanerna: tala inte med honom och ge honom inte någon som helst information. Moberg vistades i de amerikanska svenskbygderna vid denna tid, och gjorde där research för de kommande tre delarna av episet.⁹⁴⁹

Moberg svarade genom sin advokat Hemming Sjöberg och hotade med stämning för förtal och ärekränkning, om inte en ursäkt från de två publicerades.⁹⁵⁰ Inför detta hot kapitulerade Reuter Dahl och Beling och skrev den begärda ursäkten till Moberg.⁹⁵¹ Därmed var saken utagerad.

Strax efter det att kampanjen mot Moberg var avslutad, med ingen eller »ringa verkan«, enligt Belings egen bedömning,⁹⁵² blev härads-hövdingen på nytt engagerad i kretsen kring Lewi Pethrus. Den 14 april 1950 hölls nämligen ett möte i Örebro där »Sällskapet för trosfrihet och kristen moral« bildades. En av de i detta sällskap engagerade var pingstledaren. Vid mötet i Örebro tillsattes en kommitté på fem personer, som skulle driva sällskapets verksamhet framåt. Sammankallande i denna kommitté blev Gustaf Beling. »Sällskapet för trosfrihet och kristen moral« skulle verka för att »vid nomineringar till allmänna val få fram personer som representerar en levande kristendom och vakar över de kristna värdena i samhället«. Det skulle ske genom att »det på valbara platser uppsatts sådana personer som vi är

---

⁹⁴⁸ Församlingsmöte 1950-01-16 § 9, KlA:2, PiEa

⁹⁴⁹ *Folket* 1950-12-18, s. 1; 1951-01-17, s. 1.

⁹⁵⁰ *Folket* 1951-01-05, s. 5.

⁹⁵¹ *Folket* 1951-01-09, s. 1; 1951-01-15, s. 5.

⁹⁵² *Folket* 1951-01-17, s. 1.

säkra på är våra vänner«. Målsättningen var alltså densamma som den senare bildade tidigare omnämnda organisationen »Kristet Samhällsansvar« (KSA – bildat 1956) kom att få. Den av Beling samman kallade kommittén träffades och sammanträdde endast två gånger – så långt känt, nämligen i april och oktober 1950.⁹⁵³

Den i början av 1950-talet uppseglande konflikten mellan Georg Gustafsson och Gustaf Beling berodde säkerligen inte på den senares engagemang i folkmoralfrågorna. Där var de två helt säkert på samma linje. Snarare torde det bland annat och i första hand, sett ur Belings perspektiv – ha gällt den vilja till ekumenisk öppenhet och aktiva strävan till samarbete med andra kristna samfunds församlingar, som Beling företrädde och som Gustafsson och församlingen ännu inte kunde eller ville bejaka. Den 19 december 1951 offentliggjordes planerna på en stor ekumenisk väckelsekampanj i Eskilstuna hösten 1953, där Svenska kyrkan och frikyrkorna tillsammans skulle stå för arrangementet. Bland undertecknarna av uppropet för bred kristen samverkan i förberedelsearbetet inför kampanjen återfanns någon präst från Svenska kyrkan, några pastorer från frikyrkorna, däribland Salemförsamlingens föreståndare Josef Sollerman, och häradshövding Beling från pingstförsamlingen.⁹⁵⁴

På ett församlingsmöte med Filadelfiaförsamlingen i januari 1952 försökte Beling få stöd för sin tanke om deltagande i den planerade ekumeniska väckelsekampanjen, men misslyckades. I protokollet skrevs:

Br. Gustaf Beling framförde en förfrågan, från de olika församlingarna i staden om vi ville delta i en gemensam aktion till ökad aktivitet i staden. Församlingen beslutade att inte delta i någon som helst allians utan beslutade att fortsätta arbetet efter samma linjer som tidigare.⁹⁵⁵

Enligt protokollet tycks positionerna vara klara: Beling var för ekumenisk öppenhet, medan församlingen och dess ledning intog en anti-ekumenisk och isolationistisk position. Så enkelt var det troligen inte. Det fanns också en annan aspekt på detta. Senare framkom att Filadelfiaförsamlingens ställningstagande skulle förstås som en demonstration

---

⁹⁵³ Johansson 1985, s. 61. Se även *Dagen* 1950-04-17; Sahlberg 2009a, s. 294–297.

⁹⁵⁴ *Folket* 1951-12-19, s. 1.

⁹⁵⁵ Församlingsmöte 1952-01-21 § 11, KlA:2, PiEa.

riktad mot Salemförsamlingen för dess agerande visavi de under blåsorkesterledarstriden ur Filadelfia uteslutna medlemmarna.

Enligt vad *Eskilstuna-Kuriren* erfarit skall skälet till Filadelfiaförsamlingens avböjande att delta i den kristna kampanjen i Eskilstuna bero på den animositet som uppstått genom att Salemförsamlingen i Eskilstuna upptagit en del medlemmar som dels utträtt och dels uteslutits ur pingstförsamlingen.⁹⁵⁶

Filadelfiaförsamlingens tidigare och fortsatta agerande bevisar att det låg sanning i det som »*Eskilstuna-Kuriren* erfarit«. Exempelvis hade de båda församlingarna Filadelfia och Salem haft gemensamma tältmöten några år under 1940-talets andra hälft, alltså en form av alliansmöten, om än mellan två döparförsamlingar.⁹⁵⁷ Vidare hade Filadelfiaförsamlingen bistått och fortsatte att bistå Svenska kyrkan i Husby-Rekarne i dess söndagsskolarbete⁹⁵⁸ – en samverkan utanför döpargemenskapen.

Georg Gustafsson bekräftade i intervju med tidningen *Aftonbladet* att det var som *Eskilstuna-Kuriren* uppgav:

– Orsaken till att vi inte ville vara med i den kristna kampanjen var interna angelägenheter, säger pastorn.

Denna »interna« orsak var att filadelfiaförsamlingen uteslutit en del medlemmar som uppträtt »olämpligt« ur församlingens synpunkt. De har nu upptagits i en annan församling, vilken var med i kampanjen.

– Vi anser att man skulle ha ställt sig solidarisk med oss när vi ville ställa dessa utanför den kristna gemenskapen, säger pastor Gustafsson, som påpekar att pingstvännerna i söndagsskolverksamheten samarbetar med andra kristna organisationer.⁹⁵⁹

För Gustaf Beling blev relationen till Filadelfiaförsamlingen och dess föreståndare relativt snart så otillfredsställande att han beslöt sig för att begära utträde. Detta skedde i maj 1953. I församlingsprotokollet står:

---

⁹⁵⁶ *Eskilstuna-Kuriren* 1953-10-08, s. 9.

⁹⁵⁷ Församlingsmöte 1947-07-06 § 9; 1948-05-07 § 11, KIa:2, PiEa.

⁹⁵⁸ Församlingsmöte 1952-01-21 § 2, KIa:2, PiEa. – I protokollet står: »En skrivelse upplästes från kyrkoherde Svan i Husby-Rekarne, vari han tackar för all hjälp församlingen lämnat till deras söndagsskola.«

⁹⁵⁹ *Aftonbladet* 1953-10-07, s. 5

Följande syskon hade i brev som upplästes begärt utträde ur förs. för att kunna verka Guds verk mera fritt var det bäst passade dem, Gustaf Beling, Elsa Beling och Mats Beling. Beslutades skilja dem från församlingen.⁹⁶⁰

Anmärkningsvärt nog dröjde det drygt tre månader innan denna händelse blev offentliggjord. I Pingströrelsens tidningar *Evangelii Härold* och *Dagen* skrevs inte ett ord om saken. I oktober presenterades schismen i Eskilstuna som en nyhet. Tidningen *Aftonbladet* slog upp den på förstasidan:

SCHISM inom pingströrelsen

Och på sidan fem:

Pingstpamp lämnar Pethrus – »förlegat partisinne«

En av de mest kända medlemmarna inom pingströrelsen, häradshövding *Gustaf Beling* i Eskilstuna, har i dagarna lämnat pingstvänleden. Det sker sedan filadelfiaförsamlingen i hans hemstad vägrade delta i en stort upplagd kristen kampanj nyligen i vilken frikyrkorna i övrigt liksom också statskyrkan deltog.

– Jag anser att pingstförsamlingen här representerar en förlegad ståndpunkt när den inte vill vara med i dessa allmänkristliga ansträngningar. Det är partisinne att inte kunna vara med om ett gemensamt kristet arbete, säger häradshövdingen som inte vill dela ansvaret för ett sådant ställningstagande.⁹⁶¹

Tidningen *Folket* i Eskilstuna hade på förstasidan rubriken:

Eskilstunas pingstvän nr 1 »hopper av«. Kristna kampanjen orsakade oenighet.⁹⁶²

I *Folkets* intervju med Georg Gustafsson framhöll han, på samma sätt som han gjort i *Aftonbladet*, att det var den bristande solidaritet Salemförsamlingen visat då uteslutna medlemmar intagits där, som var huvudskälet till att församlingen ställt sig utanför den allkristna kampanjen. Men motivbilden vidgades samtidigt något:

– Men vi anser inte att allians är den rätta grunden för enighet, säger han. En enighet kan byggas endast på Guds ord. [...]

– Vi anser också inom pingstförsamlingen att vi alltid blivit ställda i ett utsatt läge, och det har väl också påverkat vår inställning.⁹⁶³

---

⁹⁶⁰ Församlingsmöte 1953-05-18 § 11, Kla:2, PiEa

⁹⁶¹ *Aftonbladet* 1953-10-07, s. 1; 5.

⁹⁶² *Folket* 1953-10-07, s. 1.

⁹⁶³ *Folket* 1953-10-07, sista sidan.

Det var alldeles tydligt att Gustaf Beling inte erkände någon koppling mellan den tidigare striden kring ledarfrågan för blåsorkestern, behandlingen av de uteslutna och Filadelfias inställning till den samkristna kampanjen. Sitt uttråde ur församlingen motiverade han genom att hänvisa till »förlegat partisinne«. För Georg Gustafsson var sambandet mellan dessa tre faktorer avgörande. Han menade att Beling tydligt ställt sig på de oppositionellas sida, detta framkommer i intervju-materialet med honom.⁹⁶⁴

Gustafsson hävdade att han blev varnad av pastorn i pingstförsamlingen i Örnsköldsvik, Stellan Baggström, redan i samband med att Gustaf Beling flyttade från Norrlandsstaden till Eskilstuna. Baggström skulle då ha sagt till honom att Beling egentligen inte borde ha fått flyttningsbetyg med rekommendation, men samtidigt förklarat sig inte ha orkat ta strid med denne. »Men dig kommer han inte att kunna trampa på«, påstods Baggström ha sagt.⁹⁶⁵ Det handlar här om samme Baggström som 1949 tillsammans med Lewi Pethrus och Gustaf Beling undertecknade protestbrevet till konungen ifråga om skolläseboken i svensk litteraturhistoria. Informationen innebar helt säkert att Gustafsson intog en vaksam och reserverad hållning mot Gustaf Beling. Så berättade han till exempel att Beling och ett par andra välsituerade medlemmar tidigare erbjudit honom att få en bil som gåva, vilket han avböjde. »Den dag jag får pengar köper jag mig en bil«, svarade han. »De ville låsa fast mig«, men »jag ville ha händerna fria«, hävdade han och tillade: »jag kände redan då att nånting var fel«.⁹⁶⁶

VI:4.6 Maranatarörelsens framväxt ur ett Jönköpingsperspektiv

I början av februari 1957 återkom Georg Gustafsson till Jönköping och pingstförsamlingen där. På en månad när var det då 20 år sedan han hade flyttat därifrån. Han hade i mars 1937 lämnat tjänsten som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen, som då hade ungefär 1 100 medlemmar. När han återinträdde i föreståndartjänsten hade antalet för-

---

⁹⁶⁴ Georg Gustafsson i bandad intervju nr 5.

⁹⁶⁵ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5.

⁹⁶⁶ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5.

samlingsmedlemmar stigit till drygt 1 500⁹⁶⁷ Av samtliga dåvarande pingstförsamlingar var det endast två som var större, nämligen Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Smyrnaförsamlingen i Göteborg. Denna tredjeplats har församlingen i Jönköping behållit sedan dess. Då Georg Gustafsson 1967 avslutade sin tjänst som församlingsanställd pastor och blev pensionär hade medlemsantalet ökat med ytterligare två hundra till något över 1 700.⁹⁶⁸ Brodern Simon Gustafsson föredrog att stanna kvar i sin tjänst i Eskilstuna, vilket innebar att det mer än 30-åriga samarbetet mellan bröderna Gustafsson nu var avslutat.

Det var som ovan visats (i avsnittet om Algot Niklassonaffären) till en församling uppdelad i olika läger, som Georg Gustafsson kom då han återvände till Jönköping. Församlingen var om inte splittrad i praktiken, så ändå mentalt indelad i skilda grupperingar. Det tog några år under senare delen av 1950-talet att övervinna dessa problem och återskapa enhet och intern sammanhållning.⁹⁶⁹ Den processen var knappt avslutad förrän ett nytt hot dök upp, nämligen Maranatarörelsens etablering i Jönköping.

Curt Dahlgren har, i sin avhandling *MARANATA. En sociologisk studie av en sektörelsens uppkomst och utveckling*, utförligt beskrivit och analyserat faktorer och förhållanden som bidrog till Maranatarörelsens framväxt i Sverige.⁹⁷⁰ Dahlgren sökte analysera den svenska Pingst-örelsens utveckling under 1940- och 1950-talen och där finna orsaker och förklaringar till Maranatarörelsens uppkomst. I analysen brukade han N.J. Smelters två determinanter för förklaring av kollektivt beteende, nämligen *strukturell spänning* och *strukturellt befrämjande*. Den förstnämnda determinanten handlar om, med den innebörd som J. Wilson givit den och som Dahlgren använde, att spänningar uppkommer då accepterade normer inte överensstämmer med ett systems värden. Dahlgrens hypotes blev därför »att förändringar inom Pingst-örelsen på 1940- och 1950-talen medförde nya normer som upplevdes

---

⁹⁶⁷ Årsberättelser, AV:1, FiJa. – Av årsberättelse för år 1956 framgick att medlemsantalet 1957-01-01 var 1 516.

⁹⁶⁸ Årsberättelser, AV:1, FiJa. – Av årsberättelsen för år 1966 framgick att medlemsantalet 1967-01-01 var 1 716.

⁹⁶⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5. Se även Lundgren 1984, s. 117–118.

⁹⁷⁰ Dahlgren 1982. – En översikt över Maranatarörelsens uppkomst och utveckling i Sverige återfinns även hos Aronson 2005, s. 99–138.

stå i strid med Pingströrelsens ursprungliga värden.«⁹⁷¹ Resultatet kan bli otillfredsställelse med rådande förhållanden. »Strukturell spänning är emellertid inte tillräcklig för att förklara varför schismer uppträder. Otillfredsställelse med rådande förhållanden kan naturligtvis öppet uttryckas inom en rörelse utan att rörelsen erbjuder någon reell lösning på otillfredsställelsen. Detta tillstånd kan förklaras med Smelsers andra determinant, *strukturellt befrämjande*.«⁹⁷² Även här valde Dahlgren att använda Wilsons förslag till identifikation och konkretisering av de strukturella faktorer som kan vara schismbefrämjande hos en rörelse. Det kan vara faktorer som:

- Det existerar goda möjligheter att bilda smågrupper.
- Organisatorisk centralisering.
- Hur auktoriteten legitimeras.
- Om rörelsens organisation upplevs som helig eller inte.
- Fördömer rörelsens ideologi allt nytänkande som heresi, eller är ideologin så öppen att alla kan påstå sig ha uppenbarat sanningen?
- I vilken utsträckning existerar institutionaliserade metoder för lösning av konflikter?
- Finns kanaler genom vilka missnöje kan uttryckas?⁹⁷³

I skildringen av svensk pingströrelsens utveckling valde Dahlgren att fokusera på startandet och driften av tidningen *Dagen*, bildandet av pingstbanken Allmänna Spar- och Kreditkassan 1951 och dess fortsatta verksamhet, IBRA-Radios tillkomst 1955 och de ekonomiska utmaningar den verksamheten innebar. Han fokuserade även på det nya politiska engagemanget och den nya attityden till ekumenisk samverkan som växte fram. Innebar dessa företag och uttryckte denna förändrade attityd gentemot samhället och samfunden samtidigt en lansering av nya normer, som kunde uppfattas stå i strid med rörelsens ursprungliga värden?⁹⁷⁴ Dahlgrens slutsats blev:

---

⁹⁷¹ Dahlgren 1982, s. 38. Dahlgren byggde på Smelser, N.J. 1962. *Theory of Collective Behaviour* och på Wilson, J. 1971. The Sociology of Schism, i *A Sociological Yearbook of Religion in Britain*, 4:1–20.

⁹⁷² Dahlgren 1982, s. 38–39.

⁹⁷³ Dahlgren 1982, s. 39.

⁹⁷⁴ Dahlgren 1982, s. 60–74.

Att *empiriskt* belägga antagandet att förändringarna inom Pingströrelsen under 1940- och 1950-talen ledde till en konflikt mellan ursprungliga värden och nya normer, och att denna konflikt skulle ge upphov till känslor av otillfredsställelse med rådande förhållanden, och att denna otillfredsställelse i sin tur skulle utgöra en grogrund för Maranatarörelsens framväxt, är omöjligt.⁹⁷⁵

Samtidigt menade Dahlgren att antagandet om en konflikt mellan ursprungliga värden och nya normer likväl framstod som rimligt. Men teorin om strukturell spänning räckte inte som enda förklaringsmodell, och för att leda antagandet i bevis behövdes empiriskt material som uppenbarligen inte var lätt att finna.⁹⁷⁶

Angående determinanten *strukturellt befrämjande*, och de faktorer som konkretiserar detta begrepps innebörd, konstaterade Dahlgren i sammandrag följande:

Det fanns goda möjligheter för smågrupper att bildas inom pingstförsamlingarna. Några av de första maranataförsamlingarna formerades utifrån smågrupper.

Pingströrelsen kan ses som alltmer centraliserad under 1950-talet. Rörelsens uppmärksamhet riktades i stor utsträckning på de gemensamma företagen, Dagen och IBRA, och dessas dåliga ekonomi. Dagen fick dessutom en central roll i det den kunde användas i kampen mot oliktankande.

Pingströrelsens karismatiska karaktär hade minskat. Upplevelsen av en rörelse som helig och övernaturligt präglad motverkar benägenheten att lämna den. Minskad karismatisk prägel skulle alltså befrämja benägenheten till separation.

När det gäller Pingströrelsen måste man skilja mellan olika typer av organisationer. Dagen, Spar- och Kreditkassan och vigselnämnden hade inget heligt över sig. Den lokala församlingen kunde fortfarande framstå som helig, men i den mån rörelsen identifieras med dess icke-heliga organisationer, kan alltså det perspektivet dominera bilden och ge incitament till schism och separation.

Man kan knappast påstå att Pingströrelsens ideologi fördömde allt nytänkande som heresi, åtminstone inte sådant nytänkande som ledde till grundandet av en dagstidning, ett radioblag, en bank och liknande institutioner. Däremot accepterade inte rörelsens ideologi nyheter som på något sätt kritiserade rörelsen.

---

⁹⁷⁵ Dahlgren 1982, s. 76.

⁹⁷⁶ Dahlgren menade att t.ex. Leon Fastingers teori om kognitiv dissonans kan användas för att påvisa faktorer som talar för det rimliga i att antaga ett sådant samband (Dahlgren 1982, s. 77).

Pingströrelsen förefaller inte ha haft några institutionaliserade metoder för att lösa konflikter inom eller mellan församlingar. Uteslutning var sättet att avlägsna interna problem.

Det fanns vissa möjligheter för avvikande pingstvännen att uttrycka sitt missnöje. Så kunde exempelvis i viss utsträckning en alternativ linje till den officiella, som hade Dagen som språkrör, drivas i veckotidningen Evangelii Härold.⁹⁷⁷

Riktigheten i Dahlgrens analys, att huvudförklaringen till Maranatarörelsens tillkomst är att söka i Pingströrelsens utveckling och struktur under 1940- och 1950-talen, bekräftas om man lyssnar till den kritik som maranataledarna riktade mot moderrörelsen vid 1960-talets början. Den bild de gav av Pingströrelsen var naturligtvis subjektiv och vinklad, men de sköt in sin kritik på många av de faktorer Dahlgren listade som schismbefrämjande. I tidningen *Expressen*, den 6 november 1961, formulerade den då Jönköpings-baserade predikanten Donald Bergagård tillsammans med Arne Imsen kritiken mot främst Pingströrelsen, men i viss mån hela frikyrkligheten, i följande punkter:

- Det ligger för stor koncentrerad makt i topporganisationerna, som utövar ett centraldirigerat välde. Alltför många ledare har i stället för herdar blivit herrar över församlingarna. Den personliga friheten håller på att kvävas.
- Det har gått för mycket affärsverksamhet i rörelserna. Utgivandet av t.ex. pingstvännernas tidning *Dagen* (som ej anses nå utanför den egna kretsen) betraktas som ett missbruk av anförtrodda medel. Det vore bättre att lägga ner tidningen och använda tidningsmiljonerna till att sända ut kanske hundratals missionärer ut på fältet.
- Den andliga verksamheten har kommit i kläm. De tidigare fria och levande församlingarna har stelnat i formerna. Det är för mycket verksamhet och för lite andlig väckelse.
- Släpphäntheten mot syndbegreppen är för stor. Det dansas i ungdomslokalerna. Medlemmarna röker och går på bio och teater. Detta är ledarnas fel.
- Unga och gamla skall inte skiljas åt. De skall tillsammans få uppleva väckelsen.⁹⁷⁸

---

⁹⁷⁷ En sammanfattning efter Dahlgren 1982, s. 78–81.

⁹⁷⁸ *Expressen* 1961-11-06, s. 18.

Den norska Maran Ata-rörelsen, vars första församlingsbildningar skedde i Skien våren 1958, och i Oslo oktober 1959, leddes av den tidigare pingstevangelisten, Aage Samuelson. Denne hade 1957 lämnat den norska Pingströrelsen. I Sverige var det medarbetaren i församlingen Kristen Gemenskap i Stockholm, den norskfödde Arne Imsen (1930–1999), och andrepastorn i Elimförsamlingen i Örebro, Donald Bergagård (född 1936), som vid 1950-talets slut odlade kontakten med Samuelson. Båda försökte införa Maran Ata-väckelsen i sina respektive församlingar, men misslyckades.⁹⁷⁹

Det blev istället en genom schism bildad grupp i Örebro, som kom att utgöra grunden för den svenska Maranatarörelsen. Gruppen, som kallade sig »Bönegruppen i Örebro«, hade våren 1956 lämnat Elimförsamlingen – den bestod då av ett 30-tal personer.⁹⁸⁰ Gruppen inbjöd Arne Imsen som talare vid offentliga möten hösten 1959. I samband med Imsens engagemang, som blev varaktigt, bytte gruppen namn till »Kristen Gemenskap« – alltså samma namn som den församling i Stockholm hade, där Imsen varit predikant några år. Året därpå, 1960, kallades Imsen som föreståndare för Örebrogruppen, och i samband med hans tillträde ändrades namnet igen, då till Örebro Fria Församling.⁹⁸¹

Det var medlemmarna i Örebro Fria Församling som sedan evangeliserade i allt vidare kretsar och spred maranatabudskapet. Under hösten 1960 främst i Närke, men redan i början av 1961 var det dags för möte i Jönköping. I »*Midnattsropet*. *Se brudgummen kommer! Organ för andlig väckelse*« skrevs det i februari-numret 1961 om »Fria toner i Jönköping«, Pelarsalen, Folkets hus:

Under tre timmar varade mötet. Många stora och runga batterier har ställts upp i denna gamla läsarstad, men fråga är om inte kvällens medverkande var det rörligaste och effektivaste; det var träffsäkra avslöjanden av religio-

---

⁹⁷⁹ Dahlgren 1982, s. 85–88; Aronson 2005, s. 101–107.

⁹⁸⁰ Utbrytningen 1956 var det långsiktiga resultatet av dessa personers kritik mot Elimförsamlingens pastor Alvar Blomgren för att han inte stött Lewi Pethrus, utan snarare tagit parti för Sven Lidman, under striden dem emellan våren 1948. De var även kritiska mot nya verksamhetsformer som införts i församlingen, t.ex. speciell verksamhet för ungdom och radioprogrammet »Ungdomens kväll« som sändes från Elimförsamlingen i Örebro i Sveriges Radio. Programmet ansågs av den kritiska gruppen vara alltför modernt och amerikaniserat. (Dahlgren 1982, s. 82–83, 89)

⁹⁸¹ Dahlgren 1982, s. 83, 89; Aronson 2005, s. 107.

citeten [sic!] som bombarderades, alla kemiskt fria från vad vi tidigare hört om värvningstendenser och församlingsbildningar. Det var inga nålstyng åt någotdera hållet, utan bibliska väckelsetoner alltigenom. [...] Bröderna Imsen, Bergagård med flera stod för salvorna och de visste berätta, att här som överallt, talar man helst om ungdomsrörelser, filantropi och politik. [...] Det finns en oerhörd längtan hos många i Jönköping efter andlig förnyelse och väckelse, och många små »privata« bönegrupper samlas regelbundet i hemmen för att bedja härom.⁹⁸²

Även i Falköping hade genom separation en fri församling bildats: Sionförsamlingen. Denna församling bistod Örebro Fria Församling i dess fortsatta satsning på verksamhet i Jönköping under år 1961. I Jönköping fanns sedan tidigare en bönegrupp om 10–15 personer, och eftersom den träffades på fredagskvällarna kallades den Fredagsgruppen. Om gruppen visste tidningen *Midnattsropet* att förtälja:

För många år sedan började några pingstvännen samlas i hemmen på fredagarna till bönemöte, man kallade dem Fredagsgruppen och från »högre ort« sade man, att de var köttklumpar, som skulle opereras bort. Men himmelens Gud var ibland dem med sin Ande och Herren botade några sjukdomsfall och olycksfall då bröderna lade händerna på de sjuka.⁹⁸³

Gruppen kom genom den offentliga mötesverksamhetens resultat att på kort tid utvecklas till Jönköpings Fria Församling, vars föreståndare Donald Bergagård blev.⁹⁸⁴ Det var denna församling som kom svensk press att i november 1961 på allvar uppmärksamma vad som ännu kallades »den fria församlingsverksamheten«, benämningen Maranata kom i bruk först under år 1962. Jönköpingsförsamlingen höll nämligen sin första offentliga dopförrättning, och gjorde det i stadens varmbadhus, som man hyrt för ändamålet. Försök hade gjorts att få använda någon av samfundens lokaler, men utan framgång. Till Filadelfiaförsamlingen och Georg Gustafsson hade församlingen inte ansett det vara lönt att ens ställa frågan.⁹⁸⁵ Evenemanget ägde en dubbel laddning: dels visade det på animositeten mellan de traditionella frikyrkorna och den nya rörelsen, dels var dop i ett varmbadhus i sig något uppseendeväckande:

---

⁹⁸² *Midnattsropet* nr 2 1961, s. 6.

⁹⁸³ *Midnattsropet* nr 11–12 1961, s. 15.

⁹⁸⁴ *Expressen* 1961-11-06, s. 18; Dahlgren 1982, s. 91.

⁹⁸⁵ *JP* 1961-11-15, s. 4; *Smålands Folkblad* 1961-11-15, s. 2.

Lördagen den 11 november förrättades den första dopförrättningen i Jönköpings Fria Församlings historia. Bröderna Imsen och Bergagård samt en skara sångare från Örebro och Falköping medverkade i det välbesökta mötet. Badhuset var fyllt av intresserade från golv till tak. Fotografer och journalister fotograferade och skrev. Det var tydligen en sensation i Jönköpings historia.⁹⁸⁶

Enligt uppgifter i pressen var det cirka 200 personer samlade och det var sex personer som döptes.⁹⁸⁷ Från de ansvarigas håll hade det redan samma dag som dopförrättningen hölls givits besked om att döpanDET i badhuset också skulle ses som en protesthandling. Protesten gällde »den kalla formalism som smugit sig in i alla friförsamlingar«, den gällde »det partivälde som utvecklats speciellt inom pingstväckelsen« och den gällde att den kristna ungdomen »bara blir bjudna på underhållning och teater«, det vill säga, menade Donald Bergagård, »vad är ett organiserat möte annat än teater?«.⁹⁸⁸

Dopförrättningen väckte som sagt diskussion i pressen. Signaturen PeWe beskrev i *Smålands Allehanda* evenemanget under rubriken »Applådaskor för Gud smaklöst mötesinslag«. Han hävdade att »Det hela antog sådana former att det är med stor tveksamhet man vill kalla det ett möte med religiöst syfte«. Predikanten gjorde meterhöga hopp på estraden, vilka han – enligt referenten – motiverade med att »jag är frälst till både armar och ben så jag kan kosta på mig att hoppa«. För övrigt var det applåderna för Gud och Kristus som pågick i flera minuter, samt handklappandet under den unisona sången, som sågs som mest stötande. Signaturen PeWe menade att dessa inslag »gav ett beklämmande intryck av drift med andliga värden«.⁹⁸⁹

Det var Jönköpings Fria Församling som först började annonsera under rubriken Maranata, det skedde den 27 april 1962, då församlingen var cirka ett halvår gammal och räknade omkring 100 medlemmar.⁹⁹⁰ Dahlgren konstaterade i sin undersökning:

---

⁹⁸⁶ *Midnattsropet* nr 11–12 1961, s. 13.

⁹⁸⁷ *JP* 1961-11-13, s. 4; *Smålands Allahanda* 1961-11-13, s. 1; *Smålands Folkblad* 1961-11-13, s. 1.

⁹⁸⁸ *Smålands Allehanda* 1961-11-11, s. 1, 3. – Samma protestpunkter formulerades även i *Smålands Folkblad* 1961-11-13, s. 1.

⁹⁸⁹ *Smålands Allehanda* 1961-11-14, s. 3. För övriga inlägg, se t.ex. *JP* 1961-11-15, s. 4; *Smålands Folkblad* 1961-11-15, s. 2; 11-16, s. 3, 11-18, s. 2.

⁹⁹⁰ Dahlgren 1982, s. 94–95. – Annonsen var införd i *JP*; Aronson 2005, s. 109.

I och med att man våren 1962 införde ordet Maranata som en beteckning på den fria församlingsverksamheten, började man kalla sina möten för Maranatomöten och sina församlingar för Maranataförsamlingar.⁹⁹¹

Maranataförsamlingen i Jönköping fick under mars månad 1963 intensiv uppmärksamhet i riksmidia. Orsaken var det så kallade Vaggerydsfallet. En 13-årig diabetessjuk pojke dog sedan föräldrarna av trosskäl avbrutit insulinbehandlingen. Vid ett möte den 24 februari blev pojken föremål för förbön, och föräldrarna och pojken själv blev övertygade om att han blivit helbrägdagjord, därför avbröts insulinbehandlingen. Efter en vecka var pojken sämre, och pastor Bergagård tillkallades för ny förbön. Bergagård sade då till föräldrarna att pojken måste få insulin eller läkare tillkallas, om inte en märkbar förbättring skett redan samma dag. Dagen efter tillkallades läkare som konstaterade halvkoma, och pojken fördes till lasarettet i Jönköping för intensivbehandling. Men något dygn senare dog pojken. Debatten efter denna händelse blev häftig, speciellt kring ansvarsfrågan. Efter Medicinalstyrelsens utredning där ett klart samband mellan den avbrutna insulinbehandlingen och pojkens död slogs fast, stod det klart att åtal för »oavsiktligt vållande till annans död« kunde väckas mot föräldrarna. Så skedde och rättegång hölls i maj 1964. Domen blev 30 dagsböter vardera för föräldrarna.⁹⁹²

Socialstyrelsen gick på senhösten 1963 ut med en skrivelse till barnavårdsnämnderna i Sverige, vari det sades vara »olämpligt, att barn bevisar Maranatarörelsens och andra liknande rörelsers möten« och därför uppmanades barnavårdsnämnderna att »genom upplysningsverksamhet och vädjanden till allmänheten verka för att barn under 16 år hålls borta från mötena (Soc st DNR B 526)«. ⁹⁹³

Som väntat reagerade de flesta ledarna inom Maranata med stor upprördhet mot denna Socialstyrelsens skrivelse och mot det uppdrag barnavårdsnämnderna ålagts. Arne Imsen talade om »ett moderniserat konventikelplakat«. Men Maranataförsamlingen i Jönköping drog en annan slutsats. Församlingen träffade en överenskommelse med barnavårdsnämnden, som innebar att: »Maranataförsamlingen lovade att uppfylla Socialstyrelsens önskemål om att barn under 16 år om

---

⁹⁹¹ Dahlgren 1982, s. 96.

⁹⁹² Dahlgren 1982, s. 142–143.

⁹⁹³ Citerat efter Dahlgren 1982, s. 153.

möjligt hålls borta från Maranathamöten«. ⁹⁹⁴ Jönköpingsförsamlingens mjuka och följsamma hållning, som av Arne Imsen beskrevs som »strunt«, ⁹⁹⁵ berodde naturligtvis på att det var där förbönen för pojken hade skett, och det var denna församlings medlemmar som upplevde problematiken med det uteblivna helandet och dess konsekvenser in på bara skinnet. De bötfällda föräldrarna var »syskon« och vänner i församlingsgemenskapen.

Hur förhöll sig Georg Gustafsson, hans församling i Jönköping och Pingströrelsen till »den fria församlingsverksamheten«? Gustafsson eller någon annan representant för pingstförsamlingen deltog inte i någon tidningspolemik mot den nya församlingen i Jönköping och dess ledarskap. Han svarade inte heller, vare sig i Pingströrelsens tidningar eller i sekulära media, på den kritik som förts fram. Över huvud taget var det tyst från Pingströrelsens håll rörande den pågående schismatiska rörelsen ända fram till i november 1961, då Lewi Pethrus på ledarplats i *Dagen* svarade på den kritik som Bergagård och Imsen hade framfört i tidningen *Expressen*. ⁹⁹⁶

Det framgår dock av ett brev riktat till Georg Gustafsson personligen, daterat i november 1961, att han uttalat stark kritik vid möten i Filadelfiaförsamlingens kyrka:

Jag har hört hur Pastorn har svartmålat »dessa« och sagt att de var djävulens barn.

Men det är ju inte Georg Gustafsson som bestämmer utan Gud.

Pastorn vill väl också att »dessa« ska till Himlen? Om Pastorn kommer till Himlen någon gång och får se någon av »dessa« har jag en känsla av att Pastorn blir så förgrymmad att Han inte kan vara i Himlen tillsammans med »dom«. [...]

Efter att ha hört något av deras möten och sedan höra hur de svartmålas så vet jag knappast vad jag skall tro om pingstvännerna eller de »fria«. ⁹⁹⁷

Detta brev vinner – trots att det är anonymt – enligt min uppfattning tyngd och trovärdighet genom att det är riktat direkt till Georg Gustafsson. Det var alltså inte en person som till andra människor spred rykten om vad Gustafsson skulle ha sagt, utan en bekymrad

---

⁹⁹⁴ Dahlgren 1982, s. 154.

⁹⁹⁵ Dahlgren 1982, s. 154.

⁹⁹⁶ *Dagen* 1961-11-09, s. 2, ledarartikel med rubriken »De missnöjdas front«.

⁹⁹⁷ Signaturen: »Före detta pingstvän« Jönköping, 1961-11-12, E I:19, GGa.

människa som vände sig till den som ägde talarstolen i pingstförsamlingens kyrka.

Bland de människor som vid 1960-talets mitt skrev till Gustafsson, fanns några som undrade hur han såg på Maranata och som frågade vad han egentligen sagt om denna rörelse. En av dessa påstod sig i tidningen *Midnattsropet* ha läst en artikel av Arne Imsen, där denne hävdade att Georg Gustafsson sagt att »de [Maranatarörelsen] hade onda andars makt, men icke Guds Helige Ande!«. Brevskrivaren fortsatte: »Nu vill jag personligt be br. Gustafsson om ett svar. Är detta sant återgivet av p. Arne Imsen?«⁹⁹⁸

Något svar från Gustafsson finns inte bevarat. Kan han verkligen ha använt ord som »onda andars makt« vid sin kritik av Maranatarörelsen? I det tidigare omnämnda anonyma – men till honom direkt riktade – brevet påstods han ha talat om »djävulens barn«. Om det var sant att han brukat det senare ordvalet, så kan det naturligtvis vara sant att det förra också brukats.

För Georg Gustafsson personligen måste den uppkomna situationen och den av Maranatas ledare formulerade kritiken ha framstått som egenartad och närmast obegriplig. I sin dag-för-dag-tillvaro ägnade han mycket tid åt förbön för sjuka människor, och själva poängen med den tjänsten var att hans kristna tro skulle visa sig ha övernaturliga och mirakulösa inslag – att gudsingripanden skulle inträffa, och att då bli attackerad för att företräda en urvattnad verksamhetsinriktad kristendom, upplevde han säkerligen som en personlig kränkning. Den hårdhet och oförsonlighet hans tal om »dessa« människor präglades av, enligt brevskrivaren, måste förstås utifrån detta personliga perspektiv.

I Filadelfiaförsamlingens i Jönköping verksamhetsberättelse för år 1961 kommenterades den uppkomna situationen kortfattat:

Då vi idag [på Trettondagen 1962] ser tillbaka på verksamhetsåret 1961 måste vi säga att det varit skiftande och händelserikt på samma gång, som det finns saker som smärtar och oroar. Den splittringsrörelse, som går fram över landet, har även fått anhängare här och vi har med smärta sett att några få av våra medlemmar gripits av denna de missnöjdas rörelse. Den är ju intet nytt i den andliga verksamheten, men i en tid då alla goda

---

⁹⁹⁸ VN-k-Högfors 1965-06-10; RR-m-Gnarp 1965-02-03, E I:23, GGa.

krafter borde samlas, enas och samverka, måste man uppriktigt sörja över att det finns människor som lånat sig till denna sorgliga verksamhet.⁹⁹⁹

Den ekumeniska öppenhet och vilja till samverkan som anbefalldes i verksamhetsberättelsen och som ställdes i kontrast mot den pågående splittringen, fick vid denna tid konkreta uttryck. Exempelvis hade pingstförsamlingen mycket goda relationer till Svenska kyrkan i staden. Det framgår att Sofia kyrka gång på gång upplåts för pingstvännerna, och att Georg Gustafsson predikade i den kyrkan vid skilda tillfällen.¹⁰⁰⁰ Exempelvis höll Sofia församling och Filadelfiaförsamlingen gemensam vaka i Sofia kyrka på nyårsaftonen 1960.¹⁰⁰¹

Lewi Pethrus skrev om Maranatarörelsen på ledarplats i *Dagen* upprepade gånger. Han drev en konsekvent argumentation byggd på två huvudpunkter i dessa artiklar. För det första: Den stora mediala uppmärksamhet Maranatarörelsen fick var motiverad av en försåtlig vilja hos svenska media att skada Pingströrelsen. Han hävdade att splittringens omfattning var så begränsad att det mediala intresset var omotiverat. Tidningar, Radio och TV förstörde Maranatarörelsens proportioner för att underbygga det egentliga ärendet, vilket var att framställa Pingströrelsen som en sönderfallande rörelse. För det andra: Det var på orter där inte den lokala pingstförsamlingen och dess ledarskap stått helt lojala med Pingströrelsen och stöttat de gemensamma företagen, som Maranatarörelsen kunnat etablera sig och vinna framgång.¹⁰⁰² Pethrus skrev:

Det märkliga är att det är just på sådana platser de förekommande splittringarna uppstått. Vissa personers osolidariska inställning till väckelsens stora gemensamma företag har berett jordmånen för dessa splittringar. De som känner förhållandena inom pingstväckelsen vet, att det förhåller sig så.¹⁰⁰³

Pethrus andra argumentationspunkt om bristande lojalitet var främst riktad mot pastor Alvar Blomgren och direktören Florentinus Hällzon i ledningen för Elimförsamlingen i Örebro. Det var ju i Örebro som

---

⁹⁹⁹ Årsberättelse 1961, AV:1, FiJa.

¹⁰⁰⁰ Årsberättelser, AV:1, FiJa. – Se t.ex. årsberättelserna för åren 1960, 1961 och 1962.

¹⁰⁰¹ *Dagen* 1960-12-30, s. 4.

¹⁰⁰² *Dagen* 1961-11-09, s. 2; 1962-03-28, s. 2; 1963-03-23, s. 2; 04-03, s. 2; 04-18, s. 2; 06-28, s. 2.

¹⁰⁰³ *Dagen* 1962-03-28, s. 2.

Maranatarörelsens svenska vagga stått. Blomgren och Hällzon pekades ut med namns nämnande i en av artiklarna.¹⁰⁰⁴ Pastor Blomgren var känd som en självständigt tänkande person, vilken vågade kritisera den officiella pingstlinjen och Lewi Pethrus. Hällzon ägde och drev det med Förlaget Filadelfia konkurrerande tidnings- och bokförlaget Evangeliipress.

Var Pethrus argumentering även riktad mot Georg Gustafsson och pingstförsamlingen i Jönköping? Som ovan framgått fick ju Maranata ett av sina starkaste tidiga fästen i Jönköping. Säkerligen uppfattades det så, åtminstone av vissa läsare. En av dem var historikern Lennart Thanner. Han kommenterade Pethrus kritik i brev till Gustafsson:

Det är ju en stor omsvängning från L.P.:s ledare i Dagen förra året »De missnöjdas front«, där Maranata jämfördes med russelianerna, och nu, då församlingsledarna i Örebro, Norrköping och Jönköping framställs som ansvariga för utbrytningarna på grund av »samfundstendenser«.¹⁰⁰⁵

Svaret på frågan är dock snarare nej än ja. Församlingen i Jönköping hade visserligen haft sina interna problem under 1950-talet, som tidigare skildrats, och en centralperson i det sammanhanget hade den starkt Pethrus-kritiske Algot Niklasson varit. Ett avgörande skäl för det nekande svaret är att Pethrus i oktober 1961 i brev tackade för det stöd Georg Gustafsson och församlingen i Jönköping alltid givit honom personligen och till de gemensamma företagen.¹⁰⁰⁶

Mot Maranatarörelsen var Pethrus oftast relativt återhållsam i sin kritik. Våren 1963 ägde ett möte mellan Pethrus och tre ledande maranataevangelister rum – en av de tre var Donald Bergagård. Vid detta möte menade Pethrus att den syn på väckelsen de tre representerade sammanföll med den Pingströrelsen hade, varför han såg det som möjligt för de tre evangelisterna att få predika inom Pingströrelsen.¹⁰⁰⁷

---

¹⁰⁰⁴ *Dagen* 1963-04-18, s. 2.

¹⁰⁰⁵ Brev från Lennart Thanner 1963-04-28, E IV:1, GGa.

¹⁰⁰⁶ Brev från Lewi Pethrus 1961-10-12, volym 112, LPa. – Brevet var svar på ett brev Georg Gustafsson skrivit till Pethrus den 7 oktober 1961 (se samma volym) och där han påtalat vikten av offentlighet rörande tidningen *Dagens* ekonomi. Offentlighet är nödvändig för att församlingsfolket skall fortsätta att stödja tidningen, skrev Georg Gustafsson, samtidigt som han garanterade Pethrus och tidningen sitt och församlingens fortsatta stöd.

¹⁰⁰⁷ Dahlgren 1982, s. 138; Aronson 2005, s. 113. – Utöver Bergagård var det Erik Gunnar Eriksson och Henning Thulin som var med på mötet med Pethrus. Arne Imsen var inbjuden, men valde att utebli.

VII. Tematisk fördjupning: Georg Gustafssons förbönstjänst under 1960-talet

Vi barn fick dela vår pappa med andra människor. Vi rev lakan till bönedukar, mamma strök dukarna och gjorde dem fina – för fina skulle de vara, samtidigt hörde vi pappa ropa till Gud för de sjuka. (Anne-Marie och Georg Gustafssons dotter Margaretha Strömberg i ett tal den 4 september 1979.)¹⁰⁰⁸

Ännu på 1960-talet var tron på och praktiserandet av troshelbrägdagörelse ett centralt inslag i svensk pentekostal spiritualitet, en position som helandetron behöll i ytterligare ett par decennier framöver. Detta påstående finns det otaliga bevis för i Pingströrelsens huvudorgan *Evangelii Härold* och *Dagen* under denna tidsrymd. Vad pingstvännerna trodde var att den tjänst som evangelierna i Nya testamentet berättar att Jesus utförde, då han botade människor som var sjuka, var given åt den kristna församlingen att upprepa och vidareföra.¹⁰⁰⁹ Detta förhållande skulle gälla även vid 1900-talets mitt. Det restorationistiska uppdraget, att återupprätta den ursprungliga, nytestamentliga kristendomen, inrymde även praktiserande av helande. Således bad man för de sjuka i församlingarna, man smorde dem med olja enligt Jakobsbrevets femte kapitel, och man förväntade sig att Gud skulle bota de sjuka. Helande genom trons bön skulle demonstrera trons giltighet och sanningshalt. Pingströrelsen stod för ett annat sätt att tänka och

---

¹⁰⁰⁸ Margaretha Strömberg i bandad upptagning från jubileumsfesten vid Georg Gustafssons 80-årsdag, 1979-09-94.

¹⁰⁰⁹ Denna syn, att den kristna församlingen har uppdraget att upprepa och vidareföra Jesu helandetjänst, har på senare år ifrågasatts och avvisats av den internationellt välkände engelske pingstteologen Keith Warrington. Han har gjort detta utifrån exegetiskt arbete med i första hand de helandetexter evangelierna rymmer. (Warrington 1999; 2000; 2005) Svensk pingströrelse av idag delar inte denna Warringtons syn, det framgår tydligt av skriften *Helande* 2005, utgiven av Teologiska nätverket i Pingst. Se även *En hel del – om funktionshinder och helande*.

tro än det omgivande samhället gjorde, vilket ansågs ha blivit alltmer rationalistiskt och sekulariserat.

I det samhälls- och kulturklimat som rådde i Sverige vid 1900-talets mitt, och decenniet därefter – som tecknats i inledningen av kapitel VI – var det naturligtvis upplagt för motsättningar och spänningar, då en kristen rörelse höll fast vid övertygelsen, och förkunnade som en sanning, att Gud helar kropp och själ som svar på bön. Debatten om »tro och vetande« – initierad av Ingemar Hedenius – hade bidragit till att öka svealget mellan exempelvis pingstvännernas trosståndpunkter och det alltmer rationellt präglade och sekulariserade samhällets sätt att tänka. Inte minst i media kom denna skillnad i verklighetsuppfattning att bli tydliggjord. Så hade det varit under tidigt 1950-tal i samband med William Freemans Sverigebesök, och så fortsatte det att vara under kommande årtionden. Mirakeltron hade aktivt drivits som ett bärande och väsentligt inslag i pingstidentiteten under Pingströrelsens tidiga decennier – och brukades fortsättningsvis som en murbräcka i kampen mot det som från rörelsens håll uppfattades som otro och förnekelse i det svenska samhället.¹⁰¹⁰

Samtidigt bör även här erinras om motsägelsefullheten och komplexiteten i relationsbilden. Vid 1960-talets mitt, då Georg Gustafssons helandetjänst blev uppmärksammas i riksmedia, kan man se hur pentekostal spiritualitet – åtminstone i ett av sina uttryck – framstod som fullständigt främmande – och närmast skrämmande – för svensk mentalitet och tänkande, åtminstone som detta kom till uttryck i mediabruset. Å andra sidan fanns i samma svenska samhälleliga mentala medvetande en beredskap till acceptans av Pingströrelsen, och integration av denna rörelse som fullvärdig medlem i den svenska kyrkofamiljen. Pingströrelsens samhällsbild och vilja till relationer med samhället var på 1960-talet utan tvekan präglad av en motsvarande dubbelhet och motsägelsefullhet. Man ville vara delaktig och påverka, men samtidigt framstå som något annat – ett alternativt kristet samhälle.

Det aktuella decenniet inleddes med en otydlig och delvis förvirrad diskussion kring vad den nya kvacksalverilagstiftningen av år 1960 avsåg och innebar rörande rätten att praktisera förbön som en väg till

---

¹⁰¹⁰ Se t.ex. *Dagen* 1963-03-15, s. 2; 1966-10-25, s. 1, 8; 10-26, s. 2, 10; 11-02, s. 2; 1967-02-27, s. 3; 03-01, s. 3; 03-03, s. 3; 03-10, s. 3; 03-11, s. 3.

helande för svenska medborgare.¹⁰¹¹ Debattörerna var tämligen överens om att den nya lagen var vag i sin formulering. Vad den syftade till var dock klart: att förhindra alternativ läkarverksamhet mot betalning. Det var gränsdragningarna för vad som var eller inte var sådan verksamhet som orsakade diskussionen. Inte minst homeopatisk verksamhet kom att hamna i skottgluggen i detta sammanhang.¹⁰¹² Georg Gustafsson såg dock ingen fara med den nya lagen:

Jag har varit med och bett till Gud för sjuka i fyrtio års tid och jag måste säga, att jag under hela denna tid endast mött förståelse från såväl läkare som myndigheter, säger Georg Gustafsson, Jönköping. Jag kan inte tänka mig annat än att vi också i fortsättningen skall få åtnjuta den frihet, vi hittills haft. Det som är magi och osunt skall naturligtvis bromsas upp och de som profiterar på folks ohälsa bör givetvis avstängas. Och så långt jag förstår är det just sådana man vill komma åt i lagen.¹⁰¹³

Den helandetjänst Georg Gustafsson bedrev under 1960-talet skedde, precis som under tidigare decennier, inte vid offentliga möten i första hand. Han hade avvisat detta sätt att arbeta, i polemik mot Lewi Pethrus, och han fortsatte att konsekvent driva sin linje. Möten för sjuka skulle vara till för de sjuka, inte offentliga arrangemang med syfte att väcka uppmärksamhet och fylla halvtomma kyrkor – det var Gustafssons linje. Man kan uttrycka det så: Han vägrade all »amerikanisering« av helandetjänsten. Amerikaniseringen var en av 1950-talets mest påtagliga förändringar i den svenska Pingströrelsens karaktär.¹⁰¹⁴ Min slutsats är: Georg Gustafsson vidareförde den tradition från svensk folkväckelse som var en mylla i hans barndoms småländska bygder, och vägrade att bli »amerikaniserad«. Han var och ville förbli »en folkväckelsens Boltzius« i sin tid. Hans helandemöten hölls därför på torsdagar klockan elva på förmiddagen – en naturlig och passande tid för de sjuka, enligt honom.

Han fortsatte med sin besökstjänst på sjukhem och lasarett, samt att via brevkontakt med sjuka förmedla oljedukar och avtala tid för

---

¹⁰¹¹ Se t.ex. *Dagen* 1961-01-31, s. 1, 8; 02-01, s. 1, 3; 03-16, s. 2.

¹⁰¹² *Dagen* 1961-02-01, s. 1, 3.

¹⁰¹³ *Dagen* 1961-01-31, s. 1.

¹⁰¹⁴ Se avsnittet VI:3 i denna avhandling.

förbön, då han, den sjuke, anhöriga och vänner gemensamt bad.¹⁰¹⁵ Hösten 1966 blev denna hans verksamhet föremål för uppmärksamhet och diskussion på riksplanet. Dessa hans två aktiviteter är detta kapitels huvuduppgift att skildra och undersöka.

VII:1 Besökstjänsten på sjukhus och vårdhem – Georg Gustafssons roll i sjukhussjälavården

Bland alla brev från sjuka människor Georg Gustafsson mottog, fanns inte så få där den sjuke eller någon anhörig bad honom göra ett personligt besök på det sjukhus eller vårdhem där den ifrågavarande personen vistades. Så var det redan på 1930-talet och så förblev det genom alla år ända in på 1980-talet. Den svenska Pingströrelsens vilja till själavårds- och omsorgsverksamhet bland vårdinstitutionernas människor exemplifierades och förkroppsligades i den tjänst Gustafsson utförde inom detta fält.

Om uppgiftens villkor ansåg han:

På sjukhusen har situationen blivit en annan om jag ser tillbaka på den tid då jag började min verksamhet. Nu tar man emot oss och det händer inte sällan att man från sjukhusen ringer upp och ber oss komma till någons sjukläger. Ringer och skriver gör också anhöriga, det går väl knappast en dag utan att jag får brev och telefonsamtal där jag uppmanas att besöka någon nära släkting som ligger på sjukhus. [...]

Jag känner det som ett förtroendeuppdrag att få besöka sjuka och lyssna på deras problem och hjälpa dem att bedja. [...] Jag tror knappast att sjukhusmissionens betydelse kan överskattas.¹⁰¹⁶

Detta Gustafssons uttalande är daterat sent 1950-tal. Pingströrelsen och dess verksamhet uppfattades på ett annat sätt då, jämfört med hur det var när Georg Gustafsson inlett sin besöksverksamhet på sjukhusen ett antal decennier tidigare. Vad uttalandet indikerar är att Pingströrelsen och pingstpredikanterna blivit mer accepterade i det svenska samhället – mer etablerade. Accepterandet var naturligtvis ett

---

¹⁰¹⁵ Uppgiften om dag och klockslag, samt motiveringen, finns belagd i hundratals brev till Georg Gustafsson genom åren. Se brev från år 1931 till 1967 i Georg Gustafssons arkiv.

¹⁰¹⁶ *Dagen* 1958-03-24, s. 8; *EH* 1958-04-24, s. 15.

resultat av att Pingströrelsen inte längre var ett nytt och oprövat inslag i Sveriges religiösa liv. Det var samtidigt ett resultat av – och en belöning för – att rörelsen numera var samhällstillvänd och tillät samhällsandan att sakta men säkert sippra in i och påverka den. En samhällstillvänd svensk pingströrelse möttes i växande omfattning av ett pingströrelseaccepterande svenskt samhälle.

Under 1950-talet aktualiserades i växande omfattning behovet av själavård och -vårdare på landets sjukhus. Frågan lyftes till skilda nivåer: den politiska, den svensk-kyrkliga, den frikyrkliga och den ekumeniska. Det var ett samkristet krav att själavården på sjukhusen snarast måste rustas upp, och att kyrka och frikyrka i detta sammanhang borde gå hand i hand och med gemensamma krafter och resurser försöka möta behoven. I diskussionen framhölls detta inte minst från Svenska kyrkans håll. Vid varje större sjukhus, där patientantalet översteg 1 000, borde en heltidsanställd präst/pastor finnas, menade en grupp sakkunniga från alla kristna läger i ett betänkande riktat till ecklesiastikministern år 1956. I hela landet skulle det innebära 34 sjukhuspräster vid denna tid, hävdade sakkunniggruppen.¹⁰¹⁷ Då ecklesiastikministern, Ivar Persson, ville förhålla denna reform, hävdade biskopen i Linköping, Torsten Ysander, att »Statskyrka och frikyrka måste göra gemensam sak inför Kungl. Maj:t». ¹⁰¹⁸ Från Pingströrelsens håll intervjuades den »sakkunnige» Georg Gustafsson i frågan. Han framhöll

att han varje vecka besöker de olika avdelningarna på sjukhusen och delar ut Evangelii Härold och talar med patienterna. Hans bestämda uppfattning, baserad på många års erfarenhet är, att den andliga nöden på sjukhusen är stor. Från läkare och sköterskor bemöts hans arbete med stor välvilja, och han får verka fullkomligt fritt, vilket han är tacksam för.¹⁰¹⁹

Gustafsson fungerade alltså redan – sedan lång tid tillbaka – i en frivillig och ideell tjänst som sjukhuspastor. Han åberopade samtidigt en långtgående acceptans och uppskattning för denna verksamhet från sjukhuspersonalens sida.¹⁰²⁰ Vad den samkristna sakkunnig-

---

¹⁰¹⁷ *Dagen* 1956-12-18, s. 1.

¹⁰¹⁸ *Dagen* 1956-12-18, s. 1.

¹⁰¹⁹ *Dagen* 1956-12-18, sista sidan.

¹⁰²⁰ Detta exemplifierade Georg Gustafsson i flera intervjuer, t.ex. i *Dagen* 1960-05-23, s. 2; 1962-01-05 sista sidan; 1963-04-13, s. 10.

gruppens framstöt syftade till var avlönade tjänster i samförstånd med sjukvårdens huvudmän. Ett avsevärt ideellt engagemang fanns redan på många håll vid landets sjukhus, vid vårdinrättningar och hem för äldre, buret av kyrkor och församlingar som i form av andakter och sångstunder gav andlig uppbyggelse till tusentals patienter.

Regeringen lade år 1958 fram en proposition med förslaget att huvudmannskapet för sjukhussjälavården från och med 1962 skulle ligga på det territoriella pastorat där sjukhuset var placerat. Så blev det, vilket innebar att Svenska kyrkans församlingar år 1962 fick tillbaka sitt ansvar för den andliga sjukhusvården. Före 1860 hade ansvaret för själavård bland sjuka legat på församlingsprästen, men då – alltså 1860 – blev landstingen ansvariga för den andliga vården. Detta ansvar tog landstinget genom att anställa en lasarettspredikant från Svenska kyrkan. Förändringen 1962 innebar ur ekumenisk synpunkt att även frikyrkorna fick möjlighet att fritt arbeta på sjukhusen.¹⁰²¹ Detta blev den faktiska konsekvensen av reformen eftersom Svenska kyrkan generöst bjöd in frikyrkorna till ett organiserat samarbete. I samband med att reformen trädde i kraft begärde nämligen frikyrkorna att få delta med organiserad representation i den andliga sjukhusvården. Resultatet av den propån blev att frikyrkorna fick möjlighet att engagera kontaktpastorer, vilka tillsammans med statskyrkans präster skulle svara för själavårdens planering och funktion på sjukhusen. År 1963 fanns det frikyrkliga kontaktpastorer vid 18 sjukhus.¹⁰²²

För Georg Gustafssons besöksverksamhet innebar 1962 års förändring sannolikt inte särskilt mycket. Redan tidigare hade patienter haft full rätt att kalla på präst, pastor eller annan själavårdare för samtal och förbön. I normala fall nekades inte sådana besök, tvärtom, vilket Gustafssons ovan citerade uttalanden bekräftat. I ett mer generellt perspektiv bidrog säkert förändringen till en aktualisering av den andliga sjukhusvårdens möjligheter och betydelse i det kyrkliga och frikyrkliga medvetandet. Inom Pingströrelsen hölls ämnet aktuellt genom att det med jämna mellanrum skrevs om det i organen *Evangelii Härold* och *Dagen*. Så ofta tillfälle gavs uttalade sig Georg

---

¹⁰²¹ Ekedahl 2002, s. 29. – »När det gäller ekumeniken så fick frikyrkorna vid den tidpunkten [1962] möjligheten att fritt arbeta på sjukhusen«, skrev MarieAnne Ekedahl i sin avhandlings avsnitt om sjukhuskyrkans historia.

¹⁰²² *Dagen* 1963-04-13, s. 1, 10.

Gustafsson eller blev han intervjuad. Det är ingen överdrift att säga att han under decennier var rörelsens talesman i ämnet andlig sjukhusvård.

Hur mycket av sin tid ägnade Gustafsson åt sjukbesök? Svaret kan inte bli exakt. Vissa ledtrådar finns dock till hjälp för en uppskattning. Först bör hans ansvar och skyldighet mot medlemmarna i den församling där han var anställd beaktas. Sjuka medlemmar förväntade sig sjukbesök. Eftersom det var stora, relativt resursstarka församlingar han förestod och det i dessa fanns ett flertal pastorer och evangelister i tjänst, samt oftast en församlingssystem med anställning på heltid, var det möjligt att fördela sjukbesöken inom den egna församlingens krets på ett flertal personer. Dessutom var det regel i större pingstförsamlingar att det fanns en besökskommitté, det vill säga vanliga medlemmar som på sin fritid i grupp gjorde hem- och sjukbesök hos medlemmar. Denna kommitté var även aktiv med andakts- och sångstunder på vårdhem och sjukhus.¹⁰²³ Under hela sin tid som församlingspastor höll Georg Gustafsson, som redan nämnts i kapitel III:3 ovan, speciella möten för sjuka på torsdagsförmiddagen varje vecka. Detta bidrog naturligtvis till att betydligt reducera sjukbesöksbehovet inom församlingen. Mitt antagande är därför att han inte behövde lägga ner mer tid på intern besöksverksamhet än de flesta av hans kollegor gjorde.

Den externa besöksverksamheten bland människor utanför den egna församlingkretsen, var däremot av ovanligt stor omfattning – vid jämförelse med den hans predikantkollegor bedrev.¹⁰²⁴ Georg Gustafsson sade sig dagligen få brev eller bli uppringd av sjuka människors anhöriga, vilka uppmanade honom att besöka dessa på sjukhusen där de låg inlagda.¹⁰²⁵ Några år in på 1960-talet beskrev han besökstjänsten såhär:

Min uppgift vid sjukhusen är i första hand i den personliga själavården [...] Ofta får jag påringningar från sjukhuset, vid olika tider på dygnet, då patienter begär förbön och hjälp. Det har för mitt vidkommande aldrig

---

¹⁰²³ EH 1945-11-22, s. 1128; Församlingssmöte 1949-02-02 § 5, KIa:2, PiEa. – Av paragrafen framgår att en sjukbesökskommitté bestående av 24 personer valdes. Se också årsberättelserna för åren 1957–1967, G:2, PiEa.

¹⁰²⁴ Detta är ett förhållande som ständigt accentueras i artiklarna om honom i *Evangelii Härold* och *Dagen*, se t.ex. EH 1958-04-24, s. 15; *Dagen* 1963-04-13, s. 10.

¹⁰²⁵ Se *Dagen* 1958-03-24, s. 8; EH 1958-04-24, s. 15.

varit några svårigheter att utöva denna självvård vid lasaretten. Jag är där i allmänhet flera gånger i veckan.¹⁰²⁶

Till den tid besöks tjänsten tog i anspråk bidrog även de visiter Georg Gustafsson varje vecka gjorde på sjukhusens och vårdhjemmens avdelningar, för att där dela ut veckotidningen *Evangelii Härold* och tala med de inlagda om deras salighet. Detta var en aktivitet han själv reserverade tid för, och såg som mycket viktig. Inte minst behöll han under hela sitt predikantliv en djup tilltro till *Evangelii Härold* som ett mycket effektivt medel för framgångsrik evangelisation.¹⁰²⁷ Devisen på *Häroldens* förstasida, »Jag har kommit, för att de skola hava liv och hava över nog« hade betytt mycket för den unge Gustafson (se kapitel 11:4 i denna avhandling). Innebörden av orden i denna devis, menade han sig ha upplevt, och den ville han förmedla under hela sitt fortsatta liv. Och det gjorde han genom spridandet av veckotidningen. Georg Gustafsson levde i ett livslångt »kärleksförhållande« till *Evangelii Härold*.¹⁰²⁸

Besöksverksamhet gjorde honom bekant med patienterna och genererade telefonsamtal med önskemål om besök för hjälp och förbön. Kolportören banade väg för självvårdaren och förebedjaren. Detta är alldeles uppenbart, men det är svårt att se Gustafssons aktivitet som en rationellt uttänkt strategi. Han hade ett genuint människointresse, och en kompromisslös tro på Nya testamentets texter, vilka – som han förstod dem – sade att människan måste försonas med Gud för att kunna lämna livet och »gå hem till Gud«.

Min slutsats är att Georg Gustafsson ägnade åtminstone en dag i veckan åt besök hos sjuka på vårdinrättningarna och i privathem. Troligen handlade det om mer tid än så. Det är inte osannolikt att han i själva verket använde så mycket tid åt denna verksamhet, att det snarare handlade om två arbetsdagar än en per vecka, i varje fall om man med arbetsdag – som vi gör nu för tiden – avser åtta timmars arbete.

I de många hyllningsartiklar han var föremål för då han fyllde 50, 60, 70 och 80 år – informationskällor som naturligtvis tarvar extra stor

---

¹⁰²⁶ *Dagen* 1962-01-05, sista sidan.

¹⁰²⁷ *Dagen* 1956-12-18, sista sidan; *EH* 1955-01-20, s. 5; 1956-01-05, s. 9; 1959-12-31, s. 12; 1965-12-09, s. 5; 1971-11-25, s. 10.

¹⁰²⁸ Detta visades genom att han gång på gång uttalade sig om *EH:s* betydelse och ställde upp i reklamannonser för denna tidning.

kritisk bedömning – framhölls ständigt hans stora arbetskapacitet och outtröttliga aktivitet. Då Georg Gustafsson fyllde 50 år skrevs det i *Dagen*:

Det sägs, att man ser Georg Gustafsson på sin cykel på Eskilstunas gator hur sent man än är ute eller hur tidigt på morron man än har råkat krypa ur sin varma säng. Påståendet är ju överdrivet som alla sådana generella bedömningar, men det ger en karakteristik av en mycket energisk smålänning. [...] Han är en arbetsmänniska och älskar att vara i verksamhet. Ständiga kallelser för honom ofta ut på resor, och många sjukbesök får han ägna sig åt varje dag.¹⁰²⁹

Den omständigheten att arbetskapaciteten och satsningen av närmast all vaken tid framhölls vid hyllningarna av just Georg Gustafsson säger, även efter ett källkritiskt avdrag från omdömena, ändå något värt att fästa uppmärksamhet vid. Med källkritiskt avdrag menas här helt enkelt: jag tar omdömena som hyllningar med tvivelaktigt källvärde, men sakuppgifterna som sanna. Påstods det att Gustafsson cyklade tidigt och sent genom stan, så var det troligen på det viset, men hur ofta dessa cykelturer företogs bör man ställa sig kritisk till. Förmodligen förekom cykelturerna då och då, men rapporterades med viss överdrift som närmast dagliga.

Andra predikanter hyllades och lovordades på samma sätt som Gustafsson, men då framhölls helt andra saker. Alltså måste det som apostroferats i fallet Georg Gustafsson ha varit något inom svensk pingströrelse allmänt känt och erkänt som typiskt just för honom.

VII:2 Förbönstjänsten åren 1965–1967

Avsikten i detta avsnitt är att återknyta till den helandetjänst Georg Gustafsson bedrev via korrespondens med människor runt om i Sverige och våra nordiska grannländer. I kapitel IV behandlades denna tjänst under sju år i början av Georg Gustafssons liv som heltidsanställd församlingspastor (åren 1931–1937). I detta avsnitt behandlas samma tjänst 30–35 år senare, det vill säga under de tre sista åren han var verksam som anställd pastor och föreståndare för en

---

¹⁰²⁹ *Dagen* 1949-09-05, s. 5. För övriga sådana bedömningar av hans verksamhetsiver, se *EH* 1949-09-01, s. 630; 1959-09-03, s. 19; *Dagen* 1959-09-01, s. 5; *EH* 1969-08-28; s. 22; *Dagen* 1969-09-03, s. 1, 4, 8, 9, 10, 14; 1979-08-31, s. 7; 09-01, s. 1, 12-13; 09-05, s. 7.

pingstförsamling. Därmed möjliggörs en jämförelse över tid, tidigt och sent kan jämföras, och 1930-talets pingstvänners hopp om och tro på helande genom trons bön kan kompareras gentemot motsvarande föreställningar på 1960-talet eller tvärtom. Materialurvalet som här gjorts innebär att bearbetningen och analysen gäller breven från tre år vid 1960-talets mitt. Det är en avgränsning vars primära motivering är att göra mängden brev kvantitativt hanterlig, det vill säga: en avgränsning som gör närläsning och analys av det valda materialet möjlig utan att tidsramarna för studien sprängs. Under denna tid var Georg Gustafssons helandetjänst omdiskuterad i en omfattning som dittills inte varit fallet och inte heller skedde därefter, vilket också gör just dessa års verksamhet intressanta att beskriva och analysera.

Tabell 5: Förbönsbrev till Georg Gustafsson åren 1965–1967

År	Från brevskrivare i Norge			Från brevskrivare i Sverige				Andra länder
	Kvinnor	Män	Par	Kvinnor	Män	Par	Okänd	
1965		1		200	81	21	8	1
1966	98	41	4	464	161	20	24	6
1967	34	22	2	290	85	7	11	6
Totalt	357	64	6	954	327	48	43	13

Antalet bevarade brev i Georg Gustafssons arkiv av förböns- och själavårdskaraktär från åren 1965–1967 är 1 587. Av dessa kom 1 372 (87 %) från Sverige, 202 (13 %) från Norge, och 13 (0,8 %) från andra länder. Inte mindre än 1 086 brev (68 %) var skrivna av kvinnor, 391 brev (25 %) kom från män och 54 brev (3,4 %) från par. I 43 fall (2,2 %) var breven undertecknade med signatur och kan därför inte bestämmas i detta hänseende. Av de 1 587 breven är 582 uppföljningsbrev, det vill säga de skrivande återkom och rapporterade om hur situationen var efter det att förbön skett eller själavårdsråden mottagits. Uppföljningsbrev är av särskilt intresse i sammanhanget. De ger en möjlighet att kvantifiera de påstådda resultaten av förbönen, och sätta dessa resultat i relation till totalsumman brev med önskan om förbön till återvinnande av hälsan. Samtidigt ger dessa brev – i viss utsträckning – besked om

hur människor reagerade på det uteblivna helandet, vilket är minst lika intressant som de faktiska resultaten.¹⁰³⁰

Vid en jämförelse med perioden 1931–1937 (som behandlades i kapitel IV:4 i denna avhandling) kan konstateras att andelen kvinnor som skrev de åren var 56 % och andelen män var då 38 %. Åren 1965–1967 hade proportionerna mellan skrivande kvinnor och män ändrats signifikant. Kvinnornas andel av den totala mängden brev hade ökat med 12,5 procentenheter, medan männens hade minskat med närmare 14 procentenheter. I faktiska tal såg det ut som följande tabell visar:

Tabell 6: Fördelningen kvinnor och män i breven 1931–1937 och 1965–1967

	Antal brev från kvinnor	Antal brev från män
Åren 1931–1937	609	418
Åren 1965–1967	1086	319

Hur kan männens minskade och kvinnornas ökade andel av den totala brevmängden förklaras? Kan de över huvud taget förklaras? Förmodligen är det möjligt. Inom ramen för denna undersökning måste jag dock nöja mig med att ge några förslag till tänkbara förklaringar. En vetenskapligt acceptabel förklaring skulle kräva en separat undersökning. Exempelvis borde könsfördelningen i medlemsregistren för svenska och norska pingstförsamlingar på 1960-talet i relation till hur den var i de svenska församlingarna på 1930-talet undersökas (på 1930-talet var inte Norges pingstvännen aktuella i brevsförskörden). Fanns det helt enkelt proportionerligt fler kvinnliga pingstvännen på 1960-talet än på 1930-talet? Om så var fallet, skulle det kunna vara en del av förklaringen. En närmast vedertagen uppfattning är att Pingströrelsen hade ett markant starkare inslag av kvinnor än män i sina församlingar under åtminstone de första årtiondena, och ingen granskning av medlemsmatriklar har talat för en motsatt situation vid 1900-talets mitt.

En annan möjlig förklaring kan sökas i det förhållandet att brev-materialet från 1960-talets mittår visar att en åtminstone svag intern »sekularisering« skett även inom de brevskrivandes krets vid den tiden. Med sekularisering menas då att brevskrivarnas primära fokus vid sjukdom i viss mån flyttats från det heliga rummet – det vill säga

---

¹⁰³⁰ E I:23; 24; 25; 26, GGa.

församlingen, dess äldste och de med helbrägdagörelsens gåva utrustade förebedjarna – till det sekulära rummet – det vill säga skolmedicinen, läkaren och sjukhuset.¹⁰³¹ Gud som förstaval vid sjukdom, det vill säga: blir jag sjuk söker jag »Herren som min läkare« – den vanliga 1930-talspositionen – hade delvis förbytt mot Gud som kombinations- och/eller sistaval, det vill säga: blir jag sjuk söker jag all den hjälp sjukvårdsprofessionen kan ge, och hjälper inte den vänder jag mig till Gud – en vanlig 1960-tals position.¹⁰³² Här speglas säkerligen en påverkan i form av ökad tilltro till samhällets institutioner, en ökad hemkänsla i och samhörighet med folkhemmet. Kanske även en tilltagande vetenskapstro, som ett resultat av bland annat tro- och vetandebatten. Minst lika säkert speglar detta att Pingströrelsens folk på 1960-talet, de så kallade »gräsrötterna«, uppfattade sig tillhöra ett kristet samhälle – inte en kristen sekt.¹⁰³³ Delaktighet hade blivit viktigare än särart och skillnad, kan man anta.

Kan det ha varit så att denna interna förändringsprocess var i ett mer framskridet skede bland män än bland kvinnor inom pingstleden, och var det därför männen skrev i mindre omfattning? Trodde männen inte längre riktigt på helandets möjlighet i samma omfattning som kvinnorna fortfarande gjorde? En förklaring till en eventuell skillnad i inställning hos män och kvinnor inom Pingströrelsen på 1960-talet, kan vara att männens kontakt med det sekulära samhället var mer omfattande. Kvinnorna var ännu vid denna tid i stor utsträckning hemmafruar och sysselsatta med skötsel av hem och familj, och deras kontaktnät utanför hemmet utgjordes främst av församlingen. Männen hade förvärvsarbete utanför hemmet, och vistades därmed 45 timmar i veckan i en oftast helt sekulär miljö. Hemmet och församlingen var alltså inte – som i kvinnornas fall – de arenor där männens vakna tid huvudsakligen tillbringades.

Georg Gustafsson hade redan på 1930-talet den inställningen att även läkarhjälp kunde och borde sökas vid sjukdom. Det var exakt

---

¹⁰³¹ Överflyttning av verksamheter och aktiviteter från den heliga sfären, representerad av religion och kyrka, till den världsliga sfären, representerad av samhälle och stat, brukar oftast anges som en grundbetydelse hos begreppet sekularisering, se t.ex. *Nationalencyklopedin*, artikeln *sekularisering* band 16, s. 352.

¹⁰³² Denna utveckling beläggs i avsnittet »Herren min läkare« längre fram i detta kapitel.

¹⁰³³ Om denna process, se Sahlberg 2009a, där denna process skildras på ett detaljrikt och processkronologiskt informativt sätt.

var han gjorde vid hustruns sjukdom hösten 1937, som ovan visats.¹⁰³⁴ Han stod för kombinationsvalet: Gud och läkare som hjälp vid sjukdom. I hans fall kan ingen förändring i inställning på 1930-talet jämfört med på 1960-talet spåras – alltså inget fokusskifte från det heliga rummet till det sekulära rummet ägde rum. Han hade båda rummen samtidigt i fokus hela tiden.

Den relativt höga andelen brev från Norge äger sin förklaring i den debatt om bönedukar, och Georg Gustafssons bruk av sådana, som utbröt hösten 1966 i Sverige – en debatt som uppmärksammades i religiösa sammanhang men även i dagspress i vårt västra grannland.¹⁰³⁵ Norrmännen inom de kyrkliga kretsarna blev därigenom mer medvetna om den verksamhet Georg Gustafsson bedrev. Samma effekt kan man konstatera i samband med besök Gustafsson vid andra tidpunkter gjorde i de övriga nordiska länderna Finland, Danmark och Island.¹⁰³⁶ Om det kom brev till honom efter de turnéer han under första hälften av 1950-talet ett par gånger gjorde i europeiska länder som Tyskland, Holland, Belgien och Frankrike, går inte att veta. Det är nämligen så att nästan inga brev från 1950-talets första hälft finns sparade.¹⁰³⁷ Den två månaders predikoresa i Afrika som Gustafsson gjorde sommaren 1964 resulterade inte i särskilt många brev, det kan med säkerhet sägas efter genomgång av alla brev från det året och året därpå.¹⁰³⁸ En förklaring kan vara att i Afrika gällde fortfarande främst en muntlig kultur, inte en skriftkultur. Afrikanerna berättade – de skrev inte.

---

¹⁰³⁴ Se avsnitten IV:4.3 och V:2 i denna avhandling.

¹⁰³⁵ Denna uppgift styrks av brev till Georg Gustafsson, se E I:26, GGa, t.ex. i brev från pastor Kristian Heggelund i Porsgrunn 1967-01-05.

¹⁰³⁶ Ett exempel på denna effekt var Georg Gustafssons besök i Vasa (Finland) december 1943. Vasabladet skrev den 8 december 1943 om honom som helbrägdagörare, och under 1944 var det osedvanligt många finländare som skrev till honom och begärde förbön. Se E I:10, GGa. Samma effekt kan också avläsas efter besöket på Island 1961. Se E I:19, GGa. Om Islandsresan, se *Dagen* 1961-03-06, s. 4.

¹⁰³⁷ Församlingsmöte 1952-11-07 § 13; 1954-03-07 § 10, KIa:2, PiEa; *Dagen* 1953-04-30, s. 4; *Dagen* 1954-06-01, s. 1, 8; E I:13, GGa. – Skälet till att så få brev finns sparade från 1950-talets första hälft är att familjen Gustafsson under Eskilstunaperioden 1945–1957 var så trångbudda att breven samlades och förvarades i Filadelfiakyrkan där. När Gustafsson flyttade därifrån glömde han att ta brevsamlingen med sig. Den förstördes, eldades upp, i samband med en renovering av kyrkan några år senare. (Uppgiften lämnad av Bertil Holm, Eskilstuna, 2003-09-14.)

¹⁰³⁸ Om denna resa, se *EH* 1964-07-02, s. 4, 5,26; 07-09, s. 12; 07-16, s. 8; 07-23, s. 8 07-30, s. 18, 28.

Förbönstjänsten ur geografiskt perspektiv

De 1 372 svenska breven visar på stor geografisk spridning. Det var personer bosatta på 365 olika orter i Sverige som skrev dessa brev. Bland avsändarorterna återfinns 95 av landets städer, en stor del av konungarikets större förorter och tätorter, samt många småorter i glesbygden. Antalet brev per ort fördelade sig på följande sätt bland de 21 mest frekventa orterna.

Tabell 7: Geografisk fördelning av svenska förbönsbrev åren 1965–1967

Ort	Antal brev	Ort	Antal brev	Ort	Antal brev
Malmö	48	Ludvika	20	Uppsala	12
Stockholm	48	Norrköping	20	Karlskoga	10
Umeå	37	Borås	18	Nybro	10
Jönköping	34	Lund	15	Södertälje	10
Göteborg	33	Boliden	14	Örebro	10
Karlskrona	24	Finspång	13	Östersund	10
Eskilstuna	22	Linköping	12	Falköping	9

De flesta av dessa orter hade Georg Gustafsson besökt vid något tillfälle genom åren, och ifråga om de 95 städerna kan besök beläggas i samtliga fall.¹⁰³⁹

Det finns några orter där en eller ett par personer skrev många brev till Georg Gustafsson under dessa tre år. Dessa har inte redovisats i tabellen ovan. Exempel är Västerhus i Ångermanland, varifrån samma person skickade 24 brev, Lärbro på Gotland, där en och samma person sände 14 brev, och Mollösund på västkusten, där en kvinna bidrog med 13 brev under de aktuella tre åren.

Slutsatsen man kan dra av detta är: Georg Gustafsson och hans förbönstjänst var vid denna tid känd bland pingstfolket i Sverige, från sydligaste till nordligaste delarna av landet. Så mottog han exempelvis sju brev från Trelleborg och fem från Arvidsjaur under perioden. En kännetecken som var spridd även i övrig kristenhet. På 1930-talet var brev från kristna utanför Pingströrelsens led relativt sällsynta undantag, men på 1960-talet utgjorde sådana brev en väsentlig andel av den totala brevskörden, cirka 100 stycken åren 1965–1967 närmare bestämt. Även

¹⁰³⁹ E III:1; 2; E IV:1, GGa.

konfessionellt hade alltså en förändring skett – om än inte särskilt stor – i efterfrågan av Gustafssons förbönstjänster och själavård.

Av de 202 norska breven var – som framgick av tabell 4 – 132 brev (65 %) skrivna av kvinnor, 64 brev (32 %) hade manliga författare, och 6 brev (3,0 %) hade par som avsändare. Ur geografiskt spridningsperspektiv ser bilden ut på följande sätt: det var personer med hemmahörighet på 96 olika orter i Norge som skrev. Antalet brev per ort hade följande fördelning bland de åtta mest frekventa orterna:

Tabell 8: Geografisk fördelning av norska förbönsbrev åren 1965–1967

Ort	Antal brev	Ort	Antal brev	Ort	Antal brev
Oslo	34	Sör Odal	7	Bleikvasslia	4
Bergen	8	Trondheim	6	Fredrikstad	4
Helgeland	7	Porsgrunn	5		

Anmärkningsvärd är Oslos dominans som avsändarort bland de norska städerna och orterna. I övrigt kan konstateras att den geografiska spridningen var betydligt större i Norge än i Sverige. I Sverige var de 1 372 breven fördelade på 365 orter, ett snitt på närmare fyra brev per ort, medan de 202 norska breven fördelade sig på 96 orter, vilket ger ett snitt på något mer än två brev per ort. Gustafsson hade vid upprepade besök mött norrmän, och han var väl etablerad bland norska pingstvännen i största allmänhet. Upprepat deltagande vid den bibelskola Filadelfiaförsamlingen i Oslo årligen höll och medverkan vid konferenser runt om i Norge hade givit honom den positionen. Det var dock framförallt den norska pingströrelsens veckotidning *Korsets Seier* som, genom att skriva om helbrägdagöraren Gustafsson hösten 1966, bidrog till den relativt stora uppmärksamheten bland norrmännen. I *Korsets Seier* fanns en återklang av en svensk debatt som pågick vid denna tid. Den debatten återkommer jag till nedan. Närmast undantagslöst var de norska brevskrivarna pingstvännen, undantagen var endast fem–sex personer.

Georg Gustafssons svarsbrev

En brist hos den omfattande brevsamlingen från 1931 till 1982, och som därför gäller de två perioder som undersöks i denna avhandling, är knappheten på brev från Georg Gustafsson till de människor som skrev till honom. Ett fåtal sådana svarsbrev finns, och de visar vad och hur han svarade, samt vilket bibliskt stöd han åberopade för sin praktik

med bönedukar och gemensam bönetid. Det var korta och koncentrerade svar han gav. Några exempel:

Jkpg den 1 sept 1966
Till Syst Inga Dahlin
Strömstad.

Syster i Herren! Guds frid!

Ps 20; 50:15; 146; Matt 8:17; Luk 6:17–19; Joh 14:12–15.

Jag har idag emottagit Edert brev, och vill gärna bedja för Eder att Jesus den store läkaren må gripa in till full hälsa. Vi beder också för Edra anhöriga att de må bli va frälsta. Jag sänder nu Bönedukar enl. Apg 19:11–12, som Ni i Jesu namn får lägga på Edra kroppar i full förtröstan att Herren vill hela och hjälpa. Vi beder söndag Kl. 7 f.m. då vi har bönedag och beder till Kl. 11.30. Möt oss i bön!

Med brodershälsning:

Georg Gustafsson¹⁰⁴⁰

Jönköping den 21/10 1967
Käre broder Sigurd Dubergli
Fredrikstad

Guds frid! Jesu välsignelse och glädje!

Ps 50:15; Jes 50:10; 51:14; 58:8, 11; Jer 32:27; Matt 8:17; Mark 6:13,56; Joh 14:12–15.

Jag har tagit del av Edert brev och vill gärna bedja för Eder båda, att Herren Jesus må gripa in till full hälsa. Jag sänder nu ett par Bönedukar enligt Apg 19:11–12, som Ni i Jesu namn får lägga på Edra kroppar i full förtröstan att Jesus kan hjälpa. Vi har bönedag på söndag med början Kl. 7 f.m. då vi är inför Herren i stort hela dagen.

Gud välsigne Dig broder och din hustru: Med hälsning och deltagande

Georg Gustafsson¹⁰⁴¹

Cirka ett kvarts sekel tidigare kunde ett svarsbrev ha följande innehåll och utformning:

Norrköping den 14/4 1943
Till Frk. Ruth Andersson
Sanatoriet Axvall

Syster i Herren. Jesu frid!

Ps 20; Ps 146; Jes 50:10; 58:8, 11; Matt 8:17.

Jag har genom Eder faster Hildur Svensson blivit ombedd att bedja för Eder och att sända Eder en duk enligt Apg 19:11–12, som syst. Ruth i Jesu

---

¹⁰⁴⁰ E I:24, GGa.

¹⁰⁴¹ E I:26 GGa.

namn får lägga på sin sjuka kropp i full förtröstan att Herren både vill och kan hjälpa, lägg den på Edert bröst och möt oss i bön söndag kl. 11–11.45 f.m. Vi har bönedag på söndag med början kl. 7 f.m. vi beder då hela dagen för Eder.

Gud välsigne och hjälpe Eder, den som förtröstar på Herren kommer aldrig på skam.

Med broderlig hälsning och deltagande tecknar:

Georg Gustafsson¹⁰⁴²

Likheten de tre svarsbrev emellan är slående. För det första: ett antal bibeltexter åberopas inledningsvis, och dominansen av texter ur Gamla testamentet är tydlig. Det var dessutom i stor utsträckning samma bibelställen som det hänvisades till. Syftet är uppenbart: adressaten skall med Guds ords tilltal stärkas i sin tro att Gud vill hjälpa och gripa in till helande och hälsa. Valet av texter visar att Georg Gustafsson var en typisk pingstpredikant av sin tid – han speglar sin rörelse i detta avseende. Han såg inte någon skillnad i relevans mellan de två bibliska testamentenas texter, vilket var typiskt för svensk pingströrelse under hela 1900-talet.¹⁰⁴³

För det andra: bruket av bönedukar stöddes på skildringen i Apg. 19:11–12, där det berättas om hur man tog plagg som varit i beröring med Paulus kropp och lade dem på de sjuka, som då blev friska. Vad Georg Gustafsson åsyftade med denna hänvisning är osäkert. Var det ett rolltagande, där han gick in i »Paulusrollen«? Eller var det endast så, att den duk han bett över och smort med olja – i regel men inte alltid gjorde han det sistnämnda – skulle tjäna som ett trons yttre hjälpmedel? Hans stora föredöme och »testamentator« vad gällde helandetjänsten, Fredrik August Boltzius, hade brukat dukarna inom ramen för ett rolltagande, där han gick in i »Paulusrollen«.¹⁰⁴⁴ Om Georg Gustafsson också gjorde det, var han i alla händelser helt stum på den punkten. Att anta att det endast för honom var fråga om att ge bibliskt stöd för bruket, torde vara den rimligaste förklaringen.

För det tredje: han hänvisade i alla tre breven till att »vi har bönedag på söndag med början kl. 7 f.m. och beder då hela dagen för eder«. Detta gällde i dessa tre fall, men var inte representativt för svaren till de flesta brevskrivarna. Georg Gustafsson hade med sig buntar av

---

¹⁰⁴² E I:10, GGa.

¹⁰⁴³ Om detta, se kapitel IV:4 i denna avhandling.

¹⁰⁴⁴ Om detta, se avsnittet IV:2 i denna avhandling.

brev med önskemål om förbön till församlingens gudstjänster, och strävade efter att engagera hela församlingen i förbönen. Men för det mesta hänvisades de sjuka till 45 minuters bön, då Gustafsson, den sjuka personen och dennas anhöriga och vänner skulle mötas i samtidig gemensam förbön. Tidpunkten för denna gemensamma bön kunde variera högst väsentligt, och det finns föreslagna tider vilka framstår som närmast extrema. Exempelvis fick några av brevskrivarna bönetid klockan 04.00 på morgonen.¹⁰⁴⁵ Georg Gustafsson antecknade ofta på breven han fått vilken bönetid han lovat. Därför informerar breven om när den gemensamma bönen skulle ske. Våldigt ofta handlade det om tidig morgon eller sen kvällstid.

Vad handlade breven om?

Under 1930-talet innehöll 70 % av breven – som framgick av avsnittet IV:4.3 – önskan om förbön vid sjukdom eller tack för erfaren hjälp, det vill säga uppfattat gudomligt ingripande. Ungefär 10 % av breven var själavårdsorienterade och cirka 20 % procent handlade om andra ärenden och önskemål – de sorterades in under rubriken »övrigt«. Åren 1965–1967 var proportionerna dessa kategorier emellan påtagligt förändrade, vilket tabellen nedan visar:

Tabell 9: De 1587 brevens karaktär och innehåll

År	Förbön	Tack/bönesvar	Själavård	Övrigt	Begäran om duk
1965	227	32	31	22	104
1966	684	74	39	21	542
1967	368	44	35	10	182
Totalt	1279	150	105	53	828

Kategorin tack/bönesvar rymmer främst brev till Gustafsson vari brevskrivaren efter förbön rapporterade full återställelse från sjukdomen eller påtaglig förbättring av hälsoläget. I några fall – ett 20-tal – handlade det om tidigare upplevt helande, som man först nu ville tacka för och berätta om. Tackbrev utgjorde således 9,5 % av den

¹⁰⁴⁵ Detta styrks på ett odiskutabelt sätt av de 1 587 breven. Om bönetid redan klockan 04.00 på morgonen, se t.ex. SB-k-Stockholm 1965-07-29, E I:23, GGa.

totala mängden brev dessa år, mot 20 % åren 1931–1937. De själavårdsorienterade breven var på 1960-talet proportionerligt färre – enbart 6,6 % – jämfört med 11 % på 1930-talet. De mest påtagliga förändringarna är dock att kategorin »övrigt« minskat från 21 % på 1930-talet till 3,3 % åren 1965–1967, samt att kategorin förbönsbrev dessa år ökade till 81 % av hela brevsörden – en siffra som för perioden 1931–1937 endast var 49 %.

En rimlig förklaring till den proportionerligt dramatiska minskningen av brev inom kategorin »övrigt« är att det på 1960-talet var bättre tider i Sverige än på 1930-talet, från social och ekonomisk synpunkt. Människor hade tillgång till andra hjälpanal kanaler vid behov av till exempel bostad, arbete eller ekonomiska understöd än att vända sig till en pingstpastor. Dessutom torde en del ärenden av denna typ, som på 1930-talet framfördes i brev, på 1960-talet ha utträttats per telefon. Ett antagande, rörande förbönsbrevens ökade andel av den totala brevmängden, kan vara att människor fann det lättare att via brev än per telefon berätta sina sjukdomshistorier och skildra sina fysiska eller psykiska lidanden.

Av breven framgår att vissa sjukdomar var särskilt vanliga. Men – precis som på 1930-talet – var det många brevskrivare som inte specificerade vilken sjukdom de led av, varför det inte går att få fram några exakta data. Ordningföljden bland de mest frekventa av de definierade sjukdomarna var åren 1965–1967 denna: nervsjukdom (154 fall), värk (94 fall), hjärtproblem (91 fall) och cancer (53 fall). Noterbart är att tuberkulos, som var näst vanligast av sjukdomar bland de skrivande åren 1931–1937, endast nämndes ett fåtal gånger i breven på 1960-talet. Det var en sjukdom på väg att helt elimineras i den tidens Sverige. För övrigt är sjukdomslistorna närmast lika lydande, vid jämförelse mellan 1930- och 1960-tal.

»Herren min läkare«

Det var inte många av de hjälpsökande på 1960-talet som i sina brev uttryckligen deklarerade att man litade på och räknade med Herren som sin läkare. Uttrycket förekommer endast några få gånger. På 1930-talet förekom det uttalat i närmare 300 brev.¹⁰⁴⁶ Det förhållandet att förbön begärdes visar att tron på möjligheten av gudomlig hjälp

---

¹⁰⁴⁶ Se kapitel IV:4.3 under rubriken »Herren min läkare«.

och helande i praktiken förelåg. På 1930-talet var uttrycket »Herren min läkare« ofta en markör för en grundhållning som exkluderade hjälp från annat håll. Detta behov, att vid sjukdom så exklusivt markera tron på Guds förmåga att hjälpa, förelåg uppenbarligen inte i nämnvärd grad på 1960-talet. Samtidigt kan det ha varit så att uttrycket under årens gång blivit slitet, och att det därför inte längre var i allmänt bruk inom Pingströrelsen. Den socialiserade plausibilitetsstruktur som formeln »Herren min läkare« avslöjar förekomsten av, behövde säkerligen inte heller längre verbaliseras i samma omfattning på 1960-talet som på 1930-talet, då den ju var relativt nyligen förvärvat bland pingstvännerna.

I 375 av breven åren 1965–1967 angavs att läkar- och/eller sjukhusvård söktes för den aktuella åkomman eller sjukdomen. Det antalet skall jämföras med en siffra på drygt 200, som gällde för 1930-talsbreven. Med hänsyn tagen till den större mängden förbönsbrev åren 1965–1967 är det ingen större förändring – snarare en viss minskning proportionellt sett.¹⁰⁴⁷ Det som förändrats är att nästan ingen brevskrivare på 1960-talet spelade ut tron på att Gud kan hjälpa mot sökandet av mänsklig läkarhjälp. Endast ett par personer skrev att de inför beslutet att gå till doktorn »hört en röst som varnat«. En kvinna i Motala skrev:

Jag skulle vilja bedja Broder Gerog bedja för mig. Har fått ett lidande som är mycke på frestande. Varje gång när jag tänker gå till sjukhus, Kommer en röst gå ej till läkare. Jag vill ju tro på Jesus som min läkare.¹⁰⁴⁸

På 1930-talet var det vanligt att anlita skolläkaren sågs som »att handla i otro« eller »att hamna i människohänder«. Då fanns en tydlig uppdelning mellan dem som såg tron på »Herren min läkare« som exkluderande hjälp från den mänskliga professionen och de som såg båda hjälpalternativen som möjliga och legitima. På 1960-talet tycks således denna uppdelning i det närmaste ha försvunnit. Det handlade inte längre om konkurrerande och varandra uteslutande alternativ för de sjuka. Detta kan naturligtvis ha påverkat benägen-

---

¹⁰⁴⁷ För åren 1931–1937 handlade analysen om 743 förböns- och tackbrev, men av dessa utgjorde 216 tackbrev. För åren 1965–1967 var förbönsbrev 1 279, och den siffran skall alltså jämföras med 527 förbönsbrev från 1930-talet; se kapitel IV:4.3 i denna avhandling.

¹⁰⁴⁸ AK-k-Motala 1966-10-28, E I:25; EN-k-Göteborg 1967-01-22; GO-k-Norrköping 1967-03-07, E I:26, GGa.

heten att omtala vilka läkar- och/eller sjukhuskontakter som förekommit. Att sådana förevarit kan ha setts så självklart att många inte ens brydde sig om att berätta det.

På 1930-talet var Gud förstavalet av hjälp vid sjukdom för en stor del av de personer som skrev. På 1960-talet var Gud för nästan alla brevskrivare ett hjälpalternativ som kunde väljas samtidigt med läkarvård, ett kombinationsval. Men framför allt framstår Gud i 1960-talsbrevens som sistavalet, det vill säga: då sjukvården hade gjort allt den kunde kvarstod endast hoppet om att Gud möjligen kunde ingripa och låta ett mirakel inträffa.

Förväntningar och resultat

De allra flesta av brevskrivarna uttryckte tydligt sina förväntningar att något övernaturligt skulle ske med dem, och att deras situation skulle förändras som svar på bön. Fyra faktorer går att urskilja som fundamentala för denna inställning eller detta referenssystem – i denna undersökning har termen plausibilitetsstruktur valts som benämning.

För det första: Gud har i Bibeln lovat att under och mirakler skall följa längs den troendes livsväg. Detta har den egna bibelläsningen, den hörda förkunnelsen och den i församlingen mottagna undervisningen inpräntat och övertygat om. Detta referenssystem anknöt Georg Gustafsson till och ville han aktivera genom de i svarsbrevens alltid listade bibelhänvisningarna. Exempelvis uppgav en kvinna i Katrineholm i april 1965 att hon fått »Psalt 20; Psalt 50:10; Psalt 146; Jer 58:8, 11; Matt 8:17 och Apg 19:11–12«, och att dessa ord fungerat och haft stor betydelse. Hon hade fått förbön två gånger och båda gångerna hade den resulterat i återvunnen hälsa.¹⁰⁴⁹

För det andra: Helandet var en del av – och inkluderat i – Kristi försoningsgärning; detta hade pingstvännerna fått lära sig. Sjukdom var ett resultat av syndafallet och ett uttryck för syndens makt i tillvaron. Jesu Kristi seger över synden som makt, vunnen genom korsdöden och uppståndelsen, erbjuder därför befrielse från sjukdom. Helande var att förstå som en viktig demonstration av denna Kristi triumf över onskan. Det var därför en kristens rätt att ta emot helande i

---

¹⁰⁴⁹ OJ-k-Katrineholm 1965-04-02. – Ett annat exempel: IL-m-Östra Ryd 1965-04-06 angav Apg. 19:11-12 och Hebr. 4:16 och 13:8 som stöd för sin tro (E I:23, GGa).

tro, precis som frälsningen mottagits och upplevts i tro.¹⁰⁵⁰ Det på 1960-talet intakta referenssystemet var en långsiktig konsekvens av sådan förkunnelse under fem tidigare decennier.

För det tredje: Erfarenheter av tidigare upplevda helanden återopades och togs som intäkt för att det fanns en realistisk grund för tron på nya mirakler. Brevskrivarna radade upp exempel på helbrägdagörelser man menade sig ha upplevt i samband med förbön av just Georg Gustafsson.¹⁰⁵¹

För det fjärde: Georg Gustafssons karismatiska utrustning, förment gudagivna uppgift och hans bruk av bönedukar ingick vid denna tid i referenssystemet hos många av de hjälpsökande och gjorde helandeförväntan än starkare hos dem. På 1960-talet uppfattades Gustafsson som den tidens »Boltzius«, och säkerligen var han den helbrägdagörare i Sverige som var mest efterfrågad. Hans förbön uppfattades av många brevskrivare som en maktfaktor, vilken i hög grad befrämjade – om än inte garanterade – ett gudomligt helande. Ofta påpekades det i breven att »pastor Gustafsson har ju så stor makt med Gud i bönen« eller att »du har ju förmågan att bedja med kraft«. Samtidigt tillmätte många de oljesmorda bönedukarna en stark, inte sällan närmast magiskt underverkande funktion.¹⁰⁵²

En kvinna i Stockholm skrev:

Det är min önskan att Br. G. beder över denna duk. Det är en sak som behöver lösas och Herren Jesus är den Underbare som gripit in många gånger förr under de senaste 18 åren. Det gäller en man som är så hård, hela hans släkt äro så hårda o okänsliga och det blir ett starkt lidande för en nedbruten o känslig hustru. Denna duk skall nu sys fast på hans örngott, och så litar jag på min Dyrbare Älskade Mästare som kan allt förvandla även denna gång.¹⁰⁵³

---

¹⁰⁵⁰ KoWK-par Skopptuen 1966-09-16, E I:25, GGa. – Jesaja kapitel 53 var en central bibeltext i detta sammanhang. Se även Josefsson 2005, s. 140–155.

¹⁰⁵¹ Se t.ex. EA-k-Tranås 1965-08-28; RA-k-Nybro 1965-11-11; SB-k-Stockholm 1965-07-25; OK-m-Umeå 1965-05-18, E I:23, GGa.

¹⁰⁵² Ofta framgår det att brevskrivarna hade Jak 5:16 b i tankarna då de skrev om Gustafssons bön. I 1917 års översättning stod där att läsa: »Mycket förmår en rättfärdig mans bön då den bedes med kraft«, se t.ex. AK-k-Stockholm 1965-03-27, E I:23; GA-k-Göteborg 1966-07-07; EB-k-Eskilstuna 1966-08-17; JB-m-Sundbyberg 1966-08-19; AHJB-k-Sävedalen 1966, okänd månad och dag; GC-k-Malmö 1966-08-12; OH-k-Ryssby 1966, okänd mån och dag, E I:24. GGa.

¹⁰⁵³ CN-k-Stockholm 1966-12-27, E I:25, GGa.

En i Lund bosatt kvinna skrev:

Jag har så stor nöd för min ofrälste broder, som är sjuk i cancer [...] Vill Pastor Gustafsson allvarligt bedja för honom. Jag tänker på de orden, Mycket förmår en rättfärdig mans bön om den bedes med kraft. Får jag be om en böneduk också, som jag tänker lägga i Hans säng, för Han förstår ju inte detta, men Gud känner allt, och Gud kan och vill kanske giva några nådeår.¹⁰⁵⁴

Från Göteborg kom ett brev där en kvinna skrev och berättade att hon 1929 blev botad genom en duk som F.A. Boltzius bett över och smort med olja. Helandet inträffade således minst 20-talet år efter det att duken blivit behandlad, en slutsats grundad på den omständigheten att Boltzius dog redan 1910. På hösten 1966 sände denna kvinna samma duk till Georg Gustafsson för att få den smord på nytt och laddad med ny kraft. Hon skrev: »Jag har en fast tro att denna duk jag nu sänder med skall hjälpa mig«. ¹⁰⁵⁵

Den rakt motsatta inställningen förekom också. Från Eldsberga skrev en man i augusti 1966, efter att i *Sydsvenska Dagbladet* ha läst om Georg Gustafssons bönedukar – samtidigt som han bad om en sådan duk:

Tydligen är det ej duken i och för sig som botar, utan den våldsamt stora mängd energi som en Församling i stark konsentration kan åstadkomma, riktad mot ett bestämt mål, under en viss bestämd tid.

Denna skapande och förnyande kraft torde icke vara något övernaturligt, men har den genom lagstiftningar och bestämmelser i vår och tidigare kulturer nedvärderats och nära nog helt försvunnit från det allmänna livsbehovet.¹⁰⁵⁶

Under åren 1965–1967 sände Georg Gustafsson enligt vad som framgår av breven iväg minst 828 dukar (se tabell 9 ovan). Förmodligen var det betydligt flera, då många fick duk sig tillsänd utan att uttryckligen ha bett om det. Frågor ställdes om hur duken skulle appliceras, om den skulle bäras ständigt – dagar, veckor eller ännu längre tid, samt om det var möjligt att tvätta duken utan att kraften i den gick förlorad.¹⁰⁵⁷

---

¹⁰⁵⁴ EN-k-Lund 1966-05-22, E I:25, GGa.

¹⁰⁵⁵ AP-k-Göteborg 1966-08-16, E I:25, GGa.

¹⁰⁵⁶ EAWS-m-Eldsberga 1966-08-13, E I:25. Se även VE-k-Nybro 1966-08-30, E I:24; BK-m-Stockholm 1966-09-21, E I:25, GGa.

¹⁰⁵⁷ KH-k-Malmö 1966-12-01, E I:24; MO-k-Sösdala 1966-09-25; Ragna-k-Stockholm 1966-03-29; SOS-m-Lund 1966-08-12, E I:25 GGa.

Hur motsvarade resultaten de förväntningar som de skrivande hade? Som tidigare redovisats i detta kapitel var antalet brev av karaktären tack/bönesvar åren 1965–1967 inte större än 150 (andel av totala mängden brev: 9,5 %) en siffra att jämföra med 216 (andel av totalmängden brev: 20 %) för åren 1931–1937. Att det fanns personer som ansåg sig ha fått hjälp till hälsa men som inte hörde av sig, kan vare sig utslutas eller påstås – även om det framstår som troligt. Hur många dessa i så fall skulle kunna ha varit går givetvis inte att uttala sig om.

I drygt hälften av tackbrev (79 av 150) vittnades om en så dramatisk förbättring av situationen att orden helbrägdagörelse eller helande kunde användas.

Exempel 1 En kvinna i Hägersten skrev i augusti 1965:

Det var jag som ringde till Pastorn den 20/9 [19] 64 och bad om förbön jag skulle opereras för cancer i bröstet. Jesus grep in och opererade mig och jag blev frisk.

Läkarna på Radiumhemmet sade när jag var där i våras att det var det enda förklarliga av att Jesus hade gripit in och gjort mig frisk.¹⁰⁵⁸

Exempel 2 Från Jokkmokk rapporterade en hjälpsökande:

Det har ju aldrig uteblivit med bönesvar då jag skrivit till dig, jag förstår det beror på att Ni tager er an böneämnena så helt.¹⁰⁵⁹

Exempel 3 Om en liten pojke i Karlskrona skrev mormodern:

Vill först lägga fram ett tacksägelseämne, skrev till Er och bad om duk, till vår lilla sonson, som var endast 2 mån. Tyckte han verkade lik blek, därför vände vi oss till läkare, fick då besked, han ej hade mer än 35 % blodvärde vilket var onormalt, nu har han upp till över 70 % blod och är så frisk o prima o solbränd o duktig. Gud hör bön, jag lade duken på hans kropp och Gud hjälpte o grep in.¹⁰⁶⁰

Exakt 30 brevskrivare tackade och berättade att hälsoläget var bättre eller mycket bättre. I de resterande breven (41 brev) inom denna kategori tackade avsändarna för mottagen duk och den utlovade förbönen, samtidigt som de vädjade om fortsatt hågkomst i bön, då sjukdomsbilden var oförändrad. För dessa var det viktigt att framhålla att de höll fast vid tron att Gud skulle svara och gripa in, det vill

---

¹⁰⁵⁸ MP-k-Hägersten 1965-08-03, E I:23, GGa.

¹⁰⁵⁹ HO-k-Jokkmokk 1965-03-16, E I:23, GGa.

¹⁰⁶⁰ VA-k. Karlskrona 1967, månad och dag okänd, E I:26, GGa.

säga både medlet bön och målet helande bevarades. Annorlunda uttryckt: plausibilitetsstrukturen förblev intakt hos dessa individer. På följande vis kunde detta förhållningssätt uttryckas:

Den rättfärdiges bön förmår mycket när den är i verksamhet. Men jag förstår att Gud prövar sina barn många gånger, men jag har även erfarit att förbönens makt är stor, och när Guds tid är inne att infria sitt löfte. Alla löftens »JA« säg ditt.¹⁰⁶¹

Proportionen mellan antalet förbönsbrev och tack/bönesvarsbrev, 1 279 mot 150, (det egentliga antalet bönesvarsbrev var endast 109, eftersom det i 41 brev framfördes tack, men samtidigt gavs upplysningar om att hälsoläget var oförändrat) kan endast bedömas som att resultaten inte särskilt väl motsvarade förväntningarna som fanns hos brevskrivarna. Åren 1965–1967 var alltså andelen omvittnade helanden, bättre eller mycket bättre hälsotillstånd endast 8,5 %, jämfört med 16 % under åren 1931–1937. Detta gäller även om ett avsevärt mörkertal i resultatrapporteringen förutsätts. Av till exempel alla norrmän som skrev och begärde förbön, var det näst intill ingen som återkom med ett vittnesmål om bönhörelse. Varför det var så är det inte möjligt att uttala sig om med någon som helst säkerhet. Rimligen borde även några av dessa personer ansett sig ha erfarit åtminstone någon sorts förbättring av hälsoläget, då ju detta ändå gällde för en relativt stor grupp svenskar i motsvarande predikament.

Det uteblivna helandets problem, åren 1965–1967

Bland mängden förbönsbrev återfinns ganska många med reaktioner på det uteblivna helandet. Det är brev från människor som skrev en andra gång, ibland för tredje gången till Georg Gustafsson, dels för att tala om att inget hänt, dels för att delge honom sina funderingar och sin besvikelse.

En reaktion var självkritik mitt i besvikelsen:

Jag har nog trott för starkt på P[astor] G[ustafsson] och duken, och när det då inte blev någon förbättring åkte jag ner i något som det blir svårt att kravla sig upp ur igen.¹⁰⁶²

---

¹⁰⁶¹ MS-k-Skellefteå 1965-03-11, E I:23, GGa. – En liknande inställning återfinns i ett flertal brev, »Guds tid är ännu inte inne, men den kommer«, se t.ex. HD-m-Ulricehamn 1966-05-06, E I:24, GGa.

¹⁰⁶² Ragna Stockholm 1966-03-29, E I:25, GGa.

Ett annat sätt att reagera var att ifrågasätta själva behandlingen, alltså bruket av dukar i samband med förbön. »Det vore ju skönt om man kunde bli botad så lätt«, men, fortsatte brevskrivaren »det har inte hjälpt ett dugg. Har verkligen någon blivit hjälpt på detta sätt. Det har jag svårt att förstå. Om ni ville vara god och meddela varför det inte hjälpt mig.«¹⁰⁶³

Andra nöjde sig med att fråga: Varför har inget hänt? Varför har förbönen inte fungerat? Frågorna följdes i en del fall upp med konstaterandet att man inte förstår.¹⁰⁶⁴ Från dessa frågor var naturligtvis steget inte långt till ett ifrågasättande av vad Gud ville och kunde göra, samt rörande vad Han menade då Han inte gjorde det Han kunde göra. »[Jag] vet att Gud kan, men han vill förmodligen inte«, skrev en kvinna i Ellefors.¹⁰⁶⁵ En Stockholmskvinna undrade »var finns undrens Gud?«¹⁰⁶⁶ Någon brevskrivare konstaterade att »det är som Gud inte vill höra mig«, och en annan frågade »varför är himmelen så stängd? Är det fel på min tro, något fel måste det vara.«¹⁰⁶⁷ En kvinna i Norge, vars man dött trots förbön, menade sig ha fått ett löfte från Gud om mannens helande, men det löftet bröts.¹⁰⁶⁸ Några personer skrev att de upplevde sig vara »prövade av Gud och pinade«.¹⁰⁶⁹

Vissa personer vände det uteblivna helandet i hög grad mot sig själva, och såg det som skäl till att ifrågasätta hela sin kristna identitet – tron och frälsningen. »Tycker inte att man kan vara frälst när man skall gå å ha då så besvärligt.«¹⁰⁷⁰ Så formulerade sig en man, som här får ge röst åt detta reaktionssätt. Han berättade vidare att »så kommer då allt möjligt över att man inte är riktig Frälst å fått göra någon upplevelse som många andra vittnar om att de gör«.¹⁰⁷¹

---

¹⁰⁶³ VE-k-Nybro 1966-08-19; 1966-08-30, E I:24, GGa. – »Jag förstår ej hur en duk kan hjälpa«, menade även t.ex. BK-m-Stockholm 1966-09-21, E I:25 GGa.

¹⁰⁶⁴ T.ex. ID-m-Borås 1965-11-25; AK-k-Stockholm 1965-10-01, E I:23 GGa.

¹⁰⁶⁵ IMP-k-Ellefors 1967-06-29, E I:26, GGa.

¹⁰⁶⁶ AK-k-Stockholm 1965-11-07, E I:23, GGa.

¹⁰⁶⁷ GT-k-Ronneby 1967-09-25, E I:26, resp. ES-k-Karlskoga 1966-05-03, E I:25, GGa.

¹⁰⁶⁸ IS-k-Ranosen 1966-09-21, E I:25, GGa.

¹⁰⁶⁹ Bland andra SM-k-Vättersnäs 1965-12-18, E I:23, GGa.

¹⁰⁷⁰ RR-m-Gnarp 1966-11-21, E I:25, GGa.

¹⁰⁷¹ RR-m-Gnarp 1967-05-24, E I:26, GGa.

Vi möter alltså hos brevskrivarna på 1960-talet samma problematik och ett likartat sätt att reagera på denna, som vi tidigare i denna avhandlings kapitel IV:4.3 mötte hos dem som skrev åren 1931–1937. Vid båda tidpunkterna fanns gruppen som framhärddade i sin helandeförväntan i tro på Gud och infriande av de löften om bönhörelse Nya testamentet rymmer. Deras reaktion visade på en fast fortsatt vilja att bevara både medel och mål i sökandet efter signifikans, i sammanhanget lika med hälsa. Orienterings- eller referenssystemet som brukats för att hantera sjukdomsproblemen var fortsättningsvis intakt hos dessa personer.

Sådana som ifrågasatte om Gud ville bota dem eller som uttryckte sin besvikelse på Gud fanns på 1960-talet, precis som på 1930-talet. Hos dessa människor var orienteringssystemet hotat eller på god väg att brista sönder. Den dittillsvarande plausibilitetsstrukturen som framställt Gud som god, kärleksfull och villig att hjälpa var klart ifrågasatt, en omvärdering av det signifikanta i vägen till hälsa var uppenbar.

Även den grupp som anklagade sig själv för det uteblivna helandet, och förklarade det med egen bristande tro, ouppklarade synder, etcetera fanns vid båda tidpunkterna. Dessa kunde bevara övertygelsen om riktigheten hos både medlet (bön) och målet (hälsa) i signifikanssökandet, men sanningen och riktigheten i referenssystemet gällde under betingelsen att man var en bättre troende människa. Egna brister hade satt systemet ur funktion, det var varken Guds, Guds ords eller Guds tjänares fel.

VII:3 Riksmedia diskuterar Georg Gustafssons förbönstjänst

Lewi Pethrus: »Georg Gustafsson i Jönköping är speciell i det fallet. Det finns ingen inom pingströrelsen som beder så mycket för sjuka som han.«¹⁰⁷²

I januari 1966 tog en diskussion om helbrägdagörelsen fart i *Saxons veckotidning*. Den inleddes av en viss H. Larsson, som skrev uttalat kritiskt och menade att vittnesmål om helande genom bön var en bluff:

---

¹⁰⁷² Svenska Dagbladet 1966-08-12, s. 15.

Läkarna kan sin sak och de har säkert rätt, ty när en människa talar om att hon blivit helbrägdagjord och sedan måste läggas in på sjukhus ideligen, så ser ju läkarna att det måste vara bluff.¹⁰⁷³

Larsson fick svar av Dagmar Hejdenberg, en kvinna som haft kontakt med Georg Gustafsson i ett antal år. Hejdenberg vittnade om helbrägdagörelsens sanning utifrån egen erfarenhet:

Svar till »H. Larsson«

Jag kan inte låta ert inlägg förbli oemotsagt, ty denna sak är så pass naturlig och klar att den inte bara kan förnekas. Jesus lever ännu i dag, han helbrägdagör de sjuka genom sina tjänare, som han ger makt lägga händerna på dem och behandla dem enligt apostlagärningarna 19 kap. verserna 11 och 12.

Själv har jag vid oräkneliga tillfällen fått bönesvar. 1958 blev jag helbrägdagjord från ett över tjugoorigt hjärtfel. Sju sorters medicin slapp jag använda mera. Den människa, som gav mig hjälpen från Gud, är ännu verksam, hans bil rycker ut dygnet runt om ibland till hjälp för de sjuka. Han har fått förmedla helbrägdagörelse till ett flertal läkare, därmed inget ont sagt om våra läkare. De gör så gott de kan i vår ofullkomliga värld.

Jag uppger gärna namn och adress på denna gudahängivna tjänare, om ni tillskriver mig. Mitt namn och adress finns på redaktionen, och jag bor på rosornas ö.

Dagmar.¹⁰⁷⁴

Dagmar Hejdenberg fick både mothugg och gensvar på sitt inlägg, dels i tidningen, dels privat. Människor skrev till henne för att få kontakt med den helbrägdagörare hon berättat om. På det sättet satte hon bara under 1966 ett 30-tal människor i direktkontakt med Georg Gustafsson.¹⁰⁷⁵ Lärbro, på Gotland – där hon bodde, blev närmast en filial till Jönköping, där Gustafsson var verksam. Så förblev det i viss utsträckning även under år 1967.

På förstasidan i *Sydsvenska Dagbladet* den 12 augusti 1966 fanns – stort uppslagen – följande rubrik: »Duk i brev botar sjuk«. Rubriken matchades av en bild över fyra spalter, där Georg Gustafsson visas med en trave brev framför sig på bordet och i handen håller han ett knippe brev. Bildtexten löd: »Pastor Georg Gustafsson skickar årligen ut tusen-

---

¹⁰⁷³ *Saxons veckotidning* 1966-01-15, s. 40.

¹⁰⁷⁴ *Saxons veckotidning* 1966-02-19, s. 34. – För övriga inlägg i debatten, se *Saxons veckotidning* 1966-03-05, s. 47; 03-19 s. 36; 03-26, s. 36.

¹⁰⁷⁵ T.ex. ID-k-Stugum 1966-03-15; SD-k-Östra Näsberget 1966-03-06; KD-k-Borås 1966-03-10; KWE-m-Gävle 1966-02-23; OE-k-Tärnsjö 1966-04-04, E 1:24, GGa.

tals 'brev med näsdukar' över hela Norden. Bönedukarna botar alla slags sjukdomar, försäkras han«. ¹⁰⁷⁶ På sista sidan var rubriken: »Dukar på sjuka kroppsdelar botar tror Smålandspastorer«. Artikeln är tids- typisk och ett intressant exempel på hur fenomenet troshelbrägdagörelse uppfattades i det sekulära Sverige på 1960-talet.

Senaste nytt på helbrägdafronten i det frireligiösa Småland kommer från Filadelfia. Där sitter pastor Georg Gustafsson och stoppar näsduksstora tygstycken i kuvert som han skickar ut till sjuka människor i hela Norden. Bönedukarna botar alla slags sjukdomar. Ja, pastor Gustafsson och hans bröder och systrar i Jönköping tror också, att icke-religiösa människor blir saligen helade av bönedukarna. – Jo då, våra bönedukar är bra mot det bästa [sic! skall troligen vara: det mesta], omtalar pastor Gustafsson trosvisst och får instämmande av sin närmaste böneduksassistent, pastor Bror Spetz. De båda pastorerna har fullt upp att göra med duksändningarna.

– Minst tusen dukar om året går ut från församlingen i Jönköping, säger pastor Spetz. Folk i alla åldrar i hela Sverige och även utlandet skriver och beställer bot per brev. Hebrädegången [sic!] är sådan, att mottagaren i brevet meddelas när församlingen i Jönköping håller möte. Exakta tidpunkten är mycket viktig, ty då bönerna strömmar ut från kyrkan i Jönköping skall vederbörande lägga duken på den sjuka kroppsdel, och så skall det stora undret ske. ¹⁰⁷⁷

Svenska Dagbladet hade rubriken »Bönedukar i tiotusental sänds ut från Jönköping«, och med den ville tidningen att folk skulle inse att Georg Gustafssons verksamhet hade gigantiska proportioner. I den följande texten modifierades dock rubrikens budskap. Det var på 40 års sikt denna mängd dukar sänts ut, berättades det. *Svenska Dagbladet* skrev:

Bönedukar har alltid förekommit bland kristna som tror på helbrägdagörelse, säger pastor Pethrus till SvD med anledning av uppgifter om att ett tusental sådana dukar varje år sänds per post från Filadelfiaförsamlingen i Jönköping till cancersjuka och personer med andra fysiska och psykiska sjukdomar. Mannen bakom bönedukarna från Jönköping är pastor

---

¹⁰⁷⁶ *Sydsvenska Dagbladet* 1966-08-12, s. 1. – *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, som tidningen egentligen heter, var en högertidning fram till år 1966, men antog detta år beteckningen oberoende liberal. (*Nationalencyklopedin*, artikeln *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* band 17, s. 577)

¹⁰⁷⁷ *Sydsvenska Dagbladet* 1966-08-12, s. 30. – Under hösten 1966 var det ett 10-tal personer som skrev och begärde bönedukar och som samtidigt uppgav att de inte var troende eller religiösa.

Georg Gustafsson, som under 40 års tid skickat ut 10 000- tals linnedukar sedan han först läst böner över dem.¹⁰⁷⁸

Dukarna är av linne, två eller tre kvadratdecimeter stora. Ibland köps linnet i butiker, ibland offerar församlingsmedlemmar rena lakan, som enligt pastor Gustafsson klipps i lämpliga storlekar. Innan dukarna läggs i kuvert och postas beder pastorn själv eller församlingen över dem, en för en. Ibland behandlas också linnetyget med olja [...].

Men tro inte att jag delar ut bönedukar istället för att uppmana de sjuka att söka läkare, säger pastor Gustafsson. Jag har skickat många personer till läkare och flera läkare har visat förståelse för min verksamhet. Vi har till och med fått brev från läkare med begäran från patienter om att de skall få bönedukar. [...]

Pastor Pethrus slutar med att omtala att bönedukar kommer till användning inom de flesta pingstförsamlingar, men, tillägger han, pastor Georg Gustafsson i Jönköping är speciell i det fallet. Det finns ingen inom pingströrelsen som beder så mycket för sjuka som han.¹⁰⁷⁹

*Dagens Nyheter*s rubrik avslöjade på ett klart och odiskutabelt tydligt sätt tidningens sedan lång tid tillbaka intagna ståndpunkt rörande fenomen av denna typ. Rubriken var: »Böneduk mot sjukdomar förbluffande vidskepelse«. En stor bild på Georg Gustafsson med en bunt bönebrev framför sig pryder sidan. Bildtexten lydde:

Pastor Georg Gustafsson i Jönköping skickar varje år ut 1000-talet »bönedukar« till sjuka människor med löften om förböner och helbrägdagörelse. Medicinalstyrelsen kan inte ingripa, eftersom pastor Gustafssons »behandling« är kostnadsfri.

I artikeln stod att läsa:

Det är förbluffande att en sådan vidskepelse kan förekomma i vårt upplysta samhälle. Så kommenterar en läkare den form av »helbrägdagörelse« som utövas av Filadelfiaförsamlingen i Jönköping. Församlingen sänder till sjuka människor över hela landet ut bönedukar genom vilka de skall få bot. Ett 1000-tal dukar distribueras årligen från Jönköping tillsammans med löften om förböner. Medicinalstyrelsen kan inte ingripa eftersom »behandlingen« är kostnadsfri. Men det händer att Filadelfiaförsamlingen får en slant i efterhand. [...]

---

¹⁰⁷⁸ *Svenska Dagbladet* 1966-08-12, s. 3. – *Svenska Dagbladet* har sedan 1900-talets början varit en konservativt inriktad tidning. Den var på 1960-talet ett organ som stod Högerpartiet (från 1969 Moderata samlingspartiet) nära. (*Nationalencyklopedin*, artikeln *Svenska Dagbladet* band 17, s. 478)

¹⁰⁷⁹ *Svenska Dagbladet* 1966-08-12, s. 15.

Omkring 1000 bönedukar om året sänds ut över Sverige men också till grannländerna, enligt församlingsledaren pastor Georg Gustafsson i Jönköping. Han förklarar också att många människor på detta sätt blivit botade.

Vilka möjligheter har medicinalstyrelsen att ingripa mot »bönedukarna« som botemedel?

– Enligt den s. k kvacksalverilagen är det straffbart för en icke behörig person att undersöka eller behandla någon för sjukdom mot ersättning, framhåller byrådirektör Bo Adin i medicinalstyrelsens lagbyrå.¹⁰⁸⁰

Tidningen *Expressen* hade den 12 augusti 1966 rubriken »'Bönedukfabrik' hos filadelfiapastorer. 10 000-tals sjuka tror sig bli botade av olje-dränkt tyg«. Tidningen skrev:

Minst tusen helbräddagörande »bönedukar« skickas årligen ut från Filadelfiaförsamlingen i Jönköping till sjuka över hela landet. Det har man hållit på med i snart 40 år och även andra församlingar sysslar med liknande verksamhet.

– Det är ingen magi eller hokus pokus i samband med detta, säger mannen bakom »bönedukarna«, församlingsföreståndaren Georg Gustafsson i Jönköping till *Expressen* på fredagsmorgonen Vi tar inget betalt för dem och vi uppmanar som regel alltid de sjuka att söka läkare för sina krämpor. Men vi tror på dukarna som ett medel att koncentrera den sjukas strävan att träffa Jesus, och vi vet att många blivit hjälpta tack vare »bönedukarna« – ibland på ett rent otroligt sätt. [...]

»Sänd en böneduk till en cancersjuk kvinna«. Detta »nödorp« genljöd vid ett tältmöte hos Jönköpings Filadelfia häromkvällen. Hon liksom många andra, till och med i Amerika, Norge och Finland fick sina dukar.¹⁰⁸¹

»Bönedukar per post till sjuka 'har hjälpt många tillfriskna'«, var den rubrik *Göteborgs-Posten* valt för sin beskrivning av Georg Gustafssons förbönstjänst. Samma bild som *Sydsvenska Dagbladet* valt var införd även i *Göteborgs-Posten*. På bilden sitter Gustafsson med en stor bunt brev framför sig på bordet. Bildtexten berättar: »Pastor Georg Gustafsson i Jönköping skickar årligen ut ett tusental 'bönedukar' i brev till

---

¹⁰⁸⁰ DN 1966-08-12, s. 5. – *Dagens Nyheter* är en liberal dagstidning. På 1960-talet – under chefredaktören Olof Lagercrantz ledning – en kulturradikal röst i svensk media och alltmer öppen för den radikala vänsteropinionen. År 1972 förklarade sig tidningen oberoende, men på ledarsidan skulle fortsättningsvis drivas en liberal eller frisinnad linje. (*Nationalencyklopedin*, artikeln *Dagens Nyheter* band 4, s. 330–331)

¹⁰⁸¹ *Expressen* 1966-08-12, s. 11. – *Expressen*, den liberala kvällstidningen – grundad 1944 – hade på 1960-talet under chefredaktören Per Wrigstads ledning en klar folkparti-profil. *Expressen* var vid denna tid Sveriges största dagliga tidning. (*Nationalencyklopedin*, artikeln *Expressen* band 6, s. 73)

sjuka människor och hävdar att dukarna hjälpt många människor att tillfriskna«. I artikeln stod bland annat:

Bota sjuka per post? Jovisst, det går bra, tycker pingstvännerna i Jönköping, som nu har »patienter« över praktiskt taget hela Skandinavien. Botemedlet heter bönedukar. De klipps till i näsduksstora stycken och sänds med brev till sjuklingarna. Omkring 1.000 dukar om året lämnar församlingen. [...]

Bönedukarna betyder inte att människorna skall låta bli att gå till läkare, förklarar pastor Georg Gustafsson, församlingsledare i Jönköping. Det händer att vi t.o.m. uppmanar människor att söka läkarvård. Vi vet emellertid att bönedukarna hjälpt många människor att tillfriskna på ett rent otroligt sätt.¹⁰⁸²

Jönköpings-Posten var den tidning som satte igång hela rabaldret kring bönedukarna. Dess reporter »Petter« hade närvarit vid det tältmöte då Georg Gustafsson läste några förbönsbrev, och bad om de församlades hjälp i förbön. Dagen före alla andra tidningar skrev *Jönköpings-Posten* om »Rusning efter böneduk« på sidan ett, och om »Böneduk per post i Jönköping. Nödrep i tältmöte för cancer« på sidan fem. Tidningen visste att berätta följande, den 11 augusti 1966:

»Skicka en böneduk till en cancersjuk kvinna«. Det nödropet gick ut från ett tältmöte hos Filadelfia i Jönköping. Pingstförsamlingen har en från profana utgångspunkter säregen distribution – tusentalet sådana dukar går varje år på begäran ut till Sverige, Norge, Finland, Amerika m fl länder. Församlingen har först bett att Guds kraft skall verka – så läggs dukarna på de sjuka. Men samtidigt skickas ofta en rekommendation att söka läkare. [...]

Gör detta från profana utgångspunkter unika botemedel verkan?

– Vi får många tacksägelsebrev, berättar pastor Gustafsson. Men det är inte alla, som blir helbrägdagjorda. När så inte är fallet, får vi böja oss för Guds vilja. Och andliga välsignelser brukar alltid ges.¹⁰⁸³

---

¹⁰⁸² *Göteborgs-Posten* 1966-08-12, s. 8. – Denna liberala dagstidning, var på 1960-talet (precis som idag) den största tidningen i landet utanför Stockholmsregionen. Dagsupplagan låg under 1960-talet i närheten av 300 000 exemplar. (*Nationalencyklopedin*, artikeln *Göteborgs-Posten* band 8, s. 270-271)

¹⁰⁸³ *JP* 1966-08-11, s. 1, 5. – *Jönköpings-Posten* med *Smålands Allehanda* utkommer som morgontidning sex dagar i veckan. Tidningen är politiskt oberoende, men har av tradition stått frisinnade och frikyrkliga intressen nära. Tidningen utges av Hallpressen AB. Sedan 1908 leds tidningen av personer från tidningssläkten Hamrin. År 1962 övertogs tidningen *Smålands-Allehanda*, vilken sammanfördes med *Jönköpings-Posten* 1974. (*Nationalencyklopedin*, artikeln *Jönköpings-Posten med Smålands Allehanda* band 10, s. 317)

Pingströrelsens egen tidning *Dagen* reagerade naturligtvis på denna uppståndelse kring Georg Gustafssons förbönstjänst i sekulära media. Den 13 augusti 1966 skrev tidningen utförligt i ärendet, dels på ledarsidan, dels på nyhetsplats. På förstasidan var rubriken »'Bönedukarna' i Jönköping anknyter till Boltzius«. Tidningen skrev:

»Bönedukarna« i Jönköping har blivit den senaste tidningssensationen. Det gäller pastor Georg Gustafsson i Filadelfiaförsamlingen där, som i många år praktiserat förbön för sjuka. Till sjuka, som han inte kunnat få personlig kontakt med, har han i alla år sänt »bönedukar«, som de sedan vid en viss överenskommen tidpunkt lagt på det sjuka stället. Samtidigt har man då bett för dem i Jönköping. Själv blev pastor Gustafsson som barn botad från en svår sjukdom, sedan Boltzius bett för honom på samma sätt. Hur har detta nu blivit löpsedelsstoff?

En tidningsreporter hörde i ett tälmöte i Jönköping talas om en cancer-sjuk som bad om en böneduk. Han forskade vidare i vad det var fråga om, och eftersom det för honom var något nytt, blev det en stor artikel, som har gett eko i många tidningar utöver landet. Pastor Gustafsson har omtalats som mannen som har sänt tiotusentals bönedukar till olika delar av Sverige.

Utan tvivel är pastor Gustafsson den inom pingstväckelsen som mest sysslats med förbön för sjuka. [...]

Något geschäft ligger det inte bakom »bönedukarna«. Som alla pingst-vänner vet, är seden inte ovanlig i andra pingstförsamlingar utan förekommer regelbundet exempelvis i de båda största församlingarna: Filadelfia i Stockholm och Smyrna i Göteborg. Om det kommer tackoffer från botade sjuka, är detta något som helt går till församlingens verksamhet. Någon personlig ekonomisk vinning får alltså inte förebedjarna, och hela tanken på betalning är helt främmande. Detta sagt med tanke på tidningar, som snuddat vid ämnet.¹⁰⁸⁴

Den svenska diskussionen fick stor publicitet även i våra grannländer. Det skrevs i Danmark, Finland och Norge om helbrägdagöraren i Jönköping och hans dukar.¹⁰⁸⁵ Den för Georg Gustafsson mest betydelsefulla publiciteten utomlands, var den som hans verksamhet fick genom den kristna riksavisen *Korsets Seier* i Norge. Denna tidning, som i första hand vände sig till Norges pingstväänner, publicerade den 17

---

¹⁰⁸⁴ *Dagen* 1966-08-13, s. 1, 8. – Se även *Dagen* 1966-08-13, s. 2; 08-25, s. 2.

¹⁰⁸⁵ Detta framkommer i brev till Georg Gustafsson, t.ex. Elly Larsen, Aarhus i Danmark 1966-09-04, E I:24; Helmi Immel i Åbo Finland 1966-08-14, E I:25, GGa.

september 1966 en stort oppslagen artikkel under rubriken: »Mange er blitt helbredet ved bønneduker«:

Selv om pastor Georg Gustafsson er den direkte årsak til sensasjonelle avisskriverier som pågår her i Sverige nå, om helbredelse ved bønneduker, tar han det hele med knusende ro.

Han syklet som vanlig til teltkirken i går, og er mer fylt av pågangsmot enn noen gang. For de seneste avisskriverier omtaler ikke noe nytt for den 67-årige pinsepastoren. Selv har han praktisert å be for syke siden 1920 og er etterhvert blitt vant til at aviserne tar opp denne saken ved jevne mellomrom. Selv om noen aviser kaller »bønnedukene« for siste nytt på helbredelsefronten, har dette forekommet helt tilbake fra Boltzius' tid. [...]

– Forbønn for syke mennesker er ikke noe nytt for oss. Jeg ble selv helbredet som liten gutt gjennom en bønneduk som kom fra den kjente gudsmannen Boltzius. Jeg lå da på sykehus og ble helt frisk. Siden har jeg praktisert å be for syke i min predikantvirksomhet. Ved Guds nåde kan jeg fortelle om store helbredelser som har runnet sted. Jeg har sett lamme begynne å gå og blinde har fått sitt syn. [...]

Jeg kan ikke annet enn be for dem som ønsker forbønn. Jeg har lovet Gud at jeg skal be for alle dem som søker min hjelp, og det er dette vi fortsetter med her i menigheten.¹⁰⁸⁶

Vad mediaoppmærksamheten resulterade i var att Georg Gustafssons förbönstjänst blev än mer känd och alltmer efterfrågad. Han fortsatte envist med samma verksamhet i ytterligare 16 år, fram till veckorna före sin död den 6 januari 1983.

VII:4 Läkare kontrollerar vittnesmål om helande

Inom den svenska Pingströrelsen – och i viss utsträckning den svenska frikyrkligheten för övrigt – avslutades 1960-talet med fokusering på helbrägdagörelse genom trons bön. I religiösa media gavs ämnet stor publicistisk uppmärksamhet. Anledningen var den amerikanska helbrägdagörerskan Kathryn Kuhlman's Sverigebesök 1969.¹⁰⁸⁷ Även så kallat sekulära media skrev flitigt om amerikanskans möten, nästan

---

¹⁰⁸⁶ *Korsets Seier* 1966-09-17, s. 1, 11.

¹⁰⁸⁷ *Dagen* 1969-02-01, s. 5; 04-22, s. 11; 04-23, s. 1, 19; 04-24, s. 1, 14; 04-25, s. 1, 2, 19; 04-30, s. 1-2; 05-02, s. 1, 12; 05-03, s. 1, 19, 20; 05-06, s. 1, 2, 19; 05-07, s. 1, 2, 11, 15; 05-10, s. 1, 11, 23; 05-17, s. 1, 2, 27; *EH* 1969-05-22, s. 30.

uteslutande starkt kritiskt.¹⁰⁸⁸ Med Rosenlundshallen i Jönköping som huvudsaklig arena vid Sverigebesöket, tiden 30 april–7 maj 1969, och med enskilda framträdanden på Isstadion i Stockholm och på Frölundaborg i Göteborg som komplement, förde Kuhlman fram helandet och miraklerna som de för våra mänskliga sinnen mest påtagliga »bevisen« för trons »sanning«.¹⁰⁸⁹ Dessa massmöten för helbrägdagörelse – cirka 10 000 deltagare per möte rapporterades – väckte sedvanlig opposition, precis som skett vid Smith Wigglesworth besök i Stockholm våren 1921 och William Freemans turné i Sverige februari 1950. Kuhlmans möten gav anledning till riksdagsfrågor, som statsminister Tage Erlander och socialministern hade att besvara.¹⁰⁹⁰

Kathryn Kuhlman-kampanjen resulterade i en mängd vittnesmål om erfaret helande. Detta ledde till att det från Pingströrelsens sida tillställdes en granskningsgrupp. Tre till rörelsen hörande och betrodda läkare, doktorerna Sven Ahdrian, Bengt-Eric Skogh och Stig Bengmark, fick uppdraget att genomföra granskningen. De tre bad via *Dagen* om vittnesmål från privatpersoner som upplevt helande, och då inte endast i samband med Kuhlmans möten, och samtidigt åberopade de i egenkap av läkare rätten att gå in i varje persons sjukjournal för att jämföra diagnosen före och efter det påstådda helandet.¹⁰⁹¹ Resultatet presenterades i en rapport, som redovisades i *Dagen* den andra december 1972. Läkargruppen hade arbetat med begreppet mirakelbot, vilket bestämdes och definierades på följande sätt:

---

¹⁰⁸⁸ *Aftonbladet* 1969-04-30, s. 8; 05-02, s. 1, 48; 05-03, s. 1, 7, 40; 05-04, s. 9; 05-07, s. 19; 05-08, s. 13; *DN* 1969-04-30, s. 10; 05-03, s. 8; 05-04, s. 1, 7; 05-06, s. 1, 26; 05-07, s. 1, 27; *Expressen* 1969-04-30, s. 15; 05-02, s. 1, 6-7; 05-03, s. 1, 6; 05-04, s. 1, 6-7; 05-05, s. 8-9; 05-07, s. 7; *JP* 1969-04-30, s. 1; 05-02, s. 1, 13; 05-03, s. 1, 6; 05-05, s. 1, 5; *Smålands Allehanda* 1969-04-30, s. 1; 05-02, s. 1, 13; 05-03, s. 1, 6; 05-05, s. 1, 5; *Smålands Folkblad* 1969-04-30, s. 1; 05-02, s. 1; 05-03, s. 1, 3; 05-05, s. 1, 6.

¹⁰⁸⁹ *Dagen* 1969-05-08, s. 1, 12; 05-09, s. 1, 27; *EH* 1969-05-22, s. 30.

¹⁰⁹⁰ Det var riksdagsmännen Sven Johansson (cp) och Kurt Hugosson (s) som tisdagen 6 maj 1969 lämnade in var sin fråga. Johansson frågade statsministern: »Anser Ers Excellens att det är förenligt med religionsfriheten att religiösa samfundssammankomster sätts under övervakning av statliga myndigheter?« Hugosson frågade socialministern: »Anser socialministern att den nuvarande lagstiftningen är tillfredsställande när det gäller samhällets möjligheter att ingripa mot s.k. helbrägdagörare, vilka torde vara såväl mentalt som somatiskt hälsovådliga?« (*Dagen* 1969-05-07, s. 1).

¹⁰⁹¹ *Dagen* 1969-05-07, s. 1, 11; 05-14, s. 1.

Med mirakelbot avses ett läkningsförlopp vid en sjukdomsprocess vilket avviker från vad som enligt medicinsk erfarenhet är det gängse vid ifrågavarande sjukdomsprocess.¹⁰⁹²

Det var 43 fall av anmälda helbrägdagörelser som blivit granskade. Av dessa sorterades 32 fall bort ganska omedelbart på grund av olika skäl, exempelvis att diagnosen var oklar, att spontanläkning inte kunnat uteslutas (13 fall) eller att läkarundersökning ej genomförts (9 fall). Av resterande 11 vittnesmål om mirakelbot var det 6 som hänvisades till kategorin »Anmärkningsvärd läkningsprocess«, det vill säga att mirakel var en möjlig förklaring i vart och ett av dessa fall, enligt läkarna – men långt ifrån ett säkerställt faktum utifrån granskningen.¹⁰⁹³

---

¹⁰⁹² *Dagen* 1972-12-02, s. 16.

¹⁰⁹³ *Dagen* 1972-12-02, s. 16-17. – För *Dagen* var detta resultat bevis nog för att »mirakelbot förekommer i samband med förbön«. I ett antal artiklar beskrevs de sex »säkra fallen«. *Dagen* 1972-12-02, s. 16; 12-06, s. 1, 10; 12-09, s. 1, 10; 12-16, s. 1 och mittuppslaget.

VIII. Ett livsverks fullbordan och avslutning (1967–1983)

Georg Gustafsson avgick i januari 1967 från tjänsten som Filadelfiaförsamlingens i Jönköping föreståndare. Han var då inne på sitt sextioåttonde levnadsår. Hans efterträdare blev Bo Hörnberg, som efter en mångårig pastorstjänst i Stockholm bytte dess Filadelfiakyrka mot Jönköpings pingstkyrka.¹⁰⁹⁴ Under år 1967 kvarstod Gustafsson dock i församlingens tjänst, som predikant anställd på halvtid.¹⁰⁹⁵ Det egentliga pensionärlivet tog därför sin början först året därpå.

En rad händelser och företeelser i Europa och övriga världen bidrog till det mentala klimat som präglade det sena 1960-talet och hela 1970-talet. Sexdagarskriget i Mellanöstern i juni 1967 påverkade såväl det världspolitiska läget på makroplanet som pingstpredikantens tillvaro på mikroplanet. Israels erövring av hela Jerusalem och de övriga territoriella vinsterna i samband med kriget, signalerade uppfyllelse av bibliska profetior till den pingstvän som hade sin apokalyptik aktuell. Händelsen var i sig ett budskap om tidens korthet och om Kristi snara tillkommelse till var och en som stod kvar i den apokalyptiska tolkningstradition som varit Pingströrelsens.¹⁰⁹⁶

Det var studentrevolternas tid i Europa och USA, det var tiden efter det att »Pragvårens« frihetsdrömmar slagits i spillror, det var oljekrisens tid och det var, inte minst, Vietnamkrigets år. Allt detta enskildheter som utspelades inom ramen av fortsatt terrorbalans mellan väst- och östblocket. En kraftfullt neddragen järnridå delade alltjämt Europa i två antagonistiska block.

På den kristna världsarenan stod först Uppsala år 1968 och sedan Nairobi år 1975 i fokus som arrangörsstäder för Kyrkornas Världsråds

---

¹⁰⁹⁴ Filadelfiaförsamlingen i Jönköping beslöt i maj 1965 att dess kyrka skulle byta namn från Filadelfiakyrkan till Pingstkyrkan (Församlingsmöte 1965-05-31 § 4, A I:3, FiJa).

¹⁰⁹⁵ Församlingsmöte 1966-12-05 § 8; års- och administrationsmöte 1968-01-06 § 18, A I:4, FiJa.

¹⁰⁹⁶ Vilken staten Israels roll varit i denna apokalyptiska tradition har Göran Gunner utförligt undersökt i sin avhandling, Gunner 1996.

fjärde respektive femte Generalförsamling. I mellantid hölls även det mycket omtalade Bangkokmötet 1973, då Kyrkornas Världsråds Commission on World Mission and Evangelism var samlad. De radikala tolkningar av kyrkornas uppdrag i världen – uttryckta i sociala och politiska termer – som gjordes främst i Uppsala och Bangkok, kom att vara kontroversiella under lång tid – inte minst bland världens evangelikala och pentekostala kyrkor och samfund.¹⁰⁹⁷ Detta gällde i hög grad för den svenska Pingströrelsen.

Ett betydelsefullt skeende inom den kristna världen från mitten av 1960-talet och under hela 1970-talet var den karismatiska väckelsen. Det var en andedopsväckelse som spreds över de flesta kyrko- och samfundsbarriärer. Den startade bland studenter vid amerikanska universitet, men nådde snart vida ut bland såväl katoliker som protestanter i Amerika och Europa, inklusive Sverige.¹⁰⁹⁸ I början av 1990-talet uppgavs, som ett resultat av denna väckelse, ungefär var femtonde katolik i världen vara en tungomålstalande katolik. Man talade då om cirka 60 miljoner katolska karismatiker.¹⁰⁹⁹ På det internationella planet var en av nyckelpersonerna pingstledaren David du Plessis, vilken i hög grad bidrog till den breda receptionen av den karismatiska rörelsen. I vårt land spelade Lewi Pethrus en motsvarande roll. Intressant nog var båda dessa pingstledare närvarande vid Kyrkornas Världsråds Generalförsamling i Uppsala 1968.¹¹⁰⁰

För svensk pingströrelse var frågan om hur man skulle förhålla sig till den karismatiska väckelsen säkerligen svårare än frågan om vilket förhållningssätt man skulle inta visavi den globala ekumeniska rörelsen. Pingströrelsen hade valt att stå utanför Kyrkornas Världsråd och att markera sitt avståndstagande. Ett ställningstagande som till exempel Georg Gustafsson helt instämde i:

---

¹⁰⁹⁷ Om innehållet i de dokument som formulerades vid dessa möten, och om receptionen av dessa, se Klas Lundströms avhandling, Lundström 2006. Om definitionen av och innehållet i begreppen evangelikal respektive pentekostal, se Alvarsson 2007b, s. 42–45.

¹⁰⁹⁸ Om den karismatiska rörelsens uppkomst och spridning, se Ivar Lundgrens bok *Ny Pingst*, utgiven 1970. Se även Aronson 2005, s. 139–190.

¹⁰⁹⁹ Uppgiften kommer från Charles Whitehead, ordförande i Council of the International Catholic Charismatic Renewal Office, ICCRO, och återges i Aronson 2005, s. 147.

¹¹⁰⁰ Lundgren 2007, s. 235.

Jag predikar personligen gärna i statskyrkor och andra kyrkor, men vi skall inte beblanda oss med någon slags världskyrka. Vi har den lokala församlingen, som ett Guds redskap.¹¹⁰¹

Skälet till att frågan om hur Pingströrelsen skulle förhålla sig till den karismatiska rörelsen var så svår var främst att katolska länder varit och fortfarande var arbetsfält för pingstmissionen. Romersk-katolska kyrkan hade inte setts som en sann kristen kyrka, och att Guds ande föll över katoliker i sådan stor omfattning framstod som obegripligt. Många pingstpastorer var därför ytterst skeptiska, bland dem Georg Gustafsson.¹¹⁰²

Parallellt med den karismatiska väckelsen pågick mellan 1967 och 1974 en i det närmaste världsvid väckelse i ungdomsvärlden, den så kallade »Jesusrörelsen« eller »Jesusväckelsen«. Det var en väckelse bland ungdom utanför kyrkorna. Den uppstod i USA, närmare bestämt i Kalifornien, och kom till Sverige vid 1970-talets ingång. Grupper av amerikanska ungdomar, de kallades »Jesusfolket«, besökte då Sverige och turnerade runt i landet. I första hand var det Pingströrelsens konferenser och storförsamlingar som erbjöd plattformar för denna rörelse.¹¹⁰³

Vid mitten av 1970-talet hade denna »Jesusväckelse« passerat sitt zenit. Georg Gustafsson menade att »ungdomens Jesusväckelse har stagnerat«, och motiverade varför:

Den har inte kommit in i spår där den kan utvecklas och behålla sin friskhet. [...] Vi måste komma ihåg att all väckelse går genom församlingen.¹¹⁰⁴

Ungdomsväckelsen hade främst varit en rörelse utanför församlingar och kyrkor. Gustafssons analys visar att han vid 75 års ålder höll fast

---

¹¹⁰¹ EH 1970-01-08, s. 24.

¹¹⁰² Detta framgår t.ex. i ett brev till Georg Gustafsson från Ragnar Aalto, Norrakata, Finland. Aalto berättar i brevet om hur Gustafsson vid ett tillfälle kommenterat en utsaga från en kollega, vilken menat att både pingstvännen och katoliker kommer att förenas i ekumenisk gemenskap utifrån andliga erfarenheter. Gustafsson hade sagt att »om så sker då är nog inte åtminstone jag med i hopen«, påminner Aalto honom om. (Från Ragnar Aalto 1972-10-22, E I:30, GGa.) Övriga ledande pastorers kritiska hållning kan exemplifieras med Willis Säwe, Pethrus efterträdare som föreståndare i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Han hade missionärerfarenhet från det katolska Frankrike och skrev starkt kritiskt mot den karismatiska rörelsen bland katolikerna, se t.ex. EH 1969-04-10, s. 2; EH 1974-05-24, s. 5.

¹¹⁰³ Om Jesusväckelsen, se t.ex. Aronson 2005, s. 191–208.

¹¹⁰⁴ Dagen 1976-03-03, s. 10.

vid den för svensk pingströrelse genom åren så utmärkande uppfattningen att det är genom församlingen – genom den i första hand – som Gud verkar.¹¹⁰⁵ Denna inställning övergav Lewi Pethrus – åtminstone modifierade han den grundligt i sin 1969 utgivna bok *Brytningstider-Segertider*. Där talade han om hur vissa personer inom Pingströrelsen »skruvat upp den lokala församlingens auktoritet«. Och: »I stället för katolikernas Mariakult har vi fått en 'församlingskult'«. ¹¹⁰⁶ Konstateras kan att Georg Gustafsson – ännu sju år efter utgivningen av Pethrus bok – kvarhöll det för rörelsen ursprungliga synsättet. Om någon eventuell konflikt mellan Pethrus och Gustafsson på denna punkt, vet källorna inte att berätta.

VIII:1 Pensionärlivet i Jönköping

Paret Anne-Marie och Georg Gustafsson valde att efter avslutad församlingstjänst bo kvar i Jönköping. Dels hade Anne-Marie, som 1968 var endast 53 år gammal, sitt arbete där, dels bodde tre av deras barn i staden. I en intervju 1973 sade Georg Gustafsson: »Nu är jag pensionerad sedan några år, men Gud, som inte pensionerar någon, låter mig alltfört vara i full verksamhet med möten på olika platser över hela landet.«¹¹⁰⁷ Som pensionär hade han naturligtvis möjlighet att disponera sin tid på ett annat sätt än tidigare, då församlingstjänsten satte gränser för hur mycket han kunde resa runt i landet och predika. Vid 1973 års Nyhetsvecka berättade han i en session om sin tillvaro den senaste tiden:

Jag var svårt sjuk men Herren botade mej, Halleluja. Läkarna tog 40 plåtar men hittade inte något magsår. Jag var helad. Då lovade jag Herren att om han lät mig leva skulle jag predika försoningen resten av mitt liv. – Och jag har aldrig predikat så mycket i hela mitt liv som under det senaste halvåret.¹¹⁰⁸

Gustafsson var under hela sin pensionärsperiod engagerad i hemortens församling. Han predikade med viss regelbundenhet i församlingens gudstjänster och han kvarstod som medlem av äldstekåren. Hans efter-

---

¹¹⁰⁵ Se Josefsson 2005, s. 97–114; Struble 2009.

¹¹⁰⁶ Pethrus 1969, s. 205.

¹¹⁰⁷ *EH* 1973-10-04, s. 20.

¹¹⁰⁸ *Dagen* 1973-06-14, s. 12.

trädare, Bo Hörnberg, berättade att han alltid hade ett samtal med Georg Gustafsson innan varje möte med hela äldstestyrelsen. Detta därför att han ville vara säker på dennes stöd i frågor av vikt, till exempel då det gällde nya missionsåtgärder eller andra större projekt. Om inte detta stöd hade funnits, hade planerna varit helt ogenomförbara, menade Hörnberg, och tillade: Georg Gustafsson stödde mig alltid.¹¹⁰⁹ Detta visar vilken stark position och vilket inflytande Gustafsson fortsättningsvis som pensionär hade i församlingen i Jönköping. Denna position vidmakthöll han dels på grund av sin nästan tjugoföråriga tjänst i församlingen, dels, vilket är svårifångat i en undersökning av här aktuell karaktär, i kraft av sin andliga utrustning. Hörnberg berättade att han ofta, vid de »förmöten« han hade med Georg Gustafsson innan äldstestyrelsen hölls, inte behövde berätta vad han ville tala med honom om, för det visste han redan – Gud hade uppenbarat det för honom.¹¹¹⁰ Georg Gustafsson sade: »jag vet vad du vill tala med mig om«. »Vad vill jag tala med dig om?«, frågade Hörnberg, och varje gång kunde Gustafsson i detalj redogöra för vad det handlade om.

Georg Gustafsson fortsatte som pensionär sin verksamhet bland sjuka och lidande människor. Han avlastade därigenom sin efterträdare en tidskrävande arbetsbörda. Han besökte de sjuka församlingsmedlemmarna och bad för dem.¹¹¹¹ Samtidigt fortsatte han med sin verksamhet som förebedjare för de sjuka människor som kontaktade honom per brev och telefon. Bevarade brev visar att denna verksamhet hade samma omfattning efter pensioneringen som före. Omkring tusentalet människor kontaktade via brev Georg Gustafsson varje år under hela 1970-talet och bad om förbön och bönedukar.¹¹¹² Antalet kontakter av denna art per telefon går det naturligtvis inte att uttala sig om.

Ett belysande och mycket personligt vittnesmål om denna Georg Gustafssons tjänst för sjuka människor på 1970-talet har Dagmar Gustafsson givit i minnesboken över hennes make, kyrkohistorikern,

---

¹¹⁰⁹ Bo Hörnberg i bandad intervju.

¹¹¹⁰ Bo Hörnberg i bandad intervju.

¹¹¹¹ Bo Hörnberg framhöll detta i intervjun den 14 december 1983. Han poängterade att Georg Gustafsson ville ha honom med så långt möjligt var vid besöken hos de sjuka, men att det rent praktiskt blev en betydande avlastning av arbete för hans del.

¹¹¹² Se E I:27–E I:37 *Korrespondens till Georg Gustafsson* åren 1968–1980. GGa.

religionssociologen och chefen för Svenska kyrkans centralråd Berndt Gustafsson.¹¹¹³ Under rubriken »Vid hans sida« skildrade Dagmar Gustafsson sin makes kamp mot cancer under några månader sommaren och hösten 1975. Dagmar Gustafsson berättar:

Den 25 juli får vi beskedet att Berndts svullnad på benet är en elakartad tumör, som spridit sig, och att Berndt inte kan leva länge till. Förtvivlad frågar jag: »Hur länge? En månad?« Men det kan inte läkaren säga. [...]

Så ringer jag nummerbyrån och får pastor Georg Gustafssons telefonnummer i Jönköping. Jag får också numret till sommarstället på Öland. Och när jag får höra Georgs lugna och trygga röst försvinner all oro. Så beder Georg för Berndt. Han räknar upp alla kroppens organ och han beder Gud göra ett läkedomunder.

Jag reser tillbaka till sjukhuset till Berndt och berättar detta, och jag ser hur hoppet att bli frisk växer, och hur glad han blir.¹¹¹⁴

Berndt Gustafsson blev inte frisk efter Georg Gustafssons förbön per telefon. Kontakten med honom upprätthölls fortsättningsvis. Dagmar Gustafsson uppger:

Varannan dag ringer jag till Georg Gustafsson, som i varje möte tillsammans med hundratals människor »ropar till Herren och ber att Berndt skall få leva«.¹¹¹⁵

En mängd förbönsgrupper bildades, berättar fru Gustafsson, och alla bad om helande för Berndt Gustafsson. Hon berättar att hon frågat Georg Gustafsson om hon har engagerat för många i förbönen för maken. »O, nej«, säger han skrattande, »det måste väl vara bättre ju fler som ber«.¹¹¹⁶

Georg Gustafsson nöjde sig inte med telefonkontakten, utan gjorde hembesök hos familjen Berndt Gustafsson. Dagmar Gustafsson beskriver besöket såhär:

Den 26 augusti kommer Georg Gustafsson till oss och vi upplever helig gemenskap. Vi sitter med uppslagna biblar vid det vita bordet vid Berndts

---

¹¹¹³ Minnesskriftens titel är *Berndt Gustafsson – forskare och visionär*, den gavs ut 1976 och sammanställdes av medarbetarna vid Religionssociologiska Institutet. Berndt Gustafsson (1920–1975) startade Religionssociologiska Institutet 1962, och var dess chef fram till sin död. Från 1971 var han även direktor för Svenska kyrkans centralråd.

¹¹¹⁴ Gustafsson 1976, s. 22.

¹¹¹⁵ Gustafsson 1976, s. 23.

¹¹¹⁶ Gustafsson 1976, s. 28.

säng och »går igenom skrifterna«. Vi börjar med Psaltaren, Jesaja och Jeremia, och i varje text med löftesord sätter Georg in Berndts namn. Jesaja 15:19 får ett tillägg: »Jag skall skapa frukt från Berndts läppar ... och från hans penna«, och Berndt skriver in detta i sin nya bibel. Sedan ber vi tillsammans. Berndt och Georg talar i tungor och jag tror att de också skrattar av glädje. De betar sig verkligen som »ystra muntergökar«, just så som Berndt själv beskrivit det tidigare i en dikt ur »Född 1920«. Själv grips jag av en märklig lyckokänsla. Det hela är alltför underbart. [...]

Jag märker efteråt, att fönstret i rummet intill står öppet, och jag tänker att om några gått förbi utanför, kan de ha trott att vi haft bröllopsfest eller något annat stort kalas med många glada människor.¹¹¹⁷

Berndt Gustafsson avled en höstförmiddag, inte särskilt lång tid efter det här skildrade besöket. Det sista han sade i livet – som fru Dagmar minns det – var: »Vilken glädje, vilken glädje«. När Dagmar Gustafsson kommit hem från sjukhuset och makens dödsbädd, ringde hon Georg Gustafsson:

Hans ord blir mig till stor tröst: »Nu hör du till de mest beskyddade av alla varelser«, säger han, »för du vet ju att det står i bibeln, att Gud vårdar sig om änkor och faderlösa«.¹¹¹⁸

Av annonsering och referat i *Dagen* och *Evangelii Härold* under 1970-talet framkommer att Gustafsson under hela decenniet var fortsatt anlitad som lärare vid de månadslånga bibelskolorna inom Pingströrelsen, samt att han fortsatte att hålla regelbundna anföranden vid de stora gemensamma konferenserna: Nyhemsveckan, predikantveckan samt evangelistveckan i Jönköping.¹¹¹⁹ Härigenom bibehöll Gustafsson även på ålderns höst ett avsevärt inflytande över Pingströrelsens utveckling och var oavbrutet en aktuell person inom rörelsens led. Livet som pensionär var för honom ett mycket aktivt liv.

---

¹¹¹⁷ Gustafsson 1976, s. 28.

¹¹¹⁸ Gustafsson 1976, s. 31–32.

¹¹¹⁹ Se t.ex. *EH* 1968-08-01, s. 21; 1969-08-21, s. 24; 1970-09-10, s. 28; 1972-09-10, s. 24; 1974-09-05, s. 22; 1976-07-22, s. 26; nr 37 1979, s. 7; *Dagen* 1968-10-30, s. 13; 1971-06-16, s. 9; 1973-12-05, s. 13; 1974-06-11, s. 14; 1974-12-06, s. 2; 1975-10-21, s. 21; 1978-06-15, s. 18; 1979-09-22, s. 26.

VIII:2 Georg Gustafssons syn på 1970-talets etablerade och alltmer samhällsengagerade svenska pingströrelse

Georg Gustafsson trodde så länge han levde starkt på Pingströrelsens uppgift. I den allra sista intervju han gav sade han att »Pingstväckelsens uppgift har bara börjat!«. Rörelsens bästa tid ligger inte bakom utan i framtiden, hävdade han, och fortsatte: »Vi är ännu i startgroparna för ett större verk.«¹¹²⁰ Han väntade »en jätteväckelse« och ansåg att det fanns klara tecken på att den var på väg.¹¹²¹

Detta innebar dock inte att han var nöjd med all utveckling inom Pingströrelsen. Vid flera tillfällen uttryckte han bekymmer och sorg över situationen, som han förstod den. Inför mötet med 400–500 predikanter vid evangelistveckan i Jönköping år 1976 hävdade Georg Gustafsson enligt *Dagen*:

Det pratas mer om politik och sociala missförhållanden än om Jesus från våra predikstolar idag. Tomheten börjar sprida sig bland pingstfolket och speciellt bland ungdomen finns ett starkt behov av något nytt. [...] Det rena budskapet om Jesus har åsidosatts många gånger till förmån för ett budskap med ett politiskt eller socialt innehåll.

– Vi vet att världen är i nöd, hävdar han. Men vi måste predika om Jesus som kan rädda ur nöden. [...]

– Annat var det när pingstväckelsen startade här i Sverige. Då fyllde vi med vår förkunnelse om korset ett vakuum som skapats av den då moderna nyteologin.¹¹²²

Denna beskrivning av läget kontrasterar starkt mot den situation han tecknade fem år tidigare, alltså 1971. I en intervju då talade Georg Gustafsson om »fantastiska tider«:

På den senaste tiden har skett en sådan förändring i den andliga situationen att man inte kunnat ana att något sådant skulle ske. Det är något alldeles nytt som händer.

– Pingströrelsen upplever faktiskt en ny födelsetid, en förnyelse. Ungdomarna är oerhört inspirerade.

---

¹¹²⁰ *EH* nr 48 1982, s. 8, 9, 21.

¹¹²¹ *EH* nr 24 1978, s. 8. – Denna förutsägelse om en kommande stor väckelse höll Georg Gustafsson envist fast vid. Redan 1967 talade han om att väckelsen »var i annalkande« (*Dagen* 1967-10-31, s. 1, 4), eller att »Väckelsen klappar på vårt lands portar« (*Dagen* 1967-09-28, s. 12).

¹¹²² *Dagen* 1976-03-03, s. 10.

– Skall man jämföra med gamla tider måste man gå tillbaka till 20-talet och början av 30-talet. Det överstiger vad vi upplevde då.¹¹²³

Vad det var Georg Gustafsson såg som så hoppfullt 1971, som gav honom anledning att tala om »en ny födelsetid« för svensk pingströrelse, och som inte fanns inom hans synfält fem år senare är inte alldeles lätt att fånga upp. Politiseringen av rörelsen, som enligt Georg Gustafsson fått starkt genomslag även i predikstolarna år 1976, hade i allt väsentligt ägt rum redan på 1960-talet genom bildandet av KDS. Då var det många pingstvännen och även pingstpredikanter – med Lewi Pethrus, partiets vice ordförande, i spetsen – som engagerade sig för detta parti. Politiseringen som bekymmer borde alltså ha varit lika aktuell 1971 som 1976.

Säkerligen handlade Georg Gustafssons farhågor 1976 om att han även märkt att den tolkning av evangeliet och av kyrkornas uppgifter i samhället och världen, som gjorts vid de stora ekumeniska mötena i Uppsala, Nairobi och Bangkok, fått säte och stämma även inom de svenska pingstpredikanternas krets.

Samtidigt bör det observeras att året 1971 inte varit ett för svensk pingströrelse väckelsepräglad år till skillnad mot år 1976. Framgången under de två åren var ungefär lika stor. Det statistiska utfallet för dessa år var följande: Sveriges pingstförsamlingar tog 1971 emot 2 545 nya medlemmar genom dop, en siffra som år 1976 var 2 279.¹¹²⁴ Vid slutet av 1971 var medlemsantalet totalt 92 500 fördelat på 551 olika församlingar inom Pingströrelsen, medan noteringen år 1976 var 94 970 sammantaget för de 543 församlingar som då existerade.¹¹²⁵ Överensstämmelsen de två åren emellan är inte överraskande. Under 1970-talet växte den svenska Pingströrelsen i lugn och jämn takt, en utveckling som bröts först åren 1988–1989. Sedan dess har medlemsutvecklingen varit negativ varje år.¹¹²⁶

---

¹¹²³ *Dagen* 1971-11-20, s. 24. – I en intervju 1970 betecknade han det andliga läget just då som det bästa på tjugo år, se *EH* 1970-01-08, s. 24.

¹¹²⁴ *Pingströrelsens årsbok* 1972, s. 102; *Pingströrelsens årsbok* 1977, s. 75.

¹¹²⁵ *Pingströrelsens årsbok* 1972, s. 101; *Pingströrelsens årsbok* 1977, s. 71.

¹¹²⁶ Under 1960-talet stod Pingströrelsen närmast stilla medlemsmässigt, en nettominskning på 320 medlemmar, från 89 270 år 1960 till 88 880 år 1970 skedde, men år 1980 var medlemstalet uppe i 97 203. Toppnoteringen 100 674 nåddes år 1987, medan noteringen 1990 var 97 282, för 1995 var den 93 505, vid millennieskiftet var det totala medlemsantalet i Sveriges pingstförsamlingar 90 249, ett antal som år 2005 minskat till 86 668. (*Pingströrelsen. Del 2*, s. 435)

Georg Gustafsson hade under hela sin 50-åriga predikantkarriär varit engagerad för de svaga och nedtrampade i samhället.¹¹²⁷ Social nöd var inte främmande för honom. Det han reagerade mot var att social och politisk problematik gjordes till predikoämnen. Han ville istället att Pingströrelsen skulle behålla sin kristocentriska förkunnelse, med försoningen som given kärnpunkt.¹¹²⁸ Det var huvudinnehållet i det varningsbudskap han förmedlade till deltagarna vid evangelistveckan i Jönköping 1976. Fem år tidigare var »Jesusväckelsen« stark och nyligen introducerad i Sverige – precis som den karismatiska väckelsen, och båda dessa fenomen spelade säkert roll för den starkt positiva bild av läget Georg Gustafsson tecknade 1971. Den förra kännetecknades just av fokuseringen på Jesus, och den senare bar bud om möjligheter till djupgående förnyelse inom svensk kristenhet. Förnyelsepotentialen var sedd ur ett svenskt pingströrelseperspektiv den karismatiska rörelsens framsida, men – som ovan antytts – det fanns utifrån samma perspektiv även en problematisk ekumenisk baksida.

En utveckling inom Pingströrelsen som Georg Gustafsson stod kritiskt frågande inför rörde församlingstukten. Han menade att långtgående eftergifter gjorts på detta område. I och med att han frånträdde föreståndarskapet i Jönköping slutade församlingen där att utesluta medlemmar som felat eller levde i synd, hävdade han.¹¹²⁹ De statistiska uppgifterna i församlingens arkiv visar att detta var ett korrekt påstående.¹¹³⁰ Samma situation gällde överlag inom församlingarna, åtminstone i de medelstora och största församlingarna. För Gustafsson var församlingstukten viktig eftersom han höll fast vid den motivering denna tukt givits inom Pingströrelsens församlingar genom alla decennier, nämligen: det är den »rena« och »helgade« församlingen Gud kan och vill bruka för sina syften. Församlingen »är heligt område som man bör ha respekt för. Den är ingen plats för en massa

---

¹¹²⁷ *Pingströrelsens årsbok 1983*, s. 50. – Bo Hörnberg skrev om sin föregångare och framhöll just medkänslan med de små och svaga som utmärkande för Georg Gustafsson.

¹¹²⁸ Se t.ex. *Dagen* 1974-06-11, s. 14; 1976-03-06, s. 2.

¹¹²⁹ Georg Gustafsson i bandad intervju, nr 5.

¹¹³⁰ Årsberättelser, AV:1, F1JA. – Av årsberättelser för år 1965 framgår att 22 medlemmar uteslutits det året, medan berättelserna för åren 1968–1970 visar att en medlem uteslutits 1968, men ingen åren 1969 och 1970.

diskussioner och fester», hävdade Gustafsson.¹¹³¹ Han var omvittnat barmhärtig, mild och ömsint i mötet med människor som misslyckats,¹¹³² vilket kan uppfattas stå i ett spänningsförhållande till hans vilja att vidta disciplinära åtgärder mot felande församlingsmedlemmar. För Georg Gustafsson var det centralt – själva hörnstenen i teologin – att alla synder var försonade genom Jesu död på korset, och de skulle bekännas inför Gud, som är förlåtande och nåderik. Men också inför församlingen skulle synderna bekännas. Även om församlingen eller dess äldstekar inte ägde att förlåta synder, så var det ändå dessa fora som skulle ge upprättelse och nytt förtroende till den felande. Synder skulle inte slätas över eller tolereras, på den punkten var Gustafsson mycket bestämd. Synd var aldrig individens ensak inför sin Gud, enligt Gustafsson. Från sin dödsbädd i januari 1983 sände han via sin efterträdare Bo Hörnberg en hälsning till församlingen, den löd: »Släpp inte in världsligheten, utan lev för Jesus och sök efterlikna honom.«¹¹³³

Inför den utveckling inom Pingströrelsen som inneburit framväxten av ett antal gemensamma institutioner och att en rad företag startats, var Georg Gustafsson positiv. Han stödde *Dagen* från starten, och gjorde stora insatser för att den skulle överleva ekonomiskt. Han lade till exempel fram en resolution om ekonomiskt stöd till tidningen vid 1962 års predikantvecka, en resolution som de 1 000 församlade predikanterna enhälligt antog. Resolutionen handlade om att en kampanj för tecknande av 30 000 gåvobrev till *Dagen* skulle genomföras inom det närmaste halvåret.¹¹³⁴ Gustafsson ägnade dessutom tre veckor 1967 åt att resa runt i landets pingstförsamlingar och tala för *Dagen* och samla in pengar till tidningens drift.¹¹³⁵ Han var en mycket aktiv understödjare av IBRA-radio-projektet, och medverkade regelbundet i programmen. I egenskap av föreståndare för en av rörelsens största församlingar var han även ledamot av Pingströrelsens Vigselnämnd

---

¹¹³¹ *Dagen* 1973-12-05, s. 13.

¹¹³² Hans efterträdare Bo Hörnberg framhöll detta som mycket utmärkande för Georg Gustafsson. (Bandad intervju med Bo Hörnberg)

¹¹³³ Bandad intervju med Bo Hörnberg.

¹¹³⁴ *Dagen* 1962-12-14, s. 1.

¹¹³⁵ *Dagen* 1967-09-28.

under 1950- och 1960-talen.¹¹³⁶ Han var dessutom under vissa perioder huvudmannarepresentant och/eller styrelseledamot för gemensamma företag som Kaggeholms folkhögskola, Hjälpkassan för predikanter och pingstbanken Samspar.¹¹³⁷

Uppenbarligen såg inte Georg Gustafsson någon konflikt mellan de institutioner och företag Pingströrelsen skaffat sig, vilka krävde gemensamt ansvarstagande, och dogmen om den fria lokala församlingen. Här delade Lewi Pethrus och Georg Gustafsson samma synsätt, båda var i detta fall lika pragmatiska. Detta illustrerades tydligt vid predikantveckan 1962, då han samtidigt med sitt resolutionsförslag till gemensamt åtagande från pingstfolkets sida för *Dagen* även initierade ett samtal kring just församlingssynen och lokalförsamlingarnas frihet.¹¹³⁸

Predikanternas beslut blev naturligtvis mycket styrande – om än inte tvingande – för den lokala församlingens ställningstagande till frågan om gävobrev skulle tecknas eller inte. Vilken enskild församling eller församlingsledning kunde tänkas gå emot ett beslut fattat av cirka tusentalet predikanter?

VIII:3 Summan av ett liv – Georg Gustafssons eftermäle

Torsdagen den 6 januari 1983 – klockan 6.08 på morgonen – avled den då 83-åriga Georg Gustafsson. Han hade då vårdats på sjukhus ett par veckor.¹¹³⁹ Begravningshögtiden hölls den 14 januari i Nya Pingstkyrkan, Jönköping, en högtid som samlade fler än 2 000 personer. En av stadens präster menade, att det var den största begravningen någonsin i Jönköpings stad.¹¹⁴⁰ Ett 60-årigt livsverk fick därmed sin officiella slutpunkt.

---

¹¹³⁶ Församlingsmöte 1945-10-07 § 16; 1946-02-18 § 5; 1952-04-06 § 5, KIa:1, PiEa; *Dagen* 1951-10-09, s. 8; *EH* 1955-08-04, s. 24 1957-02-27, s. 24; 1959-04-29, s. 24; *Dagen* 1967-09-28, s. 12; *Dagen* 1970-10-17, s. 3.

¹¹³⁷ *JP* 1983-01-08, s. 9.

¹¹³⁸ *Dagen* 1962-12-14, s. 12.

¹¹³⁹ *JP* 1983-01-07, s. 13; *Smålands Folkblad* 1983-01-07, s. 1, 6; *Vår Härold – Nytt från Västra torget*, nr 1 1983, s. 3. De sista två veckorna i Georg Gustafssons liv och hans död är utförligt skildrade i Lundgren 1984, s. 160–178.

¹¹⁴⁰ *Dagen* 1983-01-14, s. 17; 01-18, s. 6, *JP* 1983-01-15, s. 8; Lundgren 1984, s. 181.

Från sin dödsbädd sände Georg Gustafsson en hälsning, i första hand riktad till församlingen i Jönköping, men med adress också till hela den rörelse han tjänat. Hälsningen löd:

Släpp inte in världsligheten, utan lev för Jesus och sök efterlikna honom.¹¹⁴¹

Vid parentationen söndagen den 9 januari i Nya Pingstkyrkan framhöll Bo Hörnberg:

Georg Gustafsson tog alltid de svagas, de mobbades parti. Kärnpunkten i hans förkunnelse var försoningen.

– Han var en banbrytare och en uppbyggare som utförde ett pionjärarbete. [...]

– Han var färgstark, både som människa och som förkunnare och han hade förmågan att entusiasmera andra.¹¹⁴²

De många uttalanden personer som väl kände Georg Gustafsson gjorde i nära anslutning till hans död, måste naturligtvis läsas och bedömas kritiskt. Ingen människa är någonsin så bra, god och betydelsefull under livet, som hon plötsligt blir vid sin död.

Föreståndaren för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Karl-Erik Heinerborg menade:

Georg Gustafsson har lämnat ett obeskrivligt tomrum ibland oss. Med honom har en stor apostel i nutid gått hem till Herren. Hans ovanligt välsignelserika liv har fått prägla hela pingstväckelsen och hans gärning kommer att leva vidare ibland oss.

Förutom genom sin framgångsrika församlingstjänst, där hans apostoliska utrustning i sin bredd och sitt djup var enastående, har han också som bibelskollärare genom flera decennier gett inriktning åt hela vår pastors- och missionärskår.

Han var också bärare av helbrägdagörelsens gåvor och har genom de många åren fått bedja för tusenden till hälsa. Själv har jag lekamligt fått erfara ett mycket stort och påtagligt Guds ingripande i förening med förbön av Georg Gustafsson.¹¹⁴³

---

¹¹⁴¹ Återberättat av Bo Hörnberg. Hörnberg var uppe på sjukhuset och hälsade på Gustafsson strax innan denne dog, och det var vid det tillfället Hörnberg ombads förmedla denna hälsning. Ivar Lundgrens bandade intervju med Bo Hörnberg, 1983-12-04.

¹¹⁴² JP 1983-01-10, s. 5.

¹¹⁴³ Dagen 1983-01-08, s. 7.

En rad andra ledande pastorer inom Pingströrelsen uttalade ungefär samma sak, de framhöll Georg Gustafsson dels som profeten: den som gav råd, lyssnade och vägledde, dels som omsorgsmänniskan: den som brydde sig om de unga predikanterna, men framför allt om predikanterna i de små församlingarna.¹¹⁴⁴

Karl-Erik Heinerborg hävdade alltså 1983 att Georg Gustafssons »gärning kommer att leva vidare«. Har den gjort det? Finns det fortfarande ett oförlösat arv från honom, ett brukbart nedärvt »kapital« att investera inom kristenheten i nutiden?

Tidskriften *Pilgrim – en tidskrift för andlig vägledning* gav 2004 ut ett temanummer om helande, och där presenterades Georg Gustafsson under vinjetten: klassiker.¹¹⁴⁵ Den franskspråkiga ekumeniska kvar-talstidskriften *Document »Experiences«* ägnade hela sitt 76-sidiga septembernummer 2006 åt Georg Gustafsson. Rubriken var »Cet homme de Dieu a profondément marqué la Suède«. ¹¹⁴⁶ Tidigare hade endast T.B. Barratt och Lewi Pethrus uppmärksammats med specialnummer av tidskriften i serien om skandinaviska gudsmän.¹¹⁴⁷

Det som berättades för den franskspråkiga publiken var Georg Gustafssons livshistoria, med särskild betoning på den framgångsrika tjänsten som församlingsbyggare, bibellärare och förebedjare. Inte minst gavs den karismatiska utrustning han ägde och brukade stort utrymme.¹¹⁴⁸

Innehållsligt bestämdes detta nummer av att det var svenskar som intervjuades och gav all den information *Experiences* byggde på. Det är dock värt att påpeka att Georg Gustafsson fortfarande år 2006 antogs vara intressant för läsare i Frankrike, och för franskspråkiga läsare i Schweiz, Belgien, Italien och Kanada – tidskriftens spridningsområde. Arvet från Gustafsson fördes vidare vida omkring.

---

¹¹⁴⁴ *Dagen* 1983-01-08, s. 7. – De predikanter som uttalade sig var: Ingemar Rahm, Örnköldsvik, Sven O. Svensson, Örebro, Nils Wågsjö, Göteborg, Jack-Tommy Ardenfors, Malmö, Lennart Carlström, Norrköping, Georg Lundqvist, Luleå, och Alla Näslund, Eskilstuna.

¹¹⁴⁵ Lundgren, Ivar, »Och sjukdomen lämnade dem«, *Pilgrim* nr 11, 2004, s. 47–51.

¹¹⁴⁶ Fritt översatt: Den här gudsmannen påverkade Sverige från grunden.

¹¹⁴⁷ Muntlig uppgift från redaktören, professor Samuel Charles vid en intervju som jag gjorde i juni 2006.

¹¹⁴⁸ *Experiences*, no 143, Septembre 2006, s. 8–28, 56–66.

Finns arvet efter Georg Gustafsson kvar och betyder det fortfarande något inom den svenska Pingströrelsen? Bertil Swärd, pastor sedan 1960-talet, numera bibellärare med speciellt Asien och Afrika som arbetsfält, kände Georg Gustafsson väl. Han skriver om Gustafsson:

Han var en stor man, den främste i svenska pingstväckelsen, näst efter Lewi Pethrus. [...] Hans viktigaste bidrag var kanske att han alltid stod bakom Lewi Pethrus och höll upp hans armar och därmed bevarade pingstväckelsen sund.

Som ung man berättar han, att han lyssnade till Lewi Pethrus första gången, jag tror, att det var 1924, att då sa Gud till honom: »den mannen (Lewi P.) är en människa som andra, men han har ett särskilt ämbete för Norden. Och honom skall du alltid stödja«. Det gjorde Georg också hela livet, även om de ibland hade olika uppfattningar. [...]

Georg var inte nådig mot det som han tyckte var svärmiska företeelser, som latter rain, och inte minst Maranata, som han tog kraftfullt ställning emot. [...]

Samtidigt som Georg var en stor man andligt, [...] så var han mycket ödmjuk och värnade mycket om de små predikanterna som var föreståndare för de små församlingarna. O, vilken omsorg och kärlek han visade både dem och missionärerna. Fast man kan säga att han var den svenska pingstväckelsens »Smith Wigglesworth« med många helanden och mirakler i sin tjänst, så blev han aldrig stor i sina egna ögon. Men han visste var »pingstlinjen« gick, och nåde den predikant som avvek.¹¹⁴⁹

Lars-Ivar Nilsson, pastor i Trollhättans pingstförsamling och en av Pingströrelsens ledande och mest inflytelserika personer, kände Georg Gustafsson under ett par decennier. Han vet att berätta:

Mitt första möte med Georg Gustafsson var som bibelskoleelev i Filadelfia i Stockholm hösten 1966. I ett väckelsemöte där Georg predikade och vi bibelskoleelever svarade för sången inträffade en märklig händelse i avslutningen av mötet. Vi bibelskoleelever förväntades be och samtala med sökande människor. Så gjorde jag och min bibelskolekamrat. Den kvinna vi bad för började uppträda stökigt under förbönen. Det visade sig av det hon sa och av hennes beteende att hon var besatt. Georg märkte att vi hade det besvärligt och kom till vår hjälp. Han uppmanade oss att gå åt sidan och bad intensivt för kvinnan. Därefter höll han kvinnan i ett stadigt grepp och med bestämd ton uppmanade han andarna att lämna kvinnan. När han uttalade »i Jesu namn« var det som att luften gick ur kvinnan och hon sjönk ihop på bänken. Georg fortsatte att bedja för henne och efter ca 15 minuter blev hon döpt i den Helige Ande och började tala ett mycket

---

¹¹⁴⁹ Bertil Swärd i e-brev 2006-02-10.

vackert tungomål. När kvinnan strålande fortsatte att be sa Georg på sitt karaktäristiska sätt till oss: »Nu pojkar kan ni fortsätta«. Bibelskoleläraren Georg Gustafsson, som ofta sa att vi inte bara skulle vara predikanter utan även praktikanter, gav oss en praktisk lektion som jag aldrig kommer att glömma. [...]

Georg var den borne optimisten och uttryckte aldrig särskilt stor oro för pingstväckelsens framtid så jag hörde det. Han berättade någon gång om korrespondensen med Lewi Pethrus då han på vintrarna bodde i Kalifornien. Hans bedömning då var att Gud försörjde med unga vittnen underifrån. Det rapporterade han till »fader Lewi«. Däremot uttryckte han oro för att personer som han uppfattade inte var »genuina pingstväänner« skulle få för stort inflytande. [...]

Han var en man med stor integritet. När Lewi Pethrus försökte få honom att sluta resa till Trollhättan och underhålla vad Lewi Pethrus kallade splittring och »trolleri« gav Georg G. svar på tal. »Vem tror du att du är?« – »Jag gör som jag själv vill när Gud talar till mig!« Det var under en svår period av splittring för pingstförsamlingen i Trollhättan. Det visade sig i efterhand att Georg G. räddade pingstverksamheten i Trollhättan genom att ta sig an den stora skara medlemmar som hade blivit uteslutna av den dåvarande församlingsledningen.

Hans betydelse för pingströrelsen utveckling tror jag inte kan överskattas. På samtliga platser där han var föreståndare växte församlingarna till sunda, samhällstillvända och mycket livskraftiga verksamheter.¹¹⁵⁰

Jack-Tommy Ardenfors, en annan av Pingströrelsens dominerande ledarpersoner under flera decennier, pastor och föreståndare för Elimförsamlingen i Malmö och för Smyrnoförsamlingen i Göteborg några år in på 2000-talet, samarbetade nära med Georg Gustafsson. Om dennes betydelse skriver han:

Ord blir så svaga när man ska beskriva hans betydelse för pingstväckelsen under sina många år som, tillsammans med Lewi Pethrus, [var] den mest framträdande gestalten. Hans profetiska skärpa, oreserverade tro på Gud och obändiga optimism gjorde outplånliga intryck på alla som mötte honom. Lägg till det hans humor, livsglädje och mänsklighet så framträder också många år efter hans död en andlig gigant.

Inför såväl Georg Gustafsson som Lewi Pethrus liv och gärning framträder bibelordet särskilt relevant: »Tänk på era ledare, som har predikat Guds ord för er. Se, hur de slutade sin levnad, och följ deras tro« (Hebr 13:7).¹¹⁵¹

---

¹¹⁵⁰ Lars-Ivar Nilsson i e-brev 2007-06-23.

¹¹⁵¹ Jack-Tommy Ardenfors i e-brev 2007-05-31.

En person som var ung under Georg Gustafssons pastorstid i Eskilstuna har skrivit ett mycket personligt brev till mig, där han ger en skildring av Georg Gustafssons betydelse utifrån ett enskilt perspektiv – församlingsmedlemmens. Den skrivande heter Gert Anserius – numera byggmästare och Karlskogabo:

Från:
Gert Anserius
Spectorsgatan 11
691 35 Karlskoga

Till
Nils-Eje Stävare
Kaggeholm 14
178 54 Ekerö

Guds Frid!

Skall här enligt löfte till Dig försöka skriva några rader om minnen med och om Georg Gustafsson.

Jag är född 1936 i Eskilstuna. Har två yngre syskon. Pappa och mamma gick under namnen »Hulda och Georg«. Pappa var mötesvärd och Dagenombud från dess start 1945, tror jag. Vi bodde då en tid i ett gathus på samma gård som dåvarande Filadelfia, dvs Smedjegatan 23. Ett rum och kök omodernt med torrdass inne. 1946/47 fick pappa och mamma möjlighet att bygga ett »barnrikehus« på Eskilshem innehållande 3 rum och kök 69 kvm med källare. Jag nämner detta därför att för mig som 10–11-åring och upp i tonåren betydde det mycket att till söndagsskolan, alla möten, övningar, etc var det att cykla helg som vardag, sommar som vinter c:a 2 km från Eskilshem in till Filadelfiakyrkan. Pappa och mamma hade förstas ingen bil. Pappa var högspänningselektriker på Eskilstuna Elverk.

Bönesvar Pappa dog dock i en elolycka i arbetet vid byggande av en ny transformatorstation på Årby i Eskilstuna i Sept 1952. En chef slog på högspänningen för tidigt i den transformator som pappa var med och byggde. Förbön i församlingen var viktig. Pappa fick bara halva lönen i pension. Vi trodde att nu skulle vi få gå ifrån huset och sälja syrrans piano. Men Herren visade sin makt. Pengarna »växte« i mammas plånbok, så vi fick behålla alltihop och mer därtill. Trons bön i församlingen och privat fungerade även i vardagens olika materiella sammanhang och bekymmer. Församlingen var ett föredöme i att be om bönesvar, när det behövdes. Trons predikan av speciellt Georg Gustafsson var här mycket viktig. Jag fick senare jobb och gick in som familjeförsörjare redan vid 17-års ålder. Mamma var hemmafru som alla andra, men fick också ett deltidsjobb, så vi kunde hjälpas åt.

Blåsorkestern startade 1949. Kort på detta, se bilaga kopia ur jubileumsskriften 1987. Kan nämnas att pappa köpte en altbasun för 475:- på avbetalning (i dag c:a 16.000:-). Han såg vilken betydelse blåsorkestern var för oss grabbar. Tjejer var inte med på den tiden. Georg Gustafsson var vår stöttepelare, kanske en andlig coach i dag. I veckorna var det ofta utpost-

möten, ex. tisdag och torsdag. Onsdag, lördag och söndag möten i stan. Vid utpostmötena ville Georg Gustafsson ha med blåsorkestern. Det kunde vara Torshälla, Ärla, Hällberga, Hållsta, eller någon grannförsamling. Från Hällberga kan jag nämna att det kunde hända att när det var kvällsmöte där marscherade vi från tåget genom samhället och upp för den branta backen till kapellet. Där spelade vi så det hördes över hela bygden. Sedan spelade vi i mötet både före och efter predikan och till unisona sångerna. Blåsorkester var Georg Gustafssons inramning till sin väckelsepredikan. Ibland skulle någon av oss pojkar »vittna«. Nervösa som vi var blev det ofta bara »Det är härligt att vara frälst!« – »Amen!«. »Pris ske Gud«. »Halleluja« kunde det sedan komma från Georg Gustafsson. När det var Malmköpingskonferens vid midsommar och blåsorkester från Eskilstuna skulle spela, då var det en som var mäktigt stolt – Georg Gustafsson. Även där hände det att vi skulle vittna om att det är härligt att vara frälst.

Bön för sjuka tillhörde mötesordningen på den tiden. Den sjuke fick komma fram i slutet på mötet, bli smord med olja och bli föremål för »trons bön«. Helbrägdagörelse skedde mycket ofta. Vi ungdomar och andra i församlingen blev så vana vid detta att det var inget märkvärdigt. Det stod ju om det i Bibeln och det skedde så. När Georg Gustafsson var på sjukhuset gick han runt i salarna och bad för de sjuka som så önskade. Var man pingstvän var det inte fråga om annat. Och så blev man frisk igen. Det sades att överläkaren – professor Wahren betraktade Georg Gustafsson som en kollega, en i personalen, sjukhuspräst kan man säga i dag. När folk blev hastigt friska, även från »obotliga« sjukdomar, stod det sedan en notering om detta oförklarliga i patientens journal. Man kunde då påstå att Georg Gustafssons förböner för de sjuka »saboterade« forskningen på lasarettet om sjukdomars förlopp. Guds ingripande var ju inte normalt. Men på den tiden fanns det också ett enormt arkiv någonstans på expeditionen i Filadelfiakyrkan med brev, etc om Georg Gustafssons korrespondens, arbete och gärning.

Barnförlamning, polio, grasserade i bl a Eskilstuna i början på 50-talet. Min bror och jag åkte dit på symtomen. Min bror blev stel i nacken och jag förlorade känsel och stabilitet i mina ben. Det var fruktansvärt. Jag minns hur jag stod och hängde på staketet i skolan innan dom hämtade mig hem. Men, innan vi enligt bestämmelserna skulle »läsas« in på Epidemisjukhuset, skickade Mamma och pappa efter Georg Gustafsson. Han gjorde som vanligt, smorde oss med olja och bad trons bön. Så blev vi friska och behövde inte åka till Epidemien. Det kan nämnas att en lekkamrat till oss på samma gata på Eskilshem fick barnförlamning och blev sedan invalid för livet. Dog sedermera i relativt unga år.

Georg Gustafsson på stan kunde man möta på den gråsvarta herrcykeln. Han kunde då vara på väg någonstans på hembesök eller på Kungsgatan –

Kungsvägen på väg upp till Lasarettet. Fort gick det. Om han fick se någon av oss i församlingen på stan ropade han »Frid broder« eller »Frid syster«. Vi ungdomar var lite fega, så när vi fick se honom gömde vi oss i något affärsprång eller affär. Det kunde annars heta »Frid Gert«, eller ..., så det ekade mellan husen.

Barn och ungdom. Under mina barn- och ungdomsår upplevde jag att det fanns väldigt mycket med barn och ungdomar i församlingen. Kort på detta, se bilaga kopia. Under Georg och Simon Gustafssons pastorsskap var vi en mycket betydande del i församlingens verksamhet och liv. Vi var helt enkelt »sedda«. Vi tog också hand om varandra, vi ungdomar. Det fanns en oskriven regel att inga tjejer fick gå ensam hem efter våra »eftermöten« med ibland långa samtal och diskussioner utanför kyrkan. När det vara dags att gå hem, ibland sent, delade vi upp oss. Dom som »hade« med någon tjej följde henne till hemmets dörr. Vi andra fick följa någon annan. Denna syskonkärlek sammansvetsade oss på ett speciellt sätt.

Georg Gustafsson i söndagsskolan var något man inte glömmet. Han var våran ssk-lärare i ungdomsklassen. Visserligen kunde hans utläggningar vara långa och okoncenterade, men dock saliga och kraftfulla. Dom visade på hans stora kärlek och omsorg om oss som kristna ungdomar i en hård värld för pingstväänner, särskilt ungdomarna. Pingstväänner var illa sedda på den tiden. Vi var lite tokiga, klättrade på väggarna och släkte ljuset m m. Jag blev kallad både det ena och det andra i skolan. Fick stryk av klasskamrater flera gången. Mina glasögon blev t o m sönderslagna. Hade också en lärare som hånade mig.

Andedopet var mycket viktigt på den tiden. När ung som äldre blev frälsta ingick att bli döpt i vatten och sedan döpt i Den Helige Ande. Dopförrättningar var det ofta. Det var i regel Georgs bror Simon Gustafsson som döpte. Vid kommande bönenöte var det förbön för ett andedop. Jag minns när det hände mig. Det dröjde dock ett tag. Jag upplevde en tid av viss träl dom i min tro och kristna liv. Men så en lördagskväll hände det. Jag gav upp mitt egenskapade kristna liv, blev andedöpt och fick tala i tungor nästan en hel timme. När jag kom »tillbaka« igen, var jag nästan ensam kvar i bönenötet. Sedan gick det mycket bättre. Det blev roligt och tryggt att vara en kristen.

Profetians gåva var på olika sätt verksam i församlingen. Det tillhörde ofta innehållet i ett möte. Men det irriterade mig lite att det ofta från ex Georg Gustafsson blev ett kort tungotal och sedan en lång men allvarligt och viktig uttydning. Jag tyckte att det skulle vara lite bättre ordning enligt vad Paulus lärde i Bibeln. Men, det skulle jag inte ha tänkt. Jag vet inte, men en dag sade Herren åt mig att jag skall nu tjäna med tungotal och uttydning i församlingen. Nej, sade jag. Det finns andra som kan det bättre. Jag var bara 16 år. Det var 1952. Jo, på ett villkor, vilket jag inte trodde skulle kunna

ske. Exakt språkligt tungotal med rak tydlig uttydning ord för ord. Så kom det. Ett förmiddagsmöte när jag satt på läktaren med fullt med folk i kyrkan. »Nu är det dags, det Du lovade mig« sade Herren. Det blev alldeles tyst i mötet när jag fick lyssna till min egen röst i ett språkligt innehållsfullt tungotal och ett direkt tilltal till Guds församling och någon eller några som behövde veta vad Herren ville i deras liv. Efter detta gav jag mig. Senare under åren fram till i dag har jag av och till fått tjäna Herren på detta sätt.

I Västerås fick jag många år senare uppleva att i två olika möten tala hebreiska, vilket språk jag naturligtvis inte kunde, med åtföljande uttydning, den ena gången en hälsning till en jude på besök i Pingstkyrkan, vilken blev mycket förvånad att en svensk »kunde« tala så fin hebreiska och den andra gången till en lärarinna från en annan stad som var »avfälling« och hade flytt Herren och trodde att ingen skulle känna henne i detta möte, där hon satt på läktaren och jag där nere. Hon blev avslöjad av Herren, där hon satt. Kunde sedan berätta om detta för någon eller några i församlingen.

Karlskoga 2007-10-23

Med hälsningar

Gert Anserius¹¹⁵²

---

¹¹⁵² Gert Anserius i e-brev 2007-10-23.

IX. Sammanfattning och resultat

I denna undersökning har en människas liv och verksamhet kartlagts. En människa, som blev en av den svenska Pingströrelsens mest viktiga och inflytelserika personer. Förmodligen, efter Lewi Pethrus, den mest betydelsefulla enskilda personen. En sådan bedömning går inte att i efterhand, med 25 års retrospektivt perspektiv, bevisa på ett vetenskapligt acceptabelt sätt. Omdömen kan refereras, värderande uttalanden kan citeras, men sanningen kan inte fångas in med någon »bortom allt rimligt tvivel« säkerställd bevisföring.

I denna undersökning har en väckelserörelses historia skildrats i brottstycken, som fond och kontext, för att möjliggöra förståelsen av personen, men det omvända förhållandet har också eftersträvat, det vill säga: att förstå rörelsen utifrån personen, genom att upprepade gånger ställa frågan hur representativ eller typisk han var för rörelsen i sina ställningstaganden och ageranden.

Vad har framkommit som resultat?

Ett första antagande i denna undersökning var att 1920- och 1930-talen var helt avgörande årtionden för Georg Gustafsson, en tid då hans liv fick sin inriktning och hans framtida livsgärning bestämdes. Detta var inget djärvt antagande. Det är väl närmast alltid så, att människors liv i hög grad bestäms av vad som händer dem och av valen de gör mellan den 20:de och 40:de födelsedagen. I Gustafssons fall är dock, menar jag, detta antagande något mer än en truism. En rad avgörande händelser under denna period, över vilka han inte själv rådde, bidrog till att göra dessa år så formativa och destinerande.

För det första: Den karismatiskt utrustade unge fritidspredikanten Georg Gustafssons hela framtid och karriär stod på spel i samband med att det tidigt år 1924 blev offentligt att han och fästmön Gärda hade syndat, och att hon väntade deras barn. Inom svensk pingströrelse vid den tiden hade detta i normalfallet betytt att predikantbanan avbrutits på obestämd tid, möjligen för alltid. För Georg och Gärda blev utgången en annan: församlingen förlät, gav omedelbar upprättelse och uttalade sitt fortsatta förtroende för dem. Denna avvikelse från vedertagen praxis inom rörelsen blev bestämmande för

Gustafssons sätt att inrikta sin framtida gärning. Det var då detta skedde som han bestämde sig för att ägna sitt liv åt de svaga, sjuka och lidande som en tribut av tacksamhet för mottagen barmhärtighet. Ett beslut han konsekvent genomförde under hela sitt återstående liv, som framkommit i denna undersökning.

För det andra: År 1929 fick Gustafsson kallelsen från Filadelfiaförsamlingen i Jönköping att bli dess predikant och föreståndare, det vill säga anställd i församlingen på heltid och avlönad. Då han svarade jakande på kallelsen bestämdes hans framtid: trettio år gammal gick han från att vara fritidspredikant till att bli en av dem inom rörelsen som ägnade sig åt predikantskapet som profession. Heltidstjänsten var naturligtvis en nödvändig förutsättning för att han skulle bli etablerad som predikant, och få det genomslag som undersökningen visat att han framöver fick inom Pingströrelsens led. Den stora framgång församlingen upplevde under de åtta åren Gustafsson var församlingsledare i Jönköping, en tillväxt på mer än 600 medlemmar (se tabell 1) var säkerligen för honom ett »kvitto« på att han skulle ägna sitt liv åt predikantyrket. Uttryckt på pingstsvenska: det var ett tecken på »att han var i Guds vilja med sitt liv«.

För det tredje: Hösten 1930 träffade Georg Gustafsson för första gången pingstaposteln T.B. Barratt. Denna händelse, som han själv inte planerat eller bestämt över, blev betydelsefull, ja kanske rent avgörande för hans framtid. Mötet fick betydelse på åtminstone två sätt: Den unge predikanten, som aldrig fått tillfälle att ens bevista någon av de månadslånga bibelskolorna som arrangerades inom Pingströrelsen, fick av den erfarne och drivne homiletikern Barratt handfasta råd för god predikan och ett korrekt uppträdande i predikstolen. Detta var han tacksam för under hela sitt återstående liv. Han vittnade otaliga gånger om dessa lektioners betydelse för honom, de innebar en vändpunkt och gav ny stil och form åt hans sätt att predika. Det andra var att Barratt inbjöd Gustafsson till Oslo och pingstförsamlingen där för att undervisa vid bibelskolan. Detta öppnade dörrarna även i Sverige, och från och med hösten 1931 var han en ständig gästlärare vid bibelskolorna landet runt, och småningom även i Finland och Danmark. Barratt lanserade Gustafsson som bibellärare, och initierade därmed en av dennes viktigaste insatser inom svensk pingströrelse under cirka 40 år framöver i tiden, som visats i denna undersökning.

För det fjärde: I december månad år 1937 dog Gärda Gustafsson, Georgs hustru sedan 13 år. Han lämnades ensam med två minderåriga barn. Förlusten ledde till att Gustafsson i grunden omprövade sitt uppdrag, ifrågasatte sin kallelse och det pris han upplevde att han hade varit tvungen att betala för ett »andligt genombrott« i Norrköping, där han då var stationerad. När han väl upplevde sig ha fått ett nytt »tilltal« från Gud i den situationen, efter några dagars kamp, var den framtida livsvägen utstakad. Det finns i källmaterialet ingen antydning om något enda tillfälle, efter denna erfarenhet år 1937, då han på nytt ställde hela sin identitet som predikant på spel, eller övervägde någon annan yrkesbana. Det var en helt avgörande händelse i hans liv, vars utgång blev bestämmande för resten av det.

Ett antal frågor formulerades i denna avhandlings introduktionskapitel. De formulerades med syftet att de skulle fungera som sökverktyg, det vill säga ange vad jag ville att källorna skulle ge mig svar på, och – samtidigt – vägleda min analys av materialet.

Den första frågan gällde hur Georg Gustafsson som individ, och Pingströrelsen som kollektiv, såg på kallelsen, tidigt och över tid.

Gustafsson berättade aldrig att han efter omvändelsen vid något tillfälle mottog en kallelse från Gud till tjänst som predikant. Det var annars det vanliga och förväntade bland predikanterna och evangelisterna inom den tidiga Pingströrelsen. Man skulle kunna vittna om en sådan kallelseupplevelse. Vid bibelskolorna efterfrågades denna erfarenhet som grund för elevernas önskan att få »fält«. I Georg Gustafssons fall låg kallelsemedvetandet inrymt i den erfarenhet av helande han mottog i samband med Boltzius förbön då han var sex år gammal, som tidigare framkommit i denna undersökning. Detta kallelsemedvetande, som under den övre tonårstiden låg latent i hans liv, blev aktivt och operativt i kriserna före och efter omvändelsen. Han visste sig vara utvald för tjänst i »Guds rike«, för vilket svensk pingströrelse var ett genuint uttryck, och för vars utbredning denna rörelse var ett fungerande medel, som han kom att se det.

Då han tog det avgörande steget från att ha varit fritidspredikant till att bli heltidsavlönad församlingsföreståndare, fick han under en och samma dag tre gånger tilltal från Gud genom mannakorn, uppgav han. Mannakornen återgav Jer. 15:19: »om du frambär ädel metall utan slagg, så skall du få tjäna mig såsom mun«. Förutsättningen var att uppdraget var givet honom, villkoret att han skulle »frambära ädel

metall«. Frågan var alltså inte om han hade Guds kallelse, utan hur han förvaltade och förverkligade den.

Pingströrelsens syn på kallelsen var att predikanten skulle ha den inre kallelsen (vocatio interna). Med det avsågs att Gud vid något tillfälle skulle ha viskat in sin kallelse i predikantens inre. En bärande förvissning hos den enskilde evangelisten/predikanten om att vara kallad av Gud själv, var kallelsesynens grundbult. Till detta kom den yttre kallelsen (vocatio externa), vilket betydde att en församling genom sin kallelse utsåg någon till sin predikant. Den yttre kallelsen från en församling bekräftade således den enskildes inre kallelse. Vikten av att Guds vilja skedde vid församlingarnas kallande av predikanter betonades mycket starkt inom rörelsen. Lika viktigt var naturligtvis att den enskilde predikanten var ledd av Gud då han svarade på en kallelse från en församling. Fick predikanten inte »viss-het om Guds vilja«, förväntades han svara nekande eller begära förlängd provningstid. Inom Pingströrelsen hävdades det allmänna prästadömet, det vill säga att varje medlem hade uppdraget att vittna om sin tro och sprida den. Genom den yttre kallelsen till en enskild person, att bli församlingens predikant och föreståndare, överläts prediko- och ledarämbetet till denne.

Ingenting tyder på att Georg Gustafsson inte fullt ut skulle ha delat sin rörelses syn på kallelsen. Ingenting tyder heller på att kallelsesynen inom Pingströrelsen förändrades märkbart över tid. På ett pragmatiskt sätt förenades tron på Guds ledning med ett system där predikanterna rekommenderade varandra till olika tjänster. Nätverket runt predikanten, kollegornas förtroende och deras vilja att lägga ett gott ord för honom, hjälpte systemet med Guds ledning att fungera i praktiken. Så var det tidigt i Pingströrelsens historia och så förblev det genom decennierna. I denna undersökning har beskrivningen av hur det gick till när bröderna Gustafsson kallades till Norrköpings respektive Eskilstunas pingstförsamlingar som predikanter, med stor tydlighet exemplifierat hur detta system i praktiken fungerade inom rörelsen.

Den andra frågan gällde hur Georg Gustafssons predikan till form och innehåll passade in i den homiletiska tradition som Pingströrelsens predikanter representerade under 1900-talet. Frågan uttrycker naturligtvis en generaliserande förenkling. De tusentals pingstpredikanter som ännu ärades predikstolar landet runt under hela 1900-talet

representerade givetvis en stor mängd predikostilar och fler än en predikotradition. Det fanns dock tillräckligt många gemensamma karaktäristika för att motivera tal om pingstpredikan som en speciell predikotyp.

Predikan inom Pingströrelsen var en muntlig händelse, den var i ett tidigt skede av rörelsens historia helt manusfri, med tiden brukades vanligen så kallade stolpmanus. Predikan blev till i interaktionen mellan predikant och församling, och »föddes« egentligen i stunden då den framfördes. Den var bibliocentrisk och skulle vara förkunnelse förankrad i bibeltext. Predikanten utgick från en eller flera bibeltexter, ofta ur båda testamentena. För pingstpredikanterna i allmänhet var hela Bibeln Guds ord i lika grad och på samma sätt. Ingen konsekvent artskillnad gjordes mellan GT:s och NT:s texter, vare sig med avseende på inspiration, sanning eller relevans – historisk eller andlig/religiös. Georg Gustafsson var i detta hänseende fullt ut typisk för sin rörelse. I många av hans predikningar utgick han från flera bibeltexter, vilka ofta var hämtade från båda testamentena.

Det historisk-narrativa hos texterna betonades i hög grad. Texttolkningen var pneumatisk och erfarenhetsbaserad, den var både teocentrisk och antropocentrisk. Den andliga tolkningen av exempelvis det historiska materialet i Bibeln, underlättades genom att predikanterna ofta anknöt till idén om den fyrfaldiga betydelsen hos texterna, den medeltida *Quadrigo*-modellen. I predikan kunde således antingen en bokstavlig, en allegorisk, en tropologisk eller en anagogisk tolkning genomföras, vilket gav texten skilda betydelser eller budskapsnivåer. I analysen av några av Gustafssons predikningar har visats att han i hög grad predikade på detta sätt: fritt, fantasifullt och med flitigt bruk av allegorisk, tropologisk och anagogisk tolkning. Inom Pingströrelsen talades inte om någon *Quadrigo*-modell, men i praktiken använde man den.

Innehållet i Georg Gustafssons predikningar, de ämnen han talade över, motsvarade väl centrala teman i pingstteologin. I första hand handlade det om försoningen, frälsningen, församlingen, det kristna livet, evangelisation, den Helige Ande och Andens gåvor. Det otypiska eller den väsentliga skillnaden låg, som visats i jämförelsen med Lewi Pethrus, i synen på människans status som frälst. Georg Gustafsson bar med sig arvet från den lutherska väckelsetraditionen i de småländska bygderna, vilket innebar att han tidigt i livet i första hand

valde Luther och Rosenius till sina teologiska lärare och inspiratörer. Han var och förblev främmande för tanken att synden en gång för alla skulle vara uttraderad ur den kristnes liv. Istället talade han utifrån Joh. 1:17 om att dagligen uppleva rening från synden. För Gustafsson var insikten om den »fördärvade naturen« hos människan central. Ännu som åldrad man var hans dagliga tacksägelseämne inför Gud att hans synder var förlåtna.

Den unga Pingströrelsen förkunnade vad som närmast måste betecknas som en syndfrihetslära, och Lewi Pethrus menade att Jesus i viss mening också gjorde detta. Följaktligen avvisade Pethrus den lutherska teologin rörande synd och skuld. På denna punkt har i denna undersökning visats att Georg Gustafsson mera var lutheran än typisk pingstvän. Detta är en förklaring till att han beskrevs som barmhärtig i många brev av själavårdskaraktär han fick, och förklarar samtidigt varför brevskrivarna vände sig till just honom.

Georg Gustafsson kunde uppenbarligen förena synen på det kristna livet, som en kamp mot den fördärvade naturen och synden, med tanken på den »rena församlingen« och med praktiserandet av sträng församlingstukt. För honom motiverade den realistiska synen på den kristna människans situation varför det var så viktigt för individen att uppleva Andens dop. Genom detta dop och fortsatt liv i Andens kraft ägde den enskilde möjlighet att kunna leva i »seger« över synden. Synd skulle alltså inte tolereras i församlingen, men väl övervinnas genom den kraft Anden ger. »Övernogslivet« enligt devisen på *Evangeli* Härolds förstasida, hämtad från Joh. 10:10, var alltså en möjlighet – en möjlighet som i församlingstuktens sammanhang närmast framstod som ett krav.

Den tredje frågan handlade om Georg Gustafssons förböns- och helandetjänst. Jag ville veta varför han ägnade sig åt sådan tjänst, samt i vilken utsträckning bön för sjuka var kännetecknade för Pingströrelsen under perioden från 1920 till 1980?

Ganska snart efter det att Gustafsson blivit andedöpt började rykten spridas om att han ägde övernaturliga gåvor. Sjuka människor påstods ha blivit helade i samband med besök han gjort i deras hem. Det var hembesök som rymde sång, bibelläsning och förbön. För honom var detta ett tecken på att han hade gåvan och att han var utvald att föra arvet från Boltzius vidare – och det gjorde han.

Boltzius samling som innehåller 33 000 förböns- och tackbrev motsvaras åtminstone i Sverige – så långt mig är bekant – endast av Georg Gustafssons brevsamling. Hade breven till Gustafsson från åren 1945–1957 överlevt elden (brevens från dessa tolv år förvarades i Pingstkyrkan Eskilstuna, men brändes i samband med en ombyggnad av kyrkan), skulle antalet brev i hans samling med bred marginal ha överträffat antalet i Boltzius brevsamling. Dessa två personer, Boltzius och Gustafsson, framstår som särfall i svensk kyrkohistoria vad helandetjänst beträffar. Det unika bestod i omfattningen av deras helandetjänst, samt i den breda kontakt de hade med folket, de sjuka och lidande människorna. Deras helandetjänst bedrevs inte från kyrkornas estrader, inte främst i offentligheten, men väl genom den nära personliga relation som de via brev hade med de berörda människorna. I beskrivningen av Georg Gustafssons helandetjänst har flera gånger framhållits hur han i både huvuddrag och detaljer kopierade Boltzius. Dukarna och oljesmörjningen av dessa, såväl som de medsända bibelställena och den överenskomna tidpunkten för förbönen, allt var närmast identiskt lika hos de båda. Gustafssons plagierade sin karismatiska impulsgivare, till synes helt ogenerat.

Till drivkrafterna i Georg Gustafssons fall hörde, som ovan nämnts, även det löfte han gav Gud i samband med den förlåtelse och upprättelse han och Gärda fick i februari 1924. Han lovade då att ägna sitt liv åt svaga, sjuka, lidande och fattiga människor. Ett löfte han till stor del förverkligade genom sin helandetjänst.

Analysen av Gustafssons helandetjänst har skett utifrån det sparade brevmaterialet från åren 1931–1937 och 1965–1967. Det är två perioder med trettio års tidsintervall, vilket gjort det enklare att avläsa förändringar över tid i synen på och förhållningssättet till troshelbrägdagörelse bland brevskrivarna. Samtidigt speglar perioderna början och slutet i Georg Gustafssons karriär som heltidsanställd predikant inom Pingströrelsen. Som helbrägdagörare hade han dock varit aktiv under hela 1920-talet, vilket han också fortsatte att vara ända fram till veckorna innan han dog.

På 1930-talet var inställningen »Herren min läkare« mycket vanlig, också i den betydelsen att hjälp från skolmedicinen var utesluten. Sådan hjälp sågs ofta som uttryck för otro eller åtminstone bristande tro. På 1960-talet var det snarare regel att de sjuka först anlätade läkare och sjukvården för hjälp, och först då dessa möjligheter var uttömda vände

de sig till Gud genom att skriva till Gustafsson. Hjälp från Gud, alltså ett gudsingripande relativt omedelbart, var förstavalet på 1930-talet, men sistavalet på 1960-talet, så kan slutsatsen formuleras. »Herren min läkare« var en inställning som sällan uttalades över huvud taget av brevskrivarna vid 1960-talets mitt. Ökad förnuftstro och sekularisering av tänkandet internt bland pingstvännerna är i viss utsträckning möjlig att utläsa då 1960-talet jämförs med 1930-talet i detta sammanhang.

En påtaglig skillnad de två perioderna emellan har påvisats, nämligen att andelen män som skrev på 1960-talet sjunkit dramatiskt: från 39 % åren 1931–1937 till 25 % åren 1965–1967. Några möjliga förklaringar har presenterats. En sådan förklaring skulle kunna vara att människors kontakt med det sekulära samhället på 1960-talet var betydligt mer omfattande än kvinnornas, vilket skulle ha inneburit att sekulariseringsgraden bland dem var högre än bland kvinnorna. Kvinnorna var ju ännu vid denna tid i hög grad hemmafruar, upptagna av hem och familj och hade fortfarande församlingen som sitt primära eller enda nätverk utanför familjekretsen.

Resultaten av förbönen och bönedukarna, så som dessa återrapporterades i brev, är upplysande. På 1930-talet var det drygt 16 % av dem som sökt förbön som omvittnade omedelbart helande eller markant förbättring efter förbönen, ett procenttal som på 1960-talet, utifrån återrapportering efter samma kriterier, var nere i 8,5. Det uteblivna helandet var ett problem under båda perioderna. Det gav anledning till frågor, gav upphov till självgranskning och ledde ibland till ett ifrågasättande av hela plausibilitetsstrukturen. Människor reagerade, ställda inför faktumet att förbönen inte fungerat, i allt väsentligt likadant på 1960-talet som de gjort på 1930-talet. För Georg Gustafsson var resultaten uppenbarligen tillräckliga för att han skulle fortsätta sin tjänst. Han var dessutom övertygad om (som påtalats i de två avsnitten om helandetjänsten) att det fanns ett avsevärt mörkertal, det vill säga ett visst antal människor som blivit hjälpta och helade som aldrig skrev tillbaka och berättade om detta.

Frågan gällde även i vilken utsträckning bön för sjuka var kännetecknande för Pingströrelsen under perioden 1920–1980. I den delen har undersökningen inte givit ett fullt ut tillfredsställande svar. Bön för sjuka förekom, helt säkert. På 1930-talet var det så, har undersökningen visat, att människor vände sig till Gustafsson först efter det att

behandling enligt Jak. 5:14 i den lokala församlingen inte givit resultat. Han hade en särpräglad gåva eller förmåga berättades det, och sjuka råddes vända sig till honom. Förbönen gick då från att vara kollektivets – församlingens – aktivitet till att bli den enskilde karismatiskt utrustade predikantens aktivitet. Denna utveckling samvarierade med att helbrägdagörelsen gjordes offentlig och började användas som publikdragande evenemang inom Pingströrelsen. Den processen, som inleddes med Smith Wigglesworths helandemöten i Stockholm våren 1921, gavs fortsatt legitimitet inom svensk pingströrelse under kommande decennier. Uppmärksammade exempel var de amerikanska pastorerna William Freemans och William Branhams Sverigebesök vårvintern 1950, och långt senare helbrägdagörerskan Kathryn Kuhlmans gästspel i vårt land 1969. Georg Gustafsson var motståndare till denna utveckling. Han försökte hålla helandevenemang borta från de församlingar där han var ansvarig ledare, men helt konsekvent var han inte därvidlag, som framkommit i denna undersökning.

I min framställning har Ulrik Josefssons påstående – i avhandlingen om den tidiga Pingströrelsens spiritualitet – att helbrägdagörelsen skulle ha varit en grundläggande lära inom rörelsen avvisats. Helandet tillhörde och har alltid tillhört det narrativa (= det berättade) inom Pingströrelsen, inte i nämnvärd omfattning det didaktiska (= det undervisade). Berättelserna om helande var legio i rörelsens veckotidning *Evangelii Härold* genom åren, men predikningar eller bibelstudier i ämnet var ytterst sällsynta, nästan obefintliga. Helandet praktiserades och var ett handlingsmönster inom rörelsen. Tron på möjligheten av gudomlig helbrägdagörelse var en identitetsgivande grundhållning bland pingstvännerna, men aldrig någon central lärosats. Lärarna och profeterna inom Pingströrelsen var många, helbrägdagörarna få.

Fjärde frågan jag ville ha svar på var: vilken uppgift ansåg Georg Gustafsson och andra ledande personer att Pingströrelsen hade att fullgöra i det svenska samhället under 1900-talet?

Det var först på 1940-talet som Pingströrelsen på allvar började intressera sig för det omgivande samhället. Ditintills hade hjälpverksamhet och sociala biståndsprojekt förekommit i avsevärd omfattning på en mängd orter landet runt. Samtidigt såg man från rörelsens håll själva evangelisationen som en verksamhet med betydande samhällsnytta. Redan vid sitt uppbrott från Värnamo fick Gustafsson erkännandet att den verksamhet han och Betelförsamlingen bedrivit haft en ekonomisk

saneringseffekt. De omvända skötte sina affärer och gjorde rätt för sig, sade en bankdirektör i staden. I Jönköping utbröt i början av 1930-talet, genom församlingens verksamhet, en väckelse bland främst utslagna och missbrukare, visste Gustafsson att berätta. För honom skulle en folkväckelse vara den stora samhällsinsatsen, att be och arbeta för att en sådan var det mest angelägna. Han formulerade denna tanke i följande ordalag (tidigare citerat i avsnittet VI:1): »Det är endast en besökelsestid från himmelen som skall rädda vårt samhälle i det nuvarande läget. Pingstväckelsen har intill i dag räddat stora värden i vårt folk«.

Redan på 1930-talet hade Lewi Pethrus och Sven Lidman engagerat sig i kommunpolitiken, men under viss tysthet och i begränsad omfattning. På 1940-talet hade sektmentaliteten inom Pingströrelsen ersatts av en medvetenhet om att rörelsen utgjorde ett kristet samhälle inom det svenska samhället. Då började olika strategier för påverkan av majoritetssamhället att tänkas fram inom pingstleden. Till de första hörde försöket att få in pingstvännen i Sveriges riksdag, ett projekt som diskuterades vid Kölingaredsveckan år 1944. De kristna värdena skulle hävdas i kampen mot samhällsproblem som ökat alkoholmissbruk, moralupplösning, hög skilsmässofrekvens och veneriska sjukdomar. Året därpå startades dagstidningen *Dagen*. Syftet var att en uttalat kristen röst, med solid bibeltro som grund, skulle höras i samhällsdebatten och vara ett verktyg i kampen mot sekulariseringen och nivelleringen av de kristna värdena.

Pingströrelsen hade som uppgift, enligt Georg Gustafsson och andra ledande personer, att vara »ett salt i förruttnelsen«, att bevara och stärka den kristna värdegrund som samhället måste vila på. Gustafsson stödde därför initiativen hans vän Lewi Pethrus tog med detta syfte. Inte minst den kristna litteraturen hade i honom en hängiven promotor. Tidigare i denna framställning (avsnittet VI:1) har ett uttalande av Gustafsson från år 1959 citerats: »Jag anser att det är en tillgång för hela vårt land att vi äger en kristen dagspress. Det är ett vittnesbörd om att kristendomen ännu lever ibland oss och lyser som en flammande låga och bryter udden av otrons och mörkrets makt«. Samtidigt var han beredd, som framkommit i denna avhandling, att arrangera protestmöten mot nedbrytande litteratur, vilket också skedde vid några tillfällen.

Däremot är det osäkert hur Georg Gustafsson såg på Pethrus initiativ att bilda ett politiskt parti, Kristen Demokratisk Samling, år 1964. Jag har inte lyckats leta fram ett enda uttalande från Gustafsson till stöd för – eller med kritik mot – detta initiativ. Vad som framkommit är, att Gustafsson var kritisk mot politiseringen av Pingströrelsen på 1970-talet. Mitt antagande är dock att Georg Gustafsson såg väckelsebefrämjande arbete och social omsorgsverksamhet, inte partipolitisk aktivitet, som primära aktiviteter för Pingströrelsen. Han var exempelvis en varm förespråkare för och understödjare av Lewi Pethrus Stiftelse för Filantropisk Verksamhet, den så kallade LP-Stiftelsen.

Den femte och sista frågan löd: Hur reagerade Gustafsson på Pingströrelsens utveckling? Hur såg man inom rörelsen på den egna utvecklingen, och vilka reaktioner förekom inom pingstleden? Frågeställningen kan ses som närbesläktad med den andra hypotes som formulerades i introduktionskapitlet, nämligen: Pingströrelsen genomgick vid 1900-talets mitt en »professionalisering« och i ökande omfattning en »amerikanisering«.

Min forskning har övertygat mig om att Pingströrelsens påtagliga förändring över tid samvarierade med – och faktiskt var orsaken till – de flesta av de många strider som rörelsen genomlevde under 1900-talet. Redan den så kallade »Franklinstriden« hösten 1929 – svensk pingströrelsens första stora interna strid – visade tydligt på detta samband. Den rörelse som 1919 gjort den fria lokala (autonoma) församlingen till sin huvuddogm, var djupt skakad av det faktum att en övergripande och styrande organisation, kallad Svenska Fria Missionen, under andra halvan av 1920-talet höll på att ta över initiativet på den yttre missionens område. Vad var på väg att hända? Vad var detta uttryck för? Sådana frågor ställde sig den vanlige pingstvännen och merparten av pingstpredikanterna i den situationen. Detta visade sig vid de så kallade Kölingaredsveckorna under 1920-talets senare år. Uppgörelsen med Franklin framstod säkerligen för de flesta pingstvännen som ett värnande av Pingströrelsens egenart och som försvar för en bibliskt grundad väsentlig »sanning«.

Även Lidmanstriden, vid 1940-talets slut, handlade om huruvida Pingströrelsen längre var vad den från början varit. I Sven Lidmans sista predikan på riksplanet inom rörelsen, under Kölingaredsveckan/Nyhemsveckan i juni år 1947, var hans angreppspunkt just denna: Pingströrelsen är inte längre trogen sin »själ«. Med det ville

han ifrågasätta att rörelsen fortfarande var »det fria andelivets« främsta flödesarena i Sverige. Lidman menade att den inte längre var det. Han tog den unge Georg Gustafsson som exempel på det ursprungligt genuina. När Gustafsson i sin ungdom ställdes inför frågan vilken försoningslära han bekände sig till, var svaret att han valt försonaren istället för någon försoningslära. Lidman beundrade och lovordade det valet, men var inte säker på att Gustafsson längre stod för det synsättet.

Lidmans argumentation gick ut på att tillskapandet av institutioner och företag inom Pingströrelsen, samt politiseringen av rörelsen genom *Dagens* deltagande i det dagspolitiska »gläfsset«, distanserat rörelsen från den ursprungligt allennarådande visionen: att vinna människor för Guds rike. Intressant nog var det inte motargument i sakfrågan, i denna del av Lidmans argumentation, som fällde avgörandet till hans nackdel – med uteslutning ur Filadelfiaförsamlingen i Stockholm som konsekvens – utan det förhållandet att han valt det forum han gjort för sin polemik, nämligen *Aftonbladet*. De sakargument Lidman framförde hade säkerligen stor bärighet bland pingstfolket, men hans otaktiska agerande ledde likväl till att detta folks dom över honom blev fällande. I framställningen har visats att det var Georg Gustafsson som satte slutpunkten för Lidmanstriden genom sitt agerande vid Kölingaredsveckan 1948. Han agerade kontroversiellt och mot gjord överenskommelse att hålla striden utanför bibelstudieveckan. Han fick befogad kritik för detta sitt agerande, men i ett historiskt retrospektiv framstår han som en huvudaktör, vars agerande fick helt avgörande betydelse.

På 1950-talet slog, som visats, impulserna från USA igenom allt mer påtagligt inom Pingströrelsen. Kontakter med det stora landet i väster var inget nytt. Lewi Pethrus hade under lång tid flitigt odlat förbindelser med USA och pingströrelserna där. En längre vistelse i USA, åren 1936–1937, och ett antal besök där hade han redan bakom sig, då han planerade permanent bosättning och tjänst i Chicagos Filadelfiaförsamling hösten 1940. Av dessa planer blev i slutändan endast ett drygt halvårs bortavaro från församlingen i Stockholm. Till USA hade dessutom en rad svenska pingstpredikanter och kyrkosångare utvandrat under 1930- och 1940-talen. Impulser till svenska pingstförsamlingar från USA gavs alltså före år 1950. Det nya under 1950-talet var omfattningen av denna påverkan.

I denna framställning har Latter rain-väckelsens förmedling till Sverige och Östermalms fria församling i Stockholm vid 1950-talets början, genom män inbjudna av Lewi Pethrus, skildrats. Den segdragna strid denna väckelse förde med sig, då inslag i denna amerikanska spiritualitetsart inte ansågs passa svensk pingstmentalitet – enligt samme Pethrus och många andra pastorer, visar på en av amerikaniseringens frånsidor. En samtidig händelse var, att de amerikanska helbrägdagörarna William Freeman och William Branham under sina Sverigebesök vårvintern år 1950 »injicerade« en dramatiskt ökad dos amerikanska inflytanden och maner i den svenske pingstvännens andliga ådror. När sedan den så kallade förnyelseväckelsen svepte över landet hösten 1950 – och under hela år 1951 – var bilden komplett och komplicerad på samma gång. Förnyelseväckelsen var inte USA-märkt, men via Helsingfors fanns ett visst samband. Den unge karismatiskt utrustade Algot Niklasson, centralfiguren i förnyelseväckelsen, hade mött Branham i Helsingfors och säkerligen tagit intryck.

Förnyelseväckelsens snabba avklingande inom Pingströrelsen, såväl som Algot Niklassons försvinnande från pingstesträderna i december 1951, hade ett intimt samband med Latter rain-väckelsen och Östermalms fria församlings isolering, som utförligt visats i denna undersökning. Georg Gustafssons insatser i samband med dessa händelser var betydelsefulla. Han motsatte sig Pingströrelsens amerikanisering och helandemöten som offentliga, publikdragande evenemang. Han stoppade William Freemans planerade besök i den egna församlingen och Filadelfiakyrkan i Eskilstuna. Han gjorde upp med Niklasson och dennes – som Gustafsson såg det – splittringsverksamhet i Jönköping under 1950-talets fortsättning. Han förhandlade fram en försoning mellan, å ena sidan, Östermalms fria församling, den svartlistade pastorn Ragnar Ljungquist, samt församlingen Kristen Gemenskap och, å andra sidan, den officiella svenska Pingströrelsen. Gustafsson framstår som en principfast person; en person som förenade troheten mot Pingströrelsens ursprungliga identitet – och försvaret av denna – med rollen som en försoningens talesman. Han var agent för upprättelse och återförening inom rörelsen, men samtidigt var han »väktaren på muren« som tillsåg att »pingstlinjen« fullföljdes.

På lokalplanet – i Eskilstuna – illustrerades det problematiska i denna Gustafssons dubbla roll tydligt genom »Belingaffären« under 1950-talets första år. Striden visade, menar jag, att det svenska samhällets

demokratiska tänkande trängt ner i folkdjupet och starkt påverkat individernas tänkesätt. Georg Gustafsson hade utövat ett ledarskap i Värnamo på 1920-talet, i Jönköping på 1930-talet, och i Norrköping på 1940-talet, som så långt bekant inte ifrågasatts i nämnvärd omfattning, men det var exakt vad som skedde på 1950-talet i Eskilstuna. Gustafsson var van vid att det på Bibeln – som självklar auktoritet – grundade karismatiska ledarskap som han menade sig utöva aldrig sattes ifråga. I Eskilstuna hade han att hantera människor som uppfattade detta hans ledarskap som diktatoriskt. Visionen av ett demokratiskt ledarskap, där allas röst skulle lyssnas till och väga lika tungt, blev till en utmaning och ett hot för honom. Samtidigt har i denna undersökning visats, att Gustafsson starkt företrädde en demokratisk funktionsmodell i den lokala församlingen; han ville ha församlingsmöten – där medlemmarna kunde komma till tals – en gång per vecka. Georg Gustafsson var van att använda församlingsmötena till undervisning och styrning av församlingen, utifrån sin bibelundervisning vid dessa möten. Försvaret av det han uppfattade vara Pingströrelsens linje och uppfattning, grundad på den Heliga Skrift, skulle kombineras med ett lyssnande till den enskildes synpunkter i skilda frågor. Det gällde val av funktionärer, men det gällde även umgänget med övriga kristna. Detta fungerade inte i Eskilstuna – därav striden. Beling stod för en samhällsengagerad och ekumeniskt öppen kristendomsuppfattning som Gustafsson inte kunde – eller ville – tillmötesgå. Pastorsrollen var under omprövning bland vissa medlemmar; de ville tänka, tycka och medbestämma. Pingströrelsen – sedd ur det lokala perspektivet – var stadd i förändring, och Georg Gustafsson hade problem med detta.

Mot slutet av 1960-talet och under 1970-talets första hälft kom en ny våg av amerikanskt inflöde, som på djupet förändrade Pingströrelsen i Sverige ur både spiritualitetsmässigt och dogmatiskt perspektiv. Det handlade först om den karismatiska väckelsen; Pingströrelsen ställdes inför det faktiska förhållandet att kyrkor, församlingar och enskilda personer, som man tyckte hade teologiska brister eller rentav heretiska trosövertygelser, döptes med helig Ande och blev tungomålstalande karismatiker. Inte minst var den karismatiska rörelsen bland romerska katoliker svårsmält för många svenska pingstvännar. Dogmatiskt fanns så mycket främmande, felaktigt och bibelstridigt hos katolikerna, tyckte pingstvännerna. Hur kunde Gud utgjuta sin helige Ande bland dessa villolärare undrade en mängd pingstpredikanter.

Det handlade för det andra om den så kallade »Jesusrörelsen« – en ungdomsväckelse som uppstod och fick mycket stor spridning i USA. Jesusrörelsen kom genom besök av amerikanska ungdomsgrupper i Sverige att starkt inspirera och påverka svensk pingströrelse.

Dessa två rörelser – den karismatiska rörelsen och Jesusrörelsen – var till sin grundläggande karaktär icke-dogmatiska och ekumeniskt vidöppna. Vad individen tillhörde, eller vem hon/han var underordnades i båda dessa rörelser frågan vad individen hade upplevt. Upplevelsekristendomen fick en enorm renässans och den pentekostala epistemologin firade triumfer, det vill säga: kunskapens väg var i praktiken erfarenhetens väg.

Från den officiella Pingströrelsens håll tillstods aldrig några egentliga problem under Georg Gustafssons livstid. Det framhölls snarare att rörelsen inte var politiserad. Få, om ens några, artiklar i den rörelseägda pressen analyserade Pingströrelsens förvandling över tid. Förändring hade självfallet ägt rum, men rörelsen talade tyst om detta. Det handlade om ett icke-existerande problem, sett från ett officiellt perspektiv – det vill säga: utifrån det i rörelsens egna media avläsbara och där möjliga att identifiera och sätta namn på.

Georg Gustafsson utvärderade Pingströrelsen läge vid en rad olika tillfällen under 1970-talet. I framställningen har framgått hur ambivalent han var. Dels såg han Pingströrelsens uppgift i det svenska samhället under sent 1900-tal som endast påbörjad. Det stora uppdraget återstod att fullgöra, menade han. En folkväckelse var hans vision, och han såg tecken på att en sådan var på väg. Men, dels – och klart motstridigt – talade han om svensk pingströrelse som illa ute. Han menade att det predikades politik från talarstolarna i pingstkapellen/kyrkorna på ett sätt och i en utsträckning som var främmande för Pingströrelsens gudagivna uppdrag. Han såg detta som en stor fara och som ett tecken på att rörelsen höll på att spåra ur och tappa sitt i Bibeln – en gång för alla – givna fokus: att vinna människor för Jesus. Gustafsson framstår som öppen och frispråkig vid jämförelse med den rörelse han tjänade och trodde så mycket på.

X. Summary in English

Georg Gustafsson was born on September 4th 1899 and died on January 6th 1983. He devoted more than 60 of his 83-year life in the service of the Swedish Pentecostal movement. This thesis attempts to describe, analyse and evaluate these 60 years for what they have meant for the Swedish Pentecostal movement and in a wider context for Swedish Christianity. The thesis concerns the person, the lifetime achievement and the context within which the work was carried out. One assumption has been that Georg Gustafsson has best been described and understood from the perspective of the Swedish Pentecostal movement and the Swedish Pentecostal movement from Gustafsson's perspective. This means that in the research both a reflective presentation and an analysis form are used. One assumption – or a point of departure – has been: Gustafsson was for decades, second to Lewi Pethrus, the most important person within the Swedish Pentecostal movement. Primarily, this was the case after the departure of the author Sven Lidman from the movement in 1948 – before which Gustafsson could be considered number three within the movement.

Indeed even today, leading persons within the Swedish Pentecostal movement are interesting, and perhaps they should be studied since the Pentecostal revival, in a global context, is the fastest growing branch of the Christian Church. There are more than 300 million Pentecostal in the world. In a historical perspective, the Swedish Pentecostal movement via its missionary work has had extensive and close contact with the world wide Pentecostal revival not least with the successful Pentecostal revivals in South America – most of all Brazil – Africa and Asia. Thus, a study of conditions within the Swedish Pentecostal movement is of interest even from the perspective of the global Pentecostal revival.

An important point of departure when studying the lifework of Georg Gustafsson has been to understand his background and roots in the revival in Småland characterized not least by pietism and neoevangelism/Rosenianism. Therefore, in the introduction of this thesis the religious humus, out of which the Pentecostal movement in Småland

emerged, is described. Religious instruction in elementary schools, where Luther's little catechism was the textbook and large numbers of hymns and biblical stories were learnt, together with the confirmation classes of the state church were part of the humus. In this soil the message of the revival movements was sown, and the soil formed a hot-bed, gave growing power and stability to faith and religious experiences of the children of the revival.

In the Värnamo district where Georg Gustafsson grew up, the presence of the 19th century revival was evident. There the message of the revival priests had resounded. We are talking about priests such as Jakob Otto Hoof, Per Nyman, Peter Lorens Sellergren, Jonas Sandell, C.J. Svalander, Håkan Sjögren and many others. The Shouting Out Movement also had its repercussions – with spiritual utterances which in many ways heralded the approaching Pentecostal revival – and where Emilie Petersen, »Mormor på Herrestad«, during decades had given the Christian message concrete expression through her socio, church welfare, pedagogical, and Monday prayer activities. The Jönköping's missionary association had through its colporteurs and pastors sewn the evangelical seed in the district and where even the founder of the Swedish Salvation Army, Hanna Ouchterlony, had her base and spiritual home environment.

From a socio-political point of view Värnamo was a »powder keg« at the beginning of the 20th century. Socialism was making major inroads among certain working classes. The formation of trade unions and the right to belong to such a union became an issue for a drawn out conflict during the First half of the century. The demands of the workers stood in strong contrast to the interests of the employers. Strikes and lockouts took place for many years in the town's (Värnamo became a town in 1920) largest factories. For many years trade union members were actually forced to work underground with their union activities. It was in this situation's remaining mental climate the young 14-year old Georg Gustafsson started work in one of the town's factories. The young man, deeply affected by the Rosenian revival tradition soon became strongly influenced by the teachings of the socialist revolution. He quickly and radically exchanged Jesus for Marx – and became a political revolutionary. This revolutionary period lasted for four years but finally ended when Gustafsson fought his many-hour battle at the penitent's pew of the Salvation Army in Värnamo in February of 1918. After two years

of tentative attempts to be a Christian to the full, Georg Gustafsson ended up with a stable Christian identity which gave him a future career. Firstly as a pastor (parallel with a fulltime job as a joiner) in Karlsfors (home district) and Värnamo during the years 1920–1929, later as a full time pastor in Jönköping during the years 1929–1937, Norrköping during the years 1937–1945, Eskilstuna during the years 1945–1957 and in Jönköping during the years 1957–1967.

What has emerged as the result of this research?

A first assumption in this research was that the 1920's and 1930's were wholly decisive decades for Georg Gustafsson, a time when his life received its direction and his future lifework was decided. This is not a bold assumption. It is almost always so that people's lives are, to a great extent, determined by that which happens to them and what choices they make between their 20th and 40th anniversaries. However, I mean in Gustafsson's case, this assumption is more than a truism. A number of decisive events during this period, of which he had no control, contributed to make these years so formative and destined.

Firstly: The charismatically endowed young spare-time evangelist Georg Gustafsson's entire future and career was at risk when in the early year 1924 it was publicly made known that he and his fiancé Gärda had sinned and that she was bearing their child. Within the Swedish Pentecostal movement of that time, the normal consequence would have been to terminate a preaching career for an undetermined time, possibly for ever. For Georg Gustafsson the outcome was different: the church forgave them, gave an immediate redress and confirmed its continued confidence in them. This deviation from normal practice within the movement was decisive for Gustafsson's way in which he directed his future labours. It was when this took place that he decided to devote his life to help the weak, the sick and the suffering as a tribute of gratitude for the mercy he himself had been shown. A decision which he consistently applied throughout the whole of his remaining life, as is shown in this research.

Secondly: In 1929 Georg Gustafsson received an invitation from the Philadelphia Church in Jönköping to be its pastor, employed full time and salaried. When he accepted the invitation his future was decided: at thirty years of age he moved from being a spare time pastor to be one of those within the movement who devoted their time to preach-

ing as a profession. Full time employment was of course a necessary prerequisite for him to be established as a pastor and for the future impact which the research confirms he had within the ranks of the Pentecostal Movement. The tremendous success which the assembly experienced during the eight years when Gustafsson was the leader of the assembly in Jönköping, a growth of more than 600 members (see table 1) was certainly for him a confirmation that he should devote his life to preaching. Expressed in Pentecostal Swedish: it was a sign that »this was God's will for his life«.

Thirdly: In the autumn of 1930 Georg Gustafsson met for the first time the Pentecostal apostle T.B. Barratt. This event, which he had not planned or decided upon, was important, perhaps clearly decisive for his future. The meeting was important in at least two ways: The young pastor, who had never even had the opportunity to participate in any of the month-long Bible schools which were arranged by the Pentecostal Movement, was given firm advice about good preaching and how one should deport oneself in the pulpit by the experienced and forceful homilist Barratt. He was grateful for this throughout the rest of his life. He testified on numerous occasions about how these lessons were important for him, they meant a turning point and gave a new style and form to his way of preaching. It opened doors in Sweden, and from the autumn of 1931 he was a continuous guest lecturer at Bible schools throughout the country and eventually even in Finland and Denmark. Barratt introduced Gustafsson as a Bible teacher and thereby initiated one of his most important contributions within the Swedish Pentecostal movement during about 40 years into the future, as shown in this research.

Fourthly: In the month of December 1937 Gärda Gustafsson, Georg's wife for 13 years died. He was left alone with two young children. The loss resulted in Gustafsson to thoroughly reconsider his task, question his vocation and the price he felt he had been forced to pay for a »spiritual breakthrough« in Norrköping where he was working. When he experienced that he had received a new »calling« from God in that situation, after a few days struggle, his future path in life was determined. There is not the slightest mention in the source material that he on any occasion, after this experience in 1937, risked his whole identity as a pastor,

or that he considered another career. This was a totally decisive event in his life of which the outcome was determinative for it.

In the introductory chapter of this thesis and number of questions are formulated. They are formulated in such a way as to serve as a search tool, i.e. to indicate what answers I should find in the sources, and – at the same time – guide my analyses of the material. The first question concerns how Georg Gustafsson as an individual, and the Pentecostal Movement as a collective, considered the call of God, early on and throughout a period of time.

Gustafsson never mentioned that he, after his conversion, had on any occasion received the call of God to serve as a pastor. Otherwise, this was normally expected among pastors and evangelists in the early Pentecostal movement. One should be able to testify about such an experience of being called by God. This experience was requested at Bible schools and formed the basis for the students' desire to be given a »field«. In Georg Gustafsson's case, the awareness of a calling lay embodied in the experience of healing which he received with the intercession of Boltzius when he was six years old, which has been mentioned earlier in the research. This awareness of a calling, which during his late teens lay latent in his life, became active and operative in the crises before and after his conversion. He knew that he was chosen for service in »the Kingdom of God«, for which the Swedish Pentecostal movement was a genuine expression, and which the expansion of this movement was a functioning means, as he came to consider it.

When he took the decisive step from being a spare-time pastor to become a full-time salaried senior pastor of an assembly, he tells how he received during one and the same day a call from God through manna verses. The verses expressed the message of Jer. 15:19 »if you utter worthy, not worthless, words, you will be my spokesman«. The understanding was that he had been given the task, the condition was that he should »utter worthy, not worthless words«. The question therefore was not if he had the calling of God but how he discharged and realized it.

The Pentecostal movement's view concerning the call of God was that the pastor should have the inward call (*vocatio interna*). This implied that God at some point of time whispered His calling into the pastor's inward being. A solid conviction, possessed by the individual evangelist/pastor that he/she was called by God himself, was the linch-

pin of this conception of God's calling. In addition there was the outward call of God (*vocatio externa*), which meant that an assembly through its calling chose someone to be its pastor. Thus, this outward calling from an assembly confirmed the individual's inward calling. The importance of God's will being done when assemblies called their pastors was strongly emphasized within the movement. Naturally it was just as important that the individual pastor was led by God when he answered the call from an assembly. If the pastor did not have »the conviction of God's will« it was expected of him to answer negatively or request more time to examine the invitation. Within the Pentecostal movement the general priesthood was asserted, i.e. that every member had the task of testifying about their faith and propagating it. Through the outward calling to an individual person, to be the assembly's pastor and preacher, the preaching and leadership was conveyed to that person.

There is no indication that Georg Gustafsson did not fully agree with his movement's view about the call of God. Neither is there any indication that this view within the Pentecostal movement changed noticeably through the years. In a pragmatic way belief in God's guidance was combined with a system where pastors recommended each other to various posts. The network surrounding the pastor, the confidence of his colleagues and their wish to put in a good word for him, helped the system concerning the call of God to function in practice. This was the case in the early Pentecostal movement's history and it remained so through the decades. In this research the description about how the Gustafsson brothers were called to Norrköping's respectively Eskilstuna's Pentecostal churches as their pastors clearly illustrates how this system worked in practice within the movement.

The second question concerned how Georg Gustafsson's preaching in form and content fitted in with the homiletic tradition which the Pentecostal movement's pastors represented during the 1900's. Of course, the question expresses a generalized simplification. The thousand fold Pentecostal pastors that entered the pulpits throughout the country during the whole of 1900's represented of course a large number of preaching styles and more than one preaching tradition. However, there are sufficient common characteristics to motivate the claim that Pentecostal preaching is a special type of preaching.

Preaching within the Pentecostal movement was an oral event and in the early stages of the movement's history completely without a manuscript but with time so called sermon notes were used. The sermon became an interaction between the pastor and the congregation and in reality; it was »born« the moment it was preached. It was Bible centred and had to be anchored in the Bible text. The pastor proceeded from one or several Bible texts, often from both testaments. For Pentecostal pastors in general the whole Bible was the Word of God in every respect and in the same way. No consistent difference was made between the OT's and NT's texts whether it concerned inspiration, truth or relevance – historic or spiritual/religious. In this respect Georg Gustafsson was completely typical for his movement. In many of his sermons he proceeded from several Bible texts, which were often from both testaments.

The historically narrative in the texts was strongly emphasized. Text interpretation was pneumatic and based upon experience; it was both theocentric and anthropocentric. The spiritual interpretation of the historic material in the Bible for example was made easier when the pastor often referred to the idea of the fourfold meaning of the texts, the middle age *Quadrige-model*. Thus in the sermon either a literal, an allegorical, tropological and anagogical interpretation was made, this gave the text various meaning or message-levels. In an analysis of some of Gustafsson's sermons it has been shown that he to a high degree preached in this way; free, full of fantasy and often using allegorical, tropological and anagogical interpretation. Within the Pentecostal movement no mention was made of any *Quadrige-model*, but it was used in practice.

The content of Georg Gustafsson's sermons, the subjects he treated, corresponded well with central themes of Pentecostal theology. First of all they were about reconciliation, salvation, the assembly, the Christian life, evangelism, the Holy Spirit and the gifts of the Spirit. That which was not typical or where the greatest difference lay, as shown when comparison is made with Lewi Pethrus, is the conception of the human being's status when saved. Gustafsson carried with him the inheritance from the Lutheran revival tradition in the districts of Småland, which meant that he, early in life, chose first of all Luther and Rosenius to be his theological teachers and inspirators. He was and remained foreign to the thought that sin once and for all had been wiped out of a Christian's life. Instead he taught from John 1:17 about

daily experiencing cleansing from sin. For Gustafsson, insight about the »corrupt nature« of man was central. Even in his old age, his daily subject of thanksgiving before God was that his sins were forgiven.

The young Pentecostal movement preached what must nearly be considered a doctrine of freedom from sin, and Lewi Pethrus meant that Jesus in a certain way also preached this. Consequently Pethrus rejected the Lutheran theology concerning sin and debt. From this point of view, this research has shown that Gustafsson was more a Lutheran than a typical Pentecostal. This is an explanation to why he is described as being merciful in many pastoral letters he received, and at the same time explains why the authors of the letters turned just to him. George Gustafsson could evidently combine the concepts of the Christian life, as a struggle against the corrupt nature and sin with the concept of the »pure assembly« and with the practice of strict assembly discipline. For him this realistic view of the human situation made it so important for the individual to experience the baptism of the Holy Spirit. Through this baptism and a continuous life in the power of the Spirit the individual possessed the possibility to live victoriously over sin. Thus, sin should not be tolerated in the assembly, but instead be overcome by the power which the Holy Spirit gives. »Life to the full/abundant life« according to the motto on the front page of the Gospel Herald, derived from John 10:10, was therefore a possibility – a possibility which in the context of assembly discipline appears to be a demand.

The third question concerned Georg Gustafsson's intercession and healing ministry. I wanted to know why he devoted himself to such a ministry, and to what extent was prayer for the sick characteristic for the Pentecostal movement during the period from 1920 to 1980?

Very soon after Georg Gustafsson had been baptised in the Holy Spirit rumours were spread that he had supernatural gifts. It was alleged that people had been healed when he visited their homes. These visits to homes included song, Bible reading and intercession. For him this was a sign that he had the gift and that he was a chosen vessel to carry forward the heritage from Boltzius – and this he did.

Boltzius's collection which comprises 33,000 letters of intercession and thanksgiving can, at least in Sweden – as far as I know – only be compared by that of Georg Gustafsson. If the letters to Gustafsson from the years 1945–1957 had survived a fire (the letters from these

twelve years were kept in the Pentecostal Church in Eskilstuna, but were burnt up when the church was being rebuilt) the number of letters in his collection would have exceeded the number in Boltzius's collection by far. These two individuals, Boltzius and Gustafsson stand out as exceptions in Swedish church history as far as prayer for the sick is concerned. It is unique because of the scope of their healing ministry and the broad contact they had with sick and the suffering people. Their healing ministry was not conducted from the platform of churches, not principally in public, but mainly through the close personal relation which they, through correspondence, had with the people concerned. In the description of Gustafsson's healing ministry it is apparent how he both fundamentally and in detail copied Boltzius. Their cloths and the anointing of these as well as the Bible verses which were sent together with the agreed time for intercession, almost everything was identical for both of them. Gustafsson seemingly plagiarized completely unconstrained his charismatic impulse giver.

As a driving force in the case of Gustafsson, there was, as mentioned above, even the promise he had given God in connection with the forgiveness he and Gärda had been shown in February 1924. He promised then to devote his life in the service of the weak, the sick, the suffering and the poor. A promise he mainly fulfilled through his healing ministry.

The analysis of Gustafsson's healing ministry has been carried out through the examination of correspondence material from 1931–1937 and 1965–1967 which has been saved. There are two periods with an interval of thirty years, which made it easier to deduce the changes through time concerning the view on and the attitude towards divine healing among the writers of the letters. At the same time, the periods reflect the beginning and end of Georg Gustafsson's career as a full-time pastor within the Pentecostal movement. However, he had been active as a healer during the whole of the 1920's, which he also continued to be right up until the last weeks of his life.

In the 1930's the attitude that »the Lord is my healer« was very common, and consequently that help from school medicine was out of the question. Such help was considered to be a sign of unbelief. In the 1960's, it was common practice that the sick first sought medical help and then when these possibilities failed, they turned to God by writing to Gustafsson. Divine help, i.e. an undertaking by God relatively

soon was the first alternative in the 1930's, but it was the last alternative in the 1960's; such a conclusion can be formulated. »The Lord is my healer« was an attitude that was seldom expressed at all by letter writers in the mid-1960. Increased common sense faith and secularization can, to a certain extent, be deduced when a comparison is made between the 1960's and the 1930's in this respect.

One manifest difference between the two periods can be shown: the number of men who wrote in the 1960's had dramatically sunk from 39 % during 1931–1937 to 25 % during 1965–1967. Some possible explanations for this have been presented. One such explanation could be that male contact with secularized society during the 1960's was much greater than that of women, which would have meant that the degree of secularization among men was higher than among women. Women were at that time, mainly housewives, occupied with the family and domestic duties and still had the assembly as their primary and only network outside the family circle.

The result of intercession and prayer-cloths, referred to in letters, is enlightening. In the 1930's fully 16 % of those who had requested intercession testified immediately that they had been healed or that there was a marked improvement after intercession, a percentage figure which in the 1960's, from reporting according to the same criteria, was down to 8.5. The absence of healing was a problem during both periods. It caused questions to be asked, it caused self-examination and sometimes led to the whole structure of plausibility being questioned. People generally reacted, when faced with the fact that intercession did not work, in the same way in the 1960's as they did in the 1930's. For George Gustafsson the result was evidently sufficient for him to continue his ministry. Furthermore, he was convinced that (as commented on in the two passages concerning the healing ministry) there was a considerable number of unrecorded cases, i.e. that a certain number of people who had been helped or healed never wrote back to tell about it.

The question even concerned to what extent prayer for the sick was characteristic for the Pentecostal movement during the period 1920–1980. In this part, the research has not given a completely satisfactory answer. Prayer for the sick certainly took place. In the 1930's, the research shows that people first turned to Georg Gustafsson after that intercession, according to James 5:14, in the local assembly, failed to give results. He had a unique gift or ability it is said and the sick were

recommended to turn to him. Intercession changed then from being a collective ministry – assembly's – activity to be the ministry of a charismatically equipped pastor. This development was in covariance with the fact that the healing ministry was made public and began to be used within the Pentecostal movement as an event to attract the public. This process, which was introduced by Smith Wigglesworth's healing meetings in Stockholm in the spring of the 1921, was given continued legitimacy within the Swedish Pentecostal movement during the following decades. One striking example was the visits of Pastor William Freeman and Pastor William Branham to Sweden in the late winter, early spring of 1950, and much later the visit of the female healer Kathryn Kulman and her meetings in our country in 1969. Georg Gustafsson was opposed to this development. He tried to keep healing meetings out of the assemblies where he was the responsible leader, but he was not wholly consistent in that respect, as this research shows.

In my account, Ulrik Josefsson's assertion – in the thesis about the spirituality of the early Pentecostal movement – that the healing ministry was a basic doctrine within the movement has been dismissed. Healing belongs and has always belonged to the narrative within the Pentecostal movement and not to any appreciable extent the instruction. Stories about healing were innumerable in the movement's weekly magazine *The Gospel Herald* throughout the years, but sermons or Bible studies on the subject were few and far between, almost non-existent. Healing was practiced and was a pattern of behaviour within the movement. Faith in the possibility of divine healing was an identity giving, basic attitude among Pentecostals, but never a central doctrine. Teachers and prophets within the Pentecostal movement were many, healers few.

The fourth question I sought an answer to was: what duties did Georg Gustafsson and other leading persons consider they had to perform in the Swedish society during the 1900's?

It was first in the 1940's that the Pentecostal movement seriously began to be interested in the society surrounding it. Up to then, extensive charitable and social aid projects had taken place in a number of places throughout the country. At the same time, within the movement evangelization in itself was considered to be an activity with considerable benefits to society. Already at his departure from Värnamo, the work which he and Bethel Assembly had carried out was acknowl-

edged to have had a healthy economic effect. According to a bank manager in the town, those who had been converted looked after their businesses and paid their way. As a result of the assembly's work, a revival broke out in Jönköping the 1930's mainly among social casualties and addicts, Gustafsson could relate. For him a popular revival would be the major social service, to pray and work for such a revival was the most important issue. He formulated his thoughts in the following words (quoted earlier in the passage VI:1): »It is only a visitation from heaven that can save our society in its present condition. The Pentecostal revival has up to today saved major values in our people«.

Already in the 1930's, Lewi Pethrus and Sven Lidman had been engaged in local council politics, but under certain secrecy and in a limited way. In the 1940's the sect mentality within the Pentecostal movement had been replaced by the consciousness that the movement comprised a society within the Swedish society. It was then that various strategies to influence the main society began to be considered within the Pentecostal leadership. Firstly there was an attempt to get Pentecostals into the Swedish parliament, a project that was discussed at the conference at Kölingared in 1944. Christian values should be asserted in the struggle against social problems such as the increased misuse of alcohol, moral disintegration, high divorce rates and venereal disease. In the following year the daily newspaper *Dagen* was started. The purpose was that a Christian voice, solidly based on the Bible, should be heard in public debate and be a tool in the struggle against secularization and the levelling out of Christian values.

According to Georg Gustafsson and other leading persons, the Pentecostal movement had the task of being »the salt of the earth«, to retain and strengthen Christian values that society must rest upon. With this in mind, Gustafsson therefore supported the initiative which his friend Lewi Pethrus had taken. Not least Christian literature had in him a devoted promoter. Earlier in this account (passage VI:1) a statement by Gustafsson from 1959 has been quoted: »I consider it to be an advantage for the whole of our country that we own a Christian daily newspaper. It is a testimony to the fact that Christianity still lives amongst us and shines as burning flame breaking off the gad of unbelief and darkness.« At the same time, as mentioned in this thesis, he was prepared to arrange protest meetings against degrading literature, which also took place on several occasions.

On the other hand it is uncertain what Georg Gustafsson thought about the formation of a political party, »Kristen Demokratisk Samling« in 1964. I have not succeeded in finding one single statement from Gustafsson in support of – or critical against – this initiative. What has emerged is, that Gustafsson was critical against the politicizing of the Pentecostal movement in the 1970's. However, my assumption is that Georg Gustafsson saw revival-promoting work and the social-care activities, not party political activities, as the primary activities for the Pentecostal movement. For example, he was a warm advocate and a supporter of Lewi Pethrus Foundation for Philanthropic Work, the so called LP-Foundation.

The fifth and last question was: How did Gustafsson react to the Pentecostal movement's development? How was development within the movement considered by the movement itself, and what reactions occurred within the Pentecostal leadership? The issue can be considered to be closely related with the second hypothesis formulated in the introductory chapter, namely: The Pentecostal movement experienced in the middle of the 1950's a »professionalizing« and to an increasing degree an »Americanizing«.

My research has convinced me that the Pentecostal movement's manifest change over the years was in covariance with – and was in fact the cause of – most of the many disputes which the movement experienced during the 20th century. The so called »Franklin dispute« in the autumn of 1929 – the Swedish Pentecostal movement's first internal discord – clearly shows this connection. The movement which in 1919, made the free local (autonomous) assembly as its main dogma, was deeply shaken by the fact that an all-embracing and governing organization, called the Swedish Free Mission, during the second half of the 1920's was taking over the initiative concerning the field of foreign missions. What was taking place? What was this a sign of? Such questions were being asked by ordinary Pentecostals and the major part of Pentecostal pastors involved. This was to be made manifest at the Kölingared's Conferences during the later years of the 1920's. The settlement with Franklin certainly stood out as a defence of an important »truth« based on the Bible.

Even the Lidman dispute, at the end of the 1940's, concerned the question of the Pentecostal movement still being what it was at its beginning. In Sven Lidman's last sermon on a national level within the

movement, at the Kölingared's Conference in June 1947, his point of attack was just this: the Pentecostal movement is no longer faithful to its »soul«. With this he questioned if the movement was still »the free spiritual life's« foremost source of expression in Sweden. Lidman was of the opinion that this was no longer the case. He used the young Georg Gustafsson as an example of the genuine original. When Gustafsson was young he was asked which doctrine of redemption he embraced, his answer was that he chose the redeemer instead of any doctrine of redemption. Lidman admired and applauded that choice, but was doubtful if Gustafsson was still of the same opinion.

Lidman's argumentation was that the creation of institutions and companies with the Pentecostal movement, and the politicizing of the movement through the newspaper *Dagen's* participation in the current political »yapping«, dissociated itself from the universally prevailing vision: to win souls for the Kingdom of God. It is interesting to note that it was not the counterargument which tipped the balance to his disadvantage – with his expulsion from Philadelphia Church in Stockholm as the outcome – but the fact that he had chosen the forum he had for his controversy, namely *Aftonbladet*. The facts of the argument presented by Lidman certainly had great support among Pentecostals, never the less his untactical action led to a convicting judgement by the Pentecostal believers. In the account it has been shown that it was Georg Gustafsson who terminated the Lidman dispute through his action at the Kölingared's Conference in 1948. He acted controversially and against already made agreements to keep the controversy out of the agenda for the Bible study week. He received just criticism for his action but in a historical perspective he stands out to be one of the main actors, whose action was of wholly decisive importance.

In the 1950's American impulses made significant headway into the Pentecostal movement. Contact with the big country in the west was nothing new. Lewi Pethrus had for a long time diligently fostered connections with the USA and the Pentecostal movement there. A longer stay in the USA – during 1936–1937 – and a number of visits there were behind him when he planned permanent residence there and a post in Philadelphia Church Chicago in the autumn of 1940. In the end, this plan resulted in an absence of a little more than six months from the assembly in Stockholm. A number of Swedish Pentecostal pastors and singers had also emigrated to the USA during

the 1930's and 1940's. Impulses on Swedish Pentecostal assemblies from the USA were felt before 1950. That which was new during the 1950's was the scope of this influence.

In this account, the »Latter rain« revival's mediation to Sweden and the Östermalm's Free Assembly in Stockholm at the beginning of the 1950's through men invited by Lewi Pethrus have been described. The drawn-out dispute which this revival brought with it, because elements in the American spiritual concept were not considered to fit Swedish Pentecostal mentality – according to the same Pethrus and many other pastors, shows one of the reverse sides of Americanizing. A contemporary event was, that the American faith-healers William Freeman and William Branham during their visit to Sweden in the late winter, early spring of 1950 »injected« a dramatically increased dose of American influence and style into the spiritual veins of the Swedish Pentecostal believers. When the so called »renewal revival« swept over the country in the autumn of 1950 – and during the whole of 1951 – the picture was complete and complicated at the same time. The renewal revival was not American labelled, but via Helsinki there is a certain connection. The young charismatically gifted Algot Niklasson, the central figure of the renewal revival, had met Branham in Helsinki and had certainly been influenced.

The speedy abatement of the renewal revival within the Pentecostal movement, as well as the disappearance of Algot Niklasson from Pentecostal pulpits in 1951, had an intimate connection with the »Latter rain« revival and the isolation of Östermalm's Free Assembly which is comprehensively shown in this account. Georg Gustafsson's contributions in connection with these events were important. He was opposed to the Americanizing of the Pentecostal movement and divine healing meetings as events to attract the public. He stopped William Freeman's planned visit to his own assembly and Philadelphia in Eskilstuna. He came to terms with Niklasson and his – as Gustafsson saw it – disruptive activities in Jönköping during the 1950's. He negotiated reconciliation between, on the one side, Östermalm's Free Assembly, the blacklisted pastor Ragnar Ljunquist and the assembly Christian Fellowship and on the other side, the official Swedish Pentecostal movement. Gustafsson stands out as a person with fast principals; a person who united faithfulness to the Pentecostal movement's original identity and the defence of it with the role of a spokesman for reconciliation. He was

an agent for rehabilitation and reunion within the movement, but at the same time he was a »sentry on the wall« who saw to it that the »Pentecostal way« was pursued.

On the home front – in Eskilstuna – the problem of Gustafsson's double role is clearly illustrated by the »Beling case« during the first year of the 1950's. In my opinion, the dispute shows that the Swedish society's democratic thinking had profoundly penetrated the ranks of the public and strongly affected individual's way of thinking. Georg Gustafsson had exercised a form of leadership in Värnamo during the 1920's, in Jönköping during the 1930's and in Norrköping during the 1940's, and as far as is known without being challenged to any extent, but this is exactly what happened in Eskilstuna in the 1950's. Gustafsson was used to a charismatic leadership, based on the Bible as the undisputed authority, which he considered he exercised an authority which was never questioned. In Eskilstuna he had to cope with people who considered his leadership as dictatorial. The vision of democratic leadership, where everyone's voice should be heard and be of equal weight, was a challenge and a threat for him. At the same time, as this research has shown, Gustafsson strongly advocated a democratic functioning model in the local assembly; he wanted to have assembly meetings – where members could make their wishes and opinions known – once a week. Georg Gustafsson was used to using the assembly meetings for teaching and guidance of the assembly, proceeding from his Bible teaching at these meetings. The defence of that which he considered to be the Pentecostal movement's way and understanding, based upon the Holy Scriptures, should be combined with listening to the opinions of individuals concerning various questions. This did not work in Eskilstuna – resulting in the dispute. Beling stood for a socially engaged and ecumenically open understanding of Christianity which Gustafsson could not – or would not – comply with. The role of the pastor was being reconsidered among certain members; they wanted to think, give their opinion and participate. The Pentecostal movement – seen from a local perspective – was in the state of change and Georg Gustafsson found it difficult.

Towards the end of the 1960's and during the first half of the 1970's a new wave of American influence came to Sweden which deeply changed the Swedish Pentecostal movement both from a spiritual and a dogmatic perspective. First of all it concerned the charismatic revival;

the Pentecostal movement was confronted with the fact that churches, assemblies and individuals, who were considered to have theological shortcomings or even heretical convictions of faith, were being baptized in the Holy Spirit and becoming charismatics who spoke in tongues. Foremost it was the revival among Roman Catholics that many Swedish Pentecostals had difficulty in digesting. There was so much that was dogmatically foreign, incorrect and unbiblical with the Catholics, according to the Pentecostals. How could God pour out of His Holy Spirit over these false teachers, many Pentecostal pastors wondered.

Secondly it concerned the so called »Jesus movement« – a young people's revival which started and found great following in the USA. The Jesus movement, through visits by groups of American young people, inspired and affected the Swedish Pentecostal movement.

These two movements – the charismatic and the Jesus movement – were in basic character non-dogmatic and ecumenically wide open. In both of these movements, what an individual belonged to, or who he/she was, was subordinate. The important thing was what had the individual experienced? Experience Christianity had a major renaissance and the Pentecostal epistemology celebrated triumphs, i.e. the way of knowledge was in practice the way of experience.

George Gustafsson evaluated the Pentecostal movement's situation on a number of occasions during the 1970's. In the account it is evident how ambivalent he was, he partly considered the Pentecostal movement's task in Swedish society during the latter part of the 1900's as just begun. According to him, the great task was still to be done. His vision was a popular revival, and he saw signs that such a revival was on its way. But, partly – and clearly contradictory – he spoke about the Swedish Pentecostal movement as being in danger. He meant that politics was being preached from the pulpits of Pentecostal chapels and churches in a way and to an extent that was foreign to the original God-given task. He considered this dangerous and as a sign that the movement was getting off the rails and losing its in the Bible – once and for all – given focus: to win souls for Jesus. Gustafsson stands out as open and free-speaking in comparison with the movement he served. From the official Pentecostal movement there were never any real problems during Georg Gustafsson's lifetime. Rather, it is claimed that the movement was not politicized. Few, if any, articles in the movement's press analysed the change in the Pentecostal movement over

the years. Change had of course taken place but the movement spoke quietly about it. It concerned a non-existing problem, as seen from an official perspective – i.e. concerning that which was able to be read in the movement's own media.

Källor

Arkiv

Eskilstuna

Pingstförsamlingens i Eskilstuna arkiv (PiEa)

G:1 Årsberättelser/Revisionsberättelser 1927–1952.

G:2 Årsberättelser/Revisionsberättelser 1953–1968.

KIa:1 Protokoll. Församlingsmöten 1927–1946.

KIa:2 Protokoll. Församlingsmöten 1946–1959.

Hok

Pingstförsamlingens i Hok arkiv (PiHa)

Matrikel för Guds Församling i Svenarum (från 1921 och framåt).

Kassabok för Guds Församling i Svenarum (från 1921 och framåt).

Jönköping

Jönköpings läns folkrörelsearkiv

Filadelfiaförsamlingens i Jönköping arkiv (FiJa)

A I:1 Protokoll. Församlingsmötet 1924–1937.

A I:3 Protokoll. Församlingsmötet 1946–1966.

A I:4 Protokoll. Församlingsmötet 1966–1982.

AV:1 Årsberättelser 1926–1970.

B I:1 Stadgar för Filadelfiaförsamlingen i Jönköping.

G II:1 Kassaböcker. Församlingskassan, 1922–1930.

G II:2 Kassaböcker. Församlingskassan, 1931–1933.

G II:3 Kassaböcker. Församlingskassan, 1933–1938.

Karlstad

Värmlands museum

Boltziusarkivet

Brev till F.A. Boltzius åren 1903–1907.

Norrköping

Sionförsamlingens i Norrköping arkiv (SiNa)

Berättelse avgiven vid Sionförsamlingens i Norrköping 10-årshögtid
4 september 1931.

Församlingens protokoll 1932–1938.

Församlingens protokoll 1939–1944.

Församlingens protokoll 1944–1949.

Sionförsamlingens i Norrköping 30-årsberättelse 4 september 1951.

Årsberättelser över verksamheten 1922–1983.

Stockholm

Pingst – arkiv & forskning

Bokproduktion

Bokproduktion: FF – Normans – DKB: Författare A–L.

Bokproduktion: FF – Normans – DKB: Författare M–Ö.

(FF = Förlaget Filadelfia och DKB = Den Kristna Bokringen.)

Rikard och Rakel Fris arkiv (RRFa)

E I:1 Korrespondens.

Georg Gustafssons arkiv (GGa)

Utkast till predikningar och bibelstudier

B I:1 ca 1940–1980.

Korrespondens till Georg Gustafsson. Förböns-, tack- och själavårdsbrev

E I:1 1930–1934.

E I:2 1935–1936.

E I:3 1937.

E I:4 1938.

E I:5 1939.

E I:6 1940.

E I:7 1941.

E I:8 1942.

E I:9 1943.

E I:10 1943–1944.

E I:11 1944.

E I:12 1945.

E I:19 1961.

E I:23 1965.

E I:24 1966 (a–j).

E I:25 1966 (k–ö).

E I:26 1967.

E I:27 1968.

E I:28 1969.

E I:29 1970.

E I:30 1971–1973.

E I:31 1974.

E I:32 1975.

E I:33 1976.

E I:34 1977.

E I:35 1978.

E I:36 1979.

E I:37 1980.

Skriftliga kallelser till Georg Gustafsson till möten, bibelveckor och konferenser

E III:1 1930–1936.

E III:2 1937–1945.

Brev från pastorskollegor och pingströrelsens gemensamma företag

E IV:1, 1934–1946, 1956–1970.

Kungliga biblioteket

Sven Lidmans arkiv (SLa)

L83:40 Brev från Lewi Pethrus till Sven Lidman (1921–1948).

L83:52 Brev från Sven Lidman till Lewi Pethrus (1921–1948).

Riksarkivet

Lewi Pethrus arkiv (LPa)

Volym 1–125, Brev till och från Lewi Pethrus.

Svensk arkivinformation (SVAR)

Värnamo kyrkoarkiv, Födelse- och dopbok C I/7 (1895–1894).

Värnamo kyrkoarkiv, Husförhörslängd A I/11 (1892–1898).

Värnamo kyrkoarkiv, Husförhörslängd A I/12 (1892–1898).

Värnamo kyrkoarkiv, Församlingsbok A II a/3 (1898–1902).

Värnamo kyrkoarkiv, Församlingsbok A II a/13 (1908–1919).

Värnamo

Pingstförsamlingens i Värnamo arkiv (PiVa)

Matrikel. Betelförsamlingens i Karlsfors/Värnamo matrikelbok, nr 1.

Pionjärtiden i Värnamo 1919–1929.

Protokoll fört vid konstituerande administrationsmöte med Betelförsamlingen i Värnamo den 6 december 1925.

Protokollbok, 1925–1931.

Stadgar. Stadgar antagna vid konstituerandet av Betelförsamlingen i Värnamo, den 6 december 1925.

Årsberättelser. Årsberättelse över Betelförsamlingens verksamhet, år 1925; 1926; 1927; 1928; 1929.

Sveriges släktforskarförbund

Sveriges befolkning 1890. CD-Rom.

Georg Gustafssons predikningar och betraktelser

- 1930a »Huvudsumman«, i: *Smulor från gästabudet*, s. 53–59.
- 1930b »Verklig eld, spegeleld eller målad eld«, i: *Pingstliljan* 1930, s. 32–37.
- 1930c »De gingo åstad...«, i: *Evangelii Härold* 1930-10-30, s. 734.
- 1930d »Gud, en Gud som gör under«, i: *Evangelii Härold* 1930-11-13, s. 767.
- 1930e »Stor glädje – sjufaldig glädje«, i: *Evangelii Härold* 1930-12-16, s. 862–863.
- 1931a »Också tungan är en eld«, i: *Pingstliljan* 1931, s. 54–60.
- 1931b »Gudstjänstfirare – Kristushatare«, i: *Julens Härold* 1931, s. 49–54.
- 1932 »Syndens spetälska på Guds hus«, i: *Evangelii Härold* 1932-01-28, s. 52–53.
- 1933a »Andens verk i Värnamo-trakten«, i: *Sommar* 1933, s. 68–73.
- 1933b »Skadade och oskadade själar«, i: *Evangelii Härold* 1933-10-26, s. 732–734.
- 1933c »Kristi kläder«, i: *Evangelii Härold* 1933-11-23, s. 796–797; och fortsättning i 1933-11-30, s. 812–813.
- 1934 »Ett möte med Gud och en dags upplevelse med Honom«, i: *Julens Härold* 1934, s. 152–157.
- 1936a »Ett helt år hade de sedan sin umgängelse inom församlingen«, i: *Julens Härold* 1936, s. 152–159.
- 1936b »En tillflyktsort«, i: *Evangelii Härold* 1936-10-15, s. 854–857.
- 1937 »Jesu Kristi ok«, i: *Evangelii Härold* 1937-01-14, s. 28–30.
- 1939 *Andlig friskhet och hälsa*. Stockholm: Harriers Förlag.
- 1940 »En man full av Helig Ande och tro«, i: *T. B. Barratt. Om hans liv och verk. En minnesbok redigerad av Lewi Pethrus*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1943 »Fritänkarelokalen och ölkällaren. Minnen från Värnamo och Jönköping«, i: *Sommar* 1943.
- 1944 »Genom sin makts ord bär Han allt«, i: *Evangelii Härold* 1944-03-16, s. 244–245.
- 1945a »Pelarkristna«, i: *Evangelii Härold* 1945-07-12, s. 652–653, 666–667.
- 1945b »I Mästarens tjänst«, i: *Evangelii Härold* 1945-04-12, s. 350–351.
- 1946 »Bönens makt«, i: *Evangelii Härold* 1946-01-03, s. 4–5, 16.
- 1949a »Den stora vita skaran«, i: *Evangelii Härold* 1949-02-10, s. 84–86.
- 1949b »Den verkliga glädjen«, i: *Dagen* 1949-08-20, s. 5, 7.
- 1949c »En man, sänd av Gud«, i: *Evangelii Härold* 1949-12-22, s. 947.

- 1950 »Andens frukt åter är kärlek, glädje, frid ...«, i: *Evangelii Härold* 1950-08-03, s. 708–709, 712.
- 1952 »Den vita skaran«, i: *Dagen* 1952-10-17, s. 6.
- 1954 »Han sände sitt ord och botade dem«, i: *Evangelii Härold* 1954-02-18, s. 16–17.
- 1955 »Genom sin makts ord bär Han allt«, i: *Dagen* 1955-03-12, s. 7.
- 1956 »Det bästa som finns«, i: *Dagen* 1956-08-17, s. 5.
- 1957 »En man som fick gott vittnesbörd«, i: Pethrus, Lewi och Strömbeck, Göran (red.), *En minnesbok om Allan Törnberg*, s. 113–115, Förlaget Filadelfia.
- 1959a »Du är på resa«, i: *Evangelii Härold* 1959-01-22, s. 2, 15.
- 1959b »Olycksvägen eller den eviga vägen«, i: *Evangelii Härold* 1959-02-26, s. 5, 17; bearbetad i *Evangelii Härold* 1965-10-07, s. 7.
- 1959c »En kristen tidning är hemmets försvar«, i: *Dagen* 1959-12-29, s. 2.
- 1960 »Det Jesus gjorde och lärde«, i: *Evangelii Härold* 1960-10-27, s. 13.
- 1962a »Anden gör levande«, i: *Dagen* 1962-06-09, s. 6, 10.
- 1962b »Praktisk tro«, i: *Evangelii Härold* 1962-09-06, s. 5, 14.
- 1963 »Dagspressen, hemmet och samhället«, i: *Dagen* 1963-10-30, s. 3.
- 1964 »Försoningen i Kristus«, i: *Dagen* 1964-04-23, s. 8.
- 1965 »Andens gåvor och den personliga själavården«, i: *Den Kristne*, nr 7, juli 1965, s. 258–259.
- 1968 »Ge rum för Undrens Gud«, i: *Evangelii Härold* 1968-02-08, s. 8–9.
- 1975 »Lovsång till Herrens ära i templet«, i: *Dagen* 1975-02-01, s. 15.

Intervjuer

Författarens bandade intervju med Kerstin och Bertil Holm

Bandad intervju 2003-09-14.

Författarens bandade intervju med Bo Hörnberg

Bandad intervju 2003-11-03.

Ivar Lundgrens bandade intervju med Anne-Marie Gustafsson

Bandad intervju 1983-04-16.

Ivar Lundgrens bandade intervjuer med Georg Gustafsson

Bandad telefonintervju, 1971-04-20 (introducerande intervju).

Bandad intervju nr 1 1971-04-20.

Bandad intervju nr 2 1971-04-20.

Bandad intervju nr 3 1971-04-20.

Bandad intervju nr 4 1971-04-20.

Bandad intervju nr 5 1971-04-20.

Bandad intervju nr 6 1972-02-01.

Bandad intervju nr 7 1972-02-01.

Bandad intervju nr 8 1974-03-21.

Bandad intervju nr 9 1974-03-21.

Bandad intervju nr 11 1975-02-12.

Bandad intervju nr 12 1975-03-?? (exakt datum är inte antecknat av Lundgren)

Ivar Lundgrens bandade intervju med Simon Gustafsson

Bandad intervju 1983-12-14.

Bandad upptagning i Filadelfiakyrkan i Jönköping, 1979-09-04.

Inspelningen är från jubileumsfesten vid Georg Gustafssons 80-årsdag.

Ivar Lundgrens bandade intervju med Bo Hörnberg

Bandad intervju 1983-12-14.

Tidningar och tidskrifter

Aftonbladet, 1929–1932, 1948, 1950–1951, 1953, 1960–1967, 1969.

Aftontidningen, 1950.

Brand, 1918–1927.

Dagen, 1945–1983.

Dagens Nyheter (DN), 1921, 1948, 1950–1951, 1960–1966, 1969.

Den Kristne, nr 3 1944, nr 7 1965.

Document Experiences, no: 143 – Septembre 2006, Carhaix.

Eskilstuna-Kuriren, 1945, 1950–1954, 1960–1966, 1969.

Expressen, 1948–1953, 1960–1967, 1969.

Evangelii Härold (EH), 1918–1983.

Folket, 1945, 1950–1954, 1957.

Fäderneslandet, 1921–1927.

Göteborgs-Posten, 1966.

Julens Härold. Illustrerad kalender, 1929, 1931, 1934, 1936.

Jönköpings-Posten (JP), 1929–1937, 1957–1983.

Korsets Seier, 1966.

Midnattsropet, 1961–1967.

Nya Värnamo-Tidningen, 1925, 1926, 1931.

Närkes-Bladet, 1906–1910.

Pilgrim – en tidskrift för andlig vägledning, 2004.

Saxons veckotidning, 1966.

Pingstliljan. Andlig sommarkalender, 1930–1931.
Saxons veckotidning, 1966
Smålands Allehanda, 1921, 1925, 1926, 1930–1932, 1960–1964.
Smålands Folkblad, 1931–1932, 1960–1964, 1969, 1983.
Sommar. Illustrerad andlig läsning, 1933, 1943.
Stormklockan, 1918–1923.
Svenska Dagbladet, 1966.
Svenska Tribunen, 1906–1910.
Sydsvenska Dagbladet, 1966.
Vår Härold – Nytt från Västra Torget, medlemstidning för Filadelfia-församlingen Jönköping, 1983.
Värnamo-Bladet, 1925.

Brev hos författaren

Brev från Bertil Carlsson till författaren 2007-03-26.
E-brev från Gert Anserius till författaren 2007-10-23.
E-brev från Jack-Tommy Ardenfors till författaren 2007-05-31.
E-brev från Roland Nelsson till författaren 2007-02-20.
E-brev från Lars-Ivar Nilsson till författaren 2007-06-23.
E-brev från Bertil Swärd till författaren 2006-02-10.

Otryckt litteratur

Erixon, Björne

(2004) *Pentekostal spiritualitet. Med särskild hänsyn till Sven Lidmans och Lewi Pethrus 1940-tals produktion.* Magisteruppsats vid teologiska institutionen, Uppsala universitet.

Fahlstedt, Emma

(2005) *Den goda hustrun. Om pastorsfruns roll i svensk pingströrelse idag. En kvalitativ studie.* C-uppsats vid Institutionen för religionskunskap, Umeå universitet.

Gustafsson, Göran

(1977) *Om tro på helbrägdagörelse. Preliminära undersökningar av pingst-vännernas kunskap om att Gud botar sjukdom.* Rapport inom projektet »Att bygga och bevara en plausibilitetsstruktur – pingströrelsen och tro på helbrägdagörelse«.

Hannler, David

(2005) *Hur ska Apostlagärningarna tolkas? En jämförelse mellan pentekostal och evangelikal hermeneutik.* Uppsats vid Örebro Teologiska Högskola.

- (2006a) *Pentekostal hermeneutik. En studie av pentekostala teologers beskrivning av pentekostal hermeneutik.* Uppsats vid Örebro Teologiska Högskola.
- (2006b) *Hur tolkade Lewi Pethrus Bibeln? – En studie av Lewi Pethrus hermeneutik.* Uppsats vid Örebro Teologiska Högskola.

Svärd, Nils

- (1979) *Predikantutbildning och Pingströrelsen – Debatt och ställningstagande.* Uppsats i religionspedagogik vid Lunds universitet.

Övriga källor och litteratur

Ahnlund, Knut

- 1996 *Sven Lidman. Ett livsdrama.* Stockholm: Atlantis.

Algotsson, Karl-Göran

- 1975 *Från katekestoäng till religionsfrihet: debatten om religionsundervisningen i skolan under 1900-talet.* Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Alvarsson, Jan-Åke

- 1980 *Betania i Bondebygd. En studie av en pingstförsamlings kulturmiljö i Adelövs socken, Jönköpings län.* Projektet »Folkrörelsernas historia«. Stockholms universitet. Institutet för folklivsforskning.
- 2007a »Pingströrelsens etablering i Sverige«, i: *Pingströrelsen. Del 1*, s. 10–45.
- 2007b »Pentekostal, evangelikal och karismatisk. Definitioner av några viktiga begrepp«, i: *Pingströrelsen. Del 2*, s. 40–49.

Archer, Kenneth J.

- 2004 *A Pentecostal Hermeneutic for the Twenty-First Century – Spirit, Scripture and Community.* (Journal of Pentecostal Theology Supplement Series 28.) London: T & T Clark International.

Aronson, Torbjörn

- 2005 *Guds eld över Sverige. Svensk väckelsehistoria efter 1945 (2:a utökade uppl.).* Uppsala: Livets Ords Förlag.

Arrington, French L.

- 1988 »Historical Perspectives on Pentecostal and Carismatic Hermeneutics«, i: Burgess, Stanley m.fl., *Dictionary of Pentecostal and Carismatic Movements*, Grand Rapids: Regency Reference Library/Zondervan.

Barratt, T.B.

- 1935 *Pingstväckelsen och urkristendomen.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1942 *Självbiografi.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Bergsten, Torsten

- 1995 *Frikyrkor i samverkan. Den svenska frikyrkoekumenikens historia 1905–1993*. Örebro: Libris; Stockholm: Verbum.
- 2005 »Kvinnor som förkunnare inom svensk frikyrklighet« i: Brohed 2005, s. 214.
- 2010 *Pingströrelsen förr och nu. Valda publikationer 1947–2002 med anknytning till Pingströrelsens historia och tankevärld*. Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – Denna samlingsvolym innehåller bl.a. följande tre uppsatser:
- 1947 »Till belysning av Lord Radstocks verksamhet i Sverige«, tidigare publicerad i *Kyrkohistorisk årsskrift* 1947, s. 244–285.
- 2000 »Väckelse, enhet och splittring. Ett bidrag till 1940- och 50-talens svenska frikyrkohistoria med en blick framåt«, tidigare publicerad i *Tro & Liv*, 1/2000, s. 4–36.
- 2001 »Pingströrelsen förr och nu«, tidigare publicerad i *Tro & Liv*, 6/2001, s. 4–31.

Bergwall, Ingemar

- 1976 *Pingströrelsen och predikantutbildning*. Forskningsrapport. Religionssociologiska institutet, nr 131 (1976:3). Stockholm/Uppsala.

Bernhardsson, Irene m.fl.

- 1974 *1924 2/5 1974. Filadelfiaförsamlingen Jönköping 50 år*. Huskvarna: Rydheims Tryckeri.

Bexell, Oloph

- 2003 *Sveriges kyrkohistoria 7. Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid*. Stockholm: Verbum.

Björkquist, Curt

- 1959 *Den svenska pingstväckelsen*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Bloch-Hoell, Nils

- 1956 *Pinsebevegelsen. En undersøkelse av Pinsbevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Blomqvist, Axel (red)

- 1957 *Svenska pingstväckelsen 50 år. En krönika i ord och bild*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Briem, Efraim

- 1924 *Den moderna Pingströrelsen*. Stockholm: Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.

Brilioth, Yngve

1950 *Herdabrev till Uppsala ärkestift*. Stockholm: Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens bokförlag.

Brohed, Ingmar

2005 *Svensk kyrkohistoria 8. Religionsfrihetens och ekumenikens tid*. Stockholm: Verbum.

Brown, David M.

2003 *Transformational Preaching. Theory and Practice*. College Station TX: Virtualbookworm.com Publishing Inc.

Bundy, David

2009 *Visions of Apostolic Mission. Scandinavian Pentecostal Mission to 1935*. ACTA Universitatis Upsaliensis. Studia Historico-Ecclesiastica Upsaliensia 45. Uppsala: Uppsala Universitet Library.

Böhn-Jullander, Ingrid

2003 *Ny kunskap om Hörle Bruk och dess herrgård*. Värnamo: Värnamo Hembygdsförening.

Carlsson, Bertil

2008 *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*. Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En något bearbetad utgåva av en tvåbetygsuppsats från 1973 vid Stockholms universitet och publicerad 1974.

Carlsson, Carl-Gustav

1990 *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomstolkning*. Studia Theologica Lundensia 44. Lund: Lund University Press.

Carlsson, Sten

1979a »Koalitionsregeringen 1951–1957«, i: *Den svenska historien. Del 15. Våra dagars Sverige*, s. 70–71. Stockholm: Bonniers.

1979b »Striden om ATP«, i: *Den svenska historien. Del 15. Våra dagars Sverige*, s. 112–124. Stockholm: Bonniers.

1992 »Tvåkammarriksdagens första skede (1867–1921)«, i: *Riksdagen genom tiderna (2:a uppl.)*. Stockholm: Sveriges Riksdag. Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Claesson, Birger

1951 *Dom över Sverige*. Örebro: Evangeliipress.

Claesson, Urban

2004 *Folkhemmets kyrka. Harald Hallén och folkkyrkans genombrott. En studie av socialdemokrati, kyrka och nationsbygge med särskild hänsyn till perioden 1905–1933*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Historico-Ecclesiastica Upsaliensia 42. Uppsala: Uppsala University Library.

Dahlberg, John

1899 *F. A. Boltzius och troshelbrägdagörelsen i Sverige*. Stockholm: John Dahlbergs förlag.

Dahlgren, Curt

1982 *Maranata. En sociologisk studie av en sektörelses uppkomst och utveckling*. Lunds University. Studies in Religious Experience and Behaviour, nr 2. Helsingborg: Bokförlaget Plus Ultra.

Dayton, Donald

1987 *Theological Roots of Pentecostalism*. Studies in Evangelicalism, No.5 Metuchen, N.J.: Scarecrow Press.

Djurfeldt, Olof

2007 »Missionsintresset växte i förnyelseväckelsen«, i: *Pingströrelsen. Del 1*.

Ek, Andrew

1933 *Då elden föll. Av ett ögonvittne*. Mariestad: Andrew Ek, Almedala.

Ekedahl, MarieAnne

2002 *Hur orkar man i det svåraste? Copingprocesser hos sjukhussjälavårdare i möte med existentiell problematik. En religionshistorisk studie*. Acta Universitatis Upsaliensis. Psychologia et Sociologia Religionum 15. Uppsala: Uppsala University Library.

Ekström, Sören

2003 *Makten över kyrkan – om Svenska kyrkan, folket och staten*. Stockholm: Verbum.

Eldebo, Runar

1997 *Den ensamma tron. En studie i Frank Mangs predikan*. Örebro: Libris.

2005 *Det homiletiska rummet – mötet mellan predikant och lyssnare*. Örebro: Libris.

En hel del – om funktionshinder och helande

2003 *En hel del – om funktionshinder och helande*. Kalmar: Pingstförsamlingarnas HandikappVerksamhet.

Ericson, Andreas

1934 *Betelförsamlingen Värnamo 1924–1934. En Minnesskrift redigerad av Andreas Ericson*. Värnamo: Betelförsamlingen.

Eriksson, Gunnar

1997 »Att inte skilja på sak och person«, i: Åkerman, Sune, Ambjörnsson, Ronny, och Ringby, Pär (red), *Att skriva människan. Essäer om biografien som livshistoria och vetenskaplig genre*. Stockholm: Carlssons.

Europeiska Pingstkongressen

1939 *Europeiska Pingstkongressen i Stockholm den 5–12 juni 1939. Tal, samtal och predikningar*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Fahlgren, Sune

- 2001 »Påskpredikan hos Paul Waldenström och Lewi Pethrus«, i: Sven-Åke Selander och Christer Palmblad (red.), *Luthersk påskpredikan i Norden Band 2. Traditioner och regioner*, s. 101–151. Forskningsprogrammet Norden och Europa – Nord 2001:7. Köpenhamn: Nordisk Ministerråd.
- 2006 *Predikantskap och församling. Sex fallstudier av en ecklesial baspraktik inom svensk frikyrklighet fram till 1960-talet*. Uppsala universitet. ÖTH-rapport, supplementserie 3, Örebro Teologiska Högskola. Örebro: Libris (distributör).

Finns det en »evangelikal« exegetik?

- 2004 *Finns det en »evangelikal« exegetik? – rapport från en samtalsdag på Örebro Teologiska Högskola*. ÖTH-rapport nr 21. Örebro: Örebro Missionsskola.

Fjellestad, Gunnar

- 1976 *Brinnande facklor. Kvinnor och män i väckelsens tjänst*. Jönköping: Svenska Alliansmissionens förlag.

Folkräkningen år 1930

- 1937 *Folkräkningen den 31 december 1930 V Trosbekännelse etcetera*. Statistiska centralbyrån. 1937. *Stockholm*: P.A. Norstedts & Söner.

Franzén, Ruth

- 1987 *Studentekumenik och väckelse. Finlands kristliga studentförbund i internationell brytning 1924–1950*. Finska kyrkohistoriska samfundets handlingar 140. Helsingfors.
- 2007 »Betty Ehrenborg/Posse som publicist – pedagog – aktivist ur ett intersektionellt spiritualitetsperspektiv«, i: Fallberg Sundmark, Stina och Lundstedt, Göran (red.), *Kyrkoliv i 1800-talets Sverige. Festskrift till Oloph Bexell*, s. 165–197. Bibliotheca Theologiae Practicae 83. Malmö: Artos & Norma bokförlag.

Freeman, William

- 1950a *Helbrägda genom tron*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Freeman, William m.fl.

- 1950b *När Gud helar – Inlägg i frågan om gudomlig helbräddagörelse*. Örebro: Evangeliipress.

Geels, Antoon & Wikström, Owe

- 2003 *Den religiösa människan. En introduktion till religionspsykologin* (4:e utgåvan). WS Bookwell, Finland: Natur och Kultur.

Gud ger framtidshopp

- 1998 *Gud ger framtidshopp. Värnamo Alliansförsamling 1948–1998*. Allianskyrkan, Värnamo.

Gunner, Gunilla

2003 *Nelly Hall: uppuren och ifrågasatt. Predikant och missionär i Europa och USA 1882–1901.* Studia Missionalia Svecana XCII. Uppsala: Svenska institutet för missionsforskning.

Gunner, Göran

1996 *När tiden tar slut. Motivförskjutningar i frikyrklig apokalyptisk tolkning av det judiska folket och staten Israel.* Studia Missionalia Svecana LXIV. Uppsala: Svenska institutet för missionsforskning.

Gustafsson, Alfred

1921 »Rapport från polisförhøret i Stockholm angående helbrägdagörelserna samt några reflexioner«, i: *Julens Härold* 1929, s. 119–154.

Gustafsson, Berndt

1957 *Svensk kyrkogeografi. Med samfundsbeskrivning.* Lund: Gustafsson, Dagmar

Gustafsson, Dagmar

1976 »Vid hans sida«, i: *Berndt Gustafsson – forskare och visionär*, s. 22–34. Minnesskrift sammanställd av medarbetare inom Religionssociologiska Institutet. Stockholm: Proprius Förlag,

Gustafsson, Harald

1983 *I backspegeln.* Stockholm: Den Kristna Bokringen.

Gustavsson, Anders

1994 *Pingströrelsen på Åstol.* Uppsala: Uppsala universitet Reprocentralen HSC. – Tidigare publicerad i Skrifter utgivna av Etnologiska sällskapet i Lund nr 15, 1984 (2:a uppl. 1990).

Gäreskog, Marianne och Roland

2010 *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter mellan Lewi Pethrus och kända personer inom pingströrelsen.* Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En omarbetad utgåva av en skrift från 2004, publicerad 2006.

Hagstrand, J. O.

1945 *Värnamo. Minnesskrift med anledning av Värnamo stads 25-årsjubileum den 1 november 1945.* Värnamo: Fälth's Tryckeri.

Hallencreutz, Carl Fredrik

2002 *Yngve Brilioth. Svensk medeltidsforskare och internationell kyrkoledare.* Utgiven av Katharina Hallencreutz. Studia Missionalia Svecana LXXXV. Uppsala: Svenska Institutet för Missionsforskning.

Halldorf, Joel

2010 *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom pingströrelsen 1950–1951.* Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En något bearbetad utgåva av en uppsats framlagd 2004 vid Lunds universitet: Centrum för teologi och religionsvetenskap.

Halvarson, Arne m.fl.

2003 *Sveriges statskick. Fakta och perspektiv* (12:e uppl.). Stockholm: Liber AB.

Hedenius, Ingemar

1949 *Tro och vetande*. Stockholm: Bonniers.

1951 *Att välja livsåskådning*. Stockholm: Bonniers.

1958 *Tro och livsåskådning*. Stockholm: Aldus/Bonniers.

Helande

2005 *Helande*. Skriftserien Trons hemlighet. Örebro: Libris; Stockholm: Teologiska nätverket i Pingst.

Hjelm, C. G.

1956 *Så var det då*. Jönköping: Svenska Alliansmissionens förlag.

Hollenweger, Walter

1971 »Ein Forschungsbericht«, i: *Die Kirchen der Welt. Band VII. Die Pfingstkirchen. Selbstdarstellungen, Dokumente, Kommentare*. Stuttgart: Walter J. Hollenweger.

1988 *The Pentecostals* (third edition.) Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers.

2000 »Two Extraordinary Pentecostal Ecumenists: The Letter of Donald Gee and David du Plessis«, i: *The Ecumenical Review*, Volume 52, Number 3, July 2000, s. 391–402.

Holm, Nils G.

1976 *Tungotal och andedop. En religionspsykologisk undersökning av glossolali hos finlandssvenska pingstväänner*. Acta Universitatis Upsaliensis. Psychologia Religionum 5. Uppsala. Stockholm: Almqvist & Wiksell international (distributör).

1978 *Pingströrelsen. En religionsvetenskaplig studie av pingströrelsen i Svenskfinland*. Meddelanden från stiftelsen för Åbo akademi forskningsinstitut, Nr 31. Åbo: Tidningsbokh. (distributör).

Holmberg, Martin

1938 *Minnesskrift utg. av Värnamo Missionsförsamling med anledning av dess sjuttiofemårsjubileum den 2 oktober 1938*. Värnamo.

Hubertsson, Huberth

1944 *Andens eld över Smålandsbygd. Pingstväckelsens uppkomst och utbredning – en översikt*. Jönköping: Filadelfia Litteraturmission.

Hägglund, Bengt

1975 *Teologins historia. En dogmatisk översikt* (4:e uppl., 3:e tryckn.) Lund: Gleerups.

Imsen, Arne

1970 *Fruktad frihet*. Stockholm: MR-förlag.

Insulander, Britt-Marie

1996 »Vem var egentligen F. A. Boltzius?«, i: Insulander, Britt-Marie (red.), *Tidens ting och tankar*, s. 60–72. Karlstad: Värmlands museum.

Jansdotter, Anna

2003 »Elsa Borg – Vita bergens ängel« i: Bexell 2003, s. 90.

Jarlert, Anders

2001 *Sveriges kyrkohistoria 6. Romantikens och liberalismens tid*. Stockholm: Verbum.

Jenkins, Philip

2002 *The Next Chistendom. The Corning of Global Christianity*. Oxford: Oxford University Press.

Johansson, Axel

1936 *Frälsningsbegreppet hos Carl Olof Rosenius. En systematisk studie*. Stockholm: Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag.

Johansson, Göran

2005 *Särlaregnets tid. Fragment och bilder från Betania – pingstförsamling i och ur tiden*. Sköndalsinstitutets skriftserie nr 25. Stockholm: Sköndalsinstitutets forskningsavdelning.

Johansson, Göran V.

1985 *Kristen demokrati på svenska. Studier om KDS tillkomst och utveckling 1964–1982*. Bibliotheca Historica Lundensis LIX. Lund: Liber-Förlag/Gleerup.

Johansson, Åke

2001 *Arbetarrörelsens historia i Värnamo, 1900–1950-talet*. Utgiven av Värnamo Socialdemokratiska förening. Värnamo.

Josefsson, Ulrik

2005 *Liv och över nog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Bibliotheca Theologiae Practicae 77. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Karlgren, M.

1940 *Benådade frontkämpar. Glimtar och anekdoter ur några kända gudsmäns liv och verksamhet under gången tid (2:a uppl.)*. Eksjö: Hembygdens Förlag.

Kennerberg, Owe

1996 *Innanför eller utanför. En studie av församlingstukten i nio svenska frikyrkoförsamlingar*. Örebro: Libris.

Koivunen Bylund, Tuulikki

1994 »Frukta inte, allenast tro«. *Ebba Boström och Samariterhemmet 1882–1902*. Bibliotheca Theologiae Practicae, 52. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Koster, Palle

1984 *F. A. Boltzius. Skrothandlare och helbrägdagörelsepredikant.* Stockholm: Normans förlag.

Kärkkäinen, Veli-Matti

2002 *Toward a Pneumatological Theology – Pentecostal and Ecumenical Perspectives on Ecclesiology, Soteriology and Theology of mission.* Lanham: University Press of America.

Larsson, Torbjörn

1994 *Det svenska statsskicket (2.a uppl.).* Lund: Studentlitteratur.

Lewi Pethrus som ledarskribent

1954 *Lewi Pethrus som ledarskribent. Ett uroal ledande artiklar ur Dagens tio första årgångar.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Lidman, Sven

1949 *Resan till domen.* Stockholm: Natur och Kultur.

Lidman, Sven Jr

2006 *Fadern, sonen och den härliga bokbranschen.* Stockholm: Lind & Co.

Lindberg, Alf

1985 *Väckelse Frikyrklighet Pingströrelse.* Södertälje: Pingstskolornas skriftserie.

1991 *Förkunnarna och deras utbildning. Utbildningsfrågan inom Pingströrelsen, Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation.* Bibliotheca historico-ecclesiastica Lundensis 27. Lund: Lund University Press.

Linderholm, Emanuel

1924 *Pingströrelsen, dess förutsättningar och uppkomst.* Stockholm: Albert Bonniers förlag.

1925a *Pingströrelsen i Sverige. Extas, under och apokalyptik i nutida svensk folkreligiositet.* Stockholm: Albert Bonniers förlag.

1925b »Boltzius, Fredrik, August«, i: *Svenskt Biografiskt Lexikon*, band 5. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Lindholm, Ture

1972, *C. O. Rosenius som teolog. Grunddrag i hans åskådning.* Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlag.

Lindsay, Gordon m.fl.

1950 *Hur Herren kallade William Branham. Under i hans liv och verksamhet.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Lindskog, Alvar

1947 *Spräng cirkelarna.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Lindström, Lars G.

- 1990 *Christian spiritual healing: a psychological study. Ideology and experience in the British healing movement.* Studien publicerades 1992 i serien Psychologia et Sociologia Religionum 7. ACTA Universitatis Upsaliensis. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Linge, Karl

- 1959 *F. A. Boltzius. En bok om helbrägdagöraren från Värmland.* Uppsala: J.A Lindblads förlag.

Ljungquist, Ragnar

- 1950 *När eld kommer lös.* Örebro: Evangeliipress.
1978 *Väckelse – mitt liv. Ett försoningens dokument.* Örebro: Evangeliipress.

Lundborg, Johan

- 2002 *När ateismen erövrade Sverige. Ingemar Hedenius och debatten om tro och vetande.* Nora: Nya Doxa.

Lundgren, Ivar

- 1970 *Ny Pingst.* Stockholm: Den Kristna Bokringen.
1975 *Georg – Herrens revolutionär.* Stockholm: Den Kristna Bokringen.
1984 *Georg – visionären. En fortsättning av Georg – revolutionären.* Stockholm: Den Kristna Bokringen.
2004 »Klassiker: Och sjukdomen lämnade dem«, i: *Pilgrim* nr 11 2004., s. 47–51.
2007 »Pingstvännerna in i partipolitiken«, i: *Pingströrelsen. Del 1*, s. 220–255.

Lundström, Klas

- 2006 *Gospel and Culture in the World Council of Churches and the Lausanne Movement.* Studia Missionalia Svecana CIII. Uppsala: Svenska Institutet för Missionsforskning.

Lövgren, Oscar

- 1931 *Fredrik August Boltzius.* Stockholm: Svenska Missionsförbundets förlag.

Mattsson-Boze, Joseph D.

- 1951 *Livet är härligt.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.

McGrath, Auster E.

- 2001 *Christian Theology – An Introduction* (Third Edition) Oxford: Blackwell Publishers.

Moberg, Ulla

- 1998 *Språkbruk och Interaktion i en svensk pingstförsamling: En kommunikations-etnografisk studie.* Institutionen för Nordiska språk vid Uppsala universitet, Nr 45.

Mårtensson, Jean-Erik

- 1975 *Vi i pingstkyrkan och de andra kristna – eller sången om Jesu »massa syskon som tycker om varann«*. Mariehamn: Missionsbokhandeln i Mariehamn förlag.

Nationalencyklopedin

Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker

- 1989 Band 1, artikeln *andra världskriget*, s. 353–371.
1990 Band 4, artikeln *Dagens Nyheter*, s. 330–331.
1991 Band 6, artikeln *Expressen*, s. 73.
1991 Band 6, artikeln *folkskola*, s. 484–485.
1992 Band 8, artikeln *Göteborgs-Posten*, s. 270–271.
1993 Band 10, artikeln *Jönköpings-Posten med Smålands-Allehanda*, s. 317.
1995 Band 16, artikeln *sekularisering*, s. 352.
1995 Band 17, artikeln *spanska sjukan*, s. 107.
1995 Band 17, artikeln *Svenska Dagbladet*, s. 478.
1995 Band 17, artikeln *Sverige*, s. 499–538.
1995 Band 17, artikeln *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, s. 577.
1996 Band 20, artikeln *Värnamo*, s. 143–144.

Niklasson, Algot

- 1951 *Väckelsen är här*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Nilsson, Lars-Ivar

- 1999 *Till Guds ära. 75 år med Filadelfiaförsamlingen i Värnamo*. Värnamo.

Nordangård, Folke

- 1963 »Två ädlingar«, i: *Jag är med eder. En bok om Värnamo Missionsförsamling vid 100-årsjubileet 1963*, s. 55–57. Värnamo: Värnamo Missionsförsamling.

Nordström, N. J.

- 1938 *Svenska Baptistsamfundet i ord och bild*. Stockholm.

Norlén, Börje och Kjellberg, Georg

- 2010 *Latter Rain-väckelsen i Östermalms fria församling på 1950-talet*. Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En reviderad utgåva av en uppsats framlagd 1985 vid Betelseminariet i Stockholm.

Nyberg Oskarsson, Gunilla

- 2007 »Mer än 340 församlingar ordnade under tio år«, i: *Pingströrelsen. Del 1*.

Olivestam, Carl-Eber

- 1977 *Idé och politik. De politiska partierna – skolan och kristendomen: en studie i svensk skolpolitik under 1940-talet.* Uppsala: Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II. Ny följd. Nr 27.
- 1986 *Idé och politik 2. De politiska partierna – skolan och ideologin: mellan två skolreformer: 1950–1962.* Uppsala: Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II. Ny följd. Nr 43.
- 1989 *Idé och politik 3. De politiska partierna – skolan och ideologin från 1960 års gymnasieutredning till 1970 års gymnasieöversyn.* Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Pethrus, Lewi

- 1919 *De kristnas enhet.* Stockholm: Förlaget Filadelfia
- 1926 »Pingstväckelsen och gudomlig helbrägdagörelse«, i: *Lewi Pethrus samlade skrifter* band 5 1958, s. 137–156, Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1929 »Predikanten och hans utbildning«, i: *Lewi Pethrus samlade skrifter*, band 6 1958, s. 27–80. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1931 *Gud med oss. Predikosamling.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1937 *Västerut. En resenärs erfarenheter.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1939 »Ytlighet – ett tidens tecken«, i: *Lewi Pethrus samlade skrifter*, band 8 1958, s. 65–85. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1942 *I dag lek – i morgon tårar.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1948 *Kring Afrikas pärla.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1951 »Verklig väckelse«, i: *Lewi Pethrus samlade skrifter*, band 10 1959, s. 175–292. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- 1953 *Den anständiga sanningen.* Stockholm: Fritzes Bokförlag.
- 1955 *Hos Herren är makten. Herren är min herde.* Stockholm: Fritzes Bokförlag.
- 1956 *En säningsman gick ut.* Stockholm: Fritzes Bokförlag.
- 1969 *Brytningstider – Segertider.* Stockholm: Lewi Pethrus Förlag.
- 1973 *A Spiritual Memoir.* Plainfield, N.J.: Logos International.

Pétursson, Pétur

- 1990 *Från väckelse till samfund. Svensk pingstmission på öarna i Nordatlanten.* Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis 22. Lund: Lund University Press.

Pingströrelsen. Del 1

- 2007 *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet.* Örebro: Libris.

Pingströrelsen. Del 2

2007 *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet.* Örebro: Libris.

Pingströrelsens årsbok

- 1980 *Pingströrelsens årsbok.* Stockholm: Förlaget Filadelfia.
2000 *Pingströrelsens årsbok.* Ekerö: Pingströrelsens Informationscentrum.
2004 *Pingströrelsens årsbok.* Stockholm: Pingst – fria församlingar i samverkan.
2005 *Pingströrelsens årsbok.* Stockholm: Pingst – fria församlingar i samverkan.

Pingstväckelsens riktlinjer

2009 *Pingstväckelsens riktlinjer.* Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En nyutgåva av den utgåva som gavs ut 1917 på Förlaget Filadelfia.

Rinman, Johannes

1920 *Vår tids s. k. Pingströrelse.* Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition.

Rosengren, Henrik & Östling, Johan (red.)

2007 *Med livet som insats. Biografen som humanistisk genre.* Lund: Sekel Bokförlag.

Rosenius, Carl Olof

1902 *Samlade skrifter af C. O. Rosenius. Första Bandet.* Stockholm: Fosterlands-Stiftelsens förlags-Expedition.

Rundbäck, K. A.

- 1928 *Jönköpings Missionsförening genom 75 år.* Jönköping: Svenska Alliansmissionens Förlag.
1932 *Mormor på Herrestad. En kristen livsbild från förra hälften av 1800-talet.* Jönköping: Svenska Alliansmissionens Förlag.

Runnö, Curt

1963 »Småland i folkväckelsens år«, och »Värnamo i väckelsens vårtid«, i: *Jag är med eder. En bok om Värnamo Missionsförsamling vid 100-årsjubileet 1963*, s. 29–34. Värnamo: Värnamo Missionsförsamling.

Sahlberg, Carl-Erik

- 1985 *Om Herren inte bygger huset. Dagen 40 år.* Stockholm: Normans förlag
2009a *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle, 1907–1963.* Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En något bearbetad utgåva av den första utgåvan från 1977, vilken ingår i serien »Uppsala: Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II Ny följd« och har nummer 26.

- 2009b *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974*. Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En något bearbetad utgåva av den första utgåvan från 1996, vilken ingår i serien «Uppsala: Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II Ny följd» och har nummer 50.

Sahrling, Rune

- 2005 *Pingströrelsen i Skåne – historia och utveckling*. Värnamo: Semnos Förlag.

Samuelsson, Lars

- 1983 *Väckelsens vägar. Pingströrelsens framväxt i Lycksele och Arvidsjaur socknar fram till ca. 1940*. Uppsala: Skrifter utgivna av Svenska Kyrkohistoriska föreningen. II Ny följd 39.

Sandström, Allan

- 1979 *KDS-partiet bakom fromhetsvallen*. Stockholm: LT Pocket.

Sigurdson, Ola

- 2005 »Teologins uppgift. Traditionsbildningar inom svensk 1900-talsteologi«, i: Brohed 2005, s. 396–403.

Smulor från gästbudet

- 1930 *Smulor från Gästabudet. Predikningar, hållna vid öppnandet av Filadelfiakyrkan i Stockholm i november 1930*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Statens offentliga utredningar

- 1950 SOU 1950:48. *Kvinnans behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster: betänkande*.

Steffen, C. H.

- 1885 *Ett vittnesbörd om Helbregdagörelsen genom tron* (2:a uppl. med tillägg). Stockholm: D.F. Nilssons Nya Accidenstryckeri

Steiner, Leonard

- 1955 *Med åtföljande tecken*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Struble, Rhode

- 2009 *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska Pingströrelsens församlingssyn 1907–1947*. Stockholm: Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. – En något bearbetad utgåva av den första utgåvan från 1982, vilken ingår i serien »Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis« (Lunds universitet) och har nummer 11.

Stävare, Nils-Eije

- 2005 »Predikan som förvandlar – finns den?« i: *Tro & Liv* 64, nr 3–4, 2005.
2007a »Sociala insatser och medlemsframgångar«, i: *Pingströrelsen. Del 1*.

- 2007b »Ökat engagemang i samhällsfrågor«, i: *Pingströrelsen. Del 1.*
2007c »Sekulariseringen förändrade förkunnelsen«, i: *Pingströrelsen. Del 2.*

Sundberg, Hans

- 1986 *Sven Lidman om människan och Gud. En innehållsanalytisk undersökning.*
Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Doctrinae Christianae
Upsaliensia 26. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.

Sundén, Hjalmar

- 1971 *Religionen och rollerna. Ett psykologiskt studium av fromheten.* (5:e uppl.).
Stockholm: Verbum.

Sundkvist, Bernice

- 2003a *Evangelium och existens. Predikan som helande dialog.* Skellefteå: Artos
förlag.
2003b *En predikan – nio berättelser. En studie i predikokonception.* Åbo: Skrifter
i Praktisk teologi vid Åbo Akademi, nr 45.

Sundstedt, Arthur

- 1969 *Pingstväckelsen – dess uppkomst och första utvecklingsskede.* Stockholm:
Normans förlag.
1971a *Pingstväckelsen och dess vidare utveckling.* Stockholm: Normans förlag.
1971b *Pingstväckelsen och dess genombrott.* Stockholm: Normans förlag.
1972 *Pingstväckelsen och dess utbredning.* Stockholm: Normans förlag.
1973 *Pingstväckelsen – en världsväckelse.* Stockholm: Normans förlag.

Svedlund, Karl-Erik

- 1979 »Einar Waermö« (notisartikel), i: *Sohlmans musiklexikon. Del 5, s. 856.*
Stockholm: Sohlmans Förlag AB.

Svenska folkrörelser

- 1937 Westin, Gunnar m.fl. (red.), *Svenska folkrörelser. Del 2.*
Missionssällskap, Svenska kyrkans frivilliga arbete, Frikyrkosamfund.
Stockholm.

Svenska Metallindustriarbetarförbundets avd. 114

- 1952 *Svenska Metallindustriarbetarförbundet avd. 114 – 50 år. 1902–1952. Kort
historik med anledning av ett jubileum.* Värnamo.

Svensson (Stävare), Nils-Eije

- 1979 »Teologi – Behandling av det kristna trosinnehållet på skilda nivåer«,
i: *Tro & Liv*, nr 1, 1979, s. 19–25.
1980 »Pingströrelsen – principer, karakteristika och teologiska huvud-
punkter«, i: *Tro & Liv*, nr 3, 1980, s. 2–14.
1981 »Församlingstillväxt i Korea – en frestelse för Sveriges kristna?«
i: *Svensk Missionstidskrift*, nr 2 1981, s. 43–53.

Sverker, Per-Axel

1999 *Bibelsyn och frälsningslära i John Stötts teologi*. Örebro: Örebro Missionsskolas skriftserie nr. 14.

Sånger ur Einar Ekbergs Amerika-repertoar

1963 *Sånger ur Einar Ekbergs Amerika-repertoar* (Häftena 1–13). Förlaget Filadelfia.

Söderholm, Gustav Emil

1933a *Den svenska pingstoäckelsens historia, 1907–1933. Del I*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

1933b *Den svenska pingstoäckelsens historia, 1907–1933. Del II*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Tegborg, Lennart

1969 *Folkskolans sekularisering 1895–1909: upplösning av det administrativa sambandet mellan folkskola och kyrka i Sverige*. *Studia historico-ecclesiastica Upsaliensis*, Nr 14. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

Thidevall, Sven

2000 *Kampen om folkkyrkan. Ett folkkyrkligt reformprograms öden 1928–1932*. Stockholm: Verbum.

Thorelius, Emil

1888 »Boltzianismen«, *skandinavisk kulturbild*. Karlstad: Hj. Petersson & K.

1980 *Ande skön kom till mig: En musiksociologisk analys av musiken i Götene* *Filadelfiaförsamling*. Göteborg: Skrifter från Musikvetenskapliga institutionen, nr 5, Göteborgs universitet.

Thulin, Henning

1945 *Pingströrelsen – en sociologisk orientering. Föredrag hållet å Stockholms högskola den 31 okt. 1944*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Thörnberg, E.H.

1926 *Pingströrelsen och Sveriges religiösa folkrörelser*, i: *Svensk Tidskrift*, vol. 16.

Wallberg, Klas

1979 »Utbildningsexplosionen«, i: *Den svenska historien. Del 15. Våra dagars Sverige*. Stockholm: Bonniers.

Warrington, Keith

1999 *The teaching and praxis concerning supernatural healing of British Pentecostals, of John Wimber and Kenneth Hagin in the light of an analysis of the healing ministry of Jesus as recorded in the Gospels*. London: King's College.

2000 *Jesus the Healer. Paradigm or Unique Phenomenon?* UK: Paternoster Press.

2005 *Healing & Suffering. Biblical and Pastoral Reflections*. UK: Paternoster Press.

Weibull, Lennart

1979 »Press, radio och tv 1945–1980«, i: *Den svenska historien. Del 15. Våra dagars Sverige*, s. 131–138. Stockholm: Bonniers.

Wejryd, Cecilia

2005 *Svenska kyrkans syföreningar 1844–2003*. Stockholm: Verbum.

Åberg, Göran

1972 *Enhet och frihet. Studier i Jönköpings missionsförenings historia med särskilt beaktande av organisationens förhållande till Svenska kyrkan, Evangeliska fosterlandsstiftelsen och Svenska missionsförbundet*. Jönköping: Svenska Alliansmissionens förlag.

1980 *Sällskap – samfund: Studier i Svenska alliansmissionens historia fram till 1950-talets mitt*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international.

1984 »Stadens religiösa struktur«, i: Salinas, Birger, Bergenblad, Kerstin och Åberg, Göran (red.), *Jönköpings stads historia, 4, De sista decennierna som stad* s. 103–134. Jönköping: Jönköpings kommun.

1998 »Folkväckelse och frikyrklighet i Jönköpings län«, i: *Väckelsens folk* (Småländska kulturbilder 1998). s. 8–64. Jönköping: Jönköpings museum.

2002 *Frikyrkligheten i Jönköpings län – historia, miljöer och lokaler*. Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköpings län.

2005 *Emilie Petersen, »Mormor på Herrestad«, och hennes nätverk*. Skrifter, Växjö Stiftshistoriska Sällskap, nr 14. Lund: Arcus förlag.

2007 *Växjö stift i historia och nutid*. Skrifter, Växjö Stiftshistoriska Sällskap, nr 16. Lund: Arcus förlag.

Årsbok för Sveriges kommuner

1930 *Årsbok för Sveriges kommuner* (13:e årgången). Statistiska Centralbyrån. Stockholm: P.A. Norstedt & Söner.

Österlin, Lars

1947 *Stockholmsväckelsen kring Lord Radstock*. Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag.

Östlin, Per

1991 *Storsångaren Einar Ekberg – en livsskildring*. Stockholm: Den Kristna Bokringen.

Personregister

I detta register görs sidhänvisningar enbart till huvudtexten, således inte till exempelvis fotnoter och sammanfattningarna på svenska och engelska.

- A**adin, Bo 345
Ahdrian, Sven 131, 349
Ahnfelt, Oscar 35, 39
Almkvist, Adele 115
Almqvist, Knut Wilhelm 35
Alvarsson, Jan-Åke 10, 25
Ambrosius 217
Andersson, Aron 258
Andersson, Axel 68
Andersson, Folke 275
Andersson, Ruth 330
Anserius, Gert 367, 370
Ardenfors, Jack-Tommy 366
Aronson, Torbjörn 266
Arrington, French L. 211, 212
Augustinus 216
Axelsson, Walter 258
- B**aggström, Stellan 297, 302
Barratt, T.B. 21, 71, 114, 122, 123, 146, 153, 198, 206, 230, 364
Beling, Elsa 301
Beling, Gustaf 249, 293, 296–302
Beling, Mats 301
Bengmark, Stig 349
Bergagård, Donald 306–311, 314
Bergegren, Hinke 58
Bergkvist von Mirbach, Magda 298
Bergman, Edit 89
Bergsten, Torsten 10, 248, 268
Bernadotte, Folke 187
Bernadotte, Oscar 187
Björk, O.L. 21, 114
Björk, Sven 247
Bloch-Hoell, Nils 21
Blomgren, Alvar 232, 261, 313, 314
Boardman, Mary 134
Boardman, William E. 133–135
Bohman, Margot 176
Boltzius, F.A. 13, 55, 56, 132, 136–152, 173, 175, 183, 336, 337, 347, 348
Booth, Bramwell 44
Booth, Catherine 44
Booth, William 44
Borg, Elsa 133–135, 144
Boström, Ebba 133–136, 165
Branham, William 247, 277–279
Brandström, Herbert 170
Briem, Efraim 21, 22
Brilioth, Yngve 242, 244, 248
Brohed, Ingmar 186, 243
Brown, David M. 213, 214
Bundy, David 21
- C**arlsson, Bertil 22, 261
Carlsson, Carl-Gustav 23, 225
Claesson, Birger 280
Claesson, Ivar 107

- Colliander, Josua 46
 Cullis, Charles 133
Dahlberg, John 139, 141
 Dahlgren, Curt 303–305, 309
 Dahlin, Inga 330
 Dalström, Kata 49, 53, 58–60
 Danell, Sven 192
 Djurfeldt, Olof 136
 du Plessis, David 273, 352
 Dubergli, Sigurd 330
Eckerdt, Johann Christian 36
 Edenman, Ragnar 236
 Eidem, Erling 187
 Ekberg, Einar 247, 258
 Ekberg, Gunborg 258
 Ekberg/Gustafsson, Gärda 69, 70, 77,
 86–88, 90, 100, 129, 193–198, 207
 Ekberg, Maria 75
 Eklund, Wilhelm 101
 Ekman, C.G. 105
 Ekstedt, Birger 240
 Elmblad. F. 49
 Elmblad, Per Magnus 36, 39
 Endersen, Andreas 122
 Engman, Maggan 11
 Eriksson, Gunnar 16
 Eriksson, Harry 57
 Erlander, Tage 235, 349
Fahlgren, Sune 213
 Finney, Charles G. 133
 Fjellstedt, Peter 35, 39
 Franklin, A.P. 105, 107–110, 118–120,
 262
 Franzén, Ruth 10
 Freeman, William 152, 247, 249, 270–
 278, 281, 316, 349
 Friberg (f. Gustafsson), Inger 199
 Fris, Rakel 108
 Fris, Rikard 90, 108, 110, 111
 Frostenson, Anders 254
 Fürst, Carl Magnus 55
Gee, Donald 247, 273, 274
 Geibel, Johannes 37
 Godet, Frédéric 226
 Graham, Billy 248
 Grahm, Daniel 11
 Granberg, Isak 46
 Gunner, Gunilla 135
 Gustafsson, Alfred 109, 157
 Gustafsson, Anne-Marie 31, 197–
 200, 315, 354
 Gustafsson, Berndt 356, 357
 Gustafsson, Dagmar 356, 357
 Gustafsson, Emil 54, 55, 68
 Gustafsson, Gärda, se Ekberg
 Gustafsson, Göran 161, 162
 Gustafsson, Göte 294
 Gustafsson, Kristina 54, 55, 64, 68
 Gustafsson, Paul 198
 Gustafsson, Sam (Samuel) 31, 90,
 100, 129, 193, 196
 Gustafsson, Simon 31, 77, 80, 101–
 103, 193, 198, 204, 207, 208, 293,
 303, 369
 Gustafsson, Svea 77
 Gustavsson, Anders 23
 Gustavsson, Robert 115
 Guttormsen, O. 139
 Göransson, L. 145
Hagrén, Axel 81
 Hall, Nelly 133, 135, 144
 Halldorf, Joel 10, 25, 287, 289
 Hallén, Harald 17

- Hallencreutz, Carl F. 242
 Hamilton, Jakob Essen 45
 Hammarskjöld, Hjalmar 52
 Hansson, Per Albin 19, 185, 235
 Hedeén, Carl 114, 130, 246
 Hedenius, Ingemar 243, 316
 Hedin, E.L.M. 66
 Hedlund, John 248
 Heinerborg, Karl-Erik 363, 364
 Hejdenberg, Dagmar 342, 343
 Hicks, Tommy 247
 Hitler, Adolf 185
 Hollenweger, Walter J. 20, 21
 Holm (f. Gustafsson), Kerstin 31, 100, 129, 193, 196
 Holm, Nils G. 24
 Holmberg, Adrian 258
 Hoof, Jakob Otto 34, 35
 Hubertsson, Huberth 25, 26
 Hultberg, Nils Peter 57
 Hultgren, Emil 84, 95, 101
 Hultman, Per August 38
 Hydéhn, Johannes 247
 Hyland, Lennart 235
 Håkansson, Per 10, 11
 Hårdstedt, Jack 258
 Hällzon, Florentinus 313, 314
 Höglund, Zäta 53
 Hörnberg, Bo 201, 351, 355, 361, 363
- I**msen, Arne 306–312
- J**acobsson, Per 191
 Jansson, Ester 89
 Jeffrey, Stephen 247
 Jehander, Carl 46, 47
 Johansen, J. 139
 Johansson, Anton 95
 Johansson Ekberg, August 86
 Johansson, Georg 279, 282, 285, 286, 290
 Johansson, Göran 23
 Johansson, Ivar 292
 Johansson, Svenning 40, 41
 Johnsson, Peter 42
 Jonasson, Johan 42
 Jonsson, Gustaf 126–128
 Jonsson, Karin Maria 210
 Josefsson, Ulrik 24, 155, 156, 159
- K**ennerberg, Ove 23, 24
 Kleist, Wiktor 50
 Koivunen Bylund, Tuulikki 134, 136, 153
 Kreuger, Ivar 105, 116
 Kuhlman, Kathryn 348, 349
 Kärkkäinen, Veli-Matti 211, 212
- L**arsson, Bengt 294, 295
 Larsson, H. 341
 Larsson, Johan 127
 Layzell, Reginald 247, 265, 266, 268
 Liddle, Jim 11
 Lidforss, Bengt 58
 Lidman, Sven 13, 97, 116, 128, 191, 192, 215, 249–263, 265, 269, 286, 289
 Lidman, Sven Jr 250
 Lidman, Ulla 254
 Lilienberg, Paul 248
 Lindberg, Alf 24, 229, 230
 Lindberg, Carl Johan 39–41
 Lindblom, Martin 11
 Linder, Erik Hjalmar 192
 Linderholm, Emanuel 21, 138, 147, 148
 Lindner, Torsten 272

Lindskog, Alvar 263–266, 268
Lindskog, Elis 262, 263, 265
Lindström, Lars G. 162, 163
Linge, Karl 138, 139, 153
Ljungberg, Gunnar 78, 84, 95
Ljungquist, Ragnar 256, 268–270,
281, 282, 286, 289
Lundberg, Carl 48–51, 57, 58, 62
Lundborg, Johan 243
Lundgren, Ivar 11, 26, 30, 80, 128,
276
Lundskog, Gustaf 92, 93
Luther, Martin 18, 34, 226
Lövgren, Oscar 143, 145
Malmsten, Johan Magnus 48, 50, 51
Mangs, Frank 120, 121
Mann, Hedda 86
Manninen, Eino 122
Mao Tse Tung 188
Marshall, William T. 267
Mattsson-Boze, Joseph D. 246, 266,
275
Millard, Erik 295
Moberg, Ulla 23
Moberg, Vilhelm 398
Murphy, Donald 247, 266
Mussolini, Benito 185
Nelsson, Roland 200
Nielsén, Kristian 287
Niklasson, Algot 25, 246, 249, 278–
293, 303, 314
Nilsson, Lars-Ivar 25, 365
Nyman, Per 35
Nygqvist, Sara 138
Nyvall, C.J. 139
Näslund, Edvin 260

Odenkrantz, T.H. 35, 39
Odenvik, Nathan 149
Olivebring, Carl-Erik 246
Olsen, Ove 61
Ongman, John 21, 82
Origenes 216
Oscar I 45
Ouchterlony, Fabian Constantin 43
Ouchterlony, Hanna 43, 44, 46
Palmberg, Karl 43
Persson, Ivar 322
Petersen, Emilie 34, 36–38, 43
Petersen, Johann Philipp 36, 37
Pethrus, Lewi 13, 15, 18, 19, 22–24,
27, 30, 72, 76, 82, 83, 85, 94, 97, 100,
107–110, 114, 116, 119, 120, 128,
152, 153, 156, 159, 162, 167, 171,
176, 187, 189, 192, 195, 198, 206,
214, 224–225, 229, 230, 237–240,
247, 248, 250–253, 255–263, 265–
267, 269, 270, 274–276, 278, 283–
286, 289, 291, 292, 296–298, 301,
302, 311, 313, 314, 317, 341, 343,
344, 352, 354, 359, 362, 364–366
Pethrus, Oliver 246, 258, 286
Petterson, Anders Magnus 46
Petterson, Emanuel 63
Petterson, Ernst 191, 258
Pétursson, Pétur 21
Pohl, August 46
Radstock (Lord Radstock) 133, 135
Reuterdaahl, Ebbe 298
Roberth, Gustaf 116
Rosenius, Carl Olof 30, 35, 39, 99,
209, 222, 225
Runge, Otto 37
Runsten, Samuel 115

- Sahlberg, Carl-Erik 22, 72, 73, 191,
237, 257
- Sahrting, Rune 23
- Samuelson, Aage 307
- Samuelsson, Lars 23
- Sandell, Jonas 35, 36
- Sandler, Rickard 53
- Sellergren, Peter Lorentz 35
- Silfver, Arne 11
- Sigurdson, Ola 243
- Sjöberg, Hemming 298
- Sjöberg, Tage 259, 283
- Sjögren, Håkan 36, 46, 54
- Skogh, Bengt-Eric 349
- Smelser, N.J. 303
- Sollerman, Josef 299
- Spetz, Bror 343
- Stalin, Josef 186
- Steffen, C.H. 149, 150
- Stille, Ester 115
- Stockmayer, Otto 134
- Strindberg, August 297
- Struble, Rhode 22
- Strömberg (f. Gustafsson),
Margaretha 198, 315
- Strömberg, Ulf 200
- Sundén, Hjalmar 137
- Sundstedt, Arthur 24
- Svalander, C.J. 36
- Svensson, Algot 101
- Svensson, Bertil 9
- Svensson, Hildur 330
- Svensson, Kaleb 45
- Swartz, Stina 196
- Swärd, Bertil 200, 201
- Säwe, Willis 238, 239, 270
- Söderblom, Nathan 20, 97
- Söderholm, G.E. 24
- T**hanner, Lennart 269, 314
- Thidevall, Sven 18
- Thorelius, Emil 145, 150–152
- Thorsén, Stig-Magnus 23
- Thoursie, Johan 46
- Thulin, Henning 263
- Thörnberg, E.H. 73
- Trudel, Dorothea 134
- Törnberg, Allan 237, 256, 257, 263,
286, 288
- W**aermö, Einar 246
- Waern, Erik 77
- Waldenström, Paul Pet(t)er 145, 146,
152
- Wahren, Herman 368
- Weinesjö, Weine 11
- Wermelin, A. 139
- Wesley, John 132, 283
- Wiberg, A.P. 50
- Widmark, Carl 77
- Wieselgren, Peter 35, 39
- Wigglesworth, Smith 157, 170, 247,
349, 365
- Willstedt, Johan 103
- Wilson, J. 303, 304
- Wyatt, Thomas 247, 266
- Y**sander, Torsten 319
- Z**ackrisson, Arvid 35
- Zettersten, Birger 204
- Zettersten, Paul 246
- Å**berg, Göran 10, 36, 41
- Åberg, Zander 258
- Ö**hrn, H 93

SKRIFTER UTGIVNA AV INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING

1. Bertil Carlsson, *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* (2008); nyutgåva
2. Bertil Carlsson, *Organizations and Decision Procedures within the Swedish Pentecostal Movement* (2008); nyutgåva
3. Bertil Carlsson, *Vårt behov av sanning* (2008)
4. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963* (2009); nyutgåva
5. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974* (2009); nyutgåva
6. Rhode Struble, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947* (2009); nyutgåva
7. *Pingstväckelsens riktlinjer* (2009); nyutgåva
8. Börje Norlén och Georg Kjellberg, *Latter Rain-väckelsen i Östermalms Fria Församling på 1950-talet* (2010); uppsats framlagd 1985 och reviderad 1995
9. Joel Halldorf, *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom svensk pingströrelse 1950–1951* (2010); uppsats framlagd 2004
10. Torsten Bergsten, *Pingströrelsen förr och nu. Valda publikationer 1947–2002 med anknytning till Pingströrelsens historia och tankevärld* (2010)
11. Marianne och Roland Gäreskog, *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen* (2010)
12. Nils-Eije Stävare, *Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen* (2011); nyutgåva